M-18

Cursus philosophicus Tam Rationalem, quam Naturalem philosophiam Complectens Juxta mentem Angelici Praeceptoris.

Proemium.

Convenientibus vobis in unum (dilectissimi Juvenes) pro trienali philosofiae cursu, mementote q. verae sapientiae principium esse timorem Dmi: hujus enim sola memoria, et vos Religiosos conservabit, et linguas vrãs faciet disertas. Propterea hoc vobis et ā vobis, repeto, et exopto, quia si tantum fiat, sufficit: quem enim si studiosum, non aplicatiorem, si torpentem, non redet inexcusabilem? Nec enim turvemini, quamvis in principio studium hoc vobis aridum, et exosum appareat, cum et sic aparuerit omnibus ingredientibus terram hanc desertam, et inviam orbis philosofici. Igitur si decursu temporis, ut vestri muneris est, illam continuo aplicationis studio rigetis, non spinas, sed florida sapientiae lilia germinabit. Unde trienalis hic labor necdum ostendit vobis viam planam, et rectam, quam magni calcaverunt viri, sed et quanta uti debeatis industria, in lectione voluminum, in auscultatione hominum, in intelligentia vocum, et earum aplicatione. Igitur mentes vestrae, ut, vel in rore consequentis doctrinae aspergantur, vel gutulis madefiant plubiae salutaris, ā cogitatione vanitatum, ā torpore, otio, omnique aliena cura sunt removendae: ad quod despicite primum confabulationes, quae depredatrices sunt animae, temporis qui preciossimi, et post transitum irrecuperabilis. Jam non vos puerilia delectent facescant nugae, et quo magis ad viros acceditis, eo plus circumspectionis habete; remotissimi ā ludriquis nullam habentibus utilitatem. Ludus enim, et cura vestra ex hoc nunc sit, quae retro sunt oblivisci, memoriam excolere, intellectum aptare Theologiae: hic enim est finis veritatis, et Religionis matrix, & cujus visceribus numquam presumendum est huc vos filios transmitere voluisé, nisi vestra separentur studia, non obstantia quinimo multarum profutura virtutibus. Infelices propterea, et inter spurios computandi proculdubio eritis, quoties finis ille vestra frustetur negligentia, ex qua irremediaviliter probeniet, ut cujuscumque Cenobium fructu priveretur tam vehementi concupito, tam provide procurato, tamque expectato prudentum, expensis, diligentiis, et forsam detrimento. Verumque avertat Dominus iram suam ā vobis, et solita, ac infinita Clementia ac pietate, lumen suum mittat ex alto, et illuminare dignetur corda, et intelligentias vrãs, nequando vos tenebrae comprehendant, et rapidus ignorantiae vorex equore vortex. Hinc pijsima Virgo Maria (cujus devotioni vos maxime adictos exopto, et cum me ipso commito Patrocinio) omni tempore asistat cum protoparente Benedicto, cumque omnibus Celestiae Curiae civibus Amen.

Tractatus Institutionum Dialecticarum.

Dialectica, institutiones quas parvã Logã, et Sumulas vocant, ad hoc inventæ sunt ā Philosophis, ut in directione operãonũ intellectus tironibus lucẽ præbeant pro omni vitanda confusione, et errore; unde et illæ plurima nobis exibent docũmenta, quibus quadã universalitate recte procedamus in elicentia artifitiosa actuũ intellectus: ad cujus intelligentiã notate hic, quid sit intellectus, quid ejus actus, quodqꝫ gñaliter objectũ. Intellectus enĩ nomine nihil aliud exprimitur, quã potentia illa quã capaces dicimur intelligendi aliquod objectũ, quæ quidẽ potentia ā pluribus passĩ nominatur mens, intellectus, et ratio, cujus actus dicitur illa interna perceptio, et reparatio objecti: res vero sic percepta, et intellecta per actũ, vocatur objectũ.

Exemplũ accipite in visu; visus enĩ est in omnibus potentia ad videndũ; ipsa enĩ visio, seu ipsũ actualiter alliquid videre est istius potentiæ actus; paries vero, seu quelibet alia res, quæ videtur, dicitur objectũ, quod oĩe aplicari debet actibus intellectus. Hoc prenotato triplex datur hujus potentiæ operatio: nimirũ Simplex aprehensio, Judiciũ, et discursus. 1ª est actus intel.^ius quo concipitur res nihil de ea afirmãdo l. negando, ut videtur in hac voce Deus, qua audita Deũ aprehendimus, quĩ aliquid de eo afirmemus, l. negemus.

2ª est actus quo aliquit afirmatur, l. negatur de re concepta, ut cũ dicitur Deus est misericors: Deus non est injustus. 3ª est actus intellectus, quo unum infertur ex alio: ut cũ ex hoc Judicio Justus est bonus, inferes, ergo est Deus. Justa hanc ergo triplicẽ operationẽ intellectus in 3. pariter dividitur liber hac parba dialẽ. In 1º agitur de termino, in 2º. de Oratione, in 3º. denique de discursu. Et ut comunẽ methodũ sequamur, cũ terminus per signũ tanqũ per genus definiatur, sit et 1.^ũ de Signo.

Liber 1.us Sumularum Cap. 1.^ũ de Signo.

Non parũ in limine iã disident AA. circa definitionẽ signi; sed ut confusionẽ vitemus, eã sequemur, quã comunẽ, et acomodatiorẽ judicamus. Unde ita illud defineo: quod potentiæ cognoscitibe aliud ā se representat. Jã supra dictũ habetis, quid sit objectũ. Representare autẽ nihil allud est, quã rẽ presentẽ facere, non quidẽ Phisicè, sed mentaliter. Unde in Signo duplex ordo reperitur et ad potentiã cui representat, et ad signifatũ, seu rẽ representatã, qui quidẽ ordo esentialis est ipsi, ut ex ejus definitione constat.

Dividitur ergo signũ in formale et instrum; formale est ipsa formalis notitia objecti: ut actus intellectus quo hominẽ cognoscimus: unde signũ formale alicujus rei nihil allud est, quã conceptus, seu notitia illius rei, quæ quidẽ notitia, primũ dividitur in intuitivã, et abstractivã. Yntuitiva est notitia rei presentis, ut notitia, quã habemus hujus aulæ. Abstractiva est notitia rei absentis, ut quã habemus Medionali. 2º. dividitur notitia, l. conceptus in directũ, et reflexũ. 1.us vocatur conceptus rei, quã cognoscere intendimus ut conceptus Petri. 2.us est conceptus alterius conceptus qualis est illa quo cognosco me Petrũ Romæ cognovisse

Signu instrumentale est, quod prius cognitu ducit in cognitione alterius: sic fumus igne, gemitus dolore significat. Unde signu instrum.le a formali distinguitur in eo, quod instrum.le duplice exigit ceptu, ipsius unu, alteru rei p. ipsu repraesentatae. Dividitur aute signu instrum.le in sensibile, seu corporeu, et in insensibile, seu Spirituale. 1.m est, quod potest percipi sensibus corporis, sic ejulatus, ferae vestigiu, et alia. 2.m est, quod solo intellectu cognosci potest; hujusmodi est actio intellectus, quatenus cognosci potest, l. ab allio intuitu, l. ab eode p. notitia reflexa.

Secundo subdividitur signu instrum.le in naturale, ad placitu, et ex consuetudine. Naturale est, quod natura sua alliquid significat: sic gemitus, et suspiria signa sunt doloris. Signu ad placitu est, quod a libera voluntate rationalis agentis allud a se repraesentat. Dicitur rationalis agentis ut comprehendantur Deus, homo, et Angelus: unde allia sunt signa ad placitu Dei, ut Sacramenta respectu Gratiae, Iris respectu Dilubii deinceps non futuri; allia ad placitu hominis, ut sonus Cinbali ad Sacru: allia denique ad placitu Angeli posunt esse.

Signu ex consuetudine est, quod rone allicujus consuetudinis allud a se repraesentat: sic Canis, qui Dominu praecedere consuebit, est signu adventus Dni. Insuper dividitur signu in practicu, et Speculatibu: practicu est, quod causat id ipsu quod significat, ut Sacram.a gratia. Speculatibu non causat, sed tantu significat alliquid, sicut voces omnes, quibus in disputationibus utimur: et hoc divisio signi adaptari potest signo formali, cu etiam cognitiones posint esse, l. practicae, l. specul.ae Alterius signu dividitur in demostratibu, rememoratibu, et pronosticu. 1.m re praesentem significat, ut gemitus dolore. 2.m re praeteritam, ut cinis igne. 3.m re futura, ut Luna coloris temporis mutatione, ad quod alludit illud satis vulgare.

Palida Luna Pluit Rubra Flat, Alba Serenat.

Subdividitur insuper signu in falibile, et in infalibile: falibile est, cujus conexio cu signato interdu eluditur; sic lacrimae, quae dolore inuunt aliq.do fallunt. Infalibile est, cujus conexio cu signato semper est certa: sic Stela Veneris quando lucifer est aurora pronuntiat; sic Sacram.m rite susceptu Gram significat. Ultimo tande dividitur signu in signu per se, et signu per accidens: 1.m est quod gaudet forma per se apta ad significandu ut videre est in exemplis supra dictis: 2.m est, quod tale forma non habet, sed casu quoda excitat cognitione alterius objecti, sic cu video homine, que fore alio tempore Salmanticae cognovi, illicò recordor istius Civitatis.

Cap. 2.m de Termino Logico.

Trus logus sumitur pro eo, quod solis partibus artefacti logici convenit. In ejus notione, et explicatione varie, et moleste pluximi inmorantur diversa illi natura l. esentia tribuentes, inquit P. Losada, pro ut quisque magis l. minus extendere cogitat nome termini. Propterea, ne nos in principio, molestia hac irretiamur, justa ipsius clariore idea, hanc termini definione damus: terminus est pars constitutiba artefacti logalis. 1.a illa ~~partícula~~ Particula pars constiba ponuntur loco generis, quia per illa convenit trus cu pluribus partibus res duas sponentibus: illa vero artefacti logalis ab omibus aliis trum distinguunt, quia licet literae Vg. tru constituant non tame artefactu.

artefactu logale componunt. Nomine artef.ti logalis in presenti intelligitur definitio, aut divisio, aut propositio, aut argumentatio. x.

Dividitur Terminus Cap. 3.tiu

Explicata ergo essentia t̃ri, dividitur 1.o in formalē, et objectivū. formalis est pars constitutiva artefa.ti formalis logici, id est illius actus, quo potentia atingit objectū. Objectivus vero est ipsū objectū t̃ri formalis. Sed obiter nota, quod licet ratione formæ dividatur t̃rus in subjectū, et predicatū in presenti precipue enumerandæ sunt ejus divisiones ratione materiæ, illius scilicet entitatis, quæ dicitur t̃rus, ratione cujus dividitur 1.o in mentalē, vocalē, et scriptū. Mentalis est pars constitutiva artef.ti mentalis: ut conceptus, et notitia hominis. Vocalis est pars constitutiva artefacti vocalis: ut vox Leo. Scriptus est pars constitutiva artefacti scripti, ut voces omnes, quas nunc scribimus. x.

Verū ex his terminis solū mentalis propie dicitur talis; vocalis v.o et scriptus impropie, et quatenus sunt veluti signa t̃ri mentalis. 2.o dividitur t̃rus in Categorematicū, et sincateg.m 1.us est, qui sine alterius adjutorio, et se ipso aliquid significat, ut hoc vox aqua, omnia q̃ substantiva, et fere etiā pronomina. 2.us est, qui sine alterius adjutorio, l. nihil signif.t l. significat imperfecte: sicut omnis, alliquis, nullus. Terminus categorem.us dividitur in complexū, cujus partes separatæ idē significant, ac conjuncte, ut homo, bonus, et in inconplexū, cujus partes separ.to l. nihil, l. non idē significant, ac conjunctę, ut Sacerdos, Dominus &.a separa enī ab illis partes ipsos constituentes, nimirū do, et minus Sacer, et dos et valde diversū significabunt. x

T̃rus inconplexus dividi potest in univocū, equivocū, et analogū, sicut dividitur t̃rus in comuni. t̃rus univocus est, qui significat aliq.a ratione comunē pluribus, ut animal, qui quidē t̃rus rationē animalis significat comunē tā hominibus, quā brutis. Equivocus est qui sub diversis significationibus diversa representat significata; sic nomē Gallus, et avē hujus nominis representat, et hominē Francū, in quibus nihil reperitur comune, quod immediate significetur nomine Gallus. t̃rus analogus est, qui significat ratione comunē pluribus, sed non eadē propietate, et titulo: sic nomē sanus est comune analogice cibo, pulsui, et homini, non tamē eodē titulo, et ratione, nā homini propie convenit, cibo non nisi, quia ca~~usa~~ sanit.tē, pulsui actē, quia illā indicat. x.

Propterea cū t̃rus analogus absolute profertur, significat principale analogatū; quo sensu dicitur comuniter, quod analogū per se sumptū stat pro famosiori significato; sic dū dico vidi hominē, quod ad virū, mortuū, et pictū referri potest, solū pro vivo intellig.dū est. Verū advertite, quod q.do t̃rus analogus ultra propriū significatū extenditur ad alia titulo, signi, causæ, l. efectus, tunc vocatur analogus proportionis, ut in exemplo sanitatis: quando autē titulo similitudinis, dicitur analogus similitudinis, ut cū ex hylaritate, et diversitate florū dicitur ridere prata, in quibus risus non nisi per quandā analogiā similitudinis reperitur. sed de his fusius in logica. x.

Ulterius dividitur t̃rus in colectivū, qui significat plura colective, ut Roma, Angelopolis, et alia, et divisivū, qui significat unū tantū, ut hic homo, Petrus, Paulus &.a ubi, ut vides, hic t̃rus potest esse singularis, ut Petrus, et comunis, ut homo. Alia est divisio t̃ri in transcendentē

transcendentẽ, et non transcendentẽ: trũs transcendens est, qui significat aliquid, quod p. omniũ rerũ genera divagatur; hujusmodi sunt o͞nes t͞ri initiantes qualibet litera huj us dictionis Barbare Reubau, nimirũ res, ens, verũ, bonũ, aliquid, unũ, quæ quidẽ præta inveniuntur in omnibus rebus. trũs non transcendens est, qui significat aliquid, quod pertinet ad certũ, et determinatũ genus, ut animal, risibile, albũ.

Præterea dividitur trũs in co͞munẽ, et singularẽ; comunis est, qui significat plura divisĩ, verũ in aliqua ratione convenientia Vg. homo, animal, per quod distinguitur à t͞ro colectivo, qui licet plura significet non tamẽ divisĩ, sed colective illa sig nificat. trũs singularis est, qui unũ signifᵗ ut Antonius, aut plura conjuncta, ut Composxela: hic trũs est quadruplex, demostratibus, qui aliquo signo dẽmostrativo afi citur, ut hoc aula; Vagus, qui aliqᵃ rẽ singularẽ signifᵗ, quanvis indeterminatẽ, ut aliquis homo; determinatus, qui unũ determ.ᵗᵉ sigfat, ut Paulus; et ex suppositione qui aliqa supoo͞ne facta rẽ determ.ᵗᵉ sigfat, ut cũ dicitur filius Virginis, intellig itur Xtus D͞mn̄s ex suppositione, quod nullus hũusq̃ ex Virgine natus est. x.

Dividitur insuper trũs in abstractibũ, qui sigfat formã, ut à subjecto separatã sicut albedo hominis, et concretũ, qui sigfat formã, ut in subjecto, ut albũ. Ulteri us trũs; allius est absolutus, sibe substantibus, allius conotatibus, sive adjectibus: Iᵘˢ est, qui significat alliqid per modũ pᵗ se stantis, ut homo, lapis: 2ᵘˢ est, qui significat aliquid, pᵗ modũ alteri adjacentis, ut claudus, cecus. Aduc divides trũ in finitũ, qui aliquid positive significat, ut sanctus, Justus, et in infinitũ, qui nihil determ.ᵗᵉ significat, sed potius removet, et negat alterius t͞ri significatũ, ut non bonus, non homo. x.

Aliter dibiditur trũs in positibũ, privatibũ, et ~~relati-bũ~~ et negatibũ: Iᵘˢ est, qui aliquã rerũ realitatẽ significat, ut Justus, albus: 2ᵘˢ est, qui significat carentiã formæ realis in subjecto capaci illã habendi, ut mutus respᵗᵘ hominis: 3ᵘˢ est, qui significat carentiã formæ realis, verũ in subjecto incapaci illã habendi Vg. risus resp.ᵗᵘ Marmoris. Ultimo dividitur trũs in trũ 1ᵃ intentionis qui significat rẽ ℥ quod habet independenter à fictione intellectus, ut hoc vox homo significans hominẽ, qui vere datur absq̃ fictione intellectus; et trũ 2ᵃ intentionis, qui rẽ significat ℥ illud, quod habet ex pura intellectus considera tione, ut genus, species, &ᵃ x.

De Comparatione Terminorum, qui plurali nu-mero dicuntur x.

Ter͞i isti inter se c͞parati in ordine ad c͞sequentiã unius ex allio, alli sunt per tinentes, impertin.ᵗᵉˢ alliĩ: hi sunt quorũ unus, nec alliũ excludit, nec illũ n͞eario infert, exempli g͞ra, hoc est albũ: g͞o est dulce; quã c͞seqᵃ nec excluditur, nec infe rtur. C͞ ͞tra t͞ri pertinentes sunt, quorũ ab uno ad alliud tenet c͞seqᵃ; ut est ra tionale: g͞o non est irr͞ale; ubi nota, quod si c͞seqᵃ est exclusiba ut supra posita dicuntur pertinentes repugnantia; si autẽ exclusiva non est, sed asertiva, ut ista est animal: g͞o est sensitibũ; vocantur pertinentes sequela; qui quidẽ t͞ri posunt esse convertibiles, quando ab uno ad alterũ mutua valet c͞seqᵃ ut in his: est animal: g͞o est sensitibũ: est sensitibũ: g͞o est a͞l: et posunt ese inconvertibiles, quando c͞ ͞trario mutua non valet c͞seqᵃ, ut videre est in t͞ris his homo ~~est~~ et vivens in quibus licet valeat c͞seqᵃ est homo: g͞o est vivens: non ta mẽ hoc altera, est vivens: g͞o est homo. x

Ulterius pertinentes repug.^tia alii sunt disparati, qui potius diversitatẽ, quam operatõnẽ præseferũt, ut canis, et equs, alij opositi, et hi rursus dividuntur, in ɔtradictorios, ɔtrarios, privatibos, et relatibos. Contrad.^rii sunt quorũ alter alterũ inmediate negat, ut cœcus, et non cœcus. Contrarii sunt, qui significant formas positivas accidentales, sibi invicẽ repug.^tes in eodẽ subjecto, ut albũ, et nigrũ. Privativi sunt, quorũ alter ut supra diximus significat formã, alterius formæ carentiã in subjecto capaci illã habendi, ut videns, et cœcus. Relatibi sunt, qui significant respectũ unius ad alterũ, ut Pater, et Filius; qui tū ideo omnes dicuntur opositi, quia nequeunt in eodẽ subjecto simul reperiri sub eadẽ consideratõne. x.

Cap. 5.^m De Termini propietatibus &.

Stabilita igr̃ et explicata, natura, et divisione t̃ri, ut metodice procedamus nobis agendũ superest de ejus afectionibus, sive propietatibus. Ex his q̃o precipua, et in disputationibus usitat.^ior est supositio, quã sic defineo: actio, l. usus t̃ri loco alicujus; quæ definitio, nec redudans, nec diminuta videtur cũ õnibus ɔveniat, tã t̃ris, quã supõonibus, etiã formali, et materiali, quia sibe illa s.^t acceptio t̃ri pro suo significato, sibe ista pro se ipso semp.^r est verũ dicere, quod supositio generaliter sumpta est acceptio t̃ri loco alicujus. Nobis asentiunt in hoc puncto PP. Conplut.^ses et aliqui plures, cũ quibus ad ejus divisionẽ procedamus.

Dividitur q̃o 1.º supõo in materialẽ, et formalẽ. 1.ª est acceptio t̃ri pro se ipso, ut in hac propositione; Paulus est vox. 2.ª est acceptio t̃ri pro suo significato, ut cũ dicitur Paulus est homo, in qua propositione ly homo non pro voce homo, sicut in antecedenti sed pro ipsius vocis significato suponit. Deinde supositio materialis dividitur in extrinsecã, et intrinsecã. Intrinseca est acceptio t̃ri 2.^m quod habet ab intrinseco, sive natura; V.g. Petrus est nomẽ. Extrin.^a est acceptio t̃ri 2.^m quod habet ab extrinseco, sibe p.^r artẽ, ut tulius est signũ ad placitũ. x.

Formalis autẽ supõo, quæ precipua, et scitu digna dibiditur 1.º in propiã, et impropiã: 1.ª est, qa accipitur t̃rus pro re, qã p̃pie significat, ut cũ dicitur Leo rugit. 2.ª est, qua accipitur t̃rus pro re, quã solũ inp̃pie, et metaforice significat; ut cũ X.to D.no, per quandã similitudinẽ cũ v.º Leone in fortitudine dictũ videmus, vicit Leo de tribu Juda. 2.º dividitur supõo formalis propia, in simplicẽ, et personalẽ, circa quarũ naturã diversimode sentiunt, tum thomistæ, tũ Jesuitæ. Nos v.º quia prolixũ et parũ utile judicamus, quo ad presens litẽ movere, eorumq definitiones pro his supositionibus nobis insuficientes aparent, sic supõonẽ formalẽ simplicẽ explicamus: acceptio t̃ri pro ipsius significato formali, et inmediato, ut subdito 2.ª intentioni intellectus. V.g. homo est species: in qua p̃põne ly homo sumitur pro natura hum.ª ut abstracta ab individuis, quod est esse subditã secundæ intentioni intellectus, sic q̃ accepta, est significatũ formale, et inmediatũ illius t̃ri homo. x.

Personalis autẽ supõo est acceptio t̃ri pro ipsius significato inmediato, l. inmedi.^to absq.^e subjectione a 2.ª intentione intellectus: ut patet in hac p̃põne, homo est animal, in qua t̃rus homo suponit personaliter, quia accipitur pro hum.ª natura q̃ significat independenter ab intellectu; et ubi, ut vides, nec d.^{to} accipi valet pro sign.^{to} inmed.^{to}, sed etiã pro media,^{to} cũ ex illa p̃põne hac recte inferantur ɔsequentia: q̃o Petrus est animal: q̃o Antonius, est animal x. —

Supositio hac personalis dividitur in distributiva, copulativa determinata, et Confusa. Distributiva, est, qua t[ermin]us comunis ratione alicujus signi accipitur pro omnibus, et singulis inferioribus, ita ut de quolibet illorum verificetur idem predicatum, ut in hac propositione; omnis homo est vivens, quod necdum de omnibus in comuni, sed de Pet[r]o Paulo Antonio, et quolibet in particulari verificatur. Hec supositio distributiva vocatur absoluta, quando ly omnis, aut nullus neminem excipit, et acomodata quando universaliter hoc aliquid admitit exceptionem, ut cum dicitur omnes in Adam peccaverunt, quod verum tenea, si ab hac regula N[ost]rum D[omi]num, ejusque purissimam Matrem excipias. Ulterius; supositio distributiva allia est completa, inconpleta alia; 1ª est, qua accipitur t[ermin]us pro omnibus inferioribus sub unoquoque genere, l. specie rentis, et hoc vocatur supositio pro singulis generum, ut in hac propositione; omne anim[al] est vivens. Secunda est, qua t[ermin]us accipitur pro aliquo, l. aliquibus individuis ex omni genere, l. specie, l. ut comuniter dicitur pro generibus singulorum: V.g. omne animal fuit in Arca Noe; cujus verus sensus est; cujusqunque generis, et speciei animalis fuit aliquod in Arca Noe. Supositio copulativa est, qua t[ermin]us accipitur pro omnibus inferioribus simul, ita ut de nullo illorum in particulari verificari posit idem predicatum, ut videtur in hac expresione; omnes Apostoli s[un]t duodecim, quod dici nequit nisi de omnibus Apostolis in comuni. Supositio determinata, qua etiam disjuntiva vocatur, est qua t[ermin]us accipitur pro aliqua re determinata ex aditione alicujus signi, ut cum dicitur: hic homo est doctus. Supositio confusa que etiam vaga dici solet est qua t[ermin]us comunis accipitur pro aliqua re indeterminata, ut in proportione hac, aliquis cibus est necesarius ad vitam, ubi ly cibus suponit indeterminate, et confuse. x.

Cap. 6.[m] de ampliatione, restrictione, alienatione, et appelatione Terminorum

Ampliatio est extensio t[ermin]i a minori, ad majorem supositionem; que quidem extensio considerari potest, l. respectu copule simul et subjecti, l. resp[ec]tu cujuslibet in particulari. Quod ut intelligas, nota, quod subjectum dicitur t[ermin]us ille, de quo aliquid verificatur; Copula est verbum, quod unit subjectum cum predicato; et predicatum est illud, quod dicitur de Sub[jec]to exemplum accipe in hac propositione, Petrus est risibilis; in qua ly Petrus est subjectum; Verbum est nominatur copula; et risibilis dicitur predicatum. Hoc posito en exemplum extensionis t[ermin]i in supositione resp[ec]tu subjecti, et copule simul; justi in perpetuum vivent; in qua propositione ly justi non solum extenditur ad homines preteritos, presentes, et futuros, sed etiam, et ly vivent ad omne tempus refertur. x. De extensione t[ermin]i ratione copule tantum, sit exemplum in hac prop[ositio]ne: Antonius est justus, que potest extendi, et ampliari sic: Ant[oniu]s fuit, est, et erit Justus. Tandem ratione subjecti solum datur extensio quando t[ermin]us suponit pro pluribus ejusdem speciei: V.g. homo est sapiens quia si valet extendi; omnis homo est sapiens. = Allia t[ermin]i propietas dicitur restrictio, et est coartatio t[ermin]i a majori ad m[inorem] significationem, et supositionem: V.g. homo parvus arguit, in qua prop[ositio]ne ly homo, qui ex se pro omnibus hominibus suponere poterat, precise intelligitur ad hominem parvum beneficio restrictionis. x. Alienatio est translatio t[ermin]i a propia ad impropia significationem; ut patet in exemplo supra posito, vicit Leo de tribu Juda, de X[rist]o D[omi]no metaforice intellecto. Diminutio, que est veluti quedam species restrictionis, est coartatio t[ermin]i significationis totalis t[ermin]i, ad ejus partialem significationem V.g. Paulus est niger penes manus: ubi t[ermin]us niger, qui significare poterat absolute, restringitur ad ad solas manus Petri, sicque diminute significat. Apelatio est aplicatio

significati formalis unius t̃ri ad ad alterius significatũ. T̃rus apelans est ipse t̃rus qui aplicatur; t̃rus v.º apelatus est cui alteri aplicatur: sic in hac prop.ne Agustinus est magnus Santus, t̃rus magnus, qui apelat supra t̃rũ sanctus dicitur apelans; t̃rus v.º sanctus ob id ipsũ dicitur apellatus.

Dividitur apelatio in formalẽ, et materialẽ: hoc est aplicatio significati unius t̃ri ad significatũ materiale alterius. Significatum formale vocamus formã illã, l. quasi formã, quã t̃rus exprese, quasi de nominantẽ p... refert: et subjectũ hujus formæ dicimus esse significatũ materiale. Hunc sit exemplũ pro apelatione materiali: Agustinus Sanctus est doctus, ubi doctrina et sapientia non aplicatur Divo Ag.no titulo Santitatis, sed r̃one ingenii. Apelatio formalis, quã solũ thomistæ admitunt, est aplicatio formalis unius t̃ri ad significatũ formale alterius; ut si dicamus Agustinus est S.us magnus: nunc enĩ t̃rus magnus apellat supra Agustinũ, verũ non r̃one corporis, aut staturæ, sed precise r̃one Santitatis. x. x.

Verũ scire desiderabitis, quando t̃rus aplicet, l. non, suũ formale signif.m ad alterius signif.m formale, l. materiale? Quod ut percipiatis sequentes tenete regulas. Semper, ac ex parte praedicati ponuntur duo adjectiva, l. adjectibũ cũ substantibo, tunc unũ adjectibũ apelat supra significatũ formale alterius, ut patet in exemplo hoc: Aristoteles est Phy.us magnus, ubi ly magnus aplicat suũ formale signif.m ad significatũ formale t̃ri Phy.us et hunc sensũ redit: Aristoteles est magnus in facultate philosophica x.

Quando v.º ex parte subjecti ponitur nomẽ substantibũ cũ adjectibo, l. duplex substantibũ, tunc praedicatũ aplicat suũ signif.m formale ad significatũ materiale alterius: v.g. Aristõles Phyl.us est magnus: eo quomodo t̃rus magnus cadit supra significatũ materiale subjecti, et facit hunc sensũ; Aristõles, qui est Phy.s est magnus. Has regulas tradidi vobis pro vera discernenda apelatione, quasq̃ presentes tenere debetis, quia ex varietate hujus t̃ri proprietatis multoties propoñũ sensus perturvari posint, et confundi. x. x.

Caput 7.m de Nomine, et Verbo. x.

Nomẽ pro ut ad Dialecticã atinet, defitur: vox significativa ad placitũ sine tempore, finita, et recta, cujus nulla pars est signif.ba separata. Quid sit vox signif.ba ad placitũ, supra habetis dũ de signo egimus. ly sine tempore ponitur ad disting.ndũ nomẽ ã verbo, quod ut cito videvimus, significat cũ tempore; pro cujus intellig.a notandũ est, quod aliud est significare tempus, aliud conotare tempũ et aliud significare cũ tempore. x.

Significare tempus nihil aliud est, quã quod ipsũ tempus sit res directe significata per vocẽ, ut videtur in his t̃ris, mensis, anus, tempus. Conotare tempus est significare aliquã rẽ, quæ solet fieri tempore determinato: v.g. prandiũ, Cena, ortus solis; ex quibus prandiũ, meridiẽ, ortus Solis mane, et cena conotat noctẽ. Signif.re cũ tempore est significare aliquid p.r modũ motus, sibe rei transeuntis, hoc est; aliquid actualit.r exercere v.g; hoc vox amo significat cũ tempore, quia innuit, nunc amorẽ ã me exercere, tanq.m quid fluens et transiens. x.

Cũ ergo in def.ne nominis dicitur signif.re sine tempore, non denotatur, quod non significet, aut cognotet tempus, sed solũ quod non posit signif.re cũ tempore; ut patet in his dictionibus, prandiũ, et cena, quæ nomina sunt, quia, quãvis non significent cũ tempore, significant tamẽ et conotant

+ Super Chir... ... apud M.r Rollin

tempus, ut vidistis. illa particula finita ponitur ad excludendum a ratione nominis terminum infinitum; nomen enim debet significare quid sit res? terminus autem infinitus non significat, quid sit, sed quid non sit res? ut, non homo. X

Particula vero recta denotat casus obliquos excludi etiam debere a ratione nominis: cum rem nominare non possimus per casum oblicum, sed tantum per nominativum. Ultime vero, scilicet, cujus nulla pars est significativa separata ponuntur in definitione ad excludendum terminum complexum, cujus partes separatae idem significant ac conjuncto, ut vidimus dum de termino tractabimus; nomen autem debet esse ita simplex, ut partes ejus separatae non significent idem ac conjuncto, quia tunc non esset unum nomen sed plura nomina. X.

Verbum est vox significativa ad placitum cum tempore, finita, et recta, cujus nulla pars est per se significativa separata, et eorum quae predicantur nota. Priores particulae jam sunt supra explicatae: per illas enim convenit verbum cum nomine, a quo differt per illam aliam cum tempore; quia nomen significat sine tempore. Per illas vero, cujus nulla pars est per se significativa separata excluditur a ratione verbi, verbum complexum, ut istud; currit, et disputat; quia non est unum, sed plura verba. Per alteram vero particulam, nempe finitam excluditur verbum infinitum ut non curro. Per recta excluduntur verba obliqua, qualia sunt tempora omnia preter presens modi indicativi; ut cucurri, cucurri, quia non significant rem fluere aut esse recte, sed, vel faciendam esse, vel factam. Denique ultime ponuntur, et ad excludendum participium, et ad indicandum, verbum esse copulam, seu nexum praedicati cum subjecto. X.

Liber Secundus Sumularum.

Post eorum explanationem, quae ad aprehensionem tanquam ad primam intellectus operationem atinent, ut sunt termini, et dictiones, nihil afirmantes, vel negantes consequens est, ut ad 2am operationem transeamus. Judicium nempe, ad quod specta aliquid afirmare, vel negare. Quia vero exercitium, et munus hoc precise ad propositionem pertinet, ideo de Oratione, quae est veluti genus ad illam, sermonem prius instituimus.

Cap. Im De Oratione X.

Oratio, quae aput Gramaticos, et Rhetoricos, sumitur pro qualibet ordinata locutione, in presenti accipitur a Dialecticis pro recta, et artificiosa terminorum coordinatione. Convenit oratio logica cum gramaticali et Rhetorica per rectam coordinationem terminorum a quibus differt per illum artificiosa, nam in presenti ponitur loco differentiae, et est illa dispositio, quam adinvenerunt Dialectici in rebus logicis, justa regulas ejus dispositionis; ut in recta illa dispositione, quam cognoscunt habere terminum, ad obeundum munus subjecti, praedicati, generis speciei &a. Hac oratio alia est perfecta; ut. penitet me non studuise, quae perfectum sensum generat in audientis animum; alia imperfecta, quae suspensum quasi relinquit animum; simile est illud cujusdam Episcopi Galiae; Supremum quem aurem ponens caput. = (expiravit): sed de his campum Rhetoricis relinquamus. X.

\+ Super Christi Mortem apud Mr. Rollin

Cap. 2m de Modo Sciendi.

Modus sciendi est oratio ignoti magnifestativa. hic oratio est genus; per illam nempe particulam modus sciendi convenit cum aliis orationibus, quae modus sciendi non sunt. Per alteram vero ignoti magnifestativa, quae diferentia est, ab omnibus aliis distinguitur. Dividitur ergo modus sciendi in definitionem, divisionem, propositionem, et argumentum cujus divisio adequata aparet ex eo, quod omne quod scitur, vel est esentia rei, et hoc per definitionem explicatur, vel.

vel ejus partes, et hoc per (~~definitionẽ explicatur~~) divisionẽ, l aliquid de essentia afirmatur. quod prestat propositio, l. tandẽ aliquid infertur ex illa, et hoc palã fit per argumentatõnẽ. Igitur de omnibus nobis agendũ est; verum sed. &c

De Definitione Caput 3.^m &c

Defiõ est oratio artif.^va explicans esentiã rei. Per ly oratio artif.^va convenit defio cũ divisione, argum.^e et alliis; ideo quod ponitur loco generis. loco v.^o diferentiæ ponitur explicans eseẽ rei, per quod ab alliis distinguitur: pro cujus intelligentia, et omniũ definitionũ alliarũ rerũ præ oculis semper habere, quod ut definitio bona sit, constare debet genere. et diferentia. Nomine genus intelliguitur ratio illa communis per quã res quæ defitur convenit cũ alliis ã se distinctis: diferentia v.^o est ratio specialis, per quã difert ab eisdẽ sub eodẽ genere contentis. &c

Sit exemplũ in hac hominis defi.^ne animal rãle, in qua genus est ãl, quia est rãõ communis, per quã homo convenit cũ omnibus animalibus: rationale v.^o est difer.^a quia est ratio particularis, per quã hõo difert ab animalibus, quæ rationalia non sunt. = Notate 2.^m quod defiõ debet esse clarior suo definito, quia est explicatio rei definitæ; omnis autẽ explicatio debet esse clarior re explicata. = 3.^m quod definitũ, seu res definita non debet ingredi in definitione; quia tunc explicatio rei esset æque obscura, ac res (~~definita~~) explicata; uti accideret si volens hominẽ definire, sic definires: homo est ãl rãle, quod est homo. &c

Ex quo inferes definitionẽ nec debere esse redundantẽ, nec diminutã; unde bonæ non essent definitiones istæ, homo est animal sapiens; homo est animal bipes, quia illud sapiens superfluit, et istud bipes suficienter non explicat esentiã hominis. Et ex hac regula infertur allia; scilicet, definitionẽ ẽe mutuo convertibilẽ cũ definito, et ẽ contra definitũ cũ definitione; ut patet in his consequentiis: est homo: g. ẽ animal rãale: ẽ animal rãle: g. ẽ homo.

Res definita, quæ definitũ vocatur aliquas etiã habet conditiones. 1.ª est, quod sit unũ per se, seu unicã habeat esentiã; quia unũ per accidens cũ plures esentias habeat, diversas exigit definiões. 2.ª quod sit unũ unitate rationis, et nomine univoco explicetur; quia rõne nequeunt equivoca definiri, nisi prius fiat divisio illorũ in certas clases, quibus singulis sua seorsim aptetur defiõ. 3.ª quod sit quid universale; nã particulare cũ sit defectivile. et contingens, definiri non potest, quia definitio solũ ẽ de universalibus, et indefectibilibus.

His prelivatis, dividitur defiõ in physicã, et methã. Methap.^a est, quæ explicat esentiã rei per prædicata methã, et esentialia: hujusmodi est, hoc hominis^+ definitio methap.^at+ animal rale. Physica est, quæ explicat esentiã rei per partes esentiales physicas, per prædictã s.^t quæ realiter distinguntur, ut videtur in definitione hac physica ejusdẽ hominis, compositũ ex corpore, et anima rali. Insuper alia est definitio, quæ descriptiva nominatur, et explicat esentiã rei per ipsius propietates, ut cũ dicitur; homo est animal risible, discipinavile, politicũ &c.^a Ultimo observa, vulgarẽ illã Dialecticorũ regulã, nimirũ verba in definitione posita non dicunt ~~actũ~~ actum, sed aptitudinẽ. Exempli gracia; albedo definitur, color

color

color disgregans visum; ly disgregans licet significet, quasi actualiter disgregare, quod est dicere ~~aptum~~ aptum, pereinde accipitur, ac si diceretur; albedo est color potens disgregare visum. Et idem observandum est in omni definitione.

Caput Quartum de Divisione.

Divisio est modus sciendi totum distribuens in suas partes, et ad hoc deservit, ut respondeatur interrogationi, quotuplex sit res, aut ejus pars? Pro cujus intelligentia nota, quod res, quæ dividitur vocatur totum, seu divisum: partes dicuntur membra dividentia. Insuper totum allud est actuale, allud potentiale. Actuale est, quod actualiter includit partes; quæ si physice sint, et realiter distinctæ, ut in homine, corpus, et anima vocatur totum actuale physicum, et divisio inter partes hujus totius divisio actualis physica: si vero partes totius sola præcisione intus distinguantur, ut in esentia hominis animal rationale totum vocatur methaphysicum, et divisio inter ejus partes divisio methaphysica.

Allud est totum, quod nominatur potentiale, et est ratio comunis abstracta per intellectum ab inferioribus, v.g. ratio animalis præcisa ab homine, et bruto. Igitur ratio hoc quia omnia inferiora comprehendit vocatur totum respectu eorum; sed quia hoc inferiora ad esentiam ejus actualem non pertinent (animal enim non definitur per hominem, aut brutum, sed per vivens sensibile, ideo non dicitur totum actuale, sed potentiale, aut potestativum. E contrario autem inferiora dicuntur partes subjectivæ, quia de illis ut subjectis totum potentiale prædicatur.

Hunc autem, hoc posito, divisio allia est per se, allia per accidens. 1a est, quæ distribuit totum in partes, quæ per se continentur in illo; ut cum dividitur animal in rationale, et irrationale. 2a est, quæ totum distribuit in partes ipsi accidentaliter convenientes, sicuti est divisio animalis in album, et nigrum. Divisio per se allia est integralis, allia esentialis, et allia potestativa. Hæc ultima est quæ totum in suas partes potestativas distribuit, v.g. in homine allia sunt potentiæ sensitivæ, alliæ rationales. Integralis est, quæ distribuit totum in partes integrantes, ut qua homo dividitur in caput, manus, pedes &a. Esentialis est, quæ totum distribuit in partes esentiales, et est duplex, physica, quæ totum distribuit in partes esentiales physicas, ut divisio hominis in corpus, et animal; et methaphysica, quæ datur per partes methaphysicas, quales sunt animal rationale in homine: et hoc etiam est duplex; actualis nempe, et potentialis, ut supra habetis.

Alliquæ solent asignari regulæ pro recta divisione. 1a quod membra dividentia non adequent divisum, quinimo quodlibet membrum ad minus se extendat, quam divisum, unde hoc esset mala divisio: animal allud est sensibile, allud rationale, quia tunc tantum se extenderet animal, quantum sensibile, ut patet. 2a, quod nihil contineatur sub divisio, quod non contineatur sub quolibet ex membris dividentibus, ut videre est in divisione animalis, in rationale, et irrationale; nihil enim in animali continetur, quod in rationali, vel irrationali non sit. 3a quod membra dividentia inter se distinguantur saltem per diversas rationes formales; ex quibus omnibus infertur, a toto diviso, ad totum divisionem, et e contra, rectam esse consequentiam, sibe afirmative, sibe negative, v.g. est animal: ergo rationale, vel irrationale: est rationale, vel irrationale: ergo animal.

Caput Quintum de Propositione, ubi, et de Opositione propositionis.

Propositio, seu quæ ab allijs enunciatio dicitur, est modus sciendi unu & aliud enuntians, et constat tribus subjecto scilicet, copula, et prædicato, quorum omnium naturam et quiditatem supra habetis explicatas. Verum insuper sciendum est, omnem propositionem constare materia, et forma, quantitate, et qualitate. Materia est duplex, materia qua, et materia circa quam. Materia ex qua sunt termini, l. vozes, ex quibus conformatur propositio. Materia circa quam est objectum, circa quod versatur. Forma est verbum, quod subjectum, et prædicatum determinat, nectit, recteque disponit. Quantitas est universalitas, l. particularitas propositionis: et qualitas est veritas, l. falsitas illius.

His prelibatis, ratione materiæ circa quam, dividitur propositio, in necessariam, quæ talis dicitur, quando prædicatum necessario convenit subjecto, ut in ista homo est rationalis; in contingentem, ut quando prædicatum contingenter convenit subjecto, v.g. homo est albus: in possibilem ex eo dictam, quia tantum possibiliter convenit prædicatum subjecto, ut omnes homines sunt Theologi: et in imposibilem; quæ sic nominatur, quia prædicatum imposibiliter convenit subjecto, ut Leo est rationalis.

Alterius allia est divisio propositionis, in materialem, et formalem. 1.ª est in qua prædicatum, nec voce saltem distinguitur à subjecto, ut in hac homo, est homo, quæ propositio ob id ipsum identica nominatur. 2.ª est, in qua prædicatum saltem ratione nostra, l. pro explicito à subjecto distinguitur, ut in hac, homo est animal rationale. Præterea, dividitur in Categoricam, seu simplicem, et hypoteticam, seu compositam. 1.ª est, quæ unico constat subjecto, et prædicato. 2.ª quæ sub unico subjecto duplex habet prædicatum: sit pro duabus exemplum; Leo est fortis. Petrus legit, et sedet.

Hypotetica propositio dividitur in copulativam, disjuntivam, conditionalem et causalem. Copulativa est, cujus partes uniuntur aliqua conjuntione copulativa hujusmodi sunt et, ac &ª ut in exemplo paulo ante aposito. Disjuntiva est, cujus partes copulantur particulis vel, aut, sibe: v.g. l. Antonius dormit, l. deambulat. Condicionalis est, cuius partes uniuntur media particula, si; ut: si homo est inhibilis, rugit. Causalis est, cujus partes uniuntur particula quia: sicut, quia Antonius non studet, ignorans est. Ratione formæ dividitur propositio, in afirmativam; ratione vero qualitatis in veram, et falsam, quarum omnium natura, et explicatio, ex ipsis terminis, vozis innotescit.

Ratione quantitatis dividitur, in universalem, particularem, singularem, et indefinitam. Universalis est, cujus subjectum afficitur aliquo signo universali, ut omnis, nullus. Particularis, cujus subjectum aficitur signo particulari, sicut quidam, alliquis. Singularis est cujus subjectum, l. est nomen proprium, l. aficitur aliquo signo demostrativo; v.g. hic homo est agricola: Joanes est Medicus. Yndefinita est cujus subjectum est terminus comunis, nullo signo afectus, ut in hac propositione homo est rationalis; quæ, quia facta est in materia necesaria equivalet huic universali; omnis homo est rationalis: si vero in materia contingenti facta fuisset, ut hæc homo est albus equivaleret propositioni particulari hujusmodi aliquis homo est albus.

Accesimus ig ad investigandã naturã opositionis, ut clarius percipiatis ipsarũ propoonũ indolẽ, et esentiã. Opositio ḡo dicitur repugnantia aliquorũ inter se: hec repugñtia est duplex physica nempe, et Dialectica. 1ª datur inter res, ut inter calidũ, et frigidũ. 2ª inter propoones, et est afirmatio, l. negatio ejusdẽ predicati de eodẽ, subjecto, et 2ᵈᵘ candẽ invariabilẽ q̃ rationẽ. Hec opositio est quadruplex; Contradictoria, ɔtraria, Subcontraria, et subalterna. Contradiª datur inter duas ppoones veritate, et falsitate pugnantes, et accidit inter universalẽ afirmatibᵹ, et particularẽ negatibᵹ, et etiã inter duas propoones singulares.

Opositio Contraria versatur inter duas propoones, universales, veritate, et falsitate pugnantes in materia necesaria, non tamẽ in materia ɔtingenti, quia quelibet potest esse vera. Subcontraria inter duas propoones particulares, que non poſunt esse simul vere, nec simul false in materia necesaria, etiã si posint esse in materia contingenti, versatur. Subalterna, que rigurose opositio non est, versatur inter duas propoones, quarũ una sit universalis, altera particularis. Verũ preoculis habete propoones Contradᵃˢ pugnare in quantitate, et qualitate, ~~et~~ Contrarias in qualitate solũ, sicut et subcontrarias; Subalternas vero, solũ in quantitate quod, ut facilius percipiatis presentẽ accipite, et contemplate figuram.

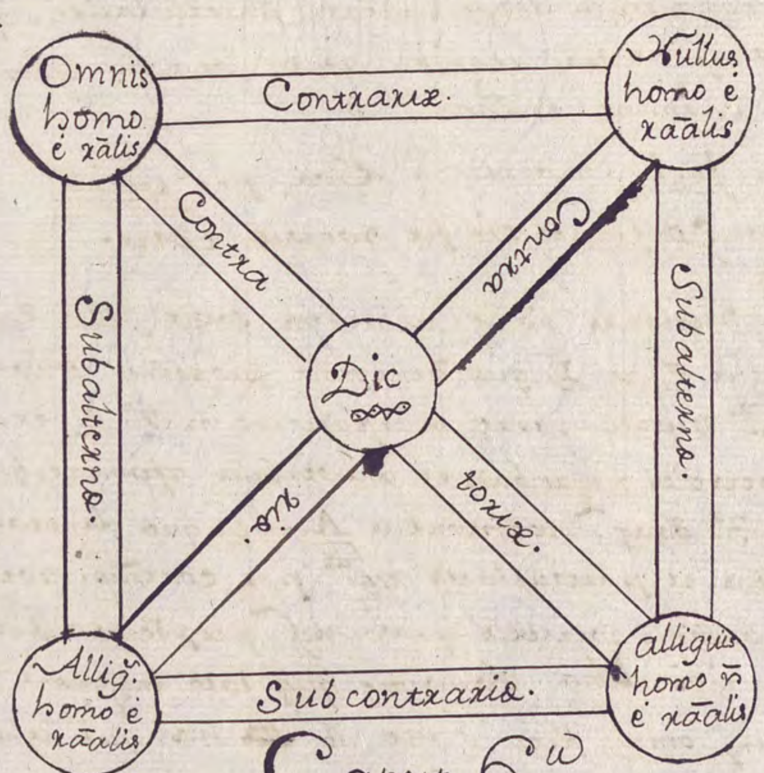

Caput. 6ᵘ

De Equipolentia, et Conversione propositionum.

Equipolentia idẽ est, ac equivalentia duarũ propoonũ opositarũ, anteponendo, l. posponendo aliqã negationẽ subto, l. predicato unius, que in utraq̃ propoone idem esse debent sine ulla varietate. Ygitur si ante subjectũ ponatur negatio propositio equivalet sue ɔtradictorie, ut ista; non omnis homo currit equivalet huic ɔtradicᵉ aliquis homo non currit: si vero ante predicatũ negatio colocetur, ut in hac, omnis homo non currit equivalet sue ɔtradicᵉ, que est nullus homo currit. Si vero negatio anteponatur, et posponatur subto, ut, non omnis homo, non currit, equivalet huic subalterne: aliquis homo currit. Ex quo inferes solũ ɔtradictorias, Contrarias, et subalternas equipolentes fieri; quod, et quomodo fiat ex hoc carmine dignosces: Pre contradic: post contra, prepost q̃ subalter.

Conversio est mutatio subti in præty, et præti in subty; triplex est; simplex, peraccidens, et percontrapōone. Conversio simplex est mutatio subti, in præty, et præti in subty servata eadē quantitate, et qualit^e propōonis, vg nullus homo est lapis: quæ propōo sic sinpliciter convertitur: nullus lapis est hōo. Conversio per accidens est mutatio subti in præty, et præti in subty, servata qualitate, et variata quantit^e, ut; nullus hōo est mortalis, aliquod mortale non est homo. Conversio per Contrapōonē est mutatio subti in præty, et præti in subjecty, invariata quantit^e, et qualit^e propōonis, mutatis tamē terminis finitis in infinitos, vel ē contra, exempli gracia; Leo est animal: non animal est non Leo.

Vt autem ɔversio recte fiat, advertite, propōones alias esse universales, particulares allias; allias afirmatibas, negatibas allias, quæ omnes per has quatuor vocales designantur AEIO.
A. denotat universalē afirmatibā, E. universalē negatibā. I. particularē afirmatibā, O. particularē negatibā; quæ quidē omnia his carminibus ɔtinentur.
Aserit A. negat E: sunt universaliter ambo.
Aserit I. negat O: sunt particulariter ambo.
Hæc pro cognoscenda universalitate, particularite, afirmatione, l. negaōne propōony. Very ut hac cognita recte in earū ɔversione procedatis en vobis allia carmina trado.
Simpliciter feci, convertitur Eva per accit
Astro per Contra, et sic fit ɔversio tota.
In quibus, dictiones ad rē atinentes sunt feci, Eva, et astro, in quarū 1^a. inveniuntur E. et I. quæ denotant propōones universales neg^bas et particulares afirm^bas debere ɔverti simpliciter; in 2^a. E. et A. quæ significant, propōones universales negatibas, et universales afirmatibas convertendas esse per accidens; in 3^a. denīq inveniuntur A. et O. quæ denotant propōones universales, afirmatibas, et particulares neg^bas per contrap^m ɔverti debere. His omnibus intellectis, facillime ɔvertetis quascunq propōones. = Libenter hic inutilē de propōonibus modalibus discusionē quā late ingerunt Dialectici fastidiosi, relinquo: hoc enī omnia ficta sunt ab ~~...~~ his, qui omnē integrū in solis Summulisticis nugis transigere decrevere, nec cū magna, ne dicā utilitate ulla his ḡo omisis per utilis jā vocat nos 3^a. ultima q Summularū pars.

Liber 3us Summularum Cap. I^m De Argumentatione, et ejus divisione.

Vltimus perfectior q^e modus sciendi, ex quo tota pendet loga, est argūm^tū quo sic definitur: Modus sciendi inferens vnū ex allio, media nota q̄o velle itur: ex qua definitiōne infertur tria in argum^ne concurrere, scilicet illud, ex quo alliquid infertur, quod dicitur antecedens, vel præmisa; id quod infertur id est materia illata, quæ dicitur consequens, et modus sibe inferendi forma quæ ɔsequentia vocatur: unde si defectus alliquit in illatione se tenet ex parte materiæ, dicitur distinguo ɔsequens; si vero fuerit inpertinens admitto consequens: si autē ex parte formæ, nego ɔseq^a: et si fuit illatio recta concedo

Conseqa ā subtentante respondet.

Quinq; ergo sunt argumentationis diferentiæ: nimirū, syllogismus, Entimema, exemplū, inductio, et Dilema. De Syllogismo paulo infra sumus acturi. Entimema est argumentatio in qua ex una propositione, quæ antecedens apellatur, allia quæ consequentia dicitur, infertur, ut Petrus est rationalis: ergo risivilis. Modus iste, qui truncus, et inperfectus dicitur, quia tantū duplici propositione constat, ad syllogismū reducitur, cū semper in antecedente includatur implicite, et quasi virtualiter allia propositio, cujus, et antecedentis virtute infertur consequentia. Exemplū est argumentatio in qua, vel ex uno vel pluribus fit illatio ad allium per similitudinē; v.g. Petrus eger, et debilis jeunat: ergo et tu robustus jeunare poteris.

Inductio est argumentatio, in qua, ex pluribus suficienter enumeratis alliqua infertur universalis consequentia ut, hic, et ille homo ridet: ergo omnis homo ridet. Dilema est argumentatio cornuta, qua omnino precluditur fuga respondenti: in quamcunq enim incidat partē pungitur argumentum: v.g. volo ego servū inobedientē, l. redarguentē arguere, et dico: vel percepisti, quod dixi, l. non? si 1.º quare non executus es? si 2.º quare iterū non interrogasti.

Pro rectitudine argumentationis, plures utiles quæ conditiones ab A.A. bus designantur: 1.ª est, quod syllogismus tribus tantū terminis constet, quorū unus major extremitas, alter minor extremitas, et alter medius apelatur: unde in conclusione non est ponendus terminus qui positus non sit in premisis: et ratio est, quia cū premisæ sint causæ precontentivæ conclusionis, nihil debet esse in efectu, quod in causa non sit: propterea, qui ex his premisis omnis homo est risivilis, Petrus est homo, inferret hanc consequentiā, ergo Petrus est rationalis, male inferret, ex eo, quod terminus rationalis positus non fuit in premisis.

Secunda conditio est, quod ex antecedenti vero sequatur consequens verū; ex falso falsū; ex contingenti contingens; ex necesario necesariū: et ratio est jā insignuata, quia cū premisæ sint causæ conclusionis debent producere effectū ipsis similē. 3.ª est, quod conclusio sequatur debiliorē partē, id est, si alliqua ex premisis fuerit particularis, etiā conclusio particularis erit; si vero negatiba etiā conclusio erit negatiba, hujus ratio est, quia premisæ sunt duo causæ subordinatæ: in causis autē subordinatis fortior subordinatur debiliori, et operatur justa illius virtutē ideoq effectus semper erit similis causæ inferiori.

4.ª conditio est, quod ex puris negatibis nihil sequatur; v.g. homo non currit; sed equus non est homo: non infertur: ergo equus non currit: quia sicut ad unienda alliqua duo in consequenti debent uniri in alliquo 3.º cū antecedenti, ita ad negandū alliquid de alliquo, v.g. cursum de equo debet cursus ille negari de alliquo, quod non evenit in exemplo aposito. 5.ª est, quod ex puris particularibus nihil sequitur: v.g. alliquis homo est musicus, sed Franciscus est alliquis homo; ergo Franciscus est musicus: quæ consequentia non valet, quia terminus particularis est indiferens ut suponat pro hoc individuo, vel pro illo, ac proinde erunt quatuor termini; unde non mirū quod nihil concludat syllogismus, quia non reperitur idē mediū. Ob hanc rationē ex puris singularibus recte potest concludi; v.g. Petrus currit; sed Petrus est homo: ergo homo currit; quia terminus singularis semper suponit pro eodē; particularis vero non. Ultima tandē, quod mediū distributū in premisis non debet poni in conclusione.

Cap. 2^{dum} de Syllogismo, et de ejus Constructione

Syllogismus est modus sciendi, in quo duobus propositionibus positis, eo quod sint forma disposita, 3.a necessario sequitur. Ygitur constare debet tribus propositionibus, quarum duæ priores vocantur premissæ. 3.a vero conclusio. Cum autem syllogismus sit quoddam artefactum logicum, constare etiam debet materia, et forma. Materia hæc est duplex, proxima scilicet, et remota, materia proxima sunt propositiones ipsæ ex quibus inmediate componitur syllogismus: remota vero sunt termini quamlibet propositionem componentes: qui quidem tres tantum in syllogismo debent esse. Ex his ergo tres quilibet reperitur bis in syllogismo, et habet suum peculiarem nomen; nam qui in premissis bis ponitur apelatur medium: qui vero huic medio jungitur in majori propositione dicitur major extrematas, et qui in minori minor extremitas nominatur.

Omnia in hoc exemplo patent: omnis homo est animal; sed Petrus est homo: ergo Petrus est animal: in quo igitur vides tres propositiones, quæ sunt materia proxima syllogismi, et tres terminos scilicet, homo, animal, et Petrus, quorum homo est medium, quia reperitur tam in majori, quam in minori, animal est major extremitas, quia iungitur medio in majori, et Petrus est minor extremitas, quia illi in minori copulatur.

Justa hanc duplicem syllogismi materiam duplex etiam asignatur forma: 1.a correspondet materiæ proximæ, et apelatur modus, sic que definitur: apta dispositio propositionum 2 afirmationem, l. negationem, universaliter l. particulariter. Cum autem hæc dispositio propositionum posit esse triplex, triplex etiam asignatur figura. 1.a est, in qua medium est subjectum in majori propositione, et prædicatum in minori, ut patet in syllogismo supra posito. 2.a figura est, in qua medium ponitur pro prædicato in utraque propositione; v.g. nullus lapis est animal; sed omnis homo est animal; ergo nullus homo est lapis: ubi ut vides animal, quod est medium, est prædicatum in majori, et minori. 3.a figura est, in qua medium ponitur pro subjecto tam in majori, quam in minori propositione: en exemplum; omnis homo est risivilis; sed aliquis homo est albus: ergo aliquod album est risivile; quod omne hoc solo versiculo continetur.

Sub præ 1.a; 2.a bis præ: 3.a bis sub.

Ygitur syllogismus dividitur in decem, et novem modos, quorum allij sunt perfecti, inperfecti allij. Perfecti vocantur, qui tanta claritate inferunt conclusione ut non indigeant reduci ad perfectiores; imperfecti sunt, qui non ita evidenter conclusionem inferunt. Rursus, allij sunt indirecte concludentes, allij directe: illi concludunt directe, quorum minor estremitas est subjectum in conclusione; illi concludunt indirecte, quorum major extremitas est in conclusione subjectum; quibus omnibus atentis consideratis, facile percipitur carminum sequentium misterium.

Barbara, Celarem, Darij, Ferio: T. Baralipton,
Celantes, Dabitis, Fapesmo, Frisesomorum: T.
Cesare, Camestres, Festino, Baroco: T. Darapti,
Felapton, Disamis, Datisi, Bocardo, Ferison. x xx

?

In qualibet harum dictionum invenietis tres literas vocales denotantes ppoones afirm.bas l. neg.bas vniles, l. particulares, justa illud asserit A. negat E. &a. ita ut Ia vocalis correspondeat propriae majori, 2a minori, 3a conseq.e Si enim allia superest vocalis & ea non curatur, quia solum metri causa posita est. Igitur novem modi priores pertinent ad 1.am figuram, quorum quatuor 1.i sunt perfecti, et directe concludentes: 5. vo sequentes imperfecti, et indirecte concludentes; quatuor sequentes pertinent ad 2am figuram, et possunt concludere, l. directe, l. indirecte; reliqui vero sex ad 3a. figuram expectat, et eodem modo, quo precedentes concludere possunt.

His regulis rite servatis, facillimum erit in qualibet dictione syllogismum efformare; et ut cujuslibet modi exempla non deficiat, accipite pro omnibus figuris exemplum: sit Primum in Barbara, qui est primus modus perfectus, et directe concludens, 1a. figurae: omne al, est vivens; ois hoo est al: go ois hoo est vivens. En in hoc syllogmo tres ppoones vniles afirm.bas, quia triplex A. reperitur in Barbara: est etiam, quia directe concludit, quomodo minor extremitas, homo nempe, est subjectum in conclusione, et ad hujus instar quemlibet allium in 1.a figura efformare poteritis.

Nunc pro modis indirectis et imperfectis ejusdem figurae, sit exemplum in Baralipton: omnis planta e vivens; sed omnis vitis e planta: go alliquod vivens e vitis. Pro 2a figura sit in Festino: nullum injustum e Deo placens; sed alliquis homo e Deo placens: go alliquod injustum non e homo: vel si vis directe concludere; go alliquis homo non e injustus. Sit ig. pro 3a. figugura exemplum in Darapti; omne album e coloratum; sed omne album e Corpus: go alliquod coloratum e Corpus: vel: go alliquod corpus e coloratum.

De Divisione Syllogismi, et Consequentia Cap 3m

Hucusque constructio, nunc autem divisio sequitur syllogmi et 1o. dividitur rone materiae proximae, in afirmativum, et negba: 1us est cujus conclusio est afirm.ba 2us cujus conclusio est neg.ba 2o. dividitur in demonstrativum, provavilem, et sophisticum. Demonstrativus est, cujus premissae sunt evidenter verae, et hic syllogs generat scientiam. Provabilis est, qui constat recta forma, et premissis provabilibus, l. saltem altera necesaria altera provabili, l. cujus premissae sunt tantum provaviles, ut omnis mater dilligit filium; Maria e Mater: go dilligit filium suum: et hic syllogismus generat opinionem. Syllogs Sophisticus est, cujus premissae sunt aparentes, et generat errorem, vg: omnis Canis latrat; Sydus e Canis: go Sydus latrat. Ratione materiae remotae dividitur syllogs in communem cujus medius est terminus comunis, et singularem cujus medius est trus singularis. Verum notate formam huic materiae remotae syllogismi correspondentem apellari figuram, quae sic defitur apta dispositio trorum per modum medij majoris, & minoris extremitatis.

Ex his clarescet natura conseqe, quae justa comunem loquendi modum est illatio fundata ex conexione antecedentis cum consequenti quantum ad veritatem: et est duplex: allia formalis materialis allia. Consequentia formalis est, quae vi formae concludit, id est, ex observatione regularum, quas pro sillogismo tradidimus: vel clarius: conseq.a formalis est, quae tenet ex vi formae artificiosae, ita ut sub eodem artificio semper, et in omni materia bona sit, vg: omnis homo e risibilis omne rationale e homo: go omne rationale e risibile. Conseqa autem materialis est, quae tenet, vel concludit, ex vi materiae, non autem ex vi formae, ita ut in allia-

materia sub simili forma sit mala conseqª vg. homo currit: gͦ o̅nis homo currit: quæ conseqª non infertur nisi per hoc quod cursus æque conveniat uni, ac omnibus hominibus.

Cap. 4ʷ

De Reductione Syllogismorum.

Supra diximus quemlibet syllogismum formatum in 2ª. 3ª. figura, et etiam in quinque ultimis modis 1ª. esse imperfectum, ac proinde esse reducendum ad quatuor priores modos perfectos 1ª. figuræ, nimirum ad Barbara, Celarent, Darij, Ferio. Reductio enim ista fuit a Dialecticis adinventa pro convincendis tenacibus ingenijs, quæ nisi clarissime intueantur bonitatem conseqª. ei asentiri refugiunt. Duplex igitur est, una dicta per ostensionem, allia per imposibile, primam tamquam fastidiosam nimis omitere decreverim, verum ne majorum via divertar eam vobis breviter exponam.

Igitur hæc reductio fit per transmutationem premissarum, aut ipsas convertendo justa regulas conversionis. Pro quo advertite 1º. singulas dictiones supra positas incipere per unam ex his consonantibus B.C. D. F. 2º: quemlibet modum imperfectum reducendum esse ad modum perfectum eadem consonante incipientem, vg. Dabitis ad Darij, felapton ad Ferio, et sic de reliquis. 3º; in predictis dictionibus alliquas consonantes reperiri præter initiales, scilicet S.P.M.C. quarum S. denotat premissam designatam per vocalem antecedentem converti debere simpliciter: M. designat, premissas esse transmutandas, ita ut major fiat minor, et è con.ª C. in medio dictionis innuit illum modum reducendum esse per imposibile et non per ostensionem.

Ut hæc omnia presto memoriæ sint sequentia tenete carmina: Simpliciter verti vult S. P. vero per acci: M. vult transponi, C. per imposibile duci.

Quod ut facilius percipiatis exemplum accipite: si enim in camestres dixistis: omnis religio ē virtus; nulla secta ē virtus: gͦ nulla secta ē religio: hic modus quia ejus litera initialis est C, reducitur ad Celarent: insuper, 1ª. promissa non est convertenda, sed mutanda de majori in mi. quia ad illam sequitur M: 2ª vero, est convertenda simpliciter, et similiter conclusio, cum ad utramque sequatur S: unde sic dicetis: nulla virtus est secta; sed o̅nis religio ē virtus: gͦ nulla religio ē secta. Qui quidem syllogismus est iam perfectus in celarent. Id ipsum atentis regulis prestare poteritis in ceteris modis cujuscumque figuræ.

Explicata gͦ hac impertinenti reductione, ad utiliorem, et per imposibile nominatam accedamus. Reductio igitur ista sic appellatur, eo quod contumax adversarius duas contradictªas concedere cogitur, quod est imposibile; unde sic definitur transmutatio syllogismi imperfecti, ad perfectum sumpta contradictoria conclusionis negatæ cum altera ex præmisis iam concesis: verum ut sciatis quomodo hoc fiat in o̅nibus figuris has regulas memoriæ mandare necese est. Constructo syllogismo in alliquo modo imperfecto 1ª. figuræ, et ab adversario conseqª. negata illico deducitur ejus contradictoria, quæ necario ab illo concedi debet, quia duplex contradictorium sicut non possunt esse simul verum, nec simul falsum: contradictoria (pon) conseqª. negatæ ponitur pro majori; major iam 1º. syllogismi concesa ponitur pro minori: et ex illis infertur contradictoria, l contra

minoris iã 9cesa. En vobis exemplũ in Baralipton, qui est imperfectus 1.ª figuræ: omne animal ē sensibile; sed omnis homo ē aĩl: ergo alliquod sensibile est homo.

Suponitur adversariũ 9seq.ª negare, et ut errorẽ advertat, deducitur 9tradictoriũ 9seq.ª negatæ, quod est, nullũ sensibile est homo; quod, ut statim 9cedat ponitur ut major, hoc modo: nullũ sensibile ē homo; sed omne aĩl ē sensibile: ergo nullũ aĩl ē homo. En syllogismũ perfectũ in celarẽ, quo cogitur quisq̃ 9cedere, omnẽ hominẽ esse aĩl quod iã antea 9ceserat, et simul nullũ animal esse hominẽ, quod postea fateri adstringitur. En etiã quomodo 9trariũ 9seq.ª negatæ factũ est major; major v.º 1.i syllog.mi facta est minor, et 9tradictoriũ minoris 9cesæ positũ fuit pro 9seq.ª Cæterũ observa pro his quinq̃ modis qui indirecte 9cludunt, quod minor illa, cujus 9traria, l. 9trad.ria ponitur pro 9clusione syllog.mi reducti, per prius debet simpliciter 9verti, ut notare poteris factũ fuisse in apposito exemplo.

In 2.ª figura, formato syllogismo, quod directe concludere debet ut reducatur ad modũ perfectũ, major suũ retinet locũ: minor autẽ exit 9tradictoriũ 9seq.ª negatæ: et 9seq.ª exit 9tradictoriũ minoris 9cesæ. Sit exemplũ in cesare: nullus homo ē rugibilis; sed omnis Leo ē rugibilis: ergo nullus Leo ē homo. Ut enĩ syllogismus iste reducatur ad modũ perfectũ deducitur 9tradictoriũ 9seq.ª negatæ, quod est alliquis Leo ē homo, et tunc sic proceditur: per te nullus homo ē rugibilis; sed aliunde per te alliquis Leo ē homo: ergo alliquis Leo non est rugibilis. In hoc syllogismo in ferio videbis majorẽ 2.i syllogismi suũ locũ servare, et loco minoris 9tradictoriũ 9seq.ª negatæ, et pro 9seq.ª 9tradictoriũ minoris 9cesæ.

In 3.ª deniq.e figura 9tradictoriũ 9clusionis negatæ ponitur ut major, et minori in suo loco relicta, infertur pro 9seq.ª 9tradictoriũ majoris 9cesæ. Hoc manifestũ fiet in darapti: omne aĩl currit; sed omne aĩl ē vivens: ergo alliquod vivens currit. Ut enĩ reducatur, deducitur 9tradictoriũ 9seq.ª quod ē nullũ vivens currit; tunc sic; per te nullũ vivens currit; sed per te omne aĩl ē vivens: ergo nullũ aĩl currit. En syllogismũ in celarẽ, in quo 9tradictoriũ 9clusionis negatæ, positũ fuit pro majori, et minori servata, 9tradictoriũ majoris 9cessæ ponitur pro 9seq.ª

Scitote tamẽ, quod quambis Celantes, sit modus 1.ª figuræ, in ipso invertuntur regulæ supra positæ pro illa figura: qua propter, ut modus iste ad alliquẽ ex perfectis reducatur 9tradictoriũ 9seq.ª negatæ ponendũ est pro minori; pro majori vero minor 9cesa in præcedenti syllogismo, et pro 9clusione 9tradictoriũ majoris. Ut enĩ hæc facillissima præcepta faciliter, et prompte exciteñt ingenia, hæc observate carmina, in quibus, veluti in compendio, omnia supra dicta 9tinentur.

1.ª Major fit minor, fitq̃ 9tradictio major.
Excipe Celantes, in quo pervertitur ordo.
2.ª Servat majorem, variatq̃ 2.ª minorem.
3.ª Tertia majorẽ variat, servatq̃ minorem.

Verũ ut ignoratur ad quem modũ ex perfectis quilibet allius imperfectus sit reducendus, dictiones istæ ā Dialecticis proponuntur: Scilicet, nesciebatis Odiebam, Letare, Romanis; ex quibus 1.ª 9tinet quinq̃ vocales, quarũ unaquæq̃

ordine suo designat modu, ad quem quilibet syllogismus imperf.[tus] reduci debet, incipiendo, a Baralipton. Quatuor 2° vocales dictionis sequentis statuuntur pro quatuor modis 2ª figuræ. Sex denique duarum sequentium dictionum ponuntur pro sex modis 3ª figuræ, ita tamen, quod modus ad quemlibet vocalem pertinens reducendus sit ad modum perfectum, cujus ultima vocalis est eadem cum illa, Vg. quia Baralipton pertinet ad 1ª vocalem 1ª dictionis, quæ [est] E, reducendus est ad celarem, cujus etiam ultima vocalis est E; et celantes, quia pertinet ad 2ª ~~figuram~~ vocalem, quæ est I, reducendus est ad Darij, cujus vocalis ultima etiam est I, et sic de cæteris. Verum cum hoc quia quæ circa syllogismum, et ejus structuram diximus in alliquo debeant principio fundari, ideo sequentem judico principia formæ syllogisticæ explanare.

De Principijs formæ Syllogisticæ

Nomine principij nihil alliud in præsenti intelligitur, quam dictum alliquod adeo clarum, et manifestum, ut nullus intellectus quantumvis rudus ejus veritati non asentiatur. Principia igitur sunt in duplici differentia: alliqua sunt, quæ generallissima apellantur, et ad omnes scientias pertinent: similia sunt, quodlibet est, vel non est; imposibile est, idem simul esse, et non esse; quæ ut ex terminis ipsis patet per se nota sunt. Allia sunt, quæ syllogistica nomminantur, et quæ per se etiam nota sunt: hujusmodi sunt dici de omni dici de nullo, quæ sic veniunt intellig.[da]: quidquid afirmatur de alliquo subiecto debet etiam afirmari de alliquo[+omni] inferiori sub illo contento: Vg. afirmatur vivens sensibile de animali: ergo etiam debet afirmari de homine, Equo, Leone, allijsque speciebus sub animali contentis, juxta illud dici de omni. Similiter quidquid negatur de alliquo subiecto etiam negari debet eadem ratione de omni inferiori sub illo contento, juxta illud dici de nullo.

His principijs Dialecticis duo [allia] universalissima respondent: videlicet: quæ sunt eadem uni 3°. sunt eadem inter se et quæ distinguuntur ab uno 3°. distinguuntur inter se: hoc est quæ perfecte, et adequate identificantur cum alliquo 3°. sibi e medio, necesse est etiam inter se identificari; et e contra si quodlibet illorum distinguitur ab aliquo 3°. necesse etiam distinqui et alliud; quæ, ita evidentia sunt saltem in naturalibus ut intellectus ipsis disentiri non posit, nisi vere indolis, et totius sanæ sperationis.

Cum hac ergo cognitione principiorum facile vobis erit conclusionem evidentem ad ipsa resolbere, l. reducere: Vg. negatur ab alliquo conclusio hujus syllogismi in darij, omnis homo est animal: Petrus est homo: ergo Petrus est animal: et tunc syllogismus hic dupliciter ad sua principia reduci potest, 1° sic: si concessisti quod homo esset animal: ergo hoc etiam concedere debes de Petro: Probo consequentiam: Petrus continetur sub homine tamquam sub superiori; sed quidquid dicitur de superiori debet etiam dici de omni inferiori contento sub ipso: ergo si animal dicitur de homine debet etiam dici de Petro, juxta illud dicit de omni. Alliter etiam animal identificatur sibe per prædicationem verificatur de homine sed Petrus etiam identificatur cum homine: ergo Petrus, et animal debent inter se identificari. Hic agi solet de inventione medij, circa quod plures paginas orenti[?] antiqui nullum tamen invenio, qui regulas, quas docet, observet. Quid ergo nequid ab arte inveniendi medium venit ab[tirocinio]? absit.

Disputationes in Universam Aristotelis Dialecticam

Proœmium.

Hucusque (Auditores charissimi) brevi quodam compendio doctrinam generalem tradidimus: nunc vero ad artem artium, Scientiarum organum, rationis humanæ ductricem tutissimam accedentes, altiori calamo disputationes eius selectiores perlustrare conamur. En Logica Scientiarum schola tot nubibus, tot callidis utens argutiis, quot secundis intentionibus, quibus induitur series longissima rerum, ornatur, et gaudet. Proptereaque discurrit inquieta, et dificilior existens animos urget, ut viri exerceantur strenui, sicque possint sophisma in ipsa latentia perdere multa. Enimvero si quando astuta nimis, artificia satis aciem intellectus obnubilat, leges etiam parat, regulas offert, filumque donat, ut à tanto sophismatum laberinto audacem possit liberare theseum. Demum ipsa illustrat, et obumbrat ipsa, ut si quis vestrum delectabiles ab ea desiderabe rit fructus, videat arborem vitæ bonum, et malum ponam parentem. Igitur si vos rudem animam numine scientiæ ilustrare vultis, ad hanc Disciplinarum disciplinam letus invito, ut medium scientiæ tenentes ad ultimum rationalis Creaturæ finem auspice Deo pervenire valeatis.

Tractatus Preliminaris ad Logicam De Natura Scientiæ, Inteligentiæ, Sapientiæ Prudentiæ, et Artis; ubi et de Objecto, et eius divisione universaliter agitur.

Virtus intellectualis juxta Phyllum (6.° Eth.) est habitus perficiens intellectum, qui quidem habitus juxta eundem Arlem in quinque alios dividitur, scilicet Scientiam, Inteligentiam, Sapientiam, Prudentiam, et Artem, quibus perficitur mens nostra circa verum, sicut per virtutes morales voluntas circa bonum. De omnibus agendum est, et 1.° de scientia, cuius existentiam plures omnino negarunt; ita Heraclitus, et Cratilus; verum tam isti, quam alii audiendi non sunt, quia vel scientifice negant, vel non? Si 1.m ergo datur scientia, cum scientifice procedant; si 2.m non est cur ipsis credere debeamus. Firmum ergo sit scientiam esse, cuius natura in presenti examinanda venit.

Duplicem igitur definitionem scientiæ assignabit Phyllus. 1.a est huiusmodi: habitus certus, et evidens per demonstrationem adquisitus. Ly habitus ponitur loco generis, in quo convenit cum aliis habitibus etiam, et erroris, et opinionis à quibus distinguitur per ly certus, quia nec opinio, nec error hoc habent. Ly evidens Scientiam distinguit à fide divina, quæ, licet in se sit certa, non tamen evidens propter sui obscuritatem. Restantes vero particulæ Scientiam

distinguunt ab havitu primorum principiorum, qui per demonstrationem non adquiruntu item à stientia Dei, et Angelorum, in quibus unus actus non est alterius causa, quia ~~illa~~ non est alteri omnia Deus comprehensive cognoscit, et Angeli stientiam adquirere n possunt, cum ab ipso creationis exordio ea perfruantur.

Dixi, stientiam distingui a havitu primorum principiorum, et huius ocasione scire vales, quid sint prima principia, quidque havitus principiorum: principia ergo sunt in duplici diferentia; allia sunt, quæ apellantur dignitates, qualia sunt illa suprapossita ad finem Sumularum, scilicet, quæ sunt eadem uni tertio &ª. allia apellantur posiciones quæ ad unam stientiam deserviunt. Vt autem id clarius percipias do tibi definitionem principii, quod est propositio medio vacans, id est propositio inmediata, et per se no quæ caret medio illam probante, et ratio est, quia hoc ipso, quod aliquid inmediat et per se unitur alteri, habet principium suficiens, ut cognitis terminis statim cognoscat extremorum conexio.

Ex quo colliges omnem propositionem aliquam definitionem continentem esse principium, etsi non universalissimum, quia tunc indemonstravilis ~~esse~~ est ab intrinseco, quamvis ab extrinseco, per causam scilicet eficientem, aut finalem demonstrari possit talis propositio, ut si diceres homo est rationalis, ut Beatudine potiatur, quod non obstat ad veram principii rationem. Si aliquando, ut sepe sepius contingit, asumitur pro premisis, seu principiis aliquid per alliam stientiam superiorem demonstratum tunc illa non sunt dicenda principia absolute, et simpliciter, sed conclusiones, quamvis principia secundum quid dici possint, hoc est respectu illius demonstrationis cui deserviunt.

Havitus primorum principiorum est facilitas intellectus adquisita per aliquos actus asencientes sine aliquo discursu primis principiis taliter, ut cognitis terminis statim inotescat veritas eius. Havitus iste, qui à Phyllo apellatur intellectus distinctus quidem est ab ipso intellectu, quamvis Durandus (in 2.º dist 24 et in 3.º dis 33) contrarium sentiat, quia sicut ex habitu stientie generatur havitus scientificus ita ex actibus, quibus asentitur simplici modo primis principiis devet generari havitus, qui primorum principiorum dicatur.

En iam stientie alteram definitionem: scire est rem per causam cognoscere, et quoniam illius est causa, et quod aliter se havere non potest, quod idem est ac dicere, quod scire est cognoscere conclusionem per principia, et principia esse causam conclusionis, conclusionemque se ipsam aliter se havere non posse, quia stientia est de incorruptivilibus, perpetuis, et ita necesariis, ut aliter esse imposivile sit. Vnde si ly per causam sumitur pro causa sive formali sive virtuali, aut in esendo, tunc predicta definitio tantum explicat naturam stientie propter quid, sive à priori; si vero etiam sumatur pro causa in cognoscendo aplicabitur et stientia, quia sive à posteriori.

Stientia sic definita allia est havitualis, actualis allia: havitualis est habitus certus, et evidens per demonstrationem adquisitus, remanetque in nobis etiam dormientibus, cum de ratione habitus sit esse dificile movile à subjecto. Actualis est cognitio demonstrativa objecti necesarii ex primis principiis illata, exigitque actuale exercicium, solum durans, quamdiu cognoscitur objectum. Dividitur insuper stientia in practicam, et speculativam quarum definitio, et distinctio ex inferius dicendis constabit. Intellectus in presenti non sumitur à Phyllo pro potentia intelligendi, sed pro havitu primorum principiorum quo scilicet potentia ipsa intelligendi asentitur primis, et notisimis principiis: qualia sunt: omne totum est maius sua parte &ª. Ceterum, ut verum fatear, non capis

distintionem aliquam inter hunc habitum, et potentiam intellectibam. Hac namque ex se potens est asintiri supra positis principiis, quæ per se nota sunt.

Sapientia est cognitio rei per altisimas causas, et uniberssalissima principia, ut Theologia in supernaturalibus, et in naturalibus Methaphisica, quæ etiam theologia naturalis dicitur. Triplicitet accipi solet Sapientia. 1.º pro insigni perfectione, seu excellentia cuiuslibet Stientiæ, vel Artis: sic sapientem apellare solemus illum, qui magna perfectione posidet stientiam aliquam, aut artem; ut Phydiam sapientem marmorearum, Polidetum statuarium sapientem. 2.º accipitur pro congerie, aut cumulu omnium, vel plurium Stientiarum, quo sensu aliqui dixerunt Phylli, sapientiam esse cognitionem omnium rerum usque ad ultimas propietates. 3.º denique et propissime sumitur Sapientia pro perfectissima Stientia, quæ res per altissimas causas cognoscit, ut supra dicebamus.

Prudentia est habitus verus agens cum ratione in his, quæ bona, et malla hominis sunt. Sub hac colocat Arles tres allios habitus, qui sunt, Eubulia, Sinexis, et Gnome. Eubulia est habitus bene consultandi, quo et nobis ipsis, et allis bene consulimus. Sinexis est sagacitas, seu perspicitas recte iudicandi, et denique Gnome est habitus recte determinandi hoc scilicet stientia illa, quæ post rationem, et consilium determinat, quid agendum, vel omitendum sit.

Ars iuxta Arlem est habitus cum bona ratione factibus, et à D. Thoma definitur: recta ratio operis faciendi. Verum cum ars in genere dibidatur in artes liberales, et mecanicas, videtur Arlem, et D. Thomam solum definise artem, prout secundas amplectitur, non vero primas, cum artibus liberalibus supra posite definitiones nequeant propie adaptari; quapropter sic artem in comuni definio: habitus cum recta ratione actibus, vel factibus, quæ definitio utramque amplectitur artem liberalem, et mecanicam, ut fusius videvitis in sequentibus.

Stabilita iam natura et cognitione Stientiæ, cognitio obiecti nobis inmediate succedit: obiectum in comuni est id, quod potentiæ obiicitur, vel id, quod à potentia mediis actibus atingitur: quod in ordine ad Stientias triplici nomine solet apellari; obiectum scilicet, subiectum, et Materia circa quam. Dicitur obiectum, quatenus obiicitur Stientiæ, ut ab ipsa atingatur, et sub hac ratione specificat stientiam: subiectum, inquantum Stientiæ subiicitur, ut de ipso propietates illa demonstret: et tandem Materia circa quam, quatenus Stientia versatur circa illud, tamquam circa propiam materiam: unde rationes ista obiecti, subiecti, et materiæ circa quam solum per rationem, vel expresibe distinguuntur.

Ex hac obiecti notione dignoscitur, quod solæ potentiæ possunt per se recipere obiectum, quia ipsæ solæ propie vident, audiunt, cognoscunt, &ª prout cuique propium fuerit. His positis obiectum in comuni dibiditur 1.º in materiale, et formale. Obiectum formale est, quod ratione sui atingitur à potentia, vel habitu. Materiale est, quod non ratione sui, sed ratione obiecti formalis atingitur. Subdividitur obiectum tam materiale, quam formale in adequatum, et inadequatum. Adequa

tum est, quod continet omnia objecta particularia, de quibus agit scientia, vel quæ potentia respicit. Inadequatum est pars objecti adequati, Vg visibile respectu visus.

Tertio dividitur objectum formale in objectum formale quod, seu rationem formalem quæ, et objectum formale quo, vel rationem formalem sub qua: objectum formale quod, seu formalis ratio quæ est quæ à per se atingitur à potentia, vel facultate, ut in se havens rationem formalem sub qua, sive objectum formale quo, quod est ratio illa vi cuius objectum formale quod atingitur à potentia vel havitu. Horum omnium aponam exemplum in objecto potentiæ visivæ, quod est coloratum, in quo invenitur color, et res habens colorem: color est objectum formale, quia per se atingitur à potentia visiva; res vero havens colorem est objectum materiale, quia non ratione sui, sed ratione coloris videtur: objectum adequatum est coloratum in comuni, quia sub se continet omnia particularia colorata; objectum autem inadequatum est aliquod coloratum in particulari Vg album, vel nigrum. Denique objectum formale quod visionis est alvedo Vg. vel nigredo; sunt enim quæ videntur, seu atinguntur à potentia visiva; ratio vero coloris est objectum formale quo, sive ratio formalis sub qua; est enim illa quo alvedo, aut nigredo videtur.

Verum pro recta cognitione objecti notate, quod illud aliquam devet havere rationem comunem, et universalem, quæ reperiatur in omnibus, quæ à potentia, vel havitu atinguntur: ob hoc, quod non est audivile non est objectum potentiæ auditivæ; quod non est coloratum non est objectum potentiæ visivæ, et sic de reliquis potentiis, et habitibus. Insuper objectum specificativum potentiæ ad plura se extendit, quam objectum specificativum habituum, et hoc ad plura, quam specificativum actuum; et ideo, quod est ratio formalis sub qua specificans actum de materiali se habet, sive est ratio quæ respectu havitus.

Exemplum sit in alvedine, quæ si consideratur in ordine ad potentiam visivam est ratio quæ, ratio vero coloris est ratio sub qua, quia potentia visiva non specificatur ab albedine, in quantum alvedo, sed ab alvedine, inquantum est color. Si vero consideretur alvedo respectu actus in ipsam tendentis, quo scilicet videtur, tunc ratio coloris est ratio quæ, ratio vero talis coloris est ratio sub qua, quia visio alvedinis est actus in determinata specie, quam ob causam ratio formalis sub qua in determinata specie debet esse; et hoc fit per aliquam diferentiam superadditam ad rationem coloris: cum autem diferentia sit, quæ rem constituit in determinata specie, et alvedo sit diferentia coloris, hinc est, quod alvedo specificat actum, quo videtur et consequenter respectu ipsius se havet, ut ratio formalis sub qua.

His præsentibus, ut facilius percipiatis diferentiam, quæ tam inter scientias ex una parte, et ex altera inter earum objecta intervenit, quæretis, per quid constituatur objectum taliter scivile? ad quod respondeo, quod objectum constituitur in determinata specie scivilis per diversam abstractionem à materia cum determinatis principiis particularis scientiæ. Pro cuius intelligentia advertite, quod objectum debet proportionari cum potentia, cuius est objectum, et propter hoc, quia potentia visiva materialis est, videre nequit quod non est materiale. Similiter cum intellectus sit potentia inmaterialis, cognoscivile, quod est eius objectum colocari debet in eodem gradu inmateriali, ut cum intellectu, tamquam cum eius potentia possit proportionari.

Quapropter ut objectum, quod in se materiale est, ab intellectu cognoscatur, debet quasi exui, et denudari à materia; quod tripliciter fit, abstraendo scilicet illud à materia singulari, sensibili, et intelligibili. Per materiam singularem intelligitur in presenti omne id, quod atinet ad individuationem, vel singularitatem rerum sensientium, ut hac manus, hac ovis. Quare scientia, quae agit de rebus sensibilibus, eorum singularitatem non considerando, dicitur abstraere à materia singulari, ut Physica, quae de rebus sensibilibus tractat, sapore, nempe frigore, calore &ª quin eorum consideret singularitatem: unde, quia nulla est sciencia, que à materia singulari non abstrat, ideo de singularibus presertim materialibus non datur scientia.

Materia sensibilis sunt omnes qualitates, color nimirum, odor, sonus, et alia, que omnia materia apellantur sensibilis, quia sensibus percipiuntur: scientiae igitur, quae suum considerant objectum sine predictis qualitatibus dicuntur abstraere à materia sensibili: similes sunt Mathematicae, que corporis quantitatem atingunt, nihill curando de eius duritie, vel albedine. Materia intelligibilis est substantia corporea sic dicta, quae intellectu solo percipitur. Inde ab hac materia abstrait scientia, quae vel de rebus inmaterialibus agit, ut sunt Deus, Angelus, et Anima racionalis, vel quae agit de rebus, que possunt esse sine materia, ut sunt habitus, et substantia &ª huiusmodi est Methaphysica agens de omni ente sub conceptu entis, quod abstrait ab omni materia, et ideo supremum obtinet gradum abstractionis à materia.

Tandem pro complemento huius tractatus aponere licet conditiones pro omni objecto asignatas, quarum 1ª est, quod sit unum, non in esse rei, sed in esse objecti, sive in ratione formali sub qua, unitate aliqua, à qua Scientia unitatem suam possit desumere. 2ª est, quod in esse objecti habeat aliquas propietates à Scientia demonstrabiles. 3ª est, quod sit quid completum, et ad allium perse non ordinatum. 4ª q.d sit universale, quia de singularibus non datur scientia. 5ª quod contineat omnia, de quibus agit Scientia; verum hac ultima propia est objecti adequati.

Explicantur quidam termini in argumentis frequentius occurrentes Sectio Unica.

Consulto hos vobis, quos aduco, explico terminos, quia multoties propositiones equiboce sunt ob illorum ignorantiam, quod, ut vitetis, hic veluti in compendio, frequentiores exponam, ut quantum fas sit, hic pro solutione recurrere valeatis, usqꝫ dum et ampliorem, et oportuniorem positis intelligentiam adipisci. Sint ergo primo loco explicandi termini illi, formaliter, et materialiter. Tunc aliquid conbe-

Formaliter, et materialiter.

nit formaliter rei, vel hoc est formaliter aliquid, quando de ipsa affirmamus aliquam perfectionem ratione formæ illi convenientem, ut quando dicimus: Sacerdos disputat, nam disputare convenit Sacerdoti, et cuilibet allio subiecto ratione formæ, scilicet sapientiæ, et doctrinæ. Econtra autem materialiter significat predicatum verificari de subiecto ratione materiæ, vel partis materialis, ut cum dicitur album disputat: disputare enim non convenit homini albo ratione albedinis, quæ solum est forma in concreto albi, sed ratione hominis, qui est subiectum sive materia concreti albi.

Formaliter, et identice

Pluries vero formaliter accipitur, ut opposita huic voci identice: et sic sumta indicat predicatum esse de primaria, et methaphisica parte subiecti, ut cum dicimus rationale est formaliter animal: vox vero identice tunc significat predicatum esse idem cum subiecto, sed extra essentiam methaphisicam ipsius, ut al identice est rationale. Ulterius: vox formaliter potest accipi, ut opposita huic voci obiective, et tunc significat predicatum

Formaliter, et obiective

convenire subiecto ratione actus tendentis in obiectum: obiective vero denotat predicatum convenire subiecto ratione obiecti. Patet omne hoc in cognitione terminata ad quemlibet hominem, quæ quidem formaliter, sive ex parte actus, est spiritualis; obiective vero, sive ex parte obiecti est materialis.

Essentialiter, et accidentaliter

Essentialiter, et accidentaliter: prima voce utimur, quando volumus significare essentiam, et predicata methaphisica rei, perfectiones scilicet, quæ in nullo eventu ei deficere possunt, neque ipsa valet sine illis essentialiter concipi: sic dicimus, hominem esse essentialiter animal rationale, quia hæc predicata, ut pote methaphisica hominis numquam ei deficere possunt. Vox accidentaliter significat esse in subiecto aliquam perfectionem, quæ, quia cum ipso non identificatur, valet subiecto eodem remanente, ab illo separari; at quando dicitur: homo est albus, quidem predicatum, quia potest homini deficere, quin inmutetur homo, propterea ei accidentaliter convenit.

Absolute, et respective

Absolute, et respective: absolute significat predicatum convenire subiecto absque ordine ad allium: sic Petrus absolute est sapiens, quia sapientia ipsi convenit absque aliquo respectu, et ordine ad allium. Respective econtra denotat predicatum convenire subiecto ex comparatione ad allium: sic Episcopus respectu populi dicitur Dominus, et respectu Regis, ut servus habetur. = Transitive, et intransitive. Prima vox

Transitive, et intransitive

significat aliquid subiecto convenire, verum non permanenter, et ratione propria entitatis, sed transeunter, et veluti ab allio comunicatum, quod contrarium evenit in altera voce intransitive: exemplum habetis in lapide, dum proiicitur, in quo virtus se movendi reperitur solum transeunter, sive transitive ratione qualitatis, sive impulsus, quem impellens ei comunicavit. E converso autem intransitive innuit aliquid subiecto permanenter convenire, sicut convenit calori permanenter, sive intransitive virtus productiva alterius caloris.

Signate, et exercite

Signate, et exercite: tunc predicatum convenit signate subiecto quandiu in illo velut in signo representatur predicatum, quod realiter est

in subjecto, ut patet in Leone picto, in quo solum signate est ferocitas, quæ in vero Leone aparte rei, seu physice reperitur. Exercite vero denotat aliquam perfectionem vere, et realiter esse in subjecto, ut patet in homine, qui vere, et exercite est animal rationale. Verum ad alliam significationem forsan propriorem aducitur vox hec signate; ad significandum scilicet prædicatu quod afirmamus de subjecto, solum posibiliter illi convenire: sic Antonio posibi li dicimus solum in potentia, et posibiliter convenire esse animal rationale; dum vero realiter existit, illum exercite esse animal rationale dicimus.

Alleua Signate et Exercite.

Allia est distinctio, qua clauditur his terminis: quo ad an est, et quo ad quid est: tunc aliquid cognoscimus, quo ad an est, quando precise cognoscimus existere, si ve esse in rerum natura; in quo vero consistat eius esentia ignoramus: quando vero esentiam, et quiditatem eius cognoscimus, dicitur nos rem intelligere, quoad quid est: Vg. scit Rusticus, Petrum esse, sive existere; in quo autem consistat esentia hominis, omnino ignorat, tunc cognitio eius est cognitio precise quo ad an est; Phyllus vero ultra cognoscere Petrum existere, ulte rius scit, esentiam hominis esse animal rationale; unde cognitio eius, nec dum quo ad an est, sed etiam quoad quid est nominatur.

Quo ad an ē, et quo ad quid ē

Positive, et negative: termino positive utitur ad significandum, prædicatum subjecto convenire rone alicuius formæ positivæ, quam habet: sic homo habens divitias, di citur, et est positive dives, nam habet formam positivam, divitias scili cet; econtra autem tunc dicitur, subjectum aliquid esse, vel habere ne gative, quando nec habet formam positivam, nec alliam huic positivæ formæ opositam; sit exemplum in homine in puris naturalibus consti tutus; hic enim, dummodo peccatum non haberet, diceretur negati ve Justus, quia, nec haberet gratiam, qua est forma positiva, qua quis eficitur Justus, nec aliunde peccatum, quod formæ gratiæ opositu

Positive, et Negative.

Actualiter, et Aptitudinaliter: tunc dicitur, aliquid esse actualiter tale, vel habere actualiter aliquam perfectionem, quando posidet formam ad quam habet inclinationem: quando autem non formam, sed quandam inclinationem habet, tunc dicimus illud esse aptitudinaliter, vel habere solum aptitudine formam: Vg; homo sine Justicia, vel Gratia so lum aptitudinaliter est Justus, quia habet inclinationem ad Gratiā Dei adjutorio adipiscendam; homo vero Justus, quia actualiter habet Ju stitiam et Gratiam, ideo Justus actualiter dicitur.

Actualiter, et Aptitudinaliter

Adequate, et inade quate, sive totaliter, et parcialiter: adequate, sive totaliter utimur, quando loquimur de subjecto secundum omnes perfectiones ipsum cons tituentes tale in sensu, in quo de illo loquimur; sic dum fit sermo de homine in esse hominis, dicimus, esentiam eius adequate, sive totaliter consistere in his prædicatis animal rationale. Si autem volumus sig nificare in homine Vg. aliquot prædicatum, quod non sit tota eius esentia,

Adeqte, et Inadeqte

ut est animal, tunc dicimus hominem constitui inadequate, sive parcia-
liter per predicatum animal.

Sed en distinctionem in disputationibus satis fre-
Vt quod, et vt quo — quentem, ut quo nempe, et ut quod, cuius varia sunt significaciones: aliqu-
ando enim ut quod significat causam principalem, et ut quo causam instru-
mentalem: sic Pictor, qui est principalis causa picturae, pingit ut quod; pe-
nicilum, quia est id, quo pictor pingit, solum est quo. Aliter ut quod signifi-
cat suppositum agens, et ut quo virtutem, qua hoc suppositum agit; sic homo di-
citur, et est principium ut quod volitionis; voluntas vero, quae est virtus, et
potentia ad vollendum, solum est principium, ut quo. Vlterius: sepe ut quo
Aliter vt quod, et vt quo — denotat formam, vel quasi formam, et ut quod subjectum denominatum
à forma: sit exemplum in homine sapiente: homo enim, qui est subjectum
Sapientiae, denominatur sapiens ut quod; Sapientia autem ut pote for-
ma est id, quo homo sapiens denominatur.

Virtualiter, et eminenter: pri-
Virtualiter, et Eminenter — ma vox denotat, predicatum, quod de subjecto afirmatur non reperiri
forliter in ipso, esse tamen in ipso virtutem equivalentem: sic calor Solis
dicitur virtualiter calor ignis, quia licet in Sole formaliter non reperia-
tur, est tamen cum eadem virtute, ac in igne. Vox eminenter, quambis pe-
pluries cum voce virtualiter confundatur, nihilhominus rigorose accepta
solum innuit, predicatum non repertum forliter in subjecto, esse in eo cum
maiori perfectione, quam in eo, in quo forliter reperitur. Sic quia
perfectiones omnes sunt excelentiori modo, quam in Creatura, dici-
mus Deum eminenter illas continere. His prelibatis, quaeque vobis
omnibus presentia teneatis, queso, pro sequentium omnium vera, facili
et clara intelligentia, ad questiones proamiales debeniamus.

Tractatus Primus

Questionum Proamialium. Disputatio I.ª

De quacumque re, ait Phylus 1.º post. cap. 1.º scire oportet 1.º an sit? qu-
od in Logica supervacaneum est in dubium vertere, cum tali ac tan-
ta sit antiquitate firmatum. 2.º quid sit? id est quam esentiam, et
quiditatem habeat. 3.º qualis sit? id est quibus pasionibus, vel propietati-
bus gaudeat. 4.º propter quid sit? id est ad quem finem ordinetur, quod
omne Deo dante prestabimus, unde sit

Questio Prima. Vtrum Logica sit propie, et simpliciter Sciencia? referuntur Sententiae. Sectio I.ª

Vt clarius dificultatem percipiatis scitote 1.º Logicam dibidi in actualem
et habitualem. Habitualis est habitus recte discurrendi, et diserendi.

Actualis est actus ipse, quo recte definitur, et discurritur. 2.º in qualibet Sciencia tres partes comuniter inbeniri, quarum prima demonstrativa, seu analitica vocatur. 2.ª topica, seu probavilis. 3.ª sophistica, seu falax. 1.ª est, in qua pasiones demonstrantur de objecto. 2.ª in qua ex principiis probabilibus agitur circa objectum pro veritate inbenienda. 3.ª est, in qua sophistice, et quibusdam falatiis de objecto tractatur, et hec potius obumbrat, quam aperit veritatem.

Tertio logicam dividi ulterius in docentem, et utentem: logica docens est, qua intellectum suis regulis instruit, ut recte definiat, dibidat, et arguat: logica utens dicitur, qua eisdem utitur regulis in recta constructione definitionis, dibisionis, et argumentationis &.ª Hoc prenotato duplex in hac re est sententia. 1.ª est Alberti Magni, Boeti, et plurium antiquorum. 2.ª est iam quasi docma in Scholis receptum, cui libenter adicimus. unde sit

Asertio Nostra Sectio 2.ª

Logica est propie, et simpliciter Sciencia: probatur sic: Sciencia simpliciter talis est habitus per demonstracionem adquisitus; sed Logica est habitus per demonstracionem adquisitus: gõ Logica est propie, et simpliciter Sciencia. Maior est definitio, quam supra de Sciencia tradidimus, unde negari non potest. Probo minorem: in Logica dantur plures demonstraciones, quibus demonstrantur propietates de eius objecto; sed demonstraciones istæ nequeunt allium habitum adquirere, nisi logicam: gõ. P. maĩ in logica demonstrantur plures propietates de modo sciendi; sed modus sciendi est objectum Logicæ: gõ. P. mã in Logica, et per Logicam demonstratur de Definitione esse clariorem suo definito, de Silogismo probabili generare opinionem, de Demonstracione generare Scienciam; sed omne hoc est modi sciendi propietas: gõ.

Confirmatur: habitus probans suas conclusiones ex principiis ebidentibus, et necesariis est propie Sciencia; non enim est opinio, aut fides, alliusve habitus intellectualis; sed Logica suas probat conclusiones ex principiis ebidentibus, et necesariis gõ est Sciencia. P. miñ hæc principia, quæ sunt eadem uni tertio sunt eadem inter se, dici de omni, dici de nullo sunt principia certa, et necesaria; sed ex his principiis probat Logica silogismum debere constare tribus terminis, ex pluribus particularibus nihill sequi: gõ.

Probatur 2.º Asertio precipuum fundamentum Adbersariorum ebertendo: ideo Logica non eset Sciencia, quia eius objectum utpote ens rationis nequit esse simpliciter scivile, cum non sit simpliciter ens; sed ens rationis est simpliciter scivile quamvis non sit simpliciter ens: gõ ex hoc capite non prohibetur, Logicam esse propie Scienciam. P. mã. 1.º licet accidens sit ens solum secundum quid est tamen simpliciter scivile à Mathematica, qua respicit pro objecto

quantitatem: gō similiter, quamvis ens rationis sit ens secundum quid, po[test] sit esse simpliciter scivile.

Secundo: obiectum simpliciter conexum cum suis prop[ri]etatibus est simpliciter scivile, cum de illo posint demonstrari simpliciter propietates illo, cum quibus conectitur; sed ens rationis potest esse, et est simpliciter conexum cum suis propietatibus: gō ens rationis est simpliciter [sci]vile. P. mi[nor] quodlibet obiectum est simpliciter conexum cum eo, quod ita i[l]li necesario convenit, ut de ipso minime negari posit; ob hanc enim sim[i]lem rationem homo est simpliciter conexus cum rationali, et risivili; [sed] ens rationis habet propietates, quae minime de illo negari posunt: gō ens ra[ti]onis potest esse, et est simpliciter conexum cum suis propietatibus.

Solbuntur Argumenta Sectio 3ª

Argues 1º ex Phylo lib. 1º Met. cap. 2. ubi hec habet: si quis Dialecticam, et Rhetoricam ut Scientias, et non ut facultates eas pertractet, inprudens est, et earum naturam subertit: gō iuxta mentem Phylli imprudentia est Logicam, tamquam Scien[t]iam pertractare. 2º et ex eodem Phylo lib. 2º Met. cap. 3. ubi ait: absurdum est simul querere Scienciam, et modum sciendi: gō cum Logica sit modus sciendi a[b]surdum est illam simul ut Scienciam querere, et nominare. = Ad primam A[ristote]lis autoritatem dic, ibi loqui Phylum de Logica, quatenus utens est in parte topica, quo sensu fatemur, Scienciam non esse, cum prout sic tantum sit tenta[ti]va per argumenta probabilia, disponentia ad veritatem asequendam. = Ad se[c]undam responde, Arlem solum intendere, et velle, quod illa Scientia, quae est modus sciendi debeat disci prius, quam cetera alia.

Argues 2º rone: Logica nequit adquiri per demonstracionem: go non est Sciencia. P. anš demonstracio semper suponit Logicam, et est eius effectus, cum semper fiat ex ipsius directione; sed Logica nequit adquiri per id, quod illam suponit: gō si demonstracio semper suponit Logicam, nequit hec per illam adquiri. = Ad argumentum respondeo negando antecedens, ad cuius probacionem distingo maiorem: demonstracio artifisiose facta semper suponit Logicam concedo maiorem; demonstracio naturaliter facta nego maiorem, et consā minori nego consequentiam.

Dicim[us] gō duplicem dari Logicam, naturalem, scilicet et artificialem: naturalis est virtus ipsa intelligendi, seu lumen naturale rationis, de quo Psalmista ait: [sig]natum est super nos lumen vultus tui Domine. Artificialis, de qua in presen[ti] est habitus artificiosus facilitans, et rectificans intellectum ad rectam veritatis cognitionem. Fatemur gō, quod hic habitus artificiosus causatur, et generatur per primam demonstracionem, quam quisqe in materia Logica efor[met]; verum ut hec fiat, suficit Logica naturalis, seu intellectus ipse, qui cu[m] ex se sit virtualiter scientificus, contineatqe tamquam in semine principia omnia, potens est primam demonstracionem Logicalem eformare, per quam adquiratur habitus Logice artificialis; quare prima demonstracio facta in mate[ria]

xia Logica solum supponit, et est effectiva Logica naturalis, non autem artificialis.

Arguës 3.º: facultas, cuius obiectum nondum est certo cognitum, nequit pasiones de illo demonstrare; sed obiectum Logicae nondum est certo cognitum; dubitatur enim an sit ens reale, vel rationis: ergo Logica nequit pasiones demonstrare de eius obiecto. Tan sic; sed facultas, quae nequit pasiones de eius obiecto demonstrare, non est propie Sciencia: ergo Logica non est propie Sciencia. Respondeo, distinguendo maiorem: facultas, cuius obiectum sub nulla ratione est certo cognitum, nequit pasiones de illo demonstrare, concedo maiorem; cuius obiectum nondum est certo cognitum sub ratione, quae peraccidens se habet, ut de illo pasiones demonstrentur nego maiorem, et distingo minorem: obiectum Logicae non est certo cognitum sub ratione modi sciendi nego minorem; sub ratione entis realis, aut rationis concedo minorem, et consequentia negata, minorem illam subsuntam concedo, et nego consequentiam. Solucio ipsis terminis distinctionis patet; pasiones enim non demonstrat Logica de eius obiecto, quia sit ens reale, aut rationis; hoc enim peraccidens se habet, sed solum agit de illo, quia est modus sciendi, sub qua ratione certissime apud omnes est cognitum, quod unice requirit argumentum, ut in Logica propia ratio Sciencie salbetur.

Obiicies 4.º: obiectum formale cuiuslibet Scientiae est simpliciter scibile; sed obiectum formale Logicae, quod apud plurimos est ~~[illegible]~~ ens rationis, non est simpliciter scibile: ergo Logica non est simpliciter Sciencia. Probatur minor: unumquodque est scibile inquantum est ens; sed ens rationis non est simpliciter ens, cum sit ens fictum, et veluti entis umbra: ergo ens rationis non est simpliciter scibile.

Respondeo ad Argumentum concessa maiori negando minorem, ad cuius probationem distingo maiorem: unumquodque est scibile inquantum est ens conexum cum suis propietatibus, concedo maiorem; inquantum est ens absolute suntum, nego maiorem, et distingo minorem; ens rationis non est simpliciter ens, nec simpliciter conexum cum suis propietatibus, nego minorem; non est simpliciter ens, et tamen est conexum cum suis propietatibus, concedo maiorem, et nego consequentiam. Itaque Scibilitas non est pasio entis absolute sunti, alioquin nullum accidens esset simpliciter scibile, cum quodlibet sit ens inpropie, et 2.º quid, ut supra de quantitate respectu Mathematica diximus; est ergo pasio entis inquantum conexi cum suis propietatibus; cum autem ens rationis necesario, et simpliciter sit conexum cum suis propietatibus, non minus, quam ens reale cum suis, hinc est, quod est simpliciter scibile, sicut et ens reale.

Sed replicabis: ens rationis nullas habet propietates à Logica demonstrabiles: ergo ruit solutio. Probatur antecedens 1.º quia nulla sunt asignabiles propietates entis rationis: ergo. 2.º quia ens, quod habet propietates, est causa illarum; sed ens rationis nequit esse causa suarum propie-

ratum: ergo quia nullas habet propietates à Logica demonstrabiles. 3: ens rationis n[on] habet propietates, quae sint entia realia; aliunde nec quae sint entia rationis: ergo nullas habet. Probatur minorem, nam maior per se patet: quia nequit predicari de propietatibus, propter quod propietas hominis nequit esse homo, nec propietas Leonis [...] ergo nec propietas entis rationis potest esse ens rationis.

Confirmatur: dato quod ens rationis sit conexum cum suis propietatibus, talis conexio non est simpliciter conexio; est enim conexio rationis; sed eo modo est aliquid scibile, quo est conexum cum [su]is propietatibus: ergo ens rationis non erit simpliciter scibile, sed tantum secundum quid: nunc sic; sed Logica non denominatur simpliciter Sciencia ab eo, quod non est simpliciter scibile: ergo si ens rationis non est simpliciter scibile, nec Logica erit simpliciter Sciencia = Ad replicam nego antecedens, et ad eius primam probationem respondeo, quod obiectum Logicae non est ens rationis ut sic; de hoc enim agit Methaphisica; sed ens rationis, quod sit modus sciendi vel formalis, vel obiectibus, aut uterque simul, ut infra videbimus: de hoc autem ente rationis plures propietates demonstrat Logica; nam de illo ut sic demonstrat esse directibum intellectus, et exclusibum erroris: deinde de modis sciendi particularibus verbi gratia de definitione demonstrat esse clariorem suo definito, esse conbertibilem cum illo: de silogismo debere constare tribus terminis, et sic de reliquis.

Ad 2.^am^ antecedentis probationem dico majorem: ens, quod habet propietates est causa logica illarum, ideo maiorem: est causa semper phisica, et realis, nego maiorem, et distincta eodem modo minori nego consequentiam. Illa dicitur causa logica propietatum, quae est causa à priori, ex qua inferuntur propietates, et hoc suficit ad beram demonstracionem: unde licet ens rationis tantum sit causa à priori suarum propietatum, similiterque Deus atributorum suorum, neutrumque sic causa phisica, et realis eorum, de utroque nihillhominus demonstrantur propietates in Methaphisica, et Theologia. Igitur ens rationis licet causa realis non possit esse propietatum suarum, optime tamen rationem causae logicae, sive à priori potest havere respectu illarum.

Ad 3.^am^ probacionem eiusdem antecedentis nego minorem; ad cuius probacionem nego antecedens, nam propietas entis realis sunt entia realia, et atributa Dei sunt ipse Deus. Nec exempla ibi allata aliquid probant; licet enim propietas hominis non sit homo ipse est tamen ens reale, sicut et ipse homo: pariter ergo dicimus et nos definitionem obiectibam non esse suam propietatem, sed hanc esse ens rationis, sicut quia obiectiba definitio = Ad confirmacionem nego maiorem cum eius implicita probatione; quia ut aliqua conexio sit simpliciter talis, suficit, quod sit necesaria, bera, et infalibilis; esse autem realem, vel rationis de materiali se habet, et per hoc constat ad subsumptam illam minorem, et ad plures, quae ex hac solucione pululant replica.

Obiicies 6.° Logica multoties probabiliter procedit, ut cum de opinionibus agit; multoties sophistice, ut cum de falaciis pertractat: ergo tunc falax et opinatiba, non vero demonstratiba, ac proinde nec Sciencia dicetur = Totum hoc concedere poteramus, quin infringeretur Asertio nostra, quae in allis casibus

Logica in parte [...] pia, [...]

Logica Demo[...]

salbaretur, in quibus demonstrative Logica procederet: verum distingo antecedens: multoties probabiliter procedit, ut cum de opinionibus directe opinando agit, concedo antecedens; cum de opinionibus agit demonstrative, et veluti super eas reflectendo nego antecedens, et consequentiam. Est dicere, quod potest quis opinari solum, et tunc non dicitur scire: sed etiam potest quis scire, quid sit error, aut opinio, quin in tali scientia erret, aut opinetur, et tunc demonstrative procedit.

Huius argumenti ocasione, cum iam scias Logicam esse Scientiam, pro clariori dificultatis intelligentia, inquires 1.° an tali munere gaudeat ut docens, an vero ut utens? circa quod asero 1.° Logica ut docens est Scientia non solum in parte demonstrativa, sed etiam in parte topica, et sophistica. De prima parte nullum est dividium, cum certissimum sit, quod in illa scientifice et demonstrative procedit.

Logica ut docens è scientia in p.te demonstrativa, topica, et sophistica

Pro duabus secundis stat D. thomas 4 meth. l 4, ubi hoc habet: Logica secundum, quod est docens, habet considerationem de secundis intentionibus, instituens modum, quo per eas deceri posit ad conclusiones in singulis scientiis probabiliter ostendendas (en ubi loquitur de Logica docente in parte probabili, et subiungit) hoc autem demonstrative facit: et paulo infra: similiter dicendum est de sophistica. Huc usque D. Ang. Verum ut doctrinam hanc clarius percipias, nota, partem topicam, et sophisticam posse accipi in duplici sensu, vel subjective, quatenus scilicet Logica elicit silogismos topicos, et falaces circa suum objectum, vel objective quatenus de ipsis silogismis topicis, et falacibus demonstrat Logica generare opinionem, vel errorem.

In primo sensu certum est apud omnes Logicam non esse Scientiam, quia Scientia pasiones de suo objecto demonstrat, quam quidem demonstrationem eficere nequit Logica per silogismos topicos, et falaces. In secundo vero sensu omnes afirmant, eam esse Scientiam, et merito; quia tunc scientifice, et demonstrative docet, silogismum falacem generare errorem, ut videre est in hoc: omnis silogismus constans premisis tantum aparenter veris generat errorem; sed talis est silogismus falax: ergo generat errorem.

Asero 2.°: Logica ut utens in parte demonstrativa est Scientia; est contra plerosque thomistas teste, et excepto Ill.mo Palanco, qui non levi, ut ipse ait, ductus fundamento à comuni illorum estimatione recedit. Et in primis opinionem hanc D. thomæ non adversari ex eo, infero, quod utrius-

Logica ut utens in p.te Demonstrativa è scientia

Mag. Ang. loquitur de logica utenti, loquitur de illa in parte to-
ca, et sophistica, ideoq. asserit, eam non esse scientiam, non vero
Logica, ut in parte demonstrativa utenti. = Insuper probatur: Logi-
ca, ut utens in parte demonstrativa est Logica, quatenus utitur re-
gulis demonstrandi; sed Logica, quatenus utitur regulis demonstrandi
est Scientia: ergo Logica, ut utens in parte demonstrativa est Scien-
tia. P. minor: Logica eatenus utitur regulis demonstrandi, quatenus in e-
xercitio demonstrat propietates de suo objecto juxta regulas à se prescrip-
tas; sed Logica quatenus demonstrat propietates de suo objecto
juxta regulas à se prescriptas est Scientia: ergo.

Asero 3.°: Logica u-
tens in parte topica, et sophistica non est scientia: certa est Conclu-
sio hec apud fere omnes; nihillhominus probatur brevi, et eficaci
ratione: Logica, ut utens in parte topica, et sophistica est Logica
quatenus exercite construit silogismos probaviles; et falaces; sed qua-
tenus hos construit silogismos minime Scientia est: ergo. P. minor: Logica
tantum est Scientia, quando demonstrat propietates de suo objec-
to; sed quatenus construit silogismos probabiles, et falaces, mini-
me demonstrat propietates de suo objecto: ergo.

(Logica ut utens in parte topica et sophistica non est scientia)

Questio Secunda
Utrum Logica sit Ars? aliqua praelibantur, et referuntur Sententiae
Sectio Prima.

Jam supra habetis, quid sit Ars: nunc advertite in comuni dividi in mecanicam
et liberalem. 1.a exercetur per facultates corporis, et potentias externas, sive per
actionem transeuntem in exteriorem materiam: et huiusmodi ars dividitur in
septem allias hoc versiculo contentas.

Rus, Nemus, Arma, Rates, Vulnera, Lana, Faber.

scilicet Agricultoria, Venatoria, Militaris, Nautica, Chirurgica, Textoria
et Fabrilis.

Ars liberalis est, que exercetur per potentias anime, que non ser-
vilis, sicut corpus, sed libera est, sive per actiones imanentes, seu non traseuntes
in externam materiam. Hac autem in allias septem dividitur, que quidem hoc
continentur carmine.

Lingua, Tropus, Ratio, Numerus, Tonus, Angulus, Astra.

videlicet Gramatica, Rethorica, Dialectica, Arimetica, Musica, Geometria,
et Astrologia, quorum munera sequentibus declarantur verbibus.

Dia vera refert, Grā loquitur, Re verba colocat.

Mus canit, Ar numerat, Geo ponderat, As colit astra.

Ex quibus constat Logicam contineri intra genus artium liberalium. Quod ergo in presenti principaliter inquiritur, est an conceptus Artis propie talis illi conbeniat?

Pro eius resolutione nota, quod berbum facere sumi potest in duplici sensu. 1º stricte scilicet, seu propie, et 2º late, seu impropie. 1º modo suntum significat actionem transeuntem in exteriorem materiam, ut edificare domum, secare lignum, et allia huiusmodi. 2º modo significat actionem internam, seu imanentem, ut patet in constructione silogismi. In hac materia 1ª sententia est plurium Phylosorum, qui cum Emmo. Rmo. Cardinali de Aguirre, et Illmo. Palanco tenent, Logicam non esse propie, et simpliciter Artem, eo quod iudicant, conceptum artis propie talis salvari non posse in artibus liberalibus. 2ª et comunis est P. Losada cum Coleg. S. Thome. Hanc afirmatibam sententiam sequitur et illustrat Illmus Torrer Marin cum allis pluribus, cum quibus sit.

Asertio Nostra Sectio 2ª

Logica est propie, et rigorose Ars liberalis. Forsan nullus est, qui conceptum Artis liberalis Logica neget: unde solum intendimus probare, Logicam ipsam, prout Ars liberalis est, esse propie, et simpliciter Artem et sit: Logica est habitus actibus, vel factibus operis liberalis cum recta rone: ergo. P. ans Logica est actiba, vel factiba silogismi cum recta rone; sed silogismus est opus liberale propie tale: ergo. P. maiorem: Logica Logica est activa, vel factiva silogismi eiusque uniberssalibus, et certis regulis; sed hoc est, esse factibam cum recta rone, ut patet: ergo.

Confirmatur: conceptus Artis propie, et simpliciter talis salvatur in habitu cum vera rone activo, vel factivo operum internorum; sed talis est Logica: ergo. Minor in antecedentibus probata manet. P. maiorem: conceptus Artis propie, et simpliciter talis salvatur in habitu, qui cum artificiosis regulis opus suum elicit, nec allio indiget, ut illud eliciat; sed habitus cum vera rone actibus, vel factibus operum internorum est huiusmodi: ergo. Maior est evidens; ideo enim Substantia est propie, et simpliciter ens, quia nullo allio indiget, ut sit: similiter ergo habitus ille, qui nullo allio indigeret ad elicientiam artificiosam sui operis, erit simpliciter Ars. Minor se ipsa patet, et consequentia infertur.

Occurritur Adversariorum argumentis Sectio 3ª

Obicies 1º D. Thomam 1ª 2ª quest 57. art. 4. aientem: Ars est recta ratio factibilium; Prudentia vero recta ratio agibilium; difert autem facere

et agere, quia ut dicitur 9 meth: factio est actus transiens in exteriorem materiam, sicut edificare . . . agere autem est actus permanens in ipso agente, sicut [videre], velle. Ex quibus sic contra nos: prudentia distinguitur ab arte, quia est principium agendi, secus vero ars; sed Logica est principium agendi: g° non est ars. = 2° Ars juxta D. Thomam est principius factionis; sed Logica non est principium factionis: g°. P. minorem: factio juxta ipsum est actus transiens in exteriorem materiam; sed Logica non est principium actus transeuntis ex exteriorem materiam: g° non est principium factionis.

Ad argumentum ex autoritate deductum distingo maiorem: Prudentia distinguitur ab arte, quia est principium agendi rectitudine morali, concedo maiorem: quia est principium agendi rectitudine phisica, nego maiorem, et distingo minorem: Logica est principium agendi rectitudine morali, nego minorem: rectitudine phisica, sive intentionali, concedo minorem, et nego consequentiam. Totum hoc percipies, et disolves, si objectum, et finem horum habituum serio atendas, et eorum difinitiones perscrutando intelligas. = Ad 2.^m distingo maiorem: Ars juxta D. Thomam, est principium factionis propie, vel impropie talis, concedo maiorem, precise propie talis nego maiorem, et distingo minorem: Logica non est principium factionis propie talis, concedo minorem; impropie talis nego minorem, et consam, et eodem modo distincta maiori probationis sequentis, concedo minorem, et nego consequentiam in sensu opposito. Unde bene: factio stricte talis unice competit arti mecanica, late autem, et impropie etiam liberali, ac perconsequens Logica.

Argues 2° ex eodem S. D. 1.^a 2.^e q. 57 art. ad 3.^m ubi ait: in ipsis speculabilibus inveniuntur aliquid per modum cuiusdam operis, ut constructio silogismi, opus numerandi, et mensurandi, et ideo quicumque habitus speculativi ad huiusmodi opus ordinantur, dicuntur artes per quandam similitudinem, scilicet liberales. Ex qua autoritate ita sumit Em.^mus Pater Aguirre; sed Logica est habitus ordinatus ad constructionem silogismi: g° solum est ars per quandam similitudinem, ut ex ipso D. Thoma patet.

Certe, qui predictam vidit autoritatem, potuit et videre verba sequentia: ita enim prosequitur S. D. scilicet liberales ad distinctionem illarum artium, quæ ordinantur ad opera per corpus exercita, quæ sunt quodammodo serviles: g° Mag. Arg. non negabit Logice rationem artis absolute, sed tantum respective ad Mecanicas. = Preterea si huic argumento standum esset, nulla ars liberalis esset propie ars: g°. Nec Rethorica, nec Gramatica, nec Musica, nec ulla allia ex supra enumeratis, quod quam falsum sit ad oculos patet.

Argues 3° rone: Logica est Scia: g° non est ars. P. consam: Scia, et ars oponuntur: g° si Logica est Scia, non est ars. P. ant. et 1° ex Phyllo, qui 6. eth. artem contra Sciam dibisit: g° signum est conceptu artis, et Scie ex mente Phylli in eodem habitu reperiri non posse. 2° Scia procedit modo resolutorio; sed Ars non modo resolutorio, sed compositorio procedit: g°

3.° Sċia e de uxlibus, et neceiis; sed Ars n de uxlibus, et necesariis; sed de singularibus, et contingentibus e; ergo oponunt.

Respô concesso ant. et nego sta; ad probaone dgo ant. sċia et et Ars oponunt rigurose n. ant; sċia, et Ars oponunt disparate c. ant et n. sta. Ca oponunt rigurose, qa mutuo se excludunt ab eode subto; ca vo tatu disparate, qa nec se excludunt, nec unu jferta ex alio, sed tatu permisive se habet; et hoc modo, diximus oponi Sċia et Arte. Ad 1.m et Phi. testimoniu dic; Aristotele divisive Arte mecanica stra Sċia, n vo Arte Liberale: l si mavis; dic: divisive arte j mi stra Sċia n Realite, sed pcindendo a Reali, et Raonis distinctione. Ad 2.m dgo ma: Sċia pcedit modo Resolutorio, excludente modu opositivu ad extra c. ma, excludente modu opositivu ad intra n. ma; et dgo mi. Ars pcedit modo opositorio l ad jtra, l ad extra c; ad extra poise sulgo Ars mecanica c. mi, ars liberalis n. mi, et sta.

Modus opositorius ad extra, sive transiens j externa matia ppie c artis mecanicæ, eo q.e sċia Repnet: modus vo opositorius ad intra, sive fabrica operu internoru, prius q.e artis Liberalis minime Sċia oponitu, nec eius jpedit Resolutionem. = Ad 3.m dgo ma. Sċia e de uxlibus, et necesariis signate c. ma. exercite n. ma, et dgo mi. ars de singularibus et contingentibus, l signate l exercite c mi, signate poise n. mi, et sta. Itaq.e de Raone artis solu e exerceri p actus singulares, n te poise circa obtu singulare; hoc minime Sċia oponitur, qia etia p singulare demonstraone exercetur, suu q.e obtu signate, et j mi attingit. Pro cuius intega scire debet Arte duo jcludere, et tradere regulas, et eas executioni mandare. 1.m munus ptinet ad conceptu essentiale artis, et ex hac pte Ars uniliter pcedit n minus qa Sċia. = 2.m solu e exercitiu velut 2.um artis, et ex hoc Cap. certu e Arte exerceri j singularibus.

Quæstio 3.a Num Habitus Loica docentis et utentis distinguatur, et qaliter? Sensus aperitur, et Doctorum placita Referuntur. §. 1.a

Diximus Loica dividi j Docente, et Utente: jqirimus nunc utru talis divisio sit jter extrema Realiter distincta. Distinctio alia e Realis, alia Raonis; 1.a datur jter extrema quoru qodlibet e jre aliqid, qd aliud ne, ut jter corpus et anima. 2.a versatur jter extrema, qa licet eade Realiter sint tn p intellectu nostru unu ab alio separatur, ut qado ad concipimus sine Radio; huic enj sic poiso ab ali tributa discursus, et n sensatio: illi enj tribuitur sensatio, et n discursus, qvis j sensu Reali efectu sibi et operaones ad utraq.e pcedunt. Ad stegia igitur dificultatis supono 1.o, posse sumi Loica utente active l pasive. Active sumitur, qado habitus utens epsipsu usus regularu tal j ppria, qa aliena matia. Sumitur pasive, qdo Sċia alia ipsa utitur; et j hac sta raone loica docens, etia utens dici pot, qnus alia Sċia suis utitur regulis, et præceptis.

Ut divisione hanc pfecte calleatis, supono 2.o Loica etia j pte demonstrativa ee utente, nam licet D. Thos videatur strariu asserere, 4. Meth. L. 4. dicens: j pte Loica qa dicitur demonstrativa, sola doctrina ptinet ad Loica, usus vo ad Phisica, et alias Sċias particulares: logitur S. Doctor de Loica, put dirigente alias Sċias; qo sensu verum est

qod usui correspondeat non ad loicā, sed ad aliā Sñā juxta adiger. A. At: hoc idem n. obstat q. nimirum loica seipsa dirigenti, correspondeat usus suaru Regularu. j. ipsa mata.

Hic q. notis 1.ª j hac dificultate Sñā aserit Loica docente esse habitu realitr distinctu a loica utente, ita P. Varquez Hurtado et alii citati etia hac opinione P. Suarez 4. Met. Disp. 44 S. 1.ª, sed jnexito, ibi enj solu explicat, qod sit, et j qo subdo... sitat habitus. 2.ª Sñā negat distinctione Reale jt loica docente et utente, solu qe. ... distincione Ratnis, ita N. Pæpuraus Aguirre, Illus Palanco, et omnis Thoria qa frequentes secuti Nrades j manu scriptis, oggius ...

Nña Conclusio S. 2.ª

Habitus loica docentis et utentis n. Realitr distincti P. Conclusio Ratne: qoties nova n. datr dificultas j executione Regularu n. reperitr novus habitus distinctus; sed posita loica docente regularu recte defionis v.g. nova n. datr dificultas j harum regularu executione: g. Ma. e certa apud oes et mi. ptatr: qoties usus e ad eade potia, et p eade regulas, nulla adit nova dificultate, sed usus recte illius defionis e ad eade potia docente: g. posita loica docente regulas recte defionis v.g. nova n. datr dificultas j executione haru regularu: Conf. et ... rece adversariorum fundamto: Actus usus, et actus doctrinæ n. distinguutr realitr: g. nec habitus. P. ... aiis: actus doctrinæ e ipsa doctrina ... exercita; sed doctrina ... exercita e ipse met usus. g. Ma. ptet j galiled defione, j qa usus qam loica prestat p illius Rectitudine e ipsa directio, et regula usui huic acomodata. Mi. terminis ipsis ostat et oia ptetr.

Veruntamen si p pte adversa huic Ratni Respondeas, qd actus usus e actus 2.ariu, actus vo doctrinæ 1.ariu, eo qo diverso ocepto sufiente habet Ratne, ut realitr distinguatr. Contra e, actus usus e actus scientificus, sed actus scientificus e actus 1.arius habitus scientifici: g. actus usus e habitus 1.arius habitus scientifici. Ma. ex superioribus ostat. Mi. ex eo patet quod actus 1.arius e ille, ad qem habitus 1.rio jclinatr, sed habitus scientificus 1.rio jclinatr ad actu scientificu ...

Solvuntr Argta S. III

Argues 1.º Si habitus loica docentis, et utentis n. distinguutr realitr; uno adquisito adquireretr et alter sed n. ita: ergo qia si realitr distincti. P. mi pot dari actus adquisitivus habitus pure docentis: g. pot dari adquisitio unius, et n. alterius. P. ans. p hunc actu, defio ostare debet gñe et diferentia, solu adquiri pot habitus pure docens et n. utens hujc ipsa ptione: g. P. ans: actus ille e pure docens, et n. utens: g. explicatr hec Rao: 1.ª dictamina loica ... ab initio adquisita sine loica: g. dictamen hoc, ... prjcipiu particulare, defio debet explicat definitu p pdicatu gñe, et p pdicatu diferentiale adquisitu fuit sine usu ipsius ... ptet, qia prjcipiu hoc eo ipso qod sit generativu loica, nexio ipsa antecedere debet: g. adquisitu fuit sine usu ipsius: modo sic actus ille n. usus loicæ, g. n. e actus usus: g. n. e generativus habitus utentis, sed actus ille castus doctrinæ, ut ptet: g. e generativus habitus docentis, et n. utentis.

Ad argtu: n. mi. ad pbatione n. ans ad huius pbatione n. etia ans, et ad ultima pbatione dico ans, actus ille e pure docens, et procedens a dictamine defionis v.g. n. ans, et pure docens, et n. procedens a tali dictamine c. ans, et disto eode modo ... n. oia. Certu e enj n. possem habitu utente etia generare, ... p illum actu ... loica ipsa, qasi habitualitr utens, et Rao e; qia posita illa regula docente modu defione ostruenda nulla e dificultas j ... construendi dictamine, ut ptet, qare p illu actu adquisita loica tam docens qa utens j ... Realitr n. difierens ... et p hoc ostat ad explicatione.

Sed dices posito illo actu docente dictamine de-

defionis, aduc intus nter pot ee diffile j illius sitnuone: g ponedus e habitus Realite distinctus ipsum facilitans j illius situatione. P. ans: posita qasq. doctrina aduc restat nova dificultas ad usu illius, ut patet j arte pulsadi, alliisq. instrumentis: g. = Rpo dificulte illa oriri a potia mateli, qa poste stat j Rech, facili et tardo manuu exercitio, qod qide sicut et ipsa agilitas, et fortitudo realite ab intus Regulis distinguit. Contrarium aute accidit j situatione defionis orta ab eade potia nimiaum intus, qi et regulas patet, et execumi mandat.

Aduc Replicabis: doctrina, et usus silogismi sufici et opinabi si ab eade potia intelectiva, et tamen ambi asignat habitus realite disti j ordine ad illos: g. qois doctrina defionis, et eius usus sit ab eade potia oriri debet ab habitibus realite disti. Argum Retius amitit j nra Sna n distinguere realite pte demonstrativa a probabili, et sophistica: unde ocio ans qo ad 1^m. pte, et negato qo ad 2.^m, parite Sna negamus.

Argues 2º. habitus distingh p actus: sed actus loica docti, et utetis distingh realite: g etiam habitus. Mi e certa, pbo mai habitus distiguiz p qod specificatz; sed specificatz p actus: g. = Ad argu dgo ma habitus distinguiz p actus formalite diversas c. ma, p actus materialite tatu, et j ee rei distis n. ma. et dgo mi, sed actus loica docti et utetis distingh realite entitative c. mi. formalite et j ordine ad obtu n. mi. et Sna. ad pbatione dgo mi specificatz p actus formalite sumptos c mi, materialite et j ee rei accepos n mi. et Sna sub eade distione.

Non eni qois distio j actus infert distione Reale j habitus, sed solum illa qa repesitur j ipsis formalite sumptis, hoc e, respicitur obtu sub diversa Rone formali: hec aute distia seu formalis distio n datur jta Doctrina, et usu, qi si actus loica docentis, et utetis, utesq. enj obtu respicit sub eade Rone formali, nempe sub Rone ardfii loici, id e qa sbut j Rone ovenut distinguitur ab eode habitu scilicet loica, hoc manifestu fit j actu amoris Dei, et proximi qi qide actus, licet realite jter distinguatr, qia tem respiciut obtu sub eade Rone formali, procedunt ab eode realite habitu charitatis. Argues demq. potest augeri Loica docens, qi augeatr loica utens, et e stra, et posit dari plures actus loica docetis, et n utetis, et e overso; sed hoc evenire negit, qi habitus realite distinguatr: g ita e. Vt argi debilitate agnoscas sic illud jnta. Posut dari plures motus j pedibus, et n j manibus: g potia motiva pedu realite distiguitr a potia motiva manuu. = 2º. posut dari j hoie plures actus sentiendi, et n discurrendi: g potia sendi j hoie distingr realite a potia discurredi. Praeterea posut dari j ipsa loica docete plures actus demonstradi et n dividedi: g Loica ut demonstrativa distinguitr realite a se ipsa ut divisiva.

Respo g. p illos actus Loica docete, et utete augeri qo ad denominatione, exercitiu, aut formalitate, n vo qo ad entitatem: admodu qo similitudo identificata c albedine n augetr qois ipsa gradu superiori augeatr: ex oibus his licet colligere loica docete, et utete tatu virtualite et exposive distingui, hoc e penes distintas formalitates, et diversa officia, sic enj dicitr distingui Rale ab ali j sensu formali et exposive & sic uny ocipiatr ut principiu sendi, aliud vo ut principiu discurredi: n vo sic j sensu Reali, ubi Rale identificatu c ali e principiu discurredi, et identice et realite principiu sedi: parite ergo j eode sensu Reali Loica docens utitur, Logica vo utens docet.

Molestissima hic solet exercitari qostio an scilicet Loica sit unica et jdivisibilis qualitas, an vo multiplex et divisibilis? In qa dificultate discutieda plures solet paginas jsumi, sed jnecesse et jnutilite: tota namq. qostionis medula hic-

Logica è simplex qualitas

pācis obnect: dico q. o. ōni Thomistaū sentia Loica ee spplicē qalitatē: et pbatr. arebita. Loica ōnia sua obta sub unica Ratne forli respicit, scilicet sub ratne modi sci artefici: sed habitus ille qi omnia sua obta sub unica forli respicit ē simplex qalitas: g. Ma. e certa, mi. pbatr: ideo intus et qaliter alia potia e simplex et jdivisibilis, qia omnia sua obta sub unica Ratne forli respicit: g.

Sed dices: Loica respicit diversa obta: g. n̄ e simplex et jdivisibilis qalitas. R. ānt Loica respicit demonstratne defione et allia, sed hec si jsse sppe divsa: g. Disgō ans loica respicit divsa obta divsa jqa forlit n. ans. materialit c. et n. csq: ad pbatne. gcesa ma. et disti. similit mi. n. csq. Qodlibet enj instrumentu gpletū sci, et ipse jspectu adloica ut obtū jadeqatu difert spefice ab alio, verū diversitas hec se habet de materiali sive tanqā si n esset, ad diversificāda scia, g n iuratur qa obtū illud artefactu sit, j hic na ōnia oveniut, nec eo qod actus intus sit recte ordinatus juxta regula Loica, qia etiā oveniut j hic; sed tantū ordita erco qod talis actus e taleq artificiū obnet, qod materialit tantū jnspicitr aloica, qa fota nulla sit diversificat, nisi ex diversitate obti forlis, qalis Loica diversificari negit jp jslaurnta qe respicit materialit tantū acepta.

Quaestio IIII

Utrum Loica sit pratica ? speculativa.

Aliqa pmittr pijciēdā qesiti et referenda Sententia. §. 1.a

Exsipici lap. diferut Scia pratica et speculativa ex fine ntēr et obto, et ex modo pcedi. Diferut ex fine qia Specula n sistit jopere sicut pratica sed ulterius transit ad jdegāda veritatē: intus enj pracut ait D. Th. 2. 2. Art. 16. ordinatr ad fine operatnis, finis aute intus speculi e cōsideratio veritatis. Diferut ex obto, na scia pratica illud respicit ut operabile, speculativa vo ut speculabile. Tandē ex modo pcedi diferut, qia specula pcedit modo resolutivo, pratica vo modo opositivo aplicādo scicet cogitatnes suas ad aliqod opus.

Hic notāda venit distia qa dari jter operatiuū activū, et factivū; na operativū sigficat aliqid abstrahens ab activo et factivo: activū sigficat actū jmanente versātē circa opus jnternū, factivū vo actū transeuntē j externa matia, ut cstat ex A. M. 122. 37 art. 4. sic j corpore aiete: difert aute facere et agere, qia ut dicitr 9 Met. factio e actus transiens j exteriore mata, sic eficare, secare, et alias agere aute e actus pmanens j ipso agēte sicut videre, velle. Ex his supponimus 1o qaliter sivenietia jcludere sui obti opratione, qa sivere pure sipplie ordinat ad opus, erit vere sipplie pratica; stante ad speculatne erit vere sipplie speculativa: vere si pprie, et methafisice operatne respiat, tali pprie et 2do qid pratica dicitr, similit g. pprie speculativa nominatur, si pprie tantū ad speculatne tendat.

Hec ~~supposio~~ suppositio stat ex D. Th. qi loco jmediate aducto, scia simplit pratica appelat, illa q. ad fine operatonis ordinatr; idest illa qi pprie et 2o. qid ad illa tendit, ut ep se patet: = Supō 2o. qod pratis apud Phi. idem e ac operāo activ. ? factio. sumitr enj a verbo grāco Prato, qod latine idem sonat ac facio operor: ydo pratis dicitr obtū potia, et habitus activi factivi, et operativi; distincta q. a cognitne pratica sicut obtū ab actu, et ideo actus diriges dicitr pratiu, actus vo directus nominatr pratis.

Hoc licet ab omibus admitti debeat, sere q. ōnes j eo ovenliat, diferut tamen jtase j explicāda natia praxis. Schola o Scholo eius q. e discipulis, ut jtrum apetia jlectiona relegēt, hac illius dat defione: pratis e actus alterius potie ab intus naturalit posterior jlectione natus elici ēformit recte Ratni. Hac posita defione

praxis evidenter sequitur non posse dari praxim intellectus, verum quia ego contra Jesuitas censeo optime intellectum inveniri, et quia ex huius resolutione magna patebit via ad praxis quaestiti decisionem, sic definitionem illam praxis ab Scholis, et Thomistis impugno.

Et 1.º ex ethymologia vocis huius praxis, quae idem significat ac actio operatio vel factio regulata vel directa, nec est praxim reperiri modo sic, sed juxta dari actio, operatio regulata vel directa: ergo et praxis etiam quae nec praecise est actus alterius potentiae ab intellectu. Antecedens constat ut ethymologia verbi graeci prout supra vidimus. Probatur minor sup. praxis juxta ipsos Adversarios est actus regulatus et directus per rationem: ergo Probatur minor in intellectu potest dari actio vel operatio regulata per aliam cognitionem praecurrentem naturam illius, sed huiusmodi actio vel operatio eadem ac ille actus regulatus, et directus per rationem: ergo Maior et minor certissima videtur ergo etiam consequens.

2.º Impugnatur definitio praxis: hic legitimus modus omne evertit Scientiam practicam eiusmodi: Sacra Theologia Philosophia moralis et aliae: ergo sustinendum non est. Probatur. Omnis Scientia ut virtus intellectualis debet per actus intellectus exerceri; sed hoc impossibile est juxta adversarios nullus actus intellectus potest esse practicus sed solum ventis actus contemplativus: ergo consequens. Assumptum non minus repugnantia est in eo quod datur proprie praxis in actibus intellectus, prout hi eliciuntur ex directione rationis ab aliis Scientiis, et habitibus quam in eo quod datur in eisdem, prout egrediuntur ab intellectu cum directione eiusdem rationis: ergo vel non repugnat in intellectu prout hic suos elicit actus, vel nulla erunt Scientia practica.

Probatur antecedens: eadem repugnantia est in eo quod ratio praxis, et speculationis adunetur in actibus intellectus prout hi eliciuntur ex directione rationis ab aliis Scientiis et habitibus ac in eo quod adunetur in ipsis prout egrediuntur ab intellectu cum eadem ordinatione: ergo Antecedens constat, si quidem oppositione dicuntur praxis et speculatio ubicumque reperiuntur: ergo vel in nullo casu ex aparitur, vel in omnibus ita opponuntur, ut adunari nequeat in actibus intellectus. Sic impugnata definitione praxis ab Scholis, et Thomistis tradita, hanc illius veram et certiorem definitionem accipe. Est praxis habitus cuiuscumque potentiae vel habitus a Ratione regulabilis media Ratione practica.

In quantum ad practicalis quaestiti decisionem deveniamus in qua materia 1.a Sententia affirmat Logicam esse simpliciter speculativam, et tantum 2.a quid practicam, ita Scholastici fere quae omnes Thomistae cum C. Aguirre, et illis Moneda. 2.a tenet Logicam esse simpliciter practicam, et 2.a quid speculativam: hanc defendunt Conimbricenses, Fonseca, Oviedo Quiros et maiori ex parte societatis Doctores. 3.a denique docet esse simpliciter practicam et simpliciter speculativam. Illa Pater Suarez, (quis hic DD. met. asserat potius speculativam esse quam practicam) Vasquez Hurtado Martinez, et alii quos adherent quam plures ex nostris. Verum quia ex his sententiis non satis constat quis acceptus eorum sit 1.us in Logica, quis ve 2.ius ut possibili claritate procedamus illi R.i Maxim sequendo vestigia mente nostram duplici aperiemus assertione; unde sit.

1.a Conclusio Maxima 6.2.a

Logica est simpliciter practica et simpliciter speculativa. Probatur. Assertio ex D. Thoma 1.º priorum Cap. 1.º asserente: Ars quaedam necessaria est quae sit directiva ipsius actus Rationis, et haec ars est Logica: imper 1.a 2.a q. 50 art. 2.º haec habet: in ipsis speculativis aliqua Realis Scientia est Dialectica: ex quibus sic, sed Logica ut Ars et directiva actus Rationis est simpliciter practica, et aliunde ut Realis Scientia, quae in speculativis probata Assertio Ratione. Scientia cuius actus sunt simpliciter practici et speculativi, est simpliciter practica et speculativa; sed actus Logicae sunt simpliciter practici et speculativi: ergo

Maior est certa; non enim alia Ratione Theologia Philosophia moralis, et aliae Scientiae sunt simpliciter practicae, et speculativae, nisi quia habent actus simpliciter

pbcar, et opor. P. mi. Actus illi qqz Loica suu otemplatu obtu, n simplr spevi ohabeant p. fine verite; sed actus illi n simplicitr pbici. P. mi actus illi si a Loica directi, et juxta Regulas illius facti, ac p oiegm si opus eleitum ex illius Directione; sed hoc sufficit ut sint simplicitr pbici: g.

Confir: Sha cuius finis e veritas et opus, e simplicitr pbica et spa; sed Loica e huiusdi: g. P. mi. qoad 1a pte sta servitas et in primis ex A. D. qi ubi supra sic ploqitr de Dialectica loqens; qa ordatr ipit. ad speculaone veritis; sed Sha qa ordatr ad speculaone veritis habet p fine veritr: g. 2a. P. Ratne eade mi. omi Sha quu alias pbica e pr scire, e enj notia obti, seu habitus vi cuius intus rei veritr ognovcit p causa; sed Loica e simplr Sha ut vidimus: g e pr scire ac pcoegens habet p fine veritr. P. qetia hec eade mi. qoad 2a pte, qa scicet, ex ea opus e finis Loica finis actu pbica, et simplicitr e opus; sed Loica e ppe et simplr Ars: g habet pfine opus.

Asertio Nra 2a. S. 3a

Loica e simplr 1rio spa, et simplr 2rio pbica. P. qoqad 1a pte verbis D. Tho. supra relatis ex qqz nerio ostat, ut iuderati patebit. Huic S. D. ofermir e eius Mag. Agus qi L. 8. de Civit. Dei Cap. 4 sic de Dialectica loqitr qa licet utrq. eidem actioni, et otemplationi sit neria, maxime to otemplaone sibi vendicat veritr: g e 1rio simplr spa, ojuxta Aug. et si agat et otemplatr, 1rio ttr munus e otemplari veritr. P. g Ratne eade aseationis pars; habitus qi 1rio et ex fine ostro ordatr ad otemplaone veritis e 1rio simplr speculativ; sed Loica e huiusmodi: g. Ma. ex notabilibus otat. P. mi. habitus p qa scimus, ut sciamus, seu p qa qritr scire pr seipsu ordatr 1rio ex ex fine intro ad otemplaone veritis sed p habitu Loica scimus ut sciamus, seu qritr scire pr seipsu: g.

Ma. e satis ome ploqiu. P. mi. Habitus Loica adinventus e ut p illu intus ab errore liberetr, ignorantia fugiat et veritr ognoscat; sed p habitu p qa hac omia intus nra recipiuntr, scimus ut sciamus, seu qritr scire pr seipsu: g. = 2o. Per Loica n scimus ut operemur; g scimus, ut sciamus. P. ani. Loica n xistit j opere ad ipsa ducendo: facto enj silogismo v. g. ulterius pgreditr ad illius speculaone eius rectitudine otemplando, illu qi iuderando 2qd scibile e, et sicut dicit evenhale ognex ione o suis pprietatibus: g. Confir: Sha qa j pcesione circa suu obtu 1rio utitur principiis spevis e 1rio simplr spa: talis e loica: g. illa. e dicta Sha spva aptica, hoc au. qa 1rio pnpiis spevis adheret. P. mi. Loica j pcesione circa suu obtu utitr his, principiis dici de omi dici de nullo v. g. sed hec spa si, e ipsis utimur tam p bonitr sic probanda, qa pcim veritr dignoscenda. Pradi asertio qoad 2. pte, qod scilicet Loica sit simplicitr 2rio pbica: Loica ex recepta 2rio e simplicitr Ars liberalis; sed habitus qi ex recepta 2rio e simplr ars liberalis e simplr 2rio pbicus: g. Ma. ex verbis supra relatis tam ex authoritr P. P. qa ex Ratne asertionis pbatiba otat. P. mi. habitus qi vere ppie et simplr, et si 2rio ordinetr ad opus jnnu, e simplr 2rio pbicus; sed habitus qi e simplr ars liberalis vere ppie et simplr, et si 2rio ordinetr ad opus intimu: g. Ma. otat, nigeado habitus pbicus absolute, et extrinsecis e qi ordinatr ad opus, si ippie et methaforice erit 2a qid pbicus, si vo ppie et simplr, erit simplicitr pbicus: si j opere n xistit sed ad operaone pgreditr, erit 2rio ut supra diximus, et ulterius otat ex ipsa notia finis 2rii, j go nullus habitus xistit, sed ad 1rium tramit.

P. mi. Ars Liberalis simplr 2rio talis simplr dictat modu qo opera Ratnis exegi, latuis debet, et si pllis n xistat, sed ad illa

contemplanda habeat, et Ars dictam modum quo actus debet operari Ratio in existendo in ultimam extractionem, sed ultra illam speculando vere proprie et simpliciter, et si 2^{rio} ordinetur ad opus internum. Ergo. Totum hoc ostenditur ex eo, quod sicut Ars extrinsecus ergo dicitur modum efficiendi artefacta, ita Ars simpliciter talis simpliciter dicitur modum hunc. = Explicatur et simul evertitur contraria opinionis fundamentum: ideo Logica non datur vere et proprie simpliciter ad opus internum, quia in opere non sistit, sed ulterius ad contemplationem veritatis ordinatur, quia tale opus non simpliciter opus, sed solum 2um quid et per quaedam similitudinem cum opere externo, sed neutrum horum obstat, quominus Logica vere proprie et simpliciter ordinetur ad opus internum: quitur et ma. ostenditur Rationes quas adversarii afferunt nihil impugnare ostenduntur. Probo mi. neutrum illorum probat Logicam solum methaforice et improprie ad opus ordinari: Ratio quod ad propositionem probat Logicam non sistere in opere sed ad speculationem veritatis ordinari. et Logica proprio inspicere speculationem veritatis; sed hoc non probat Logicam solum improprie et methaforice ad opus ordinari. ergo. Ma. ostenditur, et mi. probatur a paritate. Ex eo enim quod agens solum intendat^{+} etiam productionem proprietatum, non infertur illud solum improprie et methaforice ad statum productionum ordinari. sed dumtaxat quod 1^{rio} essentia. et 2^{rio} proprietates respiciat. Probo a minori illud quod ad 2^{am} probationem, et si opus a Logica inspectum sit opus Rationis, ac proinde solum 2um quid tale comparatum cum opere externo hoc te non probat Logicam huiusmodi opus respicere esse solum 2um quid Artem. ergo. Ars ostenditur ex eo enim quod accidens non sit simpliciter ens comparatum cum substantia, non infertur metha[foric]e solum 2um quid, et improprie ad illud ordinari: quia a paritate.

+ proprie

Solvuntur Argumenta 64.^{a}

Arguet 1.º contra 1um aliorum argumento adhuc contra 3.^{a} m[...]ditate, quod ita efformari Practicum, et speculativum sunt differentiae essentialiter opposita, ergo Logica negit esse simul simpliciter practica et speculativa. Contra probatur. Formae siquidem opposita nequeunt eidem habitui simpliciter convenire, ut ostenditur exemplo Rationalis v.g. quod quia est differentia opposita irrationali non potest convenire simpliciter ergo, cui Rationale simpliciter convenit. Probo a minori practicum et speculativum sunt differentiae adaequate dividentes habitum in practicum et speculativum; sed differentiae istae sic essentialiter opposita: ergo = Contra utraque probatur aversionis sic efformatis argumentum. Practicum et speculativum sunt differentiae essentialiter opposita: ergo probatur Ratione superius insignuata nequeunt convenire Logicae simpliciter una 1.^{rio} et alia 2.^{rio}

Argumentum illud attende consideratum ergo nos ac adversariis ponit, juxta quos Logica est simpliciter practica, et 2um quid speculativa, 1.um quid practica, et simpliciter speculativa; sed tamen repugnare in eodem indivisibili habitu reperiri differentias essentialiter oppositas quarum una illi simpliciter conveniat et alia 2um quid, ac ipsi utraque simpliciter convenire. ergo si verum tenet argumentum Logica non poterit esse simpliciter practica, et 2um quid speculativa, et est contra. Mi. ostenditur ex exemplo supra Rationalis, et Rationalis superius posito, et non legitima est videat quod adversarii quale responsum nobis comparaturi.

Nos autem ad illorum argumentum Respondemus distinguendo antecedens. Practicum 1.um externum, et speculativum sunt differentiae essentialiter opposita concedo antecedens; practicum 2.^{rio} et intellectuale, et speculativum nego antecedens et consequens. Ad probationem nego ma. si intelligatur de habitu, ut sic, seu absolute sumpto; hic enim ut pote virtus intellectualis 1.^{a} sui divisione non dividitur in practicum et speculativum, sed in S. habitus scilicet nempe prudentia sapientia scientia et Artem, quorum quidem dividi possunt in practicum, et speculativum, ut patet in Scientia, quae in practicam et speculativam dividitur.

Verum Si ma. probatio loquatur de habitu seu de habitu qui Scientia sit, sic ea distinguo. Practicum et speculativum sunt differentiae adaequate dividentes habitum divisione stricta, seu entitatis jeentitate, nego ma. divisione pure expositiva seu impropria concedo ma. et similiter distincta mi. nego consequentiam. Dicimus itaque quod Practicum 2.^{rio} et intellectuale non opposita essentialiter cum speculativo sed solum disparate, sicut Ratio actus opposita Rationi Scientiae; quare hoc practicum poterit coadunari in Logica cum speculativo admodum quo in ipsa coadunantur Ratio actus cum Ratione Scientiae, licet practicum externum, et 1.um ut pote tale jeea reperiri non posset

Ratio omnis est, quia sicut Ars dividitur in Mecanicam et Liberalem, quae hic divisio obstet ut Ars liberalis sit proprie, et simpliciter ars, conveniatque simpliciter Logicae, ita Practicum divisibile est in practicum externum, et practicum intellectuale, quia hic divisio efficiat, ut practicum intellectuale sit proprie et simpliciter practicum, conveniatque simpliciter 2.^{rio} Logicae, et hoc modo adunetur cum speculativo, quod simpliciter 1.^{rio} ipsi Logicae convenit. Haec sic parata Doctrina, quam ipsi adversarii amplecti debent, ut superparata solutione Respondeat, nulla apparet Ratio, cum

fhew pont zoemre Loica 2um qid et n simpla 2rio; Rate aute o ad exempla Respon, qia defia pravitatis e nullo modo pot a Rai eiyi, yde nulla e paritas haru defnaru ad fencu, et spu.

Argues 2o ctra 1a pte 2e aserhonis et diegi ctra 2a prima aserhonis D. Tho Opusculo J art. 1o ad 2um hqc de Stis notione pdet: Sta spa si de illis aqiu agnitio qrit pta se ipsa ut potet j pjeipio Meth. ret aute deqqs e Loica n qrit ad agnoscendu pta se ipsas, sed ut admiculu goda ad alias Stas, et ideo Loica n stinet sub Philosophia speculativa qasi pjeipalis pars, sed ut goda reducitu ad illa exegens sic: Sta cuius obtu n qarit ptase, sed pta aliud nec simpla 1rio spa at obtu Loica n qarit ptase, sed ut admiculu goda ad alias Stas: g.

Ad argtu Respdet D. Tho. j loco relato unice decere solu metha pa omes Stas spas ee maxime Libera, qia sola pta se ipsa qrit ordinatur q neqt ad aliud Stad, sed e velut finis, et summario ceterarum pp ad illis difert o et si libera sit n ide nt pfecte libera, seu metha, siqide illa ad hanc 2rio ordinatr.

Ex hoc aute n licet S. D. negare Loica ram Sta simpla, et 1rio spa j ordine ad suu obtu, sicut nec ex Ang Preceptoris verbis Physica et Meth n ee Stas simpla spas sivelli, et si ad Metha ordinetr qia ordinatio hec sola e ex fine 2rio trinseco seu operatis n vo ex fine 1rio intrinseco et operis, qare sic intelecta solutione, dico ma. argti ex Authoritate deducti: Sta cuius obtu n qarit ptase et fine extrinseco 2rio et operatis n e simpla 1rio spa n. ma. qa n qarit ptase sed pta aliud ex fine intrinseco 1rio et operis c. ma. et disting. eodem modo mi n ma.

Argues ctra 1a pte 2e Aserhonis: finis 1rius Loica n e speculo, seu ctemplatio sui obti: g Loica n e simpla 1rio spa. P. ans finis 1rius Loica e directio actus intus: g. ... ans. Loica n dirigit actus intus ut speculetr, sed potius spa ut dirigat: g. Nego ans, ad P. ... ba. n. ans. parita qe neg. ans seqens o ynius ptaone. Dicimus qqd et si Loica jspiat simpla directione actus intus, jpta q. artifiu tem directione et artifiu non respicit ut finid 1um sed ut 2um tanqa qid ordatu ad speculatione, qa illius e finis 1us: Rao e qia licet dirigat actus intus suu artifiu jproducat ad recte definiendu demonstrandu et W. hoc eficit ut speculetr pfecte g. ... noscat nma defionis et demonstraonis, qaru agnitio digna e ut pta se ipsa qarat.

Argues ctra 1a pte aserhonis 2e: Sta simplir practica debet habere ex fine opus simplir pxim, et simpla opus, sed opus ad qod dirigit intus, nec simplir pxois nec simpla opus: g. Mi stat ex D. Tho. 2.2. q 47 art. 2o. aserete qia Rao spa qada fa ut silogu, pone, et alia huiusdi, jqqs pcedit p certas et determinatas vias, ideo e qod respectu horu salvari pot Rao artis n vo prudha, ideo qe jvenitr aliqa spa Art, n vo prudha. Ex qa Authoritate sic ptas mi: Loica dirigit intus ad structione silogi, sed structio hec n simpla pxis, n simpla opus, s solu sit opus jsta intus, et similitudinarie opus: g.

Confr: unicus finis Loica e recte speculari: ... nec e simpla pxis, nec opus. P. ans unicus finis Loica e qod exeqens intus facit, sed intus ex eo fine Loica nihil aliud facit, qa struere silogu, et alia artefacta, qqs clare agnoscat obta; ... hoc nihil aliud e, nisi recte speculari: g. = Ad argtu sceta ma. n. mi. Ia enj j pdentibus vidimus opus jntelectuale ee pie, et simpla opus, cuius ctrariu n vincit Authoritas alata D. Tho. j qa solu innuit S. D. dari aliqa Arte, qa n habeat fine prudha, scilicet rectitudine honestatis.

Et ut agnoscat Theoloa jnplatione hanc ctorme ee mentiS. ... hec eius verba jmediate suprandis obta patita legat. Ad 3um dicendu, qod omis aplicao Raonis recte

ad aliqod factibile pertinens e ad Arte; sed ad fcdum n pertinet nisi aplicao Raonis recta de qq e aliud; et huiusdi ss via determinata perveniendi ad fine, ut dicit; 3.º cuilicoem, qia erg Rao spa etc. Igit S.tus D. n denegat loica Raone Artis simple talis, tum qia n one opus fbicu et opus prudtie, tum qia ut aliqa habeat Raone fbci simple talis, solu requirit qod sit opus factu ex directione Raonis: ps qod etia ostat ad fbraone ex authoritie deducta.

Ad afirma n. ans, et dgo ssqa g finis 1.aius Loica nec e simplicit fbci nec opus c. ssa. finis 2.aius n. ssa; ad fbraone afirma dgo mi. sed solus exeqn finē loica nihil aliud facit, nis recte speculari rectitudine fbica, i spa, ervm rectitudine solu spa regonsi et ssa: subsequi fbao potiss nna, qa adversarierū afirmat Doctrina, loica g n solu speculada obtu, sed etia eficit, et dirigit spa speculaone artifice, seu eficit fbia artefacta, ut fbfecti us habent notia subiecti, qa qide artefacta respicit simple 2.rio tamqa opera ipsius fbia, et si aliqde illa ad speculaone ordinet tamqa ad fine 1.m

Et certe neqn one evenit Stia fbica, ut reflecteni ostadit; fbat g.º prudtia, qa iuxta ones e simplit fbica, solu ae spa, qod ipsius argi verbis sic ostendo, apono g.º exemplu j ctemplatione matutina, qa ex Religiosa institutione habemus qa fbculdubio ut Religiosus et honestus actus a prudtia dictatus, et Religione exercitus, e simplit fbica; sed si vera e ssa Thostarum actuisite e pure spus: g subtinendane illoru doctrina.

Argues ultimo: habitus simplit fbicus e 1.rio fbicus: qi Loica e simplit fbica. e primario fbica. P. ans: habitus simple fbicus habet p fine ostauone, et opus; sed habitus habens p fine ostauone et opus e 1.º fbicus: g. Ad argu n. ans ad cuius fbraone dgo ma. habitus simple fbicus habet p fine 1.rio g 2.rio ostauone c. ma. p fine 1.rio pcise n. ma. et dista similit mi. neg. ssa. Ad hoc erg. ut aliqis habitus sit simple fbicus; n exigit qd habeat p fine 1.rio opus, sed suficit qod illud simplit respiat, et si p fine 2.rio ipsa habeat.

Verum replidis: Demonstrao habitus simple fbici n desumit a fine 2.rio g si Loica denominat habitus simple fbicus ab opere hoc respicit tamqa fine 1.u g.remel ac fbica sit erit 1.rio fbica. — Dgo ans demonstrao habitus simplit 2.rio fbici n desumit a fine 2.rio n. ans denominao habitus simple 1.rio fbici dato, et n. ssa sub eade distione. Denominao habitus simple fbici et absolute sumpti desumit ab opere simple inspecto ab habitu pcisio ab hoc qod sit 1.rio g 2.rio inspectu, quare si habitus 1.rio ordinat ad opus erit simple 1.rio fbicus, si vo solu 2.rio ordinet, erit tatu 2.rio fbicus, ut Loica qa ut sepe sepius diximus 2.rio solum respicit opus.

In ipsa Loica horu omiu adest exemplu et Rao: Stia enj hec et si 1.rio terminet ad modu sciti obiectivu, et 2.rio ad formale ut Thomista aserunt, nihilhominus prout modu sciti fbrlis perscrutat, Raone habet stie simple talis. Idē dare j Theologia evenit qa fut agit de actibus humanis Stia simple, et et de illis tatu 2.rio agat, ut colligit ex D. Tho. 1.a P. q. 1.a art. 4.a aserente, qod Theolgia principalius agit de rebus Divinis, qa de actibus humanis, de qbus agit 2.º qa in qug non pcr ex ordinat homo ad pfecta Dei cognitione, et tem ut termins Stie Practica loqamur, validu habemus exemplu j ipsa Theogia, qa iuxta Thostas e simple fbica p ordine ad actus humanos et tē ut n sit ipsius finis 1.aius sed solu 2.aius, ut ex verbis S.ti D. ostat: g pariter Loica poterit ee simplit fbica, licet p fine 2.rio opus respiciat. =

Questio V.

Quodnã sit obiũ adequatũ Loicæ? Præmittunt notabilia aliqa, et referunt Sentiæ § 1.ª

Presens controversia, cuiusq. Doctrinæ, sicut pro ultis et neria ad intelligã cuiuslibet mãrã, in qua ppria docemus de nãra scibili obiectũ, ita ad eius studiũ, et pfectiõe nos adducc: et ut hanc arcqi positu- scitote 1.º usum ũne logdi facede acipere, sutũ et mãrã circa qã Stia versatr. 2.º ad hanc qãstione recolere oportet, qd de nãra et divisione tam Stiæ qã obli diximus in pliminari tractatu, quo speculi habito notare modũ sdi in sui dividi in fortle et obiivũ. Modus sdi fortlis sũ actus intus artifiue disponi obiius vo sũ rei, sub sic artifiote dispoita, in formã defines. demonstraemt. Et quo actu intus dcepus correspondent his vocibus ad Rale defiine hoius, rõmetlhu e modus sdi fortlis dicit q.e defio fortlis, nãra Ralis sp afecta et cognita artifio loico generis, et dfãe e modus sdi obiius, et apelatr defio obiivã.

Itaq.e sicut ex actibus et forma artifiosa resultat quodã ocretũ acidle loicu, ita ex rebus cogni- tis, et forma artifiiã ab intu in ipsis posita, resultat aliud ocretũ acidle loicu. 1.m e modus sdi fortlis 2.m modus sdi obiius. Insup notãdũ e qd obiũ aliud e 1.m 2.m aliud: 1.m e qod habet in se Rãne fortle specitã Stiæ sine depia, et ordine ad aliud in eade illa Rãne: 2.m e qod in Rãne ipsa Stiæ qã habet ad aliud ordinate, ita ut atingi n posit sine huius depia et ordine.

Igitr supõ 1.º Sentia: qod modus sdi tam fortlis qã obiius quadru- pliciter accipi possunt stricte scilicet, et strictissime, late, et latissime. Modus sdi strictissime sumptus solũ opõ- dit demonstraõne, stricte acceptus defime, divine, et argumẽne: late ñderatus defime divine e arguõne fpõne, et 5 pdicabilia, et tãde latissime ñderatus õnia supra posita artefacta sub pdicatũ ponitus termines et W.

Supõ 2.º in obia in adequata 1.ªria semp ee unũ pricipalius et dignius qod apelatr obiũ atributionis, in quo modo pfectiori reperitr Rão fortis sub qa scientiæ habilis lpolit: patet in Loica cuius obiũ atributionis ~~et demonstrato e pte~~ et demonstratio ut fere modus sdi omibus aliis excellior. Cetenũ n illos audiamus qi obiũ atributionis o obiũ adequ ofydiũ, dicemus n demonstraõne, sed modũ sdi late sumptũ ee obiũ atributionis. Sit exemplũ in Met. qã fortius fertr in Deũ, in quo modo excellen- tiori ñderatr Rão entis, qã e Radio fralis sub qa scive adequatũ ipsiũ Met., cetera vo obia inadequa- apelatr atributa fortis Rãne supra isignuata.

His positis, vix in tota Philosophia equalis opionũ varietas invenitr, viginti nanq.e Sentias Lirceus Jesuita enumerat in psti, psique rem ad 5. reducim 1.ª et omior pro modo sdi latissime sumpto militat, hec e Nostrarũ Thestarũ: 2.ª pro modo sdi stricte sumpto: 3.ª pro silogo, ut aditat apostabili et demonstrativo, ita Subtilis D. ovis frequentius. 4.ª pro demonstraõne pugnat, ita Vanquet et omita Soherii Recentiores, qqs se adiungit Nr. C. Cas... Celes. Fundatus: 5.ª deniq.e pro modo sdi late sumpto, ita Recentiores aliqi ex natis in manu... his: d qqs sit.

Nrã Concluõ § 2.ª

Necmodus sdi strictissime sumptus pro ut opõdit demonstraõne, nec modus sdi stricte sumptus pro adit defime et divisione, sed modus sdi late sumptus pro ut ulterius adit fpõne, et 5 pdicabilia e obiũ adequatũ loicæ. Proba concluõ quad 1.ª pte, modus sdi strictissimus pro ut dicit demonstratio- one n otinet õnia deqqs agit Loica 1.rio: q.n e eius obiũ adequatũ. Probatr ant. Loica pse et 1.º agit de defiine divisione et. sed hec n otinetr in modo sdi strictissime sumpto demonstraõne otinetr: q.P ma.

Loica per se 1° agit de omnibus instrumentis sciendi; sed defio et divisio sunt instrumenta sciendi: ergo.

Sed dices in demonstratione reperiuntur omnia de quibus agit Loica: ergo illa solo est obtum adequatum. Ratio, in demonstratione reperiuntur defio divisio et propositio: ergo omnia reperiuntur. Probatur ant. in hac demonstratione, omnis homo est ad Rale, sed Petrus est ho: ergo est ad Rale reperitur non una sola propositio, sed triplex, et denique reperitur divisio: ergo. Respondeo omnia illa reperiri specive, hoc non quatenus talia sunt, sed quatenus ordinanta per modum partis ad compositionem demonstrationis.

Sed urgebis, defio denique de aliis intellige formaliter et reduplicative ut talis reperiri debet in demonstratione: ergo nulla est distinctio. Probatur ant. Demonstratio constare debet ex veris prioribus et notioribus, sed tantum defio ut defio est prior et notior: ergo. Rursus: Demonstratio ita componi debet ut maior et minor extremitas identificentur cum medio, ut in conclusione identificentur inter se, sed in tantum identificantur extrema cum medio in premisis in quantum enuntiatur de medio ergo in tantum identificantur inter se in conclusione in quantum per illationem unum de alio enuntiatur, modo sic, sed enuntiatio unius de alio est propositio formaliter, et essentialiter: ergo.

Respondeo ant. 1um Defio ut defio est instrumentum sciendi non cum, ut defio est pars instrumenti principalioris c. ant. Ad probationem Respondeo ma. Demonstratio constare debet ex prioribus et notioribus absolute sumptis non ma. respective et particulariter acceptis c. ma. et accedo mi. non sumat sub distinctione data; ut enim defio ut et instrumenta sciendi re modo definitivo est omnino inordinabilis ad demonstrationem, tunc quia ut sic est totum completum ex materia et forma, tunc quia ut assumitur in demonstratione non est defio formaliter, ut pote definiens in illa ingrediens, sed propositio suscipiens ab intra secundam intentionem premisse componentis demonstrationem.

Hec doctrina applicabitur etiam 2a intentioni, quia quatenus intus per 2am intentionem Loicalem, quia verificatur identitas extremorum non denotat ipsa propositionem ad instrumentum demonstrandi, fit quod illa enuntiatio ex parte forma subordinatione ad enuntiationem extremorum inter se in conclusione, et enim ista subordinatio, itaque ordo non oriatur per se nec appositione nec adesione, sed ab intra illas ordinante, fit illas per se esse quoddam totum loicum per accidens vero et ab extra esse per se, ideo quoniam non continentur in demonstratione ut de illis agit Loica.

Probatur 3a pars conclusionis, nam 2a infertur ex 1a. Modus sciendi late sumptus comprehendit omnia de quibus Loica agit per se 1° ergo ille est eius obtum adequatum. Probatur ant.

Prob. ant.: Logᵃ per se primo agit de oppone; tum, quia de illa suas pptates demonstrat; tum etiam, quia ē modus sciendi enunciativē: et quamvis res supponatur scibilis, vel scita per Definitiones, Divisionem, et Argumentationem quoad substantiam, non vero quoad modum; cum enim logᵃ non desideret rem scire, sed modum sciendi rem, ideo attingit rem omnibus modis, qq. scibilis ē; sed res quælibet ē scibilis modo enunciativo: g.

Quod vero logᵃ agat per se primo de quinque Prædicabilibus, docuit expresse Angᶜ. Magᵃ. 4º Metaphˢ. lectᵉ 4ᵃ. ibi: Ens autem rationis dicitur pprie de illis secundis intentionibus, quas ratio adinvenit in rebus consideratis, sicut intentio generis, speciei, et similium.... et hujusmodi Ens rationis ē pprie subjectum logᶜ. Huc usque S. Thom; et ratio ē; quia circa prædicabilia ē dabilis error in intus; de re autem, circa quam ē dabilis error, agit logᵃ per se, et primo, dummodo habeat rationem totius, aut actualis, aut potentialis: g. de quinque Prædicabilibus habentibus rationem totius potentialis agit logᵃ per se, et primo. Maj. ē certa, quia intus concipere potest genus pro specie, et sic de aliis. Cætera vero satis constant. Rursus: logᵃ de omnibus demonstrat ēē prædicabilia, quia sunt universalia: g. de omnibus per se agit.

Sed dices: Genus prædicabile ē quid incompletum: g. non attingitur per se a logᵃ. P. ans: Genus ad plura ordinatur; definitur enim: id, q. prædicatur de pluribus differentibus specie in eo, q. quid; sed q. ordinatur ad aliud, ē quid incompletum: g. = Negato anti, et sqᵃ. dist. mij: q. ordinatur ad aliud, tamq. ad purum trum, ē quid incompletum, neg.; tamq. ad compartem, conc. mij.: Dicimus g. q. Genus prædicabile ordinatur ad aliud, præcise tamquam ad purum trum, quo sensu nullam incompletionem dicit; contrarium autem accideret, si, ut replica intendit, ordinaretur ad aliud, tamq. ad compartem, q., si verum eēt, etiam fateremur ēē quid incompletum, ac proinde a logᵃ. non respici.

Solvuntur Argumenta. Sectio Sexta

Argues 1º in favorem Demonstrationis: Demonstratio ē ultimus finis logᶜ: g. illa sola ē ejus objectum adequatum. P. ans: finis adequatus logᶜ ē modus sciendi; sed sola Demonstratio ē modus sciendi: g. P. mij: modus sciendi ē ille, qui intum circa veritatem, aliasq. scientias circa suum objectum dirigit, ut de illo suas demonstrent pptates; sed hoc totum consequitur per Demonstrationem: g. Maj. ē certa. P. mij: totum per Demonstrationem scimus, nec nisi per Demonstrationem scientia acquiritur: g.

Confᵃ: finis adequatus logᶜ ē ille, in quo ultimo sistit; sed logᵃ tantum in Demonstratione sistit: g. P. mij: Demonstratio pertinet ad tertiam operationem intus: sed in 3ᵃ operatione intus sistit logᵃ: g. P. mij: 1º quia ultra 3ᵃᵐ operationem, intus progredi n. potest: g. nec logᵃ. 2º quia usque dum ad 3ᵃᵐ operationem perveniat, irrequieta manet. 3º quia rationalis appetitus non aliud, nisi Demonstrationem intendit, tamq. perfectiorem operationem, ad quam omnes aliæ ordinantur: g. Rursus: deficiente Demonstratione, deficit logᵃ, et existit ista, existente illa: g. sola Demonstratio ē logᶜ objectum adequatum. Ulterius: ad Demonstrationem ordinantur omnia, de qq. agit logᵃ: g. P. ans: media ordinantur natura sua ad finem; sed omnia, de qq. agit logᵃ, sunt media ad Demonstrationem: g.

Ad Argᵐ. neg. ans; ad prob. dist. maj: ē modus sciendi inadequatus, neg.; adequatus, conc. maj.: et dist. mij: Demonstratio ē modus sciendi inadequatus, conc.; adequatus, neg. mij: ad ejus prob. dist. maj.: modus sciendi inadequatus, conc.; adequatus, neg. maj., et sic dist. mini., nego sqᵃᵐ, et in eodem sensu ultimam probat.; constat enim rem aliquam ēē adequate scitam, q., do

nihil ẽ in ipsa ignotũ, et occultũ; sed in re tantũ demonstrativẽ cognita manet aliquid ignotũ, et o cultum; non q.º ẽ Demonstratio modus sciendi adequatus. P. min.ᵉ in re tantum demonstra tivẽ cognita, non essentia, non partes, sed tantũ proprietates cognoscuntur: q.º, tam partes, q.ª essentia manent in occulto.

Rursus: log.ª, cũ sit modus sciendi, non solũ rem desiderat scire, sed omnib modis, q.q.ᵉ scibilis ẽ; sed res per Demonstrationem non omnibus modis ẽ scita: q.º.. Unde Arg.ᵘ tantũ convincit, Demonstrationem ẽẽ modũ sciendi perfectiorem, q.ª libenter concedimus; se non adequatũ; nec dicitur nos scire perfecto modo, nisi per Demonstrationem, quia modo discu sivo; nec log.ª cũ aliis scientiis concurrit per solam Demonstrationem; sed etiam per alia instru menta sciendi; quia, cũ aliæ scientiæ etiam definiant, et dividant, etiam log.ª, cũ ipsis concurre re debet, afferens modum defin iendi, et dividendi.

Ad Conf.ᵉᵐ dist.º maj.: finis adequatus log.ᶜ ẽ ille, in quo ultimo sistit, tanq.ᵐ in termino adequato, conc.º maj.: tanq.ᵐ in termino inadequato, neg. maj.; et sic dis min.ᵐ, neg. Cq.ᵃᵐ Ad prob.ᵉᵐ dist.º min.: sistit in 3.ª operatione, tanq.ᵐ in termino adequato, neg. min.; tanq.ᵐ in termino inadequato, conc.º min.; et neg. Cq.ᵃᵐ. Non enim fas ẽ dicere Metaphisicam specificari ade quate a Deo, quia in ipso sistit, ultraq.ᵉ progredi non valet, ex eo, q.ª præter illud omne aliud ẽ n. Ens Igitur nec fas erit dicere, log.ᵃᵐ adequate specificari ã Demonstratione, quia in ipsa sistit, ultraq.ᵉ progredi non valet, ex eo, q.ª ultra illam alius modus sciendi ẽ impossibilis, cũ impossibilis sit etiam alia operatio ultra tertiam.

Nec mirum ẽ log.ᵃᵐ fatigari, usq.ᵉ dum pertingat ad 3.ᵃᵐ operationem, ex qua cum aliis coalescit ejus obj.ᵗũ adequatũ, quia, cũ ex atingentia 1.ᵉ, et 2.ᵉ operationis, totum, q.ª desi derat, non obtineat, movetur præcipue ad atingentiam, et cognitionem 3.ᵉ, propter rationes supra insinuatas. Doctrinæ hujus exemplũ, et si Theologicũ, habetis in visione beatifica, cujus obj.ᵗũ adequatũ, et ne cessariũ non sunt divinæ Relationes, quambis ibi sistat, nec ultra visio progrediatur: et ratio ẽ, quia non solũ prædicata illa relativa, sed etiam absoluta sunt, in veriori Theologorũ opinione, obj.ᵗũ adequa tũ visionis beatæ.

Tertia impugnatio, quæ multis difficilis apparet, prorsus inutilis censeri debet; qui si loquitur de 1.ª Demonstratione acquisitiva log.ᶜ, sequitur illam solũ ẽẽ obj.ᵗũ adequatũ log.ᶜ, nam de ficiente illa, etiam deficeret log.ª, nam deficiente causa, ẽ impossibilis effectus, q.ª etiam Adversari ipsis erit exarũ. = Præterea probat, quamcũq.ᵉ Scientiam habere pro obj.ᵗo Demonstrationem, nam illa deficiente, omnis scientia repugnat: quare respondeo: deficiente Demonstratione, log.ᵃ deficere verũ tantũ ex defectu obj.ᵗi inadequati, sicut etiam deficeret ex defectu aliorũ instrumentorũ sci endi.

Ad ultimũ satis ex dictis constat Definitionem, et alia instrumenta sciendi non ordinari per se, sed tantũ per accidens, et secundario ad Demonstrationem, quia in se sunt quoddã totũ log.ᵘ, ex ma teria, et forma compositũ; cujus contrariũ accidit in termino log.º, qui definitur per conceptũ partis; in mate ria, et forma respectu compositi phisici; in maj.ᶦ, et min.ᶦ extremitatibus per se ordinatis ad sillogism quæ omnia, quia ex conceptu essentiali, et primario ordinantur per se ad aliud, nequeunt rationem totius habere: et, ut huic principali satisfacias fundamento, dic, q.ª licet aliqua instrumenta sint media exacta a Demonstratione, illa tamen non exigunt ẽẽ Demonstrationis media, nisi secun dario tantũ, et accidentaliter, sicut gubernatio Equi exigit frænũ, ut mediũ, verumtamen frænum exigit per se Equi gubernationem; ita corpus exigit lineam, et superficiem, istæ autem non exigunt essentialiter corpus. Similiter numerus ternarius per se expectat numerũ binariũ, quambis iste, pote propria gaudens essentia completa illũ neccessario non exigat.

Argues 1.º in faborem 2.ᵉ sententiæ: Obj.ᵗ

adequatu logᵉ ē illud, qᵈ adequate manifestat ignotu; sed solu modus sciendi stricte sumptus adequate manifestat ignotu: ergo. Pmin: ignotu solu manifestatur adequate, qᵈᵒ cognoscuntur essentia, partes, et proprietates rei; sed solu per modu sciendi stricte sumptu cognoscuntur essentia, partes, et proprietates rei: ergo. P. maj: tu adequate manifestatur ignotu, qᵈᵒ nihil rei remanet cognoscendu; sed cognitis essentia, partibus, et proprietatibus rei per modu sciendi stricte sumptu, nihil rei remanet cognoscendu: ergo. Quod vero essentia, partes, et proprietates rei per hunc modu sciendi cognoscantur, patet; quia in se continet definitionem manifestativam essentiæ; divisionem manifestativam partium; et tandem Argumentationem demonstrative manifestativam proprietatum.

Ad argᵘ. dist. maj: objectu adequatu logᵉ ē illud, qᵈ adequate manifestat ignotu tan quoad modu, qᵈ quoad substantiam; conc.; præcise quoad substantiam, neg. maj; et dist. min: modus sciendi stricte sumptus adequate manifestat ignotu præcise quoad substantiam, conc.; quoad modu, neg. min; et in eodem sensu prob. sequentes. Igitur fatemur, nihil præter enumerata in argᵒ posse ab intellectu cognosci, quia ultra illa nihil cognoscendu restat: cæteru illa cognita modo definitivo, divisivo, et argumentativo, adhuc non sunt cognita omnibus modis, quæ cognosci possunt, cu ultra cognoscibilia sint modo enunciativo, et prædicabili, qᵈ per propositiones, et quinque prædicabilia præstatur. Cu enim non semel dictu sit logᵃᵐ potius attendere ad modu artificiosu cognoscendi, qᵈ ad rem cognitam, hinc fit totam illius capacitatem non exhauriri per modu sciendi stricte sumptu, utpote non continentem propositiones, et quinque prædicabilia.

Argᵘ ultimu, qᵈ hic contra 3ᵃᵐ partem Conclusionis solet opponi, sufficienter manet solutu supra in corpore. Advertite tamen, ut pluribus aliis solutionem paretis, 1ᵃ intellectus operationem ēē capacem erroris, quia intellectus potest concipere genus pro specie, speciem pro differentia, et plura alia, quæ a logᵃ fugantur: ratio ē; quia sicut veritas consistit in conformitate actu cu objecto, ita falsitas in disconformitate; cu enim actus intellectus nihil aliud sit, qᵈ repræsentatio objecti; et repræsentatio pluries possit ēē falsa, vel erronea, inde ē, qᵈ in actu simpliciter repræsentante error ēē possit. Veru pro complemento inquirere....

An illa forma artificiosa, tan modi sciendi formalis, qᵈ objectivi sit Ens reale, vel rationis?

Sectio unica.

Audistis ex notabilibus præcedentis quæstionis, modu sciendi formalem, et objectivu ēē quædam concreta accidentalia logᵃ ex actibus, et rebus tanqᵐ ex materia, et ex artificio tanqᵐ ex forma resultantia. Nunc autem, ut clarius horu sciendi modoru naturam agnoscatis, et simul, ut ampliorem præbeamus locu his, quos in sequenti celeberrimo dubio Adversarios patiemur, inquirimus... quale, et cujus indolis sit hoc logᵘᵐ artificiu, qᵈ tanqᵐ forma inest actibus, et rebus, definitioni formali, vgᵃ et objectivæ? In qua re semper acriter Recentiores Thomistæ, et Thomistis Recentioribus parant spicula.

Pro intelligentia ergo notare oportet, Ens dividi in reale, et rationis: Ens reale dicitur omne id, qᵈ entitatem aliquam positivam habet, ut lapis, arbor, et alia. Ens rationis dicitur illud, qᵈ cu in rerum natura non sit, existimatur ēē, ideoque nihil ē, nisi qᵈ intellectus pro libito fingit; sicut, du fabulosa fabrica, poeticoque commentitio semihomines, semiequos concipit intellectus, illosque Hypocentauros vocat, ut aliqᵈᵒ de quodam serpente horribili numine canebat Ovidius...

Pectus, et ora dei, caudam serpentis habebat.

Rursus Ens rationis dividitur in Ens rationis cu fundamento, qᵈ communiter apellatur ens rationis ratiocinatæ, daturque qᵈᵒ intellectus aliquid in rebus adinvenit fundamentu, supraque aliquam fundat fictionem; vgᵃ. notat intellectus, qᵈ homo non solu sentit, sed etiam discurrit, et adhuc advertens perfectiones istas ēē ab uno, eodemque principio, fingit tamen a diverso ēē, et sic illas inter se distinguit, qᵈ non in re, sed tantu per rationem versu ē. Ens vero rationis sine fundamento, qᵈ etiam Ens rationis ratiocinantis dicitur, ē illud, qᵈ nullu habet fundamentu, ut qᵈᵒ fingit intellectus lapidem videre, bruta loqui, vulpem discurrere &ᵃ.

His ergo suppositis, aversimus, artificiu repertu

in actibus intus eē ens reale; repertū vero in rebus eē ens rationis. Prob.r igitur Assertū hoc quoad 1.am partē ..bi, et efficaci ratione: artificiū log.a in actibus intus causat effectū realem, nimirū habitū log.s: ḡo ē ens reale. P.a prob.r omnis effectus realis provenire nequit, nisi a causa reali, et illius præcontentiva: s.o si habitus log.s ē effectus, ..ta ē artificii actuū intus, artificiū hoc ē causa realis, ac proinde ens reale.

Prob.r 2.a Asserti pars: artificiū in rebus consistit in dispositione respectiva rerū inter se s.m regulas log.s; sed illa dispositio respectiva ē ens rationis; ḡo, et artificiū. P. min: in forme objectiva, v.g. prædicatū dicit ordinem ad subjtū; in genere invenitur ad differentiam, l speciem, et in specie ad individua, et sic in aliis; sed ordo iste ē purū ens rationis: ḡo. Nollem vtrū ... betare intū trorū caligine, quia (auxiliante Dño) decursu temporis clarescent, proindeq.e calamū suspendo, ne intempestive connotatorū, denominationū extrinsecarum, et variarū relationū, a qq.e omnibus ... sens pendet disputatio, veraz implicent intelligentiam.

Quæstio Sexta.

An Actus intus artificiose dispositi, an vero Res sint objtū adequatū log.s?

Proponuntur nonnulla pro intelligentia quæstionis, et referuntur Doctorum placita.

Sectio prima.

Stabilito yam modū sciendi late sumptū eē objtū adequatū log.s, cū modus iste reperiatur in actibus intus juxta regulas log.s dispositis, q. in rebus etiam juxta easdez regulas ordinatis, ideo non in levem staturam crescit subtilis hæc Controversia, inquirens, an artificiū log.a actuū intus an vero rerū sit tota ratio sub qua, et adequata specificativa log.s: in qua difficultate omnibus utriusq.e scholæ frontez amicabilez demonstrabimus, media, et recta via incedentes, ne succo Controversiæ hujus, quæ, teste P. Lossada, celebrior, et difficilior proemialiū ē, privemur.

Igitur præsentibus, quæ in notabilibus antecedentis dubii diximus, sciendū ē objtū considerari posse, 1.o s.m eē phisicū, q.d habent independenter ab intu, et Log.a; 2.o s.m eē intentionale generis, et speciei &.a v.g. q.d unice habent dependenter a cognitione log.a. In 1.o sensu dicuntur 1.æ intentiones objtivæ, sive res 1.o intentionaliter. In 2.o 2.æ intentiones objtivæ, sive res 2.o intentionaliter; deinde; conceptus sive actus trati ad objta sub 1.a consideratione, dicuntur 1.æ intentiones f.les; trati vero ad objta sub 2.a acceptione apellantur 2.æ intentiones formales.

Notate insuper, quamlibet 2.am intentionez considerari posse in concreto: verū præ oculis habenda ē differentia, quæ inter Recentiores ex una parte, et Thomistas ex alia intercedit circa constitutionem hujus accidentalis, et log.i concreti, cujus materia juxta omnes, ē ipsa natura phisica rei, quæ denominatur genus, l species; f.ra vero juxta Thomistas, ē ipsa 2.a intentio generis, l speciei ab intu intrinsece in natura conficta, constituensq.e cū ipsis prædicta concreta, quæ ab illis intrinseca nominantur. Recentiores vero et si pro f.ra statuant eandez 2.am intentionez objtivaz in abstracto, qualis significatur his nominibus Universalitas, Genereitas, subjtio, Prædicatio &.a dicunt tamen hanc f.raz nihil aliud eē, q. cognitionez illaz directam, quæ erat 1.a intentio f.lis: et ob hoc, quia cognitio hæc ē f.ra non inhærens objto, sed potentiæ intellectivæ, addunt 2.am hanc intentionez objtivaz in Concreto eē denominationez extrinsecaz, a f.ra extrinseca, et reali provenientem.

Diff.a Thomistarū a R. Rbus circa f.ram Concreti Logici.

His prælibatis, 1.a sententia docet, solū res artificiose dispositas, seu modū sciendi objtivū eē objtū primariū, et adequatū log.s: ita omnes fere Thomistæ, qq.e adhærent ex nris Eminent.s Aguirre, et Illustrissimus Moneda. 2.a asserit, solū modū sciendi f.lez, seu actus intus artificiosos eē ejusdez log.s objtū primariū, et adequatū: ita universa Recentiorū schola cui novaz attulit lucem Eminent.s Celestinus Sfondrati, quez plurimi Nostratū, etiaz ingeniosissimi sequuntur. 3.a denique media incedit via, et asserit, tam artificiū rerū, q. actuū p se 1.o atingi a log.a ita, ut ex ipsis, tamq.m ex objtis primariis inadequatis, objtū adequatū log.s coalescat. Opinio hæc, si ... inventa, fuit tamen plurimū illustrata a R.mo sap.mo q.e Mag.o nro P. F.r Mauro Somoza cujus memoria, ita Salmanticensibus P.bus ē venerabilis, sicut Religioni nræ exit in perpetuū stabilis. Ergo tanto viro adhærentes mentem nraz duplici aperiemus Assertione.

Assertio prima. Sectio Secunda.

Modus sciendi formalis, seu actus intus artificiose dispositi sunt per se 1° attingibiles a logica tanquam objectum ejus primarium, et inadequatum. Haec Conclusio est partim Recentioribus favorabilis, illamque non leviter suadet D. Thomas initio Posteriorum hisce verbis: Ars quaedam necessaria est, quae sit directiva ipsius actus rationis, per quam homo in ipso rationis actu ordinate, faciliter, et sine errore procedat, et haec Ars est logica, id est, rationalis scientia, quae non solum rationalis est ex hoc, quod est secundum rationem, quod est omnibus artibus commune, sed etiam ex hoc, quod est circa ipsum actum rationis, tanquam circa propriam materiam. = Ex quibus sic: juxta D. Thomam actus intus artificiose dispositi sunt propria materia logicae; sed in ordine ad scientiam idem est propria materia, ac objectum, et subjectum; ergo actus isti sunt proprium objectum logicae.

Ita testimonium hoc expressum est, ut ab illo Thomistae non faciliter se expediant: dicunt tamen loqui D. Thomam de materia secundaria, vel de objecto causaliter quia medio actu causatur modus sciendi objectivus: et hoc inferunt ex verbis ejusdem Magistri paulo ante relatis, in quibus S. Doctor aequiparat habitudinem logicae circa actus rationis, habitudini artis aedificatoriae circa actiones manuum; sed (subsumunt illi) actiones manuum non sunt objectum formale artis aedificatoriae, sed solum aedificium per ipsas constructum: ergo nec actus intus vocat materiam objectivam, et primariam, sive objectum formale, sed solum viam, et causam objecti formalis, scilicet, modi sciendi objectivi; sicut actiones manuum solum sunt via ad objectum formale artis aedificatoriae, quod est aedificium: ex quo inferunt, modum sciendi formalem non esse objectum formale primarium logicae, sed solum secundarium, et viale.

En voluntaria, violentaque interpretatio: igitur excogitabile non est, Angelicum Praeceptorem locutum esse ita improprie, ut objectum secundarium, et viale materiam propriam appellaret, praesertim, cum Adversi ventiant, modum sciendi objectivum esse objectum adequatum logicae, quia D. Thomas ait: Ens rationis est proprium subjectum illius: cur ergo proprium subjectum ibi sumitur pro objecto primario, et propria materia hic pro objecto secundario? Praeterea: aliae scientiae practicae, artesque liberales versantur etiam circa suos actus, tanquam circa materiam vialem, et tamen nullus hucusque illam propriam materiam artium liberalium appellavit: ergo si D. Thomas propriam materiam logicae actus rationis nominat, non de materia viali, et secundaria, sed de primaria, et propria objecti formalis intelligendus est.

Ulterius: impossibile est me intelligere, modum sciendi formalem esse causam modi sciendi objectivi, et viam ad illum, quin simul intelligam, modum sciendi objectivum esse effectum, et terminum talis viae: ergo si actus artificiose intelligentes sunt in sententia D. Thomae propria materia vialis, et effectiones logicae, res ipsae artificiose intellectae erunt proprium subjectum effectum: ergo non proprium subjectum, quod sit primarium, et formale objectum logicae, ut ipsi volunt. Ex quo constat disparitas ad exemplum artis aedificatoriae: D. Thomas comparat artes liberales ad fabriles in expressive, quod sicut ista est necessaria ad directionem manuum, ita illa ad dirigendas actiones intellectuales: aliter tamen, et aliter. Nam actiones manuum non diriguntur, ut propria materia ab arte fabrili; secus vero actiones intellectuales; et ratio est, quia illae artificiosae non sunt; et si forent, adhuc non attingerentur a potentia effectiva ad extra, cum potentia haec reflexiva non sit: contrarium autem accidit in actionibus intellectualibus artificiosis, provenientibus a potentia naturaliter reflexiva, ut est intus.

Totum hoc constat insuper ex Sancto Doctore in ipso testimonio, quod Thomistae allegant, et ex alio in Proemio Ethicorum, ubi sic loquitur: Est enim quidam ordo, quem ratio non facit, sed solum considerat, sicut est ordo rerum naturalium; alius est ordo, quem ratio considerando facit in proprio actu, ut cum ordinat conceptus suos ad invicem: et ~~[illegible]~~ paulo post: ordo, quem ratio considerat, et non facit, pertinet ad Philosophiam naturalem; ordo autem, quem ratio considerando facit in proprio actu, pertinet ad Philosophiam rationalem; id est, logicam: ergo ordo, seu artificium actuum intus non intenditur a logica, ut medium, et via ad suum objectum, sed ut finis, et objectum primarium ipsius. Patet: nam Divus Thomas in praecedenti loco intendit probare diversitatem utriusque scientiae ex diverso ordine assignato; diversitas autem scientiarum ex objecto formali, et primario desumitur.

Probatur jam Conclusio ratione: illud est objectum primarium logicae, in quo reperitur ratio specificativa illius omnino expers totius respectus, et causalitatis; sed in actibus intus artificiose dispositis reperitur ratio specificativa logicae omnino expers totius res-

pectus, et causalitatis: ergo. Major est fortius sententiæ contrariæ fundamentum. Probatur minor: actus intus artificiose dispositi possunt a logica naturaliter reflexiva reflexive attingi; sed in ipsis reflexive attactis reperitur ratio specificativa logicæ, nimirum forma artificiosa, omnino expers per se totius respectus, et causalitatis: ergo. Major est innegabilis, cum quælibet facultas intellectiva sit reflexiva supra suos actus. Probatur minor: actus intus artificiose dispositi, et reflexe attacti, exprimunt artificium, ut conforme regulis logicæ illud in ipsis præscribentis; sed impossibile est, exprimere artificium, ut conforme regulis logicæ, quin artificium hoc, ut pote ratio specificativa logicæ, sit omnino expers totius respectus, et causalitatis: ergo. Probatur minor: exprimere conformitatem cum regulis logicæ est dicere ordinem, et respectum ad logicam regulantem; ergo sufficit, ut res hanc conformitatem exprimens, sit ejus objectum; sed cum expressione hujus conformitatis ad logicam regulantem impossibile est, artificium, quod exprimitur, non esse omnino expers totius respectus, et causalitatis: ergo.

Forsan dices: totum artificium actuum intus stat in hoc, quod unus sit repræsentativus generis, alius differentiæ in definitione facti logica; sed actus isti, quamvis reflexe attingantur, non possunt concipi sine respectu viali ad definitionem objectivam: ergo. Probatur minor: repugnat concipere rem aliquam esse alterius repræsentativam, quin simul concipiatur cum respectu ad rem repræsentatam: ergo. = Præterea: actus intus artificiose dispositi, licet reflexe attacti, semper concipiuntur, ut actus; sed actus, ut actus, non possunt concipi sine tendentia: ergo.

Respondeo, actus intus reflexe cognitos repræsentare objecta; verum hoc quid connotativum, et materiale est ipsis, prout ordinem dicunt ad regulas artificiales; admodum quo imago Deiparæ ipsam Dei genitricem repræsentat; hæc tamen repræsentatio est ipsi imagini quid materiale formaliter, quatenus ordinem dicit ad regulas artis pictoriæ, cujus est objectum. = Ad 2um dico: optime stare, idem esse verum, et viam, actum, et verum per ordinem ad diversa, ut patet in metaphisica, quæ suos elicit actus, ut mediis illis attingat objectum, quin hoc impediat, ut iidem et actus attingantur a metaphisica etiam tanquam ejus objectum, mediis aliis actibus: ergo quamvis logica suos eliciat actus repræsentativos modi sciendi objectivi; potest illos per alios actus, ut objectum attingere.

Imo ex hoc robustius fulcitur conclusio: ideo enim actus elliciti a metaphisica, ab ipsa, ut objectum attinguntur, quia in illis adinvenit ipsius rationem specificativam nimirum rationem entis conspecti cum suis proprietatibus; sed etiam logica adinvenit suam rationem specificativam, formam nempe artificiosam in actibus intus juxta regulas logicæ ipsius ellicitis: ergo.

Si objicias: illud artificium esse viale; siquidem, et palam, esse verum in hac demonstratione: omnis homo est animal rationale; sed Petrus est homo: ergo Petrus est animal rationale: demonstratio ista, ut est formalis, potest esse via ad objectivam; sed aliunde, ut est formalis, potest esse objectum logicæ per aliam demonstrationem: ergo potest. Probatur minor: potest esse objectum hujus demonstrationis: quilibet sillogismus ex premissis evidentibus factus in Darii, concludit evidenter; sed prædicta demonstratio (ceu objectum) est sillogismus factus ex premissis evidentibus in Darii: ergo concludit evidenter. Ecce demonstrationem illam exprimentem totum ordinem, et respectum ad regulas logicæ, nimirum ad illas: asserit A, negat E. V.: non ergo est artificium illud viale.

Si impertinens reponas, illam demonstrationem (idemque de aliis instrumentis intellige) non habere rationem modi sciendi formalis, sed tantum objectivi, quia semel quod per aliam attingatur, est ejus objectum manifestatum, quod proprium est modi sciendi objectivi: contra est 1o: actus intus reflexe attacti sunt, juxta replicam, modus sciendi objectivus; sed aliunde, juxta replicantes, modus sciendi objectivus per se primo attingitur a logica: ergo etiam actus. 2o: juxta illos modus sciendi objectivus est ille, qui a modo sciendi, tanquam a causa, accipit logicæ artificium; sed actus intus reflexe attacti non recipiunt ab actu reflectente aliquod artificium, ut patet: ergo non sunt modus sciendi objectivus. Si enim Adversarii volunt actus illos modum sciendi objectivum appellare, quia sunt objectum, sic nobiscum existent, nullumque erit litigium.

Secunda Conclusio Nostra. Sectio tertia.

Res omnes, quæ artificiose dispositæ, dicuntur modus sciendi objectivus, sunt etiam objectum primarium inadequatum logicæ. Dictamen hoc docuit expresse D. Thomas 4o metaphysicorum lect. 4a his verbis: ens rationis proprie dicitur de illis 2is intentionibus, quas ratio adinvenit in rebus consideratis, sicut intentio generis, speciei, et similium ... et hujusmodi ens rationis est proprium subjectum logicæ. Ex quibus si m

minimum, similiter probabimus, modum sciendi formalem esse objectum primarium log.ᶜᵉ, quia dixerat D. Thom. illum esse propriam materiam log.ᶜᵉ; sed hic dicit, modum sciendi objectivum, seu quod idem est, 2.ᵃˢ illas intentiones objectivas generis, et speciei in rebus consideratis, esse proprium subjectum log.ᶜᵉ quod idem est, ac esse propriam materiam: ergo pari jure, et ratione modus sciendi objectivus est in via D. Thom. objectum primarium, et inadequatum log.ᶜᵉ. Non me latet Recentiores plures excogitare evasiones, ut locum hunc favorabiliter ipsi exponant; sed solutionem eandem nos omnes alteri loco D. Thom. in favorem modi sciendi objectivi formalis dabimus.

Prob.ᵗ conclusio ratione: quod intrinsece, et sine dependentia ab alio participat rationem specificativam log.ᶜᵉ est ejus objectum primarium; sed hujusmodi sunt res omnes artificiose dispositæ, seu modus sciendi objectivus: ergo. P. mi.ᵒʳ: ratio formalis specificativa log.ᶜᵉ est forma artificiosa log.ᶜᵃ; sed hanc formam participant res artificiose dispositæ sine dependentia ab alio: ergo. P. mi.ᵒʳ: si ab aliquo dependerent in hujusmodi participatione, maxime ab actibus intellectus, seu modo sciendi formali; sed ab his actibus non dependent: ergo. P. mi.ᵒʳ: res participare rationem formalem specificativam log.ᶜᵉ sine dependentia ab alio, est, res ipsas esse ordinatas, et dispositas juxta regulas log.ᶜᵉ; sed hoc non provenit formaliter ab actibus: ergo.

Hac ratione præcluditur Recentioribus asserentibus, res non esse intrinsece artificiosas per formam aliquam intrinsecam, sed solum extrinsece, in quantum cognoscuntur per actus artificiosos, a quibus volunt denominari artificiosas, sicut a cognitione, et visione, quæ sunt formæ non inhærentes intrinsece objecto, sed potentiæ, objectum denominatur extrinsece cognitum, et visum.

Præcluditur inquam; nam etsi actus artificiosi sint causa modi sciendi objectivi, non tamen sunt forma constituens ipsum, quod patet in qualibet depicta imagine, quæ non est formaliter artificiosa ab actione Pictoris, conformi cum regulis artis, sed solum ab intrinseca dispositione colorum inter se, in ipsaque imagine per Pictoris actionem causaliter introducta. Nec Adversariorum paritates aliquid probant: ad hoc enim, ut objectum aliquod denominetur cognitum ab intellectu, vel visum a potentia visiva, non exigitur aliqua forma intrinseca in objecto; quia intellectus naturaliter cognoscens, et potentia visiva naturaliter videns, non intendunt introducere aliquid in objecto: verum log.ᵃ cum ars sit, non tantum intendit introducere suum artificium in actibus, ut ab illis errorem, et confusionem auferat, sed etiam in rebus, ut hujusmodi vitet errorem, et confusionem.

Solvuntur Argumenta. Sectio quarta.

Principale arg.ᵐ ex dictis in corpore facile diluitur: verum, ut tironibus notum fiat, et clarius pateat veritas 1.ᵉ conclusionis, sic efformatur: quod in ratione formali specificativa ordinatur ad aliud, non est objectum primarium log.ᶜᵉ; sed sic se habet modus sciendi formalis: ergo. P. mi.ᵒʳ: ratio formalis specificativa log.ᶜᵉ est ratio artificii log.ᶜⁱ; sed modus sciendi formalis in ratione artificii log.ᶜⁱ ordinatur ad aliud: ergo. P. mi.ᵒʳ: modus sciendi formalis est signum, via, et causa modi sciendi objectivi; sed signum, in ratione, in qua est signum, ordinatur ad signatum, via ad terminum, et causa ad effectum: ergo. = Conf.ᵗ: non est objectum log.ᶜᵉ id, in quo log.ᵃ ultimo non quiescit; sed log.ᵃ ultimo non quiescit in actibus intellectus: ergo. Maj.ʳ patet; nam objectum cujuslibet scientiæ debet esse terminus suæ habitudinis. P. mi.ᵒʳ: log.ᵃ ultimo non quiescit in eo, per quod suum attingit objectum; sed actus intellectus sunt id, per quod log.ᵃ suum attingit objectum, scilicet, modum sciendi objectivum: ergo.

Concessa maj.ʳᵉ neg. mi.ᵒʳ; ad prob.ᵉᵐ similiter; ad hujus prob.ᵉᵐ dist.ᵒ maj.: modus sciendi formalis directe sumptus est signum, via, et causa modi sciendi objectivi, conc. maj.; reflexe sumptus, subdist.ᵒ: est materialiter signum, via, et causa modi sciendi objectivi, conc.ᵒ; formaliter neg. maj., et concessa min.ʳ neg. 9.ᵃᵐ Ad Conf.ᵉᵐ conc.ᵃ maj.ʳᵉ neg. mi.ᵒʳ; ad prob.ᵉᵐ dist.ᵒ mi.ᵒʳ: actus intellectus directe sumpti sunt id, per quod log.ᵃ suum attingit objectum, conc.ᵒ; reflexe sumpti, neg. mi.ᵒʳ, et 9.ᵃᵐ

Actus intellectus artificiose dispositi dupliciter considerari possunt, directe nimirum, prout elliciuntur cum ordine, et tendentia ad modum sciendi objectivum, causando, et repræsentando formam artificiosam objectivam: et reflexe, quatenus per aliquem actum

cognoscitur artificiũ in eis repertũ. Dicimus igitur, q. si 1° modo inspiciantur, sunt via, et tendentia ad modũ sciendi objtivũ, et prout sic fatemur non ẽe objtũ primariũ log. cũ nulla facultas possit habere pro objto primario, q. in suo conceptu fali ordinatur ad aliud. Si autẽ 2° modo inspiciantur, ratoñẽ objti primarii obtinere possunt; cũ sub hac acceptione non dicant ratoñẽ viæ, et tendentiæ, sed ut summũ materialiter, et pro implicito.

Quare actus ille, qui supra 1m intus actus reflectitur, solũ considerat artificiũ ipsorũ propriũ, et intrinsecũ, conformitatem, sclt, cũ regulis log. ubi nulla adest dependentia, et ordo ad modũ sciendi objtivũ. Habent q. actus isti artificiose dispositi duplicem respectũ; unũ intrinsecũ, et in ordine ad se; et aliũ extrinsecũ, et in ordine ad modũ sciendi objtivũ: unde licet actus adequate et directe sumpti ratoñẽ ?ti ob dicta non habeant; bene tamen inadequate, et reflexe accepti; quia in hoc sensu atinguntur a log. s.m conformitatem, dumtaxat, quam intrinsece dicunt ad regulas ejus; huic enim artificio, et conformitati extraneus quilibet ẽ ordo ad aliũ: alias omne artificiũ, et conformitas ex vi, et ratoñe taliũ ordinem dicerent, q. Adversarii ipsi non confitentur.

Totũ hoc in qualibet pictura videre potestis: ibi enim duplex ordo reperitur: alius ad Prototypũ, cujus ẽ imago, alius dispositionis colorũ inter se. 1us ordo consistit in representatione Prototypi: 2us autem in proportione, et dispositione colorũ, in qua dispositione stat fmliter artificiũ imaginis. 1us non respicitur ab arte pictoria, ut objtũ, cũ prout sic imago solũ sit representatio objti; cęterũ 2us ẽ objtũ primariũ artis pictoriæ, quia imago in hoc sensu non dicit ordinem ad aliud, sed præcise artificiũ intrinsecũ exercitũ inter colores adinvicem.

Et certe arg.u de medio plures contra Adversarios patitur instantias, quarũ omniũ obvia ẽ in modo sciendi objtivo, qui dependet a modo sciendi fmli, tanq. a causa, quin hoc obstet, ut atingatur a log.a tanq. objtũ primariũ: sed non minus opponitur ratoñi objti conceptus dependentiæ, et effectus, q. conceptus viæ, et tendentiæ: q. l modus sciendi objtivus non ẽ objtũ primariũ log.; l si ẽ, idem dicendũ de modo sciendi fmli.

replicabis 1°: actus intus adhuc reflexe sumpti dicunt artificiũ actus; sed hoc ẽ via ad modũ sciendi objtivũ; ẽ enim representatio artificii objtivi: ruit tradita doctrina. = 2°: actus intus adhuc reflexe considerati debent exprimere artificiũ distinctũ ab artificio objtivo; sed nullũ ẽ artificiũ distinctũ ab artificio objtivo præter artificiũ actus, q. tale sit, et viale: q. l non dicunt artificiũ distinctũ ab artificio objtivo, l artificiũ actuũ adhuc reflexe sumptorum ẽ viale. = 3°: q.do intus reflexe cognoscit actũ directũ, l introducit in illo novũ aliq. artificiũ, l solũ cognoscit, q. antea erat. si 1u, actus directus jã non habet ratoñẽ actus, sed rei objtivæ, ac provinde non ratoñem modi sciendi fmlis, sed objtivi: si 2u: intus solũ cognoscit artificiũ viæ, et tendentiæ ad objtũ: q. ex utraq. parte relegandi sunt actus intus ab objto log.

Profecto difficilia sunt hæc, verũ ab ipsis Adversariis etiam necessario solvenda, possuntq. iterũ in ipsos retorqueri precedenti instantia modi modi sciendi objtivi, in superq. in actibus metaph., ut in A.ext. dicebamus. Igitur ad 1u distinguo maj: actus intus adhuc reflexe sumpti dicunt artificiũ actus reflexe sumpti, conc. maj; artificiũ actus directe sumpti, neg. maj: et dist. min: sed artificiũ actus directe sumpti ẽ via ad modũ sciendi objtivũ, conc. min: artificiũ actus reflexe sumpti, neg. min, et ??. Ad 2u dist. maj: actus intus adhuc reflexe considerati exprimere debent artificiũ distinctũ quoad entitatẽ ab artificio objtivo, conc. maj; distinctũ in ẽe objti, subdist.: in ẽe objti inadequati quod, seu ex parte rationis quæ, conc. maj: in ẽe objti in coũni, seu ex parte rationis sub qua, neg. maj: et dist. min; nullũ ẽ artificiũ præter artificiũ actus directe sumpti, distinctũ quoad entitatẽ ab artificio objtivo, permitto min; in ẽe objti inadequati quod, subdist.: præter artificiũ actus directe sumpti, et prout reflexe considerati, conc. min: præter artificiũ actus directe sumpti, et prout directe sumpti, neg. suppositũ, et ??. Ad 3u dicimus, q. intus per actũ reflexũ non introducit in actu directo novũ aliq. artificiũ, sed solũ cognoscit, q. antea erat, illud non directe, sed reflexe atingendo, quin ob hoc habeat ratoñẽ modi sciendi objtivi.

Igitur artificiũ actus reflexe sumpti idẽ ẽ quoad entitatem cũ artificio actus directe sumpti, nec per reflexionem

aliqua nova entitas artificii in ipso introducitur, sed solum cognoscitur, quod antea erat, licet diverso modo: nam dum directe cognoscitur, tunc cognoscitur, ut artificium viale, quo sensu tendentiam explicat ad artificium objectivum: dum autem reflexe cognoscitur, tunc praecipue consideratur ut forma afficiens intus actum, praescindendo a ratione viae, et tendentiae explicat quam pro ut sic solum specificative, et materialiter includit: et licet sic cognitum tenet ut quod cognitionem reflexam, non ideo transfertur ad lineam modi sciendi objectivi; sed ut summum dici potest modus sciendi objectivus denominative, quatenus scilicet reflexe cognitum est formale objectum inadequatum logicae. Hic autem cognoscendi modus sufficit, ut actus sic reflexe attacti exprimant artificium distinctum in esse objecti quod, seu ex parte rationis quae ab artificio objectivo, quin ratio distinguendi proveniat ab artificio actus directi, ut directe sumpti.

Ratio omnium est, nam et si actus directe considerati conveniant cum modo sciendi objectivo in artificio ut sic, quod est ratio formalis sub qua ab omnibus inaequaliter participata, distinguuntur tamen ab eadem in esse talis artificii: sicut albedo, et nigredo, licet in ratione coloris conveniant, differunt tamen in ratione talis coloris: si hoc clarius percipere vultis, ad exemplum imaginis atentionem convertite, in qua tria aperietis, representationem scilicet, quo sensu dicit rationem viae, et ordinis ad Prototypum; rationem artificii in communi, in qua cum aliis picturis convenit; et denique rationem talis artificii, illius nempe, determinatae dispositionis colorum juxta praescriptum artis pictoriae, in qua ab aliis differt; idem igitur proportionali modo in actibus intus artificiosis considerare potestis, qua bene perpensa, et digesta doctrina contra plures ex his pullulantes stare valebitis.

Arg. 2um: definitio formalis non est proprie definitio: ergo non est objectum primarium logicae. Probatur antecedens: definitioni formali non conveniunt proprietates definitionis: ergo. Probatur antecedens: definitio formalis nequit converti cum definito; sed haec est una ex proprietatibus definitionis: ergo. Probatur major: definitio formalis est actus intus representans, et definiens hominem, verbi gratia; sed actus iste converti nequit cum homine definito: non enim est verum dicere: actus intus est homo; seu homo est actus intus: ergo. 2do Genus formale non est vere, et proprie genus: ergo nec objectum logicae. Probatur antecedens: genus vere, et proprie tale praedicatur de pluribus, et identificatur cum illis; sed genus formale non praedicatur de pluribus nec identificatur cum illis; cum solum sit genus representative, in quantum scilicet representat animal, quod est genus objectivum: ergo.

Ad argumentum negamus antecedens; ad probationem distinguo antecedens: definitioni formali non conveniunt proprietates definitionis nec ratione formae, nec ratione materiae, seu subjecti, negamus antecedens; praecise ratione materiae, concedimus antecedens, ad alias probationes, sicut, et ad 2um dicimus, quod proprietates ibi assignatae sunt particulares definitionis, et generis objectivi, ipsis convenientes ratione materiae, sive subjecti; unde nihil mirum, quod definitioni, et generi formali non conveniant.

Pro hujus doctrinae intelligentia, sciens, quodlibet instrumentum logicale esse concretum accidentale, dicens subjectum, et formam, adverte insuper hoc concretum aliquas habere proprietates, quae illi conveniunt ratione subjecti, alias vero ratione formae: igitur proprietates illi convenientes ratione formae, communes sunt tam definitioni, et generi formalibus, quam objectivis: hujusmodi sunt, manifestare ignotum, intellectum ab errore liberare, et alia hujus generis: ratio est; quia tam in instrumento formali, quam in objectivo eadem est forma modi sciendi: proindeque eadem essentia, et proprietatibus constare debent.

Proprietates concreto logicali convenientes ratione materiae, vel subjecti, nequeunt convenire formali, et objectivo, sed solum illi, cujus sunt subjectum, ratione cujus tales proprietates conveniunt: sic, quia converti cum suo definito, identificari, et praedicari de pluribus [illegible] sunt proprietates convenientes definitioni, et generi ex parte subjecti, solum competere possunt definitioni, et generi objectivis, non vero formalibus. Similiter; quia, generare scientiam, esse verum, vel falsum, et alia hujusmodi, non verificentur de concreto ratione materiae, sed ratione formae, proprietates conveniunt modo sciendi formali quam objectivo.

Praeterquamquod si vera sunt dicta ab Adversariis, nec definitio objectiva est proprie definitio, nec genus; cum definitio non possit converti cum definito. Patet hoc

in definitione objectiva hominis; quæ ē aāl p modū generis, et rationale p modū differentiæ; quæ prædicata sunt inconvertibilia cū homine, cū quo solū convertitur aāl rationale, seclusis 2ūs intentionibus generis, et differentiæ. Idem dicito de genere objectivo, qd non prædicatur de speciebus, nec identificatur cū illis, nisi pro substracto, et materialiter, quo sensu non agit de illo logᵃ p se 1º. gº si standū ē argº Adversariorū, nec definitio objectiva, et genus erunt p̄priè definitio, et genus, ac proinde nec objtū logˢ qd in ipsorū via fatendū non ē.

Arg. contra 2ᵃᵐ conclusionē: solū ē objtū primarius logˢ qd ē capax erroris a logᵃ fugandi; sed in rebus nullus ē error fugandus a logᵃ: gº res, seu modus sciendi objectivus non sunt objtū primariū logˢ. P. miᵣ: ex parte objti nulla ē obscuritas, aut confusio, nā tū etiā labilis eēt in Deo: gº nec error. = Hoc ē unicū, et quidē non leve Recentiorū argᵗ, qd inter alia plurime extollunt: ad illud gº dist. miᵣ: in rebus nullus ē error fālis, concº; objectivus, neg. miᵣ, et Xqᵃ cū consequenti probᵉ. Duplex gº distingᵃ error, alius in actib. et fālis consistens in disconformitate actus cū objto, et hic unice p directionē actuū aufertur; alius ē objectivus consistens in disconformitate objtí cū regulis artis, hic autē solū ē superabilis p fmā, seu artificiū intrinsecū in rebus.

Sic qdo aliquis concipit genus, ut differentiā, 1 ut speciē, non solū ē error in conceptu, sed etiā in re concepta; sicut si artifex intendens efformare statuā Alexandri, cathedrā eficeret, non solū ejus actio errronea foret, sed etiam res formata, quippe non conformaretur cū regulis artis, prescribentibus modū, et fmā statuā efficiendi; unde, sicut ex directione Artificis non aufferretur in ligno, nisi, ut summū, causaliter, et extrinsece, ita ex directione actuū intus non vinceretur error in rebus fāliter, et intrinsece, sed tantū causaliter, et extrinsece, sicut in ligno.

Ex his constat, qd etsi Deus absolute, et in se sit om̄no incapax confusionis, obscuritatis, et erroris, potest tamen intus nr̄ circa illū errare, quia in via non cognoscitur nobis, ut ē in se: qd ut percipiatis, notare oportet, qd confusio, et obscuritas ex parte objti duplici ex capite oriri potest; aut ex nimia perfectione objti, sicut in Deo, aut ex nimia ejus entitate, ut accidit in p̄e infinitis rebus, quæ ob sui exilitatē recte percipi non possunt. Utraqᵉ hæc confusio vincibilis ē: 1ᵃ, minuendo intelligibilitatē, si objtū ē summe intelligibile, ut Deus, cognoscendo, sclt, illū p effectus creatos. 2ª, augendo cognoscibilitatē rei, ut accidit in quolibet ente singulari, dū ipsi additur fma universalis.

Replicabis: p hoc precise, qd actus dirigantur, recte qᵉ ordinentur, res sunt directæ, et ordinatæ: gº superfluit artificiū intrinsecū in rebus. P. ans: ex directione, et ordinatione actuū provenit ordinatio, et directio in rebus: gº Distº ans: res sunt directæ, et ordinatæ effective, et extrinsece, concº ans: intrinsece, et fāliter, neg. ans, Xqᵃⁿ, et consequentē. Et si gº ex directione actuū proveniat ordinatio in rebus, hæ non sunt fālter ordinatæ, sed tantū causaliter, et extrinsece p actuū directionē, quatenus, sclt, actus recte ordinati causant in rebus fmā artificiosam, a qua redduntur fālter, et intrinsece ordinatæ, et directæ.

Modus gº sciendi objectivus, seu res artificiosæ duplicitur considerari possunt: 1º prout habent rectam ordinationē ab actibus, tanqᵐ a causa efficienti. 2º: prout fāliter subsunt 2ᶦˢ intentionibus generis, speciei, et similiū. 1º modo dependent ab actib., tanqᵐ a causa, ab ipsisqᵉ denominantur artificiosæ extrinsece, causaliter, et effective; sicut ab actione Artificis denominatur imago extrinsece, et causaliter artificiosa. 2º modo, res sunt fālter, et intrinsece artificiosæ, n. ab actib., a qqᵐ prout sic n. dependent, sed ab artificio, seu fma rationis ipsis intrinseca, in illisqᵉ introducta p actus: sicut eadē imago redditur fālter artificiosa ab artificio intrinseco in ipsa introducto media actione artificis. Uno verbo p̄positio ista: res sunt recte ordinatæ, et dispositæ, quia actus sunt recte ordinati, et dispositi; vera ē, si lū quia denotet causā efficientē; falsa vero, si causā fālē explicet.

Arg. 2º contra eandem conclusionē: artificiū modi sciendi objtivi ē ens rationis: gº modus sciendi objectivus pro fāli n. ē objtū logˢ. P. Xqᵃⁿ objtū logˢ ē modus sciendi; sed artificiū objectivū, qd ē ens rationis, n. ē modus sciendi: gº P. miᵣ: de modo sciendi aliqua realiter verificantur; sed, nimirū, manifestare ignotū; de ente rationis nil realiter verificatur: gº Confᵗ: si ens rationis eēt modus sciendi, iste modus sciendi eēt fictus: gº logᵃ haberet objtū fictū, seu objtū, qd fingeretur eē objtū illius, qd absurdū ē.

Ut argi. hujus fallaciam, pariter, et debilitatem agnoscas, sic illud impugna, et insta: 1°. n. minus opponitur fictum reali, q. falsum vero; sed de falso plura vere, et realiter possunt verificari: g°. etiam de ficto. P. mig: de sillogismo fallaci vere, et realiter verificatur, inducere errorem, scientiæ opponi, et alia: g°. 2°: aut realiter, et vere verificant contrarium; nihil realiter de ente dicto posse verificari; aut non? Si n. vere? cur assentiri debemus arg°? si n. realiter? purum figmentum ē ipsum assumptum. Si vere verificant talia de ente ficto; g°. plura habet verificabilia. Si realiter: g. de ente ficto plura realiter verificari possunt.

Jam g°. ad illud resp°; conc°. ant., neg. 2am. conseq. Ad prob°. conc. maj.; neg. mig; et ad istius prob. dist°. maj: de modo sciendi ut sic verificantur realiter aliqua realia, neg°.; aliqua metaphª., et neccesaria, conc°. maj; quia, manifestare ignotum solum ē fl. sive propter essentiale modi sciendi objtivi: et dist°. mig: de ente rationis nihil metaphis., et essentiale verificatur, neg.; nihil reale phisicum, conc°. mig; et neg. 2am. Ex ipsa dist°. constat, illud realiter dupliciter sumi posse; 1° ut apellat supra objtum, ita ut significet, illud ēē aliquid reale; 2° ut apellat supra intum verificantem realiter: si supra objtum, fateor illud nihil reale habere, habet tamen plura essentialia ipsi a fictione independentia in ēē, licet dependentia in fieri, quia ens rationis, quambis dependeat ab intu, ut fiat, n. tamen, ut sit talis essentia cum suis prædtis connexa.

Cæterum, si illud realiter apellet supra intum verificantem, falsum ē, intum n. posse verificare realiter plura de ente rationis, sicut verificat realiter plura de chimeris, privationibus, et negationibus; quia ex realitate cognitionis n. sequitur realitas rei cognitæ, sicut ex immaterialitate, et spiritualitate cognitionis, n. sequitur immaterialitas rei cognitæ. = Consq°. pluribus opponitur etiam impugnationibus, quare sic 1° retunditur: res contingens ē objtum voluntatis veræ, et tamen n. ē objtum contingens illius. 2°: episteentia, et futura sunt objtum scientiæ visionis Dei, et tamen n. sunt objtum futurum. 3°: posibilia sunt objtum scientiæ simplicis intelligentiæ, et tamen n. sunt objtum posibile: g°. quambis ens rationis sit objtum logª. n. ē objtum fictum.

4°, et præcius: aut ens rationis, q°. impugnas, ē objtum fictum tuæ impugnationis, aut verum objtum? Si 1°. g°. hostem fingis, cui ferias, et illud n. erit objtum, sed q°. fingitur ēē objtum: si 2°. g°. habemus intentum, et ens rationis erit objtum verum. Propter hoc resp°.: modum sciendi objtivum, quantumbis ens rationis, n. ēē modum sciendi fictum, quia n. manifestat ignotum, in quantum ē ens rationis, sed in quantum instrumentum ē vere artificiosum, et 2is. intentionibus vestitum. Hoc autem instrumentum verum objtum ē logª., cum ejus regulis conformetur.

Exemplum habes in bono aparenti a voluntate apetito g°. ut sic apetitum, n. ē objtum aparens: neg°. accidens subjto inhærens, ē objtum inhærens metaphis., et tamen accidens inhærens ē illius objtum: g°. sicut bonum aparens, et accidens inhærens, n. ut aparens, et inhærens sunt objtum voluntatis, et metaphis., sed quatenus dicunt connexiones neccesarias, et infallibiles essentiæ cum suis prædtis; quare modus sciendi objtivus n. erit objtum logª., n. quatenus ē ens rationis, sed quatenus ē ens dicens hanc eandem connexionem essentialem essentiæ cum suis prædtis? Ex his g°. constat ad plura alia, quæ habemus ratione possunt nobis opponere Adversarii.

Arg 3°: modus sciendi objtivus n. ē vere, et proprie modus sciendi: g°. n. ē objtum primarium logª. Pans: modus sciendi objtivus ē res scita: g°. = Consq. definitio objtiva n. explicat essentiam rei, quin potius ipsa ē res explicata: g°. n. ē proprie definitio, ac provinde nec objtum logª. = Ad arg. neg. ans: ad prob°. dist°. ans: modus sciendi objtivus entitative, et in ēē rei ē res scita, conc. ans: in ēē objti, et ratione artificii, q°. habet, neg. ans, et 2am.

Modus g°. sciendi objtivus ē vere modus sciendi, quia licet entitative sumptus sit id, q°. scitur, tamen in ēē objti logª. seu in ratione artificii ē id, quo intus scit: in hoc enim sensu vere manifestat ignotum, dirigit g°. intum ad rei veram cognitionem: nec doct. hæc extranea debet ēē Recentioribus, quinimo ad eam recurrere ipsis neccere ē: actus enim intus, quo pro objto adequato logª.

assignant; neccessario scientur etiam ab intu ipsa log. instructo, sunt q. proinde res scita: igitur n. exurit modus sciendi, q. ipsi concedere renuunt.

Arg. ultimo: intus n. dirigitur p modum sciendi objtivum, ut artificiose cognoscat: q. quia n. ē vere modus sciendi. P. ant: modus sciendi objtivus ē posterior actu, quo intus artificiose cognoscit; sed intus n. dirigitur p illud, q. ē posterior actu, quo artificiose cognoscit: q. P. maj: modus sciendi objtivus ē effectus actu, quo intus artificiose cognoscit; sed oīs effectus ē posterior sua causa: q. = Ad arg. neg. ant; cujus prob. dist.: modus sciendi objtivus ē posterior in ēē effectus actu, quo intus artificiose cognoscit conc. maj: ē posterior in ēē objti, neg. maj.; et dist.ª eodem modo min., neg. Xqª.

Dicimus itaq. q. in modo sciendi objtivo potest considerari et ratio effectus, et ratio objti: in ratione effectus ē posterior actu artificioso, cum ut sic causetur ab illo: in ratione autem objti ē prior illo. Ratio autem hujus prioritatis, et posterioritatis sumitur ex ipsa natā objti, q. ē finis, et tnūs scientiæ: sicut igitur respectu voluntatis, et si finis in executione posterior sit medio, in intentione tamen ē prior, movet q. voluntatem, ut illum in executione ponat: ita similiter, licet modus sciendi objtivus Stm q. ē effectus actus intus, et in executione sit posterior ipso actu, nihilominus in intentione, et in ēē objti ē prior illo, et sic movet, et dirigit intum, ut illum in executione ponat, tribuendo illi existentiam.

Proponuntur quædam Corolaria ex doctrina antecedenti.

Corolarium Primum

2. Objtum primarium adequatum log. ē modus sciendi ut sic abstrahens a fli, et objtivo. Assertum hoc abunde ex Assertionibus præcedentibus constat; objtum enim primarium, et adequatum log. ex objtis primariis inadequatis resultat; sed modus sciendi ut sic resultat ex fli, et objtivo, quæ, ut supra vidimus, sunt objta primaria inadequata: q.- Deinde: Objtum primarium, et adequatum log. ē illud, q. continet oīa, de qq. agit log.ª p se, et primario; sed modus sciendi ut sic, prout abstrahit a fli, et objtivo, ē hujusmodi; continet enim modum sciendi flem, et objtivum, de qq. dumtaxat p se, et primario agit log.ª, ut ex dictis constat: q.

Corolarium Secundum

Ratio flis sub qua objti log. ē artificium log. præscindens ā fli, et objtivo. Prob.ª: ratio flis sub qua objti log. ē ratio flis sub qua specificativa log.; sed ratio flis sub qua specificativa log. ē ratio artificii log. præscindens a fli, et objtivo: q. P. min: ratio flis sub qua specificativa log. ē fīa abstracta ab iis rationibus, quæ sunt ratione flē quæ; sed fīa sic abstracta ē artificium log. præsciendens ā fli, et objtivo: Maj.ª constat ā paritate rationis flis sub qua specificativa cujuslibet scientiæ: P. min: fīa sic abstracta ē contrahibilis, et determinabilis p rationes particulares; sed artificium præscindens a fli, et objtivo ē contrahibile, determinabile p rationes particulares, artificium nempe flē, et objtivum: q. P. min: artificium præsciendens ā fli, et objtivo nec ē determate flē, nec objtivum: q.

Corolarium Tertium.

Artificium log. repertum in actibus intus ē realiter indist. ab eorum entitate. Prob.ª brevi, et efficaci ratione: ut actus sint fler artificiosi, nihil reale superadditum entitati eorum exigitur: q. n. dist.ᵉ realiter ipsis. P. ant: ut actus sint fler artificiosi, sufficit connotatio ad regulas log.; sed ad hujusmodi connotationem nihil reale superadditum entitati eorum exigitur, cum actus isti p suamet entitates illas connotent: q. P. maj: actus naturales sint fler morales, sufficit connotatio ad regulas moris, ut defendunt Theologi: q. = 2.º: actus necessarius Dei ē fler liber p connotationem ad objtum liberum absq. entitate aliqua superaddita: q. a pari actus intus p suamet entitates evadent fler artificiosi, quin ipsis aliqua nova addatur entitas, ac p qqm artificium log. in illis repertum indistinctum realiter erit ab eorum entitate.

Quæstio Septima

Utrum Log.ª sit Simpliciter neccessaria

ad alias Scientias?

Quaedam notantur pro resolutione Dubii, et referuntur Sententiae.

Sectio Prima

Vidimus jam, et contemplati estis essentiam, et divisionem log. naturam necnon, et extensionem ejus objecti tam adaequati, quam inadaequati. Nunc autem ad ejus neccessitatem, vel saltem utilitatem erga alias scientias considerandam accedimus. Pro cujus resolutione suppono 1°, quaestionem procedere de log.a artificiali, non vero de log.a naturali, quae vis, et activitas est intellectus simpliciter neccessaria ad recte discurrendum. Suppono 2°: neccessarium sumi bifarie, vel simpliciter, et est illud, sine quo finis adipisci non potest: ut respiratio, et cibus ad vivendum: vel secundum quid, et est illud, sine quo finis obtineri valet, ut equus ad iter faciendum, quamvis cum labore, et lassitudine. Suppono 3°: scientias considerari posse in statu perfecto, quando valent se extendere ad omnes, vel fere omnes conclusiones, quae intra latitudinem sui objecti esse possunt; et in statu imperfecto, quando valet se extendere ad unam, vel alteram conclusionem, sed ita habita, unam conclusionem intime penetrare potest, ut in statu perfecto intensive collocetur.

Noto 1°:

quamlibet scientiam habere sua intrinseca principia, quibus nititur ad demonstrationem de suo objecto formandam, nititurque ulterius in principiis sibi extrinsecis, nempe logicalibus jam de exsistentibus. Nunc noto, demonstrationem considerari posse vel quoad substantiam, et in vi discursus evidentis, vel quoad artificium. 1° modo est cognitio evidens conclusionis per suas causas, et principia intrinseca, quatenus evidenter cognoscit, et in exercitio, hanc conclusionem inferri ex illis principiis, etiam si ignoret regulas dictantes distributionem extremorum, et ordinem propositionum ad recte syllogizandum. Demonstratio in 2a acceptione est ulterius cognitio conclusionis per principia logicalia, quibus innititur illa recta dispositio artificiosa, providendo non solum scit resolvere conclusiones ad sua principia intrinseca, sed etiam ad principia logicalia, tum ex parte materiae, quam formae.

Totum hoc palam fiet in hac demonstratione: omnis homo est discursivus; Petrus est homo: ergo est discursivus: qui enim hanc elicit demonstrationem exercite, et quoad substantiam cognoscit, conclusionem illam evidenter ex illis principiis inferri, nam novit omnis homo est discursivus, et Petrus est homo, infallibiliter, independenterque a log.a artificiali sequi, Petrum esse discursivum; ignorabit formam, syllogismum illum esse in Darii, consequentiam esse optime illatam ex recta terminorum distributione, ejusque in 1a figura, et alia hujusmodi, quae log.a docet ad recte demonstrandum. His suppositis, cum viderem circa hanc difficultatem Auctorum omnium discordantiam, decrevi, tot relinquere modos dicendi, quot Auctores.

Contraria Conclusio.. Sect. 2a

Logica artificialis non est neccessaria simpliciter ad alias scientias adquirendas nec in statu perfecto, nec imperfecto, est tamen maxime utilis, ut facilius, et commodius acquirantur. Duplicem partem statuit Averroes: probatur quoad 1am, quamque docuit Philosophus D. metaphysicorum, postea vero D. Thomas ibidem lect. 3a, ubi ait: adveniens artem operatur effectum artis sine arte: hic D. Thomas: homo potest aliqualiter esse in scientiis, et virtutis actum ante habitum utriusque: ergo ex mente utriusque Magistri potest intellectus sine habitu scientifico elicere in actum scientificum.

Respondet noster Eminentissimus Cardinalis Aguirre, quod sicut ad operationem perfecte scientificam debet praecedere habitus scientificus perfectus, ita ad operationem imperfectam habitus imperfectus: hoc est, habitus ipse, ut virtualiter continetur in quibusdam seminibus, nempe principi-

quorum vi pot qui elicere in aliquales actus [illegible] scientias operationes ante habitum utriusque. Itaque Eminentissimus Aguirre: sed nihil efflagitare potest ad nostras firmandas solutiones, nisi quod docet Purpuratus Doctor: quod potest intellectus qui exercitaliter perfecte in actus scientificos et habitus scientias in principiis, sive ipsa principia: quod quis intime penetrans principia metaphysica, potest elicere modo inactum metaphysicum et habitus metaphysicas scientias in hujusmodi principiis: quod potest intellectus elicere in actus metaphysicos sine logica.

Probatur solutio rationes.

Si intellectus activitate sua facere potest quod ipsi non repugnat, sed procedere modo discursivo, et illativo non repugnat activitati intellectus: quod Major est plena: Probatur minor: intellectus activitate sua elicit primas demonstrationes, primosque discursus ante habitum logicae, principiumque habitus generationes quod procedere modo discursivo, et illativo non repugnat activitati intellectus. Antecedens est omnino certum, conceditur ab Adversariis. Consequentia legitima est, cum sit de actu ad potentiam: quod sicut intellectus logicam sine logica per discursus acquirit, pariter aliarum scientiarum sine logica: modo sic: sed illa demonstratio extitit recta, simulque solutio per veras illationes sine regulis illationis: quod potest esse intellectus ad recte inferendum absque regulis illationis.

Flamrationes eruditione solita conatur solvere Eminentissimus Cardinalis; ait enim, ut supra operam tetigimus, ad primas demonstrationes logicas sufficere habitus logicae virtualiter contentas in principiis per se notis, quae sunt dici de omni, dici de nullo, idemque neque intellectus sine subsidio logicae, ut in principiis virtualiter inclusus esset in primas demonstrationes logicas: subdit postea illas demonstrationes factas fuisse circa demonstrationes in communi, et objective sumptas, ac proinde esse primas mensuras, et veluti formas operationum subsequentium tam in materia logica quam in aliena materia, quia circa in genere cognitionis possessas, et demonstrationis signari debet aliqua prima demonstratio, quae sit subsequentium regula illa autem haec est: omnis syllogismus constans ex praemissis certis, et evidentibus generat scientiam; sed demonstratio est syllogismus constans ex praemissis certis, et evidentibus: quod demonstratio generat scientiam. Posita hac demonstratione exercite, optime actuatur intellectus ut cognita natura demonstrationis exerceat in alias subsequentes tam in materia logica quam in aliena materia, aliarumque scientiarum.

Haec ut judico, est summa quapuratas doctrinae quam supra in medium protulimus, idcirco quod redeunt impugnationes factae, iterumque impugnatur: ideo intellectus est in primas demonstrationes logicas sine logica praeexistentes, quia ipsa in suis principiis virtualiter continetur; sed etiam demonstratio metaphysica virtualiter in suis continetur principiis: quod intellectus etiam potest elicere in demonstrationes metaphysicas sine logica praeexistente, et ratio hujus est; quia sicut principia logicalia sunt quasi semina logicae demonstrationis, pariter principia metaphysica demonstrationis metaphysicae: quod sicut intellectus illis principiis seminatus exit in logicas demonstrationes, pariter intellectus quasi seminatus principiis metaphysicis elicere potest in demonstrationes metaphysicas.

Prob.r ultimo Conclusio ratione: juxta Phil. 1 poster. cap. 2o: scire ē rem p causam cognoscere, et qd illius ē causa: sed scire log.a est habitu cognitio rei p causam, et cognoscendo illius ēē causam: g.o scire log.a est habitu scientia. Maj.r ē definitio ab Arist.e tradita, et ab oibus recepta. P. min: ī materia Phis. v.g. est habitu cognitio rei p causam, et cognoscendo, qd. hæc ē illius causa: g.o P. ant.: ex hoc principio Phico totum ē majus sua parte potest quis sine log.a cognoscere, manum hominis v.g. ēē minorem toto homine, quia homo ē totum, et manus ē pars hominis, sive totius: sed qui sic cognosceret, sine log.a haberet cognitionem rei p causam cognoscendo, qd hæc ē illius causa: g.o

Conf.r hoc exemplo: homo nutritus ī silvis, ad cujus mentem numquam venit artificium log.m, nec ejus 2a ...tio, si sic assereret, manum ēē minorem toto homine, postea g.o sine alio artificio Enthimematis, aut demonstrationis fidis, redderet pro ratione, hoc principium, totum ē majus sua parte; negari n. potest, hominem illum habere p causam cognit.em hujus Conclusionis: manus ē minor homine, cognoscendo simul prædictum ēē hujus Conclusionis causam: haberet g.o sine log.a cognitionem scientificam prædictæ Conclusionis Phicæ: g.o sine log.a acquireret habitum scientificum Phicum. Et hæc ultima Cons.a neccesario ex 1a deducitur.

Ans

inegabile apparet ex eo, qd homo, qui sic cognosceret manum ēē minorem homine, solum differret ab alio instructo habitu log.s, qd. iste redderet pro ratione dictæ Conclusionis suprapositum principium sillogizando, aut artificioso modo, ille vero naturaliter, et sine artificio: sed hoc n. obstat, quominus ille homo ī silvis nutritus cognosceret p causam hanc Conclusionem, manus ē minor hoïe, cognoscendo simul principium illud ēē hujus Conclusionis causam: g.o

Prob.r Conclusio quoad 2am partem ex D. Tho. 1. post. lect. 1a, ubi hæc habit. log.a ordinatur ad hoc, ut facile, prompte, et sine errore procedatur. Deinde ratione brevi: ad recte, et scientifice discurrendum neccesaria ē præscientia modorum, et illationum, fallacias præcavendi, sillogismorum &a sed ad hæc oia præstat log.a regulas, et præcepta; g.o saltem S.m quid ē neccesaria.

Solvuntur Arg. Contraria.

Sect. 3a

Arguit 1o Cardi. de Aguirre ex Agust. lib. 2. de ordinat. cap. , ubi de Dialectica inquit: hæc docet docere, hæc docet discere, sola hæc scientes facere pot.: sed si ipsa scientias habet,

n. ipsa sola scientes faceret: ergo. Idem docet Ang. Mag.ª, q. 7. q. ultima, ubi inquit: necessitas requirit, ut in adiscendo incipiamus a log.ª, licet n. sit facilior aliis scientiis, quia aliae scientiae dependent ab illa. Ideo etiam pluribus in locis affirmat, plures veterum Philosophorum in aliquos ellapsos esse errores ob ignorantiam artis definiendi, dividendi, et arguendi, proindeque stoici, teste Laercio, totam Philosophiam in rationalem, naturalem, et moralem distribuerunt, ipsamque comparantes civitati optime institutae, naturalem civibus, moralem legibus, rationalem moenibus: ergo sicut civitas moenibus eget, ut ab incursionibus se tueatur, ita ceterae disciplinae egent log.ª, ut ab inimicis arg.is se deffendant.

Sed n. urgent: nam 1.º, nam si ad litteram intelligendus D. Augustinus sequeretur solam log.am esse scientiam, ab ipsaque sola intellectum denominari scientificum, ideoque illa per modum instrumenti, et facilius potest scientes facere. Per quod patet ad illud Ang. Mag., quia necessitas secundum quid, et n. simpliciter talis requirit, ut in adiscendo a log.ª incipiamus, ut facili negotio profectum habeamus: ideoque dixerat D. Thomas 1.º post. lect. 2.ª log.am ordinari ad hoc, ut intellectus facile, prompte, et sine errore procedat. Ex illo, quod addiscunt ex Philosopho, evidenter sequitur log.am n. esse ad acquisitionem scientiarum necessariam, nam antiqui Philosophi, qui caruere log.ª fuerunt in Philosophia scientifice experti, quin obstet, aliquos eorum in plures ellapsos esse errores, quia posuerunt intra latitudinem objecti plures ellicere demonstrationes de aliquo objecto particulari, et circa aliud particulare errare. Ad ultimum pariter dicimus, alias disciplinas facilius tueri auxilio log.ª, sicut civitas moenium auxilio, n. simpliciter, ut experimento tangimus.

Arg. 2.º ex Philosopho 1. post. cap. 20 aiente: scire est rem per causam cognoscere, et quod illius est causa, et quod aliter se habere n. potest: circa quod D. Thomas ibi lect. 1.ª ait: quia iudicium de effectibus certum haberi n. potest, nisi resolvendo usque ad 1.ª principia, ideo haec pars analytica vocatur, id est, resolutoria. Ex quibus sic: nullus potest esse certus de veritate conclusionis, ~~nisi~~ ope log.ª artificiali: ergo ad tales certitudines, in quo ratio scientiae consistit, est necessaria simpliciter. Probatur ans: nullus est certus de veritate conclusionis, nisi sciat illam ad sua principia resolvere; sed hoc nullus scire potest sine log.ª artificiali: ergo. Maior est D. Aug.: minor probatur: resolvere conclusiones ad sua principia, ad sua principia est cognoscere evidentem necessitatem illationis ex recto ordine, et dispositione praemissarum; sed sine log.ª artificiali proponente regulas in lib. priorum, et post. nullus est certus huiusmodi ordinem, et dispositionem: ergo.

Confirmatur; et urget ratio: impossibilis est scientia sine demonstratione; sed impossibilis est demonstratio sine log.ª artificiali: ergo impossibilis est scientia sine log.ª artificiali. Maior est definitio scientiae, cum sit habitus per demonstrationes acquisitus. Minor: impossibilis est demonstratio, quae liberum ab omni formidine et errore n. reddat intellectum; sed sola log.ª artificialis liberum ab omni formidine, et errore reddere potest intellectum, cum illa sola ordinata sit, ut intellectum dirigat, ne in suis deficiat operationibus: ergo impossibilis est demonstratio constituens intellectum immunem ab errore sine log.ª artificiali. Nunquam reduces sillogismum

ipfectorum ad modos perfectos fuerunt a log.a proscripti, ut ipse summas necessitatur ad assensum conclusionis, sed reductiones illae fieri nequeunt sine log.a ad illarum constructionem regulas proponente. ergo

Ex hoc fundamentum, quod multipliciter ostenditur. 1o concedendo Authoritatem utriusque Mag.i S.ti Th., nempe, et Aristotelis, et negando assumptum ex illis; proinde neg. ant., ad probat.em concedo maj., et neg. min., ad cujus probat.em omitto maj., et neg. min. et cons.am; nam si ipse potuit ellicere 1am demonstrat.em ex ipsius principiorum penetrat.e, potuit etiam conclusionem ad sua principia resolvere. Permitto ad rectam resolut.em necessarium esse cognoscere evidenter necessitatem illationis ex recto ordine, et disposit.e praemissarum, nam talis cognitio haberi potest ab ipso sine log.a artificiali, quia natura sua ordinatum est, et regularibus. Quod autem a log.a artificiali proponentur regulae ad hujusmodi ordinat.em dignoscendam, hoc est, ut per illas possit ipse facilius demonstrat.em efficere.

Hoc, ut judico, erit inegabile adver.is considerantibus 1am demonstrat.em log.am cujus conclusio, ut pote scientifica, fuit illata ex recto ordine, et disposit.e praemissarum sine regulis propriis a log.a artificiali, cujus totum munus spectat demonstrat.em facienti, cujus resolutio ad sua principia numquam potuit esse factibilis a log.a artificiali, at illa demonstratio non fuit a log.a facta, sed ab ipsius ingenio quod non log.a; sed ipse hujusmodi resolutionem facere debet, et reddere rationem suae operationis; atque ex tunc non repugnet ipsi ista resolutio scientifica, ab ipso solo fieri potest.

Replicabis: sicut illa 1a log.a demonstratio fuit ab ipso facta, ita fuit ab ipso ad 1a principia resoluta; sed ab ipso fuit facta ex principiis virtualiter continentibus regulas demonstrandi: ergo etiam ab ipso fuit resoluta ad 1a principia, et regulas virtualiter in ipsis contentas: ergo numquam ipse sine regulis logicalibus resolvere potuit. Permitto gratis falsum syllogismum, ex quo nihil adversum nos; quia etiam dicere possumus, ipsum posse esse in demonstrat.em metaph.am ex cognit.e logicalis principiorum regulas virtualiter continentis, quod non est log.am artificialem esse necessariam, sed libertatem principiorum attingentium per modum condit. ipsa 1a principia.

Dices: ergo jam 1a principia syllogistica, ut virtualiter regulas continentia, per prius se habent in ipso ad demonstrat.em metaph.am; ergo jam regulae syllogisticae, saltem ut virtualiter contentae in principiis necessariis sunt ad hujusmodi demonstrat.em faciendam; ergo log.a artificialis, ut similiter contenta virtualiter in principiis illis, erit necessaria simpliciter ad metaph.am demonstrat.em. Concedo totum, quia, ut supra diximus, nihil virtualiter contentum in alio distinguitur a continente, ut patet in quocumque effectu in sua causa virtualiter contem-

rem, ac proinde regulas sillogisticas virtualiter continentes in principiis, ab ipsis non distinguuntur; quia res esse in virtute alicujus, est hoc habere virtutem ad producendam rem: unde regulas sillogisticas ex ipsis se habere in fieri ad demonstrationes metaphisicas, ut virtualiter contentas in principiis, est idem, ac principia sillogistica ex propriis concurrere ad demonstrationem metaphisicam, quod libenter concedimus.

Praeterea quod non in praesenti disputamus de necessitate, non objectiva, sed activam, licet autem principia objective concurrunt, active vero tantum in ipsis cum habitu logicae principiorum. Ex dictis constat ad confirmationem: solum quod adde, errorem, et formidinem, ut exqulum, et expellendum esse effectum subsecutum ad certitudinem, et evidentiam: ideoque in ipsis potest expellere a se omnem formidinem, et errorem, ex eo, quod potest habere evidentiam de tali conclusione: patet hoc in 1a logica demonstratione, de cujus conclusione habuit ipsis evidentiam, vi cujus proinde fugavit omnem formidinem sine auxilio logicae artificialis; quae in instantia nunc oculis habenda, quia ab ipsa non facile se expediens Adversarius.

D, quod addidit de reductionibus non est ad rem, tum quia per demonstrationem in modo imperfecto etiam acquiritur scientia, tum quia ipsis potest esse in demonstratione factam in modis perfectis; tum et maxime, quia rationales, non irrationales ipsis sunt convincendi, ac proinde qui negat aliquam evidentiam, negabit se negare id, quod nunc concedere cogitur, quibuscum arguendum non est.

Aliter etiam respondemus, ad argumentum negando antecedens; ad probationem dicimus majoris, non licet resolvere ad sua principia intrinseca, concedo; extranea, nego majorem; et dicimus minorem sine logica artificiali faciliter, et prompte, concedo minorem; cum aliqua difficultate, nego minorem, ad cujus probationem nego absolute majorem, quia sufficit cognoscere necessitatem illationis, et connexam quoad substantiam cum praemissis, in illam claritati gradualis dicimus; resolvere adequate, id est, tam ex parte materiae, quam formae, concedo majorem; inadequate, id est ex parte materiae, nego majorem, minorem, et consequentiam.

Solutio ista jam supra in confirmatione constat; quia ut aliquis de aliqua conclusione scientiam habeat, sufficit illam resolvere ad principia, a quibus essentialiter dependet; cum quod conclusio metaphisica, vel alterius scientiae dependeat essentialiter a principiis metaphisicis, hinc est, illam ad hujus esse resolvendam; ad quam resolutionem non exigitur logica, quia connexio conclusionis cum praemissis a logica non dependet, nisi ad summum ex vi ipsis, quae, ut dixi, non agit simpliciter in ipsis ad essentiam conclusionis quoad substantiam, sed tantum quoad formam. Ex eo enim, quod ego ignorem regulas resolvendi, quas logica constituit, solum sequitur me non posse rationem reddere resolutionis a me factam per regulas logicae, non vero ignorare talem conclusionem hic, et nunc ex illis praemissis inferri. Per quod constat ad confirmationem.

Logica
Convincit
Scientiam

Sed dices: impossibilis e demonstratio quae non sit artificiosa, sed haec impossibilis e sine logica artificiali: ergo. Maior supponitur. Probatur minor: impossibile e artificium, quod ordinet, ordinat ad regulas artificiales, a quibus artificiosum denominatur, sed nullae sunt regulae artificiales sine logica artificiali: ergo. — Ad argumentum distinguo maiorem: demonstratio simpliciter, et adequata, concedo; inadequata, et quoad substantiam, vel materiam, subdistinguo, quae non sit artificiosa vel ab arte simpliciter tali, vel virtualiter tali, concedo; praecise ab arte simpliciter tali, nego maiorem, et minorem. Ad probationem distinguo maiorem: ad regulas artificiales virtualiter, concedo; simpliciter, nego maiorem.

Recolenda sunt, quae in notabilibus diximus, nimirum demonstrationem sumi posse, vel quoad substantiam, et in vi discursus evidentis, vel quoad artificium. Potest etiam sumi demonstratio simpliciter artificiosa, vel materialiter: primo modo solum dicit rem illatam, sed modum inferendi, et in hoc secundo modo se habet de simpliciter, et res illata de materiali, sicque pertinet ad logicam. Secundo modo dicitur artificiosa materialiter, quatenus aliquid ex aliquo infertur necessario, quod sufficit ad scientiam comparandam, et tunc res illata se habet de simpliciter, et modus inferendi de materiali, quia ad metaphysicam parum interest, rem esse illatam hoc, vel illo modo, sive in Barbara, sive in Darii, dummodo conclusio illata connexionem habeat cum praemissis, in quibus etiam materiale e metaphysicae, quod una sit maior, alia minor etc.

Et quamvis in quacumque demonstratione ratio artificii esset in illa de simpliciter, ab intellectu virtualiter regulativo proficisci potest, a qua demonstratio sufficienter denominabitur artificiosa, quin ad hoc necessarium sit ordo ad regulas logicales, prout a logica, quod ab Adversariis inegabile existimo; nam prima demonstratio logica denominatur simpliciter artificiosa per ordinem ad regulas virtualiter in principiis existentes, quia prorsus impossibile erat huiusmodi regulas a logica, quae non erat dictari: ergo pariter demonstratio metaphysica denominari potest artificiosa a regulis virtualiter existentibus in intellectu virtualiter discursivo, et ordinativo.

Plura enim libenter omitto, tum quia ex doctrina data enervari possunt, tum ne fastidiosa nimis fiat disputatio ista, tum ut ingeniola vestra aliquid parturiant. Pro complemento inquires: an logica concurrat effective, an solum directive ad actus aliarum scientiarum? Resp. cum communi sententia, tantum directive concurrere: ratio e, quia aliae scientiae, ut a logica distinctae possunt producere actus simpliciter artificiosos: ergo sufficit concursus directivus logicae. Probatur antecedens: aliae

Logica tantum directive concurrit ad actus aliarum scientiarum.

scientijs, ut a logª directꝭ actꝭ fatr scientificos; sed actꝭ fatr scientificꝭ ē fatr artificiosꝭ: gº P. mig: alijs scientijs sunt fatr scientijs; sed etiam scientia fatr talis producit actꝭ fatr scientificos: gº Dfᵗ: alijs scientijs cum sola logª direct.ᵉ producunt suos actꝭ quoad substantiam; sed actꝭ nqt produci quoad substantiam, quin producatur quoad modꝭ, qui cum substantia identificatur, hic ē ejus modꝭ: gº.

Sed dices: artificiꝭ, qᵈ ē in actibꝭ aliarum scientiarum, ē essentialiter artificiꝭ logꝭ; sed hoc provenit effective a logª: gº P. mig: sola logª ē causa præcontentiva illius, sed illud artificiꝭ solꝭ pᵗ produci a causa illius præcontentiva: gº P. mig: causa præcontentiva artefacti ē solꝭ ars, a qua denominatur artefactꝭ: gº artefactꝭ logꝭ solꝭ præcontineri pᵗ in arte logª. Resp. dist.ᵈᵒ mag: ē essentialiter logꝭ directive, seu directꝭ, Cᵈᵒ; effective, seu effectꝭ, subdist.º; a logª, neg.; ab alijs scientijs, Cᵈᵒ mag, et disting. mig; artificiꝭ logꝭ, ut instrumentꝭ sciendi, Cᵈᵒ mig, ut res instructa, neg. mig, et disting. Cqᵗᵒⁿᵉ: gº logª illud producit effective, efficientia denominativa, Cᵈᵒ; reali, neg. Cqᵃᵐ.

Ad probat.ᵉᵐ dist. maᵍ: a causa præcontinente executive, Cᵈᵒ; directive, neg. mig, et Cqᵃᵐ. Ad prob. dist. ant: causa præcontentiva 1ᵐ executive, 2ᵐ directive, Cᵈᵒ; praecise executive, neg. ant, et Cqᵃᵐ. Dico qᵈ artificiꝭ logꝭ a duplici causa oriri posse, a logª artificiali dirigente, et producente, a quacumque alia facultate exequente regulas artificiales, juxta quas verꝭ ellicit artificiꝭ logꝭ: quia quælibet scientia intrinsecam hbt facultatem observandi regulas artificiales, juxta quas pᵗ suos actꝭ artificiosos ellicere, quos actꝭ logos nominamꝭ directive, quia regulis diriguntur, executive, quia juxta regulas exercentur, qᵈ sufficit, ut actꝭ logi sint, objectꝭ qᵉ logꝭ.

In loc pa
fuit Adverti, si dicerent actꝭ logꝭ, ut fatr docentis, eē essentialiter, et intrinsecè logꝭ, sed hoc n. quia a logª, ut fatr docente, fiant, cum hoc commune sit logꝭ, ut fatr utentis, sed quia ab ipsa Sᵐ regulas suas diriguntur: gº dirigere tantꝭ Sᵐ regulas logꝭ, sufficit, ut res directa dicatur logª intrinsece. Hoc ex hoc inferes, alias scientias eē artes, inproducias in limitem alterius; cujꝭ raō ē, nam conceptꝭ artis n. salvatur præcise in efficientia, sed in directione, imo directio ipsa ē conceptꝭ principalis in eo, qᵈ patet in quocumqᵉ artifice, seu architecto, qui dicitur arte pollere, n. quia artificiꝭ construat, sed quia illud dirigit, et regulat; qᵈ alijs scientijs n. hbnt, nec artefactꝭ, ut objectꝭ attingunt, sicut Ars; et quemmadmodꝭ artificiꝭ factꝭ denominatur ab Architecto ratione solꝭ regulationis, ita artificiꝭ intrinsece factꝭ ab alijs scientijs, tantꝭ denominative dicatur a logª factꝭ. Et hæc de quæst.ᵇᵘˢ proœmialibꝭ sufficiant.

Tractatus Secundus.
De Ente Rationis.

Tractatus hic, etsi principium locum obtineat in metaphysica agente de omni ente in tota sua latitudine, tamen validissimus est intellectus illum hinc transferre, praecipue, cum in disputationibus logicae multoties agi de illo necesse sit. Igitur hoc ens cum tota sua extensione est, quod habet esse objective in intellectu; unde aequivoce dicitur de pluribus hic non convenientibus juxta multiplices habitudines ad intellectum. Cum enim intellectus dicatur ratio, actus ab ipso profluens, appellatur ens rationis, quod in triplici est differentia, subjectivum nempe, effectivum, et objectivum.

Subjectivum est, quod in intellectu recipitur, et subjectatur, ut species, et habitus. Effectivum est, quod dependet ab intellectu, tamquam a causa efficiente, ut actus ipsius intellectus. Objectivum est, quod habet esse in intellectu per modum objecti cogniti. Inter res, quae ab intellectu cognoscuntur, aliae existunt in rerum natura, ut Deus, et creatura; aliae, licet non existant, possunt tamen existere, ut possibilia omnia; aliae neque existunt, neque existere possunt, ut hircocervus, mare lacteum etc. De hoc ultimo nobis agendum est, quod communiter ita definitur: quod tantum habet esse objective in intellectu; et primo dividitur in ens rationis cum fundamento, et ens rationis sine fundamento, quorum natura paulo ante explicata manet.

Ens rationis cum fundamento dividitur in negativum, privativum, et relativum. Negativum est, quod habet pro fundamento subjectum carens aliqua forma sibi repugnante, ut dum apprehendimus carentiam visus in lapide. Privativum habet pro fundamento subjectum carens aliqua forma, cujus est capax; ut dum concipimus carentiam visus in homine: quae subjecta, cum plures perfectiones, aut formas realiter possideant, praebent fundamentum intellectui (ob hoc omne ens rationis cum fundamento appellatur tam ens rationis privativum, quam negativum, et relativum) ut apprehendat negationes, tamquam formas vel debitas, vel repugnantes.

Ens rationis relativum fundatur in perfectionibus seu proprietatibus, inter quas, licet eaedem realiter sint, concipit intellectus aliquem ordinem, ut inter animal, et rationale, vel inter animal, et hominem, qui quidem ordo revera in ipsis non datur. Illi probabilem accedimus viam ad investigandam, et stabiliendam tum existentiam, quam causas efficientes communi hujus, et oppositi entis rationis: unde sit.

Quæstio Prima. 1

An dentur Entia Rationis?

Refferuntur Sententiæ. Sectio Prima.

Forsan ridiculus apparebit, hanc excitare quæstionem, cum videamus tot figmenta, tot fabulas, quot ingenia in poeticis dementiciis memorabilia. Philosophorum non defuere plures, hujus temporibus eruditissimi, qui hujus Entis rationis efficientiam negavere, quibus eminentissimus noster explanatus confundrari nec dubius vacui imperii, verum etiam totius scholasticæ doctrinæ merito princeps, durum suo nomine viri Galli prostravit, et obumbravit. Hos autem judicantes divanus rationi ... facilem negare fabricam, ... conclusiones.

Assertio nostra. Sect. Secunda.

Datur ens rationis, quod tantum habet esse objective in intellectu. Dictamen hoc theologorum profunditate docuit Anselmus noster in prologio cap. 3o contra insipientem, ubi ait; multa namque cogitamus esse, quæ non esse scimus, non existimando, sed fingendo ita esse cogitamus; sed cogitare esse, quæ aliunde scimus in rerum natura non esse, est cogitare aliquid, quod tantum habet esse objective in intellectu; nunc sic; sed hoc est ipsum ens rationis: ergo datur ens rationis. Adstipulatur Ang. Magister pluribus in locis, quæ ideo longum esset enumerare, providegl. ad rationes pergo.

Vel repugnat intellectui entia rationis efformare, vel non? si hoc 2um, ergo possibilia sunt, fierique ab ipso possunt: si 1um, ergo aliquas res repugnantes defendo, et ut non repugnantes persuadeo: ergo ipsius affirmat non repugnare, quod repugnat: ergo attingit hanc repugnantiam, ut non repugnantem; sed hoc nihil aliud est, quam ens rationis: ergo ipsius meque ens rationis efformat. — Confirmatur: vel concipiunt Adversarii essentiam entis rationis, quam nos per definitiones explicamus, vel non? si hoc 2um: ergo male ejus essentiam negant, quam aliunde concipiunt. Si 1um, ergo male impugnant, quod ipsis notum, et perceptibile est.

Respondebunt illos bene percipere, quod dicimus, verum nos nullum ens rationis efformamus, quia quando dicimus nos possumus percipere equum rationalem, verbi gratia, nullum fingimus ens, sed tantum concipimus naturam equi, naturam rationalis, et uniones, quæ omnia sunt in rerum natura independenter ab intellectu. — Sed contra est: quia quamvis unio sit in rerum natura, unio tamen rationalitatis cum equo, nec est, neque erit, nisi per fictionem; igitur nos omnia illa simul concipientes facimus compositiones ipso

sibiles in re, possibiles tamen intentionaliter, quod affirmare facile est, negare vero difficile. Praeterquam quod negare est, quod realiter est, esse figmentum purum, sicut affirmare est, quod realiter non est; sed juxta Adversarios affirmatio realitati aequiparatur, quod non negamus quod purum figmentum efformamus.

Satisfit objectionibus. Sect. 3.

Arg. 1. nulla res potest intelligibiliter existere, nisi per intellectum; sed ens rationis non potest existere per intellectum: ergo nec intelligibiliter. Probatur minor: nullus effectus rationis potest existere per causam realem; sed intellectus est causa realis: ergo. Probatur major: omnis effectus habere debet proportionem cum sua causa; sed nullus effectus habere potest proportionem cum causa reali: ergo. Confirmatur: omnis effectus assimilatur suae causae; sed effectus rationis assimilari nequit causae reali: ergo. Quia nequit provenire a causa reali, sed intellectus est causa realis; et ens rationis est effectus rationis: ergo nequit provenire ab intellectu. Confirmatur 2. eatenus fit ens rationis, quatenus ab intellectu cognoscitur; sed cognoscitur vere, et realiter: ergo si fit ab intellectu, fit vere, et realiter.

Ad argumentum negamus minorem; ad probationem distinguo majorem: nullus effectus secundarius, nego; primarius, concedo majorem, et in hoc sensu reliquam probationem. Ad 1. confirmationem distinguo majorem: omnis effectus assimilatur suae causae in eo, quod se habet de formali, concedo majorem; in eo, quod se habet de materiali, nego majorem, et sic distincta minori, nego consequentiam. Est enim ens rationis secundarius effectus intellectus, primarius vero species, sive verbum mentis; igitur cum effectu secundario non exigit causa proportionem, quia non est per se intentus; unde multo minus proportionari debet intellectus cum ente rationis, quod est partus ejus, quasi monstruosus, et voluntarius.

Veritas hujus doctrinae palam fit in voluntate, quae est potentia ad amorem, et ejus omissionem, quin in esse positivo cum omissione proportionetur. Id ipsum invenies in agente substantiali primario intendente substantiam, et secundario qualitates, quae, cum accidentia sint, nullam cum ipso, nisi analogam habent proportionem. Dico effectum assimilari suae causae in eo, quod se habet de formali, non vero de materiali; cum enim ratio intelligibilitatis in ordine ad productionem entis rationis, se habeat de formali, et realitas de materiali, non ita, sed illa relucere debet in effectu.

Ad 2am confirmationem distinguo majorem: eatenus fit ens rationis, quatenus ab intellectu fit speculative, nego majorem; quatenus ab intellectu practice cognoscitur, concedo majorem, et distinguo minorem: sed ab intellectu vere, et realiter cognoscitur cognitione speculativa, concedo; cognitione practica, subdistinguo: explicando realitatem in cognitione practica, nego; non explicando realitatem in cognitione practica, concedo minorem, et nego consequentiam. Dicimus ergo quod ens rationis non fit per cognitionem, ut proprie speculativam, vel ut cognitio est, quia prout sic nihil intrinsecum in eo ponit; sed fit per cognitionem, ut practica, seu causaliter, et effective, quo sensu tribuit ei esse intrinsecum; ad hoc autem non exigitur, ut ex dictis constat, quod intellectus causalitatem causae realis explicet, cum effectus hic nec minimam ejus vestem abscondeat.

Sed instabis: ens intelligibile producitur primario ab intellectu; sed ens rationis est intelligibile, ergo et producitur, et producitur primario ab intellectu. ― Praeterea: intellectus influit in ens rationis per causalitatem realem, nimirum per actum suum, qui realis: ergo terminus eius debet esse realis. ― Ad 1um Resp. distinguendo: ens intelligibile reale continetur primario in objecto intellectiva; secus vero intelligibile metaphoricum, quale est purum ens rationis. Similiter, et ad 2um etiam distinguendo: dicimus enim realitatem in causa non exigi, sicut ab omni effectu, nec in illo relucere; quapropter quamvis Deus infinitus sit, non infinitum, nec infinite producit, res tamen producta infinite denominatur, quae sit a causa infinita: itaque ergo dicimus, et non de ente rationis, quod quamvis sit a causa reali, reale non est.

Adhuc non quiescens: impossibile est ens rationis produci secundario ab intellectu: ergo sustinenda non est hucusque tradita doctrina. Probatur antecedens: ens rationis ut productum ab intellectu est objectum primarium logicae, sed nequit esse objectum primarium logicae, et esse secundario productum: ergo. Si respondeamus, ens rationis esse objectum primarium logicae, ut productum sub expressione entis artificiosi, non vero ut productum sub expressione entis rationis, contra augent instaurant Adversarii: ergo ens rationis, ut productum sub expressione entis artificiosi attingitur primario a logica: ergo ut ens artificiosum producitur primario: sed ut ens artificiosum est, est ens rationis: ergo ut ens rationis producitur primario.

Distinguo minorem subsumptam ut ens artificiosum est ens rationis materialiter, et positive, concedo minorem, formaliter, et praecise, nego minorem, et consequentiam. Distinguo consequentiam: ergo ut ens rationis sub expressione pura entis rationis producitur primario, nego consequentiam, sub expressione entis artificiosi, concedo consequentiam. ― Logica enim, sicut superius diximus non respicit ens rationis sub illa ficta ratione, sub qua est contingens, et defectibile, sed sub illa, sub qua est necessarium, nimirum quatenus dicit suam essentiam infallibiliter connexam cum accidentibus; quod esse ad oculum patebit, duplicem praedictum conceptum distinguendo in ente rationis, conceptum nempe entis pure ficti, et conceptum entis artificiosi, sub quo praecise munere respicitur tamquam objectum primarium a logica.

Arg.

2° nihil attingitur ab intellectu, quod prius non fuerit in sensu, ut fert Philosophicum axioma; sed ens rationis nunquam potuit esse in sensu; ergo nec ab intellectu attingi. Maior constat; quia ut intellectus aliquid cognoscat, indiget specie expressa sibi ministrata subsidio sensuum externorum. Probatur minor: quidquid sensibus percipitur, est sensibile, et materiale; sed ens rationis nec est sensibile, nec materiale: ergo. ― 2°: intellectus, ut aliquid intelligat, indiget specie expressa ab objecto immissa; sed repugnat tali species impressa entis rationis: ergo et quod ab intellectu cognoscatur. Probatur minor: objectum praebens intellectui speciem suam supponitur existens prius ad suam cognitionem; sed ens rationis non supponitur existens prius ad suam cognitionem, ut per illam existentiam accipiat: ergo.

Ad argumentum concedo ma[iorem]

et dist. mig; ens rationis neq. potuit esse in sensu specie propria, Scdo; specie aliena, neg. mig, et Cq. arg., q. g. obiciat ad oppositam prob. Fateor, nullam rem ab intellectu nōsi subsidio speciei, ceterum ad hoc n. requiritur, qd speciarit propria obiectum sed g.do qd hoc per species alienas valet ab intellectu cognosci; sic exemplum in substantia immateriali attacta ab intellectu per species sensibilium accidentium; in Angelo cognito per species rei materialis; et denique in privationibus, et negationibus, quae nihil sunt, et tamen cognoscuntur ab intellectu per species privarum ab ente positivo, quod privant: pariter g.o ens rationis cognoscitur, et sic n. per species proprias, per species entis realis, cui opponitur.

Hoc elegans est Anselmi nostri doct.a cap. 11 de casu diab.: ubi inquirens, an hoc nomen nihil aliquid significet, quia si hoc ita est, nihil erit aliquid; ait: sed quoniam
» remotio alicuius rei significari nullatenus potest, nisi cum significatione illius rei, cuius signi-
» ficatur remotio; nullus enim intelligit, quid sit non homo, nisi intelligendo quid sit homo, nec-
» esse est, ut haec vox nihil, quae est non aliquid, destruendo id, quod est aliquid, significet aliquid
» ... terminum illud esse positivum, quod destruit. En quomodo privatio hominis, quae nihil est, cognoscitur ab intellectu per species hominis, prorsus privationi hominis alienas. Sed ratione insurges: g.o sicut n. aliquid, sive non homo cognoscitur ab intellectu per species alicuius, sive hominis, ita ens rationis cognoscitur per species entis realis; sed n. homo cognoscitur, in quantum removet entitatem positivam hominis, g.o ens rationis, in quantum removet entitatem positivam entis realis: g.o n. cognoscitur ab intellectu admodum entis positivi, et realis.

Scdo Cq. arg., et dist. mig sub.: sed n. homo in quantum est aliquo modo in rerum natura, et speculative cognoscitur ab intellectu, in quantum removet entitatem positivam hominis, Scdo; sed n. homo, in quantum entitas hominis est facile applicabilis privationi hominis, neg. mig; et dist. Cq.ns: g.o ens rationis practice sumptum cognoscitur ab intellectu, in quantum removet entitatem positivam entis realis, neg.; speculative, Scdo, Cq. arg. Est dicere, qd si ens rationis reflexe cognoscatur, et sine fictione, et cognitione practica, qua fit, tunc cognoscitur ab intellectu, removendo entitatem positivam; quomodo etiam privationes ab intellectu realiter cognoscuntur, quia n. sunt tales dependenter ab intellectu; si vero ens rationis practice cognoscatur per species entis realis ipsi per intellectum applicatam, tunc cognoscitur admodum entis positivi, hac ergo cognitione fit ipsum ens rationis.

Non quiesces: ens rationis nec per species proprias, nec per alienas cognoscitur ab intellectu: g.o sustinere nequit tradita doctrina. P. ant.: quidquid cognoscibile est, necessario est cognoscibile, antequam actu cognoscatur; sed ens rationis, antequam actu cognoscatur, n. est cognoscibile: g.o Maj. patet: esse enim cognoscibile praesupponitur ad esse actu cognitum. Min. etiam constat; quia ens rationis, antequam actu cognoscatur, nullum esse habet, cum a cognitione accipiat esse. Resp.a

hoc plus subtilitatis, q. difficultatis habet; igitur Scdo ant. quoad 1am partem, illud quoad 2am neg. Ad prob. dist. maj.: dist. mig: sed ens rationis, antequam actu cognoscatur, n. est cognoscibile signate, neg. mig; exercite, Scdo mig; cuius etiam prob.ne

mig dicti: ens rationis nullum habet esse, nec signatum, sive possibile, nec exercitum, antequam actu cognoscatur; neque nullum habet esse exercitum praecise, secundo intentionem. Dicimus ergo quod licet ens rationis non habeat existentiam, antequam actu, et in exercitio cognoscatur, habet tamen esse possibile, seu signatum, antequam actu cognoscatur, est cognoscibile signate, et secundum sua praedicata essentialia; si enim possibile non esset, nunquam posset habere existentiam, quod implicat.

Arguitur ultimo: repugnat, quod res quaelibet praebeat fundamentum intellectui, ut cognoscatur aliter ac est in se: ergo saltem repugnat ens rationis cum fundamento. Distinguo antecedens: repugnat, quod res praebeat fundamentum, ut cognoscatur; sed fundamentum, ut res cognoscatur aliter ac est in se, est fundamentum, ut rem cognoscatur, ex se patet: quare = Respondeo res tribuere fundamentum, ut primario cognoscatur, sicuti est; et secundario aliter ac est. Illud ex ipsa natura objecti procedit. Quod a turbatione medii, quo ab objecto ad potentiam progreditur species, vel ab ipsa debilitate, et imperfectione potentiae; si enim potentia exterior, quod medium nullam imperfectionem, et turbationem haberent in transmissione, et acceptione speciei ab objecto immissae, absdubio recte intellectus eam perciperet.

Si enim ex rectitudine speciei ab objecto immissae velint Adversarii arguere rectitudinem intellectus, auferant ex animo ab illo multiplicem errorem, et ignorantiam, quibus passim obnoxius est: constat enim, nullam speciem immitti ab objecto ad sui erroneam cognitionem, et tamen fragilitate, et torpore sensuum, et medio, quo transit species, multoties intellectus vel omnino objectum ignorat, vel illud erronee attingit, sic Poeta canebat Petronius.

Fallunt nos oculi, vagique sensus,
oppressa ratione mentiuntur,
nam turris prope, quae quadrata surgit,
adtritis procul angulis rotatur.

Non enim species aliqua rotunda immitti potest ab aliqua turri quadrata, et tamen ratione distantiae percipiunt oculi species rotundas, cum sensum ludibrio turris quadrata ut rotunda oculis repraesentatatur.

Ex his constat primo voluntatem non posse efficere entia rationis, quod fuit opinio sub. Doct., sed ex defectu entium rationis rejicitur. Voluntas incapax est cognitionis, sed ad ens rationis efformandum requiritur cognitio rei aliter ac est in se: ergo. Et si quis voluntas multoties plura impossibilia, ut possibilia appetat, malaque ut bona intendat, hoc ab intellectu ortum ducit, objectum impossibile, ut possibile, bonum, ut malum proponente, quia ut fert Axioma: nihil volitum, quin praecognitum.

Propter eandem rationem neganda est hujusmodi efficientia entis rationis sensibus internis, et externis; et praeterea: quia nullus sensus nec internus, nec externus attingere potest, quod non est sensibile, et materiale; sed ens rationis non est sensibile, nec materiale, nec corporeum: ergo = Si autem in favorem imaginationis opponas D. Thomam 1 p. q. 12. ar. 9. ad 2 ajentem: imaginatio ex praeconceptis speciebus montis, et auri facit species montis aurei: dicit Sanctus Doct. in hoc sensu esse intelligendum: imaginatibam nempe montem aureum efformare quia

Voluntas non potest efficere entia rationis.

Nec sensus interni, nec externi.

In quo... entis

accidentia exteriora, colores, etc, et figuras, quae nec ens rationis est, nec impossibilia sunt, cum realiter possint existere: non tamen efformare ens rationis quoad essentiam. Interpretatio haec non violenta, sed conformis est sancto Magistro, qui cum asserat, imaginationibus formare montem aureum, sed tantum species montis aurei.

In quo consistat essentia entis rationis?

Constat 2° ex his essentiam entis rationis consistere in esse pure ficto realiter impossibili. Patet hoc ex supraposito Ansel. loco pro praecedenti probanda assertione adducto ex Prolog. cap. 3., juncto ex alio D. Thomae 1 p., q. 16, art. 3 ad 2, quando ita se habet: ens rationis est illud, quod cum in se non sit ens, est tamen cognoscibile ut ens, ac si esset ens. Et q. 42: cum efficitur ens rationis, quando intellectus nititur apprehendere, quod non est quodammodo entia, ergo essentia entis rationis consistit in esse illo apprehenso, et pure ficto ab intellectu. Utrumque ens, ut abstrahit a reali, et rationis dicitur in aptitudine ad existendum; sed ens reale in aptitudine ad existendum realiter, ergo ens rationis in aptitudine ad existendum ficte.

Quaestio 2.

An Deus cognoscat, et efficiat entia rationis?

Sensus controversiae exponitur, et sententiae referuntur.

Sect. 1

Cum Deus omnes operationes intellectus mediante apprehensive cognoscat, sive veras, sive fictas, sive bonas, sive malas, et aliunde essentia entis rationis in cognosci consistat, recte a pluribus disquiritur, qualiter divinus intellectus circa haec horrenda monstra ab intellectu humano fabricata se habeat? Verum plura ab Authoribus hic supponuntur, ex quibus nulla est invincibilis difficultas; ac proinde aliter, ac inscriptio sonat, propterea assumunt dubium examinandum. Sic P. Oviedo cum pluribus ejusdem familiae asserit, Deum nedum cognoscere, sed etiam modo plura entia rationis efformare, quod mihi evidens est, si, sicut ipse testatur, essentia entis rationis in cognosci pure sita est, praescindendo ab hoc, quod ficte, vel non ficte existat. Semel igitur supposito, quod ens rationis sit absolute, quod habet esse objective in intellectu, facile apparet, Deum efficere entia rationis esse, quia innumerabilia sunt in intellectu divino existentia, aliter non extitura.

In hoc quaestionis discriminandi modo usus praedicto Auctore, Deum mediate, vel immediate entia rationis cognoscere, hoc est, illa cognoscere dependenter, et independenter ab intellectu humano ea fabricante. Modus iste dicendi illustratur ab Emin. Aguirre disp. 10 de ente rat. sect. 2 additque Deum entia rationis aliquamodo per figmentum apprehensivum, non affirmativum, aut negativum efficere. Itaque Emin. Auctor Deo multum concedit. Per oppositum autem P. Vazquez cum aliis, causam effectricem, et cognoscitivam ab talium entium ab optimo, ma-

simo asserunt. Plures Thomistae Deum ea entia rationis cognoscere aiunt, et plures cognitione effectiva negant, plures quoque per potentiam respectivam idealem concedunt: alii cum efficientiam negant, et cum cognitionem concedunt.

Assertio nostra

Deus effectivissime cognoscit entia rationis ab intellectu humano fabricata. Conclusio haec non sine periculo negari potest, cum pluribus sacris paginis testimoniis abunde constet: Deus enim cognoscit figmentum nostrum, et cogitationes hominum, quoniam vanae sunt, ut Regius vates decantat: monstra etiam, et signa scit, antequam fiant, sap. ipsa teste: adstipulatur D. Thomas 1. p. q. 14 art. 9; et haec verba: quaecumque possunt a creatura fieri, vel cogitari, vel dici omnia cognoscit Deus; sed entia rationis a creatura fiunt ergo.

Probatur simul facili, et naturali ratione: cognitio comprehensiva alicuius actus, et potentiae cognoscit necessario terminum, et effectum talis actus, vel potentiae: sed in Deo adest cognitio comprehensiva actus intellectus humani, principii quoque intellectus fingentis entia rationis: ergo et principii entis rationis. Major ita certa est, ut in infinitum procederemus, si intenderemus corroborativa allegare exempla. Minor etiam non minori gaudet veritate, vel melius evidentia; et consequentia legitima est.

Secunda Assertio nostra

Nullum ens rationis potest esse a Deo factibile: probatur ratione ex ipso lumine naturali exuta: nulla imperfectio est Deo adscribenda; sed ens rationis efficere maxima est imperfectio: ergo. Minor: maxima imperfectio est, cognoscere rem, quae realiter non est, ac si realiter esset; sed ens rationis efficere est cognoscere rem, quae realiter non est, ac si realiter esset: ergo. Probatur major: ibi est maxima imperfectio, ubi et pariter reperitur deceptio; sed maxima deceptio est, cognoscere rem, quae realiter non est, ac si realiter esset: ergo. Major est evidens, quia deceptio, si activa est, idem est, ac fallacia, si vero passiva, ignorantia nominatur. Minor cum consequentia seipsis patent.

Ratio ista, quia communis passim urget.

Adversarii, praecipue Eminentissimus Aguirre, Thoma quem sic ex eius doctrina ~~sic ex~~ iterum instantia roboratur: si huic Eminentissimus dicta Doct. privationem, et negationem cognoscitur a Deo, ac si essent entia: inquiro nunc: vel Deus cognoscit privationes, et negationes, existimat Deus rationem entis esse illi intrinsecam, vel non? Si hoc 2um, nullum datur ens rationis, cum de eius intrinseca ratione sit cognosci, fingendo aliquid intrinsecum in intellectu fingente quod non est, perinde ac si esset: si 2um ergo fallitur Deus, cum existimet privationes esse intrinseca entia.

Respondemus cum Cardinali Deum huiusmodi ens ut intrinsecum in privationibus fingere, nec exinde falli, quia evidentissime cognoscit privationes non esse aliter cognoscibiles, nec illas exigere aliter cognosci. Sane miror modestissimum Aguirre talia cogitare de Deo, quo nihil maius est excogitabile, itaque perfectissimo in cognoscendo, ut chimericum sit, creaturas illum in cognoscendo excedere: sed si vera est solutio, crea-

rura Deus ipsus in cognoscendo privationes excederet, cum illas non ut intrinsece entia cognoscat, quinimo, nihil realiter esse, de illis verio affirmet: ergo undequaque sunt praefacta evasio.

Praeterquam quod si parum reflectitur, ex volunt. sequitur Deus numquam privationes qua tales cognoscere: ergo improbabilis est. Probatur antecedens: Deus cognoscit privationes, nisi in quantum obiiciuntur suo intellectui; sed ut ita obiiciuntur non sunt privationes; habent enim positivas entitates sibi intrinsecas, ut ex 1a responsione patet: ergo de 1o ad ultimum sustinenda non est Emin. Cardin. solutio.

Examinantur Argumenta Contraria
Sect. 4a

Arg. contra 1am conclusionem: Deus non potest cognoscere hircocervum: ergo nec ens rationis. Probatur antecedens: Deus non potest cognoscere res, aliter ac est ab ipso cognoscibilis: ergo. Probatur consequentia: Deus cognoscit naturas hirci, et cervi non ut unitas, sed ut separatas: ergo si hircocervum cognosceret, cognosceret naturas aliter ac sunt ab ipso cognoscibiles. Antecedens est sine dubio verum. Probatur consequentia: si Deus cognosceret hircocervum, cognosceret hirci, et cervi non ut ~~unitas~~ separatas, sed ut unitas: ergo cognosceret huiusmodi naturas aliter ac sunt ab ipso cognoscibiles.

Ad argumentum neg. ant. ad prob. dist. ant.: Deus non potest cognoscere res eodem modo manentes aliter ac est ab ipso cognoscibilis, concedo; diverso modo manentes, neg. ant., et consequentiam, cuius probationem distinguo: Deus cognoscit naturas hirci, et cervi ut non unitas a se, concedo; ut non unitas ab intellectu creato, neg. ant., et dist. consequentiam priori distinctione. Solutio ex ipsis terminis distinctionis patet: unde ad comprobandam argumenti imbecillitatem, sic contra Adversarios regeritur: ideo cognoscit Deus naturas hirci, et cervi, ut non unitas, quia ita realiter se habent: sed etiam se habent ut unitae ab intellectu creato: ergo etiam illas, ut unitas cognoscit Deus: quia minus non est, quod res, quae aliter se habet, aliter cognosci expostulat: unde posita diversitate ex parte obiecti cogniti, necesse est, et eandem dari diversitatem ex parte actus cognoscentis.

Arg. contra 2am conclusionem, quae praecipuam obtinet difficultatem partem in praesenti: efficere ens rationis est felicissime idem, ac cognoscere res aliter ac est in se; sed Deus cognoscit res aliter ac est in se: ergo. Maior est definitio entis rationis saltem aequivalenter. Probatur minor: Deus cognoscit entia rationis, cuius intrinsecas essentias; sed eius intrinseca est res esse aliter ac

ē jn re; g.º = Dist: ens rationis cognitum ab jntu divino, existit jn illo: g.º ab jntu divino cognoscente accipit existentiam: bene sic: sed dare existentiam enti rationis, ē illud efficere: g.º = Ad 1.m concedo maj, et dist. min: Deus cognoscit pure objective rem, ut factam ab alio, aliter ac ē jn re, concedo; cognoscit active, et ut factam a se, rem aliter ac ē jn re, neg. min, et conseq.am, et jn eodem sensu prob.es contra.

Dicimus g.º q.º efficientia entis rationis solum ē ab jntu praestante illi existentiam, n. vero ab jntu, qui hujusmodi existentiam ut ab alio fabricatam cognoscit. Deus enim cognoscens ens rationis, jam ut a creatura factum, et existens supponit; alias tot fierent entia rationis, quot cognitiones illius essent, g.º falsum ē, quia nihil jntrinsecum ponitur jn objecto, ut extrinsece cognito; sicut nec creatura reflexe cognoscens ens rationis factum a se, illud iterum facit, quia nullum effectum jnfluxum circa illud explicat, sed tantum pure speculative cognoscit, q.º antea erat: propter hoc supra diximus, ens rationis n. posse fieri a voluntate, quia semper prius supponitur factum ab jntu componente; et hoc spectat ad conseq.

Arg. 3.: nihil cognoscit jntus, nisi sub ratione veri; sed jntus divinus cognoscit privationes, et negationes: g.º illas sub ratione veri cognoscit: sed illae jn se n. habent rationem veri jntrinseci, cum ens jntrinsece n. sint: g.º illas fingit jntus divinus. 2.º quia objectum jntus creati ē ens, ideo n. cognoscimus privationes, nisi ad modum entis: g.º pariter, quia objectum jntus divini etiam ē ens, illas cognoscere n. potest, nisi ad modum entis.

Ad argum. dist. maj: nihil cognoscit jntus, nisi sub ratione veri, vel jntrinseci, vel extrinseci, concedo; praecise jntrinseci, neg. maj, et sic a min., dist. conseq.am: g.º illas sub ratione veri extrinseci ipsius cognoscit, concedo; jntrinseci, neg. conseq.am = Ad 2.m dist. causalem: ideo n. cognoscimus privationes, nisi admodum entis extrinseci, concedo; jntrinseci, subdist.: g.º cognoscimus fictitie, concedo; g.º de realiter, neg. ant. et jn eodem sensu conseq.at.

Dupliciter sunt cognoscibiles sunt privationes: 1.º [illegible] quia privans, quatenus cognoscit jntus hujusmodi formas positivas jn ipsis realiter n. esse, sicut affirmat veras privationes esse; quo sensu nullum ens rationis efformat jntus divinus, et ratio ē obvia; g.º dico cuius affirmat, privationes nihil esse, seu removere ab illis entitates positivas,

cujus oppositum necessario exigitur ad efficientiam entis rationis, cum non fiat per remotionem entitatis, sed potius per applicationem. 2º modo possunt cognosci privationes non ab intellectu divino, sed ab imperfecto, et limitato intellectu per applicationem entitatis, existimando illam intrinsecam esse in privationibus, in quo tamen fit ens rationis. Totum hoc oritur ex discrimine speciei increatae, et creatae: species enim increata, cum sit ipsa essentia divina, omnia prout sunt in se clarissime repraesentat intellectui divino, non aliunde cognoscenti malum, ut ait D. Thomas, quam a bono, quo privat. Species vero creata, cum sit maxime imperfecta, nequit cognoscere, quod non est ens, nisi fingendo aliquam formam, quasi intrinsecam entitatem.

Arg. 4º. Deus non solum cognoscit entia rationis a nobis facta, sed etiam quae numquam a nobis facta, vel fingenda sunt; sed hoc nequit cognoscere, quin tribuat illis primam, et intrinsecam existentiam: ergo. Major est certa, minor probatur: nam haec entia rationis nusquam alibi existunt, nisi in intellectu divino, cum supponamus ea numquam fingenda fore ab intellectu creato. = Respondeo: etiam si omnia impossibilia redderentur, adhuc Deus cognosceret hoc scilicet aliquid Deus propter esse impossibile: ens rationis non est ens reale: sed in hac verissima affirmatione Deus necessario apprehendit alium Deum, cui possibilitatem negat, ens rationis, cui negat realitatem: ergo et hujusmodi, ut entia rationis apprehendit independenter ab intellectu creato.

Ad argumentum dico majorem distinguo; sed hoc nequit cognoscere, quin tribuat illis existentiam, vel exercitam, vel signatam, concedo minorem; quin tribuat illis existentiam exercitam praecise, nego minorem: et pro clariori distinctione hujus intelligentia explico, et dico: praedictas conclusiones probationes: nusquam alibi existunt possibiliter, nisi in intellectu divino, concedo; existentialiter, vel exercite, nego formaliter. Itaque intellectus divinus explicite entia, minime tribuit illis primam, et intrinsecam existentiam, quia cognoscit illa possibiliter existentia per primam, et intrinsecam existentiam possibiliter factam ab intellectu creato. Exemplum habes in cognitione, qua cognoscis Petrum possibilem: haec enim nequaquam est practica, et factiva Petri, quia licet nullam supponat in eo existentiam exercitam, supponit tamen illum ut possibiliter existentem per existentiam possibiliter productam a causis suis realibus, quapropter est cognitio mere speculativa Petri.

Ad 3^{am} neg. mag.: si enim intellectus humanus impossibilis redderetur, posset in divinas mentes praedicta cognitio venire; et ratio hujus evidens est, quia, ut aliquis Deus v.g. praeter optimum maleficum cognoscatur, necessaria est cognitio unientis, et fingentis hoc ipsum ens rationis: hic autem cognitio impossibilis est, si repugnat intellectus creatus, cum cognitio ficta stare non posset, nisi per ordinem ad intellectum fingentem: unde suppositio ipsa adversariorum constitutionem destruit.

Corolaria.

Igitur ex dictis tam hic, quam praecedenti dubio infertur: solum intellectum inter omnes potentias, et sensus tam internos, quam externos, esse causam effectivam entis rationis: tantum enim intra hujus potentiae intrinsecos limites hujusmodi ens constituetur, cum sola haec potentia concipere, vel intelligere possit rem aliter ac est in se. Insuper colliges per quamlibet ex tribus operationibus intellectus posse fieri ens rationis, quia per apprehensiones concipimus, quod non est ad modum entis: deinde stante hac apprehensione actus intellectus, quo ego dico: homo est equus, est actus judicii; sed per hunc actum fingitur identitas praedicati cum subjecto, quod est ens rationis quod tam per apprehensiones, quam per judicium fit.

Hic quaeri solet: utrum denominatio extrinseca sit ens rationis? Pro quo ante resolutionem nota, duplicem esse denominationem aliam intrinsecam, extrinsecam aliam: intrinseca est, quae provenit a forma intrinseca subjecto denominato, sive sit intrinseca per identitatem, ut humanitas respectu hominis, sive per unionem, ut albedo respectu parietis. Extrinseca est, quae provenit a forma extrinseca subjecto denominato, ut esse cognitum, cujus denominatio provenit a forma extrinseca ipsi objecto cognito. Hoc praelibato assero: denominationem extrinsecam non esse ens rationis: et probatur: ens rationis consistit in esse jure ficto; sed independenter ab omni fictione paries v.g. denominari extrinsece visus ab actu visionis meae, tanquam a forma extrinseca: quod probatur: antea omnem fictionem intellectus video parietem; sed per hoc praecise, quod forma

Solus Intellectus inter omnes potentias, et sensus, est causa effectiva Entis rationis.

Denominatio extrinseca non est ens rationis

ideo parietes, paries denominatur extrinsece etiam ab actu visionis meae, vg. a forma extrinseca: ergo.

Quaeres 2º: an 1ª, et 2ª intentio obiectiva sit ens rationis? Dictum est supra, quid sint 1ª, et 2ª intentio formalis, et obiectiva: unde assero 1º: 1ª intentio obiectiva aliquando est ens reale, aliquando est ens rationis. Prob.: obiectum, ut 1º cognitum ab intellectu, est 1ª intentio obiectiva; sed obiectum hoc aliquando est ens reale, ut homo hoc Petrus, et aliquando est ens rationis, ut tenebrae: ergo. Maior est divo Thoma: minor patet omnibus, qui non ignorant obiectum illius 1ae cognitionis naturae ad Petrum esse ens reale, sicut et ipsum Petrum: et obiectum 2ae scilicet tenebrarum, esse ens rationis, ut ipsae tenebrae. = Assero 2º: quod 2ª obiectiva est ens rationis: assertio haec est communis Doctorum cum divo Thoma 4 m. lect. 4 ubi ait: ens rationis proprie dicitur de illis 2is intentionibus, quas ratio adinvenit in rebus consideratis; sed hae 2ae intentiones, ut patet in rebus adinventae, sunt 2ae intentiones obiectivae: ergo.

Prob.ª in ratione: 2ª intentio obiectiva convenit rebus, ut iam cognitis: sed quod est reale convenit rebus, antequam actu cognoscantur, et independenter a quacumque cognitione: ergo non est ens reale, sed ens rationis est. Sed distinguunt contra. Recentiores: quod est reale physicum convenit rebus antequam actu cognoscantur; secundo, quod est reale intentionale, neque minus quia 2ª intentio obiectiva, quidquid sit, est denominatio extrinseca cogniti, quae cum forma consistat in cognitione, necessario est realis intentionalis, sicut et ipsa cognitio.

Sed contra est: nam 2ª intentio obiectiva se tenet ex parte obiecti: sed denominatio extrinseca cogniti se tenet ex parte actus, cum sit iuxta Adversarios ipsos, cognitio illa quae erat 1ª intentio formalis: ergo 2ª intentio obiectiva non est denominatio extrinseca cogniti, ac proinde nec aliquid reale intentionale. Prob. maior: 2ª intentio obiectiva est illud, quod intellectus 2º intelligit de re; ita enim illam appellat divus Thomas q. 5 I.: sed quod intellectus 2º intelligit de re, se tenet ex parte obiecti: ergo. = Recolite ad haec, quae in notabilibus q. 6ª Proemialis circa 2as intentiones obiectivas diximus: et haec sufficiant de Ente rationis.

Tractatus Tertius

de Universalibus in Comuni.

Disputationem hanc quasi quandam isagogem, sive introductionem ad Aristotelis predicamenta, scripsit Porphirius a Chrisaurio amico rogatus, ut universalium premissa notitia, facilius predicamentorum esentiaz omnīu clarā eficeret: est enī predicamentuz quędā series, seu coordinatio predicabiliz, q̄s quinq nº sūt, genus, nempe, species, diffª, propriuz, et accidens, de quīv immediato tractatu 4º separatim agemus. Cum autẽ omnia hęc, ut vidimus, ad vitutionẽ obtī adeq̃ri logicę atineāt, necessario prępmitenda ē eoruz notitia, quāis n̄ nulli de his omnīu in metaphª agāt. Nihilominus adhuc hic n̄ in permixta logā procedet: pluxima siqdẽ a metaphª mutuare cogitur, tūc cognatione reruz, tūc consuetudine scholaruz.

Idq̃ omnīu notuz ē, ē materiaz hāc valde metaphsz ēē: unde illā omittere censuit Porphirius, quia ut ipse fatetur ī proemio tractatus huius, altissima ē, et alia maiori indiget perscrutatione. Propterea tam ingens doctrina in gentẽ etiām sollicitudinẽ exposcit. Magna equidem assequi velle minimo labore insciām, fatuitatemq redolet: quo propter intentos vos volo, et 1ᵘˢ ad immediatam doctrinaz atendite, quia utilissima, et valde necaria ē pro totius philosophię cursus clara idea, et intelligentiaz rēq.

Questio prima Doctrinalis.

Quid, et quotuplex sit Identitas, Unitas, et Distintio?

Non parum desudant ctīl in natura identitatis declaranda; sed infeliciter: omnes namq in eo adminus peccant, qd rem claraz suis defenitionibus obnubilant: facilius eniz inteliges, qd sit duo identificari, per hoc, qd sint idem, q̄ per quascumq defenitionines tradi solitas, q̄ extrinsecationẽ eleganter expressit Agust.ᵘ Parens, dum ad illa verba psalmi 121, cuius participatio eius in idipsum, sic fatur: idipsum quomodo explicem, nescio, nisi per idipsuz; nam idipsuz quomodo dicam, nisi idipsuz? Nullaz igitur strictaz identitatis defenitionẽ dari posse exis timo defectu conceptus clarioris; potest tamẽ aliqualiter explicari, per hoc qd sit ratio illa, vi cuius ante operationẽ intūs aliqua extrema unuz et idem ēē habent; ut ait philosophus 5º metaphª lectione 9ª, identitas unitas queddam esentię ē.

Dividitur 9º in materialem, et formalem. Identitas materialis, q̄s etiām solet phisica, sive identica apellari, ē ratio illa, vi cuius aliqua extrema ante operationẽ intūs habent idem ēē realiter, nectuz tamē ē de esentia metaphª alterius, ideoq pt̄ unū sine altero concipi ab intū: sic aāl, et ratiole in hoīe idē ēē rauiter hb̄nt; intūs vº pt̄ unū sine alio cognoscere, ut infra dicemus. Identitas formlis, q̄ etiaz metaphª, sive esentialis dicitur, ē illa ratio, vi cuius aliqua extrema nō tantuz raliter sunt idem, sed taliter includitur in suis conceptibus formlibus, ut n̄ posit unū cognosci, quin aliud simul inteligatur: sic identificatur aāl, et ratiole, cuz hoīe, et una quęq res cum sua esentia metaphª, sive cum predicatis illis, p q̄s definitur. Utraq identitas pt̄ ēē rālis, si vera re detur in rebus, et interduz ficta, si ab intū fingatur ubi n̄ ē.

Unitas, q̄ ē rāo superior ad identitatẽ, et ad plura se extendens, coomuniter defenitur: indivisio rei in se, et divisio aquolibet alio: q̄s defenitio desumpta ē ex Phº 1º metaphª, capª 7º aiente: Quod

n̄ hbnt divisionem, quatenus n̄ hbnt, idē dicuntur. Dividitur 1º unitas in ralē, et rationis, sive inphisicā, et intentionalē: ralis, sive phisica dicitur illa, qˢ invenitur in rebus indepēdenter ab intu; et intentionalis 2º, sive rationis ē illa, qˢ ft ab intu, qdo considerat aliqd, in quo plura conveniunt, nihil de eorū pluralitate cogitando, et hac unitate ft universale, de quo postea. Unitas ralis alia ē identitatis, alia compositionis: 1ª nihil aliud ē, q̄ identitas jam explicata, sed ulterius dividitur in singularē, et forlē: singularis ē indivisio rei in plura singularia eiusdē rationis; sic Petrus ē indivisibilis ī plures Petros: hec autē dicitur etiā numeralis, quia ratione illius res numeramus, ut cū Petrū, et Paulū duos hones eē dicimus: adhuc materialis vocatur; l quia de matriali se hbt ad scientias, qˢ de singularibus n̄ curāt, l quia ab unitate forli perficitur, sicut matria a fōā. Deniq Caracteristica vocitatur, qua vi illius Petrus sē alioqui similis Paulo ab illo distinguitur ratione singularitatis, l petreitatis. Unitas forlis ē indivisio rei ī plures essentias, seu carētia divisionis per predicata forlia, sive specifica sint, sive generica; unde, sicut Petrus sē ratione unius singularitatis, ē indivisibilis in plures Petros, ita ratione unius humanitatis, ē indivisibilis in plures hones, et ratione unius animalitatis in plura animalia: verū ex comuni modo loquendi nomine unitatis forlis tantū intelligitur illa, que a predicatis specificis sumitur; hec enī strictior ē ceteris, quia per illā quelibet res a pluribꝰ differt.

Unitas compositionis ē, qua res distinctē media aliqua unione sunt unū, quare idē eē videtur, ac distinctorū unio, et ē duplex, alia perse, et alia per accidens. 1ª dr̄ illa, media qua aliqua extrema alias distincta, phc uniuntur p modū actus, et pōe, uniū totū constituūt; et hec adhuc ē duplex; alia dicitur unitas perse perseitate substantiali; altera perse perseitate accidentali. 1ª ē illa, qˢ invenitur inter extrema substantialia mutuo ordinata per modū actus, et pos; sic ex corpº p modū pos perfectibilis, et ex anima rationali per modū actus, sive pē perficientis, resultat compositū unū per se perseitatate substantiali scilt hōō.

Unitas p se perseitate accidentali dicitur illa, qˢ reperitur inter extrema pertinentia ad diversa predicamenta, se habentia tamē p modū actus, et pos, et licet mutuo n̄ ordinentur, unū tamē dicit ordinē ad aliud: sic ex subto, et albedine, sē qˢ ad diversa pertinēt predicamenta, resultat hoc concretū album, qd ē unū per se perseitate accidētali = Unitas p accidens dr̄ illa, qˢ servatur inter extrema completa in se, mutuo distincta independentia, et nullo modo unita, nec inter se ordinata: sic acervus lapidū, exercitus, Civitas, et quibis alia multitudo dicuntur hbre unitatē p accidens. Tandem distinctio, qˢ directe identitati opponitur, ellucidanda venit, et nequit melius explicari, q̄ p hoc, qd sit carētia identitatis; ubi enī deficit identitas, distinctio necesse ē, intercedat. Dividitur qº 1º in ralē, et ratīs, sive inphisicē, et intentiōlē. 1ª ē carentia identitatis ralis, sive rāo illa, vi cuius ante operationem intus unū extremū n̄ ē aliud: 2ª ē carentia identitatis intentionalis, sive separatio facta ab intu inter predicata phc identificata. Distinctio ralis, sive phª alia dr̄ positiva, quia inter extrema positiva servatur, ut inter honem, et Equū: alia negativa, quia inter extrema negativa servatur, ut inter carentiā honis, et Equiii: alia deniq mixta, quia inter extremū unū positivū, et aliud negativū intercedit, ut inter lucē, et tenebras.

Rursus: alia dicitur adequata, sive excludentis ab excluso, quia reperitur inter extrema, quæ mutuo se excludunt, et per se ipsa differunt; sic distinguuntur Petrus, et Paulus: alia inadequata, sive includentis ab incluso, et hæc datur, quando unum extremum includit alterum, et aliud; sic distinguitur homo ab anima, quia ultra illam includit corpus, quæ duo extrema hominem constituit. Ulterius alia dicitur absoluta, quia inter extrema absoluta reperitur, ut inter hominem, et leonem, calorem, et frigus; alia modalis, quia inter rem, et eius modum reperitur. modi dicuntur debilissimæ quædam entitates affixæ rebus, sine quibus nulla potentia existere valent, bene tamen res sine ipsis: huiusmodi sunt, ubicatio, sessio, motus, quies, duratio, unio, pluraque alia. Ultra has distinctiones ab omnibus admissas celebrem aliam excogitavit Subtilis Doctor, quam formalem ex natura rei appellat: asserit igitur, a parte rei, et ante intellectus operationem duplicem dari distinctionem realem, aliam, quæ reperitur inter duas entitates, ut inter Petrum, et Paulum; alteram, quæ non inter duas entitates, sed inter duas formalitates eiusdem entitatis in recedit, ut inter animalitatem, et rationalitatem hominis. 1am distinctionem appellat realem entitativam: 2am vero realem formalem ex natura rei: realem, quia realiter existit ante intellectus considerationem; formalem, quia non inter entitates, sed inter formalitates reperitur; ex natura rei, quia non ab extrinseco, sed ab ipsis rerum naturis oritur; et tandem illam vocat mediam, quia nec est distinctio realis entitativa, nec rationis, sed maior ista, et minor illa.

Denique ex communi sensu dividitur distinctio realis in actualem, et virtualem: actualis, quæ etiam formalis appellatur, dicitur illa, quæ actualiter distinguit extrema, ut distinctio Petri, a Paulo. Virtualis, cuius natura explicanda prolixe agunt AA., est æquivalentia unius, et indivisibilis rei ad plura realiter distincta: hæc 1o æquivalentia potest sumi 1o in ordine ad diversos effectus causandos, et diversa alia munera exercenda; sic anima rationalis dicitur virtualiter triplex, æquivaletque animabus bruti, et plantæ; quia effectus ratiocinandi, sentiendi, et vegetandi, eodem modo præstat, ac si revera esset triplex, cum tamen sit unica, et indivisibilis. Distinctio hæc virtualis sic explicata communiter admittitur ab AAbus.

2o sumitur prædicta distinctio pro capacitate unius rei, ut de ipsa verificentur prædicata contradictoria extrinseca, et intentionalia, qualia sunt cognosci, et non cognosci, quod ab aliis aliter, et melius explicatur nomine distinctionis fundamentalis; ita, ut distinctio virtualis nihil aliud sit, quam fundamentum, quod unica, et indivisibilis res propter sui æquivalentiam ad plura, præstat intellectui, ut ipsam quasi in plures dividat formalitates, unamque præcise cognoscat, altera incognita manente: unde aiunt, hæc capacitas ad suscipienda prædicata contradictoria, extrinseca, et intentionalia, non est immediata, quia talia prædicata non verificantur immediate de re, prout in rerum natura existit, sed est tantum mediata; quia media separatione intentionali verificantur: et in hoc sensu eam plures, et gravissimi AA. distinctionem hanc virtualem admittunt, quorum alii fundamentalem, alii virtualem extrinsecam, alii denique virtualem intrinsecam, sed minimam appellant.

3° sumitur distinctio virtualis pro capacitate intrinseca rei ad suscipienda prædicata contradictoria intrinseca, absoluta, et independentia a nostra cognitione. Hæc distinctio apellatur virtualis intrinseca, et maxima, a pluribusque, et gravissimis Theologis admittitur in divinis, ut salva fide, verificentur de natura divina, et de relationibus cum ipsa identificatis propositiones istæ; natura divina realiter absolute communicatur filio: Paternitas realiter absolute non communicatur filio; Filiatio divina realiter absolute producitur: natura divina realiter absolute non producitur. Plures etiam adstruunt illam in creatis inter prædicata eiusdem entitatis, ut inter animal rationale eiusdem hominis; unde asserunt animalitatem esse realiter aptam rei rationem assimilandi hominem equo, secus rationalitatem; et hic est sensus plurium Thomistarum præsertim antiquorum. Carmelitæ complutenses aliam excogitarunt identitatem, et distinctionem, quam vocant potentialem rationis cuius prædicata realiter coniuncta, et identificata possunt realiter distingui, et separari, et separata, et distincta realiter iterum possunt coniungi, et identificari.

Distinctio rationis dividitur 1° in fundamentalem, et formalem: fundamentalis nihil aliud est, quam fundamentum, quod res aliqua, ex eo, quod pluribus æquivalet in causando, vel operando, aliisve muneribus exequendis, tribuit intellectui, ut ipsam secundum aliquam rationem, sive munus cognoscat, non vero cum aliam: unde hæc tantum improprie, et metaphorice valet apellari distinctio; re vera enim tantum est fundamentum ad distinctionem. Formalis est actualis separatio intentionalis unius prædicati ab alio cum ipso physice identificato. Hæc distinctio formalis, (et est distinctio 2ª distinctionis rationis) est duplex; alia est cum fundamento, seu rationis ratiocinatæ; altera sine fundamento, seu rationis ratiocinantis. 1ª est, quæ reperitur inter prædicata eiusdem entitatis æquivalentis pluribus, vel cum illis convenientis: unde, quia homo qua corpus convenit cum lapidibus, qua vivens cum arbori, qua animal cum brutis, quoad intellectivus, cum Angelis: intellectus cum fundamento distinguit in illo formalitates corporis, viventis, animalis, et rationalis. 2ª est, quam intellectus absque fundamento fingit, ut si hominem, ut a se distinctum existimet. Verum pro clariori notitia identitatis, et distinctionis, nota 1° cum eximio Doctore disp. 7ª metaphysicæ, sectione 6ª n° 6 Aristotelem pluribus in locis maximum agnoscere discrimen inter distinctionem, diversitatem, et differentiam: ea namque dicuntur diversa, quæ propter mutuam distinctionem sunt adequate desimilia, aut inæqualia: quæ autem in aliquo conveniunt, et in aliquo discriminantur dicuntur differre. Attamen, licet hæc vera sint attenta vocum propietate, iam usus invaluit, ut prædictæ tres voces promiscue in disputationibus usurpentur; unde forsan ridiculum te exhibebis, si hunc rigorem ad unguem observes.

Nota 2°, quod licet plura sint signa ab aliquibus asignata pro reali distinctione dignoscenda, duo præcipua, et manifestissima hæc habentur: 1ᵘᵐ est productio realis saltim quoad 1um esse; inter producens enim, productum realis distinctio debet intercedere. 2ᵘᵐ est realis separabilitas unius rei ab alia; si enim, ut ait Philosophus 7° topicorum, capitulo 1o poterit alterum sine altero esse, non erit idem.

Nota 3°: ad perfectam distinctionem rationis efformandam non sufficere, eamdem rem distinctis conceptibus attingi; conceptus namque isti, homo, et animal rationale aliquomodo differunt, quia tamen ipsissimum obiectum attingunt, minime perfecte distinguunt adhuc intentionaliter hominem ab animali rationali, vel animal rationale ab homine, sed tantum imperfecte, et per nos expressiones: requiritur igitur conceptus ita diversi, ut diversimode obiectum definiunt diversorum taliter, ut obiectum, ut attactum per unum conceptum, nequeat per alium definiri; sic homo, ut cognitus per conceptum animal, nequit per conceptum rationale definiri, aut explicari.

Circa fundamentum 1.um huiusmodi distinctionis mire digladiantur AA. plurimi asserunt esse diversa connotata, diversas operationes, vel quibus alia distincta munera, in ordine ad quae ponitur obiectum; sic, quia hoc connotat, seu dicit ordinem ad discursum, et sensationem tribuunt fundamentum intui, ut ipsum sapiat in ordine ad sensationem per conceptum animal, et in ordine ad discursum per conceptum rationale, et sic de aliis. Alii ad imperfectionem, et inadaequationem specierum recurrunt. Alii 1.o sentiunt, hoc praecise consistere in obscuram imperfectione, humanamque intus debilitate, ratione cuius nequit obiectum uni co intelligi conceptu. Ego 1.o existimo, fundamentum huius distinctionis rationis esse inadaequatam, et imperfectam repraesentationem specierum; si enim species adaequate, et perfecte repraesentet obiectum in actu 1.o, profecto illius cognitio imperfecta, et inadaequata non evadet, ac consequenter nullam efficiet distinctionem: et ratio huius est; quia species non repraesentat in actu 2.o, nisi iuxta capacitatem, et activitatem potentiae; cumque potentia operetur, ut causa necessaria, hinc est, quod si repraesentatio speciei est imperfecta, etiam cognitio imperfecta erit.

Verum haec imperfectio, et inadaequatio specierum potest ex multiplici capite oriri. 1.o ex eo, quod obiectum repraesentetur per speciem alienam, vel per speciem non adaequantem illius perfectionem in esse repraesentativo: sic dum cognosco volitionem divinam per speciem volitionis creatae, ipsum concipio, tanquam actum egredientem a voluntate, cum re vera identificetur cum illa; quod ideo ita evenit, quia species volitionis creatae non adaequat in esse repraesentativo: sic etiam cognosco Angelum ad modum corporis distinctum volitione non adaequat in esse repraesentativo: sic etiam cognosco Angelum ad modum corporis, quia species corporis ipsum perfecte non repraesentat, et sic de innumeris aliis, quae passim experimur.

2.o oriri potest inadaequatio repraesentationis ex eo, quod, licet species sit adaequate repraesentativa obiecti in actu 1.o, vel ipsum adaequet in esse repraesentativo, tamen in actu 2.o illud non repraesentat adaequate, et secundum se totum; vel, quia species tantum inadaequate, et minus perfecte communicatur, seu unitur potentiae, vel, quia potentia est incapax cognoscendi obiectum secundum se totum; sic iuxta Theologos, unitur essentia divina mentibus beatorum per modum speciei repraesentantis ipsum Deum, possibilia, et futura; et nihilominus, quibus essentia divina sit adaequate repraesentativa totius Deitatis, possibilium, et futurorum, nullus tamen Beatus Deum totaliter cognoscit, immo nec omnia possibilia, et futura, sed solum ea, quae ipsi a Deo pro suo libito manifestantur. Denique potest oriri inadaequatio ista ex diversis connotatis, operationibus, causis, effectibus, et aliis: eademque natura namque sensatione in homine, v.g., statim coniungit species repraesentans ipsius animalitatem: idemque in pluribus aliis exemplis cerni facile potest. Ergo inadaequata, imperfectaque repraesentatio speciei est fundamentum proximum distinctionis rationis; fundamentum 1.o remotum potest esse, vel extraneitas, imperfectioque speciei in esse repraesentativo, vel eius communicatio, et unio imperfecta cum potentia, vel denique multitudo connotatorum. Notandum tandem, quod esto similitudo stricte sumpta, unice detur in qualitate; similia enim, ait Philosophus, sunt quorum qualitas est una, ut duo parietes albi; tamen in sensu magis lato accipitur etiam similitudo pro convenientia in quocumque praedicato, quae quidem convenientia unitas similitudinis appellatur. Similiter, licet aequalitas in rigore unice inveniatur in quantitate, et extensione, in qua duo homines, v.g., eius dem magnitudinis aequales dicuntur, extenditur etiam ex communi usu loquendi ad quamcumque convenientiam perfectionum virtute, vel alia perfectione designandam: ut enim inquit August. 6.o de Trinitate, in his, quae magna mole non sunt, idem est melius esse, quam maius esse. Id ipsum, quod de similitudine, et aequalitate dictum est, intellige opposito modo de dissimilitudine, et inaequalitate. Tandem multiplicitas, quae unitati opponitur, totidem modis, ac ea dicitur; pro nunc scire sufficit, aliam esse individualem, quae ex pluribus individuis resultat, aliam, specificam, quae ex pluribus speciebus, et aliam genericam, quae ex pluribus

ri generi 3tat. His habitis, oia, l forsã plura, q̃ de identitate, unitate, et distintione apud AA. inveniuntur dispersa, nec prodigalitate explanata, ea jã sine magno labore collecta, et presentia habetis; ne vos, dũ de quocũq sermo fuerit, ignoretis. Verũ, si oblivioni dentur, miserè oleũ, et operã perditis, et inter lugubres ignorantię tenebras voluntariè manebitis.

Questio secunda

Num detur distintio fõrlis ex natura rei inter gradus metaphisicos superiores, et inferiores eiusdem entitatis? sensus questionis aperitur, et refferuntur sententię

Sect 1.a

Gradus metaphi in presenti apellantur predicata metaph.a cuiuslibet individui, p qug intellectus, quasi, ascendit, et descendit ĩ consideratione rei; ĩ hoĩe v.g. ascendit ad gradũ animalitatis p gradus individui, rationis &. et descendit ad gradũ viventis p gradus subs, corporis, qui supra vivens locatur. Igĩ presens disputatio quęrit, ĩqua distintione gradus isti inter se, et a singularitate distinguantur? Unanimiter scotistę suam hic pgũt distintionem forlẽ ex natura rei dubio precedenti explicatam. Ceterũ ñ omniũ ẽ una mens; nã plures docent gradũ genericũ distingui forliter ex natura rei ab specifico, et ñ econtra, quia gradus genericus scipi pot sine specifico; ñ autẽ hũc sine illo, cuius ratio l.e ẽ; quia genus ẽ pars essentię speciei: ita opinatur Sorectius, et Maurutius apud Merinerũ. Econtra autẽ ibidẽ Basilius, et Rada contendũt, speciẽ distingui forliter ex natura rei a genere, quia species ñ ẽ pars definitionis generis; et quia genus ẽ pars definitionis speciei, autẽ ñ distingui forliter ab specie. Merineaus autẽ mutuã ĩadequatã distintionẽ inter illos gradus statuit. Ergo preter hos, et pauciores extra scholã subtilis Doctoris, oẽs talẽ distintionẽ ĩpugnãt, cuiquũ sit.

Conclusio Nostra Sect secunda

Gradus metaphi alicuius individui ñ distinguũtur inter se nec a singularitate, distintione forli ex natura rei. Conclusio hęc expressa ẽ Ang. Precep. mens pluri in locis, precipue 1.a pte q. 58 art. 2.o ad primũ: sed quia in conspectu subtilis Doctoris, specialis ponderis ñ ẽ Authoritas D.i Ths. apud adversarios, ideo sola ratiõe cũ ipsis ẽ concertãdũ; sit g.o nulla datur distintio media inter realem, et rationis: sd ante operationẽ intus, nec datur distintio rationis; nã hęc sẽper fit per actũ intus; similiter nec datur distintio realis, cũ gradus isti realiter inter se ñ distinguantur. g.o Major, q̃ sola a contrariis negatur, probatur sic: distintio ẽ ppras entis; ac proinde tot sũt gñra distintionũ, quot sũt genera entium; sd inter ens reale, et rationis ñ datur ens mediũ: g.o nec inter distintionẽ realem, et rationis datur distintio media, forlis nẽpe ex natura rei. Confi: quia enĩ id, qd existit, nqt aliter existere, q̃ obtive tantũ in intu, l subtive apte rei, ideo tantũ datur duo gñra entiũ, realis, videlicet, et rationis; sd q̃ distinguuntur, ñ possũt aliter distingui, q̃ obtive tãtũ ĩ intu, l subtive apte rei: g.o tãtũ dantur duo gñra distintionũ, realis, videlicet, et rationis: ñ g.o locus ẽ distintioni medię scoticę.

Respondent contrarii, qd si distinctio ralis sumatur a pte rei, veru ē ñ dari medium, inter distinctionē realē, et raonis, quia oīs distinctio, l datur a pte rei, l obiive tantū ī intellectu. Verum si distinctio ralis sumatur pro distinctione inter rē, et rem, q̃ potest apellari distinctio realis entitativa, datur mediū inter illam, et rationis, scilt, distinctio formlis ex natura rei; quia hęc ñ ē ralis entitativa, cū ñ reperiatur inter diversas entitates, sd tantū inter diversas formlitēs; nec ē distinctio raonis, cū detur a pte rei: unde ē, aiūt, distinctio ralis formlis media inter ralem entitativā, raonis.

Sed contra ē: distinctio ralis formlis ē etiā distinctio ralis entitativa: g ñ ē media inter ralem entitativā, et raonis. P. ans: distinctio ralis formlis ē, q̃ reperitur inter duas formlites, et realis entitativa, q̃ datur inter duas entitates; sd distinctio ralis, q̃ reperitur inter duas formlitēs, reperitur etiā inter duas entitēs: gᵒ. P. mi: ī hoīe vg quęlibet formlitas, ut raonalitas, l aalitas formliter a pte rei ē entitas: gᵒ. P. ans: prędicata, p q̃ constituitur id, qd ē formliter ens, debet ēē formliter entitas; sd hoō, qui ē formliter ens, formliter constituitur per animalitatē, et rationalitatem: gᵒ.

Si autem dicas, a pte rei quęlibet gradū ēē rē formlē, ac pro inde ñ ens, ut intendimus, sd formlitatem entis, verū contra ē; tū quia quilibet gradus includit ens; ē enī hęc prędicatio vera: aalitas ē ens; tum etiā, quia a pte rei quęlibet formlitas, ē quędam natura, q̃ raliter alia ñ ē, qd percipi nqt, quin sit formliter ens. = Et ex his rursus intorqueo telum: quęlibet formlitas aut ñ distinguitur formliter ex natura rei ab alia, aut seipsa tali distinctione a semetipsa distinguitur: hoc scotistę ñ cōcedent; g nec primū sustinere sufficiūt. P. sequelā: ideo una formlitas ab alia distingr tali distinctione, quia definibilis ē diversa definitione; et quęlibet potest ī seipsa diversa definitione definiri prt enī definiri, l quatenus ens, l quatenus subta, l qtenus vivens ē &: gᵒ p hoc pręcise a seipsa valebit distingui, qd 1ᵒ aspectu ī credibile ē.

2ᵒ probr delusio ex doctrina scotistarū: nulla datur distinctio formlis ex natura rei inter extrema, q̃ identificantur 1ᵒ modo dicendi p se; (cuīs vox quā utitur nobilis scotista Rada) sd gradus superiores, et inferiores identificantur 1ᵒ modo dicendi p se: gᵒ. P. mi: ubi aliqd prędicatū ē tota essentia, aut pars essentię alterius, identificantur cū illo 1ᵒ modo dicē di p se; sd quęlibet gradus superior, ē aut adequate essentia, aut pars essentię īferioris: nā hoō vg ē adequata essentia Petri, aal ē pars essentię hoīs; vivens ē pars essentię aalis: gᵒ. Confr: eo modo, quo distinguuntur ī Petro vg gradus superiores, et inferiores, distingr humanitas Petri ab eius singularitate; sd humanitas Petri ñ distingr actualiter formliter a pte rei ab eius singularitate: gᵒ nec gradus superiores distinguuntur ab inferiorī. P. mi: si humanitas Petri distingueretur actualiter formliter a pte rei ab eius singularitate, seorsū a singularite eēt singularis; eēt enim hęc humanitas, et ñ illa: sd hoc plusq̃ absurdū ē credere: gᵒ et id, ex quo sequitur. = Tertius: sicut oīs identitas ē carentia distinctionis, ita identitas formlis ē carentia distinctionis formlis; sd inter prędicta gradus datur a pte rei identitas formlis: g et carentia distinctionis formlis. P. mi: oīs prędicatio formlis exigit identitatē formlē; sd a pte rei dantur inter gradus prędictos prędicationes hę, q̃ formles, et verę sut: hoō ē aal; aal ē vivens: gᵒ.

Argumentorum solutio sect. Sexta.

Argumentantur scotistæ 1º: de una, eademq entitate realiter indistincta nequeunt verificari prædicata realiter, actualiter contradictoria; sed de animalitate Petri, v.g., et de eius rationalitate verificantur realiter, actualiter prædicata contradictoria: ergo non sunt realiter idem, et consequenter distinguuntur formaliter ex natura rei. Probatur mi: animalitas a parte rei est ratio assimilandi hominem equo, et rationalitas non est ratio assimilandi hominem equo: at hæc sunt prædicata contradictoria: ergo. Probatur minor quoad 2am partem: rationalitas est ratio dissimilandi hominem equo, sed idem prædicatum nequit simul esse ratio assimilandi, et ratio dissimilandi: ergo. Hoc idem arguments formari potest de natura, et singularitate Petri, per quarum unam est similis Petrus naturæ Pauli, et per alteram, scilicet, per singularitatem est illi dissimilis. En argumentum absdubio difficile, cuius solutio vexit torsit Angelorum ingenia, ideoq communiter ingeniosum crucis apellatur a scotistis: ab aliis vero, præsertim recentiori[bus], (ea est humani sensus mira varietas) despicabile, futile, inanisq fallacia vocitatur. Enim vero illud primo in adversariorum ipsos retorquemus, ut quam nos crucem portamus, aiat hic Pater Losada, et satis scotista Cuxineus: nam istis argumentum probat, non solum distinctionem formalem ex natura rei inter animal, et rationale in homine, sed etiam distinctionem realem entitativam; cum similitudo, et carentia similitudinis non solum distinguantur formaliter ex natura rei, sed etiam entitative, tamquam ens a non ente. Probatur 2º: ratio entis ut sic, quæ iuxta omnes, et specialiter iuxta ipsorum scotorum, est unica, et simplex formalitas constare pluribus formalibus actu distinctis ex natura rei; quia ens, ut sic, prout est principium veritatis, non est principium bonitatis, sed diversa ratione comparatur ad utramq: quod si dicatur, hoc solum arguere distinctionis rationis in ente, ut principio earum rationum; cur non idem dicetur de entitate, quæ est rationalitas, et animalitas simul? Probatur 3º; rationalitatem hominis plures includere formalitates ex natura rei distinctas, et consequenterq non esse deceptam duplicem, quod ut verbatur Pontius, scotistis ipsi non admittunt. Probatur sequela: rationalitas, ut est principium intelligendi, non est principium volendi, et e contra: ergo iuxta adversariorum argumentum rationalitas constare debet duplici formalitate, quarum una sit principium intelligendi, et altera principium volendi. = Clarius; rationalitas est similis equinitati in ratione vitæ, et dissimilis in respectu proprio rationalitatis: ergo habebit duplicem formalitatem diversam. Arguitur ergo æque ac nos contra adversarios.

Jamq ergo ad illud respondeo concessa maiori, nego minorem; ad probationem concessa maiori quoad 1am partem, quoad 2am nego: et ad huius probationem distinguo maiorem: rationalitas est ratio dissimilandi imperfecte, et inadequate hominem equo, concedo; perfecte, et adequate, nego maiorem; et distinctio minorem: idem prædicatum præcisive sumptum nequit esse ratio assimilandi, et dissimilandi transeat minor; idem prædicatum realiter sumptum, subdistinguo: nequit esse ratio assimilandi, et dissimilandi, perfecte, et adequate, concedo; imperfecte, et inadequate nego minorem, et consequentiam. Rationalitas igitur, et animalitas sicut, et quilibet alius gradus metaphysicus, in duplici sensu possunt accipi: 1º ut significantur his vocibus, animalitas qua talis, animalitas esse; rationalitas qua talis, rationalitas esse, vel aliis similibus: 2º, ut exprimuntur cum isto addito rationalitas a parte rei, sive realiter sumpta: animalitas a parte rei, sive realiter considerata. In prima acceptione solum dicunt sua prædicata essentialia, et metaphysica præcisive ab omni eo, cum quo tamen identice, et materialiter identificantur: v.g., animal unice dicit esse rationem assimilandi hominem equo, principiumq sensationis: rationale vero exprimit tamen principium discursus, ac proinde rationem dissimilandi hominem equo. In 2a vero acceptione dicunt omne id, cum quo a parte rei identificatur; unde in hoc sensu nihil potest animalitati convenire, quod rationalitati non conveniat, ac proinde, cum animal a parte rei sit ratio assimilandi hominem equo, etiam rationale cum ipso identificatum est ratio assimilandi: et similiter; cum rationale sit ratio dissimilandi, etiam animal cum ipso identificatum est ratio dissimilandi, cum hac tamen differentia; quod similitudo est perfecta respectu animalitatis, et imperfecta respectu rationalitatis: e contra

2º disimilitudo; hæc enim respectu rationalitatis ē pfecta, et respectu animalitatis ī pfecta.

Procurrus doct.ª
vnica, sciendū ē, similitudinē, et disimilitudinē n̄ ꝯsistere ī indivisibili, sive ī gradu aliq° determinato, sd suscipere magis, et minus, fundatur naq̄ ī ꝯformite, et disꝯformite prædicatorū, vnde quo maior, et pfectior fuerit ꝯformitas, eo strictior erit similitudo, et e contra: sic Petrus v.g.ª ē magis similis Paulo, q̄ Equo, et huic magis, q̄ lapidi, quia ī pluri.ª ꝯvenit cū Paulo, q̄ cū equo, ī pluri.ª q̄ cū isto, q̄ cū lapide: quapropter similitudo ī prædicatis specificis ē maior, q̄ similitudo ī prædicatis genericis, ex quo habes: idē prædicatū ꝯs eandē ratioē posse ēē alteri simile ī gradu generico, et disimile ī gradu specifico, quia disimilitudo specifica n̄ ē carentia similitudinis genericæ, sd tantū specificæ: vnde solū opponuntur ꝯtradictorie similitudo, et disimilitudo generica, similitudo, et disimilitudo specifica, quia sūt eiusdē ordinis, et generationis; n̄ tamē similitudo generica cū similitudine specifica, et eꝯverso ppter ratioē oppositā.

Sed insurges: ratiō asimilandi dbt vtrīq̄ extremo ꝯvenire; sd rationalitas n̄ ꝯvenit homi, et Equo: g.º rationalitas n̄ ē ratio asimilandi hominē equo. P. maj: ut animalitas sit ratiō asimilandi hominē equo, dbt vtrīq̄ extremo ꝯvenire: g.º — Præterea: ex contra doct.ª seqr, Equū ēē similē homi ī rationalitate; sd hoc dici nqt absq̄ inꝯvenientis nota: g.º nec id ex quo seqr. — Dist.º maj: ratio asimilandi præcise dbt vtrīq̄ extremo ꝯvenire, ꝯcedo maj: ratio asimilandi, et disimilandi subdist.º, debet vtrīq̄ extremo ꝯvenire, l ipsa, l aliqd ipsi simile, ꝯce maj: ipsa præcise, neg maj; et dist.º min: rationalitas n̄ ꝯvenit Equo, nec aliqd rationalitati simile, neg min; rationalitas ipsa præcise, ꝯcedo min; et dist.º ꝯsequens: g.º n̄ ē ratio asimilandi præcise, ꝯcedo; asimilandi, et disimilandi, neg ꝯq̄.

Ad probatiōē, dist.º ans: ut animalitas sit ratiō asimilandi, et disimilandi dbt vtrīq̄ extremo ꝯvenire, neg ans: ut præcise sit ratiō asimilandi, subdist.º, sumpta præcisive a rationalitate, ꝯcedo ans: supta phē, et ut a parte rei identificata cū rationalitate, neg suppositū, quia prout sic n̄ ē præcise ratiō asimilandi, sd ē ratiō asimilandi generice, et disimilandi specifice, ut jam dictū ē. Itaq̄ ratiō illa, q.ª in re ē ratiō disimilandi, cū prout sic disꝯvenientiā involvat, nqt vtrīq̄ extremo ꝯvenire: et ideo, q̄bis rationalitas sit in re ratiō asimilandi, et disimilandi, Equo n̄ dbt ꝯvenire; ꝯvenit tamē aliqd rationalitati simile, scilt, illius animalitas, q.ª cū homis rationalitate ꝯvenit ī eo, qd vtrīq̄ extremi ē in re principiū operationis sensitivæ: atamē, ut animalitas (idē de quolibet alio prædicato intellige) sit præcise ratiō asimilandi, cū prout sic nullā īplicet disꝯvenientiā, dbt vtrīq̄ extremo ꝯvenire; verū, ēē ratiōnē asimilandi præcise, nullo modo ꝯvenit animalitati a parte rei, sd tantū præcisive, et intentionaliter in statu, scilicet, separationis ipsius a rationalitate; rationalitas vº nullo modo statu ē ratiō asimilandi præcise: sd in statu phº, asimilandi, et disimilandi; in statu vº præcisionis, vnice disimilandi. Vnoverbo: tam animalitas, q̄ rationalitas sūt a parte rei ratiō asimilandi generice, et disimilandi specifice hominē equo; in statu autē intentionali, et præcisionis animalitas vnice asimilat, et rationalitas vnice disimilat; quapropter absolute concedi pt propositio ista: ratio asimilandi præcisive sumpta dbt vtrīq̄ extremo convenire; secus vº hæc: ratio asimilandi rationaliter supta dbt vtrīq̄ extremo convenire: ratio huius ē; quia in 1.ª ratio asimilandi, animalitas, nempe n̄ ē necessario rationalitas; sicq̄ potest ēē, et ī homine, et ī Equo: in 2.ª

autẽ propositione, cum animalitas ipsa sit identice, et realiter rationalitas, nil mirũ, Equo ñ con venire; et hoc adhuc ĩ Scotistarũ sententia verum ẽẽ debet: ipsi eniñ aiuñ, animalitatẽ hominis ẽẽ rationẽ asimilandi eundẽ homẽ Equo, et nihilominus dicere nõ possuñ animalitatẽ sic realiter supp posse Equo convenire. Per hoc etiã constat ad secundũ, ad qd dist.º maj: ex contra doctrina seqr Equum ẽẽ similẽ generice homini ĩ rationalitate; concedo; similẽ specifice, neg majᵉ: et sic distincta minori neg conseqᵃ Cũ gº rationale apte rei sit animal, fundat similitudinẽ, nedũ specificã, q̃ duo rationalia ha bent, sẽ etiã genericã, per q̃ homo asimilatur Equo; ex quo nullũ seqr inconveniens, cũ idem rationale apte rei sit ratio asimilandi homẽ Equo in gradu generico, et disimilandi ĩ gradu specifico.

Ut hęc ex radicitus percipiatis, notate doctrinã, q̃ ĩ pręsenti tradit Recentior Losada; ait eniñ, pagª 252º, dum dr „animal ẽẽ rationem asimilandi homẽ Equo, solũ significatur utruq ẽẽ aal: e contra 2º, dũ asseritur rationale „nẽẽ rationẽ disimilandi homẽ Equo, significatur, ñ ẽẽ duo rationalia, sive ñ utruq, sẽ solũ hominem „ẽẽ rationalẽ: et hęc ẽ in locutionibus mens omniũ scotistarũ, qui ideirco negant, rationale ẽẽ rationẽ „asimilandi homẽ equo, quia inde fieret, ñ solũ hominẽ, sẽ etiã Equũ ẽẽ rationalẽ: unde ĩ his propositionib „hoc, et Equus sunt duo animalia; hoc solũ, et ñ Equus ẽ rationalis; nulla ẽ contradictio; na hęc 2ª ñ negat „de homine, et Equo animalitatẽ, q̃ afirmat 1ª, sẽ solũ negat Equo rationalitatẽ, q̃ 1ª ĩ illo ñ adstruit: ac „proinde ñ sit afirmatio, et negatio eiusdẽ de eodẽ, et secundũ idem, prout exigit conditio.

Verum ñ quiesces: Petrus apte rei similior ẽ Paulo, q̃ Equo: gº ẽ similis Paulo ĩ pluribus formalitatibus, proindeq in ĩ Petro datur aliqua formalitas, ĩ qua ñ sit Equo similis. — Vel aliter ĩfero ex doctrina nrã. gº Petrus ñ ẽ similis Equo secundũ se totũ; aliter eniñ, quomodo posset ẽẽ magis similis Paulo? gº datur ĩ Petro aligª realitas, ĩ qua nullatenus sit Equo similis. — Dist.º conseqns: ẽ similis ĩ pluribus formalitatibus, q̃ sint plures per unitũ, conc.º; q̃ sint plures apte rei, neg conseqᵃ: et dist.º conseqns alterius illationis: gº Petrus ñ ẽ similis Equo secundũ se totũ similitudine connotante utruq ẽẽ rationale, coc.º; similitudine connotante utruq ẽẽ animal, neg 1ᵃ, et 2ᵃ conseqᵃ.

In Petro namq apte rei nulla ẽ pluralitas formalitatũ, sẽ unica essentia ĩdivisibilis, q̃ tota ẽ magis similis Paulo, q̃ Equo: et tota etiã minus similis Equo, q̃ Paulo, ĩ quo nulla ẽ contradictio; quia similitudines Petri, ad Paulũ, et Petri ad Equũ, licet idẽ subiẽ, seu fundamentũ habeat, ĩcluduñ tamẽ, et connotant diversos rñs, et ratione ipsorũ diversẽ efficiuñ sensũ: quia, ut dictũ ẽ supra, similitudo unius hominis ad aliũ ĩ rationalitate ẽ specifica, ac proinde ut pote ma jor similitudo connotat utruq extremũ ẽẽ rationale: similitudo autẽ hominis ad Equũ, cũ sit tamẽ generica, ac proinde minor, licet ab eodẽ pñpiõ ĩdivisibili sumatur solũ exigit connotare hominẽ, et equũ ambo ẽẽ animalia, ut ex Pᵉ Losada vidimus.

Argᵗ 2º: animali, et rationali diversẽ correspodeñ definitiones, sẽ q̃ diversis definitionibus definiuntur, distinguuntur formaliter ex natura rei: gº. Majᵃ constat; na aal definitur pñpiũ sentiendi, et rationale pñpiũ raciocinandi, q̃ quẽ diversẽ sunt definitiones. P. miñ: q̃ diferuñ essentialiter distinguuntur formaliter ex naturã rei; sẽ q̃ distinctis definitionĩ definiuntur diferuñ essentialiter: gº. — Hoc argũ, qd etiã valde magnificañ scotistẽ, ut ab ipsis proponitur, ñ solũ pro probat distinctionẽ formalẽ ex natura rei, inter gradus metaphẽ, sẽ etiã realẽ entitativã: nam ea, q̃ ante opẽ operationẽ intus differuñ essentialiter distinguuntur realiter entitative, ut patet ĩ home, et Equo.

Ad ipsũ gº respondeo disᵈᵒ maj: correspondent diversẽ deffinitiones adeqtẽ, neg maj; inadeqtẽ, seu præci sive conc.º maj: et dist.º miñ: q̃ distinctis deffĩbus adeqtis definiuntur distinguuntur pliter ex natura rei pmitto miñ; ob ñ coccessionẽ talis distinctionis: ĩ adeqtis, neg miñ, et conseqᵃ. Dicimus gº qd n gsi[illegible]

definitio arguit distinctionem inter res definitas, alioqui quodque per rationem ab alio distinctum distinguere tur realiter ab ipso, cum prout sic utrumque possit distincta definitione definiri: solum ergo definitio adequata, quae scilicet, explicat rem quoad omnia predicata cum ipsa identificata, arguit distinctionem unius rei ab alia. Definitio ergo inadequata quae rem explicat, non prout est in se, sed solum ut a nobis inadequate concipitur, tantum arguit distinctionem per rationem in rebus definitis, quare definitio hec distinctionem rationis supponit fundamentaliter immo, et exercite facit medio illo conceptu inadequato, quo rem attingit.

Sed dices: ergo saltem definitio adequata arguit distinctionem ex natura rei ab omni eo, quod per illam non exprimitur: ergo cum hec definitio animal rationale sit juxta omnes adequata naturae humanae, et alia inde non exprimat ecceitates, debet arguere distinctionem ex natura rei, inter naturam, et ecceitatem. = Sed sicut est argumentum, cum non arguat distinctionem realem inidentitatis cum ut definitio proprie dicta proindeque juxta adversarios conveniens rebus, et non formalitatibus.

Distinguo ergo sicut sequens: arguit distinctionem ex natura rei ab omni eo, et in eo sensu quo est adequata, concedo; in eo sensu in quo non est adequata, nego consequens: et alteram illationem respondeo, quod definitio animal rationale solum est adequata adequatione scientifica idest, exacta ab sciendis, quae de ecceitatibus non curant; et in hoc sensu verum est, distinctionem realem arguere ab omni eo, quod per ipsam non exprimitur, videlicet a risibili, hinnibili &c: at non est adequata naturae humanae Petri, vel alius hominis adequatione realitatis phisicae, sed est potius inadequata hoc sensu vere praecisiva cum non exprimat, esse Petrum, quod a parte rei est idem cum animali rationali. Arguitur 3º: ubi datur compositio datur distinctio partium; sed a parte rei datur in homine compositio metaphisica animalis, et rationalis: ergo = Nego minorem: quia compositio metaphisica est opus solius rationis praescindentis animal a rationali: et hinc locutiones quasdam sa tis frequentes, quae indicant rationale vel animal esse partem essentialis hominis, aut ex utroque fieri aliquam pluralitatem, ut patet in his propositionibus: homo constituitur ex animali, et rationali: animal includitur in homine, et alia huiusmodi si procedant in sensu reali sunt in rigo re falsa, quia nec rationale constituit hominem, nec in eo includitur, sed est ipsemet homo. Unde,

ut pro pluribus huius generis objectionibus responsum pareatis, observate, quasdam expressiones inventas pro statu intentionali, et praecisivo, multoties transferri ad statum realem, et phisicum in argumentis, et tunc eas repetere opus est; similes sunt istae; animal est contrahibile; animal est contrahens; animal est genus; homo est species; est natura communis, indifferens &c omnes enim denominationes istae proveniunt ab actu rationis praescindente animal a rationali, et irra tionali, et naturam humanam ab individuis, nam in statu reali non est nisi multiplex natura, et expers indifferentiae, seu communitatis, nec animal hominis est animal equi, sed aliud se toto diversum, quamvis etiam se toto simile in diversa linea. Unde cum scotista comparat animal cum rationali, cogendus est, ut loquatur, non de animali ut sic, et indeterminate, sed de anima li quod est in homine a parte rei. Si 2º reduplicatione utatur, sic ergo animal, quatenus, vel in quantum est animal &c negandum est suppositum in sensu reali; nulla enim reduplicatio est a parte rei, sed omnis involvit actum rationis praescindentem unum praedicatum ab alio. Erit perfecte caveatis pecu liares tropos, necnon, et dicendi modum scotistarum, sumati advertite 1º nomine formalitatum intelligere praedicata metaphisica eiusdem rei, vel individui, quae diversum conceptum objectivum habent, quamvis ita sint inter se connexa, ut nec unum possit sine alio existere, nec divinitus quidem.

Advertito 2º: distinctionem formalem ex natura rei, si ipsis credendum est, cohaerere cum identitati reali, absoluta, et stricta; quia formalitates, inter quas servatur, sunt una, et eadem res. Rogatum ab ipsis quarenti, in quo differant res, et formalitates? subtiliter respondent tunc extrema vocari res cum sunt entia ita completa, ut possit unum sine alio existere, naturaliter, aut divinitus, sive mutuo, sive non mutuo: ita se habent duo individua cuiuslibet praedicamenti, ut duo homines, duo albedines &c. tunc autem vocari formalitates, cum sunt praedicata eiusdem individui penitus inseparabilia.

Sed inquires pro complemento, quid sentiendum de distinctione virtuali? Ad quod breuissime respondeo, distinctionem virtualem in 1º sensu a nobis quaest. praecedenti explicato negari non posse in creatis, in 2º sensu posse probabilissime admitti, ut ex dicendis constabit: in 3º vero sensu illam rotundissime nego in creatis, tum, quia nullum praedicatum physicum, et intrinsecum rebus verificatur de praedicato aliquo, quod pariter non affirmetur de omni cum illo identificato, ut patet ex apposita argumentorum solutione; cum quod in hoc unice nitatur virtualis distinctio 3º modo sumpta, non est cur eam amplectamur.

Tum etiam, quia virtualis maxima quae ponit in creatis ineffabile Trinitatis mysterium, ac distinctio scotica, unde, et cum ipsa reiicienda est; quod sic breviter ostendo: juxta virtualistas animal realiter est ratio assimilandi, et rationale non est realiter ratio assimilandi: ergo rationale, et ratio assimilandi identificantur realiter cum animali, et non identificantur inter se; sed hoc est mirabile Trinitatis mysterium; personas scilicet identificari realiter cum essentia, et non inter se: ergo. Praeterea; vel rationale ante intellectus operationem est actu, et formaliter ratio assimilandi, vel non? si primum nihil convenit cum animali, quod rationali similiter non conveniat. Si secundum: ergo rationale distinguitur actu, et formaliter, a ratione assimilandi: ergo inter rationale, et rationem assimilandi neccessarium virtualis distinctio, sed etiam scotica datur. Consequentia haec deducitur ex 1ª, quae etiam constat ex eo, quod ubi non datur identitas formalis, debet dari distinctio, cum haec sit carentia identitatis.

Quaestio Sexta

Anum inter gradus metaphisicos eiusdem entitatis detur Praecisio objectiva?

Non nulla notantur pro resolutione dubii, et refferuntur sententiae

Sectio Prima

Dubium hoc temporibus Nominalium in lucem editum, postea diu sepultum, immediateque a Recentioribus laudabiliter exsimulatum, in magnam iam surrexit staturam, adeo, ut teste P. Losada, nullum aliud maiori contentione, et subtilitate, sursum praesertim in logica, et metaphisica disputetur. Ad cuius ergo intelligentiam suppono, praecisionem ex terminis nihil aliud esse, quam cognitionem unius praedicati, et non alterius identificati cum illo: cognitio autem haec, sive praecisio est duplex, formalis, nempe, et objectiva; quorum explicatio ex ipsis contrariis proponenda est, ne vel mutatione unius solius termini ab eorum sensu, et intelligentia discrepemus.

Igitur ex P. Losada Recentiorum Achile rem hoc mutuabo. Praecisio obiectiva, ait Recentior iste, ē divisio facta per actum unius ex parte obiecti, ita ut, unum tantum obiecti praedicatum attingat, et caetera realiter identificata vere relinquat incognita. Formalis vero ē cognitio attingens re ipsa totam realitatem objecti, cunctaque praedicata ab ipso realiter indistincta, sed adeo tenui repraesentationis claritate, ut si illius perinde appareat objectum, ac si unicum tantum praedicatum haberet. Exempli gratia; cognitio animalis erit cognitio objectiva, si per eam talis divisio fiat in entitate hominis, ut realitas animalis maneat atacta, cognita, et repraesentata, Erit autem praecisio formalis, si totam hominis entitatem atingat, sed in perfecta, et tenui claritate perinde ac si homo foret duntaxat animal, et nihil ultra: hac tenus P. Losada.

Supono secundo, quod unum praedicatum duplicitur potest ēē idem cum alio; vel identice, et materialiter, quando nimirum, nihil in sensu reali, et specifico phisico dicitur de uno, quod non enuntietur de alio: vel formaliter, et essentialiter, quando scilicet, unum ē de essentia metaphisica alterius, neque in sensu metaphisico nihil dicitur de uno, quod etiam de alio non dicatur. His itaque praelibatis, praecisiones formales tuere olim Nominales, quibus adhesit specialiter Petrus Urtado, cui suffragium tulit major Recentiorum pars.

Verum communis sententia praecisionem objectivam statuit: sic Thomistae omnes, cum Angelico Magistro: et ex Recentioribus eximius Doctor, Barquez, Fasolus, Fanerius, Corinthius, Gilius, Rubius, Toletus, Conimbricenses, et quotquot huius familiae doctores Petrum Urtadum praecesserunt, necnon, et post ipsum, Suarez Lusitanus, Ortega, Yzquierdo, Martinon, et tandem Tirso Gonzalez cum pluribus suorum in manuscriptis. Hos omnes lato calamo retuli, ut plures Recentiores videant, quo jure, et ratione asserant oppositam sententiam ēē communem Jesuitarum sensum. Adstipulantur insuper nostrates cum eruditissimis purpuratis Sfondrati, et Aguirre, necnon, et Illustrissimus Moneda, cum quibus omnibus sit

Nostra Conclusio Sectio Secunda.

Datur praecisio objectiva inter gradus metaphisicos superiores, et inferiores eiusdem entitatis. Conclusio haec primo probanda venit ex Parente Nostro Anselmo in monologio, cap. 1º, ajente: cum enim aliquis homo dicatur corpus, et rationale et homo, non uno modo, vel consideratione dicuntur haec tria: secundum aliud enim ē corpus, et secundum aliud rationale, et singulum horum non ē totum, quod ē homo: ergo iuxta Benedictinum Doctorem non una consideratione, vel conceptu attingitur totum, quod ē homo: ergo per unum conceptum aliquid hominis, et per

per alium, aliquod aliud identificatur cum ipso attingitur: ergo conceptus iste præscindit objective unum prædicatum ab alio. = Secundo probatur ex D. Thoma 1a parte q. 4a art. 3o ubi sic ait: duplex est abstractio, una quidem secundum quod universale abstrahitur a particulari, ut animal ab homine, et abstractione remanet id, in quo fit abstractio, remota enim ab homine differentia rationale, non remanet in intellectu homo, sed solum animal; tunc sic, id quando in intellectu remanet tantum animal, remoto rationali, objective præscinditur animal a rationali, siquidem objective existit sine rationali: ergo iuxta Divum Thomam, datur præscisio objectiva inter animal, et rationale, et consequenter inter gradus metaphisicos.

Deinde probatur ratione: præscisio objectiva est cognitio attingens ex parte objecti unum prædicatum alio secum identificato non cognito, sed cognoscitur una formalitas alia secum identificata non cognita: ergo datur præscisio objectiva. Probatur minor: animal in homine est formalitas identificata cum rationali; sed cognoscitur animal non cognito rationali: ergo. Probatur minor: animal est principium sentiendi, et rationale est principium ratiocinandi: sed cognoscitur principium sentiendi in homine, non cognito principio ratiocinandi: ergo. Probatur minor: non cognita ratione, seu discursu, non cognoscitur principium ratiocinandi; sed cognoscitur principium sentiendi in homine, non cognita ratione, seu discursu: ergo. Maior patet: nulla enim habitudo cognosci potest non cognito termino ipsius habitudinis: Minor constat ex adversariorum doctrina; et si enim asserant, rationale cognosci, dum cognoscitur animal, dicunt tamen non cognosci rationale per ordinem ad discursum, seu ratiocinationem. Consequentia infertur.

Præterea: animal in homine ut conotat sensationes, præbet fundamentum, ut concipiatur ab intellectu, tanquam ratio univoca homini, et equo: ergo præbet fundamentum, ut ex parte ipsius concipiatur sine impedimento ad univocationem; sed impedimentum ad univocationem est differentia rationalis inclusa: ergo præbet fundamentum, ut concipiatur sine rationalitate inclusa: ergo ut concipiatur ut animal, et non ut rationale. Explicatur: conceptus formalis attingens hos conceptus objectivos animal, homo, vel attingunt differentias animalis, et hominis, aut non? si primum: ergo non attingunt illos conceptus, ut univocos. Si secundum, habemus præscisionem objectivam: ergo verum dicit Pater Oviedo, quod dum intellectus concipit animal hominis concipit totam hominis entitatem per ordinem ad sensationem, et non per ordinem ad discursum, et sic ratione talis conotationis concipitur animal expresse, et rationale confuse, quia tunc non ~~cognoscitur~~ concipitur conotata rationalis, scilicet, ratiocinationes

Ad explicationem ergo ex sua doctrina respondebit, quod dum concipitur animal, homo, etiam concipiuntur omnes differentiæ animalis, nimirum animal hominis, leonis &, et pariter omnes differentiæ individuales, quæ continentur sub hoc conceptu

homo, scilicet, Petrus, Paulus, & confuse tamen, quia sub hoc conceptu animal agregantur omnes differentiæ specificæ animalis ita confuse, ut istar unius apareant, et sic sine præcisione objectiva salvat univocationem differentiarum. Idem dicendum ẽ de omnibus indibiduis humanis, qꝫ confunduntur sub hoc conceptu homo.

Sed hæc solutio minime solvit rationem nostram, sed intactam relinquit, quod sic probo: ex animali hominis, et ex animali Leonis conotantibus sensationes, nõ potest intelectus abstrahere aliquã rationem comunem univocam: ğ nulla ẽ solutio. P. ans: intelectus atingit simul, et per eandem cognitionem animal hominis conotare sensationes, et nõ rationale: ğ atingit per eandem cognitionem differentiam animalis hominis, et differentiam animalis Leonis; sed ex rebus diferentibus abstrahi nequit rão univoca: ğ

Rursus: hæc solutio concedit præcisiones objectivas, quas alias tueare contendunt, qd multipliciter suadeo: 1º; quia conotatio sensationum in animali identificatur cum ipso; sed rationale identificatur cum animali: ğ etiam identificatur cum conotatione sensationum; sꝫ intelectus atingit conotationẽ sensationum, et nõ rationale; vel melius; atingit rationale sine conotatione sensationum: ğ atingit rationale, et nõ omne identificatũ cum illo. = Secũdo: dum animal concipitur, ut conotans sensationes, solum concipitur animal dicens ordinem ad sensationem, et nõ ad discursum: ğ intelectus concipit animal sine ordine ad discursum: sed ordo ad discursum identificatur cum animali: ğ tam concipitur animal sine omni eo, quod cũ illo identificatur.

Tertio: intelectus sub hoc conceptu animal confundit omnes species animalis, ut instar unius apareant: ğ, vel cognoscit proprias, et intrinsecas differentias cuiuslibet, vel nõ? si primum: ğ imposibile ẽ illas per modũ unius percipere, quia unias cum differentia imposibilis ẽ: si secundum: ğ habemus intentũ: Quarto: sub illo conceptu animal, ita intelectus species animalis confundit, ut unam ab alia nõ discernat; ğ nõ atingit illud, quod unam ab alia discernit: sꝫ quælibet secum identificat prædicatũ, per quod discernitur ab alia: ğ idem qd prius.

Solvuntur Argumenta Sectio Sexta

Argᵗ 1º ex P. Oviedo: cum præcisione objectiva componitur, quod cognoscatur animal, et non rationale identificatũ cũ illo: sed hoc ẽ imposibile: ğ. P. minꝫ: si cognosceretur animal, et nõ rationale identificatũ cũ illo, cognosceretur, et nõ cognosceretur animal, simulꝙ rationale cognosceretur, et nõ cognosceretur; sed hoc ẽ imposibile, quia sunt contradictoria cognosci, et nõ cognosci: ğ P. maiorꝫ: tunc casus nõ cognosceretur rationale rationale: ğ nõ cognosceretur id, quod ẽ identificatũ cum rationali; sꝫ animal ẽ identificatum cum rationali: ğ nõ cognosceretur animal; sꝫ aliunde, idem animal cognosceretur ex suppositione præcisionis objẽtivæ: ğ hoc supposita, simul cognosceretur aãl, et nõ cognosceretur.

Idem argumentum format prædictus Auctor respectu rationalis; quia rationale nõ cognoscitur per eandem cognitionem per quam cognoscitur animal, ut supponitur; aliunde cognoscitur per illam cognitionem: ĝ simul cognoscitur, et ñ cognoscitur. P. min: animal cognoscitur per illam cognitionem: ĝ cognoscitur quidquid ê identificatũ cum animali; sed rationale est identificatũ cũ animali: ĝ cognoscitur rationale, aliunde ñ cognoscitur per cognitionem animalis: ĝº rationale, et ñ cognoscitur per eandem cognitionem. Et tota argumenti machina ĩ eo fundatur, quod quidquid verificatur de uno extremo, debet etiam verificari de alio identificato cũ ipso, alias duplex contradictorium circa idem dabile eet inre. Confirmatur: implicat animal terminare actionem productivam, et nõ rationale: ĝ implicat animal terminare cognitionem, et illam nõ terminare rationale. P. conseq: ideo implicat animal terminare actionem productivam, et nõ rationale identificatũ cũ illo, quia sequeretur idem animal terminare, et nõ terminare actionem productivam; terminare, quia supponitur; et nõ terminare, quia ñ terminat rationale identificatũ cũ illo: ĝ animal terminare actionem productivam, et ñ rationale identificatũ, idem ê, ac animal terminare, et ñ terminare actionem: ĝ sicut hoc ê impossibile, ita terminare, et nõ terminare cognitionem, quia nõ ê minor contradictio in his duobus terminationibus. = Roboratur: id quod formaliter terminat cognitionẽ animalis, identificatur cũ animali; sed rationale identificatur cum eodem animali: ĝ rationale identificatur cum eo, quod formaliter terminat cognitionem animalis: ĝ nequit cognosci animal, quin simul rationale cognoscatur.

En argumentum, quo multifariè utens P. Oviedo, fatetur, se præcisiones obiectivas reliquisse, ne angustiis duplicis contradictorii oppressus rectæ veritatis tramitẽ desereret; et ut penitus nos undique angustiis circumdent, hũc silogismũ expositoriũ a P. Peinado mutuatũ proponit: hoc animal ê cognitũ cognitione A; sed hoc rationale ê hoc animal: ĝ hoc rationale ê cognitum cognitione A. Vel aliter: hoc rationale ñ ê cognitum cognitione A., sed hoc rationale ê hoc animal: ĝ hoc animal ñ ê cognitum cognitione A.

Ex his aliquæ scintillæ erumpunt; 1ª ñ cognoscitur animal, nisi cognoscatur id, quod ê animal, sed rationale ê id, quod ê animal: ĝ nõ cognoscitur animal, quin cognoscatur rationale: = Secunda dum cognoscitur animal, cognoscitur animal, qd ê in re; sed animal, quod ê in re, ê rationale: ĝ dum cognoscitur animal, cognoscitur rationale. = Tertia: tunc cognoscitur animal, quod ê hominis, sed animal, quod ê hominis, ê rationale: ĝ idem quod semper.

Patienter iam Patrẽ Oviedo sustinuimus, igitur consonũ erit, ut et ipse sustineat argumentũ etiam in illũ retorqueri: Auctor enim iste sustinet 1º 2e tract. 1º disput. 6ª p. 7º malitiã peccati comissionis a Deo ñ produci, entitatem 7º actus identificati cũ malitia a Deo produci; unde sic; hæc entitas peccati producitur hac actione Divina; sed hæc malitia peccati ê hæc entitas peccati: ĝ hæc malitia pecca

ri producitur hac actione divina. = Si dicis consq̃ ñ sequi, quia malitia pccati ẽ extra sphæram divi
nę causalitatis, idem inexpugnabile in nostrũ argumentum: hęc entitas peccati ẽ extra sphæram divi
nę causalitatis; sed hęc malitia peccati ẽ hęc entitas peccati: ğ hęc malitia peccati ẽ intra sphæram divi
nę causalitatis. En duplicem silogismũ oppositorium eisdem terminis compactum.

Sed en etiam
eiusdem ĩpugnationis terminis tot contra argumentum instantias: hoc animal ẽ expresse cogni
tum cognitione A.; sed hoc rationale ẽ hoc animal: ğ hoc rationale ẽ expresse cognitum cognitione A. =
Præterea: hoc rationale ẽ confuse cognitũ cognitione B; sed hoc animal ẽ hoc rationale: ğ hoc
animal ẽ confuse cognitũ cognitione B. = Et ex oppositione præcisionis formalis, sic iterũ ins
tantiam instauro: in tantum homo cognoscitur ut animal, in quantum consolat sensationes;
sed hoc rationale ẽ hoc animal: ğ hoc rationale consolat solas sensationes: et e contra argui
potest erga rationale consolans solos discursus. Si enim ab adversariis componitur eandem enti
tatem cognosci confuse, et confuse ñ cognosci, consolare, et ñ consolare, has operationes, quare
ğ erit impossibile eandem entitatem cognosci, et ñ cognosci? Iam igitur ad argumentum

respondeo negando mĩ: ad probationẽ distĩgº maĩ: si cognosceretur animal secũ
dum ẽẽ physicum, sive a parte rei, et ñ cognosceretur rationale identificatũ, cognosceretur
animal, et ñ cognosceretur, concº maĩ; si cognosceretur animal secundũ ẽẽ metaphĩ, et
per rationem, neg maĩ: Illaĩ subdistĩgº: cognosceretur animal, et ñ cognosceretur
diverso modo sumptũ, concº maĩ: eodẽ modo sumptũ neg maĩ, et mĩ; quia sic ñ sunt cõ
tradictoria, ut patet. Ad huius probationẽ concº ant., et distingo consequẽs: ğ ñ cognosceretur id, quod ẽ identificatũ phẽ cũ rationali, concº; qd ẽ identificatũ metaphẽ, neg suppositũ;
et distº mĩ: animal ẽ identificatũ realiter, et phisice, cũ rationali, concº; essentialiter, et
metaphẽ, neg minorẽ: Igitur ex eo, qd cognoscatur animal, et ñ rationale identificatum,
nunq̃ seqĩ animal cognosci, et ñ cognosci secundũ eandẽ rationẽ, sed solũ, animal cogno
sci secundũ qd virtute sensibile ẽ, ac proinde metaphisice, et ñ cognosci secundũ qd virtute
sensibile est rationale, ac per consequẽs phisice: cũ enĩ animal dicat rationalitatẽ ratione
status contractionis, ac proinde accidentaliter, potest ğ optime cognosci sine rationalitate,
quia modus cognoscendi ñ seqr modũ essendi physicũ, sed metaphisicũ, propterea qd
nihil prohibet animal cognosci sine rationalitate, cũ ex natura sua ñ sit necessa
rio rationale. Ex mirũ ẽ, qd identificatio hęc tantam vim ĩferat Pi ovicdo, cum
frequenter videat plura prædicata extrinseca dici de duobus extremis identifica
tis sine veritatis dispendio, quia dicuntur secundum diversas considerationes, et ratio
nes formales, cũ ex identificatione duorũ nullatenus sequatur, quod eadem sit ratio formalis
utriusqꝫ: sic dicitur Petrum distingui a Paulo in singularitate, et ñ in natura, quia ratio for
malis utriusqꝫ ẽ diversa: igitur, cum animal hominis, etiam si identificatur cũ rationali,
ñ amittat, sed potius conservet rationem formalẽ sui, optime potest trahere unã cognitionẽ secundũ ratio
nẽ, et ratiõe aliã secundũ suã peculiarẽ rationẽ.

Dico tamen harum diversarum cognitionum sumi potest ex diversis operationibus sentiendi, et discurrendi, quae oriuntur ab homine unico principio realiter indivisibili, divisibili 2o pea intellectus: unde ratione sensationum solum apprehenditur animal tamquam principium illarum, et sic cognoscitur sine rationali, in quo nulla est contradictio; tum, quia, ut ait D. Thomas q. 7a de potentia, art. 1o ad 53; de illo, quod est idem secundum rem, sed ratione differens nihil prohibet praedicari contradictoria, ut dicit Aristoteles 3o phisicorum. Tum, quia omnis distinctio actualis essentialiter facit, quod unum extremum sit aliud, quod non est aliud, ac proinde, quod de uno vere aliquid affirmetur, quod negetur de alio: ergo, cum distinctio rationis inter animal, et rationale sit distinctio actualis; sufficiens est, ut aliquid affirmetur de animali, quod negetur de rationali: et per hoc constat ad secundum.

Sed antequam ad confirmationem respondeamus, forsam replicabis: ergo animal terminat cognitionem secundum esse metaphisicum rei, quae cognitionem non terminat rationale, ergo animal non prescindit objective a rationali. Probatur consequentia: precisio objectiva est cognitio unius predicati ab alio secum identificato, et non cognito, sed animal secundum esse metaphisicum non identificatur cum rationali: ergo non prescindit objective a rationali. = Rursus: rationale identificatur cum esse metaphisico animalis: ergo cognito esse metaphisico animalis, necesario cognoscitur rationale. Probatur antecedens: esse metaphisicum animalis identificatur cum esse phisico ipsius; sed rationale identificatur cum esse phisico animalis: ergo et cum esse metaphisico.

Concedo 1am consequentiam, et nego 2am: ad probationem disting. maiorem: est cognitio unius predicati, et non alterius identificati realiter, et phisice, concedo maiorem: formaliter, et metaphisice, nego maiorem; et concessa minori nego consequentiam. Igitur prescisio obiecta debet dari inter extrema identificata non essentialiter, et metaphisice; sed phisice, et realiter; ac proinde ratio illa, quae est de conceptu formali alterius, non potest ab hac prescindere: contrarium autem accidit in predicatis illis, quae solum realem identitatem habent, quia haec potuit fieri per rationem distinctam.

Ad 2um distinguo antecedens: rationale phisice sumptum identificatur cum esse metaphisico animalis, concedo; metaphisice sumptum, subdistinguo: identificatur cum esse metaphisico animalis phisice sumpto, concedo antecedens: cum esse metaphisico metaphisice sumpto, nego antecedens; et ad huius probationem distinguo maiorem: esse metaphisicum animalis sub existentia positum identificatur cum esse phisico animalis ipsius, concedo maiorem; esse metaphisicum absolutum ab existentia, nego maiorem; quia animal hoc modo consideratum 2um sua predicata essentialia nullum dicit existentiam, nec statum phisicum: et sic distinguo minorem et consequentiam. Palam enim est, quamcumque essentiam posse considerari tum sub existentia, ac proinde phisice, tum sine existentia, ac proinde metaphisice: 1o sensu identificatur cum existentia, in 2o 1o nec identificatur, nec non identificatur, sed prorsus prescindit ab uno, et alio. Hoc continetur in predicatis essentialibus hominis, de quibus plures demonstrantur proprietates, quam de ipsis, ut sunt in individuo.

Iam igitur ad confirmationem: acceptio negando antecedens: ad probationem concedo antecedens, nego consequentiam: ad huius probationem distinguo antecedens: quia sequeretur idem animal phisice sumptum terminare, et non terminare concedo antecedens; idem animal metaphisice sumptum nego suppositum, quia animal metaphisice sumptum nullam potest terminare productionem: et in eodem sensu distinctionis, nego consequentiam. Hoc argumentum ab ipso P. Oviedo etiam solvi debet, quia si entitas pecati terminat actionem Dei, et non malitia identificata, sequitur entitatem terminare, et non terminare, et animal trans

clare cognitionē, et rationale terminare confuse; ergo pariter, animal clare terminare, et clare n̄ terminare: similiter, animal connotare, et nō connotare sensationē: 1º, quia omnes fatentur; 2º, quia nō connotat rationale identificatū cū ipso animali.

Igitur indignū censeo, quod ex impossibilitate terminationis productivæ, actionis productivæ ad animal, et n̄ ad rationale identificatū cū ipso, transitus fiat in argumento ad impossibilitatē cognitionis animalis, et n̄ rationalis, sicut, si ex impossibilitate terminationis cognitionis claræ ad aāl, et n̄ ad rationale, arguere vellent possibilitatē productionis animalis, et n̄ rationalis; et ratō ē, quia actio productiva terminatur ad totā rei entitatē ponedā sub existentia, quia homo, ut sic n̄ producitur, sed producitur talis, et talis hōo; nec animal ut sic producitur, sed animal determinatū, vel per rationale, ut in homine, vel per rugibile, ut in leone &c. Unde n̄ potest, animal terminare actionē productivā, et n̄ rationale, vel rugibile. Actio vero cognoscitiva non respicit multoties totā rei entitatē sub existentia ponēdā, imo ab existentia abstrahit, sicut aplu ribus phisicis, quia vel ratione operationū diversarū, vel ratione eminentiæ, vel equivalentiæ, res immittere potest intelectui diversas species, mediis quibus diversas terminet cognitiones. Hoc experimur, dū definire volumus animal per hoc, quod sit vivens sensibile, quin ullā mentionē faciamus rationalis, aut alterius differentiæ specificæ: ergo animal terminat illā cognitionē, et n̄ rationale, et tamē animal sic sumptū, n̄ producitur, sicut nec producitur animal dicens ī confuso omnes species, et tamen ab adversariis ita cognoscitur: ergo ex productione ad cognitionē n̄ valet argumentū.

Ex his constat, quare terminare, et n̄ terminare cognitionē per diversas formalitates conceptus objectivas, n̄ sit conditio, secus vero, terminare, et n̄ terminare actionē productivā secundū unā entitatē phisice indivisibilē. Adde, quod ex variatione extrinseca inferre nō licet intrinseca variatio, ex productione autē unius prædicati, et n̄ alterius identificati cū ipso daretur intrinseca variatio in re producta, quia deficeret ipsi aliquod intrinsecū prædicatum, ac proinde n̄ eēt eadē: secus vero ex cognitione unius, altero identificato n̄ cognito: ergo minime infertur unum ex alio.

Ad quartū sufficientissime ex supradictis constat, terminū cognitionis præcisive eē ipsū animal dicens sua prædicata essentialia, quæ ī eē phisico identificantur cum rationali, in eē vero metaphisico distinguuntur præcisive, aut negative. Ad silogisma expositoriū, vel verius Paralogisma, respondeo concessis præmissis, negando conseqᵐ.; quia extrema quæ ī premissis n̄ sunt idem uni tertio, nequeunt ī conclusione eē eadē inter se. Medium autem assumptum in majori ē animal secundū eē metaphisicū, et essentiale, et ī minori ē ipsum animal phisice sumptum, ac proinde diversum.

Ad primam scintillam distingᵒ maiorē: n̄ cognoscitur animal, nisi cognoscatur id, quod ē vel realiter, vel essentialiter animal conc.; realiter præcisive neg. maiorē; quia semel, quod ego cognoscam animal hominis cognitione inadequata eē vivens sensibile, revera animal cognosco: et distingᵒ minorē; rationale est id, quod ē animal phisicum, concᵒ; metaphisicū neg. minorē, et conseqᵐ. — Ad secundam, distingᵒ

maiorem: dum cognoscitur animal, cognoscitur animal, quod est inter rationale, neg; quod est inter

identes sensibile, concedo maiorem; per quod ad minorem, et conseq. patet. = Ad rectiam disting.

maiorem: dum cognoscitur animal, cognoscitur animal, quod est hominis pars metaph.a, conc.

quod est hominis tota essentia, neg maiorem: sed dicto; quod licet illud animal, quod est hominis cognos

catur, non tamen cognoscitur, ut hominis est, sed potius, ut ab homine praescindens.

Arg. 2.o: distinc

tio rationis inter animal, et rationale consistit in actibus intus: ergo non est objectiva, sed formalis praeci

sio inter haec duo extrema. P. ant. idem est intellectus distinguere animal a rationali, et animal a rationali

distingui: ergo = Disting. hoc ultimum antecedens: idem est, intellectum distinguere animal a rationali, et animal

a rationali causaliter distingui, concedo, formaliter distingui; neg antecedens, et consequentiam. Di

cimus ergo, quod cum cognitio praecisiva animalis a rationali sit cognitio practica, ac proinde aliquid debeat

ponere in objecto, non potest animal per illam distingui formaliter a rationali, sed solum causaliter, quatenus

media ipsa cognitione efficit intellectus distinctionem inter animal, et rationale, ad modum quo in prooemia

libus diximus, res non constitui formaliter artificiatas per actus formaliter artificiosos, sed solum causaliter, et

extrinsece, quatenus mediis ipsis introducitur artificium in rebus.

Sed immediate instabis: solutio haec

stare posset, si daretur aliqua forma formaliter, et intrinsece distinguens animal a rationali; sed nul

la datur forma intrinseca huiusmodi praestans effectum: ergo stare nequit praefacta solutio. = Concessa maiori

disting. minorem: nulla datur forma realis, concedo; rationis, neg minorem, et conseq. Igitur haec forma in

trinseca est unitas quaedam negativa, quia animal constituitur unum in intu, et distinctum a ratio

nali: nam actus praecisivus efficit, quod animal objective unum sit animal, et non sit rationale: unitas

vero haec negativa non consistit in aliqua forma reali, sed praecise stat in eo, quod objiciatur intellectui

animal sine differentiis, quibus diversificatur, ut sic appareat tale, ac si solum esset animal.

Arg. 3.o: stante praecisione objectiva, animal esset realiter cognitum, et rationale non

esset realiter cognitum; sed hoc est verificari de animali, et rationali praedicata contradictoria: ergo. Distinc.

maiorem: animal esset realiter cognitum, et rationale non esset realiter cognitum, ly realiter denotante cogniti

onem, ut accipiatur pro cognitione reali, neg maiorem: denotante subjectum, animal, scilicet, aut rationale, prout

est a parte rei, conc. maiorem; et distinct.a eodem modo minori, neg conseq. Dicimus ergo dicitur, quod animal est reali

ter cognitum posita praecisione objectiva, et rationale non est realiter cognitum, ly realiter dupliciter accipi potest:

vel ex parte subjecti, ita ut significet subjectum, prout est a parte rei; vel ex parte praedicati, ita ut respiciat cognitionem esse rea

lem.

Hoc posteriori sensu intellectae dictae propositiones, verissimae sunt, nam cognitio, quae determinatur

per ly realiter, realis est: falsae vero si prima consideratione accipiatur, quia per cognitionem praecisivam, qualis

est cognitio animal, non cognoscitur animal, prout est a parte rei, nec rationale non cognoscitur, prout est a parte

rei: sed cognoscitur animal, ut distinctum per rationem a rationali: ex quo constat, non verificari praedicata

contradictoria de animali, et rationali: ~~ex quo constat~~ prout sunt a parte rei, sed solum de illis,

ut distinctis per rationem.

Verum insurgunt Adversarii: si aãl cognoscitur in statu precisionis sine rationali, aparte rei habet capacitatem, in statu precisionis cogcatur sine rationali, at rationalè aparte rei, non habet capacitatem, ut in statu precisionis cognoscatur sine rationali: ḡo. = Confirmatur: cognitio aãl terminatur ad ẽẽ phisicum animalis; sd aãl phisice sumptum ẽ indibisibiliter idem cum rationali: ḡo etiam tratur ad rationale. = Ad hum disquo maj: ut in statu precisionis cognoscatur sine rationali secundum formalitem rationalis concedo; sine raali secundum animalis nego maj; et disquo mij: animal aparte rei non habet capacitatem ut in statu precisionis cognoscatur sine raali, quo ad formalitatem aalis concedo; sine raali, quoad formalitatem rationalis, nego mij et consequentiam. Itaq̃ entitas aalis rationalis in se phisice indibilis tribuit fundamentum intui, ut ipsum dividat in duas formalites quarum una ẽ animal, et altera raale. Hæc etiam entitas habet aparte rei capacitatem, ut sic dividatur, et ut cognoscatur quo ad unam formalitatem per hanc cognitionem aãl, et quo ad alteram per hanc cognitionẽ raale; cum que aãl aparte rei sit tota entitas, et raale aparte rei similiter se habeat, aãl aparte rei ẽ capax ut dividatur in duas formalites aãl scilicet et raale, idemque de raali dicendum: unde, cum cognoscitur aãl, etiam cognoscitur rationale, non secundum formalitates raalis, sd unice secundum formalitates animalis: similiter dum cognoscitur raale, etiam cognoscitur aãl, non formalitem aalis, sd secundum formalitatem raalis. Ad confirmationem, distinquo maj: tratur ad ẽẽ phisicum aalis phisice sumpti, nego maj; methaphisice accepti, subdisquo: signate et reduplicative, nego; exercite, et specificative, concedo maj; et disquo mij: ẽ indibisibiliter phisice idem cum raali, concedo; indivisibiliter methaphisice nego mij, et consequentiam. Est dicere, cognitionem aãl, nec trari ad ẽẽ phisicum aalis, phisice sumpti, nec trari ad phisicum ẽẽ raalis, ut jam in statu methaphisico constituti, sd trari ad ẽẽ phisicum aalis ipsum in statu methaphisico constituendo exercite & proinde, aãl, et raale pro priori ad cogni ad cognitionem hanc non sũt unum, et alliud, nisi tantum fundamentaliter; fiunt unum, et alliud per cognitionem separantem formalitatem animalis, a formalitate rationalis.

Quæstio Quarta Doctrinalis

Id quotuplex, et quas conditiones habeat Universale, ubi, et de Ideis Platonis

Sect. Unica.

Universale si vocis vocabulum atendamus ẽ unum versus plura, sive unum plura res piciens: et in hac latitudine acceptum, ẽ multiplex: alliud ẽ universale, in representando, alliud in causando, alliud in essendo et alliud in predicando. Vrsale in representando, ẽ id quod cum in se sit unum, plura representat, ut hæc vox homo quæ omnes homines representat. Vrsale in causando ẽ causa continens plures effectus diversæ ronis, et speciei; Vg Dˢ atque etiam sol respectu rerum sublunarium. Vrsale in essendo, ẽ res, l natura una, et apta ad essendum in multis ut nãta humana, quæ licet sit in una specie, apta ẽ ad essendum in multis ejusdem speciei. Vrsale in predicando ẽ res, l natura una potens predicari de pluribus, ut eadem humana nata, quæ de Petro Paulo et alliis predicari valet. Verũ hæc duo ultima universalia ppriẽ loquendo ñ sũt duo, sd unũ tantũ universale, cuius essentia ẽ aptitudo ad essendũ in multis, et cuius proprietas ẽ, ut predicetur de illis: ob hoc utrũq̃, hac comuni, et celebri definitione comprehenditur, sclt, unũ aptũ ẽẽ ĩ multis, et predicari de illis. De hoc ũ universali ĩ presenti agendũ nobis ẽ, prœvius clariori penetratione expendere oportet Iditio nes necarias exactas ad verã universalitatẽ. Igr 1ª conditio ut quælibet res sit ursalis ẽ, qd sit una perfecte tam ex parte vocis significantis, quam ex parte rei significatæ rõne cujus conditionis excluduntur a rõne ursalis 1º equivoca, quæ licet in voce conveniant, in re tamen significata omnino differunt: 2º analoga, quia in re significata, partim differunt, partinque conveniunt. 3º complexa homo albus &, quia non ẽ una natura sd plures copulatæ in unam. 2ª conditio ẽ, qd natura ursalis sit apta ad essendum in multis ejusdem rationis

vel ut allij dicunt per multiplicationem in illis. Raône hujus conditionis non ē ursalis: 1º nata Divina, quæ licet sit in tribus personis realiter distinctis, non tamen ē in pluribus Diis, sed etiam remanet una semper, et indibisibilis: 2º anima ratlis, quia, quambis sit in pluribus partibus corporis, non tamen ē multiplicata in pluribus aabus: 3º materia prima, quia non est apta ad plures pfas habendas per identitatem, sed succesibe, et per unionem cum illis. 4º ens in sententia illorum, qui illum analogum statuunt, quia ursale debet ēē univocum.

3ª conditio ē ut natura ursalis, aliquomodo distinguatur ab inferioribus, et aliquomo identificetur cum illis. Requiritur 1ª; quia inferiora sunt multa, et natura ursalis ē una: 2ª quia natura ursalis potest predicari de inferioribus, ad qd necesse ē ut identificetur cum illis: hoc autem oritur ex natura ipsa ursalis, qd ē unum multiplex; unum in statu abstractionis, sibe per raônem, et multiplex in statu contractionis, sive apte rei. Verum advertite, unitatem et multiplicitatem ēē extrinsecam et intentionalem naturæ ursali, quia realiter et intrince, quibis natura creata ē multiplicata, et divisa, ut nata humana in Petrum et Paulum, natura aalis in Leonem et equũ. Ceterum cum intêo consideret Petrum Paulum oiaq̃ naturæ humanæ individua discurrere, intelligere amare &a judicat ut ita dicam, ē potius apprehendit, principium illarum operationum revera divisum in illis, ēē unum, et idem, et sic naturam humanam ut unam concipit, aptaq̃ de oibus indibiduis predicari, et adequate quidem, hoc ē, totam de Petro, totam de Paulo et allîis.

Modus fomi universale.

Cumq̃ sic naturam humanam sine multiplicitate concipimus, beneficio hujus abstractionis, sive actus intus, liberatur ab impedimento ad ursalitem et fit una et ursalis. Ratio vero cur natura quæbis prescindi potest per intum ā multiplicabilitate, divisione, et singularitatibus, quæ sũ impedimenta ad unitatem requisitam ad ursale, ē, quia sm sua predicata essentialia, nullam dicit multiplicabilitatem, aut divisionem, ideo que cum apte rei multiplicata reperiatur in pluribus, prebet fundamentum intui, ut illa concipiat per abstractionem, sine singularibus, consequenterq̃ unam aptam ēē in multis: et hoc ē ursale, qd datur apte rei fundamentaliter, pro quo, cum peripateticis stabimus, et nos.

Ex his jam facile colligitur differentia ursalis methaci ab ursali logo, quæ sunt media dividentia ursale in essendo et predicando. Igitur ursale methacum ē nata abstracta ab oi singularitate, dicens q̃ quandam unitatem metaphcâ hoc ē prædicata essentialia metaphª invariabilia, permanentia, et sic absoluta, ut positibe careat oi respectu et ordine ad inferiora. E contra vero ursale logum addit supra naturam, sic ab oi singularitate depuratam quendam ordinem et respectum intentionalem ñ exercitum, sed signatum ad inferiora, per quem constituitur natura apta predicari de multis: ubi ut vides 1m ursale non tam membrum dividens dicendum ē, sed potius cum ursali in essendo coincidit. 2m vero scilicet logum ob id ipsum coincidit etiam cum ursali in predicando.

An detur, et quomodo universale?

Hac de ursali brevi et premissa notitia, quæritur nunc, an, et quomodo dari possit? Veteres aliqui nihil ēē ursale asseruerunt, ideo que stias oēs, quæ necessario de ursalibus aguntur omnino negarunt. Nominales antiqui et stias admittebant et ursalia, sed ursalia duntaxat in significando, ut voxs homo, Leo &a unde Nominalium fluxit apellatio. Verum hæc opinio communiter rejicitur, quia ursale de quo loquimur, ē unum aptum ēē, et predicari de multis, qd vocibus non convenit: Vox enim hoo &a nec ē in multis, nec predicatur de illis. ñ enim potest dici, Petrum Paulum ēē vocem, aut ideam quam formamus. Omnium alliorum Phorum, opinio = sustinet, preter voces et conceptus, dari in rebus natas ursales in essendo, et predicando, quambis diversimode ab alliquibus hujus ursalis tradatur explicatio. Justa Peripateticas quorum parti adheremus, apte rei solum datur subtractum, seu materia ursalis, hoc ē, solum dantur naturæ in pluribus indibiduis repertæ, quæ possunt fieri per intum ursale formaliter.

Et jam ad Platonem deveniamus: Phô cum qpo oritur sapiens iste cognosceret ēē intolerabile delium negare naturas ursales, quia inevitabili illatione erat ois stia neganda, quam opinionem cum Eraclito, et Cratilo in medio protulerunt Pithagoras, et Academici, docuit, ursale ēē non naturam aliq̃ rebus singularibus concretam, quippe quæ singularia, caduca, corruptibilia ac passim mutationi obnoxia sunt, sed naturas realiter ā singularibus separatas, incorruptibiles, ingenerabiles, et eternas, quas et ideas apellavit, ac veluti species, et fmas inteligibiles, quarũ existentiam in Lunæ concabo apposuit.

Opiniones hujus Platonis testis ē ejus Discipulus Aristoteles lib. 1° Ethicorum, cap. 6° ubi hąc hbt: has rerum pras, apellat ideas, non intelligendi solum, sed etiam dicendi gravissimus At. et Mr. Plato; eas quę gigni negat, atque semper ēē, ac ratione, et intelligentia contineri; cętera nasci, occidi, fluere, labi, nec diutius ēē uno eodemque statu. Verū expositionem hanc, plures mordicus impugnant, et in Aristotelem irruunt, existimantes illum totum hoc fingere, et in Platonę transcribere, ut in ruina Magi sui gigantesceret fama tanti hominis ambitiosus honoris.

Sed in contrarium stat D. Gregorij Nazianzeni testimonium. orat 33a ubi inter varios Phorum errores, sic de ideis Platonis, necnon et de transmigratione aīaum ab uno ad aliud corpus loquitur: Platonis ideas impete aaīū quę ntrorū in allias atque alia corpora migrationes et reminiscentias. Adstipulantur profundissimo Patri, Doctmi Jacobus Billius, ejusdem scholiastes et Elias Cretensis antiquus gravisque Sti Doctoris interpres. Preterquam qd cogitare abhorret acutissimum Discipulum opinionem extraneam in Magm transcribere, ut in impugnationis offerva sibi nomen adquireret notum jam, et oibus illius temporis Phis venerabile, cum plures Platonis auditores, sui Magi circa usale sententią audivisse vero simele sit.

Enim vero sententia hęc cujuscumq sit horribile delirium ē. cum contra Deum optimum maximum repugnet ens positibum increatum, quia si dabile eēt ex hoc ipso, nec producibile, nec destructibile eēt adeo, per quem oia facta sunt, et sine quo factum ē nihil. Illis tam utilitatis quam curiositatis causa expositis ut summatim saltem quid usque nunc de ideis Platonicis sentiant Phi scire valeatis, jam ad investigandum an aparte rei detur usale formaliter, quę pugnacissima ē inter thomistas, et Recentiores, ex una parte, et scotis, ex altia, procedamus.

Questio Quinta.

An natura apte rei habeat aliquą unitatę positivam, l negativam formalę communę pluribus? exponendus triplex naturę status: Notantur quędą pro resolutione dubii; et refferuntur sententię

Sectio Prima.

Stabilitum jam in precedenti quęstione solum dari aparte rei usale fundamentaliter, natas scilicet, quę l prebeant intui fundamentum, ut illas usales faciat: quia plures tamen judicant non solum fundamentaliter sed etiam formaliter dari aparte rei usale; ideo presens instituimus dubium; pro cujus intelligentia notare oportet, qd distio alia est ptlis, sibe per principia ptlia, seu essentialia qua distinctione differunt hoo et equus, alia ē materialis, quę numerica dici solet, qua numerice distinguuntur Petrus et Paulus.

Insuper alia ē unitas materialis, quę ē carentia divissionis per principia materialia, sive indibiduantia, qua ratione Petrus ē unus numero, cū non sit materialiter distinctus. alia ē unitas ptlis, et ē carentia divisionis per principia ptlia, quę quidem sunt prata essentialia rei, l generica, l specifica. Propter hoc unitas hęc ptlio, alia ē generica alia specifica: generica ē, quę excludit distionem genericam, quia sic homo et equus non distinguntur genere, sunt unum generice. Unitas specifica ē, quę excludit distintionem specificam, sic Petrus et Paulus sunt unum specifice, quia n differunt specie.

Preterea unitas ptlis natę alia ē positiba, quę excludit pluralitatem, et alia negatiba, consistens in eo qd natura non dicat pluralitatem: similiter comunitas natę alia ē positiba, qua natura ē absolute et positibe apta ad essendum in multis, et alia negatiba, quę consistit in eo, qd nata non repugnet ēē in pluribus, nec alicunde ulli sit apropriata indibiduo: de utraque unitate et comunitate, sicut et de statu contractionis procedit questio.

Pro quo ulterius nota, triplicem statum in quo considerari potest quęlbt nata, nimirum statum existentię, statum 2dum se et statum abstractionis, qui aplerisque status phisicus methaus et logus apellantur. Igitur in oibus his exprimit nata sua prędicata essentialia et oe illud, sive positivu, sibe negatibu, qd ad illa sequitur, et cum illis neccesariam conexionem hbt. aliter tamen, et aliter; nam in statu phsico sibe existentię dicit prędta essentialia indibiduata, ac suis phisicis accidentibus vestita,

in statu log° sive abstractionis dicit ipsa pr̄ta induta 2ᵈⁱˢ intentionibus generis speciei differentiæ &c: in statu vero s.ᵐ se solum dicit sua pr̄ta essentialia, et om̄a cum illis connexa, ut hominis v.g. ēē aāl risibile admirativum, et etiam ēē distinctum ab irrationali, carere qua divisione per principia formalia.

Si inquis disquatur status s.ᵐ se ab statu abstractionis quia uterque ē status intūs, seu precissivus, quæ ratio? resp.° q.d status abstractionis dicit 1° inrecto ipsam abstractionem, et oē illud, q.d attinet ad lineam logicalem, et intentionalem naturam vero secundario et de conotato, tamquam substractum suscep[tivum] 2arij intentionis; status autem s.ᵐ se ē converso 1° dicit naturam, et 2do abstractionem. Preterea status abstractionis ē realis intentionalis, in quo cognoscitur nata cum conotatione ad inferiora tamquam ad terminum, a quo abstrahitur, l quem contrahi potest: status autem s.ᵐ se quambis etiam sit intentionalis, in eo precise cognoscitur nata, quo ad sua pr̄ta essentialia quin ullo modo fiat mentio de singularibus.

Et ut certa ab incertis separemus, supponimus nata pro ut in intus, sive in statu abstractionis gaudere unitate, et communicabilitate, seu aptitudine positiva ad essendum in pluribus, qua unitate et aptitudine ē usalis: ratio hujus ē, quia oēs conveniunt in eo q.d nata quæ usalis dicitur saltim pro ut est in intus usalis. Supponimus 2° natam pro ut in statu contractionis sive in singularibus habere unitatem similitudinis, et conformitatis, quæ dicitur unitas fundamentalis consistens in eo, q.d nata reperta in Petro v.g. sit similis natæ Pauli, q.d quidem vere invenitur a parte rei; verum hæc unitas non ē stricta s.d lata ad distionem strictæ unitatis, quæ sumitur pro carentia divisionis.

His necesario prelibatis, AA sententiæ examinandæ veniunt: 1ª ē P Fonseca: AA[uctor] ē iste triplicem disquit natæ statum; 1.ᵘˢ posibilitatis, quem vocat statum essentiæ, et solitudinis, in quo nata humana realiter precisa ē a singularitatibus, ac proinde indifferens ad quamlibet illarum, per q.d fit usalis realiter et ante operationem intus: 2.ᵘˢ autem status ē existentiæ, in quo nata priorem usalitem amittit, quia per singularitatem detracta jam ē et singularis: denique 3.ᵘˢ status ē status abstractionis, sive existentiæ oblivis, in quo denudatur nata per ronem a singularitatibus, et iterum usaliti restituitur.

Verum hæc sententia suffragatores non hbt, eo q.d status ille usalitis, et indifferentiæ realis videatur oīno commenticius 1.° quia sicut nata in statu existentiæ non ē nisi hæc et illa singularis, ita in statu posibilitatis; id enim ē posibile q.d postea existit actu. 2° quia nata in statu existentiæ, identificatur cum singularitate, ut n̄ videtur negare Fonseca: ergo non poterit a singularitate prescindi realiter, nisi a seipsa prescindat.

Varia Scotistarum mens.

2ª et Celebris sententia ē scotistarum, qui suæ distintioni f.li et natæ existentes tuentur usale f.lr a parte rei, ex suo subtili Magistro, in 2° dist 3ª q 1ª, ubi docet, quamlibet natam hbere a parte rei unitatem f.lis coūnem pluribus: verum ē non leve dessidium inter hujus Doctoris Discipulos, nam aliqui asserunt predictam unitatem f.lē ēē actu et positive [illegible] coūnem pluribus; ajunt enim (verba sunt Manstri) natam humanam v.g.ª ēē actu et positive coūnem pluribus per inexistentiam ita ut una et eadem humanitas realiter reperiatur in oībus hominibus, v.g.ª humanitas Petri, et humanitas Pauli, n̄ differunt, nisi extrinsece ratione singularitatum.

Mastrius ē cum Illmo Merinero, et alliis scotistis huic sententiæ non aquiescunt: unde solum admittunt a parte rei natæ coūnem per identitatem q.d vocant usale negativum, quo nomine intelligunt natam cujuscumque hominis, Petri v.g.ª quæ pro ut distinta f.ltr ex nata rei [a]petrei[tate], non dicit ēē vel repugnantiam, ut conjugatur cum quabis singularitate alliorum hominum: unde juxta hos Doctores, quambis nata a parte rei non hbat unitatem f.lem actu coūnem pluribus, tamen habet quandam aptitudinem (positivam [illegible] allij, allij negativam adstruunt) ad essendum in multis.+ Sententias has exterse retuli, ne ignoraretur status scotistarum sensum aequate: pro quo pre oculis hbē neminem ex Patronis usalis a parte rei, loqui de usali log°, cum hoc nato exigat ronis pręcisionē, s.d de usali methaco, sive in essendo. Supositis his, contra oēs sententiam coūnem inter thomistas et Recentiores statuemus, q.˜ quidem triplici dividemus p.te: unde sit.

+ et hanc tenet mystr[ius] in 2. dist 3. q. 1. art 7. Merin[er]o

Prima Assertio Nostra Sectio Secunda

Natura a parte rei n̄ ē actu positive communis pluribus, ita ut eadem natura sit in omnibus individuis. Conclusio hæc, quia aliquibus scotistis opposita, 1° probanda ē expresso scoti testimonio in 2° dis.^tae 3ª q 1ª numero 9, qd ita se hbt: in creaturis ē aliqd coune unum unitate reali, minori unitate numerali, et illud quiddem commune n̄ ē ita comune, qd non repugnet sibi ēē in alio, quam in eo in quo ē, sd si natura ēēt una et eadem in pluribus individuis positive ēēt etiam de multis positive prædicabilis, nam quidquid ē idem cum alio positive, ē positive de illo prædicabile: go si nāta non ē ita couis, qd non repugnet ēē in alio quam in eo in quo ē, non ē actu una, et eadem in oibus individuis. Propter hoc et alia scoti testimonia nobilior, et copiosior scotistarum partis propugnat, genuinam subtilis Mag^stri mentem nunquam fuisse condere natæ a parte rei ullam positivam unitatem pluribus communem, sd solum negativam aptitudinem ad essendum in multis q̄ probat allatum testimonium; quæ quidem competit natæ rone sui, et si rone singularitatis sit accidentaliter impedita. Hæc Illust^mo Merinero Doctoris subtilis sapiens fidelisque Discipulus.

Probatur go Assertio ratione: qd ē actu, et positive divisum, non ē actu et positive unum; sd nata humana 2ª ē a parte rei actu et positive divisa: go. Anṫ: nata humana a parte rei identificatur actu et positive cum singularitatibus; sd quælibet singularitas ē actu et positive divisa ab alia: go = Cpr: nata Petri 2ª ē actu et positive divisa et distincta a Pauleitate: go etiam ē actu et positive divisa a natura Pauli. Ans ē innegabile. Pbqª: quando duo realiter identificantur, quidquid realiter convenit uni, convenit alteri, quæ regula in creatis certissima ē, sd Pauleitas identica a parte rei cum nata Pauli: go Pauleitati convenire nequit a parte rei divisio, et distinctio ā nata Pauli, quin eadem distinctio conveniat natæ Pauli identificatæ cum Pauleitate.

Ad hæc dicunt scotistæ, nullum ēē inconveniens in eo, qd natura a parte rei sit divisa, et indivisa, una et multiplex s^m diversam rones: ajunt enim Petrum et Paulum, cetera q̄ individua naturæ humanæ ēē plura et divisa rone singularitatum, seu in ēē singularium, non vero rone natæ, et in nata, sd potius hanc manere eandem actu et positive coem oibus. = Sd ex hac solutione sequitur 1° in rebus creatis dari aliqd simile s^mq Trinitatis misterio, ideoque non esset tam admirandum, uti ab Eclesia et PPbus asseritur, a Catholicisque veneratur. Constat sequela; nam juxta scotistas nata humana a parte rei et si in individuis divisa sit, tamen una et eadem positive manet in ipsis, qd idem invenitur in nata Divina trium Personarum.

Sequitur 2° sustineri non posse præfacta ex eo, qd Petrus et Paulus 2ª non solum distinguntur in singularitatibus, sd etiam in nata: go undequaque ruit. Prob ans: Petrus et Paulus non solum sunt duo individua, sd etiam duo homines; sd quia sunt duo individua, distinguntur in singularitatibus: go etiam quia sunt duo homines distinguntur in nata. Major et minor constat, et conseqª patet ex eo, qd sicut singularitas constituit Petrum 2ª in rone individui, ita nata constituit ipsum in ratione hominis. = Præterea: quia nata Divina ē eadem in Patre et Filio, Pater et Filius sunt unus Deus: go si nata humana ēēt eadem in Petro et Paulo, Petrus et Paulus ēēt unus homo, qd absolute repugnat. Constat consequentia; ideo enim 1us ē verum, quia natura Divina ē ratio constituendi Deum, sd natura humana ē ratio constituendi hominem: go.

Adhuc respondent scotistæ; qd licet natura apte rei sit divisa, non ē divissa ratione sui, sd ratione singularitatis, quod sufficit, ut quantum ē ex se, sit positive una et coūnis multis= sd contra ē; nam ex quocumque capite natura humana sit divissa in indibiduis, amittit unitatem positibam, cum divisio neccesario in ipsa exerceatur.

Secunda Assertio Nostra Sectio Tertia

Natura apte rei non habet unitatem formalem pluribus positibe coūnem aptitudinaliter. Probatur ratione: nata habens unitatem formalem positive coūnem aptitudinaliter, ē nata positive apta ad essendum in multis per identitatem, sd nata apartee rei existens non ē positive apta ad essendum in multis per identitatem: go. Pmiӱ: nata aptee rei existen habet repugnantiam positivam ut sit in pluribus per identitatem: go Pant: nata apte rei existens habet positive singularitatem; sed singularitas ē caput repugnantiæ positive ad essendum in multis per identitatem.

Explicatur hæc ratio: natam ēē positive aptam ad hoc ut una manen sit in pluribus per identitatem, ē, natam ēē indetratam et indiferentem positive ad plura; sd nulla nata apte rei existen, ē indetrata et indifferens positive ad plura: go. Maj explicat unitatem ftem positibam, et coūnem aptitudinaliter eo venir quo ab aliquibus scotistis exponitur. Pmiӱ: quæbet nata apte rei existens, ē positive detrata ad unum indibiduum, ut nata Petri ad Paulum, et nata Pauli ad Paulum, sd nata positive detrata in uno statu, nequit manendo in eodem statu ēē positive indetrata: go.

Fatentur adversarij, natam apte rei existentem ēē positive detratam ad unam singularitatem; ceterum dicunt hoc ipsi convenire non rone sui, sd rone singularitatis: quare nata quantum ē ex se ē indifferens indetrata, et apta ad essendum in multis.= Verum hæc solutio in præcedentibus impugnata, ulterius, et presius infringitur ab Emo Nro Aguirre: aptitudo ad plura ut positiba sit apte rei non exigit carentiam impedimenti secundum ronem coūnem, sd etiam sm ronem particularem contraherten ronem coūnem, sed juxta scotistas quambis nata existens in uno singulari careat impedimento, ut sit apta ad essendum in multis sm ronem, n̄ tamen illo caret 2ᵃ dictam ronem particularem scilicet singularitatem: go. Pmaj: homo apartee rei n̄ hbt aptitudinē positibam ad rugiendum, nec Leo ad ratiocinandum, sed sm ronem aalis quantum ē ex se, nec homo hbt impedimentum ad rugiendum, nec Leo ad ratiocinandum: go.

Tertia Assertio Nra Sectio Quarta.

Natâ apte rei n̄ hbt unitatem ftem negative coūnem pluribus. Probatur rone: natam hbēē unitatem ftem negative coūnem pluribus, ē natam n̄ ēē positibe singularis, sed nulla ē nata apte rei quæ singularis non sit: go. Maj constat, natam enim hbēē unitatem ftem negative coūnem pluribus, ē, natam ē indifferen, ad unum et ad plura per carentiam impedimenti, scilicet singularitatis; sicut hominem ēē negative album, ē ēē indifferentem ad albedinem et nigredinē per carentiam impedimenti, hoc ē non hbendo positibe nigredinem, quæ ē impedimentum ad albedinem. Pmiӱ: quæbis nata apte rei ē positibe identificata cum singularitate, sd nata positive identificata cum singularitate ē positibe singularis: go= Verum notandum ē hanc ronem procedere de unitate negativa proxîma uṛsalitati ftli, n̄ autem de unitate negativa remota et fundamentaliter sumpta, quam ultro concedimus natæ apte rei; unitas enim hæc sistit in similitudine, et convenientia indibiduorum natæ di quarum hæc præbet fundamentum intui, ut eam a singularibus prescindat, sicque uṛsalem faciat.

Satisfit Objectionibus Sectio Quinta.

Arg. 1º: Contra 1ª assertionem: nat̃a humana vg.ª aparte rei ẽ una in multis actu et ꝑliter: ɡo apte rei hbt unitatem ꝑlẽm positivã actu comnem pluribus. Pañs: nat̃a humana apte rei existit in Petro et Paulo indivisa actu et ꝑlr: ɡo Pañs: Petrus et Paulus apartei rei non distinguuntur in nat̃a: ɡo. Pañs: major distinctio datur inter Petrum et equum, q̃ inter Petrum et Paulum, sed Petrus, et equus distinguuntur ꝑliter in nat̃a: ɡo.

Confirmatur 1º: licet singularitates Petri, et Pauli apte rei distinguantur, nat̃a tamen Pẽri ẽ eadem cum nat̃a Pauli: ɡo ẽ una actu et ꝑliter in illis. Pañs: licet singularitates Petri et Pauli, distinguantur, nat̃a tamen Pẽri apte rei constituitur eisdem prĩs ꝑlibus, ac nat̃a Pauli: ɡo. P consequentiam: unitas ꝑlis ẽ carentia divisionis per principia ꝑlia, sed si nat̃a Petri apte rei constituitur eisdem prĩs ꝑlibus, apte rei caret divisione per principia ꝑlia: ɡo.

Confirmatur 2º: ideo nat̃a in homine et equo ẽ apte rei ꝑliter divisa, quia in homine et equo sunt prĩa, seu principia specie diversa: ɡo nat̃a humana apte rei ẽ in Petro et Paulo indivisa actu et ꝑliter: ɡo actu et ꝑliter ẽ una in illis: ɡo actu et ꝑliter ẽ positive communis pluribus: hæc consequentia constat, nam indivisio sequitur unitatem, ł potius ẽ ipsa unitas, et indivisio in pluribus ẽ ꝑliter unitas com̃nis pluribus, ł eam sequitur.

Ad respondeo negando añs; ad probationem, nego añs; sicut et ad sequentem probationem; ad hujus probationem distinguo maj: major distinctio datur inter Petrum et equum, quam inter Petrum et Paulum, quam inter Petrum et equum sumpta distintione pro carentia identitatis; nego; sumpta distione pro diversitate, ł carentia similitudinis, concedo maj; et distincta eodem modo mi, nego consequentiam. = Ad 1ᵐ confirmationem distinguo añs: nat̃a tamen Pẽri ẽ eadem, hoc ẽ, non diversa cum nat̃a Pauli concedo; eisdẽ, ẽ eadem, hoc ẽ non distincta nego añs. Ad probationem distinguo añs: nat̃a tamen Petri apte rei constituitur eisdem prĩs ꝑlibus, hoc ẽ, ñ diversis ac nat̃a Pauli, concedo; eisdem prĩs hoc ẽ non dis tinctis, subdistinguo: distinctione orta ab ipsis, concedo; añs, orta a singularitate, et exercita in ipsis, nego añs et consequentiam.

Dicimus itaq.ᵉ q̃d ut nat̃a humana sit apte rei una positive, et positive indivisa in Petro, et Paulo, requiritur, q̃d manes inse una positive, existat in pluribus simul, q̃d cuilibet preter divinam repugnat. Igitur nat̃a humana apte rei ẽ ꝑlr divisa in Petro et Paulo, ita ut nat̃a Pẽri alia sit a nat̃a Pauli, seu q̃d idem ẽ, nat̃a in utraq.ᵉ sit actu et ꝑliter distincta, et si ñ sit diversa. Pro cujus intia, si aliqua totius Phphiæ parte notanda ẽ differentia, rigorose, inter has voces distingui, dividi, differre, maxime in presenti pro hujus argumenti solutione. Igitur distingui, sicat unum hbere entitatẽ, et unitatẽ distinctam ab alio, aquo distinguitur, cum distio sit carentia identitatis. Dividi ultra negõnem identitatis, sicat sepãonem unius ab alio: et tandem differre, ñ solum sicat aliqd ẽe distinctum et divisũ ab alio, sed etiam dis conforme, et diversum in prĩs ꝑlibus, seu essentialibus.

Ex his clare dignosces q̄d quambis natura humana aptezei non sit diversa in Petro, et Paulo quia hi conveniunt in prędicatis essentialibus naturę, quo sensu minus distinguuntur Petrus et Paulus, quam Petrus, et equus: prout sic enim sumitur distinctio, pro carentia similitudinis, seu diversitate: tamen in utroque ē actu et formaliter divisa et distincta, cum apte rei, ut pote identificata cum singularitatibus in utroque existat separatet in hoc sensu n̄ minus distinguuntur Petrus, et Paulus, quam Petrus, et equus, quia distinctio in sensu sumitur pro carentia identitatis, quę in oibus equalis.

Omnia ergo indibidua natę humanę in hac consideratione habent, quambis n̄ diversa, distincta tamen prędicata formalia; distinctio autem hęc quambis non oriatur ab ipsis prędicatis formalibus natę (contrarium fortasse verus exit, si uti loqui debet, loquatur de eis apte rei) sed a singularitatibus exercetur tamen in ipsis prędicatis, eaque distinguit, quam ob causam, distinctio formarum apellatur. Ratio ē, quia cum distinctio sumpta stricte, seu pro carentia identitatis, non admittat magis et minus, nequit constituere distinctas singularitates Petri et Pauli, quin in eis disquat formaliter natas, cum ipsis identificatas apte rei.

Ad 2am confirmationem dicimus, verum ēē, natam in homine et equo ēē formaliter divisam apte rei, non precise, quia hbt prędicata, seu principia specie diversa, hoc enim solum arguit non dari inter hominem et equum unitatem similitudinis, seu conformitatis, quę ob ronem opositam invenitur inter Petrus et Paulum, quę unitas non sufficit ad unsale, ad quod exigitur unitas identitatis: verum etiam ē in illis formaliter divisa, quia in utroque caret identitate. Praeterquam q̄d homo et equus hbent apte rei prędicata specie diversa, specie inquam formali, hęc enim apte rei non datur: sed solum specie fundamentali, unde nec Petrus nec Paulus apte rei hbent principia formalia ejusdem speciei formalis, sed solum fundamentalis, et consequenter nec habent unitatem formalem specificam, sed solum fundamentalem, et similitudinis.

Verum dices: ergo distinctio illa inter Petrus et Paulum apte rei oritur a materia, seu singularitate: ergo quambis Petrus et Paulus distinguantur materialiter in natura, non tamen formaliter: ergo formaliter sunt unę in nata. Probantur hę duę consequentię: talis ē distinctio, qualis radix a qua oritur; sed hęc materialis ē, non formalis: ergo solum efficit extrema materialiter disqui, et n̄ formaliter. = 2º distinctio indibidualis n̄ tollit unitatem formalem counem natę: ergo si inter Petrum et Paulum non datur distinctio formalis, orta a principiis formalibus natę, hęc in utroque habet unitatem formalem communem. Pars: unitas n̄ tollitur nisi per distinctionem oppositam, sed distinctio indibidualis, ut pote materialis, non opponitur unitati formali: ergo

Ad 1am concessa 1a qa disquo 2am sequens: ergo quambis Petrus et Paulus disquantur materialiter in nata n̄ tem formaliter, hoc ē, distinctioni formali orta a prędicatis formalibus, n̄ tem formaliter, hoc ē, distinctione formali, nego oqa ē dicere, q̄d licet Petrus, et Paulus aptezei n̄ disquantur formaliter in nata distinctione formali, quę oriatur ab ipsis prędicatis, tem disquuntur formaliter distinctione exercita in ipsis, a quibus prout sic exercita accipit denominationę distinctionis formalis. = Ad 2am nego ant: ad, prob. dist. mi: distinctio indibidualis n̄ opponitur directe unitati formali con., indirecte nego mi, et oqa. Distinctio indibidualis opponitur saltim indirecte, destruit unitem formalem counę pluribus, nam cum gradus superiores in inferioribus includantur, necessariū ē, ut q. unus gradus indibidualis ab alio distinguitur gradus specifici et generici, distinguantur, et ideo q. nactus Petrus, n̄ solus nascitur unus indibiduus sed unus homo, unus al et una sustia ab aliis distinctas

Arg 2º: nata humana actu, et apte rei prædicatur de Ptro et Plo, et ceteris individuis: go gaudet unitate positiba pluribus couni est gº usalis, cum singulari repugnet de multis prædicari. = 2º: nata humana definitur secundum id qd habet apte rei; sd solum usalia definiuntur, non vero singularia: go apte rei ē usalis, et cqr habet unitatem pluribus counem. = 3º: obta scientiarum dantur aparte rei; sd obta scientiarum sunt usalia, scilicet natæ positibe counes pluribus. = Ad argumentum dicimus, qd licet verum sit, qd nata quæ ē aparte rei prædicatur de pluribus, n tamen prout ē apte rei, sd supposita intellectus præcisione, et usalitate ipsi aplicata, quo sensu una manens in intu, pluribus aplicatur apte rei. similiter ad 2m; quamvis enim nata, quæ ē aparte rei, sit, quæ defitur, n tamen prout ē apte rei, sd prout ē in intu, quo solum sensu ē usalis: et eodem modo obta stiarum, licet dentur aparte rei, et atingantur a stiis, non atinguntur prout sunt apte rei, sd præcise prout intus consideratione gaudent, per qd patet ad 3m.

Argues 2a 2a assertionem: unitas talis pluribus counis, convenit natæ apte rei saltē aptitudine positiba: go quia apte rei habet unitatem ptem pluribus positive counem aptitudine. Pars: nata humana vga habet apte rei unitatem positivam, ut pluribus communicetur, cum de facto communicetur Petro et Paulo &c. go. Ng ans; ad probationem dist ans: habet aptitudinem positibam, ut pluribus communicetur, cum sui divisione, conº; indivisa manens, nego ans, cujus implicita probatione distincta eodem modo, nego consequentiam. Ut go nata humana haberet apte rei unitatem ptem pluribus positive counem aptitudine positiba, requireretur, qd apte rei eēt positibe apta ad essendum in multis, ita ut manens in se una, multiplicata eēt in individuis, non vero, sufficit, qd solum posit ēe in multis diviss et multipta.

Primamgo aptitudinem n hbt nata apte rei, quia aptitudo hæc, ut potepropria usalis haberi ptest, ex consideratione intus: nec huic aptitudini corresponderet, ut actus counicatio positiva, qua apte rei nata pluribus counicatur, sd counicatio consistens in actuali prædicatione, media qua, nata existens in intu indivisa, et counis pluribus, huic et illi individuo aplicatur.

Arg 3a 3m partem assertionis: natæ existenti apte rei n repugnat usalitas habenda pro alio statu: go apte rei ē usalis aptitudinaliter negative. Pars constat, quia nata eadem, quæ existit apte rei potest abstrahi, et fieri usalis per intum. P. cqª: ideo nata secundum se ē usalis aptitudinaliter negative, quia illi, prout sit n repugnat usalitas habenda pro statu logo; sd nata apte rei hbt similem non repugnantiam: go. = Distº ans: natæ existenti apte rei n repugnat usalitas, non repugnantia remota, concº ans; n repugnantia proxima sumpta pro carentia impedimenti, nego ans, et cqª. Ad probationem, nego causalem: ideo enim nata in statu 3mo ē usalis aptitudinaliter negative, quia caret impedimento ad usalitem, nimirum singularitate, qd quidem nata apte rei n habet, cum in hoc statu realiter ptliter identificetur cum singularitate, quia verum nata apte rei prebet fundamentum intui ut eam a singularitate prescindat, et usalem faciat, ideo dicimus, qd apte rei hbt aptitudinem negativam licet remotam ad usalitatem.

De subiracto universalitatis,
ubi et de Causa intrinseca, formali universalis tam logici, quam metaphisici. Sectio Prima.

Subiractum idem ē, ac subiectum susceptibum pr̄ę usalis, quia cum usale sit q̄ddam concretum usale importat materiam, sive subiectum, aut subiractum, et fr̄am. De ista paulo infra; nunc autem de subiracto agemus. Supposita ḡo doctrina data circa obtum logę, et pręcisiones obtibas, constans ē usale ex nat̄a, quę dicitur usalis tamquam ex materia, et ex 2ᵃ intentione r̄onis, tamquam ex f̄ra coalescere. Quia vero admittunt Recentiores solas precisiones f̄tēs, asserunt, subiractum immediatum usalitatis ēē plura indibidua confusē cognita, fr̄am autem ēē cognitionem confusā indibiduorū, n̄ pro ut se tenet ex p̄te intus, sed pro ut extrinsece terminatur ad collectionę indibiduorum. E 2ᵒ autem Thomistę standes pro pręcisionibus obtibis, ajunt, subiractum immediatum usalitatis ēē natam obiectibe pręcisā ā singularibus, quę contrahi potest ad q̄dlibet inferius, et de illo prędicari. fr̄am autem constitutibam usalis logᵢ dicunt ēē 2ᵃ intentionem relativam r̄onis, intrinsecam natę a singularibus abstractę. Nos vero ne prolixius, et obscurius in re satis abstrusa procedamus, mentem n̄am quam possibili claritate, et nihil pręcipuū de hac mat̄a omittentes, sequentibus propoonibus aperiemus.

Propositio Prima Sectio secunda.

Subiractum immediatum usalitatis n̄ sunt plura indibidua confuse cognita, s̄d ē nat̄a obtive pręcisa ā singularibus. Utraq̄e pars constat ex Aristotele lib posteriorū cap 8ᵒ ubi loquens de usali, s̄ᵐ materiam, ait: ēē igitur unum, quid oportet, idemq̄ de pluribus n̄ coīni nomine pręedicandum. Quo testimonio plura indibidua confuse cognita, manent extra r̄onem subiracti, cum juxta Philum mat̄am seu subiractum debeat ēē unum, et indibidua n̄ unum s̄d plura sunt.

Probaṭ ḡo 1ᵃ ppoonis pars effi caci r̄one: subiractum immediatum usalitatis, ē illud q̄d potest pręedicari de quolibet inferiori; sed colectio plurium indibiduorum confusē cognitorum n̄ potest pręedicari de quolibet inferiori: ḡo. Major supponitur. Prob: colectio indibiduorum confuse cognitorū n̄ h̄t identitatem cum aliquo indibiduo in particulari: ḡo. 1ᵃ constat, nam ad pręedicationem rectam, requiritur identitas pręti cum subio: an̄s etiam ē certum; alias enim vera ēēt hęc pp̄tio Petrus ē Plus, Franciscus, et Antonius colletivē cogniti, quę quam falsa sit 1ᵒ aspectu dignoscitur. = ex his 2ᵃ ppnis pars convincitur: seclusa enim collectione indibiduorum, n̄ restat aliud, q̄d possit ēē subiractum immediatum usalitatis, nisi nat̄a objective pręcisa; hęc enim sic ā singularibus abstracta, habet identitatem cum inferioribus, et de illis universaliter pręedicatur.

Propositio secunda.

forma constituens usale methaum, ē f̄ra r̄onis absoluta. Probatur: usale methaum

n potes existere apte rei: go illius fa n ē vsalis, sd ronis; sed n fa relativa: absoluta. Pani: vsale metaphum ē nata abstracta a suis inferioribus, ab illis q^e obtive precisa, sed apte rei neqt existere nata sic ab inferioribus precisa, et abstracta, ut ex dictis constat: go. Nunc qd fa n sit realis, sed ronis absoluta, probatur: alia ē fa constituens vsale logu, ac constituens vsale metaphum; sed vsalis log^i ē fa ronis relativa, ut statim dicemus: go vsalis metaphi, ē fa ronis absoluta, dg^a constat, nam distincta constituenda distinctas exigunt fas.

Propositio Tertia

Fa vsalis log^i ē queddam 2^a intentio ronis relativa, intrinsece q^e in nata conficta ab intu. Ptio hec docetur abirngo Mag^o pluribus in locis, precipue tamen 4° methace, obi ait: ens ronis pprie dicitur de illis 2^is intentionibus, quas ro adinvenit in rebus consideratis, sicut intentio genis specieiq. Ea; sd genus et species ī vsale log^i: go in ipsis invenitur aliq 2^a intentio ronis. Minor sic, sd 2^a intentio ronis ē fa relativa et qd confictum, et qd dictum ab intu intrinsece in ipsa nata: go = Probatur rone: fa vsalis log^i, sive aptitudo ad multa n euenit nate, prout ē apte rei: go illi euenit prout ē in intu: go intus preter id, qd hbt nata in re, aliquid addit rone cuius eadem nata constituatur fliter et log^s vsalis; sed nihil nate addit nisi aptitudinem relativam, que ē ens ronis: go aptitudo hec relativa, seu 2^a intentio ronis, ē fa vsalis log^i. = Ino verbo: ens ronis ē illud qd tantum hbt ēē obtive in intu, sed aptitudo nate per modum superioris, tantum hbt ēē obtive in intu, ut ex se patet: go.

Expenditur causa extrinseca efficiens universalis logici, et metaphi? pro huius intelligentia premittitur brevis, et utilis notitia circa seriem intelectionis

Sect. 1^a

Vsusque egimus de causa intrinseca fli vsalis, de fa nempe illud formaliter constituente; nunc autem disserere cogimur de causa extrinseca efficiente scilet, de operatione illa, qua intus, qua fiat vsale tam log^s, q metaph^s; et quia intus noster plures ad modum q^e diversas operationes ellicit, solet inquiri in presenti, per quam fiat vsale? Ad intelligentiam go hujus materie, cujus resolutiones, in 4^or ppbus dabimus, queddam premitere oportet, que in tractatu de anima fusius solent prelibari.

Vnde noto 1° intum pro hoc statu dependere a sensibus in productione suorum actuum, quia ut fert axioma coune: nihil ē in intu, qd prius non fuerit in sensu. Igitur sensibilibus speciebus, quas obta sensibilia sensibus externis immittunt, in sensibus ipsius receptis, ulterius immittuntur sensui couni, qui internus ē, cujus oficium ē tales species recipere, et ipse tamquam destinator, et arbiter, n modo species disquit, sed et obta, operationes sensuum externorum dyudicat. Species autem in sensu couni recepte, dicuntur servate, eo qd supponuntur jam percepte a sensibus externis pprioris ad ipsarum receptionem in sensu couni, in quo iste differt ab ultimati ba recipiente species a sensibus externis n perceptas, et ideo apellantur inservate.

Igitur sensus coïs deinde mittit species sensatas ad imaginativam, seu Phantasiam; simaliter vero species sensatas ad memoriam sensitivam, quarum quæ libet harum specierum ē conservatrix in absentia adhuc suorum objectorum quæ percipiunt, et attingit sensus isti mediis his speciebus, quæ parant homini via ad operationem intus, qui 1us incipit, ubi ultimo desinit sensus. Cum enī intus spiritualis sit, et species materiales percipere n̄ valeat, ideo eas materialitate purgat, et pportionatas reddit per quandam facultatem, quæ intus agens nominatur: unde dicitur intum agentem n̄ eē cognoscitivus, sed tantum productivus speciei spiritualis, quæ alterius recipitur in intu possibili l passibili quæ vere spiritualis est.

Intus posibilis dicitur talis, quia potest intelligere, et fieri quodammodo oia in eē intelligibili; unde coïter dicitur qd intus intelligendo lapidem fit lapis. Vocatur etiam passibilis, quia patitur, recipiendo species immissas ab intu agente. Ergo intus possibilis specie producta ab intu agente, fecundus, prorumpit in speciem expressam, actum intionis, sive uerbum mentis, qd tamquam proprium partum ipsius producit et in eo, ut in actuali representatione objtum contemplatur, ibique tandem sistit opus intelectionis naē.

Præmissa jam intelligendi serie, quæ in specie expressa ultimo requiescit, advertite 2o duplicem dari abstractionem naē ab inferioribus: alia ē abstractio intus agentis, quæ consit in productione speciei representantis natam absq. indibiduis: et alia intus possibilis stans in cognitione naē, non cognitis indibiduis: 1a autem, cum abstronis nomine intelligatur cognitio precissiva, proprie abstractio n̄ ē: 2a et pprie talis in abstractionem negativam et positivam. Abstractio negativa ē cognitio atingens natam, non atactis singularibus adhuc indirecte ideoq. negativa dicitur, quia circa singularia se hbt taliter, ac si non eent. Positiva econtra ē cognitio naē cognitis etiam singularibus etiam singularibus, tamquam his aqq. ē separata, et positiva dicitur, quia positive discernit et disquit natam ā singularibus.

Præterea, alia ē cognitio comparativa, qua intus atingit natam predicabile de inferioribus, ad illa q. tamquam ad term ad quem sive corelativus comparabile. Hæc autem cognitio dividitur in simplicem et compositam: simplex ē cognitio naē simplici mō relatæ ad inferiora, id ē nihil affirmando, l negando, sed simplici modo comparando. Composita p oppositum ē cognitio comparativa ad inferiora, media aliqua affirmatione l negatione, et hæc quodammodo 1am supponit.

His ergo necessario suppositis circa intum, et intelligendi methodum, n̄ leve et quiddem satis abstrusum, et molestum consurgit dubium, quaram scilicet ex his operationibus intus, quas exposuimus, fiat usale tam logum, q̄ methaphyum in cujus resolutione n̄ pauci utilissimum tempus impendunt, his metaphisicis nugis perscrutandis, eque prolixe ac inutiliter rem hanc agunt, Phys divertentes ā vera utilitate, fructuq. Phphiæ: quid enim scire interest, ait totius Galiæ splendidum Jubar Dnus Joannes Mabillon: trac. de studiis monast part 2a Cap 9o pag 317, num intus acrupatum num hoc apte rei existere valeat et cra hujusmodi, quæ coïter, non nisi aliqua equivocatione laborant, cum alliunde facillime expendi possint ronibus, quæ ex utraq. parte adducuntur, explanatis. Ergo ne nos tanti, et domestici Magi qui studendi methodum nobis solis prescripsit, incurramus notam, et culpabili reprehensione, possibili celeritate, et claritate rem agemus. sit ergo.

Propositio prima, sectio secunda.

Universale metaphysicum non fit per abstractionem intus agentis: prob.^r abstractio, seu operatio intus agentis non est cognitio; sed universale metaphysicum fieri nequit per operationem, quae non est cognitio. Major constat ex communi omnium consensu asserentium intus agentem cognoscitivum agentem non esse. Probatur minor: universale metaphysicum fieri nequit per operationem, quae non possit praestare naturae formam universalis metaphysici; sed operatio, quae cognitio non est, non potest praestare naturae formam universalis metaphysici: ergo. Probatur minor: forma universalis metaphysici est forma rationis; sed operatio quae cognitio non est, non potest praestare naturae formam rationis, haec enim cum solum habeat esse obiective in intellectu, tribui nequit naturae nisi per cognitionem: ergo.

Propositio Secunda.

Universale metaphysicum fit per abstractionem intus passibilis tam positivam quam negativam. Quo ad 1.^am partem vera est apud omnes propositio haec, quia natura per abstractionem positivam positive separatur ab individuis, sive differentiis, ac per consequens remanet una positive, aptaque ut comparetur ad plura, in quo consistit universale metaphysicum. = Quo ad 2.^am vero partem prob.^r universale metaphysicum est natura una positive; sed per abstractionem negativam intus passibilis fit natura una positive: ergo. Probatur minor: natura fit una positive per actionem per quam existit sine individuis; sed per abstractionem negativam intus passibilis existit obiective sine individuis: ergo. Probatur minor: naturam existere obiective sine individuis est cognosci naturam non cognitis individuis; sed per abstractionem negativam intus passibilis cognoscitur natura non cognitis individuis: ergo.

Propositio Tertia.

Universale logicum non fit per comparationem compositam, sed tantum per comparationem simplicem. Probatur 1.^a propositionis pars: comparatio composita est iudicium affirmans, vel negans naturam de inferioribus; sed hoc iudicium naturam non efficit logicum universalem: ergo. Probatur minor: iudicium affirmans vel negans naturam de inferioribus, iam illam supponit logice universalem: ergo. Probatur: universale logicum est unum aptum esse in multis, et praedicari de illis; sed aptitudo, ut aliquid sit in multis, et praedicetur de illis iam supponitur ante actualem affirmationem, vel negationem iudicii: ergo.

Probatur 2.^a pars propositionis: universale logicum fit per actum 1.º comparantem naturam ad inferiora; sed similis est comparatio simplex: ergo. Major patet ex eo, quod per actum 1.º comparantem naturam ad inferiora, fit in natura ipsa respectus rationis ad inferiora, in quo respectu consistit formaliter universale logicum. Probatur minor: triplex tantum excogitare valet comparatio, aprehensiva nempe, iudicativa, et discursiva, quarum 1.^a est simplex aprehensio, 2.^a iudicium, 3.^a discursus; sed prius natura comparatur ad inferiora per simplicem aprehensionem, quam per iudicium, et discursum; prius enim aliquid aprehendimus, quam de illo iudicemus, aut discurramus: ergo simplex operatio est actio 1.º comparans naturam ad inferiora.

Tractatus Quartus, et ultimus

De universalibus in particulari, sive de quinque praedicabilibus

Disputatio Prima

Post discessionem essentiae universalis in communi Majorem sequentes ad investigationem ipsius in particulari descendimus semita et ordine Porphirii, qui ut iam diximus, Author dicitur hujus tractatus. Ergo Porphirius hic natus fuit in Tyricia, cum iuvenis esset, religione catholica fuit instructus, et ut plures ajunt, divinorum Praeceptorum

necnon, et Piæ Matris Eclesiæ admonitionis diligentissimus observator, sed, cum postea aura vanæ scientiæ perflante eet in superbiam elatus, in judicium incidit Diaboli, et lapsus in hæresim, ruit præceps, Religionem que catholicam necdum perfide deseruit sed etiam temporibus Aureliani, et Maximiani Imperatorum, pro viribus impugnavit: sicque causam dedit Eclesiæ Patribus, Apolinari, Cirilo, Agustino et Hieronimo, ut ipsius scriptis vivis repellerent. Nihilominus tractatus hic, sive inductio in libros cathegoriales Aristotelis communiter in scholis receptus: o id maxime, quia ut sapienter admonet D. Aug.s in his, quæ a malis bene fiunt, his tenendus ē modus, ut videatur Ars displicuisse n̄ factum. Inde merito Phi christiani Porphirio pro meritis complendo Porphirij opus elucidare sunt agressi, et singulatim de quacumque ex quinque vocibus, sive prædicabilibus genere scilicet, specie diffa pprio et acidenti, in qd et nos ordine isto peragere incipimus.

Quæstio Prima.

Quot sint prædicabilia? paucis relatis reff.t sententiis

Sectio Prima.

Prædicabile in præsenti nihil allud ē, quam ipsum vsale, inquantum potest prædicari de pluribus qd res a Porphirio dividitur in quinque prædicabilia, seu usalia supra relata. Quod go nunc inquirimus an divisio hæc sit adequata. Pater Izquierdo quinque non contentus, usque viginta species prædicabilium assignat. Pater Arriaga et Oviedo quatuor tantum: igitur contra omnes et cum com̄uni sententia sit.

Assertio Nostra Sectio secunda.

Prædicabilia sunt tantum quinque. Conclusio hæc probatur, et 1.o ex ipso Porphirio ad Discipulum loquente: cum neccesarium sit (Crisaurie) ad Prætorum notitiam qidnam sit genus, cognoscere quid diffa, quid species, quid proprium, et quid accidens. 2.o ex D. Tho: õe quod univoce prædicatur de pluribus, ait 1.o cont. ags cap 32.o, l ē genus l species, l diffa, l accidens aut pprius; in qqs verbis manifeste aprobat s.s D.or divissionem prædicabilium supra stabilitam, quæ tandem probatur jam rone: tot sunt prædicabilia, quot sunt modi prædicandi natam superiore de inferioribus; sed tantum quinque modis potest natura superior de inferioribus prædicari: go Pmiy: natura quæ prædicatur l ē de essentia inferiorum l extra illorum essentiam, si 1.m aut ē tota essentia, et sic vocatur species, ut homo, l ē pars essentiæ, et tunc l ē pars determinabilis per aliam partem, ut animal, et sic ē genus, l ē pars essentiæ determinativa alterius, ut rñale, et sic ē differentia; si vero ē extra essentiam inferiorum, l prædicatur de illis neccesario ut risibile de homine et sic ē accidens commune, l tandem prædicatur contingenter ut albus de homine, et sic ē pprius: go modus natam superiorem de suis inferioribus sunt tantum quinque: go et prædicabilia.

Solvuntur Argûta Sectio Tertia

Modus prædicandi sequitur modum essendi; sed modi essendi sunt decem, quia decem sunt prædicamenta go et modi prædicand. = Respondeo modum prædicandi sequitur modum essendi non absolute, sed respective; quia numerus prædicabilium sumitur ex diverso capite, ac numerus prædicamentorum; iste enim sumitur ex diverso modo essendi absolute, ille vero ex diverso mo essendi et prædicandi p̄ nim superioris de inferiori: cum autem modi isti sint tantum quinque, quinque tantum sunt prædicabilia, qqs etiam modis quodbet prædicamentum potest prædicari.

Argues 2º analoga prętur de analogatis, sed non prętur ut genus species nec differentia Ea: gº analoga sunt aliqid prędicabile specie distum ab enumeratis. Rursus: indibiduum vagum, ut aliquis homo prędicatur de multis, scilicet, de Petro, Paulo, Antonio, et aliis; sed nullo ex quinque modis prętur de illis: gº = Fandem: mors et exista non prędicatur essentialiter, quia non pertinent ad essentiam rei; aliunde nec ut proprium, quia n̄ dimanant a principiis intrisecis; nec ut accidens, cum adesse et abesse non posint sine subti corruptione: gº alio ex quinque modis, ac proinde plus quam quinque sunt prędicabilia.

Ad 1um dico, analogum non prędicari, ut simpliciter unsale, sed tantum 2a quid, quia unsale simpliciter debet ēē univocum; ē enim in multis: analogum autem ē partim unum et partim diversum; unde sicut caret unitate simpliciter, et ita unsalitate. = Ad 2um respondeo, indibiduū vagum reduci ad predicabile essentiale, et accidentale, quia prędicatur in quale quatenus dicit modū indibiduationis, quia ē extra conceptum natę, et hac rone excluditur a rone unsalis simpliciter, quia dicit natam indibiduam, ac proinde non ut unam. = Ad 3um dico, mortem et existentiam reduci ad accidens, quia possunt adesse et abesse, absque corruptione subti metasti, quia existentia ē extra conceptū essentię metaphę.

Argues 3º nata humana prędicatur de Verbo divino, et pariter oē prętum superius natę: sed n̄ prętur essentialiter, quia illi in tempore convenit; in tempore enim Deus factus ē homo: nec prętur accidentaliter, quia unio natę humanę ad Deum, ē substantialis; ē enim Verbum divinum vere, et univoce homo, sicut quilibet et ntus qqus n̄ convenit contingenter natę humanę: n̄ denique ut proprius, quia humana nata n̄ dimanat naturaliter, ex principiis intrinsecis Verbi divini: gº datur modus prędicandi distinctus ab assignatis.

Respondeo, ad argumentū, natam prędicari accidentaliter de Deo, ut subsistenti in nata divina: at supposita Incarnatione prędicari essentialiter de Deo, ut subsistenti in humana nata, quia pro ut sic ē verum indibiduum, cum aliis univoce conveniens in nata habita licet non in modo illę habendi, et si contra dicas, ex doctrina sequi, ēē verum dicere ab eterno, Deum ēē hominem, quia prędicationes essentiales sint ęternę veritatis, responsū habe: hanc ppionem Verbum divinum, ut subsistens in nata humana ē essentialiter homo, ēē ab ęterno verę: et hoc non ēē dicere, qd Verbū ab ęterno subsistat in nata humana, sed ex suppositione qd ita subsistat illā ppionem ēē veram: verū hęc epusius in theologia videbitis.

Questio Secunda.
An Universale sit genus ad quinque Predicabilia
Sectio Prima.

Loquimur in presenti non de subiecto unsalitatis qd aliquando ē substancia, et aliquando accidens, sed de unsalibus quo ad 2as intentiones, an scilicet unsalitas

ut sic sit genus respectu quinque intentionum, seu prædicabilium. Pro cujus intelligentia sciendum est, quod res ab una 2.a intentione denominata, potest ab alia etiam denominari; sic homo denominatur species respectu Petri, et Pauli, qui sunt ejus individua, et denominatur individuum respectu speciei in communi respicientis tamquam inferiora omnes species seratas; et in hoc sensu intentio præcedens dicitur prima respectu subsequentis: his suppositis, sit.

Assertio Nixa Sectio Secunda.

Universale est genus ad quinque prædicabilia. Conclusio hæc est communis inter AA. nihilominus suadetur: id quod prædicatur essentialiter, et univoce de pluribus differentibus specie, est genus respectu illorum; sed universale prædicatur essentialiter, et univoce de quinque prædicabilibus; quæ aliunde specie differunt inter se: ergo. Major est inconcussa: minor quoad 1.am partem constat ex eo, quod quodlibet prædicabile est essentialiter universale, et ulterius probatur: ratio quæ proprie et simpliciter participatur ab omnibus participantibus, univoce de pluribus prædicatur; sed ratio universalis proprie et simpliter participatur ab omnibus quinque prædicabilibus: ergo.

Probatur minor: ideo non proprie participaretur ratio universalis a quinque prædicabilibus, quia non equaliter ab omnibus participaretur, alia quidem essentialiter, alia vero accidentaliter prædicantur; at hoc non impedit propriam et veram participationem universalis: ergo. Major est ratio in contrarium adducta, minor patet; inequalitas enim illa participandi rationem communem, provenit a differentiis, quod quidem non tollit, quod univoce, et proprie participetur: sicut inequalitas inter rationalem, et irrationalem, inter hominem scilicet et Leonem, non tollit, quod ratio animalis proprie et univoce dicatur de illis. Iam minor illa 1.o probatur, etiam quoad 2.am partem, cum omnibus notum sit omnia quinque prædicabilia differre penes diversos modos prædicandi, et per consequens specie.

Solvuntur Argumenta Sectio 3.a

Obj. 1.o: omne genus continetur sub genere 1.o prædicabili; sed per nos universale est genus: ergo continetur sub genere 1.o prædicabili: ergo genus 1.us prædicabile non potest esse species universalis. Probatur hæc consequentia: quod est superius respectu universalis, non potest esse species ejus, sicut quia animal superius est respectu hominis, nequit esse species hominis sed e contra homo est species animalis; sed genus 1.us prædicabile est superius respectu universalis. = Vel aliter: universale ut genus est superius genere 1.o prædicabili; aliunde idem universale ut contentum sub 1.o prædicab. est species: ergo et est genus, et est species suæ ipsius speciei, quod intelligibile non est.

Fateor relatas conditiones, et plures alias ab intus excogitabiles magnam in specie et prima præseferre difficultatem: verum distinguo maj.: omne genus continetur sub genere 1.o prædicabili, continetur inquam, sub ratione generis prædicabilis; nego maj.: sub ratione speciei subjicibilis, conc. maj. min. et dist.o consequens: ergo continetur sub genere 1.o prædicabili sub ratione generis 1.i prædicabilis, nego consequentiam; sub ratione speciei subjicibilis, conc.o consequentiam, et distinguo subsequens consequentiam: non potest esse species universalis sub ratione universalis nego consequentiam; sub ratione et determinatione generis, conc.e consequentiam, et in eodem sensu cætera quæ sequuntur.

1

Dicimus ergo in universali reperiri et rationem universalitatis, et predicabilitatis abstractam a predicabilibus specificis, et 2as intentiones generis applicatam ab intellectu universalitati ipsi, tanquam materiæ, et subiecto: unde universale supremum 1o intentionaliter dicit suam intrinsecam essentiam, scilicet unum esse aptum ad essendum in multis, et predicandum de illis, sicut animal abstractum unice dicit suam essentiam, nimirum esse vivens sensibile: verum 2o intentionaliter, dicit universale 2am intentionem generalitatis, ipsi accidentale, sicut et animali. 1o sensu universale non continetur sub genere 1o predicabili, quia aptum esse ad essendum in multis, non est aliqua ratio inferior genere, sed potius superior: in 2o autem, continetur tanquam inferius, quia quodlibet genus particulare continetur sub genere in communi.

Argues 2o: si universale est genus ad quinque predicabilia, quinque predicabilia sunt species: ergo hæ predicationes sunt veræ: genus est species: species est species, differentia est species, et sic de aliis: ergo unum predicabile, quantumvis alteri oppositum de illo poterit predicari: hæc vera sunt, ad quæ respondeo illas predicationes non essentialiter predicari, sed accidentaliter, et penes diversam considerationem, scilicet respectu specierum, ut videre est in animali respectu hominis in 1a propositione: et in 2a in ipso animali, quod species est respectu generis ut sic.

Disputatio 2a de genere 1o Predicabili.

Genus varie sumitur in presenti, sed lato, et impertinenti modo, 1o pro stipe familiæ, ut cum dicitur illum esse de genere sacerdotali, de genere Regali, de genere Gigantum; 2o pro Patria, sic dicimus Aristotelem, Stagiritam, Atheniensem Platonem, et Apostolum Tarsensem; 3o denique precipue et logice aceptum desumitur pro natura communi pluribus specie differentibus: quo sensu definitur a Porphirio, quod predicatur de pluribus differentibus specie, in eo quod quid, quæ definitio communior et celebrior est inter Dialecticos. Prima ergo illius verba nempe predicabile de pluribus ponuntur loco generis, per illa enim convenit genus cum cæteris predicabilibus, quæ etiam sunt apta de pluribus predicari. reliqua vero discrimen exhibent hujus predicabilis.

Quod ut clarius et facilius percipiatis, notate differentiam horum inquid, et inquale: igitur predicari inquid est predicari essentialiter, et per modum per se stantis; sic predicatur homo in hac propositione: Petrus est homo. Predicari inquale est predicari per modum alteri adjacentis; sic predicatur album in hac propositione Petrus est album hoc: ex quo infertur genus et speciem, quia essentialiter predicantur, predicari inquid pure; differentiam autem cum ex una parte sit pars essentialis, predicari inquid et cum ex alia significetur per modum alteri adjacentis, predicari inquale. Hoc ex modo loquendi colligi potest; si enim mihi interrogetur, quid est hoc? naturaliter respondeo nomine, vel nominibus substantibus, nimirum est homo: est domus &c. si autem interrogeris, quale est hoc? satisfaciam nominibus adjectivis, scilicet est album, est sapiens bonum aut malum.

Deinde advertite; genus dividi in supremum subalternum, infimum. 1um est, quod aliud supra se non habet, alia vero infra se continet, ut substantia. 2um est quod aliud vel alia habet supra se, aliud vero, vel alia etiam infra se, ut corpus vivens quod animal habent infra se, substantiam vero supra: et denique genus infimum est quod alia habet supra se, nullum vero infra se, sed tantum species ut animal

liben supra si viven corpus, substantiam, infra se vero solas species hominis et bruti ubi observa, qd genus infimum, et subalternum dicuntur genera, respectu suorum inferiorum et respectu generis superioris vocantur species subjicibiles, subalterna.

Questio Unica

An natura, quæ subest secundæ intentioni generice? an ipsa secunda intentio? An utrumque? an deniq aliud aliquod sit, qd formaliter definitur in definitione generis? Premittuntur aliqua, et reff.x sententiæ

Sectio Prima

Oes fatentur, in defione generis, genus defiri, sicut defione hominis defiri hoo, sd quia nomen genus significatur qddam concretum accidentale, dicens natam genericam tamq subiectum, et 2am intentionem genericitatis, tanquam fam dubitatur qualiter nata et 2a intentio definiantur in defone generis an, velt, alteru eoru dumtaxat. An utrumque simul. An tandem alterum in recto, et alterum in obliquo. Quæstio cõis e, n solum generi, sed etiam oibus predicabilibus, imo et oibus concretis accidentalibus, qualia sunt album, vg calidum, sanctum &a.

Circa quod 1a sententia tenet in defione generis definiri concretum dicens in recto natam et 2am intentionem; sic Illus N, Moneda Capreolus, Rubio, cum pluribus ex nris in manuscriptis.

2a sententia e thomistarum et scotistarum docentium in defione generis definiri, ut quod in recto, et principaliter 2am intentionem conotando natam, quæ ex obliquo impartatur. 3a e Recentiorum qqs exteri complures, et tuentur, in defione generis defiri concretum dicens natam in recto, et 2am intentionem in obliquo, verum inter duas sentias contentio videtur mere vocalis: audibe go Pes Losada in presenti thomistæ, ait, uidere licet apud Collegium Sti thomæ, fatentur natam, et non 2am intentionem ee id, pro quo supponit nomen genus, et id, de quo verificatur definitio generis. nri vero, ut liquet ex Patre Peynado fatentur etiam, 2am intentionem et n natam ee id, qd principaliter, et per se explatur in definitione generis. Inde totum dissidium in eo ee videtur, qd nri vocant definitum ut qd et in recto in concretis accidentalibus, n id quod per se significatur, sd id de quo verificatur definitio: thomistæ vero opposito modo loquuntur. Hacusque Recentior iste.

Quidquid go sit pro initia sententiæ ntæ, quæ quia media inter ultimas relatas, immunis e a tali nota, scire oportet, quod in quolibet concreto accidentali cujusmodi e genus, potest sumi mata, seu subtum, et fma l una in recto, et altera in obliquo, l in recto utraque simul. Tunc fma sumitur in recto, et materia in obliquo, quando concipitur fma ut conotans, et denominans matam, sive subtum, ut quando dicitur, albedo hominis; e contra autem, tum materia sumitur in recto, et fma in obliquo, q concipimus matam ut conotantem, et veluti habentem in se fmam, ut si dicas homo albus; et tandem, tunc utraque sumitur in recto quando totum ex ipsis resultans concipitur, ut quid compactum ex mata et fma, tamq ex partibus illud componentibus, ut cum dicitur justum album, &c. His necessario prelibatis mentem nram sequenti statuimus Assertione.

Assertio Unica Sectio secunda

Adequatum, et fmle definitum in definitione generis e concretum dicens in recto natam, et 2am intentionem. Probatur: definitum adequatum, et fmle in definitione generis e illud, cui oprie et essentialiter convenit definitio, sd hæc tantum convenit essentialiter concreto dicens in recto natam et 2am intentionem: go. Pmis: nata n e essentialiter predicabilis, sed tantum denominative, et accidentaliter. aliunde nec 2a intentio e: go tantum convenit concreto defio generis pralis. Mar probatur: predicationes hæ: aal e predicabile; aal e genus, n sunt predicationes essentiales, sed accidentales, pertinentesque ad 5m predicabile: go. Jam minor precipua nostri discursus Probatur 2a intentio e tantum pralis ut quo, sive e ro predicandi; at ratio predicandi n e absolute pralis

Confr 1o: definitum ē illud cui convenit definitio, et prædicari tam ut quo, q̄ ut quod; sed defitio, et similis prædicatio solum convenit concreto dicenti in recto naturam et 2am intentionē: ergo. Pmij: concretū dicens in recto naturam et 2am intentionē essentialiter dicit tum id, qd prædicatur, q̄ id qd prædicabile prædicatur; ē enim prædicabile de pluribus specie diffbus, in quo neccesario includitur, qd prædicatur, et quo prædicatur: ergo. Confr 2o: definitū ptle in defone generis ē genus; sed solum concretum dicens in recto naturam et 2am intentionē ē genus: ergo. Pmij: nec natura ut conotans 2am intentionē, nec 2a intentio dicens in obliquo naturā ē genus: ergo. Pari: genus ē concretum intentionale; sed nec natura conotans 2am intentionē, nec hæc naturam dicens in obliquo sunt concretū intentionale: ergo. Pmij: natura conotans 2am intentionē solū denominative ē genus; sed solum ē obiectum denominabile a 2a intentione: et 2a intentio dicens in obliquo naturam solū ē forma concreti: ergo neutra earū ē concretum intentionale.

Hac ratione præcluditur via Recentioribus asserentibus, quod licet natura essentialiter sumpta n̄ sit ptbr prædicabilis, et genus, ē tamen 2m quod subest 2æ intentioni: quæ solutio ulterius reijcitur: 2 natura ut subest 2æ intentioni, illam in recto dicit 2 non? si 1us dicant nobiscum, si autē 2m n̄ ē ptbr genus, cum pro ut sic non dicat pro ptali 2am intentionē: ergo nulla ē illorū solutio. = Thostæ alia incedentes via, asserunt, 2am intentionē conotantē naturam in obliquo, ēe, qd ptbr definitur in definitione generis: verū hoc præter quam qd in præcedentibus impugnatū manet, adhuc deficit, nam 2a intentio pro ut conotans naturam in obliquo, definitur: ratio ptlis quia natura respicit inferiora sed aliter ex Porphirio genus definimus: igitur 2a intentio sic a Thostis explicata, non ē genus, ac proinde nec definitum ptle in definitione generis.

Solvuntur Arguta Sectio 3a

Argus 1o: pro Thostis: definitū ptle in defone generis ē illud, quod per se pertinet ad logam; at sola 2a intentio per se pertinet ad logam: ergo. = Confr: definitū in defone generis, ē qd in genere importatur in recto; sed in genere sola 2a intentio importatur in recto: ergo. Pmij: in genere sola forma importatur in recto: sed sola 2a intentio ē forma: ergo. Pmaj: genus ē concretum accidentale, sed in concretis accidentalibus sola forma importatur in recto: ergo. Pmij: in concretis accidentalibus solum importatur in recto, qd directe significatur in illis: sed in illis sola forma significatur, quia, ut ait D. Thomas 7o metaphs lecta album solā qualitatē significat: ergo.

Ad argum admissa maj, nego mij; loga enim n̄ præcisse agit de generalitate, quæ ē abstractione quo, sed etiam de natura generica; cum n̄ solum spectet dispre de 2a intentione in abstracto, verum etiam in concreto; concretū autē hoc ē per se dispositum, cum sit quoddam agregatum ex altitudo ipso, et natura resultans: = Ad oponem nego mij; ad probationem nego etiam mij; ad huius probationem nego maj, et ad istius probs admissa pro nunc maji nego mij, et ad probam deductā ex Auctoritate, resp, albū solam qualitatē significari de ptli, de materiali etiam solum significat subtū, hoc autē n̄ obstat, quominus in recto significetur utraqe pars concreti.

Album igitur, et quodlibet concretum accidentale utraqe significat subtum scilicet, et forma, et pro utraqe supponit; cum hac diffa qd significatio principalius stat pro forma suppositio vero pro subto, et per hoc sufficienter differunt concreta accidentalia a substantialibus, ut sunt homo, Leo et alia, in qqs significatio et suppositio æqualiter stant pro utraqe concreti parte. Genus itaqe et significat naturam, 2am qe intentionem, et pro utraqe supponit, utramqe in recto significans naturā ut ut subtum, et 2a intentionē ut formam; quare licet significatio principalius stet pro forma, cum tam suppositio principalius stet pro subto, ideo ē qd defitur formaliter in defone generis, nec ē præcise natura, nec 2a intentio, sed ē concretū utramqe partem dicēs in recto, cū p defonē generis debeat explicari tam id qd per se significat, q̄ id pro quo supponit.

Args 2o: illud ē definitū ptle in generis defitione, cui ptse et ptliter convenit defitio; at hæc sic convenit naturæ tantum: ergo. Pmij: soli naturæ convenit, ēe ptalē de pluribus specie differentibus, qd ē defitio generis: ergo. Pars: ēe ptale de pluribus specie diffbus, solum convenit illi qd cum inferioribus identificatur, ē quæ de illorum essentia; sed solum hoc hbt natura: ergo. In principale Recentiorū argumentū, ad qd min nego, distinguo sqns ans: soli naturæ convenit ēe ptalē ut quod præcisse de pluribus specie differentibus, concedo antecedens; ut quod et ut quo nego antecedens et consequentiam, quam distinctionē alteri aplicabis probationi.

Dicimus ergo qd p defitionem generis n̄ defitur præcisse id qd phisicē, et intentionaliter identicatur cum inferioribus, sed etiam id qd logice et p mām superioris dicitur de ipsis: ad hoc igitur neccesario exigitur tam natura quæ præbet

ut quod quam 2ª intentio, ut pote ratio p[ro]ut praedicandi praesertim ut quo ratio hujus est, quia ad definitionem generis, sicut et cujuslibet alterius praedicabilis, duo importare est identitatem cum quae soli naturae convenit, cum ipsa sola sit illis intrinseca, et superexistentiae reale illorum, quae quidem natura ratione 2ª intentionis: unde dum dicitur quod genus est de intrinseca ratione specierum intelligitur et de genere pro subiecto non vero de genere lo[gi]co et 2ª intentione sumpto; pro ut sic enim non est pars speciei, sed totum potentiale et superius cum inferioribus ad cujus logicam praedicationem sufficit quod praedicatum superius identificetur cum inferioribus non quo ad p[ro]priis praedicandi seu 2ª intentionem, sed tantum quoad ea praedicata: unde quaelibet conceptum generis non identificatur quoad utramque partem cum inferioribus, minime infertur, solam naturam, et non conceptum esse definitum pro ipse in definitione.

Ad 3um. et praecipue ostendatur: definitum in definitione generis debet esse proprie unum; sed tale non est concretum positivum a nobis: ergo. Probatur minor: quod resultat ex rebus ad diversa praedicamenta pertinentibus non est proprie unum; sed concretum semper resultat ex subiecto, et accidenti, quae ad diversa pertinent praedicamenta. Confirmatur 1º quod convenit enti in actu completo constituto neque efficere cum illo unum per se; sed 2ª intentio convenit in actu completo constituto: ergo. — 2º definitio generis nullo modo explicat essentiam subiecti: ergo hac nullo modo est definitum. 3º concretum album non dicit in recto subiectum: ergo nec concretum genus. Probatur: si concretum album diceret in recto subiectum, duo alba multoties specie differrent, sed hoc est falsum: ergo. Probatur major: nullo albedinis multoties specie differt, si concretum album diceret in recto subiectum, duo alba multoties specie different.

Ad argumentum distinguo majorem: debet proprie unum unitate subiecti, neque unitate accidentali concedo majorem, et sic distincta minori, nego consequentiam. Ad probationem distinguo majorem: si conveniret illis partibus, ut ordinatis ad constituendum aliquid 3ᵐ non est proprie unum, nego majorem; si aut illis sumptis seorsum, et sub ea ratione sub qua pertinent ad diversa praedicamenta, concedo majorem et sic distincta minori nego. Igitur subiectum, attributum et 2ª intentio accidentis pertinent ad diversa praedicamenta, unde sub hac ratione nec constituit genus nec efficiunt unum per se: tamen subiectum, ut denominabile a 2ª intentione et intentio, ut forma illud denominans, ordinantur ad constituendum concretum accidentale scilicet genus. Ratione subiecti et accidentis et materiali se habente et sub hac considerationem non ad diversa sed idem praedicamentum attinent nempe ad praedicamentum accidentis, ad quod spectat forma.

Hujus doctrinae exemplum apponamus ex hostiis, plurimi enim illorum aiunt quod dum ex speciebus sacramentalibus generantur vermes, quantitate gerente vices materiae prima, et ex forma vermis resultat unum per se substantiale, quamvis forma et ad diversa spectent praedicamenta, et hoc non alia ratione, nisi quia ibi quantitas minime se habet de p[ro]prio suo quod pertinet ad suum praedicamentum, sed tantum ut est praecise vicaria naturae. Pro quo ut aliis objectionibus his satisfaciatis, scire oportet quod tripliciter potest esse aliquid unum per se vel per se p[ro]prie substantiale quale est compositum resultans ex partibus substantialibus ad invicem ordinatis, et unitate per se p[ro]prietate accidentali quale est totum resultans ex rebus ad diversa praedicamenta pertinentibus dummodo in ordine ad hujus totius compositionem se mutuo ordinentur: sic est unum per se album genus et alia. 3º potest esse aliud unum per se quamvis improprissimo modo quale nominatur acervus lapidum, qui resultat ex pluribus entibus completis, et nullo modo ordinatis.

Ad 1ᵐ confirmationem distinguo majorem: 2ª intentio natura in actu completo physico, concedo, neque logico minorem et consequentiam. Natura quae est quid completum physice non logice unum quod completa ex illa et 2ª intentione, quae illi logice convenit potest resultare unum per se proprietate accidentali. Ad 2ᵐ confirmationem distinguo: nullo modo explicat subiecti essentiam in esse entis, concedo; in esse subiecti, seu denominabilis a forma, nego. Ponitur subiectum in esse entitativo nec definitur, nec ad logicam pertinet bene vero in ratione denominabilis sub qua consideratione explicatur in definitione sicut et ipsa forma cum juxta nostra priora utrumque aequaliter importetur. 3ᵐ confirmationem obiicit parum male infert distinctionem duorum alborum in esse talium ex eorum distinctione in esse entitativo: ex quo infertur consequentia, et ejus 1ª probatio distinguo quae 2ª: subiecta albedinis multoties specie differunt materialiter ideo, tamen nego consequentiam.

Dubiola quaedam circa Genus resolvuntur.

Inquires 1º quod genus praedicatur de suis inferioribus. Pro cujus resolutione nota quamlibet naturam considerari posse in partis actualis, partis potentialis, totius actualis, totius potentialis, et hoc sine ulla difficultate quia fit, pene dilucidare exemplum in animali habetis: animal enim dicitur pars actualis, quatenus actu cum differentia rationalis speciem hominis constituit. et quatenus non ut actu componens, sed ut potens componere, pars potentialis nominatur. dicitur insuper totum actuale quatenus est quid vivens et sensibile, et tandem in ipsius physica metaphysica et denique est totum potentiale, quatenus in se, et in potentia continet sic inferiora, de quibus praedicatur. Sed ut clarius intelligatur de quo ipsum totum potentiale aut quid sit. Ad quod respondeo totum potentiale dicitur quod nec actu includit nec actu excludit inferiora, sed cum omnibus illis conjungi potest, et de illis praedicari illa potentialiter et implicite includit. Ita animal in genere explicat rationes sensibiles dicitur totum potentiale respectu hominis, leonis caeterarumque specierum, et quod potest praedicari, quae ex ratione constituente sed nec rationale nec irrationale nec hinnibile excludit. Judicio exactius totius potentialis explicatio inquae discutienda, quae obiicere, et invitat pro resolutione sequentia ante oculos ponite.

His stabilitis aio: genus praedicari de speciebus ut totum potentiale. Advertite praeterea in thesi est contra D. Thomam, lib. 3º de ente, et ejus existimant assensit: sicut non est totum quod est homo sed est pars. Probatur praeterea secundo, cum nulla pars praedicetur de suo toto: ex quo sic: ut animal sit totum quod est homo, et homo non est totum quod est animal: ergo, etc. Praeterea alio dicit inter... Probatur ratione generis, corpus est de speciebus praedicatur ut ex suis ad illas, sed hoc solum habet in ratione totius potentialis: ergo. Probatur minor: natura generis tantum est universalis, superiori ad species, sed sub se illas continet tamquam inferiora sua potentia; sed illas non continet nisi ut totum potentiale: ergo.

Probatur minor: natura specierum ut species inferiora suae partis in eos semper, in quae continet totum, quod est quaelibet species, sed solum quod est totum potentiale. totum, quod est quaelibet species, hoc non continet nec per modum partis actualis species, sed solum quod est totum potentiale generica supra per modum partis sive actualis, sive potentialis non continet imo excludit differentias. Probatur in diversa probabilitate generis et differentiae ratione generica sive per modum partis actualis sive potentialis non continet totum, quod est species. Restat ergo ut tantum teneat alterum placita quod genus non praedicatur de speciebus ut totum actuale, quod habebat quaelibet natura logice p[ro]alis debet ad inferiora comparari illam et talia respiciere, sed genus ut totum hoc non habet ac proinde magis comparatur ad praedicatum materiale ex quo compositum, quod dum de genere dixi quod major, et species sic ut totum actuale non ... unde praedicatum majoris, est non universalitatem habet rei praecise.

6

Genus essentialiter requirit plures species.

Inq. 2. An genus essentialiter requirat plures species? Resp. affirm. quidquid dicant aliqui Thomistae, et prob. ex D. Th. 1 post. lect. 12. lit. B. asserente: Non est possibile inveniri aliquod genus, cujus una tantum sit species. Insuper ratione: Genus essentialiter est praedicabile de pluribus differentibus specie: ergo de essentia generis est capacitas ut vere dicatur convenire pluribus speciebus; sed capacitas praedicati realis (quale modo supponimus genus pro subiecto) ut vere dicatur convenire pluribus speciebus, earumque possibilitatem essentialiter exigit: ergo. — Accedit quod genus in omni debet esse praedicabile ut pars materialis, id est, indifferens, determinabilis, et determinabilis per differentias specificas: si autem unicam speciem requireret, nulla generi maneret indifferentia vel determinabilitas.

Quaeres 3° Quomodo genus de individuis praedicetur, an scilicet ut genus, seu pars materialis, an vero ut species? Pro quo nota individua alia esse completa, seu specifica, alia incompleta, sive generica. Completa sunt quae dicunt formaliter totam essentiam specificam, quae est affecta sua prout affecta singularitate, ut Petrus, hic homo; incompleta sunt quae tantum dicunt formaliter partem essentiae realis, id est aliquod essentiale generis prout affectum haecceitate, sive singularitate, ut hoc animal, hoc vivens. His positis, dico 1°:

Genus praedicatur ut genus de individuis specificis, et completis.

Genus praedicatur ut genus de individuis specificis, et completis. Probatur: in hac praedicatione Petrus est animal non praedicatur formaliter de Petro tota ejus essentia; haec enim non solum est animal, sed animal rationale: ergo praedicatur pars essentiae; non pars formalis; ergo materialis, sive ut genus.

Genus praedicatur de individuis incompletis ut species.

Dico 2: Genus praedicatur de individuis incompletis ut species: Probatur: In hac praedicatione, hoc animal est animal, animal praedicatur ut species, et non ut genus de subiecto; sed ita praedicatur quod de suo individuo incompleto: ergo. Probatur major: Id praedicatur ut species quod ut tota essentia subjecti praedicatur ut species, et non ut genus; sed in dicta praedicatione praedicatur animal ut tota essentia subjecti: ergo. Probatur minor: subjectum dictae praedicationis est hoc animal; sed tota essentia hujus subjecti est animal: ergo. Probatur minor: sic comparatur homo ad hoc subjectum hic homo sicut animal ad hoc subjectum hoc animal; sed tota essentia primi subjecti est homo: ergo similiter.

Repugnat genus in individuo abstracto omni differentia specifica. unde non potest immediate individuari.

Quaer. 4°: An genus possit immediate individuari? id est, an possit existere v.g. a parte rei aliquod animal determinatum, quod ad nullam speciem animalis pertineat? Praedicatio immediata dicitur illa in qua praedicatum immediate convenit subjecto, quo supposito, assero repugnare genus in individuo abstracto ab omni differentia specifica et prob: si animal existeret in individuo abstracto ab omni differentia specifica, nec esset equus, nec diversum ratione ab homine; sed hoc repugnat: ergo et id ex quo sequitur. Probatur major: tale animal nec esset rationale, nec irrationale: ergo. Probatur antecedens: rationalitas est differentia specifica hominis, et irrationalitas est differentia specifica ab illo; sed illud animal nullam haberet differentiam specificam: ergo nec esset rationale, nec irrationale — ut liquet ex terminis.

Genus praedicatur immediate de individuis incompletis. et mediate de completis.

Inquires tandem, utrum genus immediate praedicetur de individuis tam completis, quam incompletis? Respondeo 1°: De individuis incompletis praedicatur immediate, quia respectu illorum ut supra dictum est, non praedicatur ut genus, sed ut species; sed species immediate praedicatur de suis individuis, ut homo de Petro, et Paulo: ergo. 2°: De individuis completis praedicatur mediate, quia attento ordine arboris praedicamentalis in quo mediat species inter genus, et individuum. Cum quod nequeunt individua completa cognosci, quin prius eorum natura specifica cognoscatur: ergo. Probatur antecedens: non cognita natura specifica non cognoscuntur individua completa, sed incompleta cum solum cognoscantur per essentiam metaphysicam singularitatem: ergo.

Disput. 3 de Specie

Quid, et quotuplex sit spec.?

Nomen speciei plura varia significat ut decorem quo Sanctus Regius David appellat Dominum speciosum forma prae filiis hominum: figuram, pulchritudinem, et vicarias quae nomine objecti subeunt potentiis cognoscitivis ad suos actus. Nunc autem accipitur a logicis pro gradu ratione abstracta, quae modo subjicitur generi, et appellatur species subjicibilis; modo praedicatur de individuis, et dicitur praedicabilis. Primo ergo modo sic definitur a Porphyrio id, quod subjicitur generi: vel: id, de quo genus in eo quod quid praedicatur. Ut praedicabilis vero sic: Quod praedicatur de pluribus differentibus numero in eo quod quid. Ex pluribus differentibus haec ultima explicatione indiget. Per illud ergo particula praedicatur de pluribus convenit species cum generi praedicabilibus, quae etiam de pluribus praedicantur. Omnes aliae particulae ponuntur loco differentiae. Per illud vero de pluribus differentibus numero differt species praedicabilis a genere quod de pluribus differentibus specie praedicatur; sed nota quod praedicari de pluribus differentibus numero debet intelligi immediate, et exclusive, hoc est, de pluribus solo numero differentibus

q.d genus de plurib. diffbus specie, et subd.e etiā de plurib. diffbus num.o etiā praedica: [illegible] alterū denique [illegible] scilicet in eo quod subd. denotatur, q.d species denotatur subiective, et ut tota illa individuorum, denique differt a Caeteris praedicabilibus.

Caeterum species subiicibili dividitur in subalternā et infimā: infima est quae subiicitur generi, sub se nullas habet species, sed solū individua: subalt.a ē quae generi subiicitur, et sub se aliqu vel alias species continet, ut animal.

+ hmo Unumquodque go horum quorum respectu altioris vocatur species subalt.a

ut etiā hoc clare [illegible] ob oculos [illegible] arbori praedicamentali infra statim ponendo, ubi invenies tria Circulorum genera. In Circulis ergo ad latus dextrum collocatur diff.s positivae, quae simul [illegible] viaque ratione superiorum, et inferiorum destinant: in Circulis ad latus sinistrum collocatur diff.s negativae, quae dividunt ratione superiorum, sed inferiores non destinant, imo illis repugnant. In Circulis denique medio sub.e collocatis ponuntur genera, et species, quae praedica[ntur] in quid complete, et incomplete, ut subst.a, corp., viv., anim.l, homo + et tandem in arboris radice adstat individuum cui quo ut in fundam.to genera nituntur. In [illegible] cujus instar quisque aliam [illegible] valet.

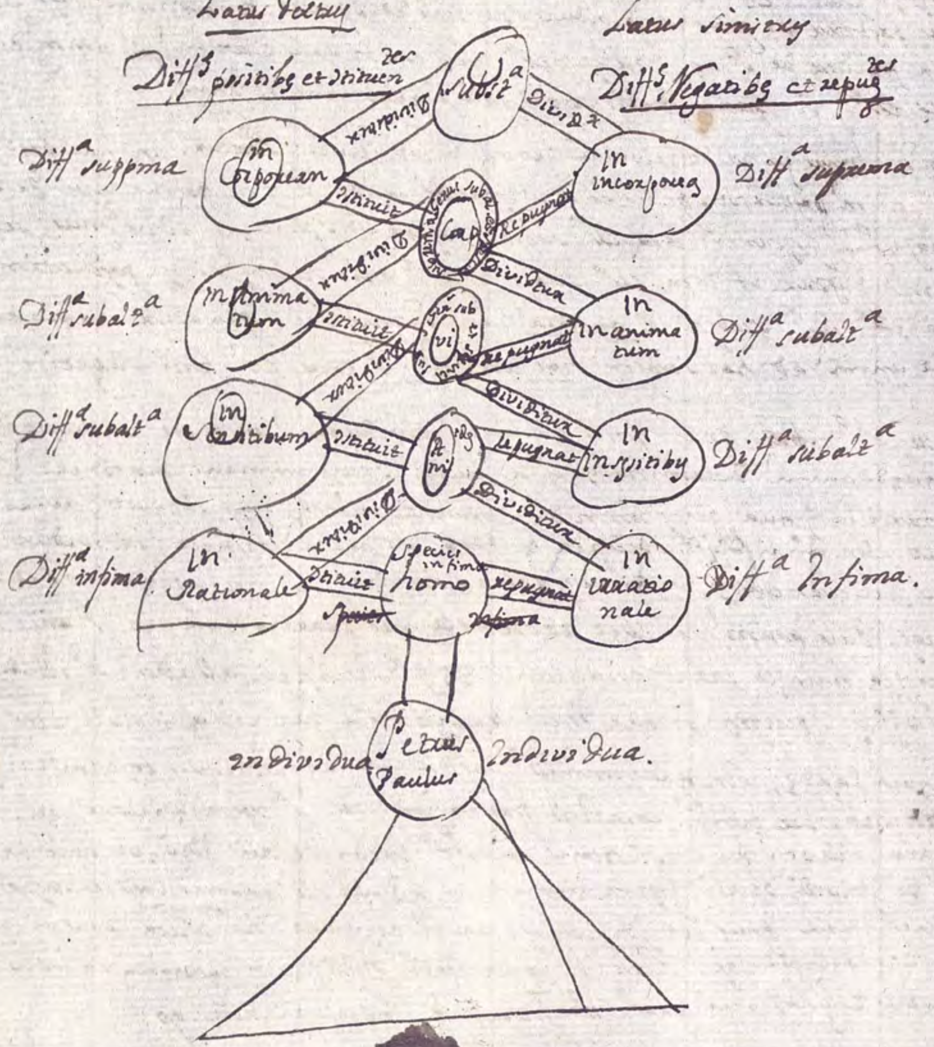

Verum statim quaeres, an species destinatur subiicibili per eundem respectum per quem praedicabili destinatur: An scilicet vivens quod ē species subalt.a per eandem relationem per quam respicit corpus ut genus, et superius respiciat etiam animal ut individuum, et inferius? Ad quod negative resp. et probatur: Praedicabilia formaliter debet esse aliquod unum respiciens plura ut plura; sed species ut subiicibilis non ē aliquod unum respiciens plura ut plura: go species ut subiicibilis non ē formaliter praedicabilis. Major est diff.o universalis, et praedicabilis. P. mi: species ut subiicib. ē aliquod unum respiciens genus; sed genus non ē plura ut plura, sed unum: go. Confirmatur: Respectus subiicibilitatis, et praedicabilitatis respiciunt [illegible] formaliter diversos: go sunt respectus formaliter distincti. Ant. patet ex eo q.d terminus respectus subiicibilitatis speciei ē genus, cum praedicabilitatis vero sunt individua; sed genus, et individua sunt formaliter diversa: go.

Quaeres 2.o: supposito specie ut subiicibilem non esse formaliter praedicabilem, quaeres 2.o: an respectus iste unus sit causa a priori alterius inferens? Ad quod etiā negative respondeo. Probatur: species subiicibilis in hoc sensu esse praedicabilem consisteret in eo quod subiicibilitas sit ratio a priori, sive causa inferens praedicabilitatem; sed ex eo q.d species sit subiicibilis non infertur a priori eam esse praedicabilem: go. P. mi. 1.o: Datur species subiicibilis, quae non ē praedicabilis ut de natura Angelica statim dicemus: go. 2.o Datur species praedicabilis quae non ē subiicibilis, ut subst.a respectu hujus, et illius subst.e. go. unde cum in specie q.d quae inveniatur utraque ratio ut patet in specie infima materiali, [illegible]

p. in spiritali, et angelica, q. q. unus repertur sine alio, ut in speciebus subalternis in qua sola singularitas reperitur; hinc est quod reperitur loci omnino incondi, et dispararie se habent.

Quaest. Unica An Aliqua Natura Specifica cui plura individua Repugnant, possit esse universalis? Praemittuntur quaedam pro quaesiti intelligentia, et A. A. Placita referuntur. Sect. 1a.

Dubium hoc inter quae sunt inter Dialecticos Celebratissimum est, pro cujus intelligentia supponenda doctrina quae Thomistarum quae omnibus exhibet Certa principium, seu radicem multiplicitatis numericae. Docent namque multiplicitatem hanc provenire a materia, vel ab ordine ad illam tanquam ab unica radice: unde inferunt naturam Angelicam, cum nec sit materialis, nec ordinem dicat ad materiam, non posse multiplicari numero, ideo quod non solum de facto Angelos differre inter se, sed etiam omnino repugnare duos Anglos ejusdem speciei, et solo numero distinctos. Verum praemittendum censeo, quod universale aliud est tale positive, aliud negative. Universale negative est natura quae est extra non singularis, sive a singularitate praecisa. Universale positive ultra hoc addit esse aptum positive ad esse in multis; hoc secundum universale est quod dicitur universale logicum; primum vero ad summum est universale metaphysicum. Praemittitur 2o. universale positivum, seu logicum aliud esse secundum rem, et rationem, aliud secundum rationem tantum. Primum est quod in se ipsa habet plura individua existentia vel saltem sub habitudini, ut natura humana quae universalis non solum secundum rem, sed etiam secundum rationem. 2m est quod licet non inveniatur multiplicatum in pluribus individuis, tamen nullam repugnantiam habet ut multiplicetur, similis est natura Solis, quae licet in unico reperiatur individuo, tamen cum materialis sit, et in Thomistarum opinione materia sit radix multiplicitatis numericae, nulla est repugnantia ut numero multiplicetur intra eandem speciem saltem attenta Dei potentia. Tandem praemittitur: in natura Angelica triplex distingui duplex. Primus est generi cum, ut cujus determinabilis est per varias Angelorum species, tamen genus logicum ad illas. 2us est specificus, qui scilicet importat naturam Angelicam generis determinata vel saltem spiritualis specifice completa. 3us est individualis qui dicit naturam ingenii est ultimo completam per singularitatem. Quaestio ergo procedit de universali positivo et secundum rationem tantum et de natura Angelica sub conceptu specifico, et inquiritur an ex suppositione quod repugnant plura individua naturae Michaelis v. g. possit adhuc concipi et esse logice universalis? in quo pars affirmativa Thomistis, ~~Thomistis~~ ~~aliqui~~ opinio placet. 2a sententia aperte contraria est huic opposita quam tenuit aliqui Philosophi aliquibus citat.

Assertio Nostra Sect. 2.

Nulla natura cui plura repugnant individua est universalis positive, aut logice. Probatur ratione: Non potest esse logice universalis, et praedicabilis natura illa quae non est apta praedicari de multis; sed in casu quaestionis Natura Michaelis v. g. non est apta praedicari de multis: ergo. major constat ex de[finitione] universalis logici. Probatur minor: Nequit natura Michaelis praedicari de multis, ubi repugnant multa; sed sic evenit in praesenti: ergo. Communis Thomistarum solutio quod licet natura Michaelis repugnet esse in multis, ita repugnantia non oritur ex conceptu ejusdem, et specifico naturae, sed ex conceptu ja[m] determinato, et individuali, qui si praescinditur secundum duplicem specificum, et praescinditur a singularitate cognoscatur vel cognosci potest, indifferens manet ad plura dependens. potest esse et concipi logice universalis.

Sed contra est 1. Natura Angelica secundum duplicem specificum est natura spiritualis, substantia completa, ac proinde irreceptibilis in materia; sed ut irreceptibilis in materia est essentialiter immultiplicabilis: ergo adhuc secundum conceptum specificum est essentialiter immultiplicabilis. Major negari nequit. Probatur minor: Stat D. Th. q. unic. de spiritualibus creaturis a. 8. ad 4. Natura angelica prohibetur esse in multis ex eo quod non est nata recipi in aliquo subjecto. ergo ut irreceptibilis est essentialiter immultiplicabilis. 2o: quia idem dicere licebit de natura Divina. 3o: Et si natura Michaelis v. g. praescinderetur a singularitate formali, nunquam praescinditur a singularitate radicali, sive a principio unico sufficiente singularitatis: ergo nequit manere indifferens, et potens praedicari de multis. Probatur seq. Principium unicum cum aliquo termino nequit esse indifferens ad oppositum hujus termini; sed oppositum ~~[?]~~ singularitatis radicalis est indifferentia, et aptitudo ad plura: ergo si Natura Angelica ~~[?]~~ non potest ab hac singularitate radicali praescindi, nequit manere indifferens, et potens de pluribus praedicari.

V. d. Th. 1. p. q. 13 a. 7 [?] pote

Thomistae in Aquinat.

Sumpto repugnent Thomistæ: Nam Ang. j concepta specifice est multiplicabilis prout est de se, ~~et quasi cōditionate~~ si attingatur, et per proximum actualem, quod plura actu non sunt, et per non repugnantiam quia illa natura inadæquate sumpta potentia est prout est de se de multis prædicari, si dentur multa unde si de multis non prædicatur non est ex defectu naturæ, sed ex defectu eorum. — Solutio hæc etiam si juxta omnium Thomistarum solidiorem sit, nihilominus hypothesi quæstionis evertit, quia sic dicendo: Ista solutionem naturæ ang. Gabrielis v.g. præconcepta 2m dupliciter specificum nulla datur repugnantia ad plura individua, quia inadæquate dicta pluralificabilis est: ergo in prout plura individua non repugnant: ergo repugnantibus individuis repugnat universalitas; ergo supposita repugnantia individuorum repugnat etiam universalitas: sed ista difficultas in hac suppositione procedit, aliàs inconveniens est apud omnem difficultate vacare: ergo stante suppositione status impossibilitatis multiplicabilitatis naturæ ~~Ang. ex quo colligo Thomistas~~ separata: quod natura Angelica esset capax plura recipiendi si darentur plura, istud formalissime est ad dicere, ut esset universalis si darentur plura, et hoc non est quod sit universalis possibile, sed quod sit ut, sicut dici non valet quod Petrus sit Dominus sive servus et eo, quod Dominus foret si servos haberet: unde si esset impossibile Petrum habere servos, esset impossibile illum esse Dominum: ergo similiter, si est impossibile naturam angelicam habere individua, erit etiam impossibile illam esse universalem quia ex conditione impossibili redditur impossibile effectus ab illa dependens. Et si mediante illa privata conditione posset natura ang. dici universalis, posset etiam natura Divina, ut diximus, si darentur plures Dii in quos divideretur, posset etiam individuum si darentur alia de quibus prædicaretur, et alia hujusmodi usque in infinitum.

Opponens 1°

D. Th. q. unic. de spiritualibus creat. art. 8. ad 4: sicut hæc albedo prohiberetur habere esse in multis individuis ex hoc, quod est albedo, sed ex hoc quod est in hoc quod pertinet ad rationem individui, etiam natura hujus Angeli si prohiberetur esse in multis ex hoc quod est natura in tali subjecto, quod pertinet ad rationem speciei, sed ex hoc quod in ipsa recipitur in aliquo subjecto, quod pertinet ad rationem individui: ergo ista D. Th. naturam ang. prohiberi esse in multis, quamvis in individua in quantum est speci-fica. — Respondeo ex pluribus D. Th. non natura hujus Ang. non prohiberi esse in multis, non prohiberi in quantum formaliter, secundo non prohiberi radicaliter, et quia dixit quod natura Ang. specifica, et actualiter prohibemus: unde permitto antecedens, et nego consequentiam. quod ... ex individuali, non autem ex suo specifico, hoc vero comparatur quod ex supra specifico prohibeatur radicaliter esse in multis quod universalitati opponitur, quod etiam ... ad argumentum ... repetitur.

Arg. 2. Natura ...

Quæritur Adversariorum Arg.
Art. 3.

Arg. 2°: Natura quæ cum plura repugnant intrinsece prout à sua singularitate præscindit; sic præcisa potest dici ve logice universalis: ergo natura cui plura intrinsece repugnant potest dici pluralis universalis. Probatur minor: Natura sic præcisa nullum habet impedimentum ut comparetur ad plura; sed sic comparata est logice universalis: ergo. Probatur maj: Impedimentum naturæ ut comparetur ad plura est singularitas; sed natura ut præcisa à singularitate non est singularis: ergo. Probatur primam: Naturæ ang. abstractæ à singularitate non repugnant plura: ergo nec erit ... Antecedens: in natura à sing. abstracta nullum adest principium pluralitati repugnans: ergo. Probatur antecedens: Principium pluralitati repugnans est singularitas, quia singulare opponitur multitudini; sed in natura abstracta nulla reperitur singularitas: ergo nec principium pluralitati opponitur, et repugnans.

Arg. hoc quod unicum et validius est Thomistarum nihil urget sive illud admittamus, sive negemus: unde permitto antecedens, et nego consequentiam. quod à Thomistis negabile erit, si memores nunc sint nostræ doctrinæ: ergo ista connexio præcisa universalitate logica non in mera præcisione sistit, sed insuper requiritur ordo ipsius naturæ ad inferiora. unde quamvis natura ang. præscindatur sive impedimento, non ideo erit logice universalis, quia quamvis res non sit impedita ad aliquid non ideo sequitur quod sit expedita si expeditio dependet à positione alicujus rei, aut circumstantiæ. Igitur ergo diximus cum Doct. Thomistarum ad universalitatem logicam duo requiri, expeditionem nempe impedimenti, et positionem quamvis universalem: Natura ergo ang. quamvis recipi posset sine impedimento positivo scilicet sing., natura caret totali impedimento, scilicet in ordine negativo, quod est carentia formæ negativæ, sine qua impossibile est universalem logicam.

Verum communiorem sequor solutionem Resp. Distinguo maj: præcisa à sua sing. formali præscindendo, sed à sing. radicali neg. maj. et sic distinguo min. neg. distinguo ad Prob. Disting. maj. Natura præcisa tam à sing. formali, quam radicali nullum habet impedimentum ut comparetur ad plura concedo, præcisa tantum à sing. formali, neg. majorem, et dicta minori, nego consequentiam ad Prob. Disting. maj: impedimentum naturæ ut comparetur ad plura est singularitas radicalis concedo, formalis nego maj: et sic distinguo minori, nego consequentiam. Dicimus ergo quod non solum singularitas formalis sive actualitas illa qua ultimo natura redditur individua, sed etiam singul. radicalis seu etiam unica ... singularitatis est impedimentum ad universalitatem, unde quamvis Natura Angeli præscindi posset à sing. formali quæ ultimo ferretur, ad ipsius deorum ... præcisione non pertinere, cum tamen nullo modo posse ~~præscindi ab~~ dici pro nisi ut subsistentia immateriali completa in quo stat singularitas radicalis hinc est quod ab hac nequeat præscindi, cum immaterialitas illa completa sit radix necnon intrinseca, et radicalis unica singularitatis non quidem radicale physica, et reali, sed radicale formali,

Diff.a ra... materiali... ...

... repugn...

sun metaph.a, sicut rationale radicat risibile, et ev.a dna radicat attributa

Verum dices 1.o: Natura potest praescindere à sing.te radicali, sive ab exig.a unius tantum sing.tis sed sic praecisa evadet universalis logice: ergo. P. maj: Nra materialis potest praescindere a radicatione seu exig.a plurium singularitatum, cum ut dupra.m statu 2.m se indifferens sese ad singularitatem, et universalitatem: ergo. 2.o: Nra Mich.i dici potest univ. logice in eo sensu in quo nullus dicit impedimentum; sed salten pro expresso praescindere potest ab sing.te radicali quae est impedimentum ad universalitatem: ergo. Ad 1.m neg. maj. ad cujus prob. dato antecedenti, nego conseq.m et ratio est, quia licet natura materialis plures radicat singularitates non ea radicat tanquam terminum in quo debeat esse, neque quod requisitum ut illas determinare exigat sed unice tanquam terminum adequatae Capacitati quae pro statu illo indifferentiae permittit. patet hoc in natura soli quae, et si ut natura plures radicet singularitates, non tamen eas determinate exigit, alias violentia esset in hoc singularissimo luminari. Natura autem ang.a ita unicam radicat sing.tem, ut hanc respiciat tanquam terminum in quo solo, et determinate exigit existere. Inde in naturae completae immateriali radicatio unius sing.tis stat in positiva hujus exig.a, cum exclusione plurium: Radicatio vero plurium singularitatum in natura materiali non in hac exig.a, sed praecise consistit in capacitate, et permissione, seu nexu ad existendum cum pluribus singularitatibus, quoties contigat cum unica tantum inveniri. = Ad 2.m concessa majori nego minorem: Nam cum nat.a Ang.ca essentialiter et complete sit immaterialis, sub nulla consideratione cognosci potest sine immaterialitate completa, nec ab hac praescindi, ac proinde nec à sing.te radicali. verum si vis locum aliquem probare distingue majorem: in quo nullus dicit impedimentum nec pro expresso, nec pro implicito concedo maj: pro expresso praecise nego maj, et contra minori nega conseq. Dicimus ergo quod non quaelibet carentia impedimenti sufficit ad universalitatem logicam, sed requisita in requiritur, sive omnimoda, et absoluta carentia impedimenti, quia cum hoc sit de genere mali, impedimentum ad universalitatem est malum universalitatis, quae impedimentum implicitum impedit universale aeque ac expressum, juxta illud vulg.re malum ex quocumque defectu bonum autem ex integra Causa.

Insistes: Ita natura praecisa modus sciendi potest adhuc dicere pro implicito rationem veri, et causalitatis ut objectum logicae, quia pro expresso ab hac rat.e veri, et causalitatis praescindit et similiter modus sciendi objectibus quod pro expresso non dicit rationem dependentiae a modo sciendi potest, quam pro implicito non includit: ergo pari jure ut Naturae Ang.ca sit log. univ. sufficit quod pro expresso praescindat ab impedim.to quamvis illud pro implicito dicat. = Concedo ant. et nego conseq.m Distinguo ant. in hoc Dist. ant: Adhuc dicere pro implicito et materialiter rationem veri & concedo ant; adhuc dicere pro implicito et formaliter neg. ant, et dist.a eodem modo 2.o quoad antecedentis Dist. conseq: quod illud pro implicito dicat, si illud pro implicito materialiter diceret concedo, si formaliter nego conseq.m solutio ipsi patet dictis in objectionis patet. Pro quo nota quod tunc implicatur materialiter praescindere, quod pro implicito dicit aliqua res dum sumitur a diverso principio ac expressum: tunc vero implicatur formaliter et essentialiter quod ab eodem principio sumitur: Ratio ergo antiscientiae in modo sciendi potest, et objectibus sumitur a Conf.te cum requisitis logicae, ratio autem veri, et dependentiae ab ordine utriusque tanquam causae, et effectus, quae omnia proveniunt a duobus principiis diversis. Contrarium autem accidit in nat.a ang.ca quae per ipsum sui conceptum specificum habet unam unicam sing.tem radicare quam ergo formaliter pro implicito dicit, ubi pro expresso potest ab ea praescindere.

Arg. 2: Natura specifica Angeli, ut praecisa a sing.te est per illam separabilis quod indifferens est ad illam: ergo et praedicabilis de illa. 2.o: si quilibet Ang. est individuum debet poni sub aliqua specie: ergo haec erit de illo praedicabilis. Conseq.a patet quod sic sub specie est necessario inferior illa ac proinde illa erit superior: ergo et log. praedicabilis. 3.o: haec praed.o Mich.l est Ang.s est praedicatio formalis; sed est praedicatio speciei de indiv.o: ergo Natura specifica praedicatur formaliter de Michaele. Prob. mi: Praed.o illa non potest esse praed.o generis de indiv.o, alias hoc immed.e praedicaretur de individuis quod non est dicendum: ergo. A quo colligitur naturam ang.cam superiorem quid esse, et latius patere quam Mich.l. = Ad 1.m conc. ant. est separabilis metaph.e, et per modum aequalis de aequali, concedo, logice, et per modum superioris de inferiori nego an, et conseq. Duplex est separabilitas metaph.a, scilicet et log.ca Prima oritur ex eo quod prioritate rat. vi cujus praedicatum specificum praeintelligitur ad individuale tanquam quid anterius, sed quod non latius pateat quam individuale. 2.a oritur ex amplitud.e, et superiorit.e qua praedicatum specificum extenditur superius, et ad plura quam individ.e se extendit. Separabilitas haec log. convenit speciei humanae relate ad Petrum v.g. quia hic totam humanam speciem non adaequat, et quod quilibet ang. totam suam adaequat speciem ideo non logice, sed pure metaph.e species a sing.te praecisa est separabilis per illam.

Diff.a radicationis Naturae materialis, à radicat.e naturae Immaterialis.

q. negare ad universalitatem

t ut in hac: homo e. anim.l rationale. verum.

Resp.d, stat ad 2m q.a Angelus ponitur in praedicamento sub specie verum n. loqui, ex per modum infferioris, sed per propositionem, et rang. quod ~~ponitur~~ intellectus. Ad 3m dic, q.d ad praedicationem fals. praecise sufficit identitas praedicati cum subj.t; verum ad praedicationem logicam ultra hoc requiritur, quod praedicatum signare debet sit potens ad plura, et hoc in natura ang.ca impossibile est.

Arg. 3o: ideo Nra. Ang.ca ex parte specifico unicam radicaret singularitatem, q.a e. supra completa, et immaterialis; sed haec ratio nulla e.: ergo. P.mi: Eadem natura etiam ex parte generico e. subst.a completa immaterialis cum hoc sit praedicatum generice comm.e omnibus Angelis; sed ex parte generico n. radicat unicam singularitatem, alias sub genere ang.lo n. daretur nisi unum individuum: ergo. = Resp. dist. majori, neg.do min.; ad prob.m dist. maj. dist. min: n. radicat unicam singularitatem sub genere concedo min; n. radicat unicam singul.tes sub qualibet specie nego min, et dist. = Etenim subst. completa immat. sive sit generica, sive specifica exigit quod sub qualibet specie infima sit tantum unica singularitas, et unicum individuum, n. tamen exigit q.d sub genere sit tantum unicum individuum sed admittit sub illo plura individ.a ~~quod specie~~ specie diversa sicut admittit plures species: n. enim e. de ratione substantiae immaterialis multiplicari in plures species, nec in plura indiv.a specie diversa, sed tantum multiplicari in plura individua solo num.o distincta intra eamdem speciem.

Datur proba... Dari individuum

~~Disputatio 4~~ Quid sit Individuum?

~~De Individuo, ubi, et de Differentia~~. Explicatur Natura Individui ~~dist. unica~~

Post notitiam speciei inmediate sequitur notitia Individui, q.d e. correlativum illius. Individuum ergo dupliciter accipi valet, scilicet, primo intentionaliter, secundum q.d hbet ante operationem intus; et 2.o intentionaliter, secundum q.d hbet per ipsam operationem intus. Priori modo acceptum, definitur a Porphirio id, cuius collectio proprietatum numquam in alio e. eadem: verum hac defin.o e. descriptiva, cum tradatur per proprietates. Istae ergo, de quibus hic loquitur Porphirius his versiculis continentur:

Forma, Figura, Locus, Tempus, cum Nomine Sanguis,
Patria: sunt septem, quae non habet unus, et alter.

Quarum qualibet seorsim poterit bene reperiri in duobus indibiduis, minime vero earum omnium collectio. Indibiduum ~~secundo~~ intentionaliter acceptum sic melius definio ex D. Thoma 1. p. q. 29. a. 4. indistinctum in se, et distinctum a quolibet alio; vel q.d alii dicunt, indibisum in se, et dibisum a quolibet alio. Verum inmediate insurges: singulare iuxta Aristotelem definiri n. potest, ut de singularibus n. detur definitio: sed indibiduum e. singulare: ergo. = Ad objectionem reddet D. Thomas 1. p. q. 29. a. 4 ad 1.m q.d licet hoc singulare t illud definiri n. possit, tamen id, q.d pertinet ad rationem comunem singularitatis definiri potest; et sic Philosophus defin.t substantiam primam, et hoc modo definibit Boetius personam. Singulare ergo exercite sumtum, prout scilicet significatur per hoc nomen Petrus vel Paulus defin.i nequit; bene tamen signate acceptum, et prout significatur aliquo ex his nominibus, singulare, Indibiduum, Prima substantia &c. Indibiduum 2.o intentionaliter acceptum potest defin.i, et ut subjicibile, et ut predicabile. Vt subjicibile e., q.d inmediate subjicitur speciei: ut predicabile e., q.d de uno tantum predicatur.

Sed a hanc ultimam defin.onem dices: indibiduum predicatur de pluribus: ergo n. recte definitur. P.r ant. propositiones hae Petrus e. indiv.um, Paulus e. indiv.um sunt verae: sed hic de pluribus predicatur indibiduum: ergo = Dist.o ant. predicatur essentialiter de pluribus n.o; accidentaliter, et per 2.am intentionem superadditam conc.o ant., et n.o consequentiam. Ad probationem conc.o maiori, et distincta eodem modo minori n.o conseq.m. Propositiones ergo illa et quinti predicabilis, quia 2.a intentio indibidui, quae de facto inportatur in predo, accidentaliter, et per consideracionem intus adbenit Petro, et Paulo; quare propositiones illa eiusdem generis sunt, ac istae: animal est genus; homo est species.

Verum pro clariori notitia inquires, num detur aparte rei indibiduum bagum, pro quo nota indibiduum in comuni, et 2.o intentionaliter acceptum dibidi in completum, et incompletum, de quibus supra. 2.o in indibiduum substantiae, q.d dicitur hypostasis, Persona, suppositum, et Prima substantia, ut Petrus, hic homo; et in indibiduum

accidentis, ut hac albedo: tandem ~~unde~~ in determinatum, quod in se determinatum est, determinateque exprimitur, ut Petrus; et vagum, quod licet sit determinatum in se, est tamen indeterminatum in alio, quatenus scilicet indeterminate significatur; patet hoc in hac propositione aliquis homo ambulat, cuius obiectum dicitur individuum vagum, quia licet homo ambulans sit in se determinatus, indeterminate tamen, et vage tunc significatur. His annotatis, satis probabilis apparet pars affirmativa quaesiti, licet minus communis: quia de facto materia exigit formam, et forma materiam; at, nec materia exigit formam determinatam, nec forma materiam; ergo indeterminatam, et vagam. Dices: omne, quod existit determinatum est: ergo nequit individuum vagum. Distinguo antecedens in se, concedo in alio nego antecedens, et consequentiam. Materia enim in se, et intrinsece determinata est, extrinsece tamen, et in exigentia formae indeterminata. Replicas: exigentia tam formae, quam materiae determinata est: ergo nequit iterum individuum vagum. Distinguo antecedens est determinata in essendo, concedo, in exigendo nego. Solutio ex dictis terminis distinctionis constat.

Dari probabilius defenditur dari posse a parte rei individuum vagum.

Disp. 4 de Differentia 3 Praedicabili

Quid, et quotuplex sit differentia examinatur.

Differentia latissime sumpta est forma diversificans extrema, quae alioquin convenirent in aliquo pro ut summitur ex Arist. 5 metaph. c. 10. et triplex; communis, propria, et propriissima. Communis est ea qua extrema differunt distinguunturque ratione alicuius accidentis; sic differt homo albus a nigro. verum haec coincidit cum accidenti 5 praedicabili. Differentia propria, quae etiam cum proprio 4 praedicabili equivocatur est ea, qua extrema differunt non essentialiter, sed non essentialiter, seu in genere aliquid ad essentiam pertinens. sic risibilitas est differentia qua homo differt ab equo. Differentia propriissima de qua sola in praesenti, est qua extrema differunt essentialiter, nempe ratione praedicati essentialis. sic ~~per~~ rationale differre facit hominem ~~ab equo~~ a bruto. Haec ipsa differentia est 3. praedicabile et sic definitur a Porphyrio, Praedicabile de pluribus specie differentibus in quale quid. verum cum alia sit differentia infima, ~~alia subalt~~ quae speciem infimam constituit, ut rationale hominem alia subalterna quae speciem subalternam constituit ut sensibile animal oritur dubium, an haec definitio utrique conveniat differentiae, idea quod affore sentiunt Miranda, Dalco, Cayetanus, et alii, ~~P. Losada~~ communiter aut P. Losada, improbatur ut diminuta definitio illa, cum soli convenire possit differentiae subalternae. Quae sic clarius, et melius istae definitio: Praedicabile de pluribus, ut illorum pars essentialis, et determinativa alterius. Differentia vero subalterna sic: Praedicabile de pluribus differentibus specie ut illorum pars essentialis, et determinativa alterius. et differentia infima seu atoma ita: Praedicabile de pluribus differentibus numero ut illorum pars essentialis et determinativa alterius, quarum omnium definitionum bonitas ex se omnibus patet. = Quatuor ergo munera huic definitioni propriissimae passim tribuuntur. primum dividere, seu contrahere genus, 2m constituere speciem, 3m ~~eg~~ eius speciei ab aliis distinguere. 4m de individuis praedicari. Haec omnia opera sunt rationis, nam a parte rei nulla datur in differentia logica, et metaphysica, nec datur genus nisi fundamentaliter, nec species constituitur ex partibus metaphysicis, nec ab aliis distinguitur per partem sui, nec quidquam est superius quod de inferioribus praedicetur, quae illa omnia solum verificantur in sensu reflexo supponente distinctionem rationis inter partes speciei.

Sed cum dicat differentia ad speciem, et ad individua ~~speciei~~ differentia dubitatur quonam respectu, et ordine dicatur logica universalis? Multi thomistae cum Mro. Prado, et Cayetano distinguunt differentiam rationale v.g. dici universalem per ordinem ad hominem veluti ad speciem quam constituit et non per ordinem ad individua. opposita vero sententia verior et communis est quam sic probo: Iuxta Phil. superius est a quo non valet consequentia subsistendi consequentia; sed inter rationale, et hominem v.g. subsistit consequentia, quia valet, est homo; ergo rationalis est rationale: ergo homo. ergo rationale non est superius respectu hominis: ergo per ordinem ad illum non potest esse praedicabile, cum quodlibet universale, et praedicabile logicum debeat esse superius respectu illorum de quibus praedicatur. = Rursus. Universale, et praedicabile necessario ~~respicit~~ plura; sed differentia per ordinem ad speciem quam constituit non respicit plura, cum solum unam speciem constituat: ergo.

Sed dices: diff.ª ē univ.° per ordinē ad suū immediatū; s.d cum immediatus ē species: g.o P. mi: tunc immed.ª diff.s ē cui illa immed.te convenit; sed immed.e convenit speciei et mediante specie individuis; sicuti ideo Petrus ē rationalis q.ª homo ē rationalis: g.o = 2.° hęc prędicatio homo ē rationalis ē vera, et formalis: g.o ad aliq.d prędicabile attinet; n.
ad aliud, quā ad hoc: g.o = dato maj. disq. mi: cum immed.e, equali, et metaphisice
ē species dato, logice et ꝑprior nego minorē, prout vitat ad reliqua. Specialis diff.ª
dupliciter accipi potest, scilicet dividendo, et metaphisice, 2.° logice et univocalitate. In pri.ª
divid.e verū ē speciem superiori immed.e et med.te speciei indiv.ª Prorsus ꝑ 2.ª divid.e im-
med.ª respicit indiv.ª, et ratione, q.ª diff.ª nulla tamen suę suppositalitatis habet imme-
diationē quā indiv.ª, cū ita sint ꝑfecta diff.s ut prędicabilis, specie vero n.ē inferior
sed equalis. ad 2.m dic illā prędicationē esse formalem metaphisice, n.ē logice ob
eandē rationē, et diff.ª quā adduximus ang. 2.ª quęstione prędicti ad negandū
univocalitatē logicē naturę Angelicę.

Dubitatur 2.° Nū diff.ª ꝑfima includat formaliter genus, et diff.ª subalt. Pro
quo nota

Dubitatur 2. Num genus transcēdat formaliter diff.ª infimā et subalternā, sive
an diff.s viss includat formaliter genus? Pro quo nota quod tunc prędicatū aliquod
~~transcendit formaliter aliud~~, ~~seu~~ formaliter includitur ꝑ illo, q.do ē de quo ꝑ metaph.ª ita ut
prędicatum includens nequeat concipi et explicari metaphisice sine prędicato ~~~~, et ꝑ ipso. Quod pa-
tet ꝑ animali, et rationali ~~qui ideo~~ qui ideo prędicatur formaliter de homine q.ª includ-
tur nec ꝑ ejus conceptu metaph.ª Illud autē prędicatur identice de aliquo quod licet realiter identi-
ficetur cū illo, sicut animal a parte rei identificatur cū rationali, tamē n.ē ~~~~ inclu-
ditur in conceptu metaph.° et essentiali illius. Supponimus ergo animal v.g. prędicari
saltē identice de differentijs v.g. de rationali, q.ª realiter identificatur cū illo. Quod
ergo inquiritur ē, an diff.ª infima rationale v.g. ita includat animal q.d ē genus, et sensi-
bile q.d ē diff.ª subalt.ª ut unumquodq. eorū sit de conceptu metaph.ª rationalis, taliter
ut tam animal, quā sensibile formaliter prędicentur de rationali, ex quo colliges
dubiū n.ē procedere de inclusione identica seu ꝑ sensu reali quā omnes fatentur.
Pro p.te affirma. Sequitur Nominales, Gonçales, Suarez, quibus adhęrent aliqui Recentiores: verū
Negativa commun.ē et vera ꝑ nostra schola et Probatur. Nullū prędicatū contrahens ꝑ
contrahit, et perficit genus: g.o. major constat ex ꝑmo ex eo, q.d idē prędicatū nequit esse
contrahens, et contractū, perficiens, et perfectū. 2.°: Inter potentiā et actū datur distinctio;
sed prędicatū contrahibile se habet per modū pot.s, et contrahens per modū actus: g.o.
Confirmatur. Nullū potest metaph.ª includere ꝑ suo conceptu tale, et metaph.° aliq. prędicatum quo totū
aliq.d constituitur. s.d diff.ª infima v.g. est pars componens cū genere speciē: g.o. 2.°: ratio
simpliciter diff.ª nequit includere ꝑ suo conceptu rationē simpliciter conveniendi; s.d
diff.ª infima ē ratio simpliciter differendi, et genus ē ratio simpliciter differendi ut ex se patet:
g.o. Ex his constat nec diff.ā subalternā includi formaliter ꝑ infima: cū enī hęc contra-
hat genus, si hoc n.ē includitur formaliter ꝑ diff.ª infima, nec illa includi debet.

Verū dices: ~~Rationale~~ Rationale quod ē diff.ª infima includit formaliter genus: g.o. P. ant: Ra-
tionale includit formaliter vivens; vivens ē genus: g.o. P. maj: Rationale ē formaliter
principiū actus vitalis; sed hoc principiū includit formaliter vivens: g.o. P. maj:
Rationale ē formaliter principiū actus discursus, sed discursus ē actus vitalis: g.o
2.o: Sensibile q.d ē diff.ª leonis ē formaliter sensibile, ergo ē formaliter principiū sensat., et vitę
g.o ē formaliter animal, et vivens. Ad arg.m disq. majorē q.ª probat.ª Rat.e ē formaliter
principiū actus vitalis qua vitalis concedo, qua discursus dato maj. et sic distinct.ª min. neg. cons.m
ad probationē disq. maj: Rat.le ē formaliter principiū actus discursus qua discursus dato, qua vita-
lis nego maj: et dinco. mi: sed discursus prout provenit ab animali ē actus vitalis dato,
prout provenit a rationali neg. min, et cons.m = In actu discursus duplex ē distinguenda
conceptus, et conceptus vitalis sub quo provenit a principio vivendi scilicet animali, et con-
ceptus discursus secundū quē n.ē ab animali sed a rat.li provenit. Per q. constat ad 2.m Sensibi-
le enī n.ē formaliter principiū sensat. qua sensatio ē sed qua tali sensatio sub ratio-
ne jam jmmutata, q.ª sensatio qua talis commun.ē communis animalibus, sensatio autē
qua ~~~~ convenit leoni. = Adhuc dices: Quod prędicatur formaliter de
~~animali~~ r.ali includitur formaliter in illo; sed animal predicatur formaliter de r.ali:
g.o P. mi. hoc silogismo 3.ª figurę: omnis homo est formaliter animal; sed omnis homo est
formaliter r.ale: g.o aliquod r.ale est formaliter animal. ~~~~ Ex silogismum, cuius fallatio

in contrarium te adducet, verum, ut eam agnoscas, et arguto reddas aberte, in eo apellationem variari, quia lij formaliter in premissis apellat supra hominem, ut totum compositum ex animali, et rationali tamquam partibus; in consequentia vero solum apellat supra unam partem scilicet rationale, quod, ut clarius agnoscas, sequentem accipe silogismum eque falacem: omnis homo inquantum homo constituitur formaliter per rationalitatem; sed omnis homo inquantum homo est formaliter substantia: ergo substantia constituitur formaliter per rationalitatem. Unde, si vis illos exponere, sic distingue consequens primi ergo aliquod rationale sumptum pro subiecto habente rationalitatem est formaliter animal concedo consequentiam, sumpto pro parte metaphisica hominis nego consequentiam.

Disp. 5.a de Reliquis duobus Predicabilibus Proprio et Accidenti.

Multiplex est acceptio proprij: 1.o ut separatur a alieno: 2.o ut distinguitur ab improprio sicut dicimus leo ab proprio Leone; 3.o ut opponitur accidenti comuni, et de hoc agemus in presenti cum Porphirio. Itaque proprium in hac acceptione potest summi primo intentionaliter, et 2.o intentionaliter. De proprio 1.o intentionaliter quadruplex apponit Porphirius acceptionem. 1.o quod convenit individuis unius speciei, sed non omnibus: ut esse musicum, Doctum; 2.o ut convenit omnibus individuis unius speciei, sed non soli, ut esse bipedem: 3.o, ut convenit omnibus, et soli, sed non semper, ut in senectute canescere, aut calvescere. 4.o modo sic a Porphirio deffinitur: est quod convenit omni soli et semper ut esse risibile, quod omni soli et semper homini convenit. Igitur Proprium 1 modo acceptum est substractum substractibus 2.o intentionis quinti predicabilis. nam substractum hujus predicabili dici debet de pluribus in quale necessario; sed solum proprium quarto modo acceptum sic dici potest, cum hoc proprium dimanet ab essentia, et cum ea necessario habeat conexionem: ergo. Probatur: Proprium in tribus primis acceptionibus adesse, et abesse potest absque subjecti corruptione, sed hoc est accidens comune tantum: ergo. maior patet discurrendo per singula; quia esse doctum, musicum est accidens acquisitum, et non fluit a natura, sed ab arte: esse bipedem non est proprium nec ratione speciei, nec individuorum, nec dimanat ab essentia. Insuper Canescere ridere, et alia plurima naturam tamen exercitia sunt ab ipsa separabilia actualiter, et si non radicaliter, pendent ab aliquo exercitio: ergo. ex quibus sic clarius proprium 4 modo acceptum deffinimus: Proprio extra rei essentiam, sed exactive necessaria ~~fluens~~ inexigens dicat quod dicit proprium esse extra essentiam per quod distat ab accidenti communi convenit necessario exigentia ab illa per quod differat ab accidenti.

Proprium 2 intentionaliter sic deffinitur. universale predicabile de pluribus in quale necessario. Dicitur predicari in quale quia est extra essentiam et necessario, quia naturam cui convenit, necessario convenit. Dividitur proprium in generis, et speciei. 1.um est quod convenit individuis diversis sub eodem genere, et diversis speciebus, ut esse locomotivum quod convenit omnibus animalibus. 2.um est quod convenit individuis diversis sub aliqua specie, ut esse risibile, quod hominibus tantum competit.

Accidens in presenti non est accidens phisicum, quod ad predicamenta attinet, sed accidens logicum, et predicabile. Itaque accipitur pro eo quod contingenter advenit alicui, sive sit in istatibe substancia, ut vestis, et arma cum hoc dicitur vestitus et armatus; sive sit accidens ut albedo cum hoc dicitur albus, atque ita vocatur accidens predicabile; et pro ut distinguitur a proprio vocatur accidens comune. hoc ergo accidens predicabile ex logicum potest sumi 1.a intencione, et 2.a intencione. 1.o modo sic defeniter a Porphirio: quod potest adese, et abese absque subjecti corruptione,+ in qua definitione ly et sumitur disjunctive. hoc accidens dividit Porphirius in separabile, quod nullam habet causam permanentem in subjecto, ut sedere et dormire; et inseparabile quod sic habet causam permanentem in subjecto ut in homine esse masculum, in corvo esse nigrum, et in Cigno ese album. Accidens ergo 2.a intentione accepto sic definitur predicabile de pluribus in quale contingenter. Verum nota quod accidens hoc inquantum est quintum predicabile negat predicari, nec in recto nec in abstracto, sed in concreto dicente subjectum in recto, et formam accidentalem in obliquo: non enim sic dicitur Petrus est albedo, sed est subjectum albedinis, sed Petrus est albus. = Verum contra definitionem accidentis 1.a intentione sumpti objicies: aliqua sunt accidentia, quae nequeunt adese, et abese absque subjecti corruptione, ut nigredo corvi et albedo cigni, mors, existencia, plures quae morbi: ergo Definitio mala absque subjecti corruptione phisica Concedo antecedens, metaphisica Nego antecedens

+ (metaphisica intellige)

qia diffinitio illa accidentis a Porphirio tradita intellig. da est taliter, quod licet accidens inseparabile abesse et adesse nequeat absq. subti phisica corruptione, bene tamen absq. corruptione ipsius metha.

Dispu. 6a ~~ultima~~ de Predicationibus

Cognitis hucusq. de predicabilibus, nunc aut ut ulte dignoscatur quid et de quo vere predicari possit agere oportet de actuali predicatione quae in enuntiatione unius de alio consistit, et est actus correspondens predicabilitati. igitur predicatio haec dividitur primo in directam, et in indirectam. 1a est in qua superius de inferiori, aut forma de subiecto predicatur, ut homo est anim. 2a est in qua inferius de superiori predicatur ut anim. est homo, album est homo. 2o dividitur in formalem et identicam. haec est in qua idem omnino de se ipso predicatur ut, homo est homo, ensis est gladius. formalis est in qua predicatur de subiecto aliquid per rationem distinctum ab illo, ut homo est anim. ubi advertes, quod aliq. do predicatio verificatur in sensu formali, aliq. vero in sensu reali, et identico. verificatur in sensu formali quando predicatum est de conceptu essentiali subiecti, et in illo formaliter includitur, ut homo est animal. verificatur in sensu reali, et identico, quando predicatum non includitur in conceptu essentiali, aut formali subiecti, sed tantum cum illo realiter identificatur, ut in hac enuntiatione: rationalitas est animalitas.

Deinde nomen concretum aliud esse substantiale quod forma substantiali constat, ut homo, aliud accidentale quod constat forma accidentali ut album. insuper aliud est phisicum quod constat forma phisica ut homo, et subsistit, aliud metaphisicum quod forma metaphisica constat, ut homo ex animali, et rationali; aliud logicum quod constat forma logica ut genus; aliud artificiale quod constat forma artificiali, ut domus. Abstractum ergo tot modis potest accipi ac concretum, cum hoc tamen discrimine quod concretum significat formam ut existentem vel substantialiter, vel accidentaliter subiecto: Abstractum vero significat formam ut separatam, et per se existentem ut albedo, humanitas. Quibus R= His positis, et intellectis sit pro omnibus regula generalis: quoties predicatum dicit identitatem seu identicam vel formalem cum subiecto, tunc sive significetur in concreto, sive in abstracto, predicatio est vera vel in sensu identico, vel formali iuxta indolem identitatis. Si autem predicatum realiter adequate distinguatur a subiecto, predicatio affirmativa erit falsa, et negativa vera. Ulterius: si predicatum quomodocumq. significetur, dicit identitatem inadequatam cum subiecto, predicatio erit falsa, si copula significet identitatem adequatam; si autem solum intendat identitatem inadequatam predicatio erit vera, evadetq. vel essentialis, vel accidentalis, iuxta dicta. Denique de universali determinate loquendo si primo intentionaliter accipiatur potest concretum de concreto predicari, ut homo est animal; rursus; vere predicantur abstracta de concretis, et abstractis, ut homo est animalitas, rationalitas est animalitas. Si vero sumatur secundo intentionaliter, tunc concreta predicantur de concretis, vel abstractis primo intentionaliter sumptis, accidentaliter tantum, ut homo est species, animal est genus: denique de concreto secundo intentionaliter accepto potest concretum eiusdem lineae essentialiter predicari ut genus est universale. Et haec de predicationibus sufficiant, ne confusionem patiamini.

Accipite nunc aliquales demonstrationis notiones quae medio me affinis est materiae predicationis, et ut perfectius naturam eius calcatis sectore premissam propositionem per se notam, quam Philosoph. sic definivit: est propositio carens medio, vel propositio, qua non est alia prior. Dicitur ergo per se nota quae non est nota per aliud hoc est, non datur aliud medium per quod probetur, et innotescat, cuius exemplum exposuit Ab. proponens in sole, quod solum ab alio corpore videbatur, ideo quod se ipso est visibilis; alia vero corpora quae a sole lucem accipiunt sunt per aliud visibilia. ulterius propositio per se nota, alia est per se nota quo ad nos alia per se nota intrinsece, et secundum se, quam divisionem recognovit D. th. 1 p. q. 2 a 1, et q. 10 de verit. a 12 Propositio secundum se nota dicitur illa, in qua predicatum primo, et essentialiter taliter quod medio careat quo probetur; possunt enim tales propositiones non esse nobis notae v.g. dum definitiones rei, quibus constat, quibus explicatur absq. aliquo discursu innotescit, ut haec propositio Deus est, est nota quo ad se, et non quo ad nos quia a existentia Dei per existentiam Creaturarum cognoscimus vel quia ut ait D. hui D. th. cum non sciamus de Deo quid sit indiget demonstrari per ea quae sunt magis nota quo ad nos, et minus nota quoad naturam scilicet per effectus.

[Left margin notes:]

t aliud specificum ut homo, aliud genericum ut anim. aliud differentiale, ut rationale. Abstractum ergo ka

Predicationis ergo ac proinde nonnulla ab Authoribus de ea solent dici ingerere [illegible] Analyticoru Aristotelis libris desumpta. Nos vero solum nunc habitus, et ut cum predicatum non de rat. subjecti; posse. [illegible]

Prop. nota quo ad nos dicitur illa quae talibus terminis dicit ut nulla indigeat explicatione, ut homo est animal rationale corporis in magnus sua partes.

Igitur duplex apparuit Phi. deffinitionem demonstr. Prima quae est per causam finalem est sillogismus faciens scire. Sillogismus facienti ut quae ad sillogismus probabiles, et sophisticos. Faciens denotat influxum vel formalem, et efficientem juxta diversas Doctorum opiniones. Demonstr. enim sumitur adeo de praemissis, praemissae, et delusione, et tunc efficientem Causae habitum scientificum; sumitur iadeo de praemissis, et tunc aliquam praemissarum causae efficientem alicuius delusionis, et aliquam actu realium scientiae accidit. Scire denotat notitiam infallibilem, et evidentem quae de obiecto demonstrato adquirit mediante media demonstr.

Secunda demonstr. deff. per causam materialem est: sillogismus procedens ex veris, primis, et immediatis prioribus, et notioribus, et ex causis delusionis: quae particulae suo ordine examinandae sunt. Igitur demonstr. debet procedere ex veris, quia cum ipsa praebeat demonstrationi aliquam immobilitatem, ipsa debet procedere ex veris, nam vere non potest subesse falsum: ergo delusio veri aliquid debet esse vera: ergo etiam ipsa causa, nam verus effectus a vera causa procedere debet. Debet etiam procedere ex primis, et immediatis, id est, ex propositionibus per se notis, quae non per aliud medium demonstrantur ut ait D. Th. et si dubitas Num una ex duabus illis particulis, sit superflua, quia quod est primum est immediatum; dico; nam quaelibet illarum exprimit diversam rationem formalem; quia propositio immediata dicit carere medio illa probante, quod quae negibus est. Propositio vero prima dicit quod per illa alia possunt propositione probari quod est quod positibus. Patet hoc in notione Patris aeterni nimirum in genito, nam nomen hoc duo dicit, et quod Pater non sit ab alio, quod est quod negibus, et quod ab illo sint Filius, et Spiritus Sanctus.

Sed dices: haec est vera demonstr.: omne risibile est rationale; Petrus est risibilis: ergo Petrus est rationalis: sed vera demonstr. non procedit ex primis, et immediatis; minor maior, et minor per aliud medium possunt probari, ut patet: ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ respondeo patet quod ad veram demonstrationem non exigitur quod procedat ex primis, et immediatis. Neque illa demonstrationem, et quaelibet alia illae generales procedere universaliter, et mediate ex primis, et immed. in quorum per immediatas possunt probari, et in illis resolvi: et hoc sufficere ad veram demonstr. docuit D. Th. 1 post. lect. 4.

Rursus demonstr. debet procedere ex causis, quia praemissis sunt causa conclusionis, ex quo infertur, et prioribus procedere, quia causa prior est effectu. Sed contra hoc dices: ~~[illegible]~~ Demonstr. a posteriori nimirum illa in qua per effectum agnoscitur causa, quae dici solet demonstr. quia, est vera demonstr., et tamen non procedit ex causis, sed potius e contra: ergo. Ut autem respondeam scitote priorem Philosophum divid. demonstr. in quia, et propter quid. Demo. propt. quid dicitur illa in qua per eius propriam demonstratur, solet quia apellari demo. a priori: ut homo est animal rationale: ergo admirativus. Demo. quia e contrario est illa in qua per effectum demonstratur causa, et dicitur demo. a posteriori; ut homo est risibilis: ergo rationalis. His positis, dico maiorem et distinguo minorem: Non procedit ex causis in essendo, dico: ex causis in cognoscendo nego minorem; quia effectus etsi posterior sit sua causa in essendo, potest esse prior in cognoscendo, ut patet quando per vestigia, per vestigia Petri ipsum agnoscimus. Vel dic, Philosophus egit demonstrationem propter quid deffinire.

Denique demonstr. debet procedere ex notioribus quia cum praemissis causent notitiam, et manifestationem delusionis, et tunc delusioni assignatur propter praemissas, necessario sequitur praemissas esse notiores. Ergo quia delusio fit nota primo divinum: Principia autem delusionis sunt lumine naturae nota, ac proinde sine discursu: ergo principia notiora sunt delusione; sed praemissis sunt principia delusionis: ergo praemissis sunt notiore delusione; quia ut ait Aristoteles. Propter quod unumquodque tale, et illud magis: id est; quando aliquid est tale propter aliud, illud aliud est magis tale.

Sed statim insurges. Principium hoc in nullo genere causae potest subsistere. Non in genere causae finalis, quia non valet: Paries est albus propter albedinem: ergo albedo est magis alba. Non in genere causae efficientis; quia non valet: Petrus est homo.

Sed ut hoc principium subsistat plures requiruntur conditiones. 1a est, quod praedicatum de uno, et alio extremo verificatum utrique conveniat ut quod. 2a quod idem praedicatum suscipiat magis, et minus. 3a, quod extrema realiter distinguantur, et denique 4a, quod extrema conveniant in eadem denominatione ab uno illorum communicata, hoc est quod unum sit tale, quia aliud etiam est tale. et tunc cum de demonstr. notitiam haberetis non inconguum iudicavi vobis, et breviter vobis exponere naturam Certitudinis cuius cognitionem maxime decet Philosophum, ut qualis praebere debeat rebus assensum illico agnoscat.

Igitur Certitudo in communi est quaedam affectio mentis adhaerentis alicui rei sine ulla utrique ex-

Certitudinis gradus pro tribus diversis rebus generibus: nempe Certitudo moralis, Phisica et Metaphysica. Certitudo moralis est adhesio mentis ei rei, quae quidem absolute potest esse aliter, ac dicitur, non tamen aliter esse solet, adeo ut de ipsa dubitare communis hominum mos, ac judicandi consuetudo non sinat. Sic certum mihi est Romam a Gallis Senonibus olim fuisse direptam: quia quod ab omnibus scriptoribus proditum est, adeo frequenter est verum, ut pariter ab ipsis relatum pro certo haberi debeat.

Certitudo phisica est adhesio mentis illi rei, quae stabato rerum ordine aliter se habere non potest, licet aliter a nobis cogitari possit. v.g. certum mihi est solem crastina die has terrae partes, quas incolimus, esse illustraturum; licet eum ad partes oppositas venire divina semper potentia posse, intelligamus. Certitudo denique metaphysica est adhesio mentis ei rei quae nec aliter esse, nec aliter a nobis cogitari potest: v.g. adeo mihi certum est totum esse majus sua parte ut id a me aliter concipi non possit. Et haec de hispidis disputationibus logices sufficiant dicta si quid tamen deesset in vestri profectus materia, sed quod ita suadet utilitas. Plus prodest ait Seneca lib. V. de Beneficiis, si pauca sapientiae praecepta teneas sed illa in promptu tibi sint, quam si multa quidem didiceris, sed illa ad manus non habeas. Ergo ut profecturi, et muneri vestro satisfacturi nunquam ab oculis, et manibus vestris, haec praecepta recedant ex quorum lectione, et intelligentia (vos ipsi testes estis) [illegible] metaphysicae, et phisicae [illegible] acquisivimus, quamvis tyrones nunc, et vobis ipsis doctiores tandem videamini. Ergo mihi credite, ~~una q. mecum pro multiplici beneficio nobis ab omnipotentis manu nobis omnibus collata grates humili corde Deo Op. Maximo rependite~~ hac sola solutione rationis ducti, quod pro nunc volui alia non ut qui sicut exercitus, sed tertii toni vicissitudines inquietat, et propitius intueatur emolumentorum vestrorum incrementa. Pro quibus supplex, et instanter oro D. Op. Maximum, in cujus laudem cedant quaeque dicta, et dicenda. Necnon et Gloriosae almae Redemptoris Matris Virginis Mariae, Patris parentis Benedicti ejusque sorori Scholasticae cum Dilectissima Christi Jesu Sponsa Magna Gertrude. Insuper et gloriosi Anselmi Patris, et Doctoris Angelici, omniumque Caelestis curiae civium, quibus cum omnibus una mecum grato, pro multiplici beneficio ab omnipotenti manu nobis exhibito, ipsi rependite grates solemnem modulantes hymnum Te Deum Laudamus

rica
e adi
ung.
ibus
fatry

do re-
oly exas
as vix
io mg-
cexty i
disputa-
det vti-
ika j
ro ffec-
dant
ca fuie
ri. exp
~~[illegible]~~
quod
et pro-
ro D.
alorg
isieg
aselmi
nibus
, [illegible]
[illegible]

Disput. in Arist. Metaph.

Proemium.

Transacti sq. immo et calcati majori dialectice asperitatibus academicis dilectiss. Deo auspice omnia q. in Nobis operare, ad aggrediendas disciplinas illas, quas jam circas facile percipiendas dedit: haec enim e Metaph.a, Prima illa philosoph.a seu scientia generali, quae prima humani ingenii notiones ac principia pervestigat, quae provide gerendi quodammodo ratione eas omnes in se complectitur. Quare si quis Metaphisicae definitionem quaerat, recte respondere poterit eam esse sapientiam, l. scientiam speculativam, quae circa ens generale, illius q. affectiones per mentem abstractas, sive circa ideas objectas entis, ejusque proprietates occupatur. Hinc ejus objectum ens in tota sua latitudine prout nempe complectitur ens reale et rationis, quia quod hoc ultimum dependeat ab ente reali sicut accidens a subst.a hoc n. habet ex rat.e entis ex Aristotele probatur consi. et in esse scibilis, sed in esse rei, ~~cujus~~ sub qua ratione solum materialiter attinet ~~ad~~ Metaph.m, quae quod solum in esse scibili et in esse consi. ly probabilis illud videtur. = Et Ne pud. in hi disputationibus metaphisicis plura maximaq.e dividerentur, ~~ducti~~ paucis generali commorsa quae obtecti latitudine, scitote libros Metaphisicorum si celebri, et Nobili Gallo Gassendo credimus mixti perditos pluribus ab hinc seculi esse. Audite quo circa Philosophus libro primo adversus Aristotelicos exercitat.e 5.a num.a 11. Ut enim omnes libri phisici dicati sunt explicandae materiali substantiae, ita profecto fuerunt dicandi quatuordecim qui feruntur metaphisici tractandae immateriali. An ne porro id factum e? Licet ij ejusmodi libri contineant 141 capita, sola quinque posteriora duodecimi libri aliquid habent hujusce materiae. quid igitur opus e recensere opinis defectus, cum omnia prope desiderant quae ad tractationem de rebus divinis atque metaphisicis necessaria erant? verbis Gasendus. ~~Et quod~~ quod ~~libri nihil~~ ~~eorum~~ ~~quae~~ ~~metaphysica~~ ~~ej meliori~~ ~~sui~~ decisa pa.te, ~~exigua tamen ad nos pervenerit~~; quod quidem verosimile e; Nam Arist. ut ait Strabo lib. 13 rerum Geographicorum in tradendi discip.e libros a se scriptos Discip.o suo Theophrasto tradidit. Theophrastus autem suos pariter, et Aristotelis testamento legavit Neleo sceptio. hic vero Bibliothecam illam in oppidum Scepsim transtulit, eamq. Heredibus in eruditis moriens reliquit illi autem ubi Attalicorum Regum, quibus scepsis parebat, in libris undequaq. ad instruendam Pergami Bibliothecam studium intellexerunt suos, ne auferrentur, in terram defoderunt, ubi diu relicti ac sepulti jacuere: idque in causa fuit, ut meliori forsan ipsius metaph.e decisa p.te reliquarum ad nos pervenerit. Nihilominus eam maximam unius Philosophi omnes agnoscunt pro philosop.a elucidanda quorum vestigijs et nos insistentes recta et usitata methodo ad eam progredimur.

Disputatio Ia

De Antepredicamentis, ubi et de Regulis Antepredicamentalibus

Predamentum, quod grece Cathegoria nominatur e idem ac series predicatorum, qua a supremo aliquo genere gradatim ad Individuum usq.e deducitur. Igitur Arlês predicata omnia, vel pleraq.e saltem, quae de re qualibet enunciari possunt, in decem clases distribuit, quas Cathegorias, vel predicamenta nuncupabit, et hisce nominibus distinxit: Substia, Quantitas, Qualitas, Relatio, Actio, Passio, Ubi, Situs, et Habitus. Tractatum hunc quasi tripartitum edidit. Ium quedam premisit de univocis, equivocis, analogis, et denominativis, quae antepredamenta nuncupantur. Deinde predicta decem predamenta declarabit. Postremo quedam allia subtexuit, quae postpredamenta dici consueberunt. Hunc ergo nos ordinem sequentes, ab antepredamentis sermonem instituimus, et Iu de Univocis

De Univ. Sect. Ia

Univoca ergo sic ab Arlê definiuntur: quorum nomen e comune ratio vero substie per nomen sig.ta e oio eadem: ubi nota, quod ratio univoca e illa, quae exprimitur per nomen quatenus significat aliquem conceptum pluribus convenientem sine diversitate, prescindendo ab eo, quod illa plura aliquam dictat diversitatem inter se ratione alterius predicati. Ulterius notandum e, quod nomine substia n e intelligenda substia in toto rigore, scilicet illa, quae e ens per se, sed ly substia idem sonat ac essentia, vel natura, quae reperitur etiam in accidentibus = tertio observa, quod ly omnino eadem intelligi debet, vel re, vel ratione: 1o modo conveniunt univoce tres Persone Divine in una Deitate. 2o modo univocantur, quae dicunt conceptum comm.: ex quo inferes unitatem similitudinis non sufficere ad univocationem, cum includat diversitatem, quae cum unitate univocationis non compatitur.

Univoca, idem dictum have de equivocis bifariam sumi possunt: Io quoad nomen equivocum, vel univocum, de quibus in Summulis, et in hoc sensu vocantur univoca univocantia. 2o quoad res univocatas, vel equivocatas, sub qua acceptione univoca univocata, et equivoca equivocata dicuntur.

De Ænivo. Sect. 2.

Equiboca sunt, quorum nomen ē cōne, ratio vero substia per nomen sigfata e[st] no diversa. Ubi ut vides, ad equibocorum exigitur convenientia in nomine, ratio per nomen significata sit multiplex, et diversa tam realiter, quam, Exemplum adhibet Phyllis in hoc nomine animal respectu animalis veri, et pic quæ nullam dicunt convenientiam in natura, sed totalem diversitatem, rum convenientiam tantum in voce. Ab equibocis, quæ græce Homonyma cuntur, oponuntur sinonyma, quæ sub diversis nominibus unam significa turam, vel esentiam, ut ensis, et gladius: sicut per oportum equiboca di sas naturas sub uno nomine; ut nomen hoc galus significans hominem natum, et Avem huius nominis.

Sed dubitavis, quomodo equiboca ab Arle de tur, siquidem qd definitur debet eē species; sed species ē univoca: cum ē univocum, vel cum species ñ sit definiri nequit. = Ad qō redditur, qd equiboca particularia conveniunt univoce in ratione equibocorum, quæ in ha ne nullam dicunt diversitatem, quapropter equibocatio ē quodam ge participatum equaliter ab omnibus equibocis, et sic definiri possunt.

De Analog. Sect. 3.

Analoga, quorum meminit D. Th. 1 p. q. 13. a 3. sic communiter deffiniuntur: Quorum Nomen ratio vero signif.ta p[er] nomen partim ē eadem et partim diva. Diva siquidem simpliciter, et eadem secundum quid ex quo intelligitur Analoga esse media inter univoca et equiboca, quia ab univocis participant convenientiam, et ab equibocis diversitatem. Igitur validissima ē apud Thomistas divisio Analogorum in Analoga attrib.nis, seu propor.nis, et in analoga proportionalitatis. Hec Analoga dicuntur attributionis quia ab uno fit attributio ad alia, et deffiniuntur: Quorum nomen ē comune ratio vero signif.ta ē eadem secundum rem, et diva secundum habitudinem ad illam. Exemplum sit in dicatione hoc sanum, quo analogantur pulsus, medicina, et animal, quæ omnia sub analogo sunt ut sanitatem respiciunt; aliter tamen, et aliter, Nam animal sanitatem ut ipsi intrinsecam respicit, pulsus tamen signum illius, medicina vero ut instrumentum. = Ex hic docuere Thomistæ quod in his analogis forma reperitur intrinsece in principaliori analogato, et extrinsece in reliquis alijs. Sicut pulsus dicitur sanus, et pariter medicina ge denominationem desumptam à sanitate, quæ intrinsece ē in animali. Verum hic moderni Ægidiani subsistenti[?] negant et eo quod Deus, et creatura, substantia, et accidens inter se analogantur analogia attrib.nis, ut Thomistæ tenent: et tamen ratio entis intrinsece reperitur in omnibus analogatis: ergo falsum ē quod in analogis attrib.nis ratio analoga solum in principali analogato sit intrinsece. Minor patet, nam creatura quæ à Deo dependent, et accidens substantiæ tamen intrinsece entia sunt, imo in ipsa ratione entis intrinseca dependent à Deo cuius imaginem, et similitudinem facta ē ipsa creatura.

Analoga proportionalitatis sunt quorum nomen ē coune, ratio vero significata per nomen ē simpliciter diversa, et eadem secundum proportionem. Exemplum habes in visione comuni visioni corporeæ, et spirituali: quoniam licet ratio significata in utraque illarum sit simpliciter diversa, ē tamen similis proportione quadam; nimirum, sicut se habet visio corporea ad oculum, ita visio spiritualis ad intellectum. Idem accidit in hoc nomine principium quod coune ē cordi, fonti, et fundamento ædificij: quamvis enim cor, fons, et fundamentum significent res diversas, in hoc tamen proportionaliter conveniunt, quia sicut cor ē principium vitæ, sic fons rivi, et fundamentum domus. Igitur analoga ista vocantur analoga proportionalitatis ex eo, quod fiat comparatio, seu similitudo duarum proportionum; pro quo adverte quod proportio apud Mathematicos ē comparatio duarum quantitatum inter se, ut quando una comparatur ad aliam velut equali, velut inequali: proportionalitas autem ē comparatio duarum proportionum, ac proinde exigit 4.or terminos, ut patet in exemplo visionis, in quo datur duplex terminus proportionatus cum alio duplici, et hoc faciliter colligitur ex modo dicendi, nimirum, sicut unum se habet ad suum, ita aliud ad suum. = Tandem Thomistæ hæc ultima analoga dividunt in analoga proportionalitatis propriæ, quorum nomen ē coune, et ratio significata dicitur de illis absque metaphora, ut in eodem exemplo visionis patet; et in analoga proportionalitatis impropriæ, et metaphoricæ, quorum respectu nomen, et ratio significata propriè de uno analogato, et impropriè dicuntur de alijs: sic ridere dicitur de hoīe, fontibus, et pratis, servata hac proportione, sive metaphora: sicut enim hoō ridens hilaritatem ostendit, ita fontes, dum per inequalia spacia decurrunt, et similiter prata amena, dum herbarum viriditate, floribusque ornatur, ita animum videntis exhilarant, dum per metaphoram, dicatur quasi illa ridere. Et hæc de ante prædicamentis sufficiant.

in reliquis alijs. (Sic sentit D. Th. 1 p. q. 16 a 6 in corp.) ora me vanj est.

+ Videre. De Denominat. S. A. Denominativa quæ græce Paronyma vocat Aris.tus, sunt quæ ab aliquo nominis appellationem habent solo diff.e casu. Sensus ē: quod ita denominans sit accidentalis, et nō dicit quatenus à denominatione in re significata, sed in modo significandi, scilicet quo res recta, et Abstracta: sic fortis dicitur à fortitudine, Albus ab albedine, ubi notabis sub denominatione in abstracto solo casu diff.e à denominativo, hoc ē, solum in cadentia vocis, exiguntur plura decreta quæ nec casu different à denominativo ab abstracto denominante ut quando Musice dicitur à Musica, philosophia à philosophia, et quibus decretis nulla datur diversitas in cadentia inter denominativa, et sub denominante.

De Ægo. Ex... [marginal, cut off]
de animali et de hom.
Ens ut pote ... definiri ... describi.
+ enim ... ens ... generis ... divisibi.

De Reg. ante predicam. / ralib. Sect. 5.a

7

Post hęc autem duas ante predicamentales regulas premisit Aristoteles ad perfectiorem prędicamentorum intelligentiam. 1.a quę est hujusmodi: cum quidpiam de quoppiam, ut de subjecto prędicatur, quę dicuntur de predicato, dicuntur etiam de subjecto: regula tamen ista debet intelligi de his, quę dicuntur de predicato quidditative, et essentialiter, non autem de his, quę illi accidentaliter tantum conveniunt. Ratio hujus est, quia Phus hanc regulam statuit, ut cognoscantur ea, quę in recta linea collocantur in prędicamento, qualia sunt, quę prędicantur essentialiter in quid, ut genera, et species; non vero, quę predicantur accidentaliter, et etiam in quale adhuc essentialiter ut diferentię, quę non in linea recta sed ad latus in prędicamento locantur. sic ergo animal dicitur de homine quidditative dicitur de animali dicitur de homine; contra autem licet homo dicitur species, non tamen dicitur qui homo quia esse species convenit homini accidentaliter. — 2. regula est: Diversa generum subalternatim posita diversas specifice habent differentias. genera vero quorum unum sub altero collocatur nihil prohibet easdem habere differentias. Genera non subalternatim posita sunt quę ad diversa pertinent prędicamenta ut animal et qualitas. hęc diversas specifice differentias habent. Genera vo subalternatim posita sunt illa quę unum sub alio collocantur in eodem prędicamento, ut animal et vivens. hęc et si mediante possint diversas differentias habere, possunt easdem habere differentias, ut patet in animali, quod dividitur per hanc differentiam sensibile quę etiam est divisiva viventis.

De animali essentialiter, dicitur etiam de hom.e

Disp.o 2 de ente in communi ejusque Proprietatibus. Sect. 1.a

Duę sunt Metaphisicę partes: 1.a dicitur Ontologia, qua circa ens generatim, illiusque affectiones per mentem abstractas versatur: altera, quę Pneumatologia dicitur, de spiritibus agit; de Deo scilicet, de humana mente, et de Angelis. Partem hanc communis Scholarum metodus ad Theologiam sacram transmisit. Igitur Metaphysica circa 1.am partem est principaliter ocupata, in qua ab ente in communi sumit exordium; deinde ad illud, ut possibile futurum, et existens considerandum transit; quem ordinem sequemur et nos possibili metodo, et claritate.

Ens igitur usliter aceptum ita definitur: quod est aptum existere, quę definitio omnibus entibus convenit, quę aliquam esentiam havent, vel habere possunt, sive cum limitatione, sive sine illa. Ens igitur sic aceptum dividitur in participiale, et nominale. 1.um idem significat ac existens, seu habens esse actuale, quare in hoc sensu sumitur pro ipsa rei existentia. Ens nominale est ens aptum existere, seu habens esentiam veram, et realem, id est non fictam, sed potentem existere realiter, comprehenditque ens possibile, futurum, et existens, cum in eo sensu ab existentia, alliove statu contingenti prescindat, solumque dicat ipsius naturam.

Ubi nota, quod ly aptum ibi non sumitur pro aptitudine, seu potentia, quę privata sit actu existentię, sed pro mera non repugnantia. 2.o: quod illa entis explicatio, non rigida definitio, sed quędam descriptio vocanda est; quia ratio entis ut sic, utpote universalissima, et simplicissima genere, et diferentia non constat, unde definiri nequit. 3.o: quod nomen esentia significat intimum, et primarium rei predicatum, prout conceptum in ordine ad actum existendi; cum hac diferentia; quod si explicetur per ordinem ad effectus, quos ut principium continet vocatur natura: si vero per ordinem ad conceptus nostros apellatur quiditas, quia est id quo respondemus interroganti, quid est res.

Ens ut sic genus, et diff.a carens definiri nequit, sed solum describi.

Dividitur autem ens + in ens infinitum, sive ens à se, quod est Deus, et ens finitum, sive ens ab allio; finitum di

+ ens in ens reale et rat. de hoc jam in log.a satis. ens reale est quod dividitur in ens reale infinitum et a se quod est Deus, et ...

ens in ens reale et ens rat. de hoc jam in log.a satis. illud dividitur in infinitum, et ...

constituit creatum. Hoc ens creatum dividitur ratione sui, et ratione sta-
cujus divisiones ac dispositiones ut facilius intelligatis, praesentem clariusque in hac figura percipietis.

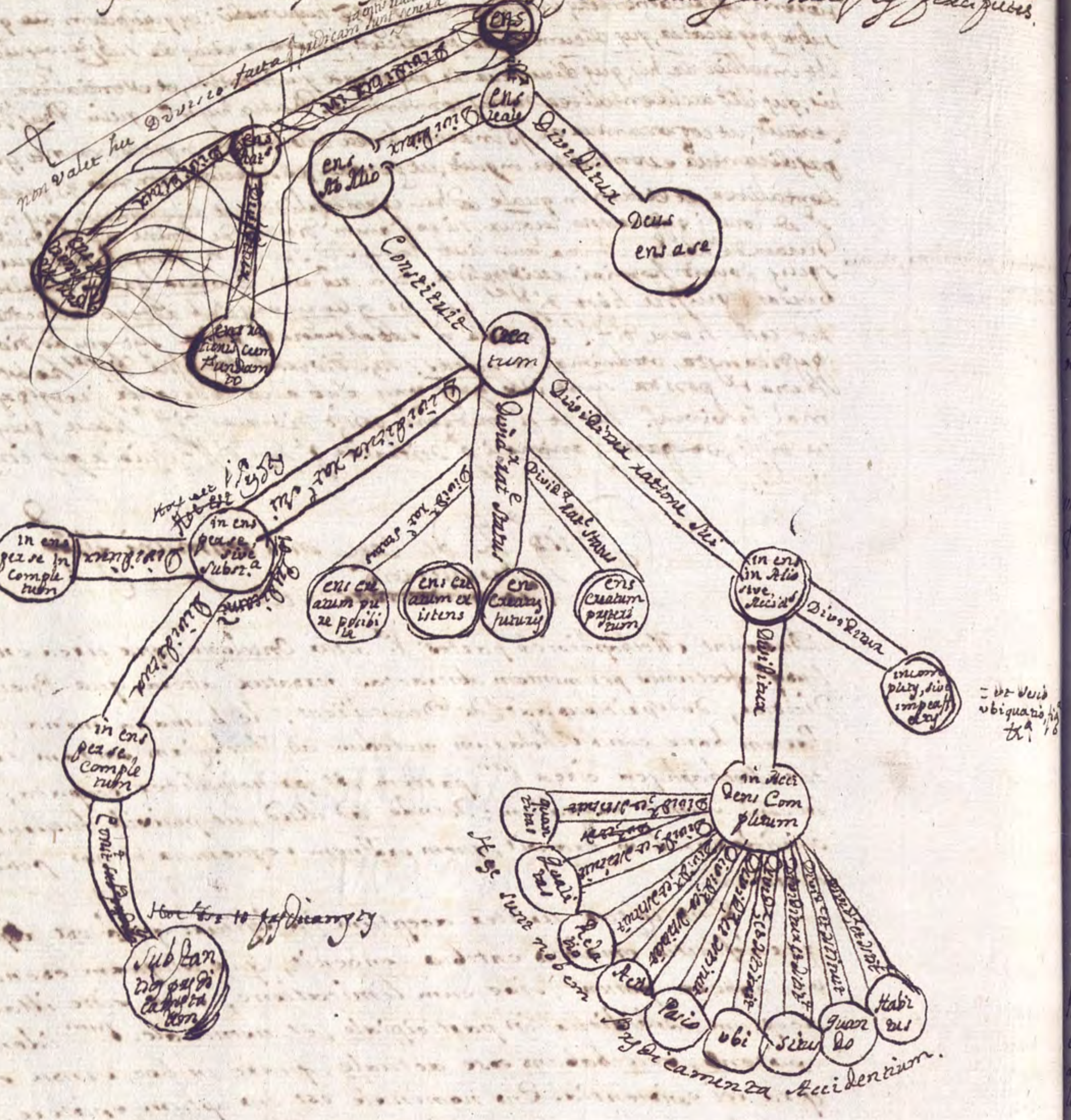

Hac ergo figura vere praesenti facili negotio varias entis divisiones et dependentias intelligetis, ut sic perfecte scire valeatis quid, et quomodo unumquodque nominare debeatis. Nunc autem ad ejus attributa quae notari solent barbara dictione Reubau transitum faciamus. Pro qu

~~Sectio 2a de Veritate~~

entis negativa ab ipso realiter dimanant nec aliquid supra illud addunt, sed quibusdam

Attributa ipsa pro praesenti quae dici solent attributa entis, proprie et in rigore nihil aliud sunt quam quaedam expressiones, seu perfectiones quae de ente tanquam de radice demonstrantur. ... tamquam passiones entis sensu lato attendere ad modum nostrum concipiendi. Primum enim designamus ... ens, quod illi attribuamus nomen veri, boni etc. = 2m: Communiter sententia ex numero attributorum ... pungit Rem, et Aliquid, quia res, et ens censentur synonima, ideoque praedicatio haec accipitur ut nugatoria. et similiter synonymum est cum ente aliquid, dum substituibe ac transgredere sumitur. Si tamen aliquid pro eodem accipiatur ac Aliud quid quasi significans alietatem seu distinctionem ab omni non ipso, erit quidem attributum entis sed jam includitur in attributo unitatis. Igitur et sibi aeque nominibus tria dumtaxat nempe verum bonum et unum significent tria entis attributa propria aliqualem distinctionem ab ente, prout explicitum nempe, et implicitum.

(in margin:) ... ratione tantum.

Sectio 2. de Veritate

Veritas alia ē formalis, sive in cognoscendo, q[uae] consistit in conformitate intellectus cum objecto, sive in eo, q[uo]d cognitio repraesentet objectum, sicuti ē, verum haec veritas n[on] ē entis proprietas. Alia ē veritas transcendentalis, sic apellata, quia omni enti convenit, et ipsi quoque cognitioni falsae. haec dicitur entitativa, et in essendo, quia in entibus, aut rebus ē, ad differentiam veritatis formalis q[uae] solum ē in actibus intellectus. Communiter q[uo]d veritatis hujus haec datur definitio: intrinseca, et positiva capacitas rei in suo ee constitutae, ut ab intellectu cognoscatur. Unde verum aurum dicitur, q[uo]d nulla perfectione auro debita caret. // Falsitas autem, q[uae] quasi quoddam correlativum veritatis concipitur, proprie loquendo solum ē correlativa veritatis formalis, non autem transcendentalis, cum non in rebus detur, sed in intellectu, consistit q[ue] in actu judicante de re aliter, ac ē in se: unde nec proprie datur in apprehensione, nisi radicaliter, quatenus mala apprehensio inducere valet, tamquam vitium 2[ae] operationis formalem falsitatem in judicium: In rebus autem unice datur occasio falsitatis formalis. Sed forsan dices: unde regulam traham ad discernendum verum a falso? Etenim, et qui falsa sentiunt, plurimi putant se vera sentire. Ad q[uo]d resp[ondeo]: talem discretionem ultimo refundi debere in lumen, q[uo]d super nos signat Deus in mensura, qua vult, et quo illuminat omnes homines in aliquibus uniformiter, et in pluribus diversimode, quoniam non omnia objecta veram sui similitudinem in omnibus mentibus imprimunt, neque post impressionem quae videntur ab omnibus: fugite q[uo]d judiciorum praecipitationem.

Falsitas prop[rie] log[uendo] solum ē Correlativa veritatis formalis, ni objectivis; no[n] seltus veritas datur veritatis falsitatis formalis.

Unde discernitur verum a falso?

Sectio 3. de Bonitate.

Bonitas ~~[struck]~~ ē idem, ac perfectio, q[uae] quidem potest bifariam accipi, 1 pro bonitate, seu perfectione in se, seu pro bonitate ~~[struck]~~ in alio: unde bonum, seu perfectum in se dicitur illud, cui nihil deficit de suo ee, qualecumque sit, ut sit, quo sensu etiam peccatum dicitur bonum, cum nihil ei deficiat, ut sit peccatum: bonitas q[uo]d in alio ē, q[uo]d alteri aliquam affert convenientiam, q[uae] quidem triplex potest ee, honesta nempe, utilis, et delectabilis. 1a ē, q[uae] propter se appetibilis ē. 2a, q[uae] habet quamdam congruitatem ad assecutionem finis, sic utilis ē equus ad iter faciendum. 3a, q[uae] delectationi sensuum deservit, ut cibus dulcis: quibus suppositis, censeo, bonitatem in se non ee proprietatem entis, nam praeter ipsum ens, nihil ad quidditatem specificam entis addit: unde tenendum ē bonitatem alteri abstrahentem ab honesta, utili, et delectabili, ee entis proprietatem.

Bonitas in se ni ē proprietas entis, sed solum Bonitas alteri abstrahens ab utili hon[es]ta, et delectabili.

Sectio 4a de Unitate.

Unitas transcendentalis ē indivisio in se, et divisio a qualibet alia, q[uo]dlibet enim tam ē, q[uo]d ē, quam non ē, q[uo]d non ē ab unitate. Ex[empli] g[rati]a Petrus ab eo ē unus, a quo non ē plures Petri, et a quo non ē Joannes, Paulus &a. id ē, a suo ee determinato. // Solet hic disputari, in quo consistat formaliter haec unitas transcendentalis, sit ne aliquid positivum, 1 negativum? Circa q[uo]d breviter dico, consistere in aliquo positivo terminis negativis significato. Ratio ē, nam pura negatio nequit ee proprietas entis, cum potius ei opponatur: igitur restat, q[uo]d sit aliquid positivum terminis negativis explicatum, et solum expressive distinctum ab ente. Patet hoc in exemplo immensitatis, et immutabilitatis, q[uae] sunt perfectiones positivae in Deo, et si terminis negativis explicentur. Sicut q[uo]d veritas, et bonitas in quantum proprietates entis, non consistunt formaliter neque in aliquo ab ente distincto, neque in solo ente absolute sumpto, sed in ipso ente, seu intrinseco rei praedicato cum connotatione ad intellectum et voluntatem; sic similiter unitas transcendentalis non consistit formaliter in solo ente, neque in sola negatione pluralitatis, sed in ipso ente, seu intrinseco rei praedicato cum connotatione

In quo Consistat Veritas transcendentalis?

ad plura, ut extremum negatum, seu ad negationem pluralitatis. Mentem nostram confirmat Div. Th. q. 4a. de potentia art. 7o per haec verba: unum, quod convertitur cum ente, non addit supra ens nisi negationem divisionis, non quod significet indivisionem tantum, sed substantiam ejus cum ipsa; est enim unum idem, quod ens indivisum. De distinctione hic plures agunt, tanquam de correlativo unitatis, verum, cum distinctio directe et per se non opponatur unitati, sed potius identitati, cum de hac, tunc de illa agemus.

Quaest. 1a, An ens transcendat ultimas differentias, et modos entis?

Sensus quaestionis exponitur et Referuntur sententiae. Sect. 1a.

Transcendentia dupliciter accipi potest: 1 in sensu materiali, seu identico, 2 in sensu formali et metaphisico. 1o modo dubium non est, ens omnes differentias, et modos rerum transcendere, cum omnes sint identice, et materialiter ens: in 2o autem sensu transcendentia est inclusio unius praedicati in conceptu formali alterius: tunc autem sic unum praedicatum in alterius conceptu includitur, quando praedicatum, in quo includitur, nequit definiri, et quidditative concipi sine praedicato incluso, sive transcendente. N. I. Dubium quod procedit de ente reali nominaliter sumpto, et supponimus, non procedere de individuis, speciebus, et generibus in recta linea praedicamentali locatis; omnes enim fatentur, sicut Averroes, sententiamque contrariam, haec omnia transcendi formaliter ab ente. Tota igitur lis restringitur ad differentias non tantum supremas, sive immediatas enti, cujusmodi sunt Aseitas, Abalietas, perseitas, et Inalietas, sed etiam infimas, sive mediatas rationalitatem v. g. et Petreitatem; et inquiritur, an scilicet ratio entis ita sit de illarum conceptu quidditativo, ut nequeat concipi illa differentia, quin ratio entis formaliter cognoscatur. Circa quod 1a sententia est quorundam Thomistarum propugnantium nullum esse modum, nullam ve formalitatem, quae intelligi valeat sine ente. Subscribunt Thomistis Patres Vazquez, Arrubal, Oviedo, et plerique alii cum P. Suarez disp. 2a metaph. s. 2a; negat transcendentiam quam tenent Scotistae omnes cum suo subtili Doct. in 1o dist. 3a q. 3a, et dist. 8a, q. 2a. his adhaerent ex recentioribus Arriaga, Lince, Quiros, Reinaldo, et ex nostris illust. Marin. et Rmus N. M. Marin et Rmus.

Assertio nostra. Sectio 2a

Ens reale transcendit formaliter omnes differentias et modos rerum: Prob.a Conclusio ex Div. Th. q. 1a de veritate art. 1o, ubi ait: enti nihil potest addi extraneum per modum quo differentia additur generi, quia quaelibet natura, aut essentia est essentialiter ens. Ex quibus sic: si aliqua differentia non includeret formaliter ens, posset enti superaddi aliquid extraneum per modum, quo differentia additur generi; siquidem illa differentia non esset essentialiter ens: sed juxta Div. Thom. enti nil potest addi extraneum; aliunde quia quaelibet differentia est essentialiter ens: quod juxta Div. Thom. ens includitur formaliter in qualibet differentia. ~~Expressius hanc docuit~~ Sed audi et ~~Angel.~~ q. 1a 2ae q. 94 a. 2 dicens: illud, quod 1o cadit in apprehensione est ens, cujus conceptus includitur in omnibus quaecumque quis apprehendit: ~~sed apprehendit~~ differentias: cum ergo entia cadant in apprehensione intellectus: quod ens includitur formaliter in illis. En triplex claritatis Sanctorum ex quo patenter, et evidenter probatur assertio nostra.

Nihilominus Prob. Ass. ratione: ens transcendit ea, quae sunt formaliter entia; sed differentiae sunt formaliter entia: quod. Prom. maj.: id est formaliter ens, quod formaliter est possibile, sive potens existere; sed quaelibet differentia rationalitas v. g. est formaliter possibilis sive potens existere: quod. Prob. min.: quidquid de suo conceptu formali non implicat contradictionem est formaliter possibile; sed rationalitas ex suo conceptu formali non implicat contradictionem, nam si implicaret, esset formaliter impossibilis, cum impossibile definiatur: quod ex suo conceptu formali implicat contradictionem: quod. Ergo rationalitas formaliter

(supple) Rationi huic respondent Scotistae, nullam differentiam entis esse formaliter entem, nec non ens, nec possibilem, nec impossibilem, nec excludere, nec non excludere sum contradictorium negativum, sed ab his omnibus formaliter praescindere, solumque esse formaliter id quod definitur: cumque ra=

Dices: ipsi ostendit.

+M sub opposito conceptu.

+N sub opposito etiam conceptu supposito: ita ut praedicatum transcendens pertineat vel mediate, vel immediate ad definitionem praedicati transcendenti, seu transcensi. Sic homo transcenditur non solum ab animali praedicato immediate definitum, sed etiam a vivente, a corpore, a substantia, per quae definitur mediate eo quod animal sit definibile per vivens, hoc per corpus, et hoc per substantiam, quod jam habere debetis ut quidquid occurrat explicandum. Dubium quod R.

alt +B. Quod primo accipit intellectus quasi notissimum, et in quo omnes conceptiones resolvit est ens: unde oportet, quod omnes aliae conceptiones intellectus accipiantur ex additione ad ens: sed enti +a

ens + sed secundum hoc aliqua dicuntur addere supra ens, in quantum exprimunt ipsius modum qui nomine ipsius entis non exprimitur: substantia enim non addit supra ens aliquam differentiam, sed nomine substantiae exprimitur specialis modus essendi scilicet per se ens. Quid clarius! Sed audi insuper ejusdem D. Angm. 1. 1. q. 3. a 5. ubi docet ex Philosopho 3 metaph. quod ens non potest esse genus alicujus: nam omne genus habet differentias, quae sunt extra essentiam generis: nulla autem differentia posset inveniri quae esset extra ens, quia non ens non potest esse differentia. Insuper 1. 2. q. 4. a 2. illud autem quod primo cadit +a

+ quod ens non est ... estatis est

tionale, et sic (idem dicendum de qualibet alia differentia) non desipiatur per ens, nec per non ens, nec per aliquid ex supradictis, hinc est, quod pseudea, et metaphysice sumptum, nullum ex his faliter est: quare dicunt, quod ipsa ista: rationale non implicat contradictionem, vera est, si illud non sumatur precisive, falsa vero si in sensu precisivo accipiatur. Probatur 2º: rationalitas falsa sumpta nequit prescindere a posibili et imposibili; aliunde non est determinate imposibilis; ergo falsa est posibilis, quia non est excogitabile medium. Probatur maior: esse imposibile est in suo conceptu tali includere, vel implicare contradictionem; et esse posibile, est in suo conceptu tali non implicare contradictionem; sed rationalitas falsa sumpta nequit prescindere ab implica, vel non implicare in suo conceptu ipsi contradictionem; ergo. Probatur 2º: si rationalitas sic praescinderet a posibili, et imposibili, posset faliter conjungi cum utroque extremo; sed hoc dici nequit; ergo. Probatur maior: si rationalitas prescinderet a posibili, et imposibili, non posset conjungi cum utroque extremo, cum saltem ex illis determinate excluderet, ac subinde cum alio determinate conjungeretur; sed hoc renuunt adversarii concedere; ergo. Constat ergo ex his, nullum esse medium adhuc in sensu precisivo inter esse posibile, et imposibile ens, ut non nisi quid SS. maxime plurimis explicit deinde probare dat, etiam enim; Perseitas metaphysice sumpta non est homo, cum hic habeat ... ab ipsa distinctionem; aliunde nec quis quis essentia cum diversificatur cum homine cum quo ejus ... non identificatur. Datur ergo medium inter hominem, cujus ... Perseitas scilicet quae est differentia. Respondeo: ... de nec in ... sensibile, ut vidimus in logica, nec est ... sensibili: ergo ... sensibile, et ejus ... datur medium, visibile nempe.

Sed haec quia subtiliter opposita, rationem neque ... in fringunt. Quod probo: et si visibile metaphysice sumptum nec sit sensibile, nec ... sensibili, tamen praescindere negari metaphysice et esse ens, vel non esse ens: quod ab uno, vel altero non tenet pariter. ... nec alia ... ad ... non datur ... vel ens, vel non ens; cum quod ... visibile metaphysice sumptum et non visibile ... determinate, pariter unum ex illis debet esse faliter ens, quod ... visibili vocatur. hoc oritur ab ipsa generalitate entis quae est ... generalium, cujus ... accidit in exemplis oppositis, quod fuit respectu ... determinatorum.

Solvuntur Argumenta Sect. 3ª

Arguitur 1º. perseitas non definitur per ens in recto: ergo non transcenditur formaliter ab ente. Probatur antecedens 1º: perseitas definitur talitas entis, vel determinatio entis ad subtantiam; sed hic solum ponitur ens in obliquo, et ut conotatum: ergo. 2º probatur idem antecedens: perseitas definitur, ut formalitas superveniens enti: ergo non definitur per ens in recto, neque illud includit: alioquin conciperetur sicut ipsi. = Confirmatur 1º saltem ens sub conceptu ens non est adequata definitio perseitatis: alias ens et perseitas convertentur, sicut homo, et animal rationale: ergo solum est pars esentiae: ergo in perseitate datur aliquid esentiale preter ens. = Confirmatur 2º: vel perseitas definitur solum per ens, vel etiam per aliud ab ente. Si 1um: ergo perseitas non differt formaliter ab inalietate, nam haec etiam definienda erit solum per ens. Si 2um: ergo perseitas includit predicatum, quod formaliter sit aliud ab ente, adeoque ab ente non transcendatur. gō ens ñ est total. perseitatis esentia: gō 8ª

Ad argumentum distinguo antecedens: perseitas non definitur immediate per ens in recto concedo; mediate nego antecedens, et consequentiam. Perseitas enim, cum definiatur per predicata, quae sunt formaliter ens, etiam quando definitur talitas entis, vel determinatio entis ad subtantiam, definitur saltem mediate per ens in recto, nam talitas, vel determinatio ista necesario concipitur apta exsistere, et chymera repugnans. Ad 1am probationem dicimus, quod etsi in predictis definitionibus fiat mentio entis in obliquo, cum aliunde probetur, esse inclusum formaliter in conceptu recti, talis mentio, licet non probet, tamen non impedit inclusionem formalem entis in diferentia. Plures enim conceptus continent in recto id ipsum, quod ex modo significandi conotant, aut dicunt in obliquo, ut patet in his, natura calorис, esentia perseitatis, quiditas entis, et aliis.

Ad 2am probationem distinguo antecedens perseitas definitur ut formalitas superveniens enti cum mutua distinctione illius habente, nego antecedens; cum distinctione

n̄ mutua, concedo an̄s, et nego consam̄. Igitur perseitas non concipitur, nec definitur, ut formalitas enti superveniens tamquam differentia proprie talis, sicut rale additur animali vel tamquam forma addita subjecto, ~~et~~ cum distinctione mutua, ut cum eo componitur faciat Metaphysicam; sed solum tamquam quid [ab] ente distinctum non mutuum (ut in perseitatem non superveniri sibi ipsi, quia ens, cui supervenit, n̄ est ipsa, licet ipsa sit ens) et quasi contrahens, ac limitans in differentiam entis est sic. Ex quo patet; Cum autem D. Thom. ait, quod enti nihil addi potest, subjungit applicationis gratia, modum, quo differentia additur generi. Ad 1.^am^ confirmationem concedo antecedent, quia solum intendimus, ut ens pertineat ad definitionem perseitatis, sicuti pertinet juxta omnes ad definitionem substantiae, licet perseitatem se solo non expplicet; distinguo consequens: ens non est tota perseitatis essentia, nec tota perseitatis essentia ē ens, nego consam̄: ens non est tota perseitatis essentia, et tamen tota perseitatis essentia est ens, [sudo] ~~nego~~ consam̄, [et nego] ~~totius~~ sequentem, quia ens non est pars essentiae perseitatis, cum ibi non correspondeat aliud compars, nec perseitas sit resolubilis in duos conceptus mutuo distinctos.

Ad 2.^am^ confirmationem dicimus, quod perseitas non definitur solum per ens sub nudo conceptu entis, sed per ens, et aliud; hoc tamen aliud n̄ est aliud ab ente alietate mutua, sed alietate non mutua. Est dicere; quod id, per quod ultra ens sub conceptu entis definitur perseitas, ita includit ens in suo conceptu formali, ut tamen in conceptu formali entis non includatur; qualiter homo sub conceptu homo est aliud ab animali, quia licet ~~[illegible]~~ formaliter includat animal, tamen in conceptu formali animalis n̄ includitur.

Sed multipliciter insurges tamquam infensissimum hostem in hanc distinctionem non mutuam, quae est, quasi praecipuus cardo praesentis difficultatis. Dices 1.°: distinctio realis nequit esse n̄ mutua: ergo pariter distinctione illa rationis, et intentionalis. = 2.° si daretur esset hoc distinctio n̄ mutua fallerent regulae conversionis dialecticae, dum proceditur in sensu formali: male quippe arguitur sic; omnis differentia est formaliter ens; ergo aliquod ens est formaliter differentia. Falleret etiam principium illud, quae sunt eadem uni tertio &c.: nam perseitas, et aptitudo existendi formaliter identificantur cum ente formaliter uno; et tamen aptitudo existendi non est formaliter perseitas. = 3.° vel identitas perseitatis cum ente est adaequata, vel inadaequata: si adaequata, tota perseitas erit tota essentia entis; atque ita n̄ poterit ens distingui à perseitate, quin à tota essentia sua distinguatur. Si inadaequata; perseitas se habebit ad ens, vel ut pars ad totum, vel ut totum ad partem; et qualibet modo nequit non mutua esse tam identitas, quam distinctio: ergo ita est. 4.°: si ens à perseitate distinguitur, illam excludet ab essentia sua: ergo perseitas erit exclusa ab essentia entis; non enim datur excludens sine excluso: ergo perseitas non poterit identificari formaliter cum essentia entis; nisi absurde dicatur, perseitatem identificari cum eo, à quo excluditur: nec etiam poterit ens includi formaliter in perseitate, nisi ponatur eē inclusum in eo ipso, quod ipse excludit, et extra quod est.

Haec tamen subtiliter excogitata, non urgent, si distinctio rationis recte perpendatur. Distinctio ergo haec non est nisi inter objecta, ut cognita certis cognitionibus, imo et in ipsis cognitionibus consistit, non quibuslibet, sed talibus, ut altera non pertineat ad explicationem alterius, nec utraque communem explicationem habeat singulis adaequatam; [Hinc = 3 versi abajo:] ~~ex quo provenit, quod etsi perseitas includat in suo conceptu formali ens, ipsa tamen non includitur in conceptu formali entis, quia in esse cognoscibilis tali cognitione licet perseitas dependeat ab ente, tamen hoc à perseitate non dependet~~ hinc provenit, ut objectum unius ut tale sit definibile independenter ab objecto alterius ut tali, id est, ut cognito per alteram cognitionem: et hoc est ab eo distingui formaliter, seu per rationem. Quod si cognitiones ita possint comparari ut mutua [illegible] sub propria expressione ad illius definitionem, tunc distinctio rationis erit mutua, ut patet in his conceptibus animal, et rationale quorum nec animal eget rationali ut cognoscatur nec rationale eget animali sub expressione animalis, ut ea [illegible] intelligatur. Verum si cognitiones [illegible] comparatae vicissim, quin possint quod una n̄ pendeat [quo ad sui explicationem] ab alia [illegible] ~~cognitione~~ ~~animalis cognitione hominis~~, sed tamen altera ab alia dependeat, tunc distinctio quae inter duo illa objecta [illegible] ē distinctio rationis non mutua.

Et hoc est quod antecedenter diximus inter perseitatem et ens quod ut clarius percipiatur exemplum accipe. Abstracti ex conceptu hominis, et animalis deductum. homo enim sub conceptu homo, est cognoscibilis, et quoad aliquem ad definitionem dependet formaliter ab animali, cum definiri nequeat nisi per animal sub ratione propria animalis, et tamen animal non dependet ab homine sub ratione homo, est cognoscibilis, cum sub ratione animalis definiatur sine conceptu homo. Ergo etsi homo sub ratione homo identificetur formaliter cum animali sub propria eius conceptu, tamen animal sub ratione animal non identificatur formaliter homini sub ratione homo; en igitur distinctionem rationis non mutuam, quam ob eandem rationem diximus dari inter perseitatem, et ens, quod quidem ibi terminatur essentialiter ad definitionem perseitatis

Et hic patet solutio ad obiecta. Ad primum nego paritatem: quia dist. rationis quoniam pro nunc tractamus, est tantum rationis, absolute tamen impropria est, ideoque in ea reperiri non debet quidquid convenit distinctioni reali. Praeterea quando dist. realis explicatur per negationem unitatis realis extremorum, quae requirit esse mutua sicut negatio unionis realis; at dist. rationis explicatur per independentiam unius ab altero quoad definitionem. haec autem independentia non debet esse mutua ut ex dictis constat. = Ad 2m nego sequelam, et ad exemplum dico, conversionem valere non subiectum conversum: nempe aliquod ens idem significet ac aliquod ex particularibus entibus sicut in communi usu significat. si autem aliquod ens idem significet ac aliquod cognitum sub ratione ens, tunc non valet conversio, quia praedicatum propositionis conversae non ponitur pro subiecto convertenti ut exigunt regulae conversionis. Igitur illa propositio omnis differentia est formaliter ens, reddit hunc sensum: omnis differentia ut talis est definibilis per ens, ubi praedicatum est hoc definibile per ens, hoc autem praedicatum non coincidit cum illo subiecto, aliquod cognitum sola ratione ens: subiectum enim sub ratione subiecti non est cognita per solam expressionem ens, et tamen est definibilis per ens. Ut ergo conversio valeat, exposita iam ut dixi propositio conversa, ita efformari debet propositio convertens: ergo aliquod definibile per ens est formaliter differentia. Huius doctrinae accipe exemplum in hac propositione: omnis homo est formaliter animal: ergo aliquod animal est formaliter homo, quae utique valet si illud aliquod animal idem significet, ac aliquod ex speciebus animalis, secus vero si perinde sonet ac aliquod cognitum per solam expressionem animal. = Quod autem additur de principio illo quae sunt eadem uni tertio etc. nullius pondus est; ergo principium illud loquitur de tertio quod est unum realiter, proindeque adaptari nequit ad tertium rationale unum; cum rationalitas vero hominis, et equum sub propriis conceptibus non identificari inter se, quamvis sub iisdem conceptibus utraque identificetur cum animali quod est unum rationale.

Ad 3m dico, identitatem perseitatis cum ente esse adaequatam, sed non mutuam: unde tota perseitas tota est tota essentia entis, ut tamen tota essentia entis non sit perseitas tota, nec actualis pars perseitatis. quare identitas formalis ex parte perseitatis est adaequata, et ex parte entis nulla. econtra vero dist. ex parte entis adaequata, ex parte perseitatis nulla. Nec ideo sequitur ens distingui ab essentia sua dum a perseitate distinguitur, sed solum distingui ab eo quod est essentia entis non mutuo, ac proinde ab eo a quo distinguitur tota essentia entis. Neque hic exemplum suprapositum. Totus homo sub ratione homo, sub quo nulla dicit distinctionem formalitatum, formaliter identificatur cum animali et tamen animal ut sic non est formaliter totus homo, nec illum includit, nec est pars eius, nec praescinditur ab essentia sua dum ab homine praescinditur. = Ad 4m dist. ant. et conseq. sumpta exclusione pro independentia quoad definitionem; sed nego 2m conseq.; quia perseitas ita est exclusa, ut non sic excludens, propterea sine ulla dissidet identificari cum eo a quo formaliter excluditur, quia hoc nihil aliud est, quam perseitatem dependere quoad sui explicationem, et definitionem ab eo quod non dependet ab ipsa ut latius est supra. Pro quibus omnibus prae oculis habendum est semper, quod dum praesenti inclusio non significet inclusionem quae locati in loco, et partis in toto, sed tantum attinentiam unius ad conceptum alterius et similiter exclusio unice sonat independentiam entis v.g. quoad sui definitionem a conceptu perseitatis. Haec autem independentia cum attinentia illa non pugnat: non enim hic affirmatur, et negatur idem de eodem, sed affirmatur attinentia v.g. de uno extremo, et haec eadem attinentia negatur de alio, ut plurimum ex exemplo praedicto patet omnibus est. Quod

Arg. 2o: substantia differt formaliter ab accidenti; sed statuta transcendentia entis non differt formaliter ab accidenti; ergo. Prob. min.: statuta transcendentia entis, nihil est in substantia quod non sit formaliter ens, sed quidquid est formaliter ens nequit substantiam differre ab accidenti quia in eo convenit accidens, quod

Margin notes:

ideoque identificatur formaliter cum illa, tamen quod perseitas illud de quo dependet quoad sui explicationem intelligi valet sine illa et quoad dist. rationis non mutuae. et hic etc.

et nihil aliud ab ente; sed

et nihil aliud ab ente nequit esse

substantia conveniunt; R. Conc. ma. nego minorem, ad prob. dist. maj. nil ē in substantia, q. n. sit
determinatum, et nil aliud habente alietate mutua, conc. maj.; q. n. sit ens formaliter in communi ens, et n
aliud habere alietate mutua, neg. maj. et min. sub eadem dist., cum Cons.a Igitur, et si ratione transcend
tiæ substantia, et accidens sint formaliter ens, differunt tamen formaliter inter se; tum, quia, quamvis
tantia, et accidens sint formaliter ens, n. sunt ens in communi, sed cognitum sub hac expressione ens
determinatum, et cognitum sub expressionibus perseitas, inalietas: tum; quia licet nil includant, q. n. sit ali
ab ente alietate mutua, includunt tamen aliquid, q. sit aliud ab ente alietate n. mutua perse
tem, scilicet, et inalietatem, a qq. ens dist.r, quamvis ipsæ formaliter n. distinguantur ab ente: Differunt
igitur in ratione entis, n. ut expressa hoc nomine ens, quo sensu conveniunt, sed ut cognita h
nominibus perseitas, inalietas. Nulla igitur ē repugnantia in eo, q. pure conveniant duo
aliqua ratione formali, ut cognita per conceptum unum, et in eadem simul differant, ut expressa per alios con
ceptus minus amplos, et n. convertibiles cum 1o. Et certe, si arg.m vern tenet, n. solum procedit instan
tiam in Adversarios, ut videre ē in duabus diff.bus inter se comparatis, in qq. nil reperitur, q. n.
formaliter talitas, seu ratio talitatis, q. ratio equaliter convenit ipsis, et nihilominus formaliter differ
inter se. 2o urget in exemplo hominis, et Equi, si ad invicem comparentur sub conceptibus specifici
homo et Equus: cum enim hujusmodi conceptus nullam faciant, neque supponant actualem dist.m formaliter
tota ratio formalis hominis sub conceptu specifico homo, ē ratio animalis, et hæc tota convenit Equ
q. si vera sunt ab advers.s dicta, homo, et Equus sub conceptibus specificis nil includunt, et q. form
differant, q. adhuc in Thomistica falsum tenet.

Ergo, sicut hoc n. obstante, homo, et Equus sub propriis con
ceptibus specificis includunt aliquid, q. n. sit idem omnino cum animali, si eaque ad invicem distin
guantur formaliter, ita pariter, etsi substantia, et accidens sub propriis conceptibus nil includant, q.
sit formaliter ens, quia tamen ens n. ē formaliter perseitas, aut inalietas, sed ab his formaliter dist.a, lo
cus relinquitur ad diversitatem formalem inter utrumque, ex quo habes, q. licet vera sit hæc propositio, ra
tio substantiæ, et accidentis ē formaliter ratio entis; hæc tamen debet negari, quia nulla ratio in
ferior prædicatur formaliter de ratione communi, quamvis propter identitatem numericam ratio communis fo
maliter prædicatur de inferiori. Hæc idem sonat, q. ratio entis desit de conceptu formali perse
tatis, vel de ratione formali substantiæ, et q. sit ratio formalis substantiæ, vel perseitatis; nam ad 1m sufficit
q. ratio entis pertineat ad definitionem perseitatis per modum conceptus superioris, et inconvertibilis
ad 2m vero exigitur, ut sit explicatio totalis, et convertibilis cum perseitate, sicut animal rationa
le cum homine. Quod quidem constat etiam ex eo, q. substantia et accidens n. solum differunt per
nes diversas expressiones ejusdem rationis formalis, sed etiam per suas rationes formales inter se diversas, q.
quidem identificantur formaliter cum eadem ratione formali entis, neque ab ea differunt ex parte sui, ce
terum, quia ipsamet ratio formalis entis n. identificatur formaliter cum ipsis, sunt eas ēē diversas formaliter
inter se. Qua doct.a solut.em parare potes ad aliam diff.em, quam probare contendunt Advers
sarii, q. statuta transcendentia entis homo et Leo ipsi n. distingu.r formaliter.

Arguës 3o: si per
seitas ē formaliter ens erit tota quidditas substantiæ, q. n. erit diff.a substantiæ, nec contrahentio
seu determ.o entis ad substantiam, consequenter nec ens erit contrahibile, seu determinabile ad ista per ullas
differentias superadditas, sed contrahitur et determinabitur per se ipsum. Itaque: substantia inepte definiretur per
ens per se, sicut inepte definiretur homo per animal rationale si rationale formaliter esset anim. = Dedo antec. neg.
ando consequentia perseitas et substantia solum different penes modum significandi, n. aliter ac ens et existens. Positio con
cedo perseitatem n. esse differentiam proprie dictam, q. respectu entis nulla ē diff.a proprie talis et propria
hoc nec ē contrah.o, seu determ.o entis si hoc nomine significetur pura, vel modus distinctus ab ente; sumi
vo si nomine contractionis debeat intelligi conceptus aliquis vere limitans amplitudinem entis a qua
transcenditur, quo sensu perseitas ē contrah.o, sive determ.o entis; et hinc sequitur q. ens n. sit
contrahibile, et determinabile per differentias aliquas superadditas: differentias enim generalitatis ut supra mo
nuimus solum dici posset entis superadditas quatenus n. concluditur in conceptu formali entis. Pro quo
[illegible] advertere q. prædicata communia dupliciter possunt contrahi: 1o modo, per differentias subjectas in ferio
rum, et proprie differentiales: 2o modo, per differentias specificas, sive addictas ergo inferiorum. utroque
modo contrahuntur prædicata generica, nam anim. v.g. n. solum contrahitur per differentiam rationale, sed etiam per

negari t.
Ratio entis ē formaliter ratio
subst., aut accidentis.

conceptus homo: distincti enim i limitari quo ad universalitatem, et determinari ad hoc ut sit potius hujus speciei, quam alterius. Praeterea ergo transcendentia ~~entis~~ ni contrahuntur nisi per differentias additas, et per specificos inferiores in quibus differentiis includuntur formaliter ipsa praedicata, quin ipsis differentiis illi includantur. — Ad 2^m dic neganda non esse definitionem substantiae per ens per se, secundo ni assignatur ut definitio stricta, sed ut descriptio desumpta ab expositione convenientis et diversitatis substantiae ab accidenti. ~~unde~~ ~~~~ quod ~~~~ aliquo accidit, exemplo hominis vere et stricte definitur per animal ~~rationale~~.

Quaestio 2.ª An ~~Ratio~~ Entis possit objective praescindi à suis inferioribus? Nonnulla praemittuntur et Recensentur Auctorum Placita.

§. 1.ª

Celebrem inter Methaphisicas dificultatem agredimur, pro cuius decisione noto 1.° precisionem alliam ee formalem, alliam objectivam, ut in logica vidistis. 2.°; alliam ee perfectam, et simpliciter talem, et alliam 2.^m quid, inperfectam, vel ut Thomistae aiunt expresivam. Precisio perfecta datur quando cognitur una formalitas sine allia identificata cum illa: inperfecta vero, quando cognitur aliquod predicatum, in quo inferiora, aquibus abstraitur actu includuntur. 3.° noto precisionem perfectam posse ee vel partialem, vel totalem. 1.ª datur, quando una formalitas separatur intentionaliter à conceptu alterius, et ê ad: ut, cum ad compositionem methaphicam intus separat aal à rali. Precisio totalis datur, quando cognoscitur una formalitas animal v.g. ~~ab~~ 2.^{ae} personas esentiales abrg.^e eo, quod à propio conceptu excludat personas secum identificatas, licet ipsius esentiam non constituentes. Insuper sciendum est, duplicem ee conceptum entis, sicut et cuiuscumque rei, formalem nempe, et objectivum. Conceptus formalis vocatur actus ille, quo intus aprehendit aut representat objectum: objectivus vero dicitur ipsum objectum tali actui respondens, et quatenus ab eo representatum. Controversia ergo procedit de conceptu objectivo entis nominaliter sumti, et inquiritur, an conceptus iste sit unus unitate rationis; vel, quod idem est, an per intum posit prescindi ab omni multiplicitate, ac diversitate, qua in particularibus entibus inbenitur?

Partem negativam defendunt Thomistae, tanquam omnino necesariam ad transcendentiam, et analogiam entis propugnandam: verum inmerito; cum plures, licet transcendentiam, et analogiam entis statuant, defendant nihil hominus, et quidem subtiliter, simplicem, et objectivam entis precisionem ab inferioribus, quam sententiam dilucide pertractat Ill.^{mus} R. Moneda. Comunis vero sententia inter Thomistas RR., quam tenet Prado, et Colegium S. Thomae Complutense q. 1. logica art. 1., agnoscit conceptum objectivum entis unum 2.^m quid, sive imperfecte precisum; negat vero simpliciter unum, seu precisum perfecte. Sensus eorum est, quod ens ab inferioribus prescinditur solum quoad explicitum, sicut definitum à definitione, vel sicut homo ab animali rali; secus vero quoad implicitum; quia ratio entis quantumvis abstracta, implicite continet actu inferiora omnia, quae transcendit, et haec ad eius esentiam pertinent, sicut rale ad esentiam hominis, et taliter, ut non posit ratio entis exacte definiri teste eodem citato Colegio num. 158, et 165, nisi per substantiam, et accidens. Sententiam afirmativam tuentur Scotistae omnes cum duce suo, et est comunis in Schola R.R. quibus adherent ex Thomistis Ortiz, Soto, Zumel, et allii.

Conclusio Nostra

§. 2.a

Ratio Entis potest perfecte prescindi ab inferioribus. Probatur: ubi adest conbe nientia, et similitudo realis plurium in aliqua ratione, potest hac ratio ab his omnibus perfecte prescindi; sed inter entia particularia v.g. inter Deu et Creaturam (in quibus maior esse poterat dificultas propter infinitam di stantiam) vere adest similitudo, et conbenientia realis: [redacted] in ratione entis ergo hac potest perfecte ab his omnibus prescindi. Maior constat; quia ubi adest hac conbenientia, et similitudo realis, hoc ipso adest funda mentum ad perfectam precisionem; nec allio fundamento ratio corpori aut substantie à suis inferioribus perfecte prescinditur. Minor re ipsa indubitabilis est: tum, quia Deus magis difert à puro non ente, quam ab ente creato: ergo ab hoc non omnino difert: ergo aliqualiter cum eo conbenit. Tum quia Creatura, cum sit ens participatum, entitatem à Deo participat; et non per identitatem: ergo per similitudinem, et imitationem, tum, quia in predicatis minus comunibus factus est homo ad imaginem, et similitu dinem Dei, ut ex Genesis 1.o constat: igitur potiori iure in predicatis tras cendentibus. Et denique ob plura allia argumenta, quibus hoc ipsum va riis in locis probat D. Thomas, sed precipue 1 p. q. 4. a. 3 in fine corporis, ubi ait: illa, qua sunt à Deo, asimilantur Deo inquantum sunt entia, ut primo et unibersali principio totius esse: monet tamen, Deum non dici similem Creaturæ, quatenus simili modo sonat imitationem alterius ut Prototypi, sicut homo non dicitur similis sue imagini.

Verum dices: si militudinem, quam Creatura habet cum Deo non esse puram, sed per mixtam quadam disilitudine: sed contra est, nam similitudo realis, que pre cedit, et fundat precisionem rationis numquam est pura in ipsorum, et nostra thomistarum sententia negante distinctionem formalem Scoticam, ut pa tet in his, que realiter asimilantur in ratione animalis. = Dices aduc et disimilitudo est maior, et prevalet silitudini; ex hoc ergo redditur imposibilis per fecta precisio. 2.o: silitudo inter Creaturam, et Deum in ratione entis solum est proportionalis in eo sita, quod creatura ita se habeat ad suum esse, sicut Deus ad suum. Verum hoc non urgent: non 1.m; nam inter substantias Angeli, et equi v.g. multo maior est dibersitas, quam conbenientia in statu reali, et tamen ab his perfecte prescinditur ratio substantie. Certe, quod disimilitudo sit maior aut aparte rei, nihil interest; quia tam perfecte prescinditur ratio cor poris ab homine, et lapide, quam ratio hominis à Petro, et Paulo. = Non 2.m: nam proportionalitas illa locum habet in qualibet similitudine, v.g. lapidis, et hominis in esse substantie: lapis enim ita se habet ad su um esse per se, sicut homo ad suum: unde ex hoc non impeditur perfecta precisio, cum ratio comunis propie verificetur de duobus extremis.

Sed quoniam Moderni thomistæ perpetuo confugiunt ad precisionem imperfectam, seu penes implicitum, et explicitum; aiunt enim, ens ut sic esse comune, superius, et indiferens quoad explicitum, non vero quo ad implicitum: ut hoc efugium precludatur, sic ex eorum doctrina fir mius probatur assertio: Iuxta thomistas ratio entis prescinditur objective

ab inferioribus, idest, ita presciditur, ut inferiora maneant propie incognita ex parte objecti, nec ullo modo atingantur à cognitione ens: gō per cognitionem istam ratio entis redditur perfecte precisa, et simpliciter una. Ans expprese conceditur à Thortis, ut videre licet in Colegio S. Thã q. 3. logica. a. 4. ubi n. 227 ait, quod ea, quæ implicite importantur in aliquo conceptu objectivo, propie loquendo non cognoscuntur, quia re vera presciduntur ex parte objecti. Et sane Thortã precisionem formalem abiqᶜ respuunt, et nullam nisi objectivam nobiscumqᶜ propugnantes; et arguta quibus contendunt, animal vg objective prescindi à râli, eadem vi probant precisionem objectivam entis à substantia, ut parum reflectenti patebit. Jam vero consã probatur: id perfecte prescinditur ab allio, quod ab illo perfecte separatur intentionaliter, sive in esse cogniti ut Thortæ aiunt; sed ratio entis perfecte separatur intentionaliter ab inferioribus, si ab eis objective prescinditur: gō. P. mĩ ratio entis per cognem ens existit intentionaliter, quando non existunt intentionaliter inferiora siquidem hæc ex parte objecti non terminant eam cognitionem; sed hoc est perfecte separari intentionaliter rationem entis ab inferioribus: gō. P. mĩ, tum; quia, si A existat realiter, quando realiter non existit B. perfecte separatur à B: gō pariter. tum; quia ex terminis unum existere, quando vel ubi non existit allud, est perfecte ab eo separari. Confatur entia inferiora non includuntur implicite in conceptu entis: gō ab eis tamquoad explicitum, quam quoad implicitum prescinditur ens: gō perfecte prescinditur. P. ans: implicite includi, ut explant Adversarii, est pertinere formaliter ad esentiam entis ut precisive cogniti, sicut râlitas ad esentiam hominis: sed entia inferiora non ita pertinent ad esentiam entis ut sic: gō. P. mim, [illegible]: ut supra vidimus ratio entis juxta Thortas ita prescinditur ab inferioribus, ut hæc non cognantur ex parte objecti; sed repugnat non cognosci ex parte objecti id quod est formaliter esentia cogniti; quis enim credat âl râle manere incognitum ex parte objecti, dum cognitur homo? gō. Maior ē ipsa Adversariorum doctrã. Minor est D. Thã in 3. de anima lect. 12 lit G. ubi docet, nullum objectum posse intelligi precisive, sine eo, quod est de ratione ejus. Idcirco, non possum, inquit, intelligere hominem nihill intelligendo de animali, quia animal est in ratione hominis.

Probatur insuper idem asuntum: si perseitas vg. quæ est inferior, et diferentia entis, includeretur implicite in conceptu esentiali entis, hoc non posset esse, nec intelligi sine perseitate; sed ens non solum intelligitur, sed etiam est in accidenti abiqᶜ perseitate: gō. = Deinde: ex eo quod animal est in homine abiqᶜ irrationalitate, et in equo abiqᶜ rationalitate, probatur, râle, et irrâle non esse de conceptu esentiali animalis, et animal posse intelligi, aut cognosci sine illis; sed ens est in accidenti abiqᶜ perseitate, et in substantia abiqᶜ inalietate: gō ista non sunt de conceptu esentiali entis. = Si ad hæc pro Thortis respondeas; inferiora entis esse de esentia entis pro implicito, non vero de esentia entis pro expreso: id est; nam ens non habet duas esentias, unam ex-

plicitam, et alliam implicitam, sed unicam habet esentiam magis, aut minus explicatam, magis per conceptus definitibos; minus vero per conceptum definit. Si ulterius ad exemplum ~~hominis~~ animalis dicas illud ita esse, quia animal adequate descendit ad inferiora, de ipsisq.^e adequate predicatur, cuius contrarium accidit in ratione entis, quod nec adequate descendit, nec de inferioribus adequate predicatur, siste, et impugnaberis 1.º: tam adequate descendit ens ad substantiam, et accidens, quam animal ad hominem, et equum: g.o ruit solutio. P.ans sicut in homine, et equo datur principium sentiendi, quod est adequata esentia animalis ut sic, ita in substantia, et accidenti datur principium esendi, quod est adequata esentia entis ut sic: g.o = 2.º: ideo ens non descenderet adequate ad substantiam, et accidens, quia ad substantiam non descendit principium, modus esendi, qui est in accidenti; sed hec ratio nulla est: g.o. P. min: al. Iusta Adversarios adequate descendit ad hominem, et equum; sed nihillhominus ad hominem non descendit principium sentiendi, quod est in equo, nec ad equum principium sentiendi, quod est in homine cum de homine non predicetur principium sentiendi, quod est in equo, nec e a: g.o vel predicta ratio est petitio principii, vel suponit quod negamus, scilicet diferentias entis esse de conceptu esentiali entis.

Solbuntur Argumenta

Sectio 2.^a

Argues 1.º: suposita transcendentia entis omnia inferiora, et eorum diferentiæ sunt de esentia entis ut sic: g.o ens nequit ab eis perfecte prescindi. P. ans 1.º; quia ens, cum omnia transcendat est de esentia inferiorum, ita ut qualibet diferentia sit formaliter ens: g.o et e converso; nam formalis identitas devet esse mutua; quia implicat, quod A sit formaliter B, et quod non sit vel tota esentia, vel pars esentiæ B. 2.º: quia de esentia entis est omne id, quod est formaliter ens, et nihill alliud ab ente; sed omnia inferiora sunt formaliter ens, cum nihill includant, quod non sit formaliter ens: g.o = Confatur 1.º: non potest aliquid separari ab eo, quod est inseparabile ab ipso: g.o nec prescindi ab eo, quod est inprescindibile ab ipso: sed diferentiæ sunt inprescindibiles ab ente: g.o = Confatur 2.º: esse precisum, est formaliter esse segregatum ab inferioribus; esse autem transcendens est formaliter esse inbibitum in ipsis; sed hec duo contradictorie oponuntur: g.o.

Ad argutum nego ans, ad cuius primam probonem conc.o anti nego consam: nam identitas formalis non semper est mutua; ut patet in ratione generica respectu specierum; homo enim formaliter est animal, nec tamen animal formaliter est homo. = Verum dices cum Carmelitis Complutensibus: genus propie loquendo non prescindi ab speciebus, sed à diferentiis. Sed c.a est: quia animal prescinditur, et abstrahitur ab his, per quæ contraitur, et determatur; sed animal contrahitur, et determatur per hominem, ut docet D. Thos q. 21 de verit. a 1: g.o. 2.º: quia animal propie distinguetur per rationem ab his, per quæ non definitur; sed animal non definitur per suas species; non enim in eius definitione tam bene cadunt homo, et Leo, quam rale, et rugibile: g.o.

Alii existimant, ideo precisindi animal ab homine, quia homo reduplicato conceptu diferentiali non est formaliter animal; si autem 2.º omnem formalitatem esset animal non daretur locus precisioni. = Sed etiam isti impugnantur quia homo sub conceptu specifico non reduplicat conceptum diferentialem, et tamen ab eo prout subest conceptui homo propie prescinditur animal. Presius: esentia hominis sub conceptu homo formaliter trascenditur ab animali, ut nemo dubitat, at nihilhominus hec trascendentia, seu formalis identitas non est mutua cum animal distinguatur per rationem à tali esentia sub conceptu homo expectata: ḡo. = Ulterius: in via Thomistarum tota esentia entis pro explicito sumta formaliter trascendit omnes diferentias, itaut de qualibet verum sit dicere, est formaliter ens, et tamen diferentiæ non sunt de esentia entis sic acepta. Hoc constat: tum quia supta Thomistis inferiora solum sunt de esentia entis pro implicito sumta, quæ quidem manet incognita, dum cognoscitur ens explicite: tum, quia teste Collegio S. Thæ, ut videre est loco supra alegato de substantia, et de qualibet inferiori predicatur quidquid est de esentia entis pro explicito; sed de substantia non predicatur accidens, nec de uno inferiori &c.ª: ḡo inferiora non sunt de esentia entis pro explicito: ḡo inter inferiora, et esentiam entis explicitam datur identitas formalis non mutua. Deoq.ᶜ in sensu formali non repugnat, quod A sit B, nec tamen B sit tota esentia, nec pars esentiæ A: sicq.ᵉ enim supta Thomistis se habet substantia respectu esentiæ entis pro explicito. = Ad 2.ᵃᵐ antis 1.ⁱ probationem distingo mai: quod est formaliter ens, et nihilhominus aliud ab ente alietate tam mutua, quam non mutua, ido mai; alietate mutua duntaxat nego mai, et conss. minori de alietate mutua, nego de non mutua: nam eo sensu, quo ens ab inferioribus distinguitur, possunt dici inferiora aliud ab ente, et aliquid superaditum, et extraneum enti; non quidem extraneitate mutua, qua formaliter excludant ens a se ipsis (hæc enim extraneitas propia est diferentiæ respectu generis) sed extraneitate non mutua qua scilicet inferiora non includantur formaliter in ente: quod omne facile explicabis exemplo hominis respectu animalis, aut exemplo substantiæ respectu esentiæ explicitæ entis.

Ad 1.ᵃᵐ confirmationem nego ant; quia res potest separari à modo, qui est à re inseparabilis; posum enim ego existere sine mea ubicatione, quæ nullatenus sine me existere valet: et hinc potius confirmatur sententia nostra de distinctione non mutua. = Ad 2.ᵃᵐ confirmationem concesa maiori distingo min: hæc duo contradictoria oponuntur, si fiant per eundem conceptum concedo si per diversos nego minorem, et consam; nam al sub conceptu al est formaliter segregatum ab homine; et nihilhominus est inhibitum in eo sub conceptu homo.

Sed insistes: si ens manet inclusum in diferentiis, quomodo ab eis abstrahitur ? = Respondeo; eo modo, quo animal ab homine, licet in eo maneat inclusum; vel eo modo, quo supta Thomistis cognoscitur esentia entis explicita, non cognitis ex parte obiecti diferentiis, in quibus tamen inclusa manet. Ratio omnium est; quia ens cum sit de esentia inferiorum necesario, et esentialiter est in illis; cæterum cum inferiora nullatenus sint de conceptu esentiali ipsius entis, ut probabimus, quamobrem potest prescindi ipsum ens ab illis.

Argues 2.º implicat vera similitudo inter Deum, et Creaturam: ḡo et precisio predicati comunis utrique

Probo añs: 1°: quia finiti ad infinitum nulla est proportio: 2°. quia inter Deum, et Creaturam, sicut est infinita distantia, ita et infinita dissimilitudo, quæ quidem omnem similitudinem excludit: ergo. Confirmatur 1°: ens præcisum à Deo, et Creatura esset vera realitas, quæ nec esset creata, nec increata, nec finita, nec infinita, nec necessaria, nec contingens; sed talis realitas implicatoria est: ergo. = Confirmatur 2°: ens præcisum esset quid prius, superius, et simplicius Deo; quod absurdum est dicere. Confirmatur 3°: in Deo non datur compositio Methaphisica; sed daretur, si posset à Deo abstrahi conceptus entis; hic enim esset conceptus potentialis, et determinabilis per conceptum differentialem, cum quo proinde compositionem faceret: ergo.

Argumentum hoc saltem maiori ex parte non habet vim; tum, quia est contra D. Thomam, qui, ut in assertione vidimus, ex professo probat similitudinem esse inter Deum et Creaturam. Ymo ex ipsis sacris literis constat, tum quia pariter impugnat conceptum entis analogum, aut pro explicito præcisum à Deo, et Creatura. Ad illud ergo respondeo nando añs, et ad probationem distinguo añs: finiti ad infinitum nulla est proportio quantitativa, sumpta scilicet pro equivalentia ex toto vel ex parte, quasi finitum sit equale infinito, vel dimidium eius concedo añs; nulla est proportio sumpta pro similitudine nego añs; nam albedo infinita, si daretur ~~illi~~ esset similis finitæ in ratione coloris, aut visibilis. = Ad 2am antis probationem dicimus, quod infinita dissimilitudo vene cohæret cum aliqua similitudine, quando non præstant effectus formales oppositos, ut accidit in præsenti; nam dissimilitudo infinita solum efficit, ut Deus sit ens infinite maius, et melius Creatura; similitudo autem præstat, ut utrumque extremum vere sit ens: nulla autem est oppositio in eo, quod ex duobus entibus unum sit infinite maius, et melius altero.

Ad 1am confirmationem concedo sequelam in sensu præcisivo, et formali; sic enim non maius continet absurdum, quam, quod animal ut sic non sit rationale, nec irrationale, et substantia ut sic non sit corporea, nec incorporea, non animata, nec inanimata &c.a, licet hoc omnino repugnet in statu reali. = Ad 2am et 3am confirmationem quibus utuntur Thomistæ, respondere potest per instantiam in essentia ontologica explicita, seu in realitate propriè cognita ex parte obiecti per cognitionem entis; hæc enim realitas erit Deo prior, superior, et simplicior; eritque potentialis ad aseitatem, et cum ea compositionem methaphisicam faciet, verum clarius quoad pro 2a confirmatione ~~[illegible]~~ quid prius, superius, et simplicius Deo, prioritate, superioritate, et simplicitate logica quam vocant in subiectione predicandi, quamvis bene inquirit hoc obiectum ens: ergo ens similiter non absurdum est quod sit Deo superius logice, idest latius patens in prædicando, quam de pluribus prædicetur ens quam Deus. Nec denique est inconveniens in eo quod sit simplicius Deo simplicitate logica, seu excludendo distinctionem rationis in plura prædicata; nam in perseitate v.g., vel in qualibet alia differentia ultima non possumus ratione distinguere tot attributa quot in Deo distinguimus, salvo genere simplicitatis, et explicitatis. Nihil ergo est inconveniens in sensu reali aut etiam in sensu formali excludente compositionem metaphisicam quo sensu loquitur D. Th. Dy 1 p. q. 3 a. 5 ~~[illegible]~~ ait ~~Deus nihil esse prius~~ Deo, nec 2m ex ne 2m rationis posse esse aliquid simplicius

Arg. 8°: si ens præscinderet perfecte ab inferioribus, esset univocum; sed non est univocum, sed analogum iuxta Philosophum, et D. Thomam: ergo. Maior patet; si enim ens præscinderet ab inferioribus, esset conceptus obiectivus omnino unus, nullamque actualiter diceret diversitatem, qua ratione conceptus animalis, et plures alii sunt univoci. = Huic argumento in 1° respondere poterat, negando maiorem; non enim desunt Auctores

quae averant, ens ēē analogum, et tamen praescindere a diff.is; sic Illus.mus Moneda et alii. Aliter tamen resp.o, et dist.o maj: ēēt univocum univocatione pure log.a, conc.; univocatione log.a metaph.a, neg. maj, et dist. min: sed n. ē univocum univocatione log.a metaph.a, conc.o; univocatione pure log.a, neg. min, et 9g.as

Duplex igitur ē univocatio; alia pure log.a, et alia log.a metaph.a: univocatio log.a pure log.a stat praecise in eo, q. ratio aliqua, prout significata per aliq. nomen, nullam includat diversitatem, sed sit omnino eadem: univocatio vero metaph.a log.a ultra hoc exigit convenientiam genericam inferiorum ipsius; univocatio siquidem metaph.a pro hac convenientia sumitur. Dicimus itaq.e, q. ratio entis praecisa ab inferioribus, ē univoca univocatione pure log.a, quatenus significata, et cognita nomine, et expressione ens, nullam dicit diversitatem, cum in suo conceptu essentiali n. includat diff.a, ut jam probavimus: n. vero ē univoca univocat.e log.a metaph.a, quia et si inferiora entis univocē conveniant in ipsa ratione entis, n. conveniunt convenientia generica; ad hanc cum sit convenientia in ratione generica, exigitur mutua exclusio formalis inter conceptum genericum, et conceptus diff.les, quae mutua exclusio n. datur inter ens, et ejus diff.as, ut praecedenti quaest.e vidimus.

Sed insurges: si ens ēēt univocum, ēēt genus; sed hoc ē contra Phum 5o metaph.e text. 10, et infert contra communem sensum, decem praedicamenta n. ēē genera suprema: q. P. maj: si ens ēēt univocum, ēēt aliq. uxsale, seu praedicabile; sed n. aliud, q. genus: q.o = Neg. sequelam, quamvis a pluribus sine formidine concedatur: ratio ē, quia genus exigit diff.a mutuo dist.as, seu in quas formaliter n. includatur; ex autem ratione transcendentiae, includitur formaliter in omni diff.a ens autem vere ē uxsale n. solum apud nos, sed apud omnes, nominatim apud D. Thom, qui 5o metaph.e lect. 9a ait: ens ē superius ad unumquodq.e entium, sicut animal ad hominem: sed n. ideo ē proprie genus, neo aliq. ex praedicabilibus Porphyrii, quia Porphyrius n. loquitur de transcendentibus, ut communiter notatur in log.a: quare ad prob.em maj.is disting. maj: si ens ēēt univocum, ēēt aliq. uxsale, et praedicabile transcendens, conc.o; n. transcendens, neg. maj, min, et 9g.as

Quid sentiendum de univocatione, l analog. entis?

Inquiritur nunc, an ratio entis sit univoca, l analoga respectu Dei, et creaturae, substantiae, et accidentis? Circa q. assero 1.o q. si ratio entis spectetur praecise, ut significata nomine, seu conceptu ens, univoca ē; et prob.r ex def.ne Aristotelis: tunc datur univocatio, q.do nomen ē commune, aut ratio significata per nomen ē eadem, utiq. identitate, sive unitate rationis, ut omnes intelligunt, sed ratio entis significata per nomen ens, quatenus per illud significata, ē omnino eadem, cum prout sic praescindat ab omni pluralitate ac diversitate inferiorum, ut cum P. Suarez fatentur plures Analogistae: q.o = Verum dices ex Doct. P. Suarez, rationem entis, ut abstractam n. ēē omnino eandem, quia n. descendit uniformiter ad Deum, et creaturam, sed cum ordine prioritatis, et dependentiae, nam in Deo exigit ēē prius, et intrinsece, in creatura autem posterius, ac dependenter a Deo.

Sed contra ē, nam tota haec ordinis difformitas refferenda ē ad status reales, l ad conceptus proprios Dei, et creaturae, q. n. impedit, ut absolute praedicetur

Quid sint D.a

Marginal notes (left):

hic pro quaestione [illegible] eluci[illegible] [illegible] ex qua ruit praecedenti [illegible] videbitur quale inconveniens [illegible] illo procedant At illi [illegible] albi praecisione objectiva [illegible] ab speciebus, et speciem ab individuis defendebant, [illegible] affirmant ens solum expressive [illegible] praescindi. et si [illegible] n. minori admiratione [illegible] quod illi ipsi qui [illegible] praecisiones objectivas negant, modo affirmant, ens [illegible] a quibus, sed etiam [illegible], et pro implicito a suis [illegible] praescindere [illegible] sicut qui [illegible] expressive animal [illegible] cognoscit [illegible] implicito rationale; q. cognoscenter [illegible] gradus, qui ē an rationale [illegible] debet attingere [illegible] objecti [illegible] t) "

[illegible] et notas ratio pro munere defi[illegible] univocorum, aequivocorum, ideo analogorum. ex quibus suppono [illegible] pure aequivocum respectu Dei, et creaturae, subst.ae et accid.is [illegible] D. Th. q. 7. de pot.a a. 7. [illegible] assero 1o: Ratio entis quatenus praecise significata per vocem ens est univoca. Probatur:

[illegible] objevi [illegible] modo, qui cognoscit ens substantiae [illegible] cognoscit [illegible] eadem indivisibilis res [illegible] per se, quae an rat.e [illegible] go qui [illegible] objectivas negant negare [illegible] entis praecisionem [illegible] sicut qui pro implicito [illegible] rationale [illegible] reddere rationem de illo [illegible] gradu [illegible] quo rationem reddit animali clare cognito, [illegible] videtur ut [illegible] objecti [illegible] quomodo verum n. erit, [illegible] qui expresse cognoscit ens [illegible] reddere rationem de omnibus [illegible] si modo [illegible] implicito cognoscit [illegible] cognoscit [illegible] dispararat [illegible] praescindit [illegible] qui negant [illegible] entis praecisione [illegible] objective praescindi a rationali [illegible] rationem [illegible] implicite cognitis —

tur ens à creatura, nulla facta mentione posterioritatis, aut dependentiæ, ... nec efficiat, ut creatura præcise in quantum ens talem ordinem dicat; quare ens, ut sic perfecte præscinditur ab hujusmodi ordine prioritatis, ac dependentiæ, alias non præscinderetur ab ente creato, et increato, contra Doct.am P.is Suarez: nec obstat, quod ipsum ens intrinsece postulet talem habere ordinem in statu reali; nam hoc, ut summum probat, esse diversum ... caliter, non vero formaliter; sola autem diversitas formalis, et actualis obstat univocationi.

Insuper

prob.r dictamen hoc ex D. Thoma, q. 7.a de potentia, art. 7, ad 8.m asserente; quædam esse nomina Deo, et creaturis communia, quæ, quantum ad rem significatam, nullam imperfectionem important, sicut esse, vivere, et intelligere, et hujusmodi: ... nullum est inconveniens, nec imperfectio in eo, quod ratio entis, ut significata per conceptum entis, de Deo univoce prædicetur, ac per consequens de substantia, creatura, et accidenti. Præterea idem S. Doctor. 1 part. q. 13.a art. 3.o ad 1 loquens de diverso modo quo creatura participat à Deo perfectionem, ait, quædam nomina significare perfectiones, hoc modo, quod ipse modus imperfectus quo à creatura participatur divina perfectio ipso nomine significato includitur, sicut lapis quædam vero nomina (ex quorum numero) significant ipsam perfectionem absolute absque hoc quod aliquis modus participandi claudatur in eorum significatione, ut ens, bonum et quidem sic: ergo modus participandi finitus, accidentalis, dependens &c. non clauditur in significatione nominis ens: ergo nihil obest ut univoce de Deo et aliis prædicetur, cum pariter ... justa adversarios stet in eo quod diversimode dicatur de Deo et creatura, substantia et accidente ...

~~Sed alii ... ex D. Th. et Aristotele~~, qui non solum dicunt ens esse analogum, sed ... ~~negant esse univocum~~

Ad 2.o: Ratio entis, si spectetur modus essendi quem habet in inferioribus analoga est, et hoc sufficit ut ens dicatur absolute, et simpliciter analogum. Prior pars constat, quia ratio entis valde diverso modo est in Deo, et in creatura; nam in Deo est independenter, illimitate, et plenissime, tanquam in primo fonte omnis entitatis; non ita vero in creatura: similiter in substantia habet esse in se, ac per se, prius quam ac principalius, quam in accidenti: igitur spectata quoad modum essendi, proculdubio est diversa; quare, cum aliunde sit aliquatenus eadem, tunc ex convenientia, et similitudine reali, tum ex unitate intentionali conceptus objectivi communis, nam et partim eadem, et partim diversa.

Posterior pars suadenda est auctoritate sapientum, præcipue Aristotelis, et D. Thomæ, qui ens absolute vocant analogum, utique propter diversitatem in modo essendi, quem in inferioribus habet. = Verum adverte, quod univocatio quæ in ente admittimus, est logica, ut ex q.e præcedenti constat; analogia vero est metaphysica; ideoque ens est logice univocum, et metaphysice analogum, metaphysice, inquam, non qualiter interdum cum analogia phisica confunditur, sed metaphysice stricte, fundatum scilicet, in transcendentia, et simul excludentem convenientiam genericam: pro quo intelligendum, solum univocari phisice, quæ sunt ejusdem speciei atomæ + ut: unde in his, quæ specie differunt, et solo genere conveniunt, datur analogia phisica. + Univocatio vero metaphysica sumitur pro convenientia generica; unde, quæ in nullo genere, specie tali, sed solum in transcendentibus conveniunt, ut sunt Deus et creatura, et etiam substantia, et accidens, analogiam metaphysicas habere necesse est.

+ atomæ
ut Petrus et Paulus
et per Petrum et Leonem

Sed objicies contra 1am assertionem Aristotelem, et D. Thomam, qui non solum dicunt ens esse analogum, sed expresse negant esse univocum: ergo tale non est. = Dic. Philosophum, et D. Thomam loqui de univocatione quae talis sit absolute, et simpliciter, seu in qua ratio significata sit eadem tam logice quam metaphysice, seu tam simpliciter ex vi nominis, quam ex diversitate inferiorum: unde hanc solam univocationem removent ab ente. De caetero, quod aliquam univocationem in ente admittant, satis constat ex eo, quod unitatem conceptus objectivi plane supponunt.

Objicies 2o: supposita transcendentia entis, nequit non ratio entis etiam in sensu logico esse partim eadem, et partim diversa: ergo non est logice univoca. Prob. antecedens: Deus, et creatura, substantia, et accidens, ita conveniunt in ratione entis, ut in ea ipsa simpliciter differant; siquidem differunt in aseitate, et abalietate, quae sunt simpliciter ens, et nihil addunt supra ens: ergo = Conf.: ideo quae differunt per differentiam rationalis, et irrationalis, non differunt per animal, quia animal est extra conceptum differentiarum: ergo cum ens non sit extra conceptum aseitatis, et abalietatis, quae differunt per differentias istas, differunt per ens.

Objectio haec in 1o instanti posset contra Thomistas in essentia entis explicata; verum neg. antecedens, pro cujus prob. dic, Deum, et creaturam convenire in ratione entis abstracta, sive ut significata hoc nomine ens; differre quoque in ea ipsa ratione, non ut eo conceptu significata, hoc enim solum obstari posset univocationi logicae, sed ut contracta, et imbibita in his conceptibus, aseitas, abalietas, qui quidem aliquid addunt supra ens, additione importante distinctionem non mutuam, ut in praecedentibus vidimus. = Ad Conf. neg. ant., si loquatur de animali sub conceptu animal, sic enim possent homo, et brutum non differre per animal, etiam si hoc transcenderet differentias. Solum ergo valet illa causalis, ut probetur, hominem, et brutum non differre per animal, nec ut abstractum, nec ut imbibitum in conceptibus differentiarum: quamvis autem hoc posteriori modo differant Deus, et creatura per ens, non ideo tollitur convenientia pura in ente, quatenus abstracte significato; atque adeo nec univocatio logica.

Dices 3o contra 2am assertionem: analogia vere talis omnem destruit univocationem; exigit enim, ut ratio communis partim sit eadem, et partim diversa, adeoque non permittit, ut pure sit eadem, qualis esse debet omnis ratio univoca. = Fatemur ergo, non posse idem esse analogum, et univocum in eodem sensu seu physico, seu metaphysico, seu logico. Quod tamen est analogum physice, seu metaphysice, potest esse univocum logice, quia univocatio logica non destruitur, nisi per analogiam logicam, licet minuatur, et quasi obscuratur per metaphysicam: unde bene admonent Scotistae, quod analogia numquam est ita pura, ut nihil habeat admixtum, seu aequivocationis, seu univocationis.

Disputatio 8.a De Ente Possibili, ~~Chimaerico~~, et futuro, et de Possibilitate rerum exponitur.

Acto jam de ente in communi, de eo in particulari nobis disputatio est succedit, et quidem primo de possibili cujus natura valde abstrusa est omnibus, cum objectum attingat proxime et per se ~~cu~~ cujuscumque scientiae tam physicae, quam logicae, unde materia haec ut pote undequaque metaphysica totius metaphysicae subtili[tatem] ad se vocat, ac proinde in illius intelligentia mentem vos quaerit. ut ergo hoc facilius consequamur ~~sic~~ et qualis sit possibilitas rerum, praemittendum est. Nomine ergo possibile nihil aliud intelligitur ut [ait] Philosophus nono metaph. text. 3 quam id a quo in actu posito nihil sequitur impossibile. et similiter impossibile [ait] D. Th. 1 p. q. 45 a 3. est quod implicat in se, vel claudit esse, et non esse simul. sic Petrus possibilis [est] possibilis, quia positio ejus in re non infert contradictionem cum ex hoc non sequatur Petrum esse, et non esse. Caecum vero ut talem videre, est impossibile, quia si caecus ut talis ponetur videre, necessario clauderet [vi]dere, et non videre: videre, quod supponitur; non videre, quod implicat caecum, ut talem videre. unde pa[tet] le[gitima] definitio: cui non repugnat esse. impossibile vero sic: quod repugnat esse.

Sed quia illa non repugnantia possi-
lium ex duplici capite oriri potest, ideo possibilitas rerum duplex assignatur, intrinseca scilicet, et extrinseca. Prima [...] desistit in intrinseca non repugnantia praedicatorum, seu in eo quod ex parte praedicatorum nulla contradictio reperiatur, aut etiam ad existentiam, et haec ~~possibilitas~~ dicitur radicalis, et remota. 2.a autem est denominatio extra desumpta a [Dei] omnipotentia producere res, et haec dicitur ~~vel~~ proxima, et formalis.† Nunc autem advertitur possibilitatem [...] praecise importare in recto non repugnantiam terminorum, et de connotato divinam omnipotentiam: possibilitatem autem [...] extrinsecam in recto divinam omnipotentiam, et in obliquo terminorum non repugnantiam. Igitur Doctrina haec quam communiter [...] est in scholis, non paucis dictandum displicuit qui rerum possibilitatem unice in divina omnipotentia collocat, fund[a]tur ex D. Th. 1 p. q. 25 a 3 ad 1m per haec verba: Antequam mundus esset, erat possibile mundum esse, non quidem secundum potentiam passivam, quae est materia, sed secundum potentiam activam Dei. En extrinseca [possi]bilitatem rerum desumptam a divina omnipotentia. prosequitur autem: et etiam secundum quod dicitur aliquid absolute possibile, non secundum aliquam potentiam, sed ex sola habitudine terminorum, qui sibi non repugnant, secundum quod possibile opponitur impossibili. En etiam possibilitatem intrinsecam rerum.

† formalis. Ex quibus per oppositum dignoscetur quid sit impossibilitas intrinseca, quae extrinseca. Nunc

Clarius expedit sanctus Doctor 1.a p[arte] art. 3.o in corpore, ubi sic ait: possibile autem dicitur dupliciter secundum Philosophum 5.o metaph.e text. 17. [uno] modo per respectum ad aliquam potentiam, et in hoc sensu, si dicatur, quod Deus est omnipotens, quia potest omnia, quae sunt possibilia suae potentiae, erit circulatio in manifestatione omnipotentiae: hoc enim non erit aliud, quam dicere, quod Deus est omnipotens, quia potest omnia, quae potest. Relinquitur ergo, quod Deus dicatur omnipotens, quia potest omnia possibilia absolute, quod est alter modus dicendi possibile: dicitur autem aliquid possibile, vel impossibile absolute ex habitudine terminorum: possibile quidem absolute quia praedicatum non repugnat subjecto, ut Sortem sedere: impossibile vero absolute, quia praedicatum repugnat sub[jecto] ut hominem esse asinum. Hucusque; sed haec 2.a possibilitas, seu impossibilitas absoluta est intrinse[ca], et necessaria ipsis rebus, et ab ipsis indistincta, ut pote ex sola habitudine terminorum proveni[ens]: ergo juxta D. Thomam admitti debet possibilitas absoluta rebus intrinseca, et necessaria ab ip[sis] quoque indistincta.

Ratione efficaci probatur haec veritas: homo v.g. intelligitur possibilis per priorem ad denomi[nati]onem extrinsecam a divina omnipotentia provenientem: ergo possibilitas ejus non desumitur p[rae]cise a divina omnipotentia, ac per consequens sita est in non repugnantia terminorum ejusdem hominis. Probatur ant[ecedens] per priorem ad denominationem extrinsecam intelligitur homo capax illam recipiendi; sed hoc ita non esset, si ante ipsam homo non esset possibilis, nam alias impossibile, sicut est chimera, illam recipe[re] non posset: ergo. = 2.o chimera non est impossibilis ex eo, quod Deus illam non posset producere, nam, ut ait D. Thomas loquendo de impossibilibus loco relato, convenientius dicitur, quod illa non possunt fieri, quam quod Deus ea non possit facere: ergo nec homo dicendus est possibilis ex eo, quod Deus illum producere posset, sed solum per suam intrinsecam non repugnantiam. = 3.o: vel Deus potest producere hominem et non chimeram, quia chimera repugnat, et non homo; vel quia in Deo est virtus ad producendum hominem

et n. ad chimeram? hoc 2ᵘ ē refundere improducibilitatem chimeræ in defectum omnipotentiæ, q.ᵈ ē absurdum: 1ᵘ const.ᵃᵗ ratione n̄raz: q.ᵒ

Sed obj.: creaturæ possibiles sunt ens ab alio: ḡ non sunt ex se possibiles. Dg.ᵃ constat; cum enim nullum eē hbeant præter eē possibile, si hoc ex se ·· haberent, necessario ens ab alio. = 2º si D.ˢ ideo potest producere res, quia res n. repugnant, div.ᵃ omnipotentia pendere à creaturis; sed hoc dici nqt: ḡ.º = 3º ablata div.ᵃ omnipotentia, res n. manerent possibiles; nam tunc n. possent produci: ḡ.º possibilitas solum desumitur à div.ᵃ omnipotentia. = Ad 1ᵘ conᵒ anti, dist. Dg.ⁿˢ: ḡ.º n. sunt ex se possibiles taliter, ut sint a se, conc.ᵒ ut sint ab alio, neg. Dg.ᵃ? Et dicere, q.ᵈ creaturæ in statu possibilitatis ēx se hbnt, q.ᵈ possint eē ab alio, et q.ᵈ ab alio sint, dum existunt. Ad 2ᵘ dico, q.ᵈ licet dicatur, D.ᵘ posse producere res, quia res n. repugnant, nullatenus div.ᵃ omnipotentia pendet à creaturis, quia n. repugnantia creaturarum n. ē ratio a priori div.ᵉ omnipotentiæ, sed solum signum, ex quo à posteriori infertur in Deo hujusmodi virtus productiva rerum. Ad 3ᵘ resp.º q.ᵈ in casu illo impossibili, quo defficeret div.ᵃ omnipotentia, adhuc res n. dicerent ullam trōnum repugnantiam: quare, ī materia habitudine trōnum manerent possibiles, et si defectu causæ produci n. possent.

Abluet enj ⊕ immittet longus maturius, et exactius pertractandi ea, quæ D.ⁱ quæ ego sinite, et firmiter primo Cursus Nostri anno insinuavimus, viquæ adhuc superficiali [illegible] ceptiᵉ utfoxer sic, et Sapientis Clypeo fultus rigoroso fontis clamina præsentari. Sicuti [illegible] D. O. M. Amen. quæque dulcissima Genitricis V. Mariæ.

Quæstio 1.

An creaturæ possibiles in statu possibilitatis sint aliquid reale actuale ab æterno, l. purum nihil?

Aliqua prænotantur, et refferuntur sententiæ.

Sectio Prima.

Quæstio procedit de ente nominaliter sumpto, prout nempe dicit puram aptitudinem ad existendum et præscindit ab ente possibili, futuro, et existenti, n. vero de ente participialiter accepto q.ᵈ idem ī ac existens quo sensu ex Doct.ᵃ revelata dicitur Creaturas omnino ens producere ī tempore, quod idem ī ac accipere ens participiale. Deinde advertite 1º quod ens actuale rei duplicitur accipi potest, l. pro esse actuale actualitate ess., quod idem ī ac ens nominale, l. pro esse actuale actualitate existentiæ, quod cum ente participiali coincidit. Advertite 2º: Creaturas nullum esse existens habere ab æterno nec dependenter, nec independenter à Deo. 1ᵐ constat q.ᵃ ī principio Creavit Deus Cælum, et terram, et omnia quæ in eis sunt. 2ᵐ damnatum est ī Concilio Constantiensi contra Joannem Vbicleff asserentem Creaturas habere ab æt.º esse reale ī productum, existens, et independens à Deo. Inquiritur ergo an Creaturæ ī statu possibilitatis hbeant aliquod esse reale positivum actuale actualitate ess.?

1 Hic positis prima sent.ᵃ docet Creaturas possibiles hbere ab æterno quoddam esse actuale cognoscibile, aut intelligibile, medium inter reale, et rat., quod quidem sit terminus divinæ cognit.: medium inquam, q.ᵃ nec ē ens fictum, nec simpliciter ens reale existens. Ita plurimi Scotistarum, inter quos Poncius propugnat hanc esse germanam mentem Scoti. Cæterum Mastrius inter modernos Nobilior Scotista adversus Poncium, aliosque Domesticos acriter invehitur; et ante illum Exim. Suarez disp. 31 metaph. sect. 2. propugnans talem opinionem esse Scoto egregie imponitur, et merito quidem, Nam ut refferet Eminent. Aquinas disp. 3 metaph. sect. 4. n. 5. subtilis Doctor dist. 36 firmiter invexit in Henricum Gandavensem, eo q.ᵈ docuisset creaturas a se habere quoddam esse ess., quod vocat esse reale æternum, et improductum, ac proinde independens à Deo, præsuppositumque ante omnem efficientiam Dei, ut sic possint esse actualia objecta scientiæ simplicis intellig.

2ᵃ Sent.ᵃ tuetur Creaturas possibiles antequam a Deo producantur, ac proinde ab æterno esse aliquid positivum reale, actuale metaphisicum, seu quod idem ē actualitate ess. omnino independens ab efficientia Dei quo ad hoc esse actuale metaphisicum. Ita Capreolus, Naraxius, unus, et altera Poncius, Scotista, et Legionensis. Molina, Granados, Arrigo, Oviedo, quibus adhæret P.P. Palanco. Denique 3 Sent.ᵃ deffendit Creaturas possibiles ab æterno nullum esse reale positivum hbere distinctum ab ipso Deo, ut sublimiter prædictæ opiniones; sed solum esse puram nihil verum, cum mera n. repugn.ᵃ ad existendum ita communiter DD.ʳ Scholastici existimantes opiniones esse n. modo erroneas, sed fidei dissonas, et plurimum adhærentes Joanni Vbicleff.

Hic colligitur quam possibilitatem rerum esse independentem ab ipsis. Itaque [illegible] est: quia possibilitas intra sit [illegible] D.ⁱ In. cognitio ī havi [illegible] trōnum quæ [illegible] havendo ē ī [illegible] a Dᵉ Le possi [illegible]: De enj id quo respondetur impossibili quidquid medium [illegible] ī ab æterna rei; ego. = Colligitur 2. Prop.ˢ hæc homo ī possibilis: homo ī an.ˡ rat.ˡᵉ duo et [illegible] sunt [illegible]: totum ē materia [illegible] sua p.ˢ aliæ q.ᵉ hujusmodi, quæ ego [illegible] solum semper verit, utrimque sic: [illegible] non ipso absolute videntur, sensu [illegible] conditionaliter sunt cum sint possibiles. accipere exemplum hac: Homo ī an.ˡ rat.ˡᵉ [illegible] enj hunc reddit hypotheticum sensum: Homo, si existat, l. quacumque existat nequit n. esse an.ˡ rationale: et sic de aliis. Ratio utriusque ē, [illegible] ess. rerum ab æt.º sunt nihil, ut [illegible] videbimus.

Nra̅ dclusio Sect. 2.

Creaturę possibiles ante mundi temp.ª, ac proinde ab eterno n̄ hbent ī se ipsis aliquod esse reale actuale, sed sunt purę nihil, cū n̄ repugn.ª ad existēdū. Cclusio hęc probatur ex D. Th. q. 3 de pot.ª a. 5 ad 2ᵐ asserente: ex hoc ipso quod quidditati esse tribuitur, n̄ solū esse, sed ipsa quidditas Creari dicitur; q.ᵗᵃ antequā esse habeat, nihil ē, nisi forte ī intu Creantis, ubi n̄ ē Creatura, s.ᵈ Creatrix et 1 p. q. 64. a. 2 asserit, fide cath.ª tenēdū esse, quod solus Deus ē ab eterno, subdens: Sic enī Deus Creaturas produxit, quod eas ex nihilo fecit, id est, postquam nihil fuerant: et ne putaremus loqui de nihilo n̄ essentię, sed exist.ᵉ, dixerat antea quęs. 41. a. 1. idem esse nihil, quod nullū ens, atque ita Creationē esse ex n̄ ente, quod ē nihil.

Igitur ex his authoritatib. efficaciter probatur ass.º 2.ᵈᵒ Quidquid creatur, quidditas, seu essa Creaturarū Creatur, jux.ᵃ D. Th.; s.ᵈ omne q.ᵈ Creatur, creatur ex nihilo: ergo earū quidditas creatur ex nihilo. ergo quidditas Creaturarū anteq. Creetur, vel q.ᵈ idē ē ī statu possibilitatis ē nihil. Maj. ē D. Th. minor à deffinitione Creationis; Creatio enī productio rei ex nihilo = dfixm. Creatura anteq. Creetur nihil ē nisi forte ī intu Creantis, ubi n̄ ē Creat.ª, s.ᵈ Creatrix ess.ª. at, si Creaturę ante suā Creationē haberent aliquod esse actuale actualitate essę, ut placet Thomistis, vel aliquod esse reale actuale diminutū, ut ajunt Scotistę ante Creationē n̄ esset sola Creatrix essa, nec Creat.ª esset nihil, ut ait D. Th. insuper si currerent S. D.ʳ ad esse objectibū ī intu Creantis: ergo.

Secundo: Deus potest aniquilare quamlibet Creaturam; sed non posset, si haberet ab eterno aliquot ese actuale actualitate esentię: ergo. P. min: si Creatura ab eterno haberet aliquot ese actuale actualite esentię illud n̄ posset amitere in tempore, cum ese esentiale ex propio conceptu sit indeficiens, et inamissibile; sed nequit Deus aniquilare Creaturam, quę in tempore nequit amitere ese reale actuale actualitate esentię: ergo. P. min: etsi Deus vellet Creaturam aniquilare, semper maneret in illa illud ese reale actuale actualitate esentię; sed n̄ aniquilatur Creatura, dum aliquot ese reale manet in illa, cum aniquilatio sit reductio rei in nihilum: ergo.

Propter hoc dicunt Adversarii, Creaturas ante sui creationem ese nihill existentię, n̄ vero nihill esentię, quia ese reale actuale actualite esentię antecedit creationem: unde, quando Creatura creatur, aiunt, creari ex nihillo existentię, non vō ex nihilo esentię, quo sensu intelligunt autorites propositas D. Thomę: ratio est, quia actio creativa juxta ipsos non tendit ad conferendum Creaturis illud ese reale actuale actualite esentię, sed ad tribuendum ipsis ese reale actuale actualitate existentię: et proportionali modo, idem dicunt de aniquilatione; quod scilicet solum tendit ad destruendum ese actuale actualite existentię, n̄ ese actuale actualite esentię: quare obtime poterit Deus Creaturam creare, et illam aniquilare, quamvis ante sui creationem, et post aniquilationem habeat ese reale actuale actualitate esentię.

Sed a[illegible] solonem ꝺ ē: juxta D. Thomam ex hoc ipso, quod quiditati ese tribuitur, n̄ solum ese, sed ipsa quiditas creari dicitur: ergo quia sentit, n̄ solum creari ese reale actuale actualitate existentię, sed etiam ese reale actuale actualite esentię. P. consam: ese, quod juxta D. Thomam quiditati tribuitur in Adversariorum sententia ē ese existentię; et quiditas ipsa, cui hoc ese tribuitur ē ipsum ese esentię; sed juxta S. D. n̄ solum ese, quod quiditati tribuitur, sed ipsa quiditas creatur, cum ipsi tribuatur ese: ergo. Nunc sic: id implicat q.ᵈ ī creat.ª presupponatur ad Creationē esse q.ᵈ Creatur: ergo et q.ᵈ ante sui productionē, seu ī statu possibilitatis habeat aliq.ᵈ esse actuale actual.ᵗᵉ essę, q.ᵈ etiā post anihilationē remanere possit: ergo ī statu possibilitatis sunt purę nihil. Prob.ª intelligi nequit ait hīc em.ᵘˢ N. Aguirre Creaturas ante sui Creationē habere entitatē realē actualē, quin intelligatur illā realiter actualiter exist.ᵉ: hoc n̄ ē dicendū: ergo. P. maj: ens dividitur ī actuale, et potentiale: ergo ens actuale ut contradistinctū à potentiali n̄ potest intelligi nisi cum exclusione totius potentialitatis ergo ens actuale intelligi n̄ potest cum pot.ª ad existendū, alias ens actuale esset potentiale, et entis divisio vitiosa foret; s.ᵈ ens actuale intellectū ut non pot.ª ad existendū ē actu existens, ut patet: ergo.

Tandem Contrariorum solutio pluribus patet absurdis: nam ex ea sequitur 1.º quodlibet agens naturale posse creare, et annihilare, cum possit extrahere rem ex nihilo existentiæ, et ad nihilum existentiæ reducere; quod patet in igne producente alium ignem ex nihilo existentiæ, et in aqua extinguente et corrumpente eundem ignem: sed hoc juxta propugnatam probationem sufficit ad creationem: ergo = 2.º sequitur, eductionem formæ ex potentia materiæ esse creationem, quod nulla patitur Philosophia Aristotelica: juxta solutionem ad hoc, ut productio rei sit creatio, sufficit, quod res producatur ex nihilo existentiæ; sed forma educta ex potentia materiæ, ex nihilo existentiæ producitur, nisi velint Adversarii, formas existere in materia ante sui productionem: ergo = 3.º sequitur, humanitatem Christi Domini non fuisse productam; quod probo: humanitas Christi Domini, juxta communem Thomistarum sententiam, existit per existentiam Verbi quæ, ut pote divina, improducibilis est; sed juxta solutionem in tantum res producitur, in quantum producitur ejus existentia: ergo = Explicatur hæc ratio: ad hoc, ut humanitas Christi Domini producatur, producendum est, vel esse essentiæ, vel esse existentiæ; sed non esse existentiæ, quod est æternum, et divinum, ut ipsa existentia Verbi: et aliunde, nec esse essentiæ, quod in adversa opinione improducibile est, et independens a Deo: igitur nihil restat, unde humanitas Christi dicatur producta.

Probatur 2.º Conclusio nostra ex magno Augustino, qui, ut ostenderet, Verbum Dei Deum esse, sic arguit lib. 1.º de Trinitate capite 6. si factum non est Filius Dei, creatura non est: si autem creatura non est, ejusdem cum Patre substantiæ est: Omnis enim substantia, quæ Deus non est, creatura est, et quæ creatura non est, Deus est. Ex quibus verbis hæc efficax eruitur ratio: omne ens vel factum est, vel factibile non est; alias, et si Verbum Dei non esset factum, non sequeretur esse Deum, quod est contra Augustinum: ergo esse reale actuale quod Adversarii tribuunt creaturis ab æterno, vel factum est, vel factibile non est; at ab æterno non est factum, ut fide tenemur credere: ergo nec factibile est; sed esse, quod est, et factibile non est, Deus est: ergo illud esse reale actuale creaturarum Deus est; hoc impossibile est: ergo dicendum est, creaturas nullum esse reale actuale habere ab æterno.

Confirmatur: vel illud esse reale actuale creaturarum ab æterno, est ens a se, vel ab alio? non 1.um, cum solus Deus sit ens a se: non 2.um; ens enim reale actuale ab alio est productum a Deo, et repugnat ab æterno ens productum a Deo, ut nuper diximus: ergo creaturæ non habent ab æterno tale esse actuale. = Respondetur: repugnat esse dependens, et independens a Deo; ita esset illud esse reale actuale creaturarum: ergo. Probatur minor quoad 1.am partem: illud esse reale actuale est esse creaturæ; at omne esse creaturæ est dependens a Deo: ergo. Quoad 2.am partem: esse reale actuale non factum a Deo, est independens a Deo; sed illud esse reale actuale non est factum a Deo: ergo.

Dicunt Thomistæ; esse actuale actualitate essentiæ creaturarum sufficienter a Deo dependere, si consideretur in ordine ad existentias, quas ab eo possunt accipere in tempore; quod idem est, creaturas in statu possibili possibilitatis dependere a Deo possibiliter. = Verum hæc evasio sufficiens non est, quod probo 1.º: illud esse actuale actualitate essentiæ, quod dicunt Adversarii dependere a Deo in ordine ad existentias recipiendas in tempore, præcisive ab hoc ordine est ens a se, vel ens ab alio? unum enim istorum necesse est esse, et sic redeunt impugnationes supra positæ. = 2.º juxta Adversarios creaturæ in statu possibili solum possibiliter dependent a Deo in ordine ad existentias; quia solum possibiliter habent esse existentiæ: ergo quia actu habent esse reale essentiæ, quoad hoc esse actu debent dependere a Deo, nisi velint Adversarii hujusmodi esse reale actuale esse independens a Deo, et creaturas esse ens a se, et consequenter esse Deum; ex quo tandem sequitur, tot esse Deos, quot sunt creaturæ.

Nonnulli ajunt, illud esse reale actuale essentiæ nec esse dependens, nec independens a Deo, sed ab utroque præscindere. = Verum hæc responsio rejicitur; nam implicat ens actuale actualiter non dependere a Deo: ergo. Probatur antecedens: omne ens actuale in quocumque statu consideretur, essentialiter est actu creatura; sed repugnat ens, quod essentialiter est actu creatura, esse independens a Deo: ergo = Illustrissimus Palanco alia incedens via respondet, creaturas ab æterno dependere a Deo, tamquam a causa exemplari, quatenus, scilicet, essentia sua divina, ut diversimode imitabilis, est idea, seu exemplar, ad cujus instar creaturæ ideatæ sunt, et habent suum esse reale actuale essentiæ, quod ipsis sufficit, ut sint a Deo dependentes.

Verum solutio subjacet supraposit. impugnationi: illud enim esse reale actuale, quod juxta Illustrissimum hunc habent creaturae independenter a Deo, quatenus a causa exemplari, cum sit positivum, et ab ipso Deo distinctum, est productum a causa efficienti, vel improductum. Quodcumque respondeatur, statim redeunt impugnationes factae. Praeterquamquod, effectus causae exemplaris separabilis est ab effectu causae efficientis, siquidem effectus causae exemplaris est quatenus efficienter potest ad imitationem alterius; ergo si creaturae dependent a Deo tanquam a causa exemplari tanquam ab effectu. = Advertite tandem praesentes rationes assertioni nostrae aeque militare contra illum ... Divinitus ac Scotisticis adjiventes in possibilibus.

Solvuntur Argumenta Sect. 8.^a^

Arg. 1: Creaturae possibiles nequeunt cognosci actu ab aeterno, quin sint ens actu; sed actu ab aeterno cognoscuntur a Deo per scientiam simplicis intelligentiae: ergo. Probatur major: creaturae possibiles nequeunt cognosci actu ab aeterno, quin sint objectum actuale cognitionis divinae; sed objectum cognitionis divinae est ens actu: ergo. Probatur minor: objectum actuale divinae cognitionis non est actu nihil; alias cognitio divina nihil haberet pro objecto, seu nullum objectum haberet: ergo. = Confirmatur 1: Quod actu est cognoscibile, actu est aliquid; sed creaturae ab aeterno sunt actu cognoscibiles: ergo. Major constat, nam actualis cognoscibilitas sequitur ad ens actuale. Secunda confirmatur = 2°. Quod est actu cognoscibile est actu verum: ergo etiam est ens actuale, cum veritas sit proprietas entis.

= Ad argumentum nego majorem: ad probationem. Distinguo majorem, nego minorem. Ad probationem nego antecedens, cujus simplicius probationem distinguo: quod actu cognitio divina nihil haberet pro objecto, nihil inquam, quod sit nihil tam actu, quam in potentia, nego; quod solum actu sit nihil, et aliquid in potentia secundo propositionem. = Ad confirmationem nego majorem, quam non probat recentior, quamvis probo: verum claritatis gratia illam distinguo: Quod actu est cognoscibile tanquam ens in actu, actu est aliquid, secundo, quod actu est cognoscibile tanquam ens in potentia, nego majorem, et sic distincta minori, nego consequentiam. Igitur ad hoc quod possibilia cognoscantur a Deo, non requiritur quod habeant aliquam actualem entitatem, sed sufficit quod sint entia in potentia, quo solum modo cognoscuntur a Deo, ut docet D. Th. 1 p. q. 14 a. 9, ubi idem solvit per haec verba: *Ad 1^m dicendum, quod secundum, quod sunt in potentia, sic habent veritatem ea, quae non sunt actu; verum est enim ea esse in potentia et sic cognoscuntur a Deo.*

Unde divina cognitio ad possibilia terminata, etsi non habeat pro objecto aliquid actu, habet tamen aliquid in potentia: falsum est ergo, quod nullum habeat objectum. Praeterquamquod etsi solum haberet nihil pro objecto, non ... nullum objectum habere. Nullus enim dubitat privationes, et negationes (ut sunt tenebrae, ... intrinsecis argumentis) in se esse actu nihil, et tamen omnes fatentur Deum eas ab aeterno cognoscere: ... manifestum ... constat cognoscibilitatem actualem esse passionem cujuscumque entis, sive sit ens actuale, sive in potentia, dummodo actualiter habeat esse objectivum in intellectu: nec cognoscibilitas debet commensurari cum entitate rei, ita ut, si cognoscibilitas sit actualis, entitas actualis debeat esse, ut patet in exemplo apposito privationum et negationum. = Ad 2^am^ Confirmationem distinguo antecedens: quod est actu cognoscibile, est actu verum veritate transcendentali; nego antecedens; veritate formali; concedo antecedens, et nego consequentiam. Duplex est veritas: alia transcendentalis, quae, ut proprie proprietas entis, cum illo convertitur: et alia formalis, consistens in conformitate intellectus cum objecto, et tunc datur quando objectum cognoscitur, uti debet cognosci: haec autem veritas non est attributum entis, cum etiam privationibus, et negationibus conveniat; consequenter non supponit entitatem aliquam realem actualem. Igitur possibilia, cum nullum esse habeant, non habent veritatem transcendentalem, quae sequitur ad ens; habent vero veritatem formalem, quia, cum Deus ipsa cognoscens, quatenus ens in potentia, cognoscat ea, uti debent cognosci, datur conformitas inter ipsa, et intellectum divinum, in qua conformitate stat veritas formalis.

Sed instabis: creaturae possibiles cognoscuntur a Deo, quatenus aliquid actu: ergo sunt ens actu. Probatur antecedens: homo, verbi gratia, ab aeterno cognoscitur a Deo, quatenus animal rationale; sed animal rationale est aliquid actu: ergo. Probatur minor: animal rationale actu verificatur de homine ab aeterno; sed hoc nequit esse, quin sit aliquid actu: ergo. Major constat; quia haec propositio: homo est animal rationale est vera ab aeterno, qua ratione dicitur propositio sempiternae veritatis: minor autem per se patet. Ergo inferitur. = Praeterea: propositio, si est actualis affirmativa, et vera, supponit in objecto actualem identitatem praedicati cum subjecto: ergo haec propositio actualis affirmativa, et vera, de homine enuntiabilis ab aeterno, homo est ens, supponit ab aeterno actualem identitatem hominis, et entis; sed haec actualis identitas homini et enti non potest dari ab aeterno, si homo ... ab aeterno est nihil: ergo. = Praeterea: propositio haec: homo potest esse animal rationale, omnino differt ab ista: homo est actu animal rationale; sed in 1^a^ significatione animal rationale potest convenire homini: ergo in 2^a^ significatione actu illi convenire.

quod actu opponitur nihilo est aliquid actuale; sed creaturae possibiles etc. ergo. Probatur minor: creaturae possibiles in statu actu ... opponuntur impossibili: ergo.

2°. Quod excludit suum contradictorium negativum est actu ens; sed creaturae possibiles etc.

quod possibile excludit non possibile: ergo. = Distinguo majorem: quod actu opponitur nihilo tam essentiali, solum accidentali est etc. transeat, permitto; nihilo essentiali, secundo; praecise accidentali nego; et distinguo minorem: creaturae possibiles opponuntur nihilo essentiali, secundo; accidentali, nego minorem, et argumentum.

Eodem modo ad 2. distinguo minorem: tantum possibile est nihil essentiale, secundo: accidentale, nego.

Hæc objectiones desinit præcipuum robur Adversariorum: Nihilominus manifestum patescit, vigoriæ et firmum sic efformo, mihi propositionis semper vera: Cecitas est Carentia visus: Chimera est repugnans terminorum, de Cecitate actu affirmarentur, et ab æterno est affirmabilis Carentia visus, et de quimera repugnantia terminorum: ergo si verum est antecedens, Cecitas et quimera ab æterno exurunt ens actuale, quod falsissimum est. Secundo: Propositiones hæ existentia est exercitium existendi extra Causas est affirmativa, actualis, et sempiternæ veritatis: ergo ab æterno dabatur identitas actualis prædicati, et subjecti hujus propositionis, et consequenter dabitur ab æterno exercitium, seu actus existendi extra Causas, et quod habet repugnantia Creaturas ab æterno existere. Quapropter ut hæ et aliis replicis occurrendum sicut oportet, quod verbum est duplicitur sumi potest, vel prout denotat præcise esse de essentia subjecti, hoc est necessario convenire, vel pro ut significat præcise aliquod contingens, et accidentale actualiter convenire subjecto. In primo sensu abstrahitur a tempore, id est, solum innuit præcise essentialiter, et necessario convenire subjecto, præscindendo ab eo, quod ei conveniat actu, vel potentia. In secundo autem sensu lis est denotat extrema actualiter existere, et sic non abstrahitur a tempore.

Ex his ad replicam nego antecedens; ad Prob. concessa majori, nego minorem; ad hujus prob. concessa similiter majori. nego minorem, et consequentiam quia lis actu positum in majori non appellat supra esse hominis, sed supra verbum significatum; et aliud est, quod intus aliquid enunciet actu, et aliud, quod enunciatum ab intus sit aliquid actu. Dicimus ergo, quod et si de homine actu, et ab æterno verificatur esse animal rationale, non ideo ab æterno est actu animal rationale: Nec hujus oppositum evincit sempiterna Veritas illius propositionis homo est animal rationale, quia antecedens apponens, neque in illa, cum necessaria sit, et essentialis, verbum est abstrahitur a tempore; unde solum significat animal rationale essentialiter, et necessario convenire homini, præscindendo ab eo, quod ei Conveniat in actu, vel in potentia; ideo quæ, quamvis dicatur actu, quod homo est animal rationale, non tamen dicitur quod homo est animal rationale actu quod valde diversum est. Igitur ad veritatem illius propositionis non exigitur actualis existentia extremorum, quia hæc accidentalis est, et contingens, et propositio necessaria, quæ ut talis nequit a Contingenti dependere. et pro omnium intelligentia notandum est, quod propositiones essentiales, et necessariæ, quæ communiter dicuntur sempiternæ veritatis non possunt dici ab æterno veræ, nec suam veritatem mutuare, seu accipere ab aliquo esse positivo, reali, et actuali Creaturarum quomodocumque explicetur; sed solum ab esse puræ possibili, et non repugnanti; Non quia hoc sit in se aliquid reale, et positivum; prout sic enim est purum nihil, et nulla in eo est veritas; sed quia est in intellectu Divino, qui ipse non repugnantiam, et connexionem prædicatorum cognoscit conformiter ad ideas, et exemplaria æterna, ad quorum imitationem omnia decrevit producere, Huic doctrinæ sonat locus D. Th. 1 p. q. 16. a. 7 in Corpore ubi ait: Si nullus intellectus esset æternus, nulla veritas esset æterna; sed quia solus intellectus Divinus est æternus, in ipso solo Veritas æternitatem habet: Neque propter hoc sequitur, quod aliquid aliud sit æternum, quam Deus, quia Veritas intellectus Divini est ipse Deus. ex quo patet D. Thomam omnem veritatem reducere ad intellectum Divinum ergo ab æterno non datur in creaturis veritas intrinseca, et durantem dialis; ac per consequens nec aliquod verum esse actuale.

Per hoc occurritur ad 2 replicam ad quam nego antecedens; quia ad hoc ut propositio aliqua sit actualis, affirmativa, et vera maxime si essentialis sit, solum requiritur non repugnantia, seu mutua præcisorum cohærentia, et Connexio, quod clarius, et clarius explicatur hoc modo per propositionem conditionalem: si homo existit, necesse est, ut sit animal rationale. Nec ad actualem Connexionem hominis cum animali rationali (hoc advertite, ut cuidam contrariæ replicæ) exigitur actualitas extremorum, quia hujusmodi Connexio solum consistit in eo, quod a positione unius extremi valeat consequentia ad aliud, ad quod non requiritur actualitas extremorum, sed sufficit, quod ex positione unius, aliud inferatur: Recte siquidem infertur: si est homo, est animal rationale, licet hoc, quis homo et animal rationale non existat. = Ad 3 rep. dicunt præmissi, nego consequentiam. Nam prima propositio loquitur de homine possibili, et 2a de homine præscindenti ab existentia, et possibilitate, seu quod idem est, de homine quoad suam essentiam, et prout sic præscindenti ab omni statu accidentali ipsi. Ad hoc autem non requiritur, quod animal rationale homini conveniat tanquam quid actuale, quin potius hoc repugnat cum perfecta præcisione. Ex his clare infertur, quod homo secundum se non est ens possibilium, nec animal rationale actuale; quia licet in statu essentiali se importet sua prædicata essentialia, actualitatem tamen, sicut et existentia est accidentalis ipsi, solumque illi convenit a parte rei Dum ergo homo consideratur in statu essentiali solum dicit connexionem, sive mutuam cohærentiam prædicatorum, supra explicatam.

Sed adhuc non quiescens homo secundum suam essentiam, et ab æterno actu distinctus a Leone; sed distinctio est proprietas entis: ergo ab æterno est ens actu. = 2o: homo ab æterno secundum suam essentiam distinctus a non ente: ergo est ens. = Instatur in privationibus, et negationibus, quæ adinvicem distinguuntur, et tamen nullum esse habent, neque habere possunt. Distinguo ergo majorem: distinctus a Leone, 2m ergo ens actuale, nego majorem; 2m ergo ens possibile, vel 2m ergo quid essentiale, concedo majorem, minorem, negando consequentiam. Cum ergo homo secundum suam essentiam ab æterno solum importet connexionem suorum prædicatorum, minime vero esse aliquid actuale, hinc est, quod solum distinctus a Leone, 2m quid essentiale, non autem 2m quid actuale; quod solonem poterit applicare 2o objectioni.

Argumentum 2o: ens possibilis est eadem ac existens; eadem enim res sunt invariabiles; sed ens existens est aliquid actuale: ergo et possibilis. Majorem constat; minorem autem ab omnibus conceditur: et consequentia infertur; verum si negetur, ita probatur: si ens possibilis non esset aliquid actuale, esset nihil, sed si esset nihil ab æterno, non posset identificari cum reipsa existenti: ergo si eadem est possibilis, ac existens, ab

Nihil non potest produci: sed essentia possibilis producuntur: ergo. Distinguo majorem: nihil essentiale dico: accidentale, nego; intellectum neg. distinguo; ipsum oppositum, dico; in sensu diviso. nego. Possibilia ergo non producuntur in illo statu sed essentia quæ dicitur possibilis est et nihil, transfertur per productionem ad statum existentiæ, et fit aliquid.

æterno ē aliquid actuale. Atmq; nihil n. pōt identificari cū eē reali actuali: g°. si ens. possibili eēt nihil, Ṽgª. ═ Arg. hoc leve ē, et obviaz instantiaz patitur: instā. g°: eadē ens. existens fuit ab æterno possibilis; sed nunc ē existens: ergo ab æterno fuit existens; quę Ṽgª. in Adversarij via, et ntā falsissima sensu semp ē verū dicere, g° ens. Petri v.g. ē aal rale; n. vero ē eadē in ōi statu quoad actualita- tem, l existētiā propriā; actualitas enim et existentia accidentalia sunt, ęrgo ens. conveniunt ratione status, cū autē ea, quę ens. conveniunt ratione status, n. comitentur ipsā in ōi statu, hinc ē, g° licet ens. Petri v.g. dū existit, sit ens reale actuale, n. infertur g° ab æterno sit ens reale actuale: sicut neq; ex eo, g° quę erat possibilis, sit existens, infertur g° ab æterno sit existens.

Quare ad Argm. conc. primum, neg. Ṽgª: ad prob. dist. maj. eēt nihil essentialiter, neg. maj; eēt nihil accidentaliter, conc. maj. et vis d. hęc, neg. Ṽgª; quę dist. aptatur et alteri prob. Nihil g° dupliciter sumi pōt, essentialiter, scilicet, et accidentaliter; nihil essentiale ē, g° in ōi eventu, ē nihil, essentialiterq; illi repugnat eē ens proquocumq; statu: unde hoc nihil n. pōt identificari cū eē reali actuali. Nihil accidentale ē, g° n. ē nihil, sed n. ratione sui, ut ita dicā, sed ratione status; unde n. taliter afficit rē, ut ad eā semp excludat eē positivū unde hoc 2ᵈ nihil ē pura possibilitas. Dicimq itaq; g° ens. cujuscumq; rei in statu possibili. ē nihil accidentaliter, et ratione ipsiq status; ideoq; eadē eē pōt, et ē in statu possibili. et existentiæ, identificariq; pōt cū eē reali actuali; n. quia ipsq nihil, g° ē in statu possibilitatis, identificetur cū eē reali in statu existentiæ, hoc enim diximq, ea, quę ens. conveniunt ratione status, ipsā n. comitari in ōi statu; sed quia ens. illa g° sub nihilo erat in statu possibilitatis, accipit eē in statu existentiæ. Vel pōt dicere, g° licet ens. in statu possibilitatis sit nihil actu, ē tamen aliquid in potentia, g° sufficit, ut in statu existentiæ possit identificari cū eē reali actuali.

Arg. 3°: ens. rerū, priusq; a Deo producantur, ponuntur in prædicamento, sed q° ponitur in prædicto ē ens reale positivū actuale: g°. ═ Neg. mij; quia, ut ait S. Th. 7° metaph. lect. 3ª, ens g° dividitur in decem prædicamenta, significat ipsas naturas rerū sm g° sunt actu, l potentiâ: ex quo habetur g° ad hoc, ut aliquid locetur in prædicto, n. exigitur, g° prius sit ens actuale. ═ Sed dices: ens positivū in prædicamento erat actuales defęs: g° ē ens reale positivū actuale. Conc. ans, et neg. Ṽgª, quia ad hoc ut ens in prædicamento locari, actuales eius definiones, solū requiritur, g° importet sua propria essentialia, n. vero, g° hoc sint aliquid reale actuale; defęo siquidē explicat essentiam rei, præscindendo ab eo, g° sit res, l n. aliquid reale actuale.

Brevi Futuri Notitia.

Inquiritur, Quid, et quotuplex sit futurum?

Materia hæc principalē obtinet locū j Theologia, in qua exactius futuri quidditas et proprietas plu- ribus, et subtilissimis controversijs exquiritur inter Thomistas ex una pte, et Recentiores ex alia. Propterea eam sibi dirimendā derelinquimus, ne inanis alieni matª implicemur. Nihilōm aliquā ejus notām, et communē divisionē, quam philosopho inservit dabimus. Igitur Rem esse futurā, quq capio, nihil aliud ē, quā esse determinatā, ordinatā et destinatā ad eventū postea. unde futurū importat j recto determinationē illā ad existēdū, et j obliquo ipsā rē. Dividitur go futurū j absolutū et Ṽditionatū. Absolutū ē quod absolute existet nulla spectata Ṽditione. Idest futurū aliud ē metaphy- sice infallibile, aliud naturaliter, et aliud infallibile moraliter. Futurū metaphe infallibile ē quod adhuc metaphe frustrari nequit, v.g. existentia futura Antichristi, quia statuitur decreto divino metaph in- frustrabili. futurū naturaliter infallibile ē quod quā naturaliter, et attenta etiā rerū frustrari n. potest, ta- mē miraculose potest Ṽtrariū evenire, sicut futurū ortus solis crastino die. futurū mora- liter infallibile ē quod licet raro, aut numq frustretur, tamen Ṽtrariū eventus n. esset miraculosus, nec Ṽtra physicas rerum exigentias: sic dicitur futura crastino die mors alicujus hominis j universo mundo; hęc enī moraliter loquendo infallibilis ē: verumtamē, si n. accideret, nec esset miraculosū, nec Ṽtra naturalē rerū exigentiam. futurū Ṽditionatū ē quod dependet ab aliqua Ṽditione qua posita ad ex. perveniret simile ē illud Jonæ c. Ninivis c. 3. v. Adhuc quadraginta dies, et Ninive subvertetur quod quidē subverti- sio futura intelligitur nisi cives, hę magno illo ni egissent penitentiā. similiter futura Ṽditiona- ta si in Tyro, et Sydone factæ essent virtutes, quę factæ sunt, vobis, olim in cilicio et cinere pœnitentiam egissent. Quod si ratione hac chavitª curiositate interroges, que aque Tyrus et Sydonius facti n. fuerint virtutes per quas ad pœnitentiam adduci potuerint? Resp. cum Mag. Aug. l. 6 de dono persever. c. 14. Hoc ideo esse, q Dei actione Ṽditio a perditionis massa n. exant et ex prædestinatione discreti: j quo respondissimę Providentiæ Nostri venerentur. Jam futurū Ṽditionatū dividitur j necessariū, et Ṽtingens. 1m ē cujus Ṽditio ē metaph connexa cum eventu ut si dicas: erat moriturus Petrus, si Deus velit. 2m ē cujus Ṽditio n. ē necessario connexa cum eventu v.g. si rogavero Petrū, me donabit. et hęc de principali, et Ṽmunissima futuri notitia satis sint. Ad alia go aliud munitij nos deverdamus.

Quod ē actu possibile ē actu ens; sed creatª possibiles sunt actu possibiles: go. P. maj; quod ē actu possibile ē actu ipsū existens, sed ipsū esse ē tale ē falsissime tamen: go. Neg. maj. et distin. quo maj prob: Quod ē actu possibile ē actu ipsū existens aptitudine obsba de Petri v.g. dū existit, ut ens reale actuale: aptit subsba neg. maj. et sic dist. min. neg. Ṽg.

Alia ē pstª, sive aptitudo objectiva, alia subsba. hęc alia ē phisica, alia tamen mins logica, alia metaphysica. Objectiva possibilitas datur in aliquo esse possibilio, sed n. distinguitur ratione sui, ut ita dicā, sed ratione status; pura possibilitas ad esse ipsū, ita quod sic capax est esse objectū intellectus. potentia vo subjectiva quę ut pote ostenditur ab objectiva intelligitur de phisica, supponit esse reale actuale. simili ē potentia quę habet lignū ad subjiciendum se igni, imaginari &c.

Dicimus go quod ens præscindens ab actuali, et possibili diffinitur per primū existendi: ens actuale per aptitudinē determinatam subsbā de linea physica; quę ē aliquid actuale: possibile vo per aptitudinē puræ objectivæ quę n. ē de linea actualitatis.

Si dicas: Possibile et saltem ens nominale ut pat ex principio metaphysicæ; sed ens nominale ē saltem aptū ad ex. go.

Disquisitionē: ens nominale ē saltem aptū existentiæ vel aptitudine subsba vel objectiva: aptitudine subsba ipsius nego. et propter hoc conditionē præhendit etiā ens possibile q° solū ē aptū ad ex. apt. obsba.

Sydonij. &c. Math. c. 11. v. 21.

Sed solū per productionē creatam sublatur. Vide 3°.

Questio 2ª

An Essentia distinguatur realiter ab existentia.

Sensus Controversiæ aperitur, et DD. placita referuntur. Sectio 1ª

Dubium hoc, celebre quidem ætate D. Thomæ, magna ex parte pendet in voce q. inde patet q. plurimi Auctores, præsertim apud Thomistas procedere usurpant existentiam, ac subsistentiam; unde nihil mirum, Auctores hos essentiam ab existentia distinguere, dum hanc identificant cum subsistentia, quam realiter distingui a natura creata omnes affirmant, si Durandum cum paucis excipias. Igitur, ne voce tantum rem agamus, vocum significationem, et seriem tantum, quantum satis sit, declarando dubium expendamus: pro cujus claritate nota 1°. quæstionem n. procedere de essentia in statu possibilitatis, aut futuritionis, cum enim prout sic nihil sit, ut videmus, extra dubium est distingui ab existentia, quæ quid reale, et positivum est: procedit ergo de essentia actuali, et prout est a parte rei. Noto 2°. essentiam cujuscumque rei nihil aliud esse, q. præ illa, quæ res constituunt in esse talis, quæ q. distinguitur ab omni ipsa, et quorum in re est, q. est, ita ut si aliter esset, non eadem, sed aliud prorsus diversum esset. Existentia vero est id, in cujus essentia intrinsece actualissime, et operative est in rebus, ita ut, omnem potentialitatem sui excludat, ? aliter: est id, quo res ponitur formaliter extra causas, ex quo fiat sensus hoc existens resultans ex essentia tamquam ex materia, et ex existentia tamquam ex forma a qua essentia, quæ ante sui

Noto 3°. quæstionem procedere ? sententia essentia creatam per primum ad sui productionem esse nihil. quibus positis

Prima sententia est omnium Thomistarum et D. Th. propugnatorum eam distingui ab existentia, vel realiter, seu distinctione rei a re ut volunt Capreolus, Ferrara, Ledesma, Araujo, et Joan. a S. Th. vel distinctione reali modali, ut Soto, Sarcinas, Victoria, et Alii. 2ª sententia est Scoti statuentis [illegible] 3ª defendit distinctionem ab essentia realiter non distingui. Ita Recentiores omnes, et plurimi alij.

+ sive productionis erat possibilis, ? futura, nunc redditur, et denominatur existens. Noto 3°.

sed solum per rationem

Nostra delatio Sect. 2ª

Essentia non distinguitur realiter ab existentia. Probatur 1° ratione: essentia per id formaliter existit per quod est actu ens; sed per se ipsam est actu ens, et non per aliud ab se distinctum: ergo. major est certa, q. idem sonat ens actu, ac existens. Probatur minor: essentia, quæ existit per id est actu ens per quod discernitur a pure possibili: sed per se ipsam discernitur a pure possibili: ergo. Probatur minor: major se ipsa patet. minor est D. Th. 1. p. q. 5. a. 1 ad 2 ajentis: cum ens dicat aliquid proprie esse in actu; actus autem proprie ordinem habeat ad potentiam, secundum hoc simpliciter aliquid dicitur ens, secundum quod primo discernitur ab eo, quod est in potentia tantum, hoc autem est esse substantiale rei uniuscujusque: unde per suum esse substantiale dicitur unumquodque ens simpliciter. Nec sufficienter occurrit D. th. doctrinæ si cum nonnulli asseras essentiam creatam per se ipsam esse ens nominale non vero existentiale, quo sensu intelligi vult S. Doctorem; Non inquam; quia D. Angelicus aperte loquitur de ente existente, ut verba ejus manifeste declarant.

Ipsum. essentia creata existit per illud per quod actu ponitur formaliter extra causas; sed actu ponitur formaliter extra causas per se ipsam: ergo. Probatur minor: essentia creata actu ponitur formaliter extra causas per id quo terminat actionem sui productivam; sed per se ipsam terminat actionem suæ productivam: ergo. Probatur minor: terminum productionis est qui terminat actionem productivam per se ipsum; sed essentia creata est terminus productionis suæ. Probatur minor: si essentia creata non esset terminus suæ productionis, ipsa non produceretur; sed hoc implicat: ergo. major declaratur, q. si essentia non est terminus suæ productionis non esset ipsa terminative, et formaliter, q. causaliter, et realiter in productione, sive actione productiva. Minor et hoc ipso patet. Præterquam quod deinde sequeretur essentiam creatam esse improductibilem, increatam in sensu reali, et physico, et non tantum logico. ergo usque Deum: usque ad ea de se ipsa, ac proinde esse Deum.

Resp. Adversarij essentiam creatam poni extra causas per se ipsam inchoative, et inchoative, non vero ultimo, completive, et formaliter: Nam pro signo priori ad existentiam intelligitur essentia ut terminus suæ productionis per actualitatem essentiæ, et ut in via ad recipiendum existentiam pro signo posteriori; essentia enim comparatur ad existentiam tamquam potentia ad actum. sed hæc solutio pluribus impugnationibus obnoxia est: Unde esse in primo. Vel essentia per illam actualitatem, quam ponit, est actualis, et extra causas, vel non? si 2um ergo est tantum possibilis. si 1um ergo per illam actualitatem est formaliter extra causas: ergo hæc actualitas est existentia; sed talis actualitas est realiter ipsa essentia: ergo identificatur realiter cum existentia. 2°. si vera est solutio essentia est existens, et non existens quod sic probo. Pro illo signo, in quo intelligitur essentia in via ad existentiam est omni actu ut aliunde existens: ergo. Probatur minor 1°: essentia tunc intelligitur cum actualitate ad quam exstat in potentia in statu possibilitatis; sed in hoc statu exstat in potentia ad actualitatem existentiæ. ergo. in illo signo intelligitur existens. Probatur major in illo signo intelligitur essentia cum actualitate destructiva possibilitatis, quam habebat in statu possibilitatis, ? hæc est actualitas existentiæ: ergo. nam actualitas est per quid productum desinat producibile. minor patet, cum ? essentia

2º prob. cadit illa minor: sta adversi est. a'uigeri, ista rang. positl. realis ipsius; et omne q.d suiget aliud debet supponi distinm pro parte et sumptionis, pro si subs. n. dicique, nihil suigeret: g.o.

Deo Patrisarvizio ad hom. nes dicta Thom.: exist.a dist.a ab ess.a si careret, eet creata, et suam haberet ess.a; sed hoc realiter n. distinqueretur ab exist.a, cuius e ess.a; g.o nec ess.a cuiuscumq. alterius rei distinq.a ab eius exist.a. Maj. e certa: min.a constat; ess.a enim exist.s n. existeret per aliam exist.a superadditam; alias ess.a huius exist.s superaddita existeret per aliam exist.a superadditam, et sic in infinitum: Pbq. i: ideo juxta Thomistas ess.a creata distinq.a realiter ab exist.a, quia ess.a e indiff.on ad exist. dus, et n. exist. dus; sed etiam exist.a e indiff.on ad exist. dus et n. exist. dus, cum n. existat neccessario: g.o si hoc n. obstante ess.a exist.s n. existit per exist.a superadditam nec quolibet alia ess.a.

Ad hoc resp.a Colleg.s S.ti Thoe exist.as dist.as ab ess.a ee creatam, certum n. 2.a g.n id quod e, sed 1.a g.n id, quo ens creatum e ens existens: unde ess.a exist.s n. e ess.a alicuius entis, quod sit, sed e ratio per quam oia sunt, et ratio hoc patet, cuius ratio illi, n. indiget alia ratione a se dist.a, ut formas sed q.a e 1.o: exist.a illa creata eet aliquid: g.o l. eet aliquid, quod sit suum ee, et sic ess.a exist.s e alicuius entis quod sit, et reddit ratio opposita: l. e aliquid, g.o sit eo a se dist.s, et de hoc iterum interrogabitur, et sic in infinitum. = 2.o: exist.a illa dist.a haberet suum ee creatum 2.n g.m id, quod e; g.o eet creata 2.a g.m id, quod e. = Si iterum cum eodem Colleg.o citato resp.as, exist.as illam nec ee nihil, nec ee suum ee proprie log.o, sed id, quo oia sunt aliquid, sumpto aliquid pro eo, quod h.t ee ut quo, hoc nihil aliud e, g.m ludere vocibus, et ostendi, qualiter Adversa.n premat impugnatio opposita, cui etiam eidem tum: Schalotones hanc reddit.

3.o prob. ad. destruendo fundamentum Thomarum existendo: ideo exist.as n. potest identificari cum ess.a, quia illa e actus ultimus: sed hoc e falsum: g.o et hoc cap.t n. repugnat identificari cum ess.a. P. mig.: si exist.a e actus ultimus, prius debebat intelli: subsist.a, g.m exist.a; nam q.d prius e prius intellig.a; sed prius intellig.r exist.a g.o subsist.a g.o P. mig.: exist.a e actus entis, et complementum illius, et substantie, et illius complementum; sed prius intellig.r ratio entis, g.m conceptus substantie: g.o Maj. e doct.a Tharum. Min.a nota e; quia ex conceptu substantie recte infertur conceptus entis, et minime e.a; ut patet in accidentibus; Sq.a prob.a: ideo prius intellig.r ratio entis, quia latius patet, et universalius e, g.m substantia: sed substantia latius patet, et universalior e, g.m subsist.a; valet e.m Sq.a a subsist.e ad existens, n. autem ab existenti ad subsistens, ut constat in Accidentibus: g.o

Forsan occurrent Thoae dicendo, g.d existentia e actus ultimus ex suppositione, q.d n. distinguatur a subsist.a, ut plures exillis volunt; tunc enim, si subsist.a e actus ultimus, restat exit neccessario actus ultimus existentia identificata cum illa. = Sed quia stare potest solut. huic, si aliunde consideret, quot paginas insumi in decertando, an subsist.a sit ultimus actus, an vero exist.a? Ulterius a pluribus Thoistis admittitur realis distinctio inter subsist.as, et exist.as, ita Banez, Joannes a S.to Tha, et alii, Sq.a quos arg.t eadem vi permanet.

Proponuntur, et resolvuntur Arg.a Contraria.

Sectio Sexta

Innumerabilem D. Thoe locorum multitudinem nobis opponunt Thoistae, q.d longum eet refferre. Unicum tantum testimon.t, et quidem difficile apponam, ex cuius solut.e liquido apparebit, quid generis citis respond. dus sit. Illud e.m habetur opusc. 48.o de predicam.tis tract. 2.o, cap. 2.o ubi Ang. Mag.r clarissime ait, g.d in creaturis ee ess.s, et ee actualis exist.s differunt realiter, ut duo diversae res; g.d sic patet; illud e.n q.d e extra ess.as alicuius, differt realiter ab eo; ee autem actualis exist.s e extra ess.as rei. In l. testimonium hoc, ut sonat, n. e intelligendum; quia falsum e. g.o Illud, g.d e extra ess.as alterius sit realiter dist.t ab illo; alias rasale, g.d e extra ess.as aalis, realiter distingueretur ab aali, et Petrus ab hoie: g.o cum hoc sit ratio probativa D. Thoe, evidens e, illum n. de reali distinct.e locutum, sed in alio sensu sunt sua verba sumenda.

Verum ne sloquientium Thoistae, dicimus, exist.as ibi sumi pro subsist.a, g.d patet ex contextu ipsius: unde e prog.r S.to D.r circa l.s in quacumq.e substantia creata e compositio ee, et ess.s, quo n. e compositio materie, et formae, sed compositio duorum principiorum suppositi, quorum ess.a e potentia, et ee e actus. Ex g.q. sic arguo: principia suppositi alia n. sunt, g.m substantia, et subsist.a, ex g.q. resultat suppositum; sed illa compositio fit ex principiis suppositi: g.o ex substantia, et subsist.a. Hanc ee mentem D. Thoe, clare constat ex alio textu m.o, g.d q. 21.a de verit.e art. 1.o, in corp.o tradit idem Ang. D.r: ait e.n; in quolibet ente ee duo considerare licet, ipsam rationem speciei, et ipsum ee, quo aliquid subsistit in specie illa. En quomodo ee usurpatur a S.to Doct.e

pro subsistentia sub addita speciei, sive essentiae; ex quo colligo, quod existentia à D. Thoma sumitur pro subsistentia, quia quando utitur hac voce existentia, non loquitur de existentia, quae est actus 2us substantiae, sed de existentia, quae actus ultimus est, et haec est subsistentia: unde, quoties S. Doctor vocat esse ultimum actum rei, non est intelligendus de existentia, sed de subsistentia; per quam substantia existens ultimo terminatur, et completur; nam in rerum ordine prius est rem habere esse ante rei, quam hoc esse completum, et ultimo terminatum. Hac quo notitia prae oculis habita, Authoritates S. Doctoris plane fient, quod si aliqua adducatur, in qua existentia, ut diversa à subsistentia, affirmetur diversa ab essentia, illam explicabitis admittendo distinctionem logicam seu per rationem, et physicam omnino rejiciendo.

Arg. 1º ratione: implicat, aliquam entitatem creatam esse purum actum, sicut implicat, esse infinitam, et illimitatam; sed essentia identificans existentiam esset purus actus, infinita, et illimitata: quod. Probatur minor: illa essentia est purus actus, infinita, et illimitata, quae identificans suum ultimum actum, non est in potentia ad ulteriorem actum; sed essentia identificans existentiam, identificat suum ultimum actum, ita ut, non sit in potentia ad actum ulteriorem: ergo. Major est certa apud omnes; quia actus purus ideo talis dicitur, quia ita est in actu, ut excludat omnem potentialitatem, sed essentia identificans ultimum actum, prorsus excludit omnem potentialitatem, nam nulla est potentialitas ad actum impossibilem, et post ultimum actum, aliquis est impossibilis: ergo. Minor etiam est vera, quia existentia est actus ultimus in linea essendi, quod propterea probatur: ille actus dicitur ultimus in aliqua linea, quo posito non intelligitur ultra perfectibilis, nec actuabilis; sed posita existentia, linea entis non est perfectibilis, nec actuabilis: ergo.

Confirmatur: per se habet existentia in linea essendi, sicut intellectio in linea intellectiva; sed intellectio est actus ultimus in linea intelligendi, quae identificata cum potentia intellectiva, hanc faceret infinitam, et purum actum: ergo et existentia in linea essendi. Probatur major: sicut intellectio est lineae intellectivae exercitium, ultra quod aliud non exigitur, ita existentia est actus 2us, et exercitium essendi ultimo, et complete, ita ut per illum essentia ultimo sit extra causas: ergo. = Argumentum hoc in tantam magnam potentiam in essentia existentiae, quae juxta Adversarios etiam consistit in exercitio, et in actu 2º: quare ergo talis essentia identificans suum ultimum exercitium, non evadit infinita, illimitata, et purus actus? idem dic de Unione, actione, propagatione subsistentiae, quae si identificatur cum existentia, ut sentiunt plurimi Thomistae, erit merito infinita, et actus purus, quia secum identificat suum ultimum actum, videlicet, existentiam.

Respondeo:

ad argumentum illud esse 1º ad ultimum negando, quia existentia non est actus ultimus essentiae creatae, sed subsistentia, ut jam supradiximus: unde essentia identificans existentiam adhuc est in potentia ad subsistentiam, quam recipit velut in subjectum physicum illius: ergo habet limitativum. Ratio autem, quare existentia non sit actus ultimus perficiens complete naturam est, quia essentia existens comparatur ut ratio superior, et detrahibilis per substantiam, et accidens: ergo esse existens non est perfecte completum, sed perfectibile per ulteriorem actum, alias non esset detrahibile. = Praeterea esse existens concipitur, ut communicabile substantiae, in qua subsistat: ergo perfectibile est in substantia subsistenti: ergo perficitur per subsistentiam. = Ad paritatem de intellectione facilis est disparitas, quia intellectio est actus 2us potentiae physicae, et existentis, quae realiter, et in esse physico detrahitur per actus, quos recipit ut subjectum susceptivum illorum, quia potentia physica illorum est: existentia autem non detrahit aliquam potentiam physicam essentiae, quia essentia physica numquam fuit in potentia physica ad existendum, et non existit, sed tantum in potentia logica: unde si potentia intellectiva identificaret intellectionem, evaderet actus purus, quia numquam esset physica potentia, quod e contra accidit in essentia per se existenti.

Dices: non solum conceptus substantiae, sed etiam conceptus entis est limitatus: ergo non solum substantia, sed etiam ens habet suum limitativum; sed limitativum substantiae est subsistentia: ergo limitativum entis aliud debet esse à subsistentia: sed aliud esse non potest, quam existentia: ergo. = Praeterea: ens potest simpliciter et objective praescindere à substantia: ergo ens praecisum non potest limitari a subsistentia, a qua objective praescindit, sicut à substantia: ergo aliud limitativum assignari debet, quia ens praecisum etiam est limitatum. = Haec replica ab omnibus solvi debet, quia ens non solum praescindit a substantia, sed etiam à subsistentia, et existentia: ergo ens praecisum si limitatum est, a quo limitatur? Dico ergo substantiam, et ens limitari per idem limitativum, in actu, si ens detractum est ad substantiam, in potentia, si ens est detrahibile = = Ad 2um dico, ens ita praecisum pariter praescindere ab omni limitativo, ex quo sequitur esse tunc ens non limitatum praecisive, limitatum vero realiter, et positive.

Adhuc non quiesces: quidquid recipitur in essentia tamquam in subjecto, realiter entitative ab illa distinguitur; facit enim realem compositionem cum illa, quae

essentialiter exigit distinct.ᵉᵐ realem; sed omis existᵃ. creata recipitur in essᵃ. tanquam in subjecto: ergo si existᵃ. n. reciperetur in essᵃ. tanquam in subjecto, esset infinita, et illimitata; actus enim in nullo receptus, S. Thom. l. 1ᵃ gent. cap. 43°, nullo limitatur; sed hoc dici nequit: ergo. Maj.ᵃ constat ex implicita probatᵉ, invicta, et ex alio D. Thom. testim.°, q. 1ᵃ de potᵃ. art. 2°, ubi probat, essᵃᵐ Dei esse actum purum, et illimitatum, ex hoc praecise, quod n. sit receptum in alio: esse autem Dei, ait S. Doctor, cum n. sit in alio receptum, sed sit esse per se, n. limitatur ad aliquem modum perfectionis essendi, sed totum esse in se habet. Min.ᵃ patet, et consequentia infertur.

Ad conseq. dist. maj: quod recipitur in alio realiter, distinguitur realiter ab eo, conc.; quod solum recipitur intentionaliter, neg. maj, et min., ad cujus prob.ᵉᵐ dist.° maj: si existᵃ. n. reciperetur in essᵃ. vel realiter, vel intentionaliter, conc.; realiter praecise, neg. maj, et eodem modo distᵃ. inclusa D. Thom. prob.ᵉ, conc.° min., et neg. consequentiam. Planè distinct.ᵉᵐ aplica utrique eidem D. Th. testimonio.

Igitur sola distinctio intentionali, seu logica sufficit ad intelligendam compositionem essentiae, et existentiae, quin neccessarium sit recurrere ad distinct.ᵉᵐ realem physicam, quae quidem solum datur inter extrema, quorum unum realiter recipitur in alio, cum autem existᵃ. n. realiter, sed solum intentionaliter recipiatur in essᵃ. utpote in aliquo phisicè identificato cum illâ, hinc est, quod omnino superfluat ad hanc logicam compositionem distinctio realis, quam ex praecisa receptione intentionali existentiae in essᵃ. volunt adstruere Adversarii. Nec ex hoc timenda sunt inconvenientia ab ipsis suspecta; etenim, cum omnis creatura, quantumcumque perficiatur, capax sit recipiendi iterum novam perfectionem, quae illi advenire potest vel jure accidentis phisici, vel metaphysici, exinde fit, ut nunquam de ipsa verificetur, esse actum purum, et infinitum; quinimo semper plus habebit potentialitatis, quam actus, imperfectionis, quam perfectionis, plus n. esse, quam esse, cum semper recipere, et esse possit plus quam sit. Ista hujus doctᵃ. clara fiet in consideratione essentiae cujuslibet Angeli, haec enim est actus quidem de linea actus, cum sit forma, et n. pura potᵃ. substantialis, et tamen, quamvis n. sit recepta realiter in aliquo subjecto, n. ideo est actus purus, infinitus, et illimitatus: et si forte dicas, essᵃᵐ Angeli sufficienter limitari a potᵃ. receptiva sui esse, quam secum identificat, libenter acquiesco; et ex hoc aditur accipit projacta solutio nostra ergo ut actus aliquis sit limitatus, n. requiritur praecise, quod sit realiter receptus in alio, tanquam in subjecto, sed potest libere aliunde limitationem, quam necessario involvit omnis essᵃ. creata, quia, cum dependeat a propria causa, hujus limitatio essentialiter importat limitationem effectus ab ipsa producti, vel producendi.

Si autem recurras ad influxum causae primae, utique infinitae, dicimus, quod cum attemperetur causis 2ⁱˢ in operando, cum his limitate, et ipsa influit. si tandem recurras ad primum effectum in rerum natura a 1ᵃ causa producto, dicimus, quod cum ipsum, sicut omnia creata n. neccessario, sed libere produxisset, n. influit quantum potuit, sed quantum voluit: voluit autem, quod per actionem infinitae virtutis evaderet effectus finitus, et limitatus. Satis ergo ipsa limitata est essᵃ. creata, quamvis in illa realiter n. recipiatur existᵃ.: essᵃ. autem Dei, quia omnem receptionem tam logicam, quam phisicam excludit, ideo est infinita, et actus purus, ut patet ad ultimum D. Thom. testimonium, quod etiam intelligi potest de subsistᵃ., ut in principio Assertionis monuimus.

Arg. 2°: Petrus existit neccessario ex suppositione, quod existat; sed n. existit neccessario ex suppositione, quod sit: ergo quia essᵃ, et existᵃ Petri distinguuntur: = Confirmatur 1°: potest fieri, quod homo n. existat; sed n. potest facere, quod homo n. sit animal rationale: ergo homines esse animal rationale, et existere distinguuntur. = 2°: existᵃ est proprium accidentis verificatum de Petro, ac proinde haec propositio Petrus existit est accidentalis; sed n. sic, sed essentialiter verificatur essᵃ. de eodem Petro: ergo.

= Ad arg. dist.° min: n. existit neccessario ex suppositione quod sit phisica, neg. min.; ex suppositione quod sit metaphysicè; subdist.°: n. existit neccessario signate, neo; exercite, conc.° min. Sed statim dices: ergo exercitium existendi distinguitur ab essᵃ., sed hoc exercitium est formaliter ipsa existᵃ.: ergo. = Resp.: exercitium existendi n. distingui ab essᵃ. phisica, quia cum ex suppositione quod sit a causa productiva, sit intrinsece, et neccessario ens positivum actu, et phisicè, etiam est intrinsece, et neccessario existens.

Ad primam Confirmationem dist.° min: n. potest facere, quod homo n. sit animal rationale metaphysicè, conc.; phisicè, neg. min.; et dist.° consequentiam: homines esse animal rationale phisicum, et existere distinguuntur, neg. consequentiam: animal rationale metaphysicum, conc.° consequentiam; et instantia arg. Deus potest facere, quod homo n. sit animal n. sit homo, sed n. potest facere, quod homo n. sit animal: ergo homo, et animal distinguuntur. Solutio ex ipsa tua distinct. patet. Ad 2ᵃᵐ Confirmationem dic, quod existᵃ. convenit homini accidentaliter logicè, n. accidentaliter phisicè, sicut animal accidit rationali, quin ex hoc liceat inferri realis distinctio: vel dicito, existᵃᵐ esse essentialem homini phisico, et accidentalem homini metaphysico.

Arg. 3°: ess.a creaturae, v.g.a hominis ē indiffens, ut hbeat, l n. hbeat exist.m, cu n. neccessario existat, sed contingenter; sed n. ē indefens ad semetipsam: g.o = Cf.e: creatura n. existit p ess.am; v.g.o p aliquid ab ess.a distinctu. P. ans: tu, quia solu D.s existit p ess.am: tu, quia si hoc p ess.am existeret, foret essentialiter existens, sicut ē essentialiter aal, unde n. posset n. existere, sicut n. ptt n. ēē aal. Insta arg.a: exist.a ipsa creata ē indiffens ut existat, l n. existat: g.o realiter distinct.a a seipsa. Dist.o g.o mag: ē indiffens phisice, et subjive, neg: log.e, et objive, conc. mag. mi. et neg. Cq.a Duplex ipsius ē indiff.a alia phisica, et subjiva, qualem hbt materia 1a ad recipiendas fas, et q.o libet, q.o in se manet idem sub utroq.e extremo indiff.s; alia log.a et objiva consistens in mera n. repugnantia rei ex pprio conceptu ad utrumq.e extremu, quin res pmaneat eadem sub quocumq.e illoru. Ess.a g.o creata 1.am indiff.am n. hbt ad existendu, cu n. maneat realiter eadem cu exist.a, et sine illa, quin potius sine exist.a ē nihil, ut p.g.e p precedenti vidimus; sed solu hbt indiff.em log.am, et objivam, quae in eo consistit, q.o ess.a concipiatur cu n. repugnantia ad existendu l n. existendu, ita tamen, ut du de ea verificatur n. existere, n. concipiatur 1.o g.o subjctu phisice recipiens n. exist.am, sed 2.o g.o objctu, de quo neg.a q.o existat: et du de ea verificatur, q.o sit existens, significetur illam ēē in reru natura. Unde ess.a in pot.a objiva ad exist.m n. dbt considerari, ut 3.a aliq.d indiffens ad existere, et n. existere, sicut materia 1a, quae eadem pmanens, modo ē sub una fa, modo sub illius carentia; sed concipi debt, ita ut res, quae ē, possit n. ēē, p hoc praecise, q.o illud ēē amittat.

Ad Conf.m resp.ans Hanc, an exist.a illa supaddita ess.e existat p ess.am? Ad illam g.o dist.o ans: creatura n. existit p ess.am neccessario, et indefectibiliter, conc. ans; deffectibiliter, et contingenter, neg. ans, et Cq.am. Ad 1am prob. dist.o ans: solu D.s existit p ess.am neccessario, et indefectibiliter, conc.; deffectibiliter et contingenter, neg.; et in eodem sensu utram prob.s. Hoc loc., q.o ē existere p ess.am dupliciter sumi ptt; 1 prout Cf.a ponitur, et excludit existere deffectibiliter, l prout excludit existere p fam distinctam: existere g.o p ess.am sub 1a acceptione solu convenit Deo; sic enim existit p suam ess.am, ut ei ex conceptu fli, et metaph. conveniat existere: in 2.o vero sensu etiam convenit creaturae; cu hpc existat p suamet entitatem, etsi contingenter, et deffectibiliter, quia exist.a n. ē de ejus essentiali, et quidditativo conceptu.

Sed insurges: implicat, q.o creatura existat p ess.am, et q.o existat contingenter: g.o sunt soluti- P. ans: q.o convenit creaturae p suam ess.am n. convenit ei contingenter, sed essentiali.a g.o = Neg. ans; ad prob. dist.o ans: q.o convenit creaturae p suam ess.am flter, et metaph. acceptam n. convenit ei contingenter, sed essentialiter, conc. ans; p suam ess.am phisice, et entitative acceptam, neg. ans, et Cq.am. Igitur verum ē, p.o id, q.o convenit creaturae quidditative, et metaphe, in omni statu dbt ei convenire, ac subinde neccessario, et indefectibiliter: ceterum exist.a solu convenit creaturae ratione sue ess.e phisice, et entitative consideratae; quare sicut ipsi convenit accidentaliter produci, ita et existere, in quo stat discrimen inter exist.m Dei, et exist.am creaturae; nam hpc ptt n. existere, Deus autem neccessario existit, cu ejus exist.a sit pprium flē, et quidditativum illius.

Itaq.e pro complem.to infere 1.o pro aliis solvendis difficult.bus, transitu ess.e de statu possibilitatis ad statum exist.s n. ēē transitum phisicum exigentem subjctu coe, q.o in se idem sit sub utroq.e statu; sed ēē transitum pure log.m consistentem in eo, q.o ess.am q.o D.s ptt producere verificet successive has pones: ess.a n. ē; ess.a ē: ad quem transitu n. requiritur, q.o subjctu sit idem in utroq.e temp.e, sed potius, q.o antea importet nihil subjti, et postea subjctu. Infere 2.o, exist.m n. ēē actu phisicu phisice pficientem ess.am, cu nulla res pficiatur phisice p seipsam. Infere 3.o n. dari compositionem realem inter ess.am, et exist.am; cu repugnet compositio reali, ubi n. dantur partes realiter distinctae. Et tandem infere, exist.m distingui p rationem ab ess.a ex eo, q.o utraq.e valet separatim cognosci ab alia, hbt enim distinctas cognoscibilitates, et definitiones, ut notu ē.

Disput. 1 de Categorijs Aristotelis

Nomẽ Categoriæ, ut vertit Boetius prædicamentũ significat: unde Categoriæ deffiniuntur suprema genera, seu classes, aut capita, in quibus omnia subiectis singularibus attributa, seu prædicata distincta, quæ proinde, quæcumque mente concipi, aut verbis explicari possunt, referuntur. Quidquid autem in mundo reperitur si fides adhibeatur Aristoteli (nam aliquis libros harum categoriarum non illi, sed Architæ Tarentino aut alijs vetustiori adscribunt) vel substantia est, vel quantitas, vel qualitas, vel relatio, vel actio, vel passio, aut ubi, aut quando, aut situs, vel habitus, adeoque decem plures non admittuntur categoriæ, seu prædicamenta, quæ hoc disticho solent includi.

Arbor sex servos ardore refrigerat ustos
Ruri cras stabo, sed tunicatus ero.

ex quibus arbor significat substantiam, sex quantitatem, servos ~~qualitatem~~ relationem, nam dominus refertur: ardore denotat qualitatem, nam significatur quali sit sol, vel ignis? respondetur, ardens: refrigerat est actio, ustos passio, ruri ubi, cras quando, stabo situs, tunicatus, habitus.

Ex his inferes 1º divisionem entis in decem hæc prædicamenta esse adequatam; quod hac sola ratione patet: omne ens reale vel est substantia, vel accidens: si substantia, suum constituit prædicamentum. si accidens vel est absolutum, vel relativum: si absolutum est quantitas, quando consequitur ad materiam, qualitas, quando sequitur ad formam. si relativum, vel respicit terminum, ut purum terminum, et sic est relatio: vel respicit terminum tanquam effectum, et est actio: vel respicit agens, ut sibi inferens, et est passio: vel respicit locum, ut commensuratum cum illo, et est ubi: vel respicit tempus, ut mensuram suæ existentiæ, et est quando: vel respicit locum ordinando partes in illo, et est situs: vel respicit aliquid extrinsecum, ut ornamentum substantiæ, et est habitus: sed hæc omnia sunt tantum decem: ergo. Ex his etiam 2º inferes partes substantiæ, ut sunt materia, et forma, necnon et modos ipsius substantiæ, vel accidentis, ut sunt subsistentia, existentia, et inhærentia, et quælibet unio, pertinere ad prædicamentum, cuius sunt partes, aut modi, indirecte quidem, nam directe non ponuntur in speciali prædicamento. Unde partes substantiæ in prædicamento substantiæ, partes quoque quantitatis in prædicamento quantitatis; similiter etiam subsistentia et existentia ponuntur indirecte in prædicamento substantiæ, quia sunt modi illius; et inhærentia in prædicamento accidentis, cuius est inhærentia; et similiter unio in prædicamento rei unitæ. Ex quo constat, entia incompleta in aliquo genere non poni directe in speciali prædicamento.

His positis, prædicamenta dupliciter formari possunt, aut analitice, seu modo resolutorio, aut synthetice, seu modo compositorio. 1º modo fit, incipiendo a supremo genere, et descendendo per species interiectas inter ipsum, et individuum, usque ad hoc variis divisionibus, et subdivisionibus. 2º modo fit, quando ab individuo per species ascendimus usque ad genus supremum, quod omne in arbore prædicamentali videre poteris. Nunc autem obiter notate, quod licet ens cathegoricum adequate dividatur in hæc decem prædicamenta, divisio tamen istorum non semper est realis, ut cum D. Thoma tenet communis opinio; sed inter plura solum datur distinctio rationis, ut patet in actione, et passione.

In margin: quæ talia sunt prædicta

Expenduntur Conditiones requisitæ ad hoc, ut res in Prædicamento locentur.

Primo quæ locantur directe, et per se in prædicamento substantiæ completæ, sicut homo lapis etc.; differentiæ autem divisivæ, et constitutivæ, ut sensibile, et rationale locantur indirecte, et ad latus; et tandem modi afficientes res, ut existentia, unio etc. solum ad prædicamentum pertinent reductive: et ut perfecte agnoscatis, quasnam res in recta linea prædicamentali locentur, memoriæ retinete sequentia carmina, conditiones ad illud requisita continentia.

Vox una, et simplex, propriusque accommoda rebus,
entia per sese, finita, realia, tota.

Ex his quod 1ª conditio est, quod res in prædicamento locanda sit una, quod significatur per ly vox una, et ob hoc analoga, et æquivoca cum rationem generis nec habere non possint, excluduntur. 2ª conditio est, quod significetur tamquam incomplexa, et ideo ponitur homo, et non animal rationale; quod innuit vox illa simplex. 3ª quod voce opportuna significetur, id est nomine concreto, si sit substantia, ut homo, et nomine abstracto, si sit accidens, ut albedo. 4ª quod sit ens per se, et non per accidens, quia ens per accidens, cum constet duplici, aut multiplici natura completa, ut exercitus, communitas etc., non potest esse genus, sed plura genera. 5ª quod sit ens finitum, et limitatum, ac proinde Deus non ponitur in prædicamento, ne arceatur inter illius angustias summum, et perfectissimum ens, et ne etiam detur in illo compositio ex genere, et differentia. 6ª, quod sit ens

In margin: seu univoca, quod talia genera, nec univoca habere

reale, quia Porphyrius praedic.ta instituit, ut ens reale clare cognoscatur, et ob hoc excluditur a praedic.to ens rationis. 7a denique, quod sit totum, id est, in suo genere completum, ratione cujus conditionis non ponuntur in praedic.to materia, et forma substantialis, omnesque partes physicae, et metaph.cae in quantum tales, similiter et diff.ae omnes.

Disputatio 5a de Substantia.

Explicatur quid, et quotuplex sit substantia

Substantia [i] complexa, et incompleta ... quae ad aliud componendum non ordinatur ... humanitas, quae dicitur completa ... natura, seu ordinatur ad compositionem ... suppositum, ... ad alterius compositionem. Incompleta, [i] quae ... ordinatur ad constitutionem sub- ... complexa v.g. materia, forma, unio ... et subsist.a. Subst.a completa dividitur in ... creata, et increata. 1a est ... accipit esse ab alio: increa- ... quae non accipit esse ab alio, sed ... cujusmodi est solus Deus. Sub- ... completa Creata dividitur ... ... [i] primum &c.

Nobis notum est, quodlibet praedic.tum duo dicere, et 2am intentionem generis, vel speciei, de qua in log.a, et naturam ipsam tali 2a intentione affectam: de hac ergo nata in praesenti agere intendimus, et 1o de subs- tantia, quia supremum, et principale obtinet locum: substantia ergo, quamvis multipliciter sumi possit, in praesenti tamen definiri solet ens per se, id est, ens, cui ad diff.am accidentis, debetur existere in se independenter a subjecto, cui inhaereat, cujusmodi sunt Angeli, homo &a. Substantia sic accepta di- viditur ab Arist.e in 1am, et 2am: 1am, quam appellat maxime proprie, definit, quae neque in subjecto aliquo est, neque de subjecto dicitur: et hoc est individuum, ut Pe., Petrus &a. 2a est, quae in subjecto non est, dicitur tamen de subjecto; vel est substantia quaedam univ.alis, ut genera, et species, animal, v.g.a, et homo. Igitur 1a substan- tia, ut Petrus non est in subjecto, cui inhaereat, quia in se existit, et subsistit, neque de subjecto dicitur, quia infra se non habet aliud, de quo praedicetur. Dicitur ulterius maxime proprie, quia substat, sustentat, vel stat sub pluribus accidentibus, a quibus praescindunt substantiae 2ae, cujus definitio ex his manifesta fi- et. Verum notandum est divisionem hanc non esse divisionem totius actualis in membra realiter distincta, sed solum quorun- dam in varios status, seu ordinationes.

Rursus subst.a completa creata dividitur in corpoream, et incorpoream. 1a est subst.a spiritualis, quae ulte- rius dividitur in plurimas Angelorum species, et Hierarchias. Corporea dividitur in caelestem, et sub- lunarem: 1a caelestis in plures caelos partitur: sublunaris in elementum, et mixtum: elementum in ignem, aerem, aquam, et terram: mixtum in animatum, et inanimatum: inanimatum in varia terrae, lapidum, metallorum, gem- marumque genera: animatum, seu vivens divid.r in purum vegetabile, et sensibile: vegetabile in innumeras plantarum species; sensibile, seu animal in rationale, et irrationale; irrationale in diversa brutorum genera: rationale, seu homo in plures homines.

Denique Philosophi solent assignare substantiae proprietates: 1a est, non esse in subjecto inhaesionis, quod omni, et soli convenit substantiae. 2a est, quod praedicatur univoce de subjecto. Pro subjecto intellig.r 1a substantia, seu in- dividuum, de quo univoce praedicatur substantia 2a. 3a est, 1am substantiam significare, ut hoc, aliquid, 2am vero in quale, quid; quia 1ae substantiae sunt subjectum, et 2ae praedicatum; praedicatum autem semper concipitur per modum propr. quali- ficantis, adjacentisque subjecto; subjectum vero concipitur per modum sustentaculi, et substantis. 4a est non habere contrarium, sumpta contrarietate in rigore, quia contraria sunt, quae sub eodem genere maxime distant, et ab eodem subjecto mutuo se expellunt; ab eodem, inquam, subjecto inhaesionis; cumque substantia in subjecto inhaesionis non sit, nequit ab ipso expelli; loquendo tamen de contrarietate lata, quo sensu idem est, ac oppositio, potest substantia habere contrarium, ut forma vitalis formam cadavericam. 5a est non suscipere magis, et minus, quod non debet ita intelligi, ut una substantia non sit perfectior alia, cum Angel.a perfectior sit humana, sed ita ut non possit intendi, et remitti, sicut qualitas, quo sensu convenit omni, sed non soli substantiae, ut patet in quantitate, quae nec intenditur, nec remittitur. 6a est, esse susceptivam contrariorum, ut paries modo est albus, modo niger; quae proprietas convenit creaturis omnibus sublunaribus, qualitatum con- trariarum susceptivis, necnon, et corporibus caelestibus motuum contrariorum capacibus. Hae licet ab omnibus communiter tradantur, dividuntur tamen plurimi in assignando substantiae constitutivo, quod dubium sta- tim examinandum aggredimur.

Quaestio unica

Per quid formaliter constituatur substantia?

Refert.a sententiae. Sectio 1a

Circa dubium hoc tenuere antiqui aliqui, conceptum formalem substantiae esse substare acciden- tibus, quod ab ipsius nominis etymologia inferre potuerunt: verum haec opinio recepta corruit, cum ...

mine rationes notus ut hunc conceptum alii supponere; prius enim est, rem esse, quam aliter seavire, substando sub accidentibus. Deinde Deus est substantia, et tamen accidentibus non substat: unde merito sententiam hanc derelinquimus. Aliter enim Adl alii constituunt substantiam per negationem essendi in alio tamquam in subjecto inhæsionis, quæ sententia tribuitur Scoto. Verum communis opinio tenet, substantiam constitui formaliter per esse per se positivum, ad quod sequitur et consequitur negatio essendi in alio tamquam in subjecto inhæsionis. Verum ante solutionem nota, quod triplicitur potest aliquid esse per se: 1°, ita ut esse per se inferat negationem essendi in alio tamquam in subjecto inhæsionis; 2° ita ut inferat negationem essendi in alio tamquam in subjecto informationis; denique 3°, ita ut esse per se inferat negationem essendi in alio, tamquam in supposito. = Nota 2°, substantiam in communi dici transcendentalem, et comprehendit omnes substantias sive completas, sive incompletas, sive corporeas, sive incorporeas, tam completas, sive sublunares. Substantiam autem, quæ solum comprehendit completas, finitas, et compositionem metaphysicam importantes, dici substantiam prædicamentalem, de qua procedet 2a Assertio contra; de substantia vero transcendentali, hæc immediata

+ communi sive prout abstrahit à completa, et incompleta

+ ac Physice completas compositionem R.

Prima Assertio. Sectio 2a.

Relicta 1a sententia, ut pote improbabili, assero, substantiam +transcendentalem non constitui formaliter per negationem essendi in alio tamquam in subjecto inhæsionis, sed constitui per esse per se positivum, ad quod hujusmodi negatio sequitur. Duplicem partem continet assertio, et probatur quoad 1am: substantia est ens positivum; at nihil positivum potest constitui per negationem: ergo. Confirmatur 1°: constitutivum substantiæ est quod 1° intelligitur in ipsa; sed hoc nequit esse negatio: ergo. Probatur minor: omnis negatio fundatur in aliquo positivo; at prius intelligitur ratio fundans quam fundata: ergo. = 2°: constitutivum, et constitutum identificantur realiter: sed ens positivum, quale est substantia nequit identificari realiter cum negatione: ergo. Probatur assertio quoad 2am partem, quæ est communis Thomistarum et plurium aliorum, expressaque in D. Joanne Damasceno, cap. 3° logicæ, ubi ait: substantia est res per se existens, non indigens alio ad consistentiam. In super probatur ratione: ens absolute constituitur per ordinem ad existendum: ergo ens tale per ordinem ad existendum taliter, scilicet modo sibi proprio; sed modus proprius existendi substantiæ est existere per se: ergo. Minor constat: sed ad hunc modum existendi per se sequitur negatio illa essendi in alio tamquam in subjecto inhæsionis: ergo. Confirmatur: substantia debet constitui per oppositum ad constitutivum accidentis; sed accidens constituitur per esse positivum in alio: ergo substantia per esse positivum per se.

+ Substantia præscindens à completa, et incompleta, seu ut alii vocant transcendentalem R.

Secunda Assertio. Sect. 3a

Substantia completa, seu prædicamentalis constituitur per esse per se positivum, dicens negationem essendi in alio tamquam in supposito. Probatur ratione: substantia prædicamentalis, sive completa, constituitur per id, per quod distinguitur a substantia incompleta; sed hoc est per esse per se positivum. Ergo. Probatur minor: substantia completa differt ab incompleta per id, quod ei superadditur; sed unice superadditur esse per se positivum dicens negationem essendi in alio tamquam in supposito: ergo. Probatur minor: substantiæ incompletæ ut materia, forma, humanitas, existentia, subsistentia, et unio unice carent negatione essendi in alio tamquam in supposito: ergo. Confirmatur: substantia constituitur completa per subsistentiam; sed per subsistentiam unice habet esse per se independens ab alio tamquam a supposito: ergo.

Occurritur Argumentis. Sect. 4a

Argumentum contra 1am partem 1æ assertionis: Substantia constituitur in esse talis per aliquid superadditum enti; sed enti nihil positivum potest superaddi: ergo substantia non per aliquid positivum, sed per negativum constituitur. Minor constat; quod cuique enim positivum est ens, ac per consequens non superadditum enti. Minor vero: sed negativum quod potest constituere substantiam, solum est negatio essendi in alio tamquam in subjecto inhæsionis: ergo per hanc negationem constituitur substantia. Confirmatur: substantia constituitur per oppositum accidenti; sed oppositum accidenti est negatio essendi in alio tamquam in subjecto inhæsionis: ergo. Probatur minor: accidens constituitur per esse in alio tamquam in subjecto inhæsionis; sed oppositum hujus est negatio essendi in alio tamquam in subjecto inhæsionis: ergo.

Hujus argumenti solutio jam ex dictis in principio metaphysicæ constat, ex quibus distinguo majorem: per aliquid superadditum enti cum mutua distinctione, nego majorem; cum distinctione non mutua, concedo majorem, et in eodem sensu minorem, et nego consequentiam. Recolite ergo quæ ibi lato calamo diximus = Confirmatio claram patitur instantiam; homo siquidem constituitur per oppositum bruto, sed oppositum bruto est negatio rationalis: ergo. | Unde quidquid ad hoc dixerint Scotistæ, dicimus et nos ad confirmationem, ad quam distinguo majorem: per oppositum accidenti, oppositum inquam, positive, et a priori, concedo; per oppositum negative, et a posteriori, nego majorem, et sic distinguo minorem, nego consequentiam. Ad probationem distinguo minorem: sed oppositum negative hujus esse est negatio essendi in alio tamquam in subjecto inhæsionis, concedo; oppositum positive, nego minorem, et consequentiam.

Dicimus ergo, quod esse per se positive est id, per quod substantia positive, et a priori opponitur accidenti, sicut est id per quod positive homo opponitur bruto; quia verò ad esse per se positivum sequitur negatio essendi in alio tamquam in subiecto inhaesionis, ut ad rationale sequitur negatio irrationalis, per hanc negationem etiam substantia opponitur accidenti negative, secundario, et a posteriori; sicut homo opponitur secundario, et negative bruto per negationem irrationalis.

Arg. 2° contra 2am partem Vae assertionis: substantia incompleta, qualis est materia, forma, et unio non existunt per se: ergo substantia non constituitur per existere per se. Probatur antecedens: forma existit in materia, et materia existit per formam, et unio existit in extremis: ergo non existunt per se. — Distinguo antecedens: non existunt per se ut quod, concedo; ut quo, nego antecedens, et consequentiam; Ad cuius probationem, dico, quod existere per se convenit omni substantiae tam completae, quam incompletae; completae quidem convenit primario, et ut quod, quia sola substantia completa, quae suppositum dicitur, existit per se ut quod; incompletae autem convenit existere per se ut quo, et improprie, quia hoc modo existere per se nihil aliud est, quam esse id, quo substantia constituitur existens per se ut quod.

Arg. insuper, et quidem difficiliter contra eandem partem: constitutivum formale substantiae nequit accidenti convenire; sed esse per se convenit accidenti: ergo. Probatur minor: facta conversatione accidentia Eucharistiae existunt per se, cum deficiat subiectum, cui inhaereant; accidentia enim, ait D. Thomas, opusc. 57°, sine subiecto in eodem subsistunt (sacramento intellige) ut fides locum habeat, dum visibile invisibiliter sumitur aliena specie occultatum, et sensus a deceptione reddantur immunes, quae de accidentibus iudicant sibi notis; Ista argumenta et alia quae fieri possunt ex parte accidentium eucharisticorum, merito a cathedra proscripta sunt, quia haec obiectiones hanc praecipuam, et difficiles sunt, cum materiam tangat fidei notam, quam magnam difficultatem parere dignoscitur. Ad illam ergo respondeo concedo maiorem, nego minorem; ad probationem distinguo antecedens: existunt per se contra, seu supra proprias exigentias, concedo antecedens, iuxta proprias exigentias, nego antecedens,

et probationem inclusam distinguo: deficit tamen subiectum, quod exigunt subiectum cui inhaereant, nego, deficit proprie subiectum cui inhaereant, dedo propositionem, et nego consequentiam, et hoc sensu intellige D. Thomam, non negantem accidentibus eucharisticis exigentiam subiecti, sed solum subiectum. Dicimus ergo, quod quamvis quantitas, ceteraque accidentia facta dicantur in eucharistia existere sine subiecto, et consequenter per se, hoc eis evenit ab extrinseco, et per miraculosam Dei manutentionem: ab intrinseco autem exigunt esse in alio tamquam in subiecto inhaesionis, per quam exigentiam constituuntur formaliter in esse accidentis. Cum ergo eam in eucharistia retineant, sufficienter differunt a substantia, quae ab intrinseco exigit esse per se, et quo non aliud accidentia per quod sic sine subiecto existunt, in eucharistia non ideo esse substantiam, quod radicaliter a subiecto dependent: unde ... qui illa fuit sine subiecto existere, illa a dicta accidentis non excedit.

Arg. A: humanitas Christi D. est substantia: sed non existit per se: ergo de ratione substantiae non est esse per se. Probatur minor: Humanitas Christi D. existit per esse verbi: ergo. — Dato maiori, distinguo minorem: Non existit per se actualiter, dedo, exactive, radicaliter, et in debito, nego minorem, et consequentiam. Substantia enim non constituitur per esse per se actuale. sed per esse per se positivum, cui debetur subsistere, et existentia per se, et consequenter negatio essendi in alio tamquam in subiecto inhaesionis. Licet autem Natura humana Christi D. non existat per se, sive propria existentia actualiter, quando existit in supposito divino, gaudet verè non existentia sed subsistentia create, tamquam quae est ea radicaliter et exactive existit per se sua existentia propria, unde ei non deficit constitutivum substantiae, quod principaliter in hac exigentia consistit.

Arguunt contra 2a assertionem: Humanitas est substantia completa, et tamen est in homine tamquam in supposito: ergo substantia completa et praedicamentalis non constituitur per esse per se positivum ad quod sequitur negatio essendi in alio tamquam in supposito. — Aliter: Anima rationalis a corpore separata subsistit per se; at nihilominus non est substantia completa, et praedicamentalis: ergo constitutivum substantiae completae non est esse per se positivum ad quod sequitur etc. — Ad argumentum nego maiorem, quia licet humanitas sit completa in ratione naturae, ideo quod est communicabilis alteri in ratione naturae, haec completio est intrinseca et secundaria quod. — Ad 2am respondeo, animam rationalem a corpore separatam esse completam in ratione substantiae, non vero in ratione naturae; cum autem utrumque complementum requiratur ut aliquid in praedicamento locetur, ideo anima ratione non est substantia praedicamentalis deficientia completionis in ratione naturae, etsi illam habeat in ratione substantiae.

Arg. contra eandem assertionem: substantia aliqua ut est substantia 2a homo v. g. est communicabilis Petro, et Paulo qui sunt substantiae primae, tamquam supposito: ergo substantia praedicamentalis completa non distinguitur per esse per se positivum dicens negationem essendi in alio tamquam in supposito. — Respondeo substantias secundas esse communicabiles primis, ut sibi inferioribus, non vero tanquam supposito: Ratio est, quia substantiae 2ae non existunt in re sed solum signantur per subsistentias nempe, quae in particularibus suppositis existunt: cum autem haec supposita incommunicabilia sint alteri tamquam supposito, hinc est quod et ipsis 2ae substantiae eandem negationem communicabilitatis habent respectu alterius tamquam suppositi, quamvis non tamquam inferioris.

...tandi / ...mexito / ...li in alio / ...am contra / ...m ante / ...inalio / ...tionis / ...bstantia / ...leta / ...endit / ...rocedit / neo... / ...a est / ...in pra... / fundam... / substan... / ...Thom... / ...ve exist... / ...ad exi... / ...di sub... / ...di in alio / ...ti; ... / ...vendi ... / ...tig. a / ...in comple... / ...in vi / ...io unica / ...e sub / ...enti / ...Illor... / ...ut com... / ...convi... / ...gatio / ...to in... / ...yas / ...di... / ...Pre... / ...e q... / ...bility / ...com... / ...ved / ...posite]

[Marginal note beside middle section: Nota: formas substantiales dependere a suis subiectis in quo est; ergo modo existit per se. Probatur sequitur negatio accidentis existere per se dependet a subiecto; ergo. — Sed illi qui formas substantiales ... distinguunt ... differunt ... distinguo ... a materia, ut subiecto informationis, ... dedo, inhaesionis nego antecedens et probationem. distinguo ... subiecto inhaesionis dedo, ... formam, nego antecedens, et consequentiam ... subiectum ... ... in quo dependentia a materia ... tamen hoc solum est tamquam subiecto informationis quae non ... per se quia forma dependens non est propter subiectum ad cuius perfectionem ... sed est propter accidens ... a subiecto ... quia perfectionem ... ... quo modo non ... suppositibus formis materialis ... dicta a materia, dicta ex communi sensu.]

[Bottom left margin: ... et praedicamentalis, ut]

A hic omnibus, reijciq. dicens insufficienter cum Thomistis, et pluribus alijs Deum esse poni praedicamento subst.is ~~Scotus Nol. Salmanticens~~ quod breviter probamus: et 1° ex Aug.no lib. de cognit. veri vitae, cap. 3°, ubi loquens de praedic.tis, ait: sed quod ex his nullum Deo proprie conveniat, manifesta ratio probat: in... et ex Patre Anselmo aperte cap. 6° monologii: quomodo quis unam naturam in aliam substantiarum tractatu contineri intelligit, quae nec in plures substantias se dividit, nec in unum cum aliqua alia per essentialem communicationem se colligit. Et tandem suadetur efficaci ratione: D. ē infinitus in omni linea; ergo nequit locari in praedic.to substantiae. P. Maj.: quod ponitur in praedic.to substantiae, clauditur intra ejus suos perfectionesque aliorum n. includit; sed quod ē infinitum in omni linea, nullis clauditur terminis, omnesque perfectiones includit; ergo. Praeterea: in hoc praedic.to ut ab Arist.e constituto solum collocantur directe genera, species, et individua; indirecte vero, seu ad latera diff.ae divisivae generum, et constitutivae specierum; ac demum reductive partes, aut constitutiva phisica substantiae: sed neutrum horum ē Deus, ut ex se patet; ergo.

Sed dices: substantia praedic.lis ē substantia phisice completa; sed ratio substantiae completae proprie Deo convenit; ergo. = 2°. ad hoc praedic.tum spectat 1a substantia; sed hoc nihil proprius Deo: ergo. = 3°: omne, de quo praedicatur genus supremum substantiae, ponitur in praedic.to sub tali genere; sed genus supremum substantiae praedicatur de Deo; genus enim illud consistit in ratione entis per se existentis, quod ē etiam ē Deus: ergo. = Ad 1um dic, n. omnem substantiam completam ee praedica.lem, sed eam tantum, quae finita ē, et quae potest gradus genericos, et specificos admittere; unde Deus n. ē 1a substantia praedica.lis; Arist.es enim cum dividit substantiam in 1am et 2am, nomine 1ae substantiae n. intelligit individuum, quod sit incausatum, et 1um principium omnium substantiarum, quo sensu solus Deus ē 1a substantia; sed intelligit individuum substantiale sub specie, et genere contentum. Per quod constat ad 2um. = Ad 3um, conc.a maj., dist.o min.: includam; consistit in ratione entis per se existentis finitae, conc.; existentis infinite, neg. min., et cons.ns. Genus substantiae et quodlibet aliud, cum essentialiter potentiale sit, et perfectibile, ac per cons.ns finitum, debet consistere in ratione entis per se existentis finiti; cum autem Deus sub hac ratione nequeat contineri, hinc ē, quod n. ponitur in praedic.to substantiae: et ut cuidam occurras repl.s, adverte, quod ut aliquid locetur in praedic.to substantiae, debet de illo substantia praedicari, n. analogice, ut sentiunt Thomistae eandem substantiam dici de Deo, sed univoce, quia quodlibet genus quamvis supremum, debet ee ratio univalis, et univoca; unde ratio substantiae praecindens a finita, et infinita, cum respectu Dei n. univoca, sed analoga sit in sensu Thomistarum, nequit ee genus supremum substantiae.

Infer. 2°. Christum Dnum, ut hominem poni in praedic.to substantiae directe: ratio ē; quia Christus Dnus ē verum individuum completum naturae humanae univoce participans omnia praedicata hujus praedic.ti; ē enim univoce homo, animal, vivens, corpus, et substantia: ergo. Ant. patet, quia ē ejusdem speciei cum caeteris hominibus. = Sed objicies: juxta D. Thomam 3a parte, q. 16a, art. 8°. Christus n. ē creatura: ergo n. ē substantia creata; sed sola substantia creata ponitur in praedic.to: ergo. Conc.o ant., dist.o cons.ns: n. ē substantia creata ex parte suppositi, conc.do; ex parte naturae, neg. cons.am, et similiter dist.o subsumptam. Igitur denominatio creaturae, quia cadit supra suppositum, nequit de Christo asseri: ad positionem autem in praedic.to sufficit ee creatum ex parte naturae, quae ē ratio fundamentalis essendi in praedic.to, quod Christo revera convenit. Ex quibus hic, omnes substantias creatas completas sive materiales, et corruptibiles, sive immateriales, et incorruptibiles, poni directe in praedic.to; ipsarum diff.a indirecte; et tandem modos substantiales reductive.

Sed dubitabis, quomodo entia substantialia in praedic.to locentur, an scilicet, in concreto, an in abstracto? Ad quod cum communi sententia resp.o; in concreto directe collocari in praedic.to; in abstracto vero indirecte, et reductive. Hoc ultimum ex se patet. Prob.r 1um: sola substantia completa potest directe poni in praedic.to; sed sola substantia in concreto ē substantia completa: ergo. P. maj.: sola substantia in concreto ē terminata per subsist.am; sed sola substantia terminata per subsist.am ē substantia completa; quia sola subsist.a ē complementum in linea substantiae: ergo. Dices: animal ponitur directe in praedic.to, et tamen n. ē substantia completum, quia ē pars metaph.a hominis: tum, quia ē homini, et Leoni communicabile, quod repugnat substantiae completae: ergo. = Resp.o, quod quamvis animal sumptum quod actu, et expresse dicit, sit pars, et quid incompletum, tamen sumptum quod dicit in recto, ē quid completum, et potentiale, et in hac acceptione locatur directe in praedic.to.

Brevis Notitia Subsistentiæ, Suppositi, Hipostasis, et Personæ.

Quod detur subsistentia jam nobis ex mysterio Incarnationis constat: Quid autem sit, quæque ejus ratio formalis, et formalis effectus præcisus naturæ adeo subterfugit exactam explicationem, ut ingenue fateantur Viri non indocti, inter quos P. Oviedo, et Arriaga, hoc ab humano intellectu assequi non posse. Nihilominus experientia constat dari quandoque rem completam substantiæ, et naturæ, quæ appellatur subsistentia, media qua personatur natura: hæc autem penè a primis seculi omnibus Philosophis latuit, usque dum sanctissimus Deus descendit in uterum Virginis, et nostram elebans mortalitatem, sumens naturam, non assumpsit personam, hoc est, id, quo personatur natura, alias verbum divinum esset duplicitur personatum contra deffinitum a Patribus, et Conciliis.

Igitur per subsistentiam intelligimus terminum illum ultra quem natura non progreditur; unde subsistere idem est, ac substantiam sistere, et ultra non progredi. Quare subsistentia communiter deffinitur: ultimum complementum naturæ id est, ratio illa vi cujus quodlibet individuum, sivè substantia in esse substantiæ terminatur, et sistit, ideo quælibet substantia sic terminata subsistens dicitur. ob hoc subsistentia convenit animæ rationali in statu separata a corpore, veraque est subsistens, quin non dicatur suppositum, nec persona; nam hæc nomina solum conveniunt substantiæ completæ modum in esse substantiæ, sed etiam in esse naturæ: cum autem anima rationalis a corpore separata non sit completa in esse naturæ, siquidem ordinatur ad Corpus, ideo non potest dici suppositum, nec persona.

Et ut videatis, quænam substantiæ possint dici suppositum, quænam vero persona, notate, substantias aliquas esse perfectiores aliis, eas aliæ sunt rationales, irrationales aliæ. Igitur omnes substantiæ quæcumque sint propria subsistentia terminatæ, dicuntur subsistentes: ultra hoc substantiæ rationales completæ in esse substantiæ, et naturæ, apellantur etiam supposita, et personæ: substantiæ vero irrationales, quamvis etiam completæ in ratione substantiæ, et naturæ, non vocantur personæ, sed tantum supposita. Ex quo infertur, quod subsistentia addita substantiæ incompletæ, eam reddit subsistentem, non vero personam, nec suppositum: addita vero substantiæ rationali completæ, ipsam constituit subsistentem, personam, et suppositum; et tandem addita substantiæ irrationali completæ, eam constituit subsistentem, et suppositum, non vero personam. His statutis, solet hic ab aliquibus inquiri, an subsistentia sit aliquid superadditum, et distinctum a natura substantiali, vel solum consistat solum in negatione unionis ad aliud vel in quantum suppositum, aut conprincipium substantiale operationis. Sed quia controversiam hanc resolvere nequit, quin plura ex sacris fidei misteriis misceantur, ideo Theologis, quorum proprium est, dirimendam præsentem relinquimus.

> impsa ala bueltas. + Rationalis
> q[uibus] dignoscas effectum formalem subsistentiæ ... ita ultimo complere naturam ut ... constituat incommunicabilem alteri tanquam suppositum hoc est, ut ex vi subsistentiæ reddatur natura incapax ... minatur supposito alieno. Ratio est ... subsistentia est ultimus terminus in li[nea] substantiali: ergo est ultimum complementum ... communicatur: ergo per illum non ... altera communicabilis alteri ... Patet discursus; quia si alteri supposito communicabili; ...

Interim tamen partem affirmantem affirmantes acquiescite hac sola efficacissima ratione ducti: si suppositum, vel subsistentia nihil reale distinctum adderet naturæ, idem realiter esset suppositum, seu persona, ac natura substantialis; sed hoc contrarium videtur Patribus et Conciliis ergo Primum, quod sola difficultas est: si idem suppositum, aut persona, ac natura substantialis, sicut in Christo datur vere, et realiter natura humana creata, ita in illo daretur suppositum, et persona humana, et creata, ac consequenter in Christo darentur duo personæ, creata, et increata, divina, et humana, sicut dantur duæ naturæ, sed hoc est heresis Nestoriana a Patribus et Conciliis damnata ergo et illud ex quo sequitur. Major indubitabilis est. Minor constat ex D. Epiphanio in 7ª Synodo, actione 6ª ajente quod Nestorici ideo errabant, quia nihil aliud agentes quam ut ostendant naturam, et Hipostasim idem esse, quæ sane inter se differre veri Ecclesiæ catholicæ Alumni agnoscunt. = Nec dicas suppositum, et hipostasim distingui sufficienter per rationem a natura: tum quia ridiculum videtur accendere adeo gravem disputationem inter P. P. et Nestorianos, tantum fuisse de distinctione rationis. Tum, quia negata distinctione reali inter naturam, et suppositum sequitur error Nestoricorum scilicet esse personam humanam, et Creatam: ergo debet admitti distinctio realis, et non sufficit intentionalis. Antecedens probatur: si negetur distinctio realis inter naturam, et suppositum in Christo Domino, natura humana esset realiter identificata cum supposito, sed non cum supposito divino: ergo cum supposito Creato. ergo essent in Christo duo supposita, et consequenter duæ personæ, quia persona nihil aliud est quam suppositum naturæ intellectualis.

Jam ergo suppositum explicandum venit: Ergo substantia completa per se subsistens incommunicabilis alteri: vel ut alii dicunt: substantialis natura propria subsistentia terminata. Unde quælibet natura rationalis, vel irrationalis quæ sit adequatum, et totale principium suarum operationum, dicitur suppositum. subsistentia igitur ut constituens suppositum, vocatur suppositalitas, et secundum quod naturam rationalem constituit in esse personæ, dicitur

Personalitas, et sic sumpta deffinitur: Terminatio naturæ rationalis. +

Hypostasis græce idem olim sonabat ac substantia, ac proinde nomen hoc fuit suspectum Plur. Latinis, præsertim Hieronimo, et Aug. existimantibus hypostasim idem significare ac nomen Usia quod latine interpretatur natura, essa, substa, ac proinde nollebant dicentire cum pluribus docentibus in Deo esse tres Hypostases, ne pariter distinguerent tres naturas, et tres substantias aut essas. Postea vero hæc vocum lis sedata est, quod nomen Hipostasis ab ecclesia Latina pro eodem usurpatum ac supposito vel persona, quæ sic a Boetio definitur: Rationalis naturæ individua substantia: + quæ quidem solum dicitur de naturis intellectualibus, ut sunt, Homo Angelus &c. et quo colliges differentiam suppositi a persona; Nam hæc est minus universalis illud, quia non omne suppositum est persona, quia omnis persona sit suppositum. et hæc pro aliquali notitia horum terminorum ad theologiam spectantium, sufficiant.

+ individua
hoc in incommunicabilis

Disput. 5a De Natura Accidentis et ejus Divisione.

Ad accidentis naturam descendimus accidentis, si in communi ipsius specialis disserat prædicamentis, sed quia cum sic velleti genus ad probem aliã in quam dividitur, per prius ipsum in communi investiganda, ut postea cognoscatur qualiter illa participet. Dividitur accidens de quo in præsenti non est accidens Logicum, et prædicabile. Hoc enim ut jam in logica vidimus potest esse substantia, quia non dicitur accidens ex eo quod in se accidens sit, sed ex eo quod accidentaliter subjecto adveniat, et ab illo discedat. Igitur accidens prout ad præsens attinet est accidens physicum, et prædicamentale cujus essa immediate evertitur substantiæ cui inhæret, opponitur, et sic sumptum dividitur in accidens perfectum seu entitativum, et imperfectum seu modale. 1m est verum, et entitas, sed dependens a substantia cui inhæret, ut quantitas, et qualitas. 2m verum est, quam modus rei cui inhæret ut sessio, unio, figura &c. ut ergo perficiamus accidentis naturam calleatur ejus distinctionibus sequentem ducatiemus Decisiones.

sumptum +
nihil aliud est quam ens habens esse in alio tamquam in subjecto inhæsionis, et dividitur in &c.

Quæstio Unica

Per quid formaliter constituatur Accidens tam perfectum quam imperfectum? Aliqua præambula, per Res. 1a Sect. 1a

Admirabilis existendi modus, quem facta consecratione, habent in eucharistiæ sacramento accidentia panis sine ullius subjecto, præcipuam occasionem huic controversiæ dedit. Igitur fidei oculis cernimus ibi non esse substantiam panis, et nihilominus remanere quantitatem, colorem, odorem &c. ex quo valde difficilis redditur explicatio essentiæ accidentis per hoc quod substantiæ inhæreat, vel sit ens in alio; Nam si hoc esset ejus distinctibus nunquam ei nec divinitus deffiscere posset, cum essentiæ rerum essentialiter inuariabiles sint. Hæc itaque est maxima dubitandi ratio. Pro cujus clara resolutione nota, quod inhæsio est duplex, alia actualis, aptitudinalis alia. Hæc est aptitudo ad inhærendum: illa vero est ipsum actuale exercitium inhærendi consistens in actuali unione accidentis ad subjectum: hoc autem exercitium, sive actualis inhæsio potest dupliciter considerari, vel signate secundum quod pertinet dicit sua prædicata essentialia, vel exercite, secundum quod consideratur pro ut in exercitio existit. + His suppositis, omnes fatentur accidens prædicamentale distinctum per inhæsionem, verum cum hæc sit multiplex, Scotistæ stant pro inhæsione radicali; Antiqui Philosophi, quibus cum favet Aristoteles pro actuali; Thomistæ pro aptitudinali in quocumque accidente. + et Denique Illustrissimus Arnold cum pluribus ex Nostris in mauuisim... actualem inhæsionem præscindentem ab actuali, et aptitudinali esse distinctibus accidentis in omni pro ut præscindit a perfecto, et imperfecto, cujus divisionem hic præsens debetis asserere.

existens +
Scotistæ aliam excogitarunt inhæsionem quam vocant radicalem, et est radix seu origo utriusque inhæsionis actualis scilicet, et aptitudinalis per quam ipsi accidens distinguunt. His suppositis &c.

accidente +
quin cum Aliqui pro accidentibus imperfectis stant pro inhæsione actuali. et Denique &c.

Notitia Res. Sect. 2a

Accidens entitativum seu perfectum distinguitur per inhæsionem aptitudinalem; accidens vero modale seu imperfectum per actualem. Probatur ad 1m quo ad 1am partem. Ens primo dividitur in ens per se et in ens in alio. sed accidens perfectum, qualitas, v.g. separata a substantia panis in eucharistia non est ens per se ut in præcedenti vidimus, dubio: ergo est ens in alio: at non in alio per actualem inhæsionem: ergo per aptitudinalem. ergo per hanc distinguitur de illo. Accidens perfectum distinguitur per id per quod formaliter distinguitur a substantia. Sed accidens perfectum primum distinguitur a substantia per inhæsionem: ergo. Nunc sic: sed accidens perfectum quale est qualitas, color, odor, sapor non inhæret actualiter, ut videre est in Eucharistia, oculis fidei. ergo non distinguitur per inhæsionem actualem: ergo aptitudinalem. Probatur 2a. Per id distinguitur accidens perfectum, quod ei nunquam deficere potest; sed sola in-

inhaerentia aptitudinali nunq. ei defficere potest: go. maior omnib. nota e. Minor, nq inha actuali et quotidie
j sacram.to defficit: aliunde j ipso sacramto retinet accidens aptitudinem et exigentiam inhaerendi: go per
hanc aptitudinalem inhaerentiam distinguitur.

Probatur ar.o quoad 2. p.m: illud e tale distinctivum accidentis imperfecti, seu moda
lis, sine quo nec esse, nec intelligi valet; sed nec esse nec intelligi valet sine inha actuali: go. P.mi: accidens
hoc e modus rei; sed modus rei intelligi nequit sine inha actuali ad rem per ipsum modificatam,
go. minor constat j sessione v.g. quae intelligi nequit ex prop.o conceptu sine subjecto sedente, ac proinde
sine actuali inha. = Deinde: accid. imperfectum seu modale e de linea actus 2; modus aut D.th. op. 2
e adjacens rei determinatio; quo sed accid. de linea actus 2 distinguitur per inhaer.em actualem, ut patet j
unione, quae distincta j exercitio existendi: go. = ex his infertur accidens j communi seu praescindens a per
fecto, et imperf. distingui essentialiter per inhaerentiam praescindentem ab actuali et aptitudinali: et Ratio est:
accidens praescindens a perf. et imperf. debet distingui per propriam rationem, et praescindens a distinctivo acciden
ti perfecti, et imperfecti; sed accidens perfectum distinguitur per inhaerentiam aptitudinalem, et imperfectum per actualem, ut
probatum manet: go. Maior constat j rat.e entis communi substantiae, et accidenti, quae distinguitur per apti
tudinem ad existendum, praescindentem ab aptitudine existendi per se, et in alio. minor, et deq. liquent.

Satisfit objectionibus Sect. 3a

Arg. 1. omni pot.a supponit rem cujus e pot.a; sed aptitudo ad inhaerendum e pot.a ad inhaerendum actualiter,
go supponit rem cujus e pot.: go jam supponit accidens perfectum distinctum. Confirm. Quod supponit
accidens ut causam sui supponit accidens distinctum; sed aptitudo ad inhaerendum supponit accidens
ut causam sui: go. P.mi: haec causalis e vera, et a priori: ideo accidens perfectum e aptum
ad inhaerendum, quia e tale accidens; sed verum esset si aptitudo ad inhaerendum ei supponeret
accidens ut causam sui: go. Ad Arg. distinguo mi: ut pot.a transcendentali, et distinc
ta a entitate accidentis dicto: e pot.a praedicamentali, et dist.a nego minorem, et deq.
Igitur
aptitudo ad inhaerendum solum e pot.a transcendentalis, et indistincta ab ipso accidente, q.d essentialiter
e ens in alio, quare n. supponit accidens constitutum, sed constituit illud. Patet hoc in mat.a
1a, quae constituitur per pot.as receptivas om. formarum, et tamen nullus dicet hanc pot.em distingui
a mat.a, cujus e pot.a = Ad Confir. neg. mi; ad prob.em neg. ma; in illa enim propositione solum
datur illatio de definito ad definitionem, seu ponitur definitum pro causa definitionis, si-
cut in ista: ideo Petrus e a.al rationale, quia e homo, quae vera causalitas n. e unius a priori infe
rens ex alio; unde solum infert idem ex eodem aliter expresso. Idem q.d dicimus de causali no-
viter obj.ta.

Arg. 2.o Ctra. eandem partem: accidens perfectum e ens absolutum, et inhaerentia aptitudina-
lis, seu aptitudo ad inhaerendum e aliquid relativum; sed nullum ens absolutum pot. constitui per
aliquid ~~absolutum~~ relativum: g.o Maj.a quoad 1.am partem supponitur, et quoad 2.am constat ex eo, q.d
aptitudo ad inhaerendum praecise stat in respectu accidentis ad subjectum, q.d quid relativum e. =
= Conf.a: aptitudo ad inhaerendum, l e proprium absolutum, l relativum? si relativum, ngt consti-
tuere accidens absolutum: si absolutum; ngt constituere accidens relativum: ergo opportet assig-
natur inhaerentia actuali pro constitutivo accidentis perfecti, quae convenire nequeat om. ac-
cidenti perfecto.

Dist.o mi: per aliquid relativum praedicamentale; conc.; transcendentale, neg. mi;
et dq.as Relativum transcendentale n. e verum, et proprie relativum, sed ordo, l dependen-
tia unius ab alio identificata cum re absoluta, et ideo optime pot. constituere rem absolutam:
sic mat.a 1a e quid absolutum, et nihilominus constituitur per respectum transcendentalem ad formam.
Inhaerentia autem aptitudinalis n. e aliq.d relativum praedicamentale, cum n. sit proprie proprium re-
lativum, quale e, v.g.a respectus Patris ad Filium; sed solum e aliq.d relativum transcendentale
et improprie, quod n. obstat, quominus ens absolutum constituat. = Ad Confir. dic., q.d

aptitudo ad inhaerendum est proprium relativum transcendentale praescindens ab absoluto, et relativo dicto; quare in accidentibus absolutis est proprium absolutum, et in relativis relativum: in quo nulla est repugnantia, ut patet in ratione entis ut sic, quod constituitur per proprium transcendentaliter relativum, quale est aptitudo ad existendum, et nihilominus est relativum, et in absolutis absoluta.

Arg. 2. 2am partem Assert.: nullum accidens constituitur per aliquid defectibile; sed inhaerentia actualis est defectibilis: ergo accidens perfectum non per illam constitui. Resp.: inhaerentia actualis exercitum inhaerendi; sed hoc defectibile est, ergo = Dist. min.: inhaerentia actualis exercita est defectibilis, conc.; inhaerentia actualis signata, neg. min., et Cons. 2ae; et in eodem sensu prob. Supra dictum est, inhaerentiam actualem, seu exercitium inhaerendi sumi posse vel signate vel exercite. Signate sumitur, dum consideratur secundum sua praedicata essentialia; et exercite, dum consideratur in exercitio posita. [Quam] licet ergo inhaerentia actualis exercita sit defectibilis, nontamen inhaerentia actualis signata, cum prout sic solum dicat actualitatem sua praedicata essentialia praescindendo ab hic, et nunc exercita. Patet hoc in existentia, relatione, et unione, quarum essentia signate sumpta indefectibilia sunt, et necessaria; necessarium enim est, existentiam existere, relationem referre, et unionem unire, quamvis exercitium hoc eis deficere possit: unde accidens perfectum non constituatur per inhaerentiam actualem exercitate sumptam, sed signate acceptam hinc est, ergo non constituitur per aliquid defectibile.

Arg. 3a eandem partem: aliqua accidentia nec inhaerent, nec possunt inhaerere: ergo saltem inhaerentia actualis non constituit accidens perfectum. Prob. ant.: visio ad parietem terminata est vere accidens perfectum; sed visio nec inhaeret, nec inhaerere potest parieti: alias illum intrinsece denominaret, quod repugnat, cum ergo dici debeat cognitione, et aliis sui extrinsecis denominantibus, ergo, plura esse accidentia, quae nec inhaerent, nec inhaerere possunt. Dist. 2am mag.: est vere accidens perfectum, et logicum, conc.; praedicamentale neg. mag., et conc. min. neg. Cons. Visio, et quaelibet alia forma extrinsece denominans, licet accidens logicum respectu subjecti, quod denominat, eo quod illi tamquam contingenter dicatur, sed respectu vero potentiae visivae, cui inhaeret intrinsece, est accidens physicum, et praedicamentale, quare ex quo respectu parieti non explicet inhaerentiam, non ergo, nullam inhaerentiam actualem habere.

Disput. 6a

De secundo Praedicamento, Quantitate, scilicet, cujus Natura, et divisio examinatur.

Quantitas potest sumi vel metaphorice pro quantitate virtutis, vel proprie pro quantitate molis, sive corporea. 1a est perfectio intrinseca cujuslibet rei, penes quam dicitur res magna, vel parva: hanc describit Pater Anselmus in Monologio cap. 4o, dum ait: dico autem non magnum spatio, ut est corpus aliquod, sed quanto majus, tanto melius, aut dignius, ut est sapientia. Adstipulatur Augustinus lib. 6o de Trinitate cap. 8: inquiens: in his, quae non mole magna sunt, idem est majus esse, quod perfectius esse. Quantitas molis, de qua in praesenti nihil aliud est, quam partium magnitudo, seu extensio: et dividitur in continuam, et discretam. Continua est, cujus partes copulantur termino aliquo communi, scilicet, aliquo indivisibili, ut puncto, quod est unio, aut neutrum illarum, et hoc per terminum communem venit intelligi. Quantitas discreta est multitudo rerum numerabilium seu unitatum permanentium, vel successivarum, cujus partes non copulantur termino communi, sed ad invicem ordinantur. Hujus quantitatis species sunt numerus, et oratio. Numerus significat collectionem duorum, trium, vel plurium unitatum: Oratio vero est multitudo plurium syllabarum; et sic definitur a D. Thoma vox aggregata ex diversis syllabis, et significantibus, et ...

[Margin note:] unitatum, ut nihil aliud sit quam multitudo, et dividitur primo in numerum transcendentalem, et praedicamentalem. 1us est multitudo ex quibusvis unitatibus resultans ut multitudo, seu numerus Angelorum Chori. 2us, et noster praesens propositum est multitudo resultans ex divisione continui, qui rursus dividitur in numerum numerantem et numeratum: 1us est actus quo res distinctae numerantur. 2us est ipsa multitudo numerata ut tres homines, denique oratio etc.

et permanentia non habentibus. ~~Species autem quantitatis continuae sunt Corpus, superficies, linea, locus et tempus de quibus infra agemus~~; [insuper et] ~~Divisio~~ Dividitur etiam continua quantitas in permanentem, et successivam. Permanens est cuius partes existunt simul, ut partes Corporis; successiva est cuius partes non existunt simul, sed successive, ut partes temporis. +

Prima eius proprietas quantitatis est non habere contrarium, quia videlicet non dantur quantitates quarum una alteri a subiecto expellat. 2ª est non suscipere magis et minus: non quia non detur una quantitas maior altera, sed quia non datur quantitas quae magis sit magis quantitas, quam alia. 3ª et praecipua est, quod ab ea res dicantur aequales, vel inaequales, cum solum proprium sit esse aequale quod est quantum. et ad haec tria reducuntur plures aliae quae quantitati propriae quantitates. Nunc autem quale sit eius constitutivum examinemus.

[margin: temporis quantitas continua per ... dividitur in ... superficiem, et corpus ... linea definitur ... Euclide Mathematica ... principium: Longitudo ... linea vero longitudo ... punctis indivisibilibus copulata. Superficies ... sic: Quantitas latitudinis lineis indivisibilibus secundum ... copulata. ... denique sic: Quantitas ... vero profunditatem ... copulata superficiebus indivisibilibus secundum ... Quantitas ... successiva dividitur ... motum, et tempus ... in actu continuo ... pro ut ... tempus ... numerus motus ... prius et posterius ... in Physica pro...]

Quaestio Prima

Quodnam sit constitutivum formale Quantitatis? Proponuntur Aliqua, et Refferuntur Sententiae. S. 1ª

Multitudo Sententiarum in hac parte ex eo oritur quod plura sunt in quantitate propria de quibus merito dubitari potest sint necne eius formale constitutivum. Primo enim invenitur in ea extensio partium in ordine ad se, hoc est, habere partes extra partes unitas per extremitates medio aliquo puncto, indivisibili communi. 2º habet extensionem partium in ordine ad locum, et modo divisibili, hoc est, quod tota quantitas extensa habeat correspondentiam cum loco, ita ut tota correspondeat toti loco, et pars illius parti ipsius loci. 3º habet divisibilitatem in partes ex quibus componitur. 4º impenetrabilitatem, hoc est, resistere penetrationi, quatenus una quantitas non sinit alteram quantitatem coexistere eidem loco, sed vel illam expellit, vel loco cedit. 5 habet distinctionem partium; aliàs non esset in eas divisibilis. 6º tandem habet quod sit mensura rerum corporearum. Mensura enim ex Arist. 10 metaph. text. 2. est id quo magnitudo rei cognoscitur. Manifestum est autem per quantitatem cognosci magnitudinem substantiae, et quorumlibet accidentium. Porro mensura ista est intrinseca quantitati quia per adaequationem ipsius cum substantia cui intrinsece inhaeret, percipimus magnitudinem substantiae. alia mensura est extrinseca quantitati, et datur quando una quantitas arbitraria scilicet ulnaris est mensura alterius scilicet panni, vel alterius rei.

Propter haec Authores varii dividuntur. Antiqui Scotistae dicunt quantitatem constitui per divisibilitatem partium quadam ratione. Alii dicunt constitui per extensionem localem non actualem, sed aptitudinalem: ita eximius Doctor, et plures alii recentiores. Alii pro constitutivo quantitati assignant distinctionem partium substantiae Sic Complutenses, et Valquez. Alii mensuram: sic Mag. Ang. Alii impenetrabilitatem. ita Plurimi ex Jesuitis. et tandem Alii Nuper Moncada statuit pro constitutivo quantitati distinctionem partium quantitatibus pro ut distinctam a distinctione partium substantialium. Nos autem cum thomistis, et eminentissimo Sfondrato, et Aguirre sequentes statuimus conclusionem.

Assertio Nostra Sect. 2.

Quantitas formaliter constituitur per extensionem partium in ordine ad se. Probatur primo ex D. Th. qui op. 70 q. 5ª expresse dicens de quantitate, art. 3. ait: ordo partium in toto includitur in ratione essentiali quantitatis tamquam differentia constitutiva illius; sed ordo partium in toto est extensio partium in ordine ad se: ergo. – Deinde probatur ratione: Id potius quantitati debet explicari per id quod primo intelligitur in quantitate tamquam ratio et radix, sive radix caeterorum, sed extensio partium in ordine ad se est quod primo intelligitur in quantitate tamquam 1º a qua et radix caeterorum: ergo. Probatur minor: ideo quantitas potest mensurare aliquid vel ab alia mensurari quia est extensa per partes in ordine ad se ideo etiam est divisibilis in partes, extenditur in ordine ad locum, et est impenetrabilis quia habet partes extensas in ordine ad se: ergo. Confirmatur: Prius intelligitur in quantitate, quod accidens absolutum est, quod est in ordine ad se, quam quod est in ordine ad aliud; sed ratio mensurae, divisibilitas, distinctio partium, impenetrabilitas, et extensio in ordine ad locum sunt in ordine ad alia ut ex se patet: ergo. Nunc sic: sed illud est forte constitutivum quantitatis, quod primo intelligitur in illa: ergo.

Secundo probatur conclusio: Ratio formalis quantitatis debet in esse formali inseparabilis a quantitate communicata substantiae. Sed sola extensio partium in ordine ad se est inseparabilis a quantitate communicata substantiae, caeteri vero effectus separabiles sunt: ergo. Probatur minor: In quantitate Corporis Christi existentis in eucharistia non separatur extensio in ordine ad se, et tamen caeteri effectus separantur: ergo. Probatur antecedens quoad 1. partem Christus D. in eucharistia vere habet caput, brachia, manus, et pedes suo ordine sive unumquodque extra aliud: ergo. Probatur idem antecedens quoad cetera partem ex D. Th. in 4. dist. 10 q. 1 quaestiuncula 3. ad 2; ubi ait: Ubi non est accipere ordinem partium corporis Christi secundum comparationem ad partes Hostiae, tamen est accipere ordinem ipsarum partium ad invicem in corpore Christi secundum propriam quantitatem. Ergo idem quod primum. Probatur secunda antecedentis pars: Corpus Christi in eucharistia non est extensum localiter; nec est impenetrabile, cum totum corpus sit in tota Hostia, et totum

j qualibet pte; nec ē divisibile; cū divīa Mōria Corporis Chri ñ dividatur; nec eō ē commensurabilis
go.

sed dices: ubi qtitas etiam ñ explicetur per divisibilitatē actualē, optime tamē per radicalē, quæ est
essā qtitati ñ distinguitur: go ñ ē major ratio ut assignetur pro constitutivo qtitati extensio partium
ordē ad se, quā divisibilitas. idē arg.m fieri potest de rat.e mensuræ, de impenetrabilitate &c.
Ad illud go, neg. ans: licet enī divisibilitas radicalis ñ distinguatur ab essā hominis, quis diceret
essā hominis posse explicari per risibilitatē radicalē? go. a pari. Ratio omnium ē: q.d tā divisi-
bilitas, quā aliæ rationes j qtitate repertæ sunt rationes secundariæ, et veluti propietates subse-
quentes ad extensionē partium j ordē ad se. et ubi nulla proprietas radicaliter sumpta distin-
guatur ab essa cujus e proprietas, tamē ñ recte explicatur essā per illā. Insuper
quærenti ñ disputatur num essā qtitati sit radix suarū proprietatū? Nā eiō radicaliter sumptū
distinguatur nec ne ab eadē essa? sed Inquiritur quinā sit conceptus prior, et expressior il-
lius radicis, et hunc dicimus esse extensionē partium j ordē ad se; cetera autē esse solū qti
conceptus secundarios qtitati, cum omnes possint ab illa separari, ut probatū manet.

Solvuntur Argta Sect. 3a

Opones 1.o D. thom opusc. 53 aientem, q.d pria ro quantitatis est ratio mensuræ. Insuper
Phylum, qui 5. meth. cap 13 definit quantitatem in concreto hoc modo: quantum dicitur
quod est divisibile in ea, quæ insunt, quorum utrumqe aut singula unumquid, et
hoc aliquid aptum est esse: go ro fōlis quantitatis juxta D. thom stat in rone mensu-
ræ, et juxta Phylum in divisibilitate. Ad quæ testimonia dic, tam D. thom, quam
Phylum quantitatem descriptive definisse per eius nempe propietates: non autem
negamus tam rone mensuræ, quam divisibilitatem esse propietatem quantitatis.

Argues 2.o rone: attributum fōle quantitatis nequit obenire substiæ; sed extensio
partium in ordē ad se obenit substiæ: go. P. min: substiā matalis havet partes extra
partes; sed in hoc stat extensio in ordē ad se: go. P. mam: substantia matalis ho-
minis V.g. habet partem substialem manus extra partem substialem pedis: go. P. ans
qualibet harum partium corredet parti quantitatis; sed nequit correspondere
parti quantitatis, quin unaquequæ illarum sit extra alliam: go.— Consa maior
nō mim: ad probonem disgō mam: havet partes extra partes rone quantitatis si-
niā; rone sui nō niā, et sīā minori nō siamē quod ad probonem constat.

Dicimus q
substiam matalem here partes extensas in ordē ad se, sicut et extensionem localem
impenetrabilitem, et allia, quæ sunt propia quantitatis; verum hoc non habet rone
sui, sed rone quantitatis, cui subest.— Sed inmediate insurges: substiā ex propio con-
ceptu exigit unam partem ipsius ēē extra alliam, V.g. partem pedis ēē extra partem
capitis: go hoc ñ oritur à quantitate. P. ans: substiā ex propio conceptu exigit par-
tes diversæ ronis; sed hæ partes necesario exigunt ēē unam extra alliam: go. M.
nor patet; et maior stat ex eo, q.d substiā ex propio conceptu exigit ēē totum ethe-
rogeneum, cuius partes sunt diversæ ronis.— Disgō ans: exigit remote idō ans; exi-
git proxime nego ans, et siam. Ad probonem permissā maiori, disgo minorem:
exigunt remote unam ēē extra alliam, transeat minor; exigunt proxime, nego
minorem, et siam.

Igitur cum substiā radicet quantitatem, exigit radicaliter re-
mote omnes effectus quantitatis, quatenus nempe radicat quantitatem, à qua
similes effectus inmediate provenient: unde ex se solum ē remote extensa im-
penetravilis &a; proxime vō et fōaliter rone quantitatis. Nec oppositum hu-
ebincit, quod substiā sit totum etherogeneum; ad ronem enim totius etherogē-
nei, quambis requiratur, quod partes sint diversæ ronis, ñ requiritur, quod una
pars sit extra alliam, sed sufficit, quod partes ad invicem distinguantur; quæ
distio opatitur cum earum penetrone, ut patet in anima rali, et matā, quæ
quambis distinguantur, penetrantur tamē, et ex hoc constat, quod partes diversæ
ronis ñ exigunt proxime, et fōaliter extensionem; allias etiam exigerent impe-

netravilitem, et tunc, quamvis ab eis auferretur quantitas, numquam possent penetrari.

Aduc n̄ quiesces: servata divinitus subst[anti]a sine quantitate, aduc retineret extensionem in ordine ad se: ḡo hoc n̄ à quantitate, sed ab ipsa substantia oritur: P. an̄s: in instanti, quo quantitas auferretur à subst[anti]a, partes subst[anti]æ n̄ possent uniri inmediate inter se adequate: ḡo una maneret inmediate unita alteri et n̄ omnibus. P. an̄s: ut omnes illæ partes unirentur inter se inmediate deberent afluere, et moveri ad eundem indivisibilem locum; at hoc nequit fieri in instanti, q[ui]a motus localis cum sit successivus nequit in instanti fieri: ḡo.

Nego an̄s: ad probonem distinguo an̄s: n̄ possent uniri inmediate inpotentia orta ab ipsis partibus, vel ab unione ipsarum nego an̄s; inpotentia orta à distantia situs, ubi erant sub quantitate, c[oncè]do an̄s, et distinguo sequens: maneret unita alteri, et n̄ omnibus rone distantiæ c[oncè]do sequens; rone p[ro]p[ri]æ impedientis unionem inmediatam cum omnibus, nego sequens. Itaque cum extensio in ord[in]e ad se consistat in unione partium penes extremitates, sive in eo, quod una pars sit extra alliam, cum positiva exclusione unionis partium secundum se totas, sive cum repugnantia, ut una pars sit naturaliter intra alliam, clarissime infertur, partes subst[anti]æ in casu argumenti minime habere extensionem in ord[in]e ad se; q[ui]a licet una pars inmediate uniretur alteri, et n̄ omnibus, hoc n̄ oriretur ex aliquo impedimento, seu repug[nan]tia intra ipsius partis, ut uniatur inmediate cum omnibus; allias esset rone sui impenetrabilis cum allis, quod Adversarii ipsis displicet. Oritur ḡo Impotentia illa unionis ab extrinseco, scilicet à distantia, quam habent partes inter se, quamq[ue] nequeunt in instanti transire. Quod totum illustratur exemplo duplicis substantiæ adequate distincta, quo etiam Adversarii frequenter utuntur: si enim ab utraq[ue] Deus auferret quantitatem, minime exinde unirentur; n̄ quia aliqua resisteret adequate unioni, sed propter utriusq[ue] distantiam: sic Adversarii: sic ḡo et nos loqui possumus de partibus substantiæ distantibus.

Instas aduc: partes substantiæ, ut à nobis ponuntur unitæ, haberent extensionem in ord[in]e ad locum; sed hoc extensio supit extensionem in ordine ad se: ḡo. P. maiorem: extensio in ordine ad locum stat in eo, quod una pars locati sit extra situm, et locum alterius, at iuxta solonem una pars substantiæ esset extra situm, et locum alterius: ḡo. =

Nego maiorem; ad probonem distinguo maiorem: sit extra situm, et locum alterius per se, et exigentia propia, c[oncè]do; per accidens, et rone distantiæ localis, nego maiorem, et dist[inc]ta minori nego sequens. Solutio constat ex dictis: sicut enim extensio in ordine ad se exigit, quod una pars sit extra alliam rone inpedimenti intrinseci, ut sit intra, ita extensio in ordine ad locum exigit, quod una pars sit extra loci, ut sit intra, ita extensio in ordine ad locum exigit, quod una pars sit extra locum alterius ratione etiam inpedimenti intrinseci, ut sit intra. At in casu argumenti partes subst[anti]æ nullum haberent intrinsecum inpedimentum, ut altera esset intra locum alterius: ḡo. Poterit ḡo dici p[arte]s sub[stanti]æ esse n̄ penetratas per accidens, et rat[ion]e sub[stanti]æ n̄ tamen per se, et rat[ion]e sui: Numq. au[tem] ... includunt abolute esse impenetrabiles, q[uia] Impenetrabilitas ... intrinseca repug[nanti]a ad mutuam ... degrey Contactus q[ua]s ... illi n̄ Compet[it] rat[ion]e sui.

Argues 3º: partes subst[anti]æ ablata quantitate habent intrinsecum inpedimentum, et repugnantiam, ut uniantur se totis: ḡo habent extensionem in ordine ad se. P. an̄s: ponamus triplicem partem A. B. C. quarum qualibet potest cum duabus allis uniri; at non adequate: ḡo. P. minorem pars A adequate unita cum B non est unibilis cum C: ḡo. P. an̄s quod est univile caret unione; sed si pars A est adequate unita cum B non caret unione: ḡo. ~~Confirmatur~~

Ingeniosum quidem argumentum, ni multiplici subjiceretur instantiæ, quod sic ostendo: anima rationalis, utpote indivisibilis adequate, et 2[um] se totam unitur iuxta omnes pedi, et tamen 2[um] se tota univilis è capiti: ḡo licet pars A sit adequate

unita B. poterit esse adequate unibilis C. Rursus quelibet forma unitur adeq
te matâ; et tn̄ est adequate unibilis existentiæ, subsistentiæ, et accidentibu
cipue quantitati: g°. Idipsum constat in casu penetrationis duorum corporu
pluribusq.ᶜ alliis, quos brebitatis causa ommitto.

Iam ad argumentum respond
nando añs; ad probonem ~~distinguo maiorem~~ nego minorem: ad huius probonem disting
nego añs, et ad istius probonem distinguo maiorem: quod est unibile caret unione u
eo, cum quo est unibile idô; cum eo cum quo est unitum nego maiorem, et di
tincta minori nego cram̄. Itaq.ᶜ pars A. adequate unita cum parte B tantum
caret unione cum C, non vero cum B; ideoq.ᶜ est ulterius unibilis cum C: et
tio est; quia cum natura sua non sit repulsiva, nec restrictiva, secum admittit a
am quamcumq.ᶜ similiter non repulsivam; unde sto adequate uniatur cum B, ulte
us unibilis est cum C; quod instantiis aductis clarissime cernitur. Sed insurge
corpus adequate ab uno loco circunscriptum nequit simul ab allio circunscribi
natura termatâ per propiam subsistentiam nequit per alliam terminari; ma
ria actuata per unam formam nequit per alliam actuari: g° pars adequate u
ta cum B. nequit ulterius uniri cum C. Exempla antecedentis sunt thomas
rum, et consequentia â paritate constat.

Respondeo tamen permisso antecedenti, n
gando consequentiam; quia supta thomistas corpus circunscribitur, natura termat
matâ actuatur adequate tam intensive, quam extensive; atamen pars A n
uniatur adequate intensive cum B. non tamen adequate extensive; allias nec
de potentia absoluta Dei posset simul uniri cum allia, quod est absurdum. R
tiones thomistarum pro exemplis antecedentibus non est huius loci inbestigare, un
nobis sufficiat eorum asignare disparitem. Ratio igitur nostræ solutionis ē: quia
impedimentum totalis unionis duarum partium est supta comunem Phyllosoru
sententiam ᶜᵗ Durandum quantitatibus earum stactus, roñe cuius una pars u
sistit introductioni alterius tam intra se, quam intra locum; unde ablato m
raculose â quantitate stactu, non expellet alliam â loco. Cum g° pars A abla
ta quantitate non habeat stactum quantitatibum, nec illum adquirat per uni
nem totalem cum parte B, hinc ē, quod roñe sui nec â loco, nec â se ex
cludit partem C, et consequenter quantum est ex se poterit uniri cum
illa, licet impediri posset ab extrinseco, ~~vel~~ distantia scilicet, vel presentia
supernaturali â Deo in casu separaonis collata.

Arg. 4°. distinctibus quantitas nequit ab ipsa se
parari; at extensio in ordine ad se separatur ab ipsa: g°. P. min: Corpus C. Domini habet in eucharistia
prop. quantitatem, et tamen n̄ habet extensionem in ordine ad se: g°. Resp. concessa maj. dist° min; extensio actua
lis seclusa, aptitudinali nego minorem et sic distincta seq. probl., nego seq. Licet enim quantitas Corp. D. in
euch.ª careat extensione actuali, n̄ tamen aptitudinali, sicut supra de exig.ª subjecti accidentis
dictum est. Hæc solutio quo ad presens sufficit, nec ego possum impugnare Adversarios: verum quia
D. Th. docet partes Corporis Chti manere in Eucha.ª penetratas in ordine ad locum, carere tamen in ordine
ad se, ut ex ejus textu assertio probato constat; ideo alitur prestat occurri arg. neg. mi; ad pro
bationem negatur consequentia: quia licet caput sit in loco pedis, n̄ tamen ē ipsa pedis: hinc si quis
licentissimos, ut ita loquar oculos haberet quibus modum illum ineffabilem quo Corpus Chti ē in sa
cramento clare inspiceret, videret plane, omnia minutissima quaq. Hostie particula omnes Corp.ᵒ Chti
partes sine ulla confusione distinctas, unitas, et ita quo ad se coordinatas sicut modo in Cælo
existunt.

Arg. 5. distinctibus quantitati ē quod primo intelligitur in ipsa: at primo intelligitur distinct
partium: g°. Confirmatur: Numerus ē quantitas et tamen n̄ habet extensionem cum constet unitatibus
indivisibilibus: g°. Distinguo maj: Quod primo intelligitur tamquam propria differentiale dedo; tam
quam propria commune, nego maj. et sic distincta min. nego conseq. Distin° ē propria comm. sub. et quantitati

~~vde~~ vnde sequit̃ esse ratio a priori eorum quæ in quantitate reperiuntur, et denique nec illum differentialem distinctionis. Ad confirm. distinguo maj. et tamen non habet exceptionem divinæ, duo divisa nego majorem, mi, et denique. Numerus est quantitas discreta; vnde solum potest habere aliquo divisa continuitatem in ordine primo, secundo, et religiosorum vnitatum: non vero habet corporum divinæ quæ in vera vnione medio aliquo tertio communi distincta.

Quæst. 2.ª Num Subst.ª materialis habeat partes realiter distinctas independenter a quantitate? Aliqua supposit. et R. S.

Sect. 1.ª

Triplex est genus partium: Phisicæ, vt Corpus, et anima: Metaphisicæ, vt genus, et differentia: entitati[v]æ, et integrantes, quæ vel sunt eiusdem, vel diversæ rationis. Hæ appellantur partes etherogeneæ, vt Caput, brachium. illæ Homogeneæ, vt partes aquæ, et de his vltimis est labor et opus in præsentiarum, in qua supponitur non loqui de distinctione sumpta pro ordinaria dispositione, et prout confusioni opponitur, sed de distinctione vt opposita identitati. Sicque inquiritur: an distinctio partium subst. Capitis v.g. et pedis in homine proveniat a sola quantitate? Dica quod Prima Sent.ª est PP. complurium asserentium subst. materialem adhuc dum est sub quantitate non habere partes substantialiter distinctas, sed esse substantialiter simplicem, proindeque esse totam sub tota quantitate, et totam sub qualibet parte quantitatis. 2.ª est Joannis a S. Th. Soto, Araujo, et aliorum propugnantium substantiam sub quantitate habere partes entitatibus distinctas; non tamen proprias, et independenter a quantitate: vnde ablata divinitus quantitate a subst.ª hæc non haberet [partes], sed propensioni ad partes actu distinctas. 3.ª denique tenet subst. materialem nedum dum est sub quantitate, sed propensioni ad illam, vel ab illa separatam, habere partes entitatibus distinctas. sic communiter Thomistæ, Scotistæ et Recentiores, et denique Nostrates cum Em.º Aguirre, et Ill.mo Ormeda.

Prima Ass.º Nra Sect. 2.

Subst.ª sub quantitate habet partes realiter distinctas; et denique non est tota sub tota quantitate, et tota sub qualibet parte. Probatur. Separabilitas realis est signum evidens distinctionis realis; sed vna pars subst. sub quantitate est realiter ab alia separabilis: ergo. Major constat principiis omnibus notis desumptis quæ ex Philosopho lib. 7. Topicorum c. 1 text. 15 aiente: oportet videre, an possit alterum sine altero esse, sic enim idem nequeunt. Pr. mi: Pede a corpore separato, subst.ª manet in vtraque parte; sed non coniuncta: ergo separata. Resp. complures, separabilitatem realem arguere distinctionem realem potentialem, non vero actualem, et denique dum partes subst. non sunt separatæ solum habent distinctionem realem potentialem; adveniente autem separatione habent distinctionem realem actualem. sed quis talia audivit? ergo ex quo omnibus principiamus vnam partem subst.ᵉ posse separari ab alia, minime inferre licebit distingui realiter actualiter ante separationem.

Impugnatur tamen solutio. subst.ª pedis separata a subst.ª Corporis distinguitur realiter actualiter a subst.ª Corporis iuxta solutionem: ergo etiam ante separationem. Pr. denique. subst.ª pedis separata est realiter actualiter eadem ac ante separationem; at separata non est realiter actualiter subst.ª Corporis: ergo nec ante separationem. Patimus consequentiam, et denique probo: Quia idem manens idem semper natum est facere idem. Rursus ex hoc ipso: Vel subst.ª pedis ante separationem habet per identitatem realem actualem aliquid quod non habet post separationem, vel non? Si primum: ergo non est eadem antea ac postea sic 2: inferro sic: sed separata non habet identitatem realem actualem cum subst.ª Corporis: ergo nec ante separationem. tandem sententia istæ incredibilem omnino reddunt plurima absurda et ea insolutæ. Primo signidem ex ea sequitur falsum esse princip. illud, quæ sunt eadem vni tertio sunt eadem inter se; nam subst.ª pedis separata est eadem cum subst.ª pedis coniuncta capiti, et subst.ª capitis est eadem cum subst.ᵉ pedis coniuncta, et tamen subst.ª pedis separata, et subst.ª capitis non sunt idem inter se. Rursus sequitur, modum quo Chr. D. est in Sacram.º non esse mirabilem; sicut enim complures ponunt subst. materialem indivisibiliter sub quant.ᵉ existentem, vtique facile intelligeretur Corpus Christi quantum indivisibiliter in Sacram.to existens. mitto plura alia quæ a ratione, cum ab inconvenienti, quæ passim facile quibus omnibus se offerent.

2.ª Ass.º Sect. 3.

Subst.ª antecedenter ad quantitatem habet partes realiter distinctas, et denique earum distinctio non oritur a quantitate tamquam a ratione formali. Pr. primo delucido ex D. Th. 1 2 q. 17 a. 4 in corp. vbi ait: totum in genere subst. compositum ex suis partibus vel integralibus, vel essentialibus est vnum simpliciter. ergo ita D. Th. datur in genere subst. compositum ex partibus integralibus; sed compositio est distinctorum vnio: ergo

dantur partes integrales distinctae in genere substantiae; at quod est in genere substantiae non dependet a quantitate, illa antecedenter

3º Probatur ratione. Partes substantiae distinguuntur realiter distinctione substantiali: sed distinctio substantialis requirit oriri formaliter a quantitate: ergo minor destruitur; quia effectus substantialis requirit a forma accidentali provenire, cum effectus formalis formae sit ipsa forma communicata. Probatur major: distinctionibus, et distinctae idem sunt; at partes substantiae distinguuntur distinctionibus substantialibus: ergo etiam distinguuntur distinctione substantiali = Respondebis, partes integrales in esse substantiae non distingui per quantitatem, sed solum in esse partium integralium; unde cum hoc ipsum sit quid accidentale et in esse partium tantum distinguantur, hinc est quod distinguuntur per quantitatem.

Sed contra est 1º: substantia pedis antecedenter ad quantitatem non est realiter substantia capitis: ergo realiter est distincta; at antecedenter ad quantitatem non distinguitur per quantitatem: ergo 1ª negatio destruitur, quia distingui realiter ab alio nihil aliud est, quam non esse realiter cum illo. Probatur antecedens: substantia pedis est realiter distincta a substantia capitis, in eodem instanti per quantitatem; at non esset ita distincta, si antecedenter ad quantitatem esset realiter substantia capitis, cum repugnet unum realiter idem, et non esse realiter idem in eodem instanti: ergo. = 2º: ablata divinitus quantitate a substantia, substantia pedis non maneret identificata cum substantia capitis: ergo distincta. at non per quantitatem, quae tunc non esset: ergo. Probatur antecedens: quae realiter distinguuntur numquam possunt realiter identificari; at substantia pedis sub quantitate realiter distinguitur a substantia capitis: ergo.

Solbuntur Argumenta S.A.

Opones ad 1ª assertionem, D. Thomam, qui 3 p. q. 76 art 3. ait: manifestum est autem, quod natura substantiae tota est sub qualibet parte dimensionum, sub quibus continetur, sicut sub qualibet parte aeris est tota natura aeris, et sub qualibet parte panis est tota natura panis, et postea subiungit, quod ad huius similitudinem est corpus Xti in Eucharistia sub tota quantitate panis, et sub qualibet parte. Ergo substantia sub quantitate est ~~sub~~ tota sub tota, et tota sub qualibet parte. Et consequenter non habebit partes realiter distinctas. Distinguo solutionem distinguens: quod substantia sub quantitate est tota sub qualibet parte, tota in quam quoad essentiam metaphysicam specificae unitam solo statim, quoad natam, et identitatem physicam realiter videratam nego statim. Hoc est, quod in qualibet parte aeris, et panis inveniuntur praedicata essentialia panis, et aeris, non vero omne, quod quantitative, et extensive est panis, et aer: quae solutio applicari debet aliis D. Thomae testimoniis, quae a nos congerunt Adversarii.

Verum huic intelligentiae non acquiescentes Complutenses aiunt: D. Thomam ad explicandum Xtum D. esse totum sub tota hostia, et totum sub qualibet parte utitur exemplo substantiae; sed Xtus est totus sub qualibet parte hostiae necdum totalitate essentiali, sed etiam integrali: ergo dum dicit, quod natura substantiae tota est sub qualibet parte dimensionum, loquitur de substantia necdum essentialiter, sed etiam integraliter accepta. = Concessa maiori, et minori nego consequentiam. Intentum igitur S.D. est probare, quod sicut in qualibet parte panis est tota natura panis totalitate essentiali; sic in qualibet parte hostiae est totus Xtus totalitate essentiali, et integrali: haec autem expositio consonat ipsi D.S. aienti art. ultimo, <u>totum corpus Xti esse totum in qualibet parte hostiae in qua erat verum dicere esse substantia panis quoad essentiam</u>. Praeterquamquod paritas non exigit omnimodam similitudinem; sed tantum proportionalem; alias sicut ad divisionem quantitatis dividitur substantia; sic dum dividitur hostia, divideretur Xtus, quod est absurdum.

Contra 2ᵐ assertionem obiiciunt etiam D. Th. qui Quodlib. 9. q 4. art. 2. ait loquens de partibus materiae: <u>Diversitas autem partium non potest intelligi in materia non intellecta divisione, nec divisio non intellecta dimensione</u>, quia substantia quantitate <u>sublata, remanet</u> indivisibilis. ergo substantia aut materia de se non habet partes diversas, sed ~~tota~~ diversitas se tenet ex parte quantitatis. Respondetur ex Doctrina Thomisticarum, diversitatem partium non posse intelligi non intellecta quantitate de connotato, non tamen in recto, et per modum formae tribuentis diversitatem. Distinctio enim partium materiae sumitur in hac sententia ab ordine ad diversas partes quantitatis, ideo quod non intellecta quantitate ut termino illius ordinis, et respectus, non intelligitur diversitas partium, sublataque quantitate remanent substantia indivisibilis proxime virtute naturali ab agente corporeo, non vero indivisibilis per Deum, aut Angelum. Cum quo stat quod de se habeat partes distinctas.

Arg. 3 rat: Subª mat. independens a forma non e composita integraliter: ergo non habet partes integrales actu distas. P. ans. omne compositum vel e essentiali ex actu scilicet, et potª substantialibus, vel accidentali ex subiecto nempe, et accidenti; at subª mat. nullum habet independens a forma: ergo. Confirm. P: forma mat. et subª iuxta Thom. nullum ex se habet actum; sed actus e qui distinguit: ergo ex se nullis distinctionibus habet. = Confirm. P. Compositio e distinctorum unio: sed in matª non requirit dari unio partium independenter a forma: ergo. P. mi. illa unio non potest esse dissolubilis, alias alia unione indigeret, ut ipsæ partes uniantur, sed aliquando nec etiam potest esse indissolubilis, quia tunc impediret penetrationem partium: ergo.

Argm. directe probat nec quantitatem esse integralem compositionem, quam Advers. negant. Resp. ergo neg. ans. ad Prob. nego consequentiam, quia præter duplicem essentialem, et accidentalem datur compositio integralis quæ nec ex subº, et forma accidentali resultat, nec actum et potentiam exigit, sed præcise partium unionem. Hæc autem compositio integralis erit substantialis, si partes substantiales sint, et accidentalis, si accidentales. et si ergo independenter a forma non detur in subª compositio essentialis, seu per modum actus, et pot., nec accidentalis physica ex subº, et forma accidentali resultans, datur tamen compositio integralis, quæ quidem substantialis e cum partes sint substantiales. Potest etiam dici accidentalis logice, quatenus accidentaliter partes uniuntur, et in hoc sensu etiam compº subst. accidentali dicitur, quod autem talis compº integralis detur constat, ipsa quod integraliter sint et pota accidentaliter uniuntur. Quod autem talis compº integralis detur constat, ipsa quantitate integraliter actum et potª accidentaliter uniuntur. = Ad 1m Confirm. dist. maj.: non habet actum nec ordinem ad illum nego, actum præcise concedo maj. et sic dist. min. nego conseq. Mª pª S. Thom. sententia quod caret actu, non tamen caret ordine ad illum; unde eius partes per ordinem ad diversos actus distinguuntur de quo in Physica.

Pro quo adde quod compositionis essentiali[s] ... integrali ... stat, quod illa ... diversas naturas ... ita enim quidem naturæ ... distinctæ ... unde partes componentes integrale debent esse ... completum in esse integrali ... illa completio obstet ad compositionem, ut patet in natura ... essentiali, quæ quoniam completa quia ... naturæ, et etiam, non composita. ... subsistit compositio ... ex qua com... unum per se substantia ... sequitur ergo, quod cum quævis substantialis habeat eam ... naturam essentiæ, ac aliæ ... per se integralibus ... composite cum illa ... essentiale compositionem, ... e unio distinctorum ... sub illa ratione non est distinctio ... unum per se integrale ... quamvis ... sub ratione non est distinctio.

2º dices: Substª mat. requirit esse composita ex partibus integralibus: ergo nulla e solutio: P. ans. Ima [sic] materia 1ª e substª mat.; sed non e composita ex partibus integralibus: ergo. P. mi.: si esset composita ex partibus integralibus, ex ipsa, et forma substantiali non posset resultare unum per se; sed ex mª, et forma resultat unum per se ergo. P. maj.: si matª 1ª esset composita ex partibus integralibus, esset aliquod totum actu, et completum in linea subs.; sed requirit resultare unum per se ex mat. et forma substantiali, ut formatª 1ª prout est aliquod totum actu, et completum in linea subs.; alias duplex daretur totum completum in linea subs., matª videlicet ipsa, et totum ex matª, et forma resultans quod e implicatorium: ergo. = 2º. Si matª esset composita ex partibus integralibus, esset corruptibilis; sed hoc repugnat: ergo. minor constat, nam juxta omnes matª 1ª e ingenerabilis, et incorruptibilis. P. maj.: si matª 1ª esset composita ex partibus integralibus haberet unitas. Sed hoc ipso esset corruptibilis: ergo. P. minor. tunc casu posset amittere unionem; sed hac amissa corrumperetur, sicut amissa unione matª, et formæ corrumpitur homo: ergo.

Ad 1m Resp. dico nego ans; ad P. neg. min., ad P. neg. maj.: ad ritus P. dist. majorem: esset aliquod totum integrale, et completum integraliter concedo; essentiale et completum essentialiter nego maj. et sic dist. minori neg. conseq. = licet matª 1ª respectu partium integralium ex quibus componitur sit totum aliquod integrale, in linea subs., valet tamen comparari ad formam velut potª ad actum, sicque semper remanet perfectibilis per formam; porro, cum ipsa componitur totum aliquod essentiale, in linea subs. latio omnium e, quia non quævis compositio aufert perfectibilitatem a subª, sed solum illa quæ subiectum ultimo perficit ut patet in quantitate quæ integraliter completa in subª Adv. compositionem cum subª facit. = Ad 2m nego majorem: ad P. neg. min. ad huius probationem nego minorem quæ non probat similem: Quia homo essentialiter componitur ex corpore et anima uniti, et ideo unio utriusque essentialis est ipsi quæ hac deficiente, homo ipse deficit et corrumpitur. Matª autem 1ª non exigit essentialiter unionem partium substantialium; imo tota quantitas substª sub qualibet eius parte salvatur, et ideo quamvis corrumpatur, et deficiat unio partium, matª non deficit, nec corrumpitur.

Arg. 4: Pes, et caput (caro et ossa) v.g. sunt partes integrales distinctæ sed distinctio harum partium non provenit a substª independenter a forma: ergo. P. mi.: Pes, et Caput distinguuntur penes figuram, caro autem et ossa penes durum, et molle; sed totum hoc provenit a forma: ergo. Argm tangit difficultatem circa principium individuationis, quæ in libris de Gen. solet examinari. Pro nunc autem dico, quod licet prædictæ partes distinguantur penes diversam figuram, et penes durum et molle per quantitatem, nihilominus proprium ad istum, et quodlibet aliud accidens erant substantialiter, et entitative distinctæ, quamvis omnes erant partes substantiales, et quælibet illarum suam intrinsecam entitatem habebat ad quam immediate sequitur distinctio.

Arguens 5º: si Subª haberet partes distinctas illas haberet unitas; sed dici nequit: ergo. P. mi.: si illas haberet unitas, vel esset unitas se ipsis, vel mediis indivisibilibus; at nullo modo: ergo. P. mi. Non esset unitas se ipsis cum solum sic uniantur, quæ se habent per modum actus, et pot., cuiusmodi non se habent partes subs.; aliunde nec esset unitas mediis indivisibilibus, quia cum hæc solum attingant partes penes extremitates, constituant continuas, quod sine quantitate repugnat: ergo. = Respondeo,

quod subsistat habet per se unitatem ex ipsis, non medio aliquo indivisibili; quia quis et subs
si se habeant ad invicem per modum actus, et potentiae, omnes tamen rationem partis sortiuntur
a toto, quod sufficit ut se ipsis uniantur. Solutio constat ex D. Th. 7 Met. q.
ad argumentum: in omni compositione oportet esse partem, et actum, quae vel una pars in actu respectu
alterius, vel saltem omnes partes sunt sicut potentia respectu totius

Linia superf., et Corpus sunt species quantitatis continuae

Pro complemento inquires: Num linia superficies, et corpus sint propriae species quantitatis continuae
ad quod affirmative resp. cum communi sententia, et probatur: Quae vere et proprie participant rationem quantitatis continuae, sunt ejus species; sed linea superf. et corpus vere et. ergo. Probatur minor: propria ratio quantitatis est extensio
sed propriae participant extensionem ut ex dictis; igitur et. Dices: linea ordinatur ad componendam superficiem, et superficies ad corpus: ergo saltem haec non sunt quid completum ac per
inde nec species quantitatis. = Resp. ideo punctum indivisibile non est species quantitatis, quia ordinatur ad componendam lineam. ergo si linea, et superficies ordinantur ad aliud non sunt verae species quantitatis.

et quidem species infimae.

Fatemur lineam ut indivisibilem versus latitudinem, et superficiem versus profunditatem ordinari ad corpus componendum,
quare non esse verae species quantitatis, quia ut indivisibiles non possunt esse extensae quod necessario requiritur ad veram quantitatem: cum hoc autem optime componitur quod linea ut divisibilis versus longitudinem, et superficies versus latitudinem sint species quantitatis, cum sic ejus rationem participent. = Instabis: linea etiam
ut divisibilis ordinatur ad superficiem componendam: ergo nec ut divisibilis est species quantitatis. Probatur antecedens: superficies est divisibilis etiam versus longitudinem; sed hanc divisibilitatem habet a linea: ergo. = Resp. antecedens
ordinatur per se, et primo nego; per accidens, et secundario concedo antecedens: et nego consequentiam. ad probationem distinguo majorem: est divisibilis materialiter versus longitudinem, concedo; formaliter, nego majorem, et distinguo minorem
habet a linea materialiter, concedo, formaliter, nego suppositum. Ratio formalis divisibilitatis superficiei quae talis
est ut distincta a linea, et corpore est divisibilitas versus latitudinem: divisibilitas autem versus longitudinem se habet per suppositionem, et materialiter: unde si per possibile, vel impossibile deficeret divisibilitas versus longitudinem, divisibilitate versus latitudinem remanente, adhuc salvaretur propria ratio formalis superficiei: ex quo constat lineam ut divisibilem tantum materialiter per accidens, et secundario ordinari ad superficiem; quia ad illam formaliter constituendam, de materiali se habet divisibilitas versus longitudinem. ordo autem iste non obstat totalitati; et complectioni lineae ut patet in definitione ordinata ad demonstrationem. Quae doctrina applicata videtur tibi si argumentum fiat de superf. respectu corporis; in hujus ratio formalis in sola divisibilitate versus profunditatem salvatur.

Quaeres 2°: Num species praedictae sint species infimae? Resp. affirmative; quia quod linea, recta, et obliqua v.g. dividatur, et superficies in quadratam, circularem, concavam et convexam; corpus in sphaericum, cubum, planum, et rotundum, etiam tamen divisiones sunt accidentales, seu subjecti accidentia, quia diversitas per membra divisionum potius a diversa figura, quae ab extensione provenit, cum invariata extensione, eadem linea posset esse modo recta modo curva ~~obliqua~~ et sic de aliis. ~~Quod etiam nunc solet ... semper, et totus sint ... in Abbrevingus libri~~

Num., et Orat.° sunt verae species quantitatis.

Inquires 3°: Num Numerus praedicamentalis, et oratio sint unum per se, verae species quantitatis? affirmative resp. et probatur ex D. Th. 5 metaph. lect. ult. hic ubi:
compositum quodque sortitur speciem ab aliquo uno quod est vel forma, ut constat in corpore mixto
vel compositio, ut patet in domo, vel ordo ut patet in silaba, et num.; et tunc oportet, quod
totum compositum sit unum simpliciter. Constat etiam ex Phil.° 8° met. C. 6 ajente: Ea quae
a artificialia; quaedam vero, quae ad unum ordinantur ut sillaba, et numerus = Deinde ra
natas; et num. et oratio sic habent partes: ergo. P. mi: numerus ternarius v.g. constat
ratione, et 3a unitate. et similiter silaba duabus vel tribus literis; sed unitas dicitur per
ordinem ad 2m, 2a per ordinem ad 1m, et 3m contra per ordinem ad 1m, et 2m, quia nec prima valet
multiplicari sine 2a, 2a sine 1a, et 3a, et 3a sine 2a, et 2a; quod idem dicendum de ordine respectivo lite
rarum cujuslibet sillabae: ergo. ~~...~~

8a

Disput. 2a de Qualitate Praedicam.to

Quid, et quotuplex sit Qualitas Examinatur

Qualitas in praesenti non sumitur pro diff.a metaph.a seu de qua in log.a docuimus praedicari in quale quid, nec pro quavis accidentali perfectione sive propria sive communi de qua similiter dicitur, in logica de prop.o, et accidenti egimus, praedicari in quale, vel necess.o, vel contingenter. Ut ergo sermo de qualitate pro ut est praedicamentum accidentalis, sive accidens physicum a quantitate, reliquisque accidentibus distinctum per quod interrogati quale sit res respondetur alba v.g. vel nigra: et sub hac acceptione a Pho definitur: Qualitas est, qua quales esse dicimur. ubi ut videtis abstractum explicat per concretum. Neoterici plures nimis audacter hanc Philosophi definitionem despiciunt, et eo quod ignotum per aeque ignotum declaretur. verum illi nullam usque adhuc adinvenerunt, quae vel diminuta vel redundans vel obscurissima non appareat, ut videre licet in Authoribus omnes illas referentibus et refutantibus. Nihilominus fatetur Philosophorum Princeps non adeo clare in praesenti procedere; etenim sicut ab omnibus admittitur def.o entis per hoc quod sit id quod habet esse, etiamsi esse notius ipso ente non sit, admitti etiam potest def.o Philosophi, in genera suprema nequeunt clarâ def.e explicari. Ego tamen ab exp.a ductus, existimo quod aliquam qualitatis notionem habere possumus per hoc quod sit Accidens alterativum subjecti. Sic de aliquo mutante mores, figuram, aut Colorem dicimus alterari, et apellatur alter.

(In margin: Hic cap. 2. cathegoriarum sic dedefinitur loq.a Est hoc cathegoria quasi diffinita facilius quod generis in omnes accidunt; ideo non parum quid enit qualitatis per a propre spiritum mentis vivaciter se rumoris: si qui se cornet?)

In quatuor species divisit Phus qualitatem. 1a est Habitus, et dispositio: 2a Potentia, et impotentia: 3a Passio, et passibilis qualitas: 4a forma, et figura. Habitus est qualitas difficile mobilis a subj.o per quam subjectum bene, vel male se habet. Dispositio est qualitas facile mobilis a subj.o, per quam subjectum bene vel male se habet. Ubi advertite posse quandoque habitum esse per accidens esse facile mobilem a subj.o vel propter subjecti dispositionem pravam, vel propter instabilitatem causarum. Similiter ob rationem oppositam potest dispositio per accidens esse difficile mobilis a subj.o: unde differentia utriusque non stat in facili, vel difficili mobilitate absolute; sed in eo quod habitus exigat natura sua moveri difficile, dispositio vero facile.

Potentia hic non intelligitur non repugnantia ad essendum, vel quilibet aliud habendum quae communiter dicitur pot.a logica, et obj.a; sed tantum pot.a physica, quae in vi, facultate, seu capacitate agendi, vel recipiendi sita est: et definitur: Qualitas per se primo ordinata ad actionem, et passionem: unde ipsa est principium proximum operandi per se primo ordinatum ad operationem, ut intellectus ad intelligendum, voluntas ad amandum. Impot.a non sumitur pro negatione potentiae, sed pro pot.a debili, et malis contrariis dispositionibus impedita, ut visio et deambulatio in sene, et aegroto. Ad hanc speciem reducuntur aliquae, quae quamvis nullum producant effectum, nihilominus agunt resistendo fortiter, ut duritiem in adamante quae pot.a dicitur et fragilitas in vitro quia parum resistit impot.a nominatur

Passio non sumitur pro receptione alicujus effectus; qua ratione dicimus Christum D. pro nobis durum passionem sub Pontio Pilato pati: sed sumitur pro receptione formae quantum conveniente subjecto, quae receptio si ex repentina oriatur causa, ut pallor ex metu dicitur passio: si autem ex causa permanenti ut pallor ex melancolica complexione dicitur passibilis qualitas: unde passio, et passibilis qualitas accidentaliter tantum distinguuntur nimirum penes brevem, vel diuturnam durationem, unde utraque hac def.e explicatur: Qualitas sensibilis causata ex alteratione. = forma, et figura pro eodem sumuntur definiunturque: qualitas resultans ex terminatione quantitatis. Sic fig.a Circuli ex unica linea spherica. quadrati vero ex quatuor rectis constat. Ad summum autem solum accidentaliter differt forma a figura, et fig. Etenim nempe fig.a in viu loquendi dicitur illa partium disp.o quae reperitur in naturalibus, ut figura hominis, bobis etc.a forma vero disp.o illa quae artificialibus invenitur ut forma Domus Navis etc. 1a Proprietas qualitatis pro priori est habere contrarium: 2a recipere magis, et minus: 3a quod ab illa res dicantur similes, vel dissimiles; quae tamen rigorose proprietates non sunt; quia 1a non convenit coloribus mediis: 2a non convenit figuris: 3a denique non omnibus praedicamentis adaptari.

Disput. 9a de Rellat. Prædicam.to

Quid, et quotuplex sit Rellatio ostenditur.

Relatio idem est ac tendentia, seu respectus unius extremi ad aliud, et dividitur 1o in realem, et rationis; illa reperitur inter extrema realiter distincta: hæc tantum exigit distinctionem intentionalem. Relatio realis, quæ propria est hujus prædicamenti, dividitur 1o in relationem secundum esse, et relationem secundum dici, quarum discrimen non uniformiter explicatur ab Authoribus; alii enim asserunt, distinctionem hanc coincidere cum 1a; alii considere cum divisione relationis in prædicamentalem, et transcendentalem. Relatio secundum esse est, cujus esse consistit totum in respectu, ut paternitas, filiatio, et similitudo: relatio vero secundum dici est, cujus esse est formale absolutum, nequit tamen explicari nisi per respectum ad aliud; sic scientia formaliter importat rationem qualitatis absolutæ, nequit tamen explicari nisi per ordinem ad objectum scibile. Relatio realis secundum esse dividitur in increatam, et creatam. 1a solum reperitur in divinis, et continet paternitatem, filiationem, spirationem activam, et passivam, de quibus Theologi. Creata continet sub se omnes relationes creatas; et dividitur in transcendentalem, et prædicamentalem. 1a dicitur illa, quæ specie, et determinate constituit hoc prædicamentum, nec ad aliud se extendit; 2a vero per omnia prædicamenta, et rerum genera divagatur; sic omne ens creatum dicit ordinem ad 1am causam, a qua necessario dependet: omne accidens ad subjectum, cui aptum est inhærere; actio, et motus ad terminum; visio ad colorem, cognitio ad cognitum, et sic de aliis.

Hæc apud omnes indubia sunt; verum difficile est assignare rationem, quæ utriusque relationis discrimen tradat. Aliqui asserunt relationes prædicamentales requirere terminum realem, realiterque existentem; transcendentales autem tantum exigere terminum possibilem, vel objective existentem, quamvis multoties illum habeant realiter existentem. Alii dicunt, relationes prædicamentales aliquomodo accidere rei relatæ; transcendentales vero esse rei relatæ essentiales. Recentiores utriusque relationis discrimen statuunt in eo, quod transcendentalis identificatur adæquate cum suo fundamento; prædicamentalis vero includit inadæquate terminum. Alii communiter, inter quos eximius Doctor, hanc assignant generalem regulam pro utraque distinguenda relatione, videlicet, relatio prædicamentalis est illa, quæ pure respicit terminum, id est, nullum aliud munus exercet, quam respicere terminum, ideoque sic eam definiunt: cujus totum esse est ad aliud se habere. Relatio vero transcendentalis aliquod exercet munus erga terminum, ut patet in exemplis adductis. Huic opinioni nobis acquiescere visum fuit, cæteris omissis explicationibus.

Ex dictis ergo infertur, relationes transcendentales coincidere cum relatione secundum dici, relationes vero secundum esse ad plura se extendere, quam relatio prædicamentalis; et ratio est; quia relationes divinæ Patris, Filii, et Spiritus Sancti, similitudoque respectus universalis ad inferiora, aliæque intentionales logicæ sunt relationes secundum esse, cum totum illarum esse sit ad aliud se habere; et tamen non sunt relationes prædicamentales; quia 1æ ut pote infinitæ debent dici supraprædicamentales; 2æ vero ut pote vel fictæ, vel saltem intentionales, extra prædicamentales. Insuper pro clariori rellationis notitia advertite quatuor necessario in rellatione reperiri. Primum est subjectum ipsius rellationis, quod dicitur fundamentum remotum: 2m ratio fundandi, quæ dicitur fundamentum proximum: 3m ipse respectus, seu ordo formalis, qui est ratio fundata et denique 4m terminus illius respectus. In Petro v. g. qui Pater sit, omnia nota fiunt: Petrus enim est subjectum quod refertur. ipsa actio generativa qua posita, resultat rellatio, est ratio fundandi. Paternitas est ipsa rellatio, seu ratio fundata. et filiatio est terminus talis rellationis.

et apellatur fundamentum proximum. Paternitas

His positis, Rellatio prædicamentalis potest dividi 1o ratione fundamenti proximi, 2o ratione separationis inter extrema rellata. Ratione fundamenti proximi omnes rellationes ad tria genera reducit Philosophus 5 metaph. c. 15. Rellationes primi generis sunt quæ fundantur in unitate et

multitudine. Nom^e autem unitati tertium intelligitur Convenientia, quae si sit in aliquo primo essentiali dicitur identitas non physica et formalis, sed logica, seu fundamentalis: si sit in qualitate dicitur similitudo; si in quantitate dicitur equalitas. Nomine multitudinis intelligitur disconvenientia, quae si sit in essa dicitur diversitas, si in qualitate dissimilitudo; si in quantitate inequalitas: ex quo in proverbium abiit hoc dictum Philosophi: Unum in sub^a facit idem, in quantitate equale, et in qualitate simile.

sive physica vel lr. Relationes 2. generis sunt quae fundantur in actione, et pas^{et}, ut Relatio Patris ad filium, subjecti ad formam, et econtra; sive morali ut rell^o Magistri ad Discipulum per in influentia morali fundatur. Relationes 3 generis sunt quae fundantur in mensura, et mensurabili, si in mensura physica, et quantitativa, qualis e ulna respectu panni, q^a hae sunt relationes equalientium et inequalium ad primum genus spectans, sed in mensura objectiva, et metaph^a, scilicet quoad perfectionem, cujusmodi sunt relationes objecti ad scientiam, et cognitionem, imaginis ad prototypum et alii hujusmodi.

Jam ratione operationis per extrema dividitur relatio in mutuam, et non mutuam. Mutua e quae inter extrema se mutuo respicientia invenitur, ut Paternitas, cui respondet filiatio. non mutua e cui ex p^{te} termini non correspondet alia: sic Creatura j^{ta} omnes sensus Thomistarum refertur ad Deum tamq. ad Causam efficientem, et exemplarem, non tamen econtra; et similiter scientia ad scibile: hoc autem non refertur ad scientiam, nisi reduplicative accipiatur. Rell^o mutua divid^a, in relationem equiparantiae, et disquiparantiae. Prima ea cui ex p^{te} termini correspondet alia rell^o ejusdem rationis ut similitudo unius albi respectu alterius. 2^a e cui ex p^{te} termini correspondet alia rell^o sed diversae rat. ut rell^o Patris cui non Paternitas, sed filiatio correspondet.

Plures hic assignari solent conditiones pro praedicamentali rell^e. sunt autem omnes necessariae tam ex dictis quae ex dicendis facile colligere poteris. Prima ergo est quod non habeat contrarium; q^a diversissimum relationum optime in rebus absolutis operantur. 2^a, non suscipiat magis et minus formaliter, q^a album paries, quamvis minus dealbatus altero, ad illum nihilominus refertur rell^e similitudinis. 3^a, quod ad ipsam non detur per se motus, q^a fit per resultantiam; unde Pater non intendit per se rellat^m Paternitatis, sed generationem substantiae filii ex qua sine nova actione resultat rell^o. 4^a e quod relliva ad invicem convertuntur, q^a si Pater alicujus filii e Pater, etiam filius alicujus patris e filius. 5^a, quod relliva sint simul natura, et cog^e: simul natura q^a altera utrumq. simul esse debet, siquidem non e Pater usque dum sit filius: simul cog^e, q^a impossibile e me cognoscere Petrum esse Patrem, aut Dominum Parietem esse album simile, quin simul cognoscam illum habere filium, servum, et aliud albm. 6^a, q^a exigat terminum actu existentem ^{actu} exercita, l signata et ideo dicitur relationem resultare posito fund^{to}, et t^o. alie adhuc sunt conditiones quae communiter addantur, sed ad has facile reducuntur. Nunc ad investigandam, et stabiliendam Rell^{nis} d^o gradum faciamus

Quaest. I. Num dentur a parte rei Relationes Praedicamentales Reales?

Recensentur AA Narrata. Sect. 1^a

Partem negativam tenuere olim Plures Stoici cum Zenone, Nominalibus, Aureolo, Aranda, et aliis quibus cursu suo adhesit, et Illustravit totius Hispaniae splendidissimum sydus, et decor Praeillustris D. Benedictus Feijoo: cum non et sapientissimus Mag^r Carcamo magnificentissimus hominis in palestra litt^a nepos, verus et eadem veter Maurus dignissimus. Ai ergo omnes Censuere in creatis non esse relationes reales, sed solum in divinis; sed q^a ratio quae illas in divinis dedit cogit illas in creatis admittere ideo contrariam opinionem diffendendam assumimus, quae tandem erat Certa visa fuit P. Suarez ut disp. AT metaph. dixerit esse quasi philosophiam, et omnium rationandarum in rebus relationes reales, proprium et speciale praedicamentum dicimus.

Ass^o Nra S. 2^a

Dantur a p^{te} rei relationes reales praedicamentales. Prob. rat^e: Paternitas in creatis est rell^o ^{realis} praedicamentalis; sed datur a p^{te} rei. ergo. P. maj: Paternitas respicit filium per modum termini: ergo. P. minor jam primam minorem: Rell^o paternitatis existit independenter ab actu mentis: ergo. P. ant: Pater genitus e formaliter Pater independenter ab actu mentis q.

P. Ereg. ideo an̄ ē verū, q.ª Pater Æternus realiter generat filiū; ī crīs ī creati Par... realiter generat filiū: g.o = 2 prim: Inter duo alba ut quatuor datur ī q.ʳ rei similitudo at nihil aliud nomine rellat. pdicamentali intelligimus: g.o. P. maj: Quia agit rei ... et album ē sicut aliud; sed hoc ē esse similia: g.o.

similitudo, et jure duo quanta palmaria equalitas; ac hoc.

Verū respondent Adversarij, et primo ad probationem allatā: aiunt itaque; n. inferri dari rellationes reales ī creatis ex eo q. ī divinis, sicut nec ex eo quod rellat. divinæ sint substantiales inferre crīs ī creatis substantiales esse. Sed contra est; nā gerū crīs rellationes sint substantiales propter summā Dei perfectionē, ex qua tamē illarū realitas provenit ex eo q. Pater vere generat filiū, et filius vere sit genitus à Patre, quod quidē etiā ī creatis datur: unde si propter hanc rationē ī divinis dentur rellationes reales etiā ī creatis datur. Quod autē ī creatis rellationes substantiales n. sint sed accidentales, sicut et prædicamentales provenit ex eo q. sunt finitæ et limitatæ: ob eandē rationē juxta, et invericondum ī creatis esse accidentia, genere ī divinis esse subst.

Ad confirmationem etiā respondent contrarij, duo vero alba esse alteri similia dependeret ab intra, n. a similitudine tanquā rell., sed per ipsā albedinē; et similiter duo esse equalia per solā quantitatē, quæ quid absolutū ē; unde si aliqua per illa rell. dicetur n. reali sed rationis esse. = Sed contra ē; nā albedo ut tali unice dicit ordinē ad subjectum album, similitudo vero aliquid amplius dicit ut ex terminis patet: g.o duo alba ut sic formaliter alba per albedinē, sunt formaliter similia per similitudinē. = Deinde vero quantum palmare ut equale alteri, hoc respicit; sed n. per propriā quantitatē, quæ ut tali unice dicit extensionē illud [illegible]: g.o per respectū, sive rellat. equalitatis realē. Datur g.o rell.o realis a parte rei.

Solvuntur Arg.ta Sect. 8.

Arg. 1.º: ens reale hbt causam productivā sui: sed rellat. pdic.lis nullam causam hbt sui productivam: g.o n. ē ens reale, ac proinde nec datur a parte rei. P. mig. 1.º: juxta illud S.t Phisic. [illegible] ad rellat.em n. datur pr. motus; sed nomine motus hic oēs intelligunt causam productivam: g.o = 2.º: similitudo, qua album ī hac aula existens respicit album Antuerpiis denuo productum, ē rellat.o pdic.lis; sed nulla datur causa productiva hujus similitudinis: g.o. Illin.d constat; quia pdicta similitudo n. pōt causari a producente albedinem Antuerpiis, ob magnam distantiam hujus loci ab illo, nec pariter pōt causari ab eo, qui albedinem hic produxit; forsitan enim jam n. existit: g.o nulla datur causa hujus similitudinis. = Neg. mig., ad cujus 1.am prob.em dico, q. et si ad rellat.em n. detur ∉ vere motus, datur tamen causa productiva illius n. causam tanto tendentem illius product.em, ob q.o proprie dicitur, n. dari ad illam ∉ vere motū; bene vero causam absolutā; quia, cū rellatio sit ens ∉ resultantiam, causa tanto productiva fundamenti, ē tanto productiva rellat.is ex fundamento resultantis. = Ad 2.am prob.em resp.o, pdictam similitudinem produci, a causa, quæ album ī hac aula produxit; et quamvis hæc forte n. existat, ejus tamen actio virtualiter permanet ī albo ab ipsa producto. Patet ī aqua calida, ī qua virtualiter perseverat actio productiva ad recuperandam frigiditatem ∉ calorem deperditam.

Arg. 2.º: rellatio prædicamentali nec ē substantia, nec accidens; sed ens reale hē substantia, l accidens: g.o illa. maj.r quoad 1.am partem constat; et prob.ª quoad 2.am: accidens ē ens ī alio; sed rellatio pdic.lis n. ē ens ī alio, sed ad aliud: g.o = Dē.a maj. quoad 1.am partem, neg. quoad 2.am, ∉ ad cujus probat.em dist. mig: n. ē ī alio sub conceptu in, neg. mig. sub conceptu ad, subdist.; n. ē expresse ens ī alio, ∉ mig. ī explicite, neg. mig. et conseq.am. In rellat.e duplex ē distinguendus conceptus: et conceptus in, ∉ quem rellatio convenit cū aliis accidentibus; et conceptus ad, ratione cujus ab illis differt, ac proinde ∉ quem specialiter constituitur ipsa rellatio. Per hunc enim conceptum hbt, q.o conmunicetur subjecto, nisi ī illo sistat, sed illud ordinando ad term. Cū igitur rellatio n. sit ens absolutum, sed respect-

\+ quod specialiter constituitur ipsa rellatio: per hunc enim conceptum hbt, q.o communicetur subjecto, nisi in illo sistat, sed illud ordinando ad term. Cū igitur rellatio n. sit ens absolutum, sed respectivum 8a

ul, n. ē ī alio, seu accidens ī alio absolutū, sed respectivū: et cū aliunde ī rellat.e ipsa conceptū in et conceptū ad identificentur realiter, hinc ē, q.d quamvis cōm conceptū ad n. explicet inexistentiā, eā tamen essentialiter includit: nec hujus contrariū probat, q.d ī definitione rellat.is n. explicetur inexistentia, nam hæc n. explicatur ī definitione actionis, et nihilominus actio essentialiter ē in ī alio. Pariter ī definitione hominis n. explicatur, q.d sit substantia, et tamen hoc substantia essentialiter ē.

Sed dices: ex hac solut.e consequenter, nullam dari rellat.em prædic.lem q.d admittenda n. ē. Prob. ant.s: rellatio prædic.lis tota ē ī ordine ad aliud: sed juxta solut.em n. tota, sed solū s.m conceptū ad respicit terminū, vel ē ad aliud: g.o — Ad hoc resp.o, q.d rellatio tota ē ī ordine ad aliud, ideo quia quamvis s.m conceptū in sit ī subjecto, n. tamen ē ī illo, ut aliquid ī eo sistens, sed illud connotando ad terminū: quare totū suū eē hēt ī subjecto, sed ī ordine ad terminū: vel etiam dicere p.t, q.d dum dicitur, rellat.em eē totam ī ordine ad aliud, debet intelligi de conceptu specifico dist.li, n. de cōmuni omni accidenti.

Quæst. 2.a
Utrum rellat. constituatur per suam resferibilitatem, vel per actuale exercitium refferendi?
Nonnulla præmotantur, et refferuntur sententiæ.
Sect. 1.a

Difficilis admodum, et gravissima præsens difficultas effecta ē ex affinitate cū Theologica illa disceptat.e, de constitutivo nempe divinarum Personarum. Pro ejus g.o resolutione notandum ē 1.o, nomine refferibilitatis n. intelligi pot.am objectivam, et log.am, sed physicam, et subjectivam. 2.o notandum ē, ī exercitium refferendi posse dupliciter accipi, vel exercite, vel signate: et videlicet exercite, dum ē sub actuali existentia; et signate, dum ipsum actuale exercitium concipitur præcise s.m sua prædicata essentialia, præscindendo ab actuali existentia, et illius carentia; ī quo nimium allucinantur aliqui, existimantes, idem eē actum signatum ac actum 1.m, seu pot.am proximam ad actum 2.m, et actum exercitum, ac actum 2.m; cū revera ī actu 1.o, q.o 2.o possint videlicet alari eē de linea actus 1.i, et pot.is, aliud vel exercite, vel signate juxta dicta. Nota 3.o: forma alias eē de linea actus 1.i, et pot.is, aliud vero de linea actus 2.i. 1.æ communicatæ subjecto illi conferunt solum suum effectum formalem modo actus 1.i; hoc ē, solum constituunt subjectum capax, et potens ad actum 2.m. 2.æ communicatæ subjecto, tribuunt effectum formalem de linea actus 2.i, scilicet, actualitatem ipsam, et exercitium: similes sunt visio, auditio, cognitio, quæ subjectum constituunt actu videns, audiens, et cognoscens. His præhabitis, 1.a sententia tuetur, rellat.em prædic.lem essentialiter constitui per refferibilitatem; ita Eminentiss.o Cayetano, et alii Thomistæ. 2.a asserit per actuale exercitium refferendi constitui: sic cōmunis Recentiorum schola, et ex nostris Eminentiss.o Aguirre, et Illust.o Moneda cū aliquibus etiam Thomistis, item quos Illust.o Godoi. Sit g.o

4 hujusmodi sunt pot.æ, et habitus,

Altera Conclusio

Rellatio prædicamentalis constituitur formaliter per actuale exercitium refferendi subjectum ad terminum. Probatur ratione. Effectus formalis ē ipsa forma communicata; sed effectus formalis rellationis ē exercitium actuale refferendi: g.o. Nunc sic: sed ista expliciti g. tradita ē ī effec

Altera Conclusio. Rellatio prædicamentalis constituitur per habitum actuale exercitium refferendi subjectum ad terminum. Probatur ratione. Effectus talis ē ipsa forma communicata; sed effectus talis rellationis exercitium actuale refferendi: g.o. Nunc sic: sed ista

a tertia cuius g^o rei sita ē in effectu reali g^o

formali illius: g^o licet rell^o explicantis sita ē in actuali exercitio essendi. P. minor. Sillogismi: Eadem essentia formalis rell^s transit subiectum de linea absoluta ad lineam rellatiuam; at hic transitus n. fit sine actuali respectu ad terminum: g^o. P. mi: Refferibilitas ē de linea absoluta, et media fra absoluta in fit transitus ad lineam rellativam: g^o. P. maj: refferibilitas ē pot. sive capacitas proxima ad actu refferri, sed hec ē de linea absoluta: g^o. P. mi: subiectum se habet capacitatem ut refferatur in minus ac ut dealbetur; at quod subiectum habet capacitatem ē de linea absoluta: g^o.

Confirmatur: Capacitas proxima subjecti ut refferatur convenit illi antecedenter ad rellationem: g^o nequit esse effectus rellationi. P. ant. n. potest subiectum fra refferri, nisi sit n. refferibile, sicut g^o si esse n. est dealbabile, n. potest dealbari: g^o. = Obijcies 2°: impossibile ē intelligere subiectum habere rellat. quin intelligatur actu rellatum, fra: g^o exercitium hoc actuare g^o sicut rellatio illa ac tam potest: P. mi: impossibile ē intelligere subiectum actu habere visionem quin intelligatur actu videre, actu habere albedinem, quin intelligatur actu album, extrema actu habere unionem, quin intelligantur actu unita, et generaliter, implicat accidens actu comunicari subjecto, quin subiectum actu non denominatum: g^o similiter, implicat subiectum habere actu rellat. quin intelligatur ad actu relatum.

Dicam, ratione nostra solum convincere de rellat. exercita supra, et ut comunicata subjecto; Resp. vero de rellat. supra signate, et sm. sua propria essentialia prout sic enim accidentalia ē ipsi reddere subiectum actu rellatum. = Ad paritates dicunt, eo latum discurrere inter fras absolutas, et absolutas; istae enim comunicatae subjecto a nullo extrinseco dependent ad comunicationem effectum; formae vero fra rellativae, quae ab aliquo extrinseco dependent ad comunicationem intelligantur in subjecto, n. intelliguntur subjecto comunicare nisi effectum re terentem ex parte subjecti, g^o decipi valet sine termino. = Verum contra ē; nam propria dicta doct. a avam probet, ut quilibet impu di, sed hoc ipsi convenire, ut subjecto comunicari, g^o ridiculum apparet: g^o sustineri nequit. = Contra 2°: rellatio signate supra doct. constituit g^o aliquid de linea rellativa fra, eo trahens g^o subiectum a linea absoluta, sed hoc unice fit g^o actuale exercitium refferendi, ut ostenditur probat. nostra, quam instantiam reliquit solutio: g^o.

Disparitas assignata inter fras absolutas, et rellativas, n. occurrit dificultati; quia sicut fra absoluta semel comunicata subjecto, ipsi necessario comunicat suum effectum formalem absolutum; ita rellativa suum effectum formalem rellativum; sed formalis effectus rellativus ē formalis effectus unius ad aliud: g^o talem effectum comunicat rellatio subjecto; sed formalis respectus unius ad aliud intelligi n. potest sine termino: g^o quantumvis ab extrinseco dependeat ad sui comunicat. em, semel comunicata, nequit intelligi sine termino, et eo tam patet.

Solvuntur Arg. Sect. 3^a

Arg. 1°: exercitium refferendi exigit terminum existentem; sed rellatio explicite ut sic n. habet terminum existentem: g^o n. ē in ipsa exercitium refferendi: g^o nec in rellat. particulari. Maj. ē certa, et pariter min. quia rellatio ut sic solum petit terminum ut sic; sed terminus ut sic n. ē existens, sed praescindens ab existent. a g^o. = Dist. similitudo ut sic n. habet terminum g^o nec exercitium refferendi. P. ant.: similitudo ut sic existit et ē simile: g^o nullum simile ē, g^o potest trahere rellat. em, sine exercitium illius = Dist. 2°. Pater ipsa rellat. e, qua respicit Filium genitum, respicit mundum genitum sed mundum genitum n. respicit exercite, quia filius n. ē existens: g^o.

Ad arg. dist. maj.: exercitium referendi exercitum, conc.; exercitium signatum, subdist.: exercitum signate existentem, conc.; exercite existentem, neg. maj.; et quod patet ad oppositum; quia sicut assignatur relatio, ita debet assignari terminus; sed relatio non assignatur existens, sed solum secundum praedicata essentialia; ergo etiam terminus. = Ad 1am confer. neg. ant.: ad prob. dist. ant.: continet esse simile sub munere referendi, conc.; sub munere terminandi, neg. ant., et conseq. Similitudo enim ut sic, ut pote abstracta ab hac, et illa similitudine, debet continere esse id, a quo abstrahitur; cum ergo solum abstrahatur a similibus sub munere referendi, et non terminandi, solum continet similia sub munere referendi, et non terminandi. = Ad 2am confer. omitto maj. vel illam proati dist.: respicit nondum genitum ante generationem, conc.; neq.; dum genitus est, conc. maj.; quia dum genitus non est, tantum negative illum respicere potest.

Arg. 2o: relatio praedicamentalis constituitur per id, quod primo recipitur in ipsa; sed referibilitas est, quod primo recipitur in relatione; ergo. Prob. min.: quod relatio primo communicat subiecto referibilitatem, cum prius sit, illud subiecto, est quod primo recipitur in ipsa; sed relatio primo communicat subiecto referibilitatem, cum prius sit, illud constituere referibile, quam actu relatum; ergo. = Confirm. referibilitas est accidens de linea relativa; ergo proveniens a relatione; ergo antequam subiectum intelligatur actu relatum, iam intelligitur constitutum in esse referibili. Prob. ant.: per referibilitatem substantia, quae tota est in ordine ad se, constituitur in ordine ad aliud; sed id, per quod substantia constituitur in ordine ad aliud, est accidens de linea relativa; ergo.

Conc. maj. neg. min.; ad prob. neg. min., cum latet illius probatio; quia relatio non praestat subiecto referibilitatem, sed hanc habet subiectum supponi ad relationem, ut ex dictis constat. = Ad confer. neg. ant.: ad prob. neg. maj.; et si enim substantia tota sit in ordine ad se ex conceptu sui primario, secundario tamen est susceptiva relationum, sicut est aliorum accidentium. Illa itaque substantia ex se, quod sit proxime referibilis, cum ex se sit capax recipiendi relationem. Haec referibilitas, aut capacitas ista est aliquod accidens de linea relativa, sed est ipsa substantia, quae potest accidens de linea relativa reciproce: utrumque autem potest dici accidens metaphysice, et praedicabiliter respectu substantiae, quatenus substantia per ipsam non constituitur; ad modum quo substare accidentibus potest dici accidens metaphysice, sive logice substantiae.

Arg. ultimo: per relationem divinam non constituuntur in actuali esse actio referendi; ergo nec relatio creata. Patet conseq.; quia relatio creata est participatio relationis divinae. Prob. ant.: relatio Paternitatis intelligitur supponi ad generationem Filii, sed pro illo priori non constituit Patrem actu relatum ad Filium; ergo. Maj. constat; quia iuxta communem Theologorum sententiam, Pater constituitur in ratione Personae per relationem Paternitatis, sicut et Filius per filiationem. Pater constituitur in esse Personae per proprietates, ut notionales, et constitutus sic per operationem spirat; sed Pater intelligitur constitutus in esse Personae supponi ad generationem Filii, ergo. Min. vero prob., tum, quia supponi ad generationem Filii nondum Filius intelligi; sed nondum intelligitur Pater actu relatum ad Filium, quin Filius intelligatur; ergo. Tum et praecipue: Patrem actu referri ad Filium supponit fundatum in generatione; ergo supponit generationem; sed quod supponit generationem, non intelligi supponi ad generationem; ergo.

Arg. hoc difficile dicitur communissimum Cayetanum ad avertendum relationem praedicamentalem constitui per referibilitatem: nec mirum; cum Theologos esse in varias, ac oppositas sententias abire viae, quarum nec referre, nec terminare, insistituti notitia metaphysice est. Sed ut communem solutionem percipiatis, notare oportet ex tract. de Trinitate, dupliciter posse loqui de constitutivo divinarum Personarum; vel de illis, ut nunc

lis, ut sunt in re, aliter earum exige, dia; et sicut a nobis concipiuntur contradict. Primo modo nullum est inconveniens, in quo 2a

in quo intelligatur Pater constitutus in ratione 1ae Personae, et non intelligatur Filius: sed in eodem non in quo Pater est Pater, etiam Filius est Filius; ratio est, quia Pater prorsus non est prior Filio, in trinit. enim nihil prius est, aut posterius, nihil majus aut minus, sed totae tres Personae coaeternae sibi et coaequales. Ex quibus solutum manet argumentum; quia juxta essentiam divinarum Personarum in quo signo intelligatur Pater constitutus in ratione 1ae Personae, intelligitur etiam Filius, et Spiritus Sanctus.

Verum 2o modo, logice scilicet, de constitutione divinarum Personarum, quoad nostrum modum concipiendi, notandum est ex Theologia, quod in relationibus divinis duplex conceptus exprimens distinctum reperitur; conceptus Hypostasis, sive Personalitatis, et conceptus relationis. 1us correspondet relationi divinae, 2a Paternitati, ut sic dicit conceptum in se: 2us autem, prout dicit conceptum ad. Igitur sub conceptu Hypostasis Paternitas constituit Patrem in esse 1ae Personae; et sub conceptu relationis divinae ipsum constituit actu relatum ad Filium. Ex quibus in forma neg. ant. argumenti; ad prob. dist. maj.: relatio Paternitatis sub munere Hypostasis intelligitur prior ad generationem Filii, conc. maj.; sub munere relationis neg. maj. et sic dist. altera probatione totum ruit argumentum. Itaque ut relatio constituatur per actuale exercitium referendi sufficit, quod requirat in relatione in esse relationis, quam hujusmodi exercitium intelligatur: relatio autem Paternitatis divinae, et sic sub munere Hypostasis concipi potest sine actuali exercitio referendi, non tamen sub munere relationis: quae doctrina aliis omissis roborari valet ex familiari Thomistarum doctrina, asserentium in Theologia, gratiam habitualem sub munere adjuvantis praesupponi ad constitutionem, eamque principium effectivum illius; sub munere vero sanctificantis supponere constitutionem, et esse illius effectum, cum tamen utrumque munus realiter identificetur.

Sed urges: pro illo, quo Pater intelligitur constitutus in ratione 1ae Personae, intelligitur etiam distincta Persona; nam constitutiva, et distinctiva idem sunt: sed Pater constituitur distincta Persona per relationem in esse relationis; nam, ut ait Anselmus noster, in divinis omnia sunt unum, ubi non obviat relationis oppositio: ergo in illo priori intelligitur relatio in esse relationis; sed non intelligitur actu referens: ergo = Dicimus, quod Pater prorsus per relationem sub munere Hypostasis constituitur Persona in se et distincta ab aliis; per ipsam vero sub munere proprio relationis, constituitur determinate distincta a Filio; cui prout sic relative opponitur: non me latet, solutionem hanc, sicut et principales argumenti plurimis impetivisse nodis; quia tamen hujus loci non est, nec ex professo examinare, videndus omnino pro opportunitate temporis decursu Illustrissimus Godoi, qui rem pro dignitate explicat Tom. 3, in 1am partem, disp. 36

Quaestio 2a. Num Relatio Praedicamentalis Realiter identificetur cum fundamento proximo? Vel consistat in aliquo modo accidentali? Exponitur Magna, et Resolvitur Sententia. Sect. 1a.

Quae difficilem, ac plausibilem aggredimur difficultatem, eo quod hic firmiter stabilitur Complutensium Doctrina tam metaphysica quam Physicae et sacrae Theologiae necessaria, pro pluribus dubiis discutiendis. Pro quorum igitur intelligentia revocare quaeso illa quae praecedenti disp. diximus necessario reperiri in relatione: fundamentum remotum nempe quod dicitur subjectum relationis; fundamentum proximum, seu ratio fundandi; Respectu ipse, qui ratio

fundata nominatur, et hoc tum tenet, sive ipsius respectus. (Et supponitur relationem identificari cum fundamento proximo) tum partem in rel. similitudinis duplicis parietis albi: ubi subjectum parietis est subjectum, seu fundamentum remotum; albedo est ratio fundandi, seu fundamentum proximum: rel. ipsa similitudinis est ratio ref.; alter vero paries est terminus relationis. Dubium ergo est an intercedat reali dist. inter fundamentum proximum, et relationem, v.g. inter albedinem A et ejus similitudinem cum albedine B.?

Igitur ratio dubitandi ex eo provenit, quod cum duo alba, quæ sunt adinvicem similia per albedines in utroque existentes, videtur quasi resultare relat. prædic. distinctam, ad hoc præcise, ut unum mutuo ad alterum referatur: et, cum aliunde relat. prædic. constituat speciale prædicamentum distinctum ab aliis, videtur etiam debere realiter distingui a suo fundamento, quod ad aliud prædicamentum pertinere debet. — 1ª ergo sententia tuetur, relat. prædic. esse accidens modale realiter distinctum a fundamento proximo, et termino, cujus tota essentia sit referre fundamentum ad terminum: est communis inter Thomistas et Scotistas, quibus Recentiores nonnulli, et communiter nostrates in manuscriptis adhærent. 2ª tenet, relat. non distingui realiter a fundamento, et sic communiter Recent. cum exim. Doct. jam relatis, et Thomis. propugnant aliqui, sicut ex nostris pauci secuti Eminent. Cardinalem Sfondratum. Verum hujus opinionis Patroni pro... verunt divisim, alii enim, cum Suarez dicunt, relat. identificari adequate cum fundamento, tantum quod exigere posit. term. per modum conditionis, et connotati extrinseci, ut sic constituat et denominet fundamentum actu relatum ad term. Recent. fere omnes asserunt, relat. prædic. identificari adequate cum fundamento, et term., et inadequate cum quolibet illorum, ita ut relatio similitudinis inter duo alba nihil aliud sit, quod utraque albedo. 3ª sententia docet, relat. prædic. identificari realiter cum fundamento proximo, et distingui realiter a term., ita cum pluribus aliis Eminent. noster Aguirre, eximius Doctor, et Vazquez.

Assertio nostra. Sect. 2ª

Relatio prædicamentalis non distat in aliquo modo realiter distincto a fundamento proximo, ac proinde realiter identificatur cum illo. Conclusio hæc ita ab Eminent. Aguirre censetur esse Parentis Anselmi, ut quamvis in metaph. oppositam sustinuerit, in Theologia tamen palam illam retractaverit tom. 1 in S.ti Anselmum, disput. 34ª, sect. 5ª num. 50 his verbis: ita nunc existimo, quamvis olim in metaph., disput. 12ª, num. 35 eam opinionem (scilicet nostram) eam impugnaverim: nunc vero ad existimandam illam valde probabilem ducor potissimum Authoritate Anselmi, qui eam tradit, quam quia nunc cursus erat doctrinæ Sti Anselmi, quam, ut ipse ait, senio erubescere, et explanare inceperat: ex quo patet, nihil Eminent. huic Cardinali deficere magni viri, Theologique sapientis, cujus est mutare Consilium.

Ut ergo Doct. nostri mentem aliquatenus percipiamus, audiamus ipsum cap. 24º monologii, ubi ita dubitat: sed hæc essentia, quam patuit omnimodo sibi esse eandem, „substantialiter, nonne est aliquando a se diversa, vel accidentaliter? sed quomodo ita sibi dicitur: „... quomodo est summe incommutabilis, si per accidentia potest, non dicam esse, sed vel intelligi variabilis? „et contra: quomodo non est particeps accidentis, cum et hoc ipsum, quod major est omnibus aliis naturis, et „quod illis dissimilis est, illi videatur accidere? Cui satisfacit per hæc verba: sed quid repugnant „quorundam, quæ accidentia dicuntur, susceptibilitas, et naturali incommutabilitas, si ex eorum „assumptione nulla substantia sequitur variabilitas? Omnium quippe, quæ accidentia dicuntur, „alia non, nisi cum aliqua participationis variatione, adesse, et abesse posse intelliguntur, ut omnes colores. „Alia omnino nullam, vel accedendo, vel recedendo, mutationem circa id, de quo dicuntur, efficere „noscuntur, ut quædam relationes. Constat namque, quia homini post annum præsentem nascituro nec major, nec minor, nec equalis sum, nec similis: omnes autem relat. hac utique cum natus fuerit, sine omni mei mutatione ad illum habere potero, et amittere sicut quod crescet, vel per qualitates „diversas mutabitur. Palam itaque fit, quia eorum, quæ accidentia dicuntur, quædam aliquatenus „attrahunt commutabilitatem: quædam vero nullatenus ... trahunt incommutabilitatem: Sicut ergo „tum summa natura, accidentibus mutationem efficientibus, numquam in sua simplicitate locum tribuit; „sic tamen ea, quæ nullatenus summæ incommutabilitati repugnant aliquando dici aliquid non respu-

Ex his attenta divisione accidentium in absoluta, quae mutationes inferunt, ut sunt colores: et in relativa, quae mutationes non inferunt, ut esse majores, minores, aequales &c. facilis est jam ratio probativa; quidquid est alicui realiter distinctum, illud realiter intrinsece immutat; sed me esse similem, aequalem, majorem aut minorem, nullam in me inferunt realem mutationem: ergo me esse similem, aequalem, majorem, aut minorem non est aliquid a me realiter distinctum. Major est nota ex terminis; quia mutatio intrinseca est transitus realis de non esse ad esse, vel e contra: minor est Parentis Anselmi, et consequentia infertur. = Dices ex Thoristis Parentem Anselmum loqui de similitudine, aequalitate, aut minoritate fundamentali, non vero formali: illa enim nullam mutationem infert, quia est ipsa natura absoluta potens fundare similitudinem formalem in actuali respectu unius ad aliud, qui quidem respectus necessario est accidens adventitium entitati absolutae, et quod non potest non transire de linea absoluta ad lineam respectivam, ac proinde mutari; nam quodlibet accidens transferens substantiam ad lineam extraneam, quali est relativa, eam immutat.

Sed contra est: nam similitudo formalis, seu formalis aequalitas consistit in actuali respectu unius ad aliud; sed teste Anselmo Parente, respectus illos formales libere ponunt, nulla in me facta mutatione. Ergo. Minor est Doctoris nostri expressa, dum ait: omnes autem relationes has, utique cum natus fuerit Christus, qui antea erat nasciturus) ad illum libere patero sine omni mutatatione mei. Caetera constant. = Alii, ex magis minor familiae nostrae, dicunt, Parentem Anselmum intelligendum esse de mutatione propria, et rigorosa, non vero de impropria, et metaphysica, a qua subterfugere non potest quisquis alteri similis, major, aut minor est: et per mutationem physicam, et rigorosam intelligunt, quamlibet entitatem novam actione rigorosa productam, et per se ab actione intentam, qua posita in subjecto, illud physice immutat: hac ergo mutatione intrinseca, et propria intelligunt, quodlibet novum non intentum per se a natura, sed habitum, et tamquam per resultantiam, sicuti relationes, ad quas non datur per se motus, actio scilicet illarum productiva.
Sic sentit Mastrius pag. 241. q. 3 de dist. rel. art. 2.

Hujus expositioni etiam Anselmus noster est acerrimus impugnator: 1°, quia per adventum accidentis relativi, vel per recessum ejus, nulla arguitur mutatio adhuc impropria. quia, ut ipse ait, alia (accidentia intellige) omnino nullam vel accedendo, vel recedendo mutationem circa id, de quo dicuntur efficere noscuntur: ergo per illum omnino excluditur omnis mutatio. = 2°: illud novum ita opponi illa via sui Doctoris, ut non sit distinctum realiter a subjecto, de quo dicitur; alias Deum esse majorem et aliis naturis dissimilem; esse creatorem, Dominum &c; quae omnia in tempore de Deo dicuntur realiter essent ab ipso realiter distincta, inferrentque in Deo mutationes saltem metaphysicas, quod longe abest a doctrina Benedicti Magistri.

Subscribit Parenti Anselmo D. Th. pluribus in locis, sed praecipue 5 Met. lect. 8 ubi sic ait: Nihil advenit mihi de novo per hoc, quod incipio esse alteri aequalis per ejus mutationem; et 3 p. q. 16, a 6 ad 2m: Ea quae relative dicuntur possunt de novo praedicari de aliquo absque ejus mutatione, sicut homo de novo fit dexter absque sua mutatione per motum illius, qui fit ei sinister. Opusc. 48 tract. 5 cap. 2: Fit homo similis alicui sine sui mutatione ut patet: Nam si quis in Indiâ fierit modo albus, fieret similis mihi, et ego sibi nulla in me facta mutatione. Similitudo enim in me nullum addet supra albedinem quae realiter est in me ut patet. En validissima Angelici Praeceptoris testimonia aeque aperta, ac ingrata Thomistis.

Verum jam erat efficaci probanda sicut declusio nostra: similitudo inter duo alba est relatio praedicamentalis; sed haec non consistit in aliquo modo utrique albedini superaddito: ergo. P. mi. Secluso seu non intellecto modo illo superaddito datur vera similitudo: ergo. P. ant. Similia juxta Philosoph. 5 met. C. 15 sunt quorum qualitas est una. Sed pro hoc praecise quod dentur duo alba ut quatuor, secluso, seu non intellecto modo illo superaddito, tantum dura, quorum qualitas est una; nam duorum qualitatem esse unam, est esse ejusdem speciei, quod reperitur in albedinibus duorum extremorum: ergo. = Resp. Adversarii, tunc casum, duo illa alba manere similia fundamentaliter, non vero formaliter, usque dum modus relativus superaddatur: nam albedo est forma, in qua assimilantur, et supra quam cadit similitudo; relative, tamen est forma, qua sunt formaliter similia.

Sed contra solutionem hanc plures adsunt impugnationes. 1a, quia albedo ... dissimilitudo, vel saltem non intellecto modo illo relativo superaddito, unum album se habet formaliter sicut aliud ...

+ ad hoc est esse formaliter similia: ergo P. mad. unum album esse formaliter, sicut aliud est albedinem agere in-tensa ad ... (a la buelta)

ac aliud: sed hoc sine modo illo maneret, quia utrumque habet albedines ut quatuor: ergo 2a. vel illud superadditum, per quod duo alba sunt formaliter similia, est forma alba, vel non? si sic: ergo ideo duo alba sunt formaliter similia, quia sunt formaliter alba; sed sunt formaliter alba per albedines: ergo per ipsas sunt formaliter similia. Si 2um. per illud duo alba non possunt esse formaliter similia. Probatur 2a: id per quod forma non est albus, est forma dissimile albo; sed implicat, duo alba esse formaliter similia per id, per quod forma est dissimile: ergo. 3a: hoc propositio est falsa: ideo duo alba sunt formaliter similia, quia respiciuntur; haec autem vera: ideo respiciuntur, quia formaliter assimilantur: ergo eorum respectus non est ratio a priori similitudinis, sed potius similitudo est ratio a priori respectus; sed quod non est ratio a priori alicuius, non est ratio formalis illius: ergo respectus non est ratio formalis similitudinis duorum alborum. Solum ergo albedo est ratio a priori illorum similitudinis.

4a: sicut duo alba sunt formaliter similia, ita duo homines sunt formaliter similes in natura: sed duo homines sunt formaliter similes per id, quod est natura, per aliquid sibi intrinsecum, et indistinctum ab illis: ergo. Probatur minor: duo homines sunt formaliter per id, quod est forma assimilativa illorum; sed forma assimilativa est ab illis indistincta; est enim natura ipsa, ut licet convenientiam cum alia: ergo. Confirmatur haec ratio: impossibile est Petrum esse similem Paulo formaliter per aliquid superadditum realiter: ergo est similis per se ipsum. Probatur antecedens: illud superadditum, per quod Petrus esset formaliter similis Paulo, aut esset substantia, aut accidens; non substantia; in enim, quod est de ratione substantiae conveniunt: aliunde per aliquid, quod sit accidens, neque assimilari Paulo in natura similitudine formali: ergo. Probatur minor: Petrum per accidens superadditum assimilari formaliter Paulo, idem est, ac assimilari formaliter per aliquid, quod sit formaliter dissimile; hoc implicat ergo. Probatur maior: accidens est formaliter dissimile substantiae: ergo.

5a: seclusa, vel non intellecto modo illo superaddito, maneret juxta adversarios similitudo fundamentalis; sed hoc esset relatio praedicamentalis: ergo relatio non distincta in modo superaddito. Probatur minor: respectus accidentalis, et exigens fundamentum, est relatio praedicamentalis; sed similitudo, quam vocant fundamentalem, est respectus accidentalis, et exigens fundamentum, cum hoc possit existere sine tali respectu in casu, in quo deficiat terminus: ergo. Maior constat; quia respectus ille neque esse transcendentalis, ut pote respiciens terminum, ut quem terminum: ergo praedicamentalis. Tandem: non intellecto modo illo distincto relativo, duo alba essent similia in eo, quod neutrum habet modum relativum; sed tali similitudo non esset fundamentalis: ergo. Sic formalis. Probatur minor: ea tantum similitudo est fundamentalis juxta adversarios, quae per adventum modi relativi potest fieri formalis; sed similitudo in non habendo modum neque fieri formalis per adventum modi; hoc enim adveniente, destruitur ipsa similitudo in non habendo modum: ergo.

Probatur infra seclusis aliis ratione efficaci: relatio Paternitatis Petri potest esse formaliter similis paternitati Pauli, dissimilis filiationi absque modo aliquo ipsi superaddito: ergo poterit etiam unum album esse alteri formaliter simile, dissimile nigro absque modo relativo superaddito. Antecedens constat; alias enim daretur processus in infinitum; cum etiam de modo illo similitudinis Paternitatis superaddito quaeri possit, an sit similis alteri modo per seipsum, vel per alium modum, et sic de aliis sine fine. Probatur consequentia: sicut unum album potest existere, quin sit alteri simile, vel dissimile, in casu scilicet, quo aliud non existit, ita paternitas Petri potest existere, quin sit similis paternitati Pauli, dissimilis filiationi, in casu scilicet, quo neutra detur; at hoc non obstante, paternitas incipit esse similis formaliter aut dissimilis absque modo aliquo de novo ipsi superaddito: ergo.

+ At ante operationem intellectus sunt fundamentaliter similia, per ordinem ad similitudinem realem, per ordinem ad similitudinem formalem: = vide in nota licet recurratur ad relationem rationis ad hoc, ut relatio paternitatis et duo alba sint formaliter similia ratione non. (a la buelta)

Respondet Illustrissimus Palanco, relationes paternitatis (et idem dicit de aliis) per seipsas tantum fundamentaliter esse similes, vel dissimiles aliis relationibus; reddi vero formaliter similes, vel dissimiles per relationes rationis: per quas etiam duo alba redduntur formaliter similia in non habendo relationes reales: unde apte sei, et an +

habendi modum, sicut nec rellat.es reales sunt: cum etiam non similitudines sint rationis n. sponet quilibet? Ad quid etiam nobiscum advertunt Thomistae rellat.es reales? Liberum vero ad hoc rationi? posset; quod mentem quietam relinquat. Praeterquam quod: rellatio illa paternitatis et duo illa alba opponi ad operat.es, itaque carerent omni modo rellativo tam reali, quam rationis, ut evident et fatetur solutio: quia erant similia in non habendo modum sive realem, sive rationis: sed illa similitudo est fundamentali: quia fundamenti. Minor ex superadictis constat; nam similitudo fundamentalis juxta Adversarios, est quae potest fieri similis per adventum modi; sed similitudo in non habendo modum nec realem rationis, non potest fieri similis per adventum modi; quolibet enim modo sive reali, sive rationis adveniente perit omnino talis similitudo. ergo.

Ex his infferes cum thomistis Communiter Acentiores Rellationem realiter distingui a termino. non id autem eorum esse aliud a termino, est aliud a termino, sed eorum esse rellationis est aliud a termino: ergo. Probatur: Terminus rellationis est aliud a rellatione est ad aliud a rellatione; sed eorum esse rellat.is est ad aliud: ergo differentia constat: ergo.

Occurritur Adversariorum Argumentis
sect. 3.a

Nonulla Divi Augustini loca opponunt Adversarii, a quibus supersedeo, quia tantum probant distinct.em rationis a fundamento, et loquuntur de distinct.e reali rellat.is a substantia, quam ultro admittimus, contra rationem, et ut Adversarii existimant, efficacissimam reali duorum separatio est signum evidens distinctionis realis: sed rellatio praedicamentalis realiter separatur ab eius fundamento: ergo. Probatur minor: deficiente termino rellationis deficit rellatio, sed tamen deficiente termino remanet rellat.is fundamentum: ergo. = Confirmatur: existentibus omnibus constitutivis alicuius rei, res ipsa neccesario existet; existente solo fundamento, non existit rellatio: ergo haec non distinct. adequate in fundamento. Aliter implicat rem aliquam deficere, nullo eius constitutivo deficiente, sed deficiat rellatio, deficiat fundamentum: ergo.

Ad argumentum distinguo maiorem neque minorem; ad probationem distinguo maiorem: deficit rellatio quoad entitatem, nego maiorem; quoad denominat.em subiectum, concedo maiorem quod importat in recto, et intrinsecum fundamento, nego maiorem, secundum id quod importat in obliquo, seu de connotato, et extrinsecum fundamento concedo maiorem, et sic distinct.a minori neque similiter. = Ad confirmationem distinguo maiorem: res ipsa neccesario existet, si sit absoluta, concedo maiorem; si sit rellativa, subdistinguo; existet res ipsa quoad entitatem, concedo, quoad denominat.em, item subdistinguo; existet ex parte recti, concedo maiorem; ex parte connotati, nego maiorem. Quae distinctio applicanda est minori, et consequenti. = Ad ultimum eodem modo distinguo maiorem: implicat rem aliquam deficere quoad entitatem nullo eius constitutivo deficiente, concedo maiorem; quoad denominat. subdistinguo; deficere ex parte recti, concedo; ex parte connotati, nego maiorem, et in eodem sensu minorem, et similiter.

Dicimus igitur, quod deficiente termino rellat.is, deficit quidem rellatio quoad denominat.em, non vero quoad entitatem: hoc est, deficit rellatio quoad hoc, quod est denominare subiectum rellat. non vero deficit entitas ipsa rellat.is: Quod ut percipiatis, advertite, similitudinem unius ad aliud (similiterque discurrendum de qualibet alia similitudine) posse dupliciter, quoad entitatem, scilicet, et effect.em intrinsecam, et quoad denominat.em. Primo sensu similitudo nullam omnino entitatem, et effect.em addit supra albedinem; aliàs, cum aliquid de novo ...

Marginal note (left margin): De nobo incipit esse simile alteri nobis [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] impugnat rationem Thomisticam: unde similitudo in hoc sensu non re, a volo ratione distinguitur à fundamento proximo, scilicet, albedine: hoc enim quatenus alteri, quae est coexistens albedini, denominat utrumque album, dicitur fundamento similitudinis; quatenus vero, potest ...

pro albedine aliq. sufficere denotare, illiq. coexistere, dicatur similitudo quoad entitatem.

Deinde similitudo potest considerari quoad denominationem, seu quatenus denominat album A v.g.a simile albo B, quo sensu duo dicit, scilicet, albedinem albi A, ut connotatam, respicientem, actuq. coexistentem albedini albi B, et hanc, ut terminum illius connotati, respicientis, et coexistentis: sed aliter, et aliter; nam primam albedinem dicit in recto, et veluti formam intrinsecam constitutivam similitudinis: 2am vero dicit in obliquo veluti terminum extrinsecum, et terminum ad quem similitudo tendit: ex quo jam clara evoluitur doctrina, quam, ut clarius agnoscatur, notanda est differentia quae inter denominationes absolutas, et relativas intercedit: priores enim, quae ad sui existentiam affirmandam, nullo extrinseco egeant, absolute, et pleno ore potest affirmari ipsa existere per hoc praecise, quod existant sua constitutiva intrinseca: hinc, licet res omnes, Deo excepto, ipsi deficerent, modo manerent subjectum, unio, et albedo, verissime adhuc dici posset: datur, seu existit album, et ratio est; quia denominatio albi, utpote absoluta unice exigit ad sui veritatem, quod existant ejus intrinseca constitutiva, secluso quolibet alio extrinseco. Contra autem denominationes relativae, et pote ab alio dependentes, essentialiter exigunt ad sui veritatem non solum constitutiva [redacted] intrinseca, formalia, et adaequata, sed insuper alterius existentiam, sine quo termino relationis intellecto, non nisi false possunt affirmari.

Ex his constat, quod licet denominatio albi v.g.a utpote absoluta ad sui veritatem nullam aliam omnino rem exposcat, tamen album sub ratione creaturae, secundum quam jam sumitur relative ad creatorem, videlicet, necessario requirit ad similem denominationem creatorem terminum, sine quo absolute verificari nequit dari creaturam: et ecce, quo pacto eadem omnino rei constitutiva absolute, et independenter accepta tribuunt denominationes absolutas; dependenter vero, et respective considerata tribuunt denominationes relativas; ideoque priores exhibent sine ulla dependentia alicujus extrinseci, secus autem posteriores. Et ne adversarii possint dicere, album in esse creaturae constitui per relationem dependentiae ab ipso realiter distinctam, aliter efformatur idem exemplum: quod eadem omnino praecise constituunt album in esse albi, ac in esse fundantis actualiter relationem dependentiae; sed ad primam denominationem, nullo extrinseco eget, et tamen illo indiget ad 2am: ergo eadem omnino constitutiva possunt distinctas tribuere denominationes. = Urgetur hoc ipsum, et simul probatur assumptum: albedo albi A per se ipsam fundat actu similitudinem cum albo B; et tamen deficiente praecise albo B, non fundat actu similitudinem: ergo quamvis albedo deficiente termino, non denominet subjectum simile, potest nihilominus per se ipsam hanc denominationem praestare. Inter dicamus, eadem esse constitutiva subjecti albi, et subjecti similis, quo non obstante, deficiente termino, deficit denominatio similis, manente denominatione albi; quia haec utpote absolutam, nullo extrinseco indiget, secus vero illa, quia relativa.

Verum replic. 1º relatio quae non dicit in actuali exercitio refferendi; sed deficiente termino, deficit actuale exercitium refferendi: ergo = 2º: implicat existere formam in subjecto, quin ipsi tribuat suum effectum formalem, et primarium; sed effectus formalis relationis est non est reddere subjectum actu relatum ergo implicat relationem esse in subjecto, quin ipsum constituat actu relatum. Nunc sic: sed deficiente termino fundamentum non est actu relatum: ergo ibi non est relatio. = Ad hoc in 1º respondendum exercitium refferendi, reddere quod subjectum actu relatum esse constitutivum relationis, verum non absolute, et quoad entitatem considerandum, sed tantum connotative acceptum, et quo solum valet inferri exercitium refferendi separari non posse a relatione denominative accepta, quod ultro admittimus: quam solutio non debet displicere Thomistis, id quod asserentibus de unione, quam indifferentiam a partibus propugnant.

Verum contra ad dicta aliter resp. 2º mai. disting. min: deficit actuale exercitium quoad entitatem, neg. min; quoad denominationem subdist. deficit ex parte recti, neg. min; ex parte connotati, conc. min, et sub eadem distinctione neg. cons. = Ad 2um dist. mai: forma sit absoluta, conc. mai; si sit relativa, subdist., quin ipsi tribuat suum effectum formalem et primarium quoad entitatem, conc. mai; quoad denominationem, iterum subdist.; quin ipsi tribuat suum effectum formalem simpliciter id, quod effectus dicit in recto, conc. mai, et simpliciter id quod dicit in obliquo, neg. mai; et eodem modo dist. mini., neg. cons. Solutio pro his replicis jam dictis; cum enim exercitium refferendi, reddereque subjectum actu relatum sint constitutiva relationis eodem modo philosophandum est de ipsis istis, ac de ipsa relatione.

Sed instas: implicat transitum de uno contradictorio ad aliud sine acquisitione, vel destructione alicujus praedicati intrinseci; sed deficiente termino, transit fundamentum de esse simile ad non esse simile; termino vero producto, de non esse simile ad esse simile: ergo aliquid intrinsecum acquirit, vel amittit fundamentum in mutationibus istis. Minor, et consequentia constant, major vero videtur evidens, alias posset subjectum transire de frigido in calidum, et contra, nullo intrinseco addito, vel ablato. = Urgentius: fundamentum ante existentiam termini est intrinsece indifferens, ut refferatur, vel non refferatur ad terminum: ergo indiget aliqua forma intrinseca distincta, a qua intrinsece determinetur ad actu refferri; sed non alia, nisi relatione: ergo haec distinguitur a fundamento. Consequentia 1a, quae unice potest esse difficultas fit evidens ex axiomia illo theologico: ab indifferentibus de indifferenti nulla oritur determinatio.

Objectiones istae, quamvis minime despicabiles, praedicta solvuntur. Ad 1am ergo dist. mai: implicat transitum formae absolutae, conc. mai; relativae, subdist. de uno ad aliud quoad entitatem, sine acquisitione, vel destructione alicujus praedicati intrinseci, conc. mai; ad aliud quoad denominationem, iterum subdist.; ex parte recti, conc. mai; ex parte obliqui, neg. mai, et in eodem sensu minorem, et consequentiam. Exemplum probationis loquitur de formis absolutis, unde non urget. = Ad 2am dist. ante.: est indifferens, ut refferatur,

Sm illud q. respectu, dicit quoad entitatem neg. ant., Um q. dicit quoad denominationem subditur; ex pte recti, neg. ant., ex pte obliqui, 2do ant., et neg. cq. Axioma illud verum ē; verum quia fundamentum ante existentiam tāi n. ē indifferens ad entitatem, neque etiam ad denominationem rellati. Sm id q. tali denominatio dicit ex pte recti, sed unice Sm id q. dicit in obliquo, tantum terrae pot in re aliquo superaddito, ut denominationem rellati absolute sortiatur; illud tamen superadditum n. ē intrinsecum fundamento, sed extrinsecum, et se tenens ex pte tāi.

Adhuc tamen n. quiescis, sed totum iungis. Itra doct.am hanc Innotationem, tanquam Itra totius Philosophiae rectam: ais enim: stabilita doct.a de Innotati, facillime quisque poterit propugnare, vel hanc vg.a ut Innotantes coli, ēe coli, ēe gratiam, l. peccatum, ut gratiam, l. peccatum Innotantem, milleque alia absurda. Prob. hoc: unicum arg. ad allata impugnandum deduci ē, quia ipsa existentia coli, gratiae, et peccati separantur a vella, sed huic rationi facile occurri pot distinct.e illa: quoad entitatem, quoad denominationem, quoad rectum, quoad Innotatum; q. retinenda n. ē proiecta doct.a, ex qua tot stultitiae sequuntur.

Sed en ridicula terracalamenta, q.bus pueruli animuli seducendi utuntur. Adversarii in pugnanda arg. solut.e: unde n. vos terrere debent, quinimo illa Itemnentes, sufficienter res. ae. poresti ad obiecta, neg. do ex sententia nra allata monentes, sufficienter... divorumen istud iter denominationem: Ann 1s, quia, ut iam declaratum manet, divorumen istud iter denominationem absolutas, et rellativas, procedit; q. 1s ad sui existentiam nullo extrinseco egent, 2s; cum q. denominatio coli, gratiae, aut peccati absoluta sit, rivella sola existente, n. exurit, a vella evidentissime distinguitur. Que doct.a satis solvit adductas instantias: n. tamen ideo negamus, ingenium metaph.ae deditum argutiis plura posse absurda propugnare, abutendo doct.a Innotationem; verum noxa ista n. doct.ae, sed ingenii versutiis tribuenda.

Et sane admirat. dignum ē, doctrinam hanc Innotationem modo Adversariis minus, passim ab ipsis tum in Philosophia, tum in Theolog.a, ut quisque et nunc et decursu temporis reflectere poterit. In primis enim et Recentioribus, qui hic moratis opponuntur, asserunt in logica, artificium solle actuum Innes minime ab eorum entitate distingui; et tamen rejuhi logicis ablatis manet entitas actuum sine artificio. Rursus in Phisica docent, causam per suam entitatem denominari priorem actione, et effectu, et tamen actione deficiente iam n. ē prior. Mitto nunc sententiam quam in Theologia subsistent tum circa divinam diversitatem, tum circa peccatum tam actuale, quam originale.

Deinde Thomistae, quin praesenti Itroversiae limites transcamus, perfectio docent, Petrum v.g. eadem rell.e Paternitatis referri ad 1m filium, ac ad 2m; et tamen deficiente 2o filio, deficit in Petro rellatio, quia deficiat rell.o ad 1m, non minus ac deficiente 2o deficit in fundamento similitudo, manente fundamento. Eandem docent doctrinam in Phisica ubi identitatem unionis cum terminis, durationis cum exist.a rei durantis, resolutionem q.e Compositi usque ad mat.m primam propugnant: quibus in locis plurimum argumentum ab ipsis modo nobis obiectum sola Innotationem doct.a solvunt.

Et qui uno ore hic respondeant Thomistae, omnes effectus relativos esse secundarios, reddunt vo subjectum relatum esse effectum formalem, et primarium, et quo suppositum non posse argui defficere formam et deceptio respondi, defficere relationem: nihilominus responsio, seu potius evasio haec non suffic maxime; et tamen ipsi Thomistae ponunt effectum secundarium posse manere sine forma, ac effectu p maxime. Confirmatur dicit; aliter effectus secundarius aliquid adderet ad formam quod Thomistae ne gant. Sacramentum igitur omnes plura verificari de uno et non de alio cum ipso identificato ratione Conotatorum, cujus patent apposita maxime exemplum ad manum est inter Thomistas, et Richard rationes Conotatum: Apud vero enim Animal homini Conotet sensationem est simile leoni, et non rationale identificatum: quomodo ergo, si de duobus identificatis verificatur similitudo de uno et non de alio, non poterit verificari deffectum relationis sine deffectu fundamenti identificati absque dispendio identitatis? Sicut ergo in aliis rebus, quia deffectus non est absolutus, solum respectibus, non infertur distinctio realis, pariter dicimus de deffe in relationis, qui non absolutus, sed respectivus est. Et haec de secunda notatione sufficiant.

Arg.

relatio fundata in substantia non potest identificari cum ipsa: ergo nulla relatio cum suo fundamento. Prob. relatio fundata in substantia est verum accidens; sed verum accidens non potest identificari cum substantia ergo Prob. maj: relatio fundata in substantia dividit ens tamquam membrum distinctum a substantia; sed quodlibet membrum distinctum a substantia, est verum accidens: ergo maj. est certa; quia ens dividitur realiter in decem praedicamenta, quorum unum est substantia, et novem remanentia accidentia. — Huic arg. occurrit D. Thom. op. 48, cap. 3º per haec verba: dicendum quod divisio entis in decem praedicamenta est divisio in decem res, quantum ad hoc, quod dicunt diversas res intrinsece, et realiter, sicut substantia, quantitas, et qualitas, quae comparatae ad invicem sunt diversae res: vel in quantum diversas res extrinsece: quia unum importat aliquas res diversas, quas non importat reliquum; et sic relatio differt a suo fundamento, quia importat terminum relativi. Ex his colligitur, quomodo sit intelligenda divisio entis in decem praedicamenta, et quomodo solum extrinsece, et denominative relatio distinguatur a suo fundamento.

Divisio entis in decem praedicamenta non est divisio in decem realiter, et absolute distincta, alias actio, et passio, quae diversa praedicamenta constituunt, essent realiter distincta, contra Thomistas, quos adversarios patimur; sed in decem distincta vel realiter, vel formaliter; quia Philosophus ad illas divisiones solum intendit demonstrare modos diversos, quibus ens metaphysicum rerum se habent, vel absolute in se, vel respective ad aliud; cum enim aliter se habeat substantia considerata in se, et aliter ut ad aliud ordinata, ideo considerata absolute, et in quantum habet esse per se, constituit unum praedicamentum, et in quantum ad aliud ordinata, aliud praedicamentum: unde cum hoc, quod est ad aliud ordinari conveniat substantiae (sicut quantitati, et qualitati) jam in suo esse metaphysico constitutae, ideo dicitur advenire esse metaphysico; sicut dicimus durationes advenire existentiae, existentias naturae, et alia hujusmodi, quae omnia in re

substantiae sunt, et accidentia per rationem cum fundamento in re.

Unde ad veritatem ex dictis in principio metaphysicae ens 1° dividi in substantiam, et accidens, quia peculiares modos habet non convenientes ad praedicata rerum, quarum dicitur, sed quia ... tuit diversum praedicamentum: ex quo jam in ... ad argumentum negatur majus ... mino pro nunc supposito: ad probationem dicitur major e rerum accidens praedicamentale, et metaphysicum, reale physicum, negatur major: ad probationem dicitur major: dividit ens ut membrum metaphysice distinctum a substantia, secundo, ut physice distinctum, negatur; et sic patet ad minorem. Itaque accidens physicum, cum physice separat substantiam, negatur cum hac identificari realiter. Sed vero accidit in accidente logico aut metaphysico, quod non exigit distinctionem realem a substantia. Relatio quae ex ... praecepta nec est accidens physicum, nec metaphysicum, aut logicum, sed ab utroque praescindit: unde si fundatur in accidente physico, cum ab hoc non distinguatur realiter, accidens physicum est; si vero in substantia, erit accidens metaphysicum; nam et si realiter non distinguantur ab illa, est tamen extra ejus essentiam metaphysicam: ex quo habetur ens 1° dividi in substantiam, et accidens, non dividi in accidens determinatum, sed in accidens praescindens a physico, et metaphysico: postea accidens dividitur in accidentia physica, qualia sunt quantitas, qualitas, et alia, et metaphysica, cujusmodi sunt relatio, actio, etc.

Argumentum 3°: similitudo unius albi ad aliud album non est ipsa albedo, quia relatio non est fundamentum. Probatur antecedens: potest augeri albedo ex parte utriusque extremi, et potest augeri ex parte unius, et minui ex parte alterius, quin detur augmentum in similitudine: quod similitudo non est ipsa albedo: consequentia patet, quia ex duobus identificatis, non potest augeri unum, et aliud minui. — Respondeo, quod albedo potest considerari, vel ut fundat similitudinem secundum speciem, vel secundum numerum: 1° modo, sicut non potest augeri albedo, ita nec similitudo; 2° modo albedo est alteri similis in gradu determinato; unde si ex parte unius extremi augetur albedo, et non ex parte alterius, erunt similia specifice, quia qualitas est una, et erunt dissimilia accidentaliter, penes majus, et minus.

Argumentum 4: esse relationis est respectivum, et esse fundamenti absolutum; sed absolutum, et respectivum est oppositum repugnat: quod. — Deinde: si relatio non distinguitur a fundamento, possent concedi in Deo relatio ... realis ad Creaturas; sed hoc negat D. Th. 1 p. q. 13 a. 7: quod. Major patet; si enim relatio non distinguitur a fundamento, non immutat realiter subjectum, et consequenter ... praejudicio summi immutabilitati Dei possunt in ipso admitti relationes reales ad Creaturas. = Distinguo majorem quoad 2 partem: et esse fundamenti absolutum in se sed majorem, et connotari ... nego majorem et distinguo minorem nego consequentiam. Albedo in se forma absoluta est, et tamen ut connotat aliam albedinem quid respectivum est: non enim repugnat quod eadem entitas sub diversa ratione sit quid absolutum, et respectivum. = Ad 2um dic quod licet relatio non distinguatur a fundamento, est accidens metaphysicum importat tamen inhaerentiam et modum dependendi cum fundamento in re: cum autem haec inhaerentia ex proprio conceptu imperfectionem involvat relegandam est omnino a Deo summe perfectissimo. Nunc autem pro solutione ... ejusdem accuratiori argumenti relationes 2 generis propter ... ... non fundari in actione et passione, sed in agente, et passo: unde quamvis actio, et passio transeant, eodem modo manent agens, et Patiens, manent relationes, et data quod fundentur in actione, et passione quae licet physice transeunt, manent tamen moraliter in agente et patiente, quod sufficit, ut maneant etiam relationes in ipsis fundatae.

Pro complem.^{to} Inquires Num rellatio physicam[ent]e realis terminetur formaliter ad absol. vel respectivum? Circa quod assero cum Thomistis, et Scotistis, contra Thomist. omnem rellat.^{em} sive mutuam, sive n. mutuam tendere forma ad absolutum. Et prob.^{r} quoad 1^{am} partem: rella[tio] seu similitudo, qua unum album respicit, et assimilatur alteri, ē rellatio mutua; sed illa similitudo tendit forma ad absolutum: g.^{o} P. mi.: illa similitudo tendit forma ad albedinem; sed albedo ē tam absolutum: g.^{o} = Dices: albedo ex parte rei ē id, q.^{d} tendit; similitudo vero ē ratio forma tendendi: ergo licet ē in terminus materiali rellat.^{is} mutuus sit absolutum, terminus tamen formalis ē rellativum. = Neg.[o] ē; nam similitudo ex parte rei n. ē ratio formalis tendendi, q.^{d} patet; nam nulla ratio formalis referendi ē ratio formalis tendendi; cum hoc sit respecta, et illa sit respiciens; sed similitudo ex parte rei ē ratio formalis refferendi, quia enim refferentur ad aliud terminum: g.^{o}

Prob.^{a} 2.^{a} pars: quia rellatio n. mutua, ē cui ex parte rei alia n. correspondet rellatio; sed rellatio cui ex parte rei alia n. correspondet rellatio, tendit forma ad absolutum: g.^{o} P. mi.: rellatio, cui ex parte rei alia n. correspondet, respicit terminum, quo nulla ē rellatio; sed terminus, quo nulla ē rellatio, ē absolutum: g.^{o} = Potentia: g.^{o} ē potentia rellat.

Opponas contra dicta D. Thom. q. 48, art. 2.º ad 4.^{m} asserentem: cum dicitur, q.^{d} rellativi esse ē ad aliud se habere, per ly aliud intelligitur correllativum; sed q.^{d} n. ē, semper simul natura, et cognitione. Ex quibus verbis sic: sed ly aliud ē terminus omnis rellat.^{is}: g.^{o} terminus omnis rellat.^{is} tam mutuae, q. n. mutuae, ē aliquid rellativum. = Praeterea: idem Ang.^{cus} Doct.^{r} 2.º contra g.^{es} ait: n. potest intelligi aliquid rellative dici ad aliud, nisi e converso illud rellative dicatur ad ipsum: g.^{o} = Resp.^{o} D. Thom. loqui de rellat.^{bus} mutuis, quae ad distinct.^{em} rellat.^{um} n. mutuae, tendunt ad correllativum, verum n. forma, et reduplicative, ratione rellativi accepta, sed specificative, et materialiter sumptum; hoc ē ad terminum fundamentum correllat.^{es}, q.^{o} quidem n. habet terminus rellat.^{is} n. mutuae: Hoc autem sufficit, ut unum nequeat dici rellative ad aliud, quin hoc etiam dicatur rellative ad illud

Corolaria ex doct.^{a} praecedenti

Ex dictis infertur, rellationem, seu desumere unitatem specificam à fundam.^{to} motoque termino, ita ut terminus nullo modo sit specificativus ad huc extrinsecus, sed tantum connotatus. Traditur expresse à D. Thoma 1 p. q. 35. a 5 ubi ait: Unitas rellationis, et eius pluralitas non attenditur ex subiecto, sed ex subiecto causa, et subiecto. Probat ex eo quod: Quia terminus nequit esse causa ad huc extrinseca rellationis; alias n. esset purum terminus illius: sed specificativus rellationis ē causa saltem extrinseca illius: ergo terminus n. est specificativus rellationis: cum ergo aliunde nequeat esse fundamentum nude sumptum debet esse fundamentum ut connotans terminum. = Infertur 2.º: axioma illud rellata sunt simul natura et cognitione solum intelligendum de correllativis: Unde Paternitas ut rellata solum respicit ut terminum subiectum genitum quin intelligatur filiatio, et in hoc sensu paternitas et filiatio n. sunt simul natura, et cognitione. si vero Paternitas ut correllata accipiatur, cum proprie dicat correlationis rellationem, neque illa ē prior filiatione, nec filiatio paternitate. Quod expresse promovet D. Th. ubi loco sup. rellato dicit: quod per ly aliud intelligitur correllativum, quod n. ē prius, sed simul natura, et cog.

Disput. 9a
De aliis sex Praedicamentis.

Sex ultima Praedicamenta sunt actio, passio, quando, ubi, situs, et habitus, quae omnia iuxta Phi methodum iugiter breviter percurremus. Actio ergo communiter definitur: operatio tendens ab agente, prout ab agente; et dividitur 1° in creativam et eductivam: 1a est productio rei ex nihilo: 2a vero est productio rei ex praesupposito subiecto. Iterum dividitur in transeuntem, et immanentem: 1a quae aliquem terminum ad extra producit, ut urere, secare etc.: 2a est quae nihil extra ponit, sed intra terminatur in suo principio, ut intelligere, velle etc.: 3° dividitur in naturales, et artificiales: 1a est, quae ad productionem suorum effectuum nulla dirigitur arte: 2a est quae regulis alicuius artis dirigitur. Passio definitur ab aliquibus: receptio termini in passo: sed falso; quia receptio termini est illius unio cum materia; unio autem ut patet modo [illegible] dicit ordinem ad praedicamentum termini recepti. Melius ergo definitur sic: forma, qua passum subiicitur agenti in actu secundo. Inter actiones autem, et passiones mediat motus, qui est via, seu tendentia ad terminum: an autem haec tria distinguantur realiter in physica videbimus.

Quando seu duratio est forma qua res certo temporis spatio dicitur affixa v.g. duratio hodierna, vel crastina. Ubi seu ubicatio est forma per quam res ad certum locum determinatur. hoc ubi aliud est deffinitivum, aliud sacramentale, et circumscriptivum de quibus in Physica. Situs est dispositio partium in loco; nam eadem res in uno loco varias partium dispositiones subiit, ut sedendo, stando etc. Habitus est accidens resultans in subiecto ex circumpositione vestium: ex quo noto cum D. Th. 12 q. 49. a. 1. praedicamentum habitus non esse ipsas vestes, sed aliquid resultans ex circumpositione vestium, quibus ornatur corpus.

Disputatio Decima de Postpraedicamentis

Praedicata illa, quae 1.o modo [illegible] vel modi ad praedicamenta reducuntur, vocantur postpraedicamenta, de quibus agit Arist. in postremis capitibus: et sunt tantum quinque, videlicet oppositio, prioritas, simultas, motus, et modus habendi. Oppositio est repugnantia extremorum inter se, cuius divisiones patent [illegible] libri de sumulis. Prioritas est antecedentia unius rei ad aliam: quinque autem modis potest esse unum alio prius. 1° prioritate temporis: sic dies hodierna est prior crastina: 2° prioritate existendi, vel subsistendi [illegible]: sic unum praedicatum infertur ex alio, non vero contra: sic animal, et omne praedicatum superius est prius homine, quia valet consequentia: est homo: ergo animal: non tamen; est animal: ergo homo. 3° prioritate ordinis: sic in Rhetorica Exordium respectu Epilogi dicitur prius; sic numerus binarius prior est respectu ternarii. 4° prioritate dignitatis, sic praestantia dicuntur priora, ut ea, quae

Angelus est prior homine, sive in munere, et dignitate Personae, ut ea, qua Deus prior est
omnibus. 5° prioritate naturae: sic omnes causae, et praerequisita ad praesens [illegible] antecedunt effec-
Pater in sole, qui est prior natura luce ab ipso producta. Hinc, dum causa producit effe-
tum, adhuc in instanti temporis indivisibili, dicitur, causam esse in signo priori illius instantis
effectum autem in signo posteriori ejusdem instantis: et huic prioritati annectitur priori-
tas illa in existendi, et subsistendi [illegible]. Alia est prioritas a Theologis assignata, prio-
ritas prioritas originis, in qua unum oritur ab alio, quin ab ipso, tamquam a causa depen-
deat; sic in divinis Pater est prior Filio, et utroque Spiritu Sancto. Simultas nihil aliud
est, quam convenientia, seu conjunctio unius cum alio, et totidem modis dicitur, quot prioritas.
Motus est transitus ejusdem subjecti ab uno termino ad alium. Modus habendi, seu habere, dum sig-
nificat habere aliquid adjacens, ut vestes, et arma, pertinet ad decimum praedicamentum;
at prout significat, habere aliquid quocumque modo, ut habere divitias, uxorem, magnitudi-
nem, scientiam [illegible] ostendi pertinet ad varia praedicamenta.

Brebis Tractatus de elementis Arithmetica et Geometriæ in varias sectiones divisus.

Primum mihi in animum venerat, materiam hanc vobis late apponere; judicabam enim, difficile vobis sine illa patere viam ad aliqualem Philosophiæ modernæ intelligentiam, necnon et ad præcipua elementa Geometriæ; at re maturius considerata, lætus ex parte acquievi aliquibus melioris notæ Authoribus, qui suam Philosophiam, etsi modernam dilucide pertractant sine ulla Arithmetica memoria. Sic eruditus noster Gallus Cartier in sua Philosophia Eclectica, quam in gratiam, et usum Monachorum, præsertim Novitiorum Monasterii Munster in Proligoria edidit. — Cartier

Gravissimo huic viro adstipulatur celebris ille septies Universitatis Parisiensis Rector, et decus, sapientissimus Edmundus Purchot, qui tom. 2° suarum institutionum Philosophicarum, hæc in Præfatione ad Geometriam habet: duplex est Arithmetica, seu numerorum scientia: altera communis, cujus fit usus societati humanæ; altera specialis, quæ Algebra dicitur, quæ, quamvis scientia eximia sit, his solis, numero sane perpaucis, adjumento esse potest, quibus otio suo frui licet. Quod spectat ad Arithmeticam communem, cujus latissime patet usus, non solum in hominum societatibus, atque commerciis, sed etiam in variis disciplinis tanta est librorum, etiam vernacula cujusque regionis lingua, de ea scriptorum copia, ut multo facilius sit Phisica studiosis, eam a privatis Magistris addiscere, quam hic de illa disputare. — Purchot

Huc adde, quod Mabillonius noster præscribens ea, quæ in Phisica Monachis nostris apponi debent, postquam principia Geometriæ persuadet, circa Arithmeticam quatuor tantum præcipuas regulas illius notissimas addiscendas præmonet. — Mabillonius

His igitur, et aliis permotus, cum aliunde omnes vos approxime expertos in his quatuor regulis agnoscam, serio decrevi, ea solum ex Arithmetica excerpere, et vobis apponere, quæ pro nonnullis Phisicæ materiis utilia, ne dicam neccessaria judicavi, quibus additis planissima ipsa via patebit ad quædam, et utiliora Geometriæ elementa penetranda, quæ etiam ante Phisicam præmittere, nunc mihi in animo est, ut facili negotio ea, quæ deinceps, Deo dante, ex Philosophia PP. tradiderim, quantum vestro sapida, et intellectui, quamvis rudiori, notiora fiant.

De Principiis Arithmeticæ
Sect. Iª

Tria sunt principiorum genera, ex quibus propositiones omnes Arithmeticæ deducuntur, scilicet, Definitiones, Postulata et Axiomata. Definitio dicitur vel rei, vel nominis explicatio, ut cum aliquis ait; ve

additionis nomine intelligere inventionē numeri conflagrantis ex pluribus. Postulatū ē id, qd̄ fieri n. repugnat: ideoq. petit Arithmeticā ut id, tanquā factū concedatur, vg. ex quinq. numeris quādā progressionē arithmeticā efformare. Axioma ē sententia per se manifesta, ut totū ē majus suā parte. Deinde ex propositionibus aliæ sola contemplatione versantur, quæ idcirco Theoremata inscribuntur, et per ea problematū veritas demonstratur. Aliæ quoddā faciendū proponunt, et vocantur Problemata, ut si alicui proponatur datis primo, et ultimo terminō numero invenire differentiā. Aliæ deniq. ex aliis neccessario consequuntur, et Corolaria nuncupantur. Scholiū dicitur quædā exercitatio in aliqua propositione, qua vel explicatur magis, vel ipsius sensus, et utilitas amplius declaratur.

De Notis Arithmeticæ.

Sect. 2a.

Hæc nota + significat plus

Hæc —........significat minus

Hæc = vel ∽ sigficat æqualitatē

Hæc +........significat additionē

Hæc (·)........significat multiplicationē

Hæc (:)........significat divisionē

De variis Speciebus Arithmet.

Sect. 3a.

Quinq. communiter assignantur arithmeticæ species, nimirū, Numeratio, Additio, Substractio, multiplicatio, et Divisio, quamvis omnes ad substractionē, et additionē reducantur. Igr numeratio ē determinatio numeri ad suā speciē

Additio format, et invenit numerū ex pluribus resultantē. +

Substractio ē quæ determinat differentiā duarū quantitatū, unde invenit residuū numeri majoris, a quo minor substrahitur. —

Multiplicatio ē, quæ invenit productū, qd̄ toties continet numerū multiplicandū, quoties unitas in multiplicatore continetur. (·)

Divisio invenit numerū, qui significet, quoties numerus dividens in dividendo contineatur. (:)

De Proportionibus.

Sect. 4a.

Proportio, sive, ut græce ajunt, Analogia, ē æqualitas, quæ potest ē, vel rationū, vel differentiarū, seu excessuū. Prima dicitur Proportio Geometrica: 2a Arithmetica. Omnis igr. proportio quatuor habet terminos, quorū primus vocatur, primū antecedens: 2ū primū consequens: 3iū secundū añs: 4ūq. 2ū consequens. Primus quoq. et ultimus vocantur extremi: reliqui autē medii

et notantur hoc modo: 4. 2: 6. 3: id est: 4 est ad 2, sicut 6 est ad 3; et haec est proportio geometrica, quae habet aequalitatem rationis. Pro quo nota, quod illud, in quo, sicut in proportione arithmetica, una quantitas aliam excedit, dicitur differentia, seu excessus, ut patet in 2, qui est differentia 8 a 6: ita dum quaeritur, quoties, aut quomodo una quantitas in altera includatur, aut eam includat, talis habitudo dicitur ratio: unde si aliqua quantitas bis aliam contineat, dicitur, primam esse ad 2am in ratione dupla, si ter, in ratione tripla &c.a et quae continetur, dicitur esse in ratione subdupla, subtripla.

Ex his sit vobis regula generalis: quoties in aliqua proportione idem est excessus primi antecedentis ad primum consequens, ac 2i antecedentis ad 2um consequens, et sic de reliquis, tunc proportio, et progressio est arithmetica: ut haec: 2. 4. 6. 8. 10. 12: ubi, ut videtis, tantum excedit 4 ad 2, quantum 6. 4: 8. 6: 10. 8, et 12. 10; cum vero in numerorum serie toties unus includitur in alio, quoties primus in 2o, et 2us in primo, tunc proportio erit geometrica, quia ibi servatur rationum aequalitas: v.g.a 4. 2: 6. 3. toties enim includitur 2 in 4, quoties 3 in 6.

De Triplici proportionum specie Armonica nempe Geometrica, et Arithmetica.

Quid sit proportio Armonica.

Sect. 5a.

Proportio armonica, cujus frequens fit mentio apud veteres Phisico-mathematicos, consistit in tribus terminis ita dispositis, ut qualis est habitudo maximi ad minimum, talis sit habitudo differentiae maximi a medio ad differentiam medii a minimo: v.g.a sint numeri 12. 8. 6: est dicere, quod sicut se habet maximus terminus 12 ad minimum 6, ita se habet 4, qui est differentia maximi termini 12 a medio 8, ad 2, qui est differentia medii 8 a minimo 6: quia ut maximus terminus 12 continet bis terminum 6: ita differentia 4, quae intercedit inter 12, et 8, continet bis differentiam 2, quae intercedit inter 8, et 6. (A)

(A)
12. 8. 6
Diffa 12 a 8. 4
Diffa 8 a 6. 2
Ergo 12. ad 6. sicut 4 ad 2.

Quid sit Proportio Arithmetica.

Sect. 6a.

Constat jam proportionem arithmeticam attendi penes differentiam, vel excessum inter numeros; et est duplex; alia discontinua, ut 3=8=6. 11., ubi utrinque excessus est 5: alia est continua v.g.a 2. 4. 6. 8. 10. 12. 14, quorum excessus est 2: ex quibus habetis 1o: quod numerum majorem in progressione arithmetica nihil est aliud, quam antecedens cum differentia: et similiter est terminus primus cum omnibus differentiis: en exemplum: 2. 4. 6. 8. 10. 12. 14: in hac progressione numerus major, qui est 14, nihil est aliud, quam numerus 12 antecedens, cum sua differentia, quae est 2: vel etiam nihil est aliud, quam 2, et differentia toties repetita, quot sunt termini a primo exclusive (qui non habet differentiam) usque ad ipsum 14: unde si differentia est aequalis primo, ultimus cum primo sequentem efformant: ut in exemplo

12. 8. 6
Diffa 12 a 8. 4
Diffa 8 a 6. 2
Ergo sicut 12. ad 6.
ita 4 ad 2.

allato 14 qui è ultimus cum 2 qui è primus, et aequali differentia, constituunt 16.

Theorema primum.

B.
4. 8. 12. 16. 20. 24.
+24 +8 +4
28 28 28.

In progressione arithmetica summa extremorum è aequalis summae mediorum: et similiter summa quorumlibet terminorum aequè distantium etiam aequalis è summae mediorum. Exemplum. 4. 8. 12. 16. 20. 24. ubi primus, et ultimus numerus idem summant, ac intermedii 12. 16. necnon ac 8 et 20, qui aequè distant. Ratio è: quia quilibet numerus ascendens continet differentias antecedentium, unde cum differentiis, et alio numero aequè distanti necessario continebit summam omnium. (B)

Theorema 2um

C.
4. 6. 8. 10. 12.
+8 +4
16. 16.

Si numeri sint impares in progressione arithmetica, summa extremorum aequalis è duplo termini medii: vide: 4. 6. 8. 10. 12. ubi 4 et 12 totidem summant ac duplex 8. qui è terminus medius. (C)

Theorema 3um

D.
2. 4. 6. 8. 10. 12.
semis. 7. num. term. 6
7
(·) 6
42. sum. omnium.

In progressione arithmetica semisumma primi, et ultimi termini multiplicata per numerum terminorum progressionis, è aequalis summae omnium terminorum. Exemplum: 2. 4 6. 8. 10. 12. Ergo semisumma primi termini 2, et ultimi 12 è 7: multiplicato nunc 7 per 6, qua è summa progressionis terminorum, evadent 42, quae è summa omnium terminorum, ut reflectenti patebit. Ratio: quia semisumma extremorum è aequalis termino medio (Theor. ant.): ergo ducere numerum terminorum per semisummam è ducere terminum medium per numerum terminorum: ergo productum continebit toties terminum medium, quot sunt termini; sed terminus medius toties sumptus, quot sunt termini è aequalis omnibus simul sumptis: ergo. (D)

Problema primum.

E.
num. term. 5. diffa 3.
-1 ult. 26
4 -12
(·) 3
12 14 pr.
ergo 14. 17. 20. 23. 26.

Positis ultimo, et differentia cum numero terminorum, primum invenire sic ergo age: multiplica differentiam per numerum terminorum uno minus, factum resta ab ultimo termino, et residuum è primus terminus: ratio è; quia, ut iam dictum è; ultimus terminus è primus cum omnibus differentiis: ergo illis subtractis primus remanebit (E.)

Problema 2um

F.
Prim. 4. diffa 2. ultim. 10.
(·) 6/2 (3) -4
6
ergo sic 4. 6. 8. 10

Datis primo, et ultimo termino cum differentia invenire numerum omnium. Sic operare: subtrahe primum ab ultimo, et reliquum divide per differentiam, et apparebit numerus ~~differentiarum~~ terminorum: adde postea unum, quia primus fuit subtractus, et scies quaesitum. Ratio: quia ultimus è primus cum totidem differentiis, quot sint termini uno minus: ergo totidem termini sunt, quot differentiae addito primo. (F)

Problema 3um

G.
num. term. 8. diffa 2. pr. 2.
(·) 7
14
+2 pr.
ergo ultimus è 16
ergo sic. 2. 4. 6. 8. 10. 12. 14. 16

Posita differentia, cum primo, et terminorum numero invenire ultimum, et summam omnium. sic age: multiplica, seu duc differentiam per numerum terminorum uno minus, et resultabit conflatum ex totidem differentiis; adde postea primum terminum, et quod resultat è ultimus terminus (Theorem. 3°) (G.)

Problema 4um.

Pone primum, et ultimum cum numero terminorum, et quaere differentiam. subtrahe primum ab ultimo, et postea divide residuum per numerum terminorum uno minus, et quotiens exit differentia. Ratio quia differentia tot sunt quot termini, uno dempto; a subtracto primo ab ultimo remanent sola differentia. g (H)

H
num. term. 6. pr. 2. ultim. 22
−2
20 | 4 differentia
(15)
unde 2. 6. 10. 14. 18. 22.

De Proportione Geometrica

sect. 7.

Sicut proportio arithmetica attenditur penes aequale excessum, seu differentia unius termini ab alio; ita geometrica penes aequalem continentiam unius in alio, licet materialis excessus non sit aequalis. Unde Proportio geometrica est aequalitas rationum seu continentiam; et progressio est series quantitatum continue proportionalium, ut in B, quae progressio est geometrica, quia toties 32 includit 16, quoties 16. 8, et 8. 4, ubi notabis excessum non esse aequale, sicut in progressione arithmetica: igitur progressio geometrica alia est continua, ut 3. 6. 12: alia discontinua, ut 5. 10. 3. 6.

B.
4. 8. 16. 32

Et pro recta hujus progressionis intelligentia nota, quod exponens rationum, sive declarans proportionem, est numerus ille, qui toties continet unitatem, quoties numerus prior in posteriori continetur, ut quia 2. 4. 8. 16: in hac progressione exponens est 2, quia toties continet unitatem, quoties 8 in 16: 4 in 8, et 2. in 4 continetur, scilicet, bis.

Theorema primum

In progressione geometrica 2us terminus resultat ex multiplicatione primi per exponentem. Tertius ex multiplicatione secundi per exponentem, et sic de reliquis. E contra autem in descensu progressionis terminus penultimus resultat ex divisione ultimi per exponentem. Antepenultimus ex divisione penultimi per exponentem, et sic de aliis. Utriusque exemplum habes in D, et E. Ratio primae partis est: quia toties unus terminus continet alium, quoties exponens continet unitatem: unde multiplicato quolibet termino, per exponentem, acquirit excessum proportionalem. Ratio 2ae partis est; quia exponens est etiam divisor terminorum; quia quilibet illum divisus dabit terminum immediate descendentem.

D.
exponens. 2
progressio ascendens
(2/2) 4. 8 16
4 8 16
Descendens
E.
exp. 2
.12 6. 3.
(1) 2 2

Corolarium

Ergo si exponens est aequalis primo termino, progressio fiet ex ductu primi per seipsum, ex quo evadet terminus 2us: et similiter 3ius consurget ex ductu 2i per primum, ut in exemplo, et sic de aliis. (C)

C
2. 4. 8. 16.

Theorema 2um.

In progressione geometrica continua quatuor terminos habente quilibet medius multiplicatus reddet multiplicationem extremorum. sic E multiplicatum per B tantum reddit, quantum C multiplicatum per D. Ratio est; quia juxta Axioma arithmeticum; si proportionalia per aequalia dividas, aut multiplices, quotientes, et producta habebunt eandem proportionem inter se; cujus ratio est; quia quantum unum multiplicandum excedit alium, tantum unus multiplicator alterum multiplicatorem.

B. C D. E
4. 8. 16. 32
(128 (128
128. 128

Theorema 3um.

B. C. D
2 4 8
(:)8 (:)4 (:)2
16 16 16

In progressione geometrica continua tribus terminis constante, quadratum medii est aequale producto extremorum, quolibet illorum per aliud ducto. Quadratum alicujus termini dicitur summa illa resultans ex multiplicatione termini per seipsum, ut videre est in termino medio C. Ratio est; quia C tantum excedit B, quantum exceditur a D. ergo termini multiplicantes eandem debent habere proportionem. Quod idem de eorum producto dicendum.

Sectio 8a.

De modo inveniendi medium proportionale progressionis geometricae.

Problema primum.

5 . 10 . 20
5
100
radix quadrata 10.

Datis extremis invenire medium. Duc extremos in se: a producto extrahe radicem quadratam, de qua postea, et habebis quaesitum. Demonstratur: quadratum medii est aequale facto extremorum: ergo hoc habito, per extractionem radicis quadratae innotescet medius terminus.

Problema 2um.

2 : 4 = 6 ? Respo 12
(:)4
24 | 12
(:) 2

Tribus datis invenire quartum proportionalem: ut 2 : 4 = 6 ? medios duc in se, factum divide per primum, et quotus est quaesitus. Demonstratio: factum mediorum est aequale facto extremorum (Theorem. 2 sect. 7a): ergo datis mediis habere potest factum extremorum. Unde producto mediorum diviso per primum, habebitur ultimus.

De Aurea regula.

A
Si 6 : 9 = 30 ? Respo 45
(:) 9
270 | 45
(:) 6

Regula haec ortum ducit ex Problemate anti; etenim tribus terminis datis, quaeritur quartus proportionalis tertio. Regulariter constat duabus speciebus, quarum una est consequens alterius; ut si dicas: lignum sex pedum producit novem pedes umbrae; lignum autem 30 pedum, quot pedes umbrae producet? Ubi lignum primum est prima species, et antecedens pedum umbrae secundi ligni, quod est consequens. (A)

B
Si 6 = 30 : 9 ? 45
(:) 9
270 | 45
6

Operatio haec dupliciter fieri potest: primo modo, ut in Problemate anti, et in A. secundo modo comparando terminum unius speciei cum alio termino alterius speciei, ut in B: ubi ut vides, etiam hoc modo termini medii sunt multiplicandi, sicut et factum dividendum est per primum, et sic quotus erit terminus quartus.

C.
Si 8 : 6 = 4 ? 12
(:) 8
(:) 48 | 12

D.
4 : 8 = 6 ? Respo 12
(:) 6
48 | 12
(:) 4

Si autem quaestio ita proponatur, ut consequens quaerendum debeat crescere 2um antecedentis decrementum, tunc multiplica primum terminum per 2um, et factum divide per 3um, et quotus est quaesitus: ut Artifices octo aedificant domum 6 diebus; 4 artifices quot dies invenerent? Vide C. = Vel aliter: pone primo minimum antecedens, et tunc operare multiplicando medios in se, et productum dividendo per primum, et sic quotus sit quartus. Vide D, ubi observabis positum primo loco

4, qui ē antecedens minimū, ad cujus decrementū debent crescere dies 12.

De Regula cū Tempore.

Hac regula ē composita, qª in ea n. unū, ꝯ duplex antecedens datur, vg. 4 operarii 2 diebus pariete construunt 10 ulnarum; quot ulnas parietis construent 8 operarii 4 diebus? vide E: hic ꝫ ex duplici anti fit unū multiplicando unū per aliud: nēpe 4 per 2, et 8 per 4: et dicitur sic: si 8·10 = 32? 40. cujus operatio constat, et fit per Paragraphū 8 anū.

Vel etiā aliter: duæ trahuntur regulæ: prima solū circa operarios, et quātitate laboris, sic: si 4:10 = quid 8? Respō 20: Nunc 2a regula circa laborē dierū: si labore duorū dierū exurgunt 20 ulnæ, quot exurgent labore 4 dierū? Respō 40 (vide F, et G)

E.
4+2 : 10 = 8+4?
4 8 : 10 = 32? 40

F.
si 4 : 10 = 8? Resp 20

G.
si 2 : 20 = 4? R. 40.

De Regula Societatis.

Hac regula reducitur ad antē, et sic proponi solet: 3 Mercatores societatē ineūt, in qua primus 30: secundus 20; et tertius 10 auri scuta posuit: lucratur 250: quantū ꝫ unicuiq̄ correspondet? Sic age: summa primo auri scuta omū, nēpe 30+20+10 scilicet 60: nunc dic sic: si 60 : 250 = 30 quid? et sequere: si 60 : 250 = 20 quid? et tandē: si 60 : 250 = 10? et operare per regulā auream multiplicando medios tēos in se, et producto diviso per primū quotus ē quæsitus.

Quod ut clarius percipias, accipe parvæ summæ exemplū in B, ubi notabis in prima linea positū fuisse 4 pro quæsito; qª multiplicato tertiō numero per 2ū, et hujus producto diviso per primū quotus ē 4, quā operatiōne factā comperies per duas alias numerorū lineas.

B
Pr. 2. sec. 4. tert. 6 scuta posuit, lucratur 24.
2+
4+
6+
si 12 : 24 = 2? 4
si 12 : 24 = 4? 8
si 12 : 24 = 6? 12

Theorema primū

Quilibet tēus progressionis geometricæ continet summā omniū antiū toties, quoties unitas ē in exponēte una minus, et insuper etiā continet semel primū. Explicatur: B continet summā antiū solū semel, et insuper A (primū); qª 2. qui ē exponens, unitate dempta, tantū semel continet unitatē; et sic de reliquis tēis progressionis cujuslibet, ut patet in H bis continēre antēs, et insuper semel S; qª exponens 3. unitate dempta bis etiā continet unitatē.

A	D	E	B
2.	4.	8.	16
S	P	R	H
3.	9.	27.	81

Demonstratiō: 2us resultat ex multiplicatione primi per exponētē: tertius ex multiplicatiōne 2i per exponētē: quartus ex multiplicatiōne tertii per exponētē: ꝫ 2us toties continet primū, quoties unitas ē in exponēte, qª idē dicēdū de tertiō respectu 2i; ꝺ idē ē accipere primū toties, quoties unitas ē in exponēte, acipsū accipere toties, quoties unitas ē in exponēte una minus, et insuper semel illū addere ꝫ.

Theorema 2ū

Excessus, et differentia inter primū, et 2ū, ē ad primū, sicut excessus primi ab ultimo ad summā omniū minus ultimo. Explicatur: E excessus inter A, et B ē ad A, sicut G excessus inter A, et D. ad summā omniū præter D, et similiter in S. Demonstratiō: quoties D. continet anis A B C, toties continet B A (Theorem. anti) qª A ē anis respectu B, sicut A B. C respectu D: ꝫ excessus inter A et B ē ad A antē, sicut excessus inter A, et D ad summā antiū A B. C.

A	B	C	D
3.	6.	12.	24.
E	F	G	H
3.	3.	21.	21.
	S		
2.	6	18.	24.

4 : 2 = 62 : 26.

Problema primum.

Exponens 3
2 prim. 54 ultim.
52|26
54+
80 summa.
2 6 18 54
3 3 3

Datis primo, et ultimo termino cum exponente, invenire summam omnium, et numerum terminorum. Subtrahe primum ab ultimo; residuum divide per exponentem, unitate dempta, et quotus est summa addito ultimo. Demonstratio ex Theorem. primo hujus sectionis; quia primo subtracto ab ultimo remanet summa toties sumpta, quoties unitas est in exponente una minus. Nunc pro quaerendo numero terminorum multiplica primum per exponentem, quousque fiat ultimus: vel divide ultimum per exponentem quousque fiat primus, (Theorem. 1º sect. 7ª) et numera terminos.

Problema 2um.

Sum. 80 Pr. 2 ult. 54
-54 2
26 sec. resid. 52
52 pr. resid.
52|2
26
ergo exponens 3.
P.
2 6 18 54
3 3 3

Datis extremis cum summa quaere exponentem, et numerum terminorum. Sic operare: subtrahe primum ab ultimo: subtrahe postea ultimum a summa: divide primum residuum per hoc 2um, et quotus cum unitate est exponens. Numerum terminorum quaere per Prob. ant., ut in P.

Demonstratur: ultimus continet summam omnium antecedentium toties, quoties unitas est in exponente una minus (Theorem. prim.) et insuper primum: ergo hoc subtracto ab ultimo residuum est summa omnium toties sumpta, quoties unitas est in exponente una minus, et summa omnium continet antecedentes, et ultimum: ergo hoc subtracto a summa remanet summa antecedentium semel sumpta; et primum residuum continet hanc summam toties, quoties unitas est in exponente una minus: ergo diviso primo residuo per hanc summam, quotus addita unitate exit exponens.

Problema 3um.

sum. 80 Exp. 3 ult. 54
-54 -1 -52
26 2 ult. 2
2
52
ergo 2. 6. 18. 54

Positis ultimo extremo, summa, et exponente, primum invenire. Subtrahe unitatem ab exponente, et ultimum a summa: duc primum residuum per hoc 2um, productum subtrahe ab ultimo, et residuum est primum extremum. Ratio ex Prob. ant.

Problema 4um.

Prim. 2 sum. 80 Exp. 3
-2
78 78|26
-26 3
52
+2
ergo 54 est maj. extrem.

Posito minori extremo, summa, et exponente, majus extremum invenire. Subtrahe primum a summa; residuum divide per exponentem; quotum subtrahe a residuo, et huic ultimo residuo addito primo termino summa est majus extremum. Ratio ex Prob. 2º.

Problema 5um.

Nam tertium sum. 8. Exp. 3
ultim. 54|2 sum. 80
26 +1 -54
3 exp. 26
ergo pr. est 2. 6. 18. 54.

Dato majori extremo, et summa invenire omnia. Subtrahe majus extremum a summa: residuum est summa omnium sine ultimo: divide nunc majus extremum per hoc residuum: quotus est exponens unitate addita: et quod superest est primum extremum. Demonstratio ex Prob. 2º.

Problema 6um.

Num. term. 4. Sum. 80 Exp. 3
1: 3 9 27
3+ 80|3
3+ 40
4+
40 P.
ergo prim. est 2. 6. 18. 54.
3 3 3

Dato numero terminorum cum summa, et exponente, invenire primum, et ultimum. Forma progressionem incipiendo ab unitate (eadem servata proportione) totidem terminorum constante, quot sunt dati: collige summam omnium, et per eam divide summam datam: quotus est primus: et hoc invento operare per Problemata antecedentia; vel multiplica primum per exponentem, quousque fiat ultimus; toties scilicet, quot sunt termini dati, uno minus. Demonstratio: sicut totum ad totum, ita pars homologa unius ad partem homologam al-

alterius; et sicut pars unius ad sum totum, ita pars alia ad sum: sed primus term̄s, id dicendum de 2º, et 3º) progressionis in B ē pars homologa summæ progressionis totius; ergo ita se habet ad summam, sicut primus term̄s quærendus ad summam datam: ergo sic invenietur 40: 1 = 80: ? Respō: 2 primus.

De Fractionibus
Sect. 9a

Fractio ē expressio proportionis, quæ invenitur inter p̄tes acceptas de aliquo toto, et ipsum totum: sic $\frac{1}{2}$ designat, ulnam v.g. divisam ēe in duas p̄tes, et tantum unam ēe acceptam. Unde numerus inferior dicitur Denominator; q.a repræsentat totum, vel unitatem divisam in tot p̄tes, quot ipse unitates habet. Numerus superior dicitur numerator, q.a numerat p̄tes, quæ ex denominatore assumuntur. Ex quo sequitur, q.d si numerator denominatorem adæquet, ut $\frac{4}{4}$, tunc æquivalet 1. Si vero excedat, ut $\frac{4}{3}$, tunc erit 1 toties, quoties denominatorem contineat, ut $\frac{8}{4}$, ubi numerator æquivalet 2: verum fractiones hæ sunt spuriæ, et impropriæ.

Itaque fractio propria eo ē major, quo proportio inter numeratorem, et denominatorem fuerit major: unde hæc fractio $\frac{1}{3}$ majoris valoris ē hac $\frac{1}{6}$: q.a in hac proportio ē minor, ut pote subsextupla, cum in prima subtripla tantum sit: unde quotus ē signum majoris, vel minoris valoris fractionum; q.a quo major, vel minor ē proportio, eo major, vel minor ē etiam valor fractionis, scilicet, quo major ē quotus, minor ē valor, et econtra.

Corolarium 1um.

Ergo non obstantibus denominatore, et numeratore diversis, fractio ē æqualis alteri, si eadem fuerit proportio; v.g. $\frac{1}{2}\ \frac{2}{4}\ \frac{4}{8}\ \frac{8}{16}$: q.a quotus ē $\frac{2}{1}$, vel $\frac{1}{2}$, si denominatores dividantur per numeratorem. vide A.

A: $\frac{1}{2}\ \frac{2}{4}$ (·)2 4⌊2 $\frac{2}{4}$⌊2 (·)1

Corolarium secundum

Ergo si numerator, et denominator per eundem numerum multiplicentur, seu dividantur, idem erit valor fractionis, licet termini sint vel majores, vel minores, q.a eadem semper manet proportio, juxta Axioma arithmet. Theorem. 2i sect. 1a. vid. C. et B.

B: $\frac{2}{4}$ (·)$\frac{6}{12}$ (·)$\frac{6}{24}$ — $\frac{12}{24}\ \frac{1}{2}\ \frac{2}{4}$

D: 2⌊1 (·)2 4⌊2 (·)2

Verum ut habeas fractionem ejusdem valoris, quære communem denominatorem hoc modo: sit fractio A v.g.: divide denominatorem per numeratorem: si divisio fuerit sine residuo, quotus cum unitate suprapositi erit fractio æquivalens præcedenti, ut patet in B respectu A. Si vero aliquid superfuerit, divide per illud primum divisorem: si adhuc superfuerit, divide 2um divisorem per hoc residuum, et sic quousque nihil remaneat, et tunc ultimus divisor erit major divisor communis præcedentis primæ fractionis. Quo facto utere regula aurea. Sit exē-

A: $\frac{2}{6}$ $\frac{1}{3}$ ergo idem ac $\frac{1}{3}$ — B — 2(·)

C: $\frac{12}{30}$ (·)12 — D: 12⌊2 (·)6

si 12 : 30 = 6 2 15

ergo $\frac{12}{30}$ idem ac $\frac{6}{15}$

plū: pone fractionē hāc $\frac{12}{30}$: ut q. eā ad fractionē ejusdē valoris diminutā reducas, divide denominatorē 30 per numeratorē 12, superxūt 6; divide nūc 12 per 6: nihil q. remanet: igr 6 ē major communis divisor 12, et 30, ac proinde exit numerator fractionis quærēdæ: nunc regula aurea: si 12:30 = 6 : 15; vide C. D. etc.

De Operationibus circa Fractiones

Circa fractiones fiunt eadē operationes, ac circa numeros integros: unde constāt additione, subtractione, multiplicatione, &a: verū ad hoc necū ē, fractiones reducere ad communē denominatorē, qd ē dividere totū in similes pātes, qdo datur divisū in dissimiles: v.g. ulna divisa in tertias, medias, et quartas pātes, pōt dividi in pātes similes, si tota dividatur in sextas, vel octavas: verū taliter ut $\frac{2}{3}$ v.g. æquivaleat $\frac{4}{6}$: $\frac{1}{2}$ ad $\frac{3}{6}$. qd fit hoc modo.

Problema primū.

A 1/2 · B 2/4 · 8 (?)

Reducere fractiones ad comunē denominatorē: operare sic: sint A, et B v.g. quæ reduci debeat. Duc denominatorē B 4 scilicet, in denominatorē A nēpe 2, et habebis denominatorē 8 communē utriqe fractioni. Duc insuper denominatorē B in numeratorē A, scilicet in 1, et habebis etiā numeratorē 4 fractionis A. Duc postea denominatorē A in numeratorē B, et factū ē numerator hujus 2æ fractionis: vide q. qualiter fractiones 2æ per communē denominatorē æquivaleāt primis.

Si vō trēs, aut plures sint fractiones, quæ reducēdæ sūt, ut A B C, duc denominatorē fractionis C in denominatorē fractionis A, et factū duc in denominatorē B, et etiā in ejus numeratorē. Duc postea denominatorē A in denominatorē B, et factū duc in numeratorē C. Duc insuper denominatorē C in denominatorē B, et factū duc in numeratorē A, et tūc habebis tres fractiones ejusdē valoris.

A	B	C	A	B	C
45	40	24	45/60	40/60	24/60
3/4	2/3	2/5			
	60				

Problema 2ū.

Fractiones addere. Sic operare: quæsito communi denominatore, modo explicato, junge numeratores, et illos adde: quo quidē modo fit etiā subtractio, nēpe subtrahēdo numeratorē a numeratore. Vide G, et F. Si autē major fractio a minori cū aliquo, vel aliquibus numeris integris, sit subtrahenda, tūc frange numerū integrū multiplicatione ejus per denominatorē fractionis adjunctæ, et habebis fractionē, a qua subtrahe fractionē datā modo, quo hic dictū ē. Ratio Problematis ē: qa pātes numeri numeri sūt;

F: 6 8 — 2/4 × 2/3 — 12
G: 8 + 6 = 14/12
B: 2/4 4 1/8 — 32 16 — 33/8 × 2/4 — 32 — 8/32 16− 16/32

q. salva proportione cum ipsis operandum e[st], sicut cum integris numeris. vid. B.

Problema 3ium.

Fractiones multiplicare. si fractio per fractionem multiplicanda e[st], duc denominatores in se, et etiam numeratores, et habebis fractionem inde resultantem, quae e[st] productum. Demonstratio e[st]; q[uia] multiplicare e[st] assumere toties multiplicandum, quoties unitas e[st] in multiplicatore; s[ed] in multiplicatore e[st] medietas unitatis: q. solum assumitur medietas multiplicandi, qui e[st] dimidium: q. productum e[st] $\frac{1}{4}$. vid. S.

S: $\frac{1}{2}$ p $\frac{1}{2}$ — $\frac{1}{4}$ productum.

Problema 4um.

Multiplicare fractionem per numerum integrum. operatio: multiplica integrum per numeratorem fractionis, et infra productum scribe denominatorem ejusdem fractionis. Vide H. — Si vero integer cum fractione multiplicandus sit per fractionem, operare hoc modo: frange integrum ductum ejus in denominatorem suae fractionis, et facto resultati adde numeratorem ejusdem fractionis, et operare per Problema 3ium.

H: $\frac{6}{4}$ per 3 — c.) $\frac{3}{6}$ — $\frac{18}{4}$ g $\frac{18}{4}$ | $3\frac{1}{2}$ p. $\frac{1}{4}$ — c.) $\frac{3}{6}$ g $\frac{7}{2}$ p $\frac{1}{4}$ — $+\frac{1}{2}$ — $\frac{7}{2}$

Si vero integer cum fractione per integrum cum fractione adjuncta multiplicandus sit, frange integros utrosque per denominatores eorum fractionis, ut in operatione anteriori: postea adde numeratores producto, et operare per Problema 3ium: ad fractiones multiplicandas, ex quibus habebis quaesitum. q[uod] erit fractio ex illis omnibus resultans. et ut recte agnoscas ejus valorem, divide numeratorem per denominatorem, et quotus e[st] valor. Demonstratio hujus eodem innixa e[st] principio, ac Problema 3ium, ut reflectenti patebit.

$7\frac{1}{2}$ per $7\frac{1}{4}$ — c.) 7 — 14 — +1 — 15 — 2 — g $\frac{15}{2}$ | c.) 7 — 28 — +1 — 29 — 4 — $\frac{29}{4}$

Ex hoc inferes, q[uod] multiplicare per fractiones potius e[st] dividere, quam multiplicare, v.g. 2, per $\frac{1}{2}$ producit 1, $\frac{2}{2}$: q[uod] idem e[st], ac medietatem 2 accipere: unde si habere volueris dimidium, vel quartam partem alicujus numeri, vel etiam $\frac{2}{3}$ $\frac{3}{4}$ $\frac{4}{6}$ &c. multiplica numerum datum per numeratorem, et divide factum per denominatorem.

Problema 5um.

Fractiones dividere. si fractio A per B dividenda sit, quaere communem denominatorem, sicut supra Problemate primo, et divide numeratorem unius per numeratorem alterius, sicut in additione, et substractione, et quotus e[st] quotus denotans continentiam unius in alio: si vero fractiones datae sint ejusdem denominatoris, ut C. D, tunc divide numeratorem unius per alterius numeratorem.

A $\frac{1}{4}$ B $\frac{2}{4}$ — $\frac{1}{4}$ $\frac{2}{4}$ c.) 4|1 — 8 | C $\frac{6}{12}$ D $\frac{3}{12}$ c.) 3|6 — 2

Operatio 2a: si fractio A dividenda sit per integrum B, divide numeratorem per integrum, et quotus e[st] quaesitus: vel multiplica denominatorem per integrum, et supra factum scribe numeratorem: utroque enim modo minuitur aequaliter proportio inter numeratorem, et denominatorem, ac proinde quotus e[st] idem, ut $\frac{2}{12}$ $\frac{1}{24}$. Operatio

A $\frac{4}{12}$ B 2 F c.) 2|4 — 2 — $\frac{12}{24}$ c.) $\frac{4}{24}$ $\frac{2}{12}$

3a: si integer A per fractionem C dividendus sit, multiplica denominatorem per integrum A: factum divide per numeratorem C, et quotus

A 2 C $\frac{5}{4}$ — $\frac{8}{5}$ — 8|4 c.) 2

2ʃ6
6
1296

ē quæsitū. Raõ ē: qª dividere 2 per $\frac{2}{4}$ ē quærere, quoties $\frac{2}{4}$ contineatur in 2, qª investigatur fracto 2, multiplicato per denominatorē 4, ut in C, et facto diviso per numeratorē: qª verè duæ ulnæ continent quatuor medietates, vel quatuor $\frac{2}{4}$.

Operatio 4a: si integer

B
$2\frac{1}{2}$ 3 $\frac{2}{4}$
$\frac{5}{2}$ $\frac{14}{4}$

cū fractione per integrū cū fractione dividendus sit, trange integros modo supradicto, et adde numeratores, et habebis duas fractiones: tūc operare per primā operationē Problematis quinti.

Problema 6

D
$\frac{1}{2}$ $\frac{1}{2}$ $\frac{1}{4}$
F
$\frac{1}{2}$ $\frac{2}{4}$ $\frac{2}{8}$

Fractionis fractionis invenire valorē. Fractio fractionis ē fractio non integræ assumpta, s͡ tantū quoad aliquas partes, vg. dimidiū dimidii. Valor g. similiū fractionū invenitur ductu utriusq. denominatoris in invicē unū per aliū, et supra factū posito numeratore, ut in D. Si vō numeratores fuerint diversi, duc etiā eos in se, et factū scribe supra factū denominatorū in invicē, ut in F: sicq. habebis fractionē simplicē, quā potes addere, subtrahere, multiplicare, sicut in numeris integris.

De Potestatibus numerorum

Sect. 10ª

Potestas numeri dicitur productū illius per seipsū, vel per aliū ducti. sic Potestas 2 ducti per 2 ē 4. lōx prima potestas ē productū numeri per unitatē: 2a ē productū illius per seipsū: vg. 2 ductus per 1 ē 2, et vocatur prima potestas; idē 2 ductus per seipsū reddit 4, et dicitur dignitas 2a. 3a potestas ē productū primæ per 2ā, ut dictū ē in progressione geometrica, qª prima potestas resultat ex una multiplicatione; 2a ex duobus: 3a ex tribus &c. et significatur his tribus: prima radix, secunda quadratū, tertia cubus &c. Radix etiā significatur hac nota √: unde hac ²√4 radicē quadratā quaternarii; et hac ³√8 radicē cubicā 8 significat. Radix g. accipit denominationē ab illa potestate, quā producit; unde dicitur quadrata, si quadratū numeri producat; cubica, si cubū: qª oē perspicue in hac tabula cernere potestis, ubi et numeros, atq. nomina, et potestates numerorū habetis.

Radix	Quadrata	Cubi.	Surdesolida.	Quadrata Cubi.	Surdesolid Secunda	Surdesolida Secunda.	BiQuadrati Quadrata.	Cubus Cubi
1	1	1	1	1	1	1	1	1.
2	4	8	16	32	64	128	256	512
3	9	27	81	243	729	2187	6561	19683
4	16	64	256	1024	4096	16384	65536	262144
5	25	125	625	3125	15625	78125	390625	1953125
6	36	216	296	7776	46656	279936	1679616	9977696
7	49	243	2401	16807	117649	823543	5764801	40353607
8	64	512	4096	32768	262144	21097152	16777216	134217728
9	81	729	6561	59049	531441	47829691	853046721	7677420489
10	100	1000	10000	100000	1000000	10000000	100000000	1000000000

In hac 3. tabella novem cavulas invenietis, in quarum prima radicem, in 2a quadratum, in 3a cubum, in quarta biquadrata, hoc est, quadratum-quadrati; in quinta surdesolida, sic dicta, quia numeri in ea contenti non respondent multiplicationi alicujus numeri ex decem primis: ut 32, qui ex nullius multiplicatione resultat. In 6a cavula adstant quadrata-cubi, hoc est, productum cubi per semetipsum. In 7a surdesolida 2a, quia nec ex multiplicatione quadrati, aut cubi, aut alterius per semetipsum resultat, ut 128: in octava biquadrati-quadrata, hoc est, productum biquadrati per semetipsum. In nona cubus-cubi; quia resultat ex ductu cubi in se, et in quadratum ejus, ut 512, ex ductu 8 primi cubi, in se, et rursus, et rursus in 64, qui est quadratum 8.

Adverte tamen, quod numeri primi impares, ut 3. 5. 7 non possunt esse potestates, quia non resultant ex alicujus multiplicatione: possunt vero esse radices. Nota 2o quod ex unitate, et primo impari fit primum quadratum: ex hoc, et 2o impari fit 2um quadratum: unde quadrata ascendentia differunt in imparibus ascendentibus. Sic quadratum 9 differt a quadrato 4 in impari 5, et quadratum 16 a quadrato 9 in tertio impari, nempe 7.

1 4 9 16
+3 5 7
4 9 16

Ex his infferes 1o potestates esse in ratione multiplicata radicum: hoc est: si radices sunt in dupla, quadrata sunt in quadrupla &c. ut videre est in B. Pro quo scito, quod ratio multiplicatur, dum exponens in se ipsum ducitur; unde cellula quadrata, cujus latus sint 2, est ad aliam, cujus latus sit 4, ut 4 ad 16, vel ut 1 ad 4, nempe in subquadrupla: et similiter lapis, et quodcumque corpus cubicum, cujus latus sit 4, nempe longitudo 4, latitudo 4, profunditas 4, est ad aliud, cujus latus sit 2 in proportione, seu ratione octupla; quia primum corpus habet 64 pedes cubicos, secundus autem 8.

B
R. 2 Q. 4 C. 8
R. 4 Q. 16 C. 64

Infferes 2o quod quadrato diviso per radice quotus est radix; et cubo diviso per quadratum, quotus est radix. Vide B. et C.: unde data soliditate alicujus corporis cubici, et quadrato areae cognito, investigari potest ejus longitudo, latitudo, profunditas &c. v.g. sit corpus, cujus soliditas sit 64, quadratum areae 16: divide 64 per 16, et invenies longitudinem, latitudinem &c.

B: 4⌊2 (:) 2 — C: 8⌊2 (:) 4

Infferes 3o quod ita se habet radix ad quadratum, sicut unitas ad radicem; quia multiplicator est ad unitatem, sicut factum ad multiplicandum; sed radix est multiplicator, et quadratum est factum: et eadem ratione idem dic de quadrato respectu cubi: unde unitas, radix, quadratum, cubus &c. sunt in progressione continua geometrica.

4⌊2 (:) 2 — 2⌊1 (:) 2

Definitio: exponens dignitatis est numerus multiplicationum, quibus dignitates augentur, vel divisionum, quae dignitatum descendunt: unde quadratum est 2a dignitas, quia duae fiunt divisiones per radicem, ut quotus sit unitas: cubus est 3a dignitas, quia tres fiunt multiplicationes: ex quo ulterius colliges, quadratum alicuius numeri posse esse biquadratum alterius: ut 16, qui est quadratum 4, potest esse, et est biquadratum 2: ratio est: quia dignitates sunt in ratione multiplicata radicum: ergo si radices crescunt, et dignitates crescere debent.

Theorema primum

D
4 : 16 : 64 :
2 4 8
4 L2 | 16 L4 | 64 L8
(:) 2 (:) 4 (:) 8

Si plures potestates per alias similes dividatur, ut quadratum unius numeri 8 nempe per quadratum alterius 4 nempe: quoti sunt dignitates eiusdem gradus: explicatur: 8 : 64 : 512 sunt radix, quadratum, et cubus: 4 : 16 : 64 sunt dignitates similes. Dicimus ergo, quod radix 8 per radicem 4 divisa, et similiter quadratum per quadratum, cubus per cubum, dabunt quotos 2. 4. 8, qui sunt radix, quadratum, et cubus. Demonstratur: quotus est exponens proportionis inter divisorem, et dividendum; quadratum ad quadratum habet proportionem multiplicatam radicum: ergo quadrato diviso per quadratum quotus est quadratum quoti radicum per radicem divisae ut in exemplo &c.

Theorema 2um.

P
r2 q4
r4 q16
(:) 2/4/8
ergo 4. 8. 16
q m q

M.
r2 q4 C8
r4 q16 C64
(:) 4/4/16 (:) 2/4/8
ergo 8. 16. 32. 64
C m. m. C

Inter duo quadrata datur medium proportionale: et inter cubos dantur duo media proportionalia. Explicatur: 16, et 4 sunt quadrata. Dico ergo, quod inter ipsa datur medium 8 eandem habens proportionem cum 16, et cum 4. Tale non medium resultat ex multiplicatione radicum: nempe 2 cum 4. = Inter cubos 64, et 8 dantur 16, et 32 ex ductu quadrati in radicem 4, et quadrati 16 in radicem 2. Demonstratio primi: proportionalibus per aequalia multiplicatis, facta manent in eadem proportione; 2 radices multiplicari per se, et postea per aliam, est proportionalia multiplicari per aequalia: cum radix, quae multiplicatur, sit eadem, multiplicatores non ipsa, et alia ipsi radici proportionales: ergo factum radicis per se est proportionale facto alterius per se, quod est quadratum eadem proportione. Demonstratio 2i pendet ex facili aplicatione eiusdem principii. vid. P. et M.

Theorema 3ium.

Inter duo plana, licet n. sint quadrata datur mediū proportionale. Explicatur: inter planū A, cujus latera sint 2, et 4, et planū B, cujus latera sint 4, et 8, ē planū mediū resultans ex multiplicatione lateris dissimilis unius, 8, et alterius 2, nēpe 16: quia A 8. C 16 B 32. Demonstratio eadē ē, ac Theorematis 2i; et idē evenit in corporibus solidis, licet cubica n. sint; nēpe sunt duo media proportionalia ex multiplicatione rectangulorū ad latera dissimilia. Raō: q^a solida, sive cubica sint, sive n., addunt quadratis novā multiplicationē, per radices, aut per profunditatē: unde ex multiplicatione profunditatis unius per rectangulū alterius, et e converso, debent exurgere duo media proportionalia.

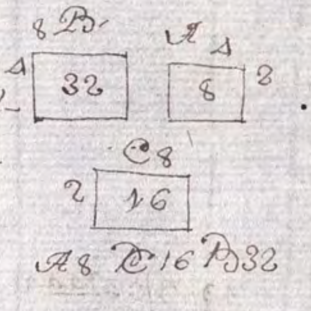

Definitio: extractio radicis ē inventio numeri, qui ductus per se producat numerū propositū. Extractio vō radicis cubicae ē inventio numeri, qui in se ductus producat tale quadratū, q^d per radicē ductū producat cubū propositū. Prima una nota constat; 2a duabus; et dicitur bynomia, vel multinomia, si pluribus notis constat.

Problema primū.

Quadratū radicis bynomiae, vel multinomiae componere. Operatio prima: duc illā in se, ut in B. Operatio 2a divide radicē in plures ptes, et fac quadrata (ut in C) ductu B in A; C in D: E in F: et fac rectangulos ductu B in D. et E: et C in A, et E: F in A, et E: summa omnia, et habebis quadratū. Explicatur raō operationis: quadratū, cujus radix dividatur in duo segmenta, aequaliter consurgent ex quadratis cujuscumq^e segmenti, et ex duobus rectangulis, nēpe ex factis majoris segmenti per minus, et minoris per majus, ac si radix integra per se duceretur. v.g. in A radicē 6 divisā in duas ptes 4, et 2, et quadratū 36 conflatū ex duobus quadratis 16, et 4, et ex duobus rectangulis 8 et 8; nā 16+4+8+8 = 36: q^d similiter evenit, etiā si radicē 6 dividas in tres 2. 2. 2: quadratū 36 ut in H resultat. Idē dicendū de quacumq^e alia radice, etiā si multinomia sit, ut 4. 4. 4: immo multiplicatione ejus per se metipsā fiunt quadrata, et rectangula, ut reflectenti patebit.

B

4 4 4
C 4 4 4
1 7 7 6 +
1 7 7 6 +
1 7 7 6 +
1 9 7 1 3 6 Quad

C D A
400 + 40 + 4
E C B
400 + 40 + 4

Prim. Quad 16 B.A.
2u. 1600 D.C.
3iu. 160000
Prim. Rect. 160 B.D
2u. 1600 B.E
3iu. 160 C.A
4u. 16000 C.E
5u. 1600 F.A.
6u. 16000 F.D.
Quad. 197136.

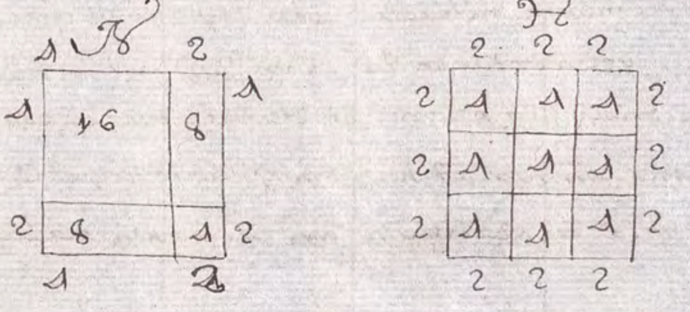

Problema 2um.

Radicem quadratam ex numero dato extrahere. Operatio prima: numerum datum divide in binos numeros incipiendo a dextra. Secunda: extrahe radicem quadratam ex numero, vel numeris primæ divissionis a sinistra, quam si n. habet, quære radicem numeri quadrati immediate inferioris: scribe eam in quoto: quadratum ejus infra numerum, seu numeros primæ divisionis scribe, et subtrahe illud ab hoc. Residuo adjunge duas notas divisionis sequentis: duplum quoti, vel radicis fac divisorem, et per eum divide numeros supraposito; verum taliter, ut quotus per seipsum, et per duplum primi multiplicatus n. excedat dividendum: scribe ergo talem in quoto, et insuper eum juxta primum divisorem appone, et multiplica eum per seipsum, et per alium: productum infra ponendum subtrahe a dividendis. Si alii n. sunt tri, finita est operatio: in exemplo sic est operandum.

19|71|36 ⌊444
16
371-
84(·)
336-
3536-
884(·)
3536-
0000

Operatio 3ia: adjunge residuo tertiæ classis notas: duplicato ultimam notam divisoris præcedentis, et divide modo supradicto: multiplica per novum quotum totum divisorem, et etiam ipsum quotum adjunctum, ut de primo diximus: subtrahe productum, et peractum est. Quotus est radix quadrata.

R
6|56 ⌊25
4
256-
45(·)
225-
031

31
100(·)
3100

31|00 ⌊55/100 R
25
600-
105(·)
525-
075

Si aliquid superfuerit, multiplica vel per 10, vel per 100, vel per 1000 &c. operare, ut supra, incipiendo a prima operatione: verum quotus est cum multiplicatore fractio: si adhuc in hac operatione superfuerit aliquid, despice. Ut vero certus fias de radice inventa, multiplica eam per seipsam: et si radix fuerit integer numerus cum fractione, multiplica, ut dictum est, sectione de fractionibus. Vide R.

Problema primum

Cubum componere. Prima operatio: duc radicem in se, et in factum. Operatio secunda: distingue radicem in plura segmenta, ut in B: fac quadrata ducendo segmenta inferiora per superiora: fac rectangula, ducendo primum segmentum in 2um, et in 3ium, vel in alium, si sunt quatuor: et secundum per primum, et tertium: tertium per primum, et secundum: summa omnia, et habebis quadratum, ut C. = Duc nunc tam quadrata, quam rectangula per segmenta radicis B, et A:

43
43(·)
129+
172+
1849
43(·)
5547+
7396+
79507
Cubus.

summa producta, et habebis Cubum A = Eodem modo componitur cubus radicis simplicis, ut 2. 4. 5. 6. 8ª nempe dividendo eam in segmenta, quae patiatur, nempe 4 in duos binarios, vel quatuor unitates: 6 in duos ternarios, vel tres binarios &c.ª et multiplicando quadrata, et rectangulos per segmenta radicis.

B A
40+3
40+3(1)
+9·3/40(1) 27+
360+
+120·3/40 360+
4800+
3(1) 360+
+120·40 4800+
3(1) 4800+
+1600·40/16 64000+
1849
Quad. C. 79507 Cubus A

Problema 4um.

Extrahere radicem cubicam. Operatio: divide cubum in plura segmenta, quorum unumquodque tres numeros habeat: extrahe radicem cubicam a primi segmenti numeris, qui sin. habeant, quaere cubum immediate inferiorem: 64: extrahe ab hoc radicem quadratam 4: eam in quoto scribe: duc eam in se, et in factum, et cubum 64 scribe infra 79: subtrahe, ut in extractione radicis quadratae: residuo infra lineam posito adjunge tertiae classis notas.

79|507|43
64
15507−
48 divisor
B 144+
C 108+
D 27+
15507−
00000

Operatio 2a: quadrato quotum, et facti triplum assume pro divisore A. Divide suprapositum per eum, et cave, ne quotus nimium excrescat propter operationes sequentes. Tertia: duc novum quotum in divisorem, et factum scribe, ut in B. Quarta: duc novum quotum in se: factum duc in praecedentem quotum 4: facti triplum assume, ut in C. Quinta: ex eodem quoto novo fac cubum, et scribe, ut in D. Summa numeros B. C. D, et summam subtrahe a suprema infra lineam; et peractum est, si non sunt alii trii.

A
81|746|504|434
64
17746−
48
B 144+
C 108+
D 27+
15507−
R 2239504−
A 5547
B 22188+
C 2064+
D 64+
R 2239504
0000000

Si vero fuerint, ut in secundo exemplo A, residuo R adjunge tertiae classis notas, et operare, ut supra, nempe totum quotum duc in se factique triplum assume pro divisore, ut A: divide suprapositum per eum, et duc novum quotum in divisorem, et scribe factum, ut in B: deinde duc novum quotum in se: factum duc in totum quotum antecedentem 43, et facti triplum scribe, ut in C: ultimo fac cubum quoti novi, et scribe, ut in D: summa, et subtrahe, ut supra, et peractum est.

B
79|509|43
64
15509−
48
144+
108+
27+
15507
00002

Si aliquid residuum fuerit in prima, vel secunda operatione, fac ut in extractione radicis quadratae, nempe multiplica per 1000, aut simpliciter adde tres 000, et procede ut supra, ut in exemplo B, in quo superfuerunt 2: huic numero additae sunt tres 000 in B, et operatum est, sicut in praecedenti B: quotus autem est 12: qui in se ducitur, et postea factus addito residuo B operationis secundae, producit 2000, a quo subtractis tribus 000 primo additis, remanet primum residuum.

B
2|000|12
1 000
1000−
3+
6+
12+
8+
728−
0272 R.

Problema quintũ

Alias radices extrahere, nẽpe ab aliis potentiis. Operatio: ab a^4 extrahe bis radicẽ quadratã. a^5 ea caret. Ab a^6 extrahe semel $2\surd$, et ab hac $3\surd$. a^7 ea caret. Ab a^8 ter $2\surd$. Ab a^9. ~~ter~~ $3\surd$ extrahe; et ab hac alterã $3\surd$.

A	B	C	
$\frac{4}{9}$	$2\surd\,\frac{2}{3}$	$3\surd\,\frac{8}{27}$	$\frac{2}{3}$

A fractionibus extrahuntur radices modo, quo ab integris, extrahendo radicẽ a numeratore, et a denominatore, et radix numeratoris ẽ numerator, et radix denominatoris ẽ denominator fractionis novæ, quæ ẽ radix fractionis datæ.

Elementa Geometriæ.

Proemium.

Principiorum geometriæ notitiam usque adeo utilem judicarunt priores notæ Philosophi, ut teste Platone academiæ Principe, nulli absque geometriæ additus patebat ad phisicam: hinc academiæ foribus incubitum olim legebatur, hoc pitagoricum: nullus geometriæ expers intrato. Itaque, et si vos geometras perfectos efficere non intendam (hoc enim plus temporis, et laboris requirit) nihilhominus primas institutiones geometriæ aliqualiter jubabit exponere, ut facilius sic, et quæ ad phisicam atinent, et quæ comuniter in usu loquentium obiant sæpissime, distincte intelligere valeatis; eo quod nulla est philosophiæ pars, in qua perfectior justæ raciocinationis forma exivehatur, quam in elementis geometriæ.

Sectio 1.a De Lineis, et Angulis.

Scitis ex Arithmetica, quid sit deffinitio, quid postulatum, quid theorema, problema, et tandem, quid, quotuplexque axioma: unde, his in memoriam revocatis nunc ad Geometriam, quæ corporis extensionem considerat, accedite.

1 1. Quantitas molis vel spectatur in longum, et dicitur linea: vel in longum, et latum et vocatur superficies; vel denique in longum, latum, et profundum, ac solidum vocatur.

2 2. Lineæ termini dicuntur puncta: est autem punctum apud Euclidem, id, cuius nulla pars; sive id, quod concipitur quasi nullas habens partes, licet re ipsa partes habeat.

3 3 Linea est series punctorum se tangentium. Alia est recta, et est series punctorum se tangentium in eadem directione, ut A. B. (fig. 1a): alia est curva, quæ a recto tramite deflectit, ut C. D. (fig. 2a).

4 4 Si duæ, aut plures lineæ eisdem contentæ sint terminis, quæ recta est, ea est brevi-

ssima, ut C. B. (fig. 3ª). ~~alia ē curba~~ Ex curbis autē, quæ alias continent, hæ sunt contentis maiores, ut C. d. B. maior ē, quā C. e. B: si autē linea contenta in diversas partes inflexa sit, variosque anfractus efficiat, tunc ea maior ēē poterit, quā ea, qua continetur, ut C. f. B. maior ē, quā C. A. B.

5 § Lineæ paralelæ dicuntur illæ, quæ æqualiter ubique ā se mutuo distant, ut A. B. et C. D. (fig. 1ª).

6 Angulus ē distractio duarum linearū concurrentiū in eodē puncto: ut B. A. C. (fig. 5ª). Punctū, in quo concurrunt lineæ dicitur vertex, vel cuspis anguli, ut A. Circa quod observate 1mō: quod angulus tribus literis exprimi solet, quarū media semper punctū concursus, seu verticē anguli denotat. 2°: quantitas anguli metiri n̄ debet ex longitudine linearū, sed solū ex earundē distractione. Sic angulus D. C. F. (fig. 6.) maior ē angulo G. e. i. (fig. 7.) quamvis brebioribus lineis contineatur: unde angulus iste impositus alio, quamvis maiores habeat lineas, comprehenditur tamē in illo. 3°: anguli, quos lineæ faciunt in superficie vocantur superficiales: et si superficies illa ē plana, vocantur plani, et si spherica spherici.

7 Angulus dividitur in rectilineum, cuiusmodi sunt anguli figurarū § 6. 7: et curbilineū, si constet ex curbis lineis, ut L. M. N. (fig. 8): et mixtū, si ex recta, et curba constet, ut O. P. Q. (fig. 9).

8 Quilibet angulus vel rectus ē, vel obtusus, vel acutus. Rectus ē ille, cuius distractio quartā partē circuli amplectitur: unde stare debet praecisse 90 gradibus; quia tota extensio circuli ē 360 graduū: similis ē angulus B. A. (fig. 10): si enī ex vertice huius anguli circulū faciatis, hā ēē quartam partē clare cognoscetis; quod etiā patet ex aliis protractis lineis in C, et in D, quorū qualibet æqualis altera pars ē.

9 Obtusus ē ille, cuius linearū distractio ē maior, quā quarta pars circuli; unde stare debet plus quā 90 gradibus: similis ē angulus C. D. C. (fig. 11).

10 Acutus ē, cuius linearū distractio aduc quartā partē circuli n̄ amplectitur: unde nunquā ad 90 gradus pervenit. Talis ē angulus C. D. B. (fig. 11).

11 Hinc colligite angulos acutos posse ēē aliis maiores; anguli vero recti semper sunt inter se æquales, quia eisdē gradibus semper stare debent.

12 Si recta linea, ut O. P. (fig. 12) in duas rectas, quascū incidat, plures angulos facit; ex quibus anguli A. B. G. H. externi dicuntur; C. D. E. F. interni: C. et F. itemque D. et E. alterni.

Primū Theorema.

Recta linea super alia recta consistens, vel duos rectos angulos facit;

vel duos alios æquales rectis. Ponatur v.g. quod A.D. (fig. 11) insistat perpendicu cularitèr lineæ C.D.B; tunc anguli A.D.B, et A.D.C. erunt recti per definitionē 8.am hujus sectionis. Secūd si linea E.D. oblique insistat eidē lineæ C.D.B; eū tunc angulus E.D.B. acutus, et angulus E.D.C. obtusus idē spatiū occupent, ac duo recti A.D.B, et A.D.C, erunt nesario hiis illi æquales.

Corolaria.

1 Eodē modo demonstrabitur, si plures rectæ, quā una eidē rectæ ad idē punctū insistant, angulos, qui per eas efficiuntur, simul duobus rectis ēē æquales, ut eadē figura.

2 Duæ lineæ rectæ se se mutuo secantes, ut A.C.D, et B.C.C (fig. 10) efficient in puncto intersectionis quatuor angulos æquales quatuor rectis.

3 Omnes anguli circa unū punctū constitui, ut in C. (fig. 13) æquales sunt quatuor rectis; nā sunt quatuor recti in plures partes divisi.

Theorema 2.um

Si recta linea O.P. (fig. 12) duas rectas paralelas secuerit, angulū internū externo ex eadē parte opposito faciet æquale; nā cū lineæ N.L, et M.I. sint paralelæ, æqualiter inclinantur ad lineā O.P. versus easdē partes: ergo anguli B, et F, vel A, et E, qui fiunt per inclinatiōē linearū N.L, et M.I. ad lineā O.P. nesario sunt æquales.

Theorema 3.um

Anguli alterni sunt inter se æquales; nā angulus B.A. (fig. 12) æqualis ē angulo C sibi ad verticē opposito; sed idē angulus B. æqualis ē angulo F. per theorema 2.um, vel antecedens: ergo angulus C æqualis ē angulo F. alterno. Maior constat ex eo, quod anguli ad verticē oppositi sunt æquales, ut patet in angulo B, (fig. 12) qui æqualis ē angulo C.

Theorema 4.um

Si linea recta duas paralelas secuerit, angulos internos ad easdē partes faciet duobus rectis æquales. Demonstratur: anguli alterni C, et F. (fig. 12) sunt inter se æquales per theorema antecedens; at anguli C, et D sunt æquales duobus rectis per theorema 1.um: ergo anguli D, et F. ad easdē partes interni sunt æquales duobus rectis.

Sectio 2.a De Triangulis, quadrilateris, Pentagonis, Exagonis, et reliquis poligonis.

1 Accedimus ad figurā, quæ ē spatiū quodā undique conclusum: unde angulus, quia n̄ undique concluditur n̄ ē figura.

2 Lineæ autē illæ, quibus figura terminatur, simul sumptæ, dicuntur ipsius circunferentia, seu Perimeter, ut S.B.P.O.M. (fig. 25).

3 Triangulũ qp ē figura rstans tribus lineis totidẽ angulos efficien-
tibus, ut (fig. 14).

4 Triangulũ duos nesario postulat angulos acutos, nã si unũ tantũ haberet acutũ, reliqui, vel ẽent recti, vel obtusi, quod dici nequit, ex eo, quod tres ejus anguli simul sumpti equivaleant duobus rectis, ut demonstrari valet ope circini.

5 Triangulũ potest dividi, vel secundũ angulos, vel secundũ latera: secundũ angulos dividitur in rectangulũ, ambligoniũ, et oxigoniũ. Rectangulũ ē, quod unũ ex angulis habet rectũ, ut B. A. C. (fig. 14.) Ambligoniũ ē, quod ex tribus unũ habet obtusũ, ut D. C. F. (fig. 15). Oxigoniũ ē, quod omnes angulos habet acutos, ut G. H. I. (fig. 16).

6 Triangulũ divisũ secundũ latera, aliud ē Scalenũ, quod tria latera habet inequalia, ut C. A. B. (fig. 14). Aliud dicitur Isosceles, quod duo latera tantũ equalia habet, ut K. M. N. (fig. 17). Aliud ē equilaterũ, quod nempe omnia latera equalia habet.

7 Si duo trianguli latera sumantur appellantur crura; et tunc tertiũ latus dicitur vassis.

8 Quodlibet latus potest sumi pro vassi: in triangulo autẽ rectangulo, vel ambligonio, vassis ē maximũ illud latus, quod angulo recto, aut obtuso opponitur, vel etiã hipotenussa dicitur, ubi agitur de triangulo rectangulo. In triangulo quoque isoscele latus inequale dicitur etiã vassis.

9 Quadrilaterũ ē figura quatuor lineis rectis terminata: et dividitur in paralelogramũ, quod opposita latera paralela habet, ut A. B. C. D. (fig. 18): et Trapeziũ, quod opposita latera ñ habet paralela, ut (fig. 19).

10 Rursus paralelogramũ si quatuor angulos rectos habeat, dicitur rectangulũ, ut (fig. 20); et si omnia rectanguli latera equalia sint, dicitur quadratũ, ut (fig. 21); si vero opposita tantũ equalia habeat, vocatur altera parte longius, ut (fig. 20).

11 Ceterũ si paralelogramũ ñ habet quatuor angulos rectos, tũ vel omnia latera habet equalia, et dicitur Rhombus, ut (fig. 22); vel tantũ opposita equalia habet, et vocatur Rhomboides, ut (fig. 18, et 23).

12 Linea ab angulo quadrilateri ad aliud oppositũ ducta, vocatur Diagonalis, ut B. C. (fig. 23.).

13 Linea recta circulũ dividens in duas partes equales dicitur diameter, ut S. P. et etiã O. B. (fig. 25).

14 Omnis figura, quæ plus quã quatuor latera habet, vocatur comuniter Poligonũ, quod ulterius nomẽ sortitur particulare secundũ numerũ laterũ; unde nomẽ hoc poligonũ ē genericũ; ideoque figura quinque laterũ, dicitur poligonũ pentagonũ: sex laterũ, Exagonũ, 7, Heptagonũ; 8, octagonũ; 9, Eneagonũ &c; quæ omnia poligona dicuntur regularia, quando omnia eorũ later

ra sunt æqualia: quando vero sunt inæqualia, irregularia appellantur.

Theorema 1.um

1 In omni triangulo angulus externus ē æqualis duobus internis oppositis: et tres eius anguli sunt æquales duobus rectis.

Sit triangulum A.B.C. (fig. 24): dico 1o: tres angulos A, et C, et B. ēē æquales duobus angulis rectis; etenim ducatur linea E.F. paralela lateri C.B. certum ē angulos c, et b superiori loco junctos, simul cum angulo A, æquales ēē duobus angulis rectis per corolarium 1um theorematis 1mi 1mæ sectionis; sed angulus c superior æqualis ē angulo C inferiori, et angulus b angulo B alterno per theorema 3um sectionis 1mæ: ergo pariter anguli C, et B inferiores æquales sunt duobus rectis per axioma 3um nempe, si æqualibus inæqualia addantur, tota erunt inæqualia.

Dico 2o: angulum externum d. æqualem ēē duobus internis A, et B. ipsi oppositis; nam angulus d. externus, et B internus simul sumpti sunt æquales duobus rectis per theorema 1mum sectionis 1mæ; atqui anguli C, et A simul cum angulo B etiam sunt æquales duobus rectis per demonstrationem præcedentem: ergo angulus d. externus æqualis ē duobus internis A, et B oppositis per idem axioma 3um.

Theorema 2.um

1 In omni triangulo duo quolibet latera tertio sunt maiora. Propositio hæc instar axiomatis ē Archimedi; nam, ut supra diximus (definizione 4 sectionis 1mæ) linea recta ē brebissima omnibus lineis, quæ ab uno puncto ad aliud ducuntur: proinde cum unum trianguli latus ab uno puncto ad aliud punctum linea recta ducatur; duo vero reliqua ā recto tramite deflectant, necesse ē omnis trianguli duo quolibet latera tertio ēē maiora.

De Circulo Sectio 3.a

1 Circulus ē figura sub linea curba ita contenta, ut ab uno puncto, scilicet centro, lineæ omnes ductæ ad lineam circuncurrentem, sint æquales. Igitur circulus n̄ ē circuncurrens linea, quæ circunferentia dicitur, sed spatium in ea inclusum.

2 Circunferentia, seu Periphæria ē linea circulum terminans, certumque eius spatium retinens, ut S.B.P.O.M. (fig. 25.) ubi et circunferentiam, et circulum distinguere poteris.

3 Circulus ergo sive magnus, sive parvus dividitur ā mathematicis in 360 partes, quæ gradus communiter dicuntur, unde semicirculus 180 gradus habet. Quilibet gradus ulterius dividitur in 60 minuta prima, et quodvis minutum primum in 60 minuta secunda, et ita deinceps in 3a, et 4a seccatur.

4 Centrum circuli ē punctum æque distans ab omnibus punctis circunfe-

rentiā componentibus, ut punctū A. (fig. 25).

5. Diameter circuli ē linea recta per centrū ducta, et circulū in duas partes equales dividens, ut O. B. (fig. 25).

6. Radius, seu semidiameter ē linea recta ducta ā centro circuli ad circunferentiā, ut A. M. (fig. 25).

7. Semicirculus ē figura comprehensa sub diametro, et semicircunferentia, ut O. M. B. (fig. 25).

8. Chorda ē quævis linea recta intra circulū ducta, et ad circunferentiā utrinque terminata, ut C. D. (fig. 27).

9. Arcus ē pars circunferentiæ circuli, ut C. L. D. arcus minor; vel C. F. D. arcus maior (fig. 27.).

Circaquod duo observate, 1.º quod cū circulus in 360 gradus dividatur, arcus inter se distinguuntur penes maiorē, vel minorē numerū graduū, quos quilibet illorū continet: unde, et ē arcus decē, et ē arcus 30, et ē arcus 50 graduū: ex quibus, qui 90 tinet, dicitur communiter quadrans circuli; qui vero 180 semicirculus. Tales sunt arcus O. M; et O. M. B. (fig. 25).

Secundū: quilibet arcus ē mensura anguli comprehensi in circuli centro, dū modo duo radii ad arcus extremitates ducantur: sic arcus C. L. D. ē mensura anguli C. A. D. (fig. 27.).

10. Recta linea circulū tangens dicitur illa, quæ habens commune punctū in circunferentiā, quamvis producatur punctū n̄ secat: talis ē linea F. B. C. (fig. 28), quæ circulū tangit in puncto B, quin illud secet.

11. Sinus ē linea recta circulo inscripta et ad arcū aliquē relata.

12. Sinus rectus alicuius arcus ē dimidiū lineæ, quæ subtenditur ad arcū duplū ipso arcu, cuius ē sinus rectus: v. g. B. Y (fig. 29) ē sinus rectus arcus B. C; quia ē dimidiū lineæ B. K, quæ subtenditur ad arcū B. C. K, qui ē duplus B. C.

13. Sinus versus ē pars illa semidiametri inter sinū rectū, et circunferentiā comprehensa, ut I. C. eadē fig.

14. Linea B. G. dicitur sinus complementi arcus B. C; quia arcus B. F. ē complementū arcus B. C. ad quadrantē; nā C. B. F. ē quadrans circuli.

15. Segmentū circuli ē figura sub arcu, et chorda comprehensa; ut C. L. D. (fig. 27), quæ ē minus segmentū, et C. F. D, quæ ē maius segmentū.

16. Angulus segmenti ē ille, qui tinetur inter tangentē, et chordā ducta per punctū contactus: tales sunt anguli C. B. C. segmenti minoris (fig. 28).

17. Angulus in segmento ē ille, qui tinetur duabus rectis eformantibus triangulū, cuius basis ē chorda: similis ē angulus B. A. C. in segmento maiori B. A. C. (fig. 28). Hic angulus etiā dicitur angulus ad circunferentiā; quia punctū habet in circunferentia, eiusque latera etiā circunferentiæ insistunt, ut videre ē.

18. Sector circuli ē figura sub duobus radiis, et arcu comprehensa; ut D. B.

L.C. (fig. 28).

De valore angulorum. Sectio 4.ª

Theorema I.um

Angulus ad centrum duplus est anguli ad circumferentiam, si eidem arcui insistant. Tres in hac propositione expectari possunt casus: Imus; quando unum latus anguli ad circumferentiam in unum latus ad centrum incidit, ut (fig. 30): 2dus; quando latera anguli ad circumferentiam, angulum ad centrum includunt: ut (fig. 31): 3.ius; cum latera anguli ad ~~centrum~~ circumferentiam, et latera anguli ad centrum se se intersecant, ut (fig. 32).

Sint igitur in Imo casu anguli A.B.C, et A.D.C. (fig. 30) eidem arcui A.C. insistentes: dico, angulum A.B.C. in centro duplum esse anguli D. in periferia: nam angulus A.B.C. externus est respectu trianguli C.D.B: unde equalis est duobus internis per theorema I. sectionis 2.ª: deinde anguli isti D, et C. sunt equales, cum radiis, seu lateribus equalibus B.C, et B.D. opponantur: ergo angulus A.B.C. est duplus angulo D.

Similiter in 2º casu (fig. 31) angulus A.B.C. duplus est anguli A.D.C: nam si ducatur linea D.B.E. transiens per centrum B, angulus A.B.E. duplus est anguli A.D.E; et angulus E.B.C. duplus est anguli E.D.C. per demonstrationem precedentem: ergo totus angulus A.B.C. duplus est totius A.D.C.

Denique in tertio casu (fig. 32) angulus A.B.C. duplus est anguli A.D.C; nam si ducatur linea D.B.E, totus angulus C.B.E. ex modo demonstrationis duplus est anguli C.D.E. Similiter angulus A.B.E. duplus est anguli A.D.E: his igitur sublatis residuus angulus A.B.C. duplus erit residui A.D.C.

Corolaria.

1 Angulus centri A.B.F. (fig. 30.) insistens dimidio arcui, cui insistit angulus A.D.C. ad circumferentiam, est huic equalis. Ratio est; nam angulus A.B.C. in centro utriuslibet est duplus: unde cum huius mensura sit totus arcus A.C, necessario arcus A.F, qui est ipsius dimidius, erit mensura anguli A.B.F. ac per consequens anguli A.D.C. ad circumferentiam.

2 Anguli in eodem segmento A.D.C, et A.d.C. (fig. 30) sunt inter se equales. Ratio est; nam singuli sunt equales dimidio anguli A.B.C. in centro: unde eandem habent mensuram ex corolario precedenti, scilicet dimidiam partem arcus A.C, cui ~~insistunt~~.

3 Angulus A.D.B. (fig. 33) in semicirculo est rectus; ratio est; nam eius mensura est quadrans, sive dimidia pars circumferentie A.C.B. cui insistit: unde cum angulus ad circumferentiam metiri debeat per dimidiam partem arcus, cui insistit, et dimidia pars circumferentie sint 90 gradus: angulus iste necessario est rectus.

4 Tres anguli trianguli equilateralis sunt eiusdem valoris: ratio; quia arcus, qui est mensura valoris cuiuslibet anguli, etiam est equalis. Quod ut experiamini, ex vertice angulorum, circumferentiam facite, ut in (fig. 34).

5 Tres anguli trianguli scaleni sunt inequales: ratio; nam etiam arcus cuiuslibet: ad quod circumferentiam facite in triangulo illo scaleno (fig. 14.).

6 Tres anguli trianguli sunt æquales duobus angulis rectis. Ad quod triangulum in circulo efformate. Unusquisque angulus in quolibet triangulo metiri debet per dimidium sui arcus oppositi; sed triplex dimidium æquale est + circumferentiæ: ergo tres anguli trianguli + semicir-
tam semicircumferentiam pro mensura habent: igitur duobus rectis æquales sunt; nam semicircumferentia duos rectos amplectitur. (fig. 35.).

7 Quatuor anguli quadrilateri sunt æquales quatuor rectis: ratio; quadrilaterum dividi potest in duo triangula; sed quodvis triangulum equivalet duobus rectis ex dictis: ergo.

8 Quodvis quadrilaterum circulo inscriptum (fig. 36) habet angulos oppositos æquales duobus rectis; nam anguli isti habent verticem in circunferentia: ergo habent pro mensura dimidium arcus, quo quisque sustinetur; at arcus isti totam circunferentiam amplectuntur: ergo.

9 Omne poligonum rectilineum dividi potest in tot triangula, quot latera habet, duobus exceptis: sit v.g. heptagonum X (fig. 37): assumite lineam ab angulo in angulum, et quinque tantum invenietis triangulos: ergo anguli recti poligoni tot sunt, quot latera illius bis sumpta, si quatuor demas: igitur toti anguli heptagoni equivalent 10 rectis.

Theorema 2.um

In omni triangulo rectangulo perpendicularis ab angulo recto in vassim demissa, facit duo triangula sibi mutuo, et toti similia: v.g. perpendicularis A.D. (fig. 38) facit triangula D.A.B, et D.A.C tum sibi mutuo, tum toti triangulo C.A.B. similia. Ratio; quia in triangulis C.A.D, et B.A.D. duo anguli C.A.B, qui rectus est, et A.B.C. sunt æquales duobus A.D.B, qui etiam rectus est, et A.B.D: ergo et tertius A.C.B est æqualis tertio D.A.B; quia quoties in uno triangulo duo illius anguli æquales sunt duobus aliis alterius trianguli, etiam tertius tertio est æqualis: igitur ista triangula sunt equiangula: ergo latera habent proportionalia, cum triangulorum equiangulorum latera circa æquales angulos sint proportionalia: ergo sunt similia, cum ex figuris rectilineis illæ similes dicantur, quæ angulos singulis æquales habent, et latera circa æquales angulos proportionalia.

Eodem modo demonstrabitur C.A.D. simile esse ipsi C.A.B; atque adeo ista triangula sunt sibi mutuo, et toti C.A.D. similia.

Theorema 3.um

In omni triangulo rectangulo quadratum vassis, seu hypotenusæ B.C. est æquale quadratis laterum B.A, et A.C. simul sumptis; (fig. 38) nam producta perpendiculari A.D. in E, dividitur quadratum B.C.M.N. in duo rectangula B.E, et D.M. Continetur autem rectangulum B.D.E. sub vassi B.C, aut potius sub B.N. ipsi æquali, et sub segmento eius B.D: adeoque æquale est quadrato lateris B.A; nam productum termini medii per se ipsum (hoc est quadratum eius) æquale est rectangulo extremorum.

Eadem ratione rectangulum C.E sub vassi C.B, aut potius sub C.M. ipsi æquali, et sub C.D. contentum est æquale quadrato lateris A.C: atque adeo totum quadratum B.C.M.N. est æquale quadratis laterum B.A, et A.C. simul sumptis.

Corolaria.

Triangulum regulare circumscriptum est quadruplum trianguli inscripti in eodem cir-

culo. Sic in triangulo A.B.C (fig. 39) quatuor invenietis triangula equilatera, quorum quartum est triangulum C.D.B. circulo inscriptum.

Linea diagonalis quadrati est incommensurabilis cum latere quadrati. Concipiatur ergo super unum latus M.N. v.g. (fig. 45) pars quaedam infinite exigua, sicut M.P. supra quam imaginetur quadratum M. P. B. S. M.B. erit linea diagonalis quadrati infinite exigui, ac per consequens erit longior linea, quam M.P. Ratio est; quia cum quantumvis exigua concipiatur linea diagonalis, nequeat non esse maior quolibet latere, nulla proinde adesse potest mensura, quae equaliter utrique conveniat. v.d. tom. 2 man. Phil. p. 96 fig. 96. = Pusch. pag. 46; scholio tom. 2.

De Solidis. Sectio 3.ª

Solidum, vel corpus, triplicem habet dimensionem, longitudinem scilicet, latitudinem, et profunditatem. Extremum solidi est superficies, superficiei vero linea, lineae autem punctum: superficies autem illa, quae solidum quasi sustinet, dicitur vassis: sicut ergo angulus planus fit ex rectis lineis in plana superficie exaratis, ita angulus solidus fit ex pluribus planis angulis, qui non sunt in eodem plano constituti: unde angulus solidus rectilineus est, qui pluribus, quam duobus angulis planis B.O, A.C. O. (fig. 40) non in eodem existentibus plano, sed ad unum punctum O. terminatis continetur.

Prisma est figura solida planis comprehensa, quorum adversa duo sunt paralela, equalia, et similia, ut A.B.C; O.E.F. (fig. 41) reliqua vero paralelogrammma, ubi nota, quod si prismatis vasses sunt triangulares, prisma dicitur triangularis, sicut eadem figura.

Paralelepipedum est figura solida sex paralelogramis ex adverso paralelis comprehensa, ut [?].O.L.P.G.J.H. (fig. 42) quare omne paralelepipedum est prisma, non vero vicissim. = ~~[illegible]~~

Si ergo sex plana ex adverso paralela sint quadrata, solidum his comprehensum cubus erit, ut (fig. 43); unde omnis cubus est in paralelepipedis, non vero e contra.

Piramis est corpus ~~[illegible]~~ solidum pluribus triangulis constans, quorum vasses sunt in eodem plano ~~planum~~, vertex vero communis, (fig. 40) ubi planum A.B.C. dicitur vassis piramidis: et esse potest vel triangulum, vel quadriangulum, vel quaelibet alia figura, ex quibus singulis lateribus triangula surgunt in unum punctum O, quod vertex dicitur, a quo demissa perpendicularis O.J. piramidis altitudine metitur.

Conus est corpus solidum formatum ex elevatione superficiei circularis, quae diminuitur secundum proportionem elevationis, vide (fig. 44) ubi circulum L. M.K. dicitur vassis coni; linea J.K. axis; et punctum L. vertex.

Parabola est linea curva descripta duplici motu, horizontali nempe, et perpendiculari: similis est linea, quam descrivit globus plumbeus e tormento bellico explosus, quiquidem motu

horizontali ab accensâ pulvere, et motu perpendiculari ab innata gravitate movetur. Hæc autē linea qualis sit hoc modo intelliges. Igitur motus horizontalis seclusa aeris resistentia, naturalē numerorū seriē sequitur 1. 2. 3. 4: motus vero perpendicularis secundū numeros impares pregreditur 1. 3. 5. 7. 9, quod in acceleratione motus graviū in descensu forsā dicemus observari: ergo cū parabola duabus hiis viribus motricibus componatur, quarū neutra totaliter sequatur, simili descripta linea curba exacte percipitur (fig. 47). Sit v.g. globus e tormento bellico explosus, qui secundū lineā p. m. mitatur in punctū m; proprio pondere mitetur in a, tū in g. i. l. o: hæc autē lineā p. a. g. i. l. o. parabolica ē; nā cū missile suo motu horizontali, suposita aeris resistentia sequatur seriē numerorū naturaliū 1. 2. 3. 4; lineæ f. g. h. i. K. l. n. o. erunt ut 1. 2. 3. 4: cū vō in descensu progresionē numerorū impariū 1. 3. 5. 7. obserwet, ideo partes diametri a. f. f. h. h. K. K. n. erunt ut iidē numeri 1. 3. 5. 7.

Ex quibus habes, parabolā eē lineā curba, in qua ordinatarū quadrata sunt interse ut partes diametri ab illis ordinatis interceptæ. Ordinata ē linea perpendicularis diametro, et ad parabolā terminata, ut 3. h. (fig. 47). Diameter autē, quæ cū suis ordinatis angulū rectū constituit, qualis ē linea b. 7. axis parabolæ nominatur. Parameter ē linea, ad quā ita se habet ordinata, sicut intercepta ad ordinatā, v.g. b. 3. se habet ad 3. h. sicut 3. h. ad b. d. eadē figura.

Cilindrus ē corpus longū, et rotundū, cuius vassis ē circulus æqualis paralelus illi, qui in parte superiori existit. (fig. 48).

Elipsis ē figura, cuius singula circunferentiæ puncta sic distant ā focis, ut ambæ distantiæ simulsumptæ sint semper æquales toti axi. Foci sunt puncta posita in axi maiori æqualiter distantia ab eius extremitatibus, quorū proprietas ē, qd lineæ ductæ ab ipsis ad periferiā æquales sint axi maiori: quæ puncta ut invenias, assume medietatē axis maioris circino, cuius pede posito in extremo axis minoris, alio pede intersecet axim maiorē: quæ intersectionis puncta foci vocantur. (fig. 49).

Sphera, seu globus ē corpus una superficie comprehensū, ad quā omnes rectæ lineæ ā centro ductæ sunt æquales. Fabricā globi ob mirū eius artificiū vobis apponam, quæquidē sic peragitur: ducite ergo lineā rectam, eamqe in partes triginta quinque dividite: posito postea uno circini pede in extremo, aut 1mo puncto, altero autē ad distantiā decē partiū, describite arcū semicirculo minorē: tū eadē circini apertura retenta, aliū arcū e secundo puncto, aliūqe ex tertio, quarto &a usqe ad duodecimū: demū eadē apertura describite totidē arcus ex altero extremo, et sequentibus punctis, quiquidē arcus priores intersecent, et en globus formatus. (fig. 50).

Quorumqe sunt corpora regularia sic dicta, quia planis æqualibus, equilateris, et equi-

anguli continentur.

Primũ ē Tetrahedrũ, et ē piramis sub quatuor triangulis aequalibus, et aequilateris contenta, ut T.t. (fig. 31.) Secundũ ē Hexaedrũ, seu cubus, et ē figura solida sex quadratis aequalibus comprehensa, ut C. c. (fig. 32).

Tertiũ ē Octaedrũ sub octo triangulis aequalibus, et aequilateris conclusũ, ut O.o. (fig. 33.).

Quartũ ē Duodechaedrũ sub duodecim pentagonis regularibus, et aequalibus terminatũ, ut D.d.d. (fig. 34.).

Quintũ ē Icosaedrũ sub viginti triangulis aequalibus, et aequilateris comprehensũ, ut I.i. (fig. 35.).

Aliqualis Geometriae Praxis.

Usquemodo speculative tantũ in geometria processimus: nunc autẽ aliqualiter practice procedemus, ut nonulla saltẽ faciliora ejus problemata innotescant. Proquo praemittendae sunt nonullae definitiones.
1
1 Exapeda, seu sexpeda ē mensura continens sex pedes, quae apud Graecos Orgya dicitur.
2
2 Pes continet duodecim uncias, sive transversos polices. Uncia sumitur pro mensura, nempe pro policari magnitudine, quae ē pars duodecima pedis, sicut digitus ē eiusdẽ pedis pars decima sexta. Nihilhominus pollex, et digitus apud modernos indiscriminate sumuntur, scilicet pro parte duodecima pedis. Quin etiã ubi de lunae eclipsi agitur nomẽ digiti pro duodecima parte apparentis lunae diametri usurpatur; ideoque cũ eclipsis lunae dicitur ẽẽ duorũ, aut trium digitorũ, idẽ ē, ac si dicatur duarũ, aut triũ partiũ duodecimarũ ipsius diametri apparentis.
3
3 Polex continet duodecim partes, quas lineas vocamus.

4 4 Passus Geometricus quinque pedibus constat.

3 Leuca Gallica 3000 passibus geometricis: vel 2300 thoesis, quarũ qualivet sex pedes habet.

6 6 Leuca Hispanica 3428 passus geometricos continet.

7 7 Sphera tota sua circunferentia habet 360 gradus.

8 8 Gradus autẽ correspondet 60000 passibus geometricis: unde secundu supputationẽ leucae gallicae, gradus viginti leucas gallicas habet: secundũ võ valorẽ leucae hispanicae decẽ, et septẽ cũ dimidia. Ex quibus inferes circunferentiã spherae ẽẽ 6300 leucarũ hispaniae: et 7200 galliae.

Problema 1.ũ

In dato puncto rectae lineae angulũ efficere aequalẽ alteri dato. Sit punctũ B lineae A.B. (fig. 36) in quo efficiendus sit angulus aequalis angulo C. D.E. dato (fig. 37). Operatio: ex puncto D. describatur arcus C.E: tunc ma

nente eadē circini apertura fiat ex puncto B. arcus H. G, ā quo abscindatur arcus H. F. aequalis arcui C.E, ac ducatur linea B. F, tunc angulus A. B. F. erit aequalis angulo C.D.E, cū ambo aequali arcu sint dimensi.

Problema 2.um

Excitare perpendicularē ex puncto in linea dato: v.g, sit punctū datū C. in linea A.B, (fig.58) ex quo sumantur hincinde partes aequales C.D, C.E: ex punctis verò D, et E. describantur arcus se se intersecantes in puncto J; tunc ā puncto C. per punctū J excitetur linea C.O, et haec erit perpendicularis.

Problema 3.um

Ex dato extra lineā puncto perpendicularē ad lineā illā ducere. Sit punctū datū v.g, C. (fig.59) ab hoc puncto describatur arcus D.E. seccans lineā B.A. in punctis E, et D; ex quibus punctis fiant duo arcus se se in puncto F. intersecantes: ducatur linea C. F. secans lineā B. A. in O, et linea C.O. erit perpendicularis quaesita.

Problema 4.um

Per datū punctū ducere paralelā lineae datae. Sit punctū A. (fig.60) per quod ducenda sit paralela lineae datae C.B: ducatur quaecunque recta A.D. seccans rectā datā C.B. in puncto D: ex hoc puncto describatur arcus A.F, et ex puncto A. eodē intervallo describatur alter arcus D.E, in quē transferatur arcus A.F, scilicet ex D. in G: tunc ducta recta A.G. erit paralela quaesita: quia ut in nostris anguli alterni A.D.F, et D.A.G. sunt aequales, seu aequali arcu demensi.

Problema 5.um

Inter datas duas lineas mediā proportionalē invenire: sint lineae datae B. D, et D.C. (fig.61) quae in directū positae unā rectā B.C. efficiant, ex cuius puncto medio E describatur semicirculus B.A.C: tunc ex puncto D. excitetur perpendicularis ad A: et haec erit media proportionalis inter B.D, et D.C. Ratio ē; nā ductis lineis B.A, et C.A. fit angulus B.A.C. in semicirculo, ac proinde rectus per corolariū 3.um theorematis 1.mi sectionis 4.ae: quare demissa perpendicularis A.D. in basi B.C. ē media proportionalis inter segmenta, seu lineas datas B.D, et D.C.

Problema 6.um

Dato triangulo aequale paralelogramū rectangulū efficere. Sit triangulū A.B. C. (fig.62) per cuius verticē A. ducatur recta A.G. paralela bassi B.C: tunc bassis B.C. dividatur in duas partes aequales ex puncto D, ex quo excitetur perpendicularis in E: postea sumatur E. F. aequalis ipsi B.C, et ducatur latus C. F.: tunc rectangulū D.F. erit aequale triangulo dato.

Problema 7.um

Dato paralelogramo aequale quadratū efficere. Sit paralelogramū D.E.f.C. (fig.63) inter cuius longitudinē D.C, et altitudinē C.f. media proportionalis inveniatur C.A. per problema 5.um: tunc quadratū C.B. erit aequale dato rectangulo, quia productū medii termini per se ipsū, hoc ē quadratū eius, ē aequale rectangulo extremorum.

Problema 8.um

Lineam horizontalē, ad quā una tantū ipsius parte extrema accedere liceat metiri. Sit linea A.B. (fig. 64) ad quā accedere liceat tantū in puncto B, cuius longitudo sit inquirenda.

Ad hā operatioē utuntur geometræ instrumento quodā, q.d graphiometrū nuncupatur, ab aliis tamē astrolaviū, quia astris mensurandis inservit. Igitur instrumentū hoc ē semicirculus in centū octoginta gradus divisus, et ex materia solida confectus, regulā habens unā pinacidiis instructa, et movilē, altera vero imovilem. (fig. 70).

Nunc autē pro dimentienda linea horizontali, sic operare: 1.o excita in puncto B. perpendicularē ipsi A.B. hoc modo: centrū instrumenti statue in loco B, et per foramina dioctræ eius imovilis d.d. et obtū aliquod fixū in altera lineæ parte extrema positū, puta argustū, aut truncū A. respice: et alidadā, seu dioctrā, seu regulā movilē e.e. move, donec recedat ā vassi, seu regula imovili d. d. toto quadrante, seu nonaginta gradibus, si per foramina, quæ in alidade, pinulis aperta sunt, respiciens signū aliquod positū in C, habebis angulū rectū A.B.C.

Transferatur instrumentū in C, ita ut ipsius centrū puncto C. respondeat, et foramina dioctræ imovilis d.d. in punctū B. dirigantur, imotoq.e instrumento, alidadā movilem verte, donec per eius pinulas moviles e. e. appareat signū A: tuncq.e cognosces quantitatē anguli A.C.B. in limbo e. d. semicirculi.

Metiri lineā B.C. tunc in carta duc lineā F. E. (fig. 65) in tot partes æquales divisā, quot in linea B.C. inventi fuerint pedes, vel exapedæ &.a, fiatq.e angulus F. E. G. (fig. 65) æqualis angulo B.C.A. per problema 1.um Deinde per punctū F. ducatur perpendicularis F. G. occurrens lineæ E. G. in puncto G. si circino metiaris quot sint partes in F. G. æquales partibus lineæ F. E, dico, totidē ēē pedes, vel exapedas &.a in A.B. Demonstratur: triangula A.B.C, et G.F.E. sunt æquiangula: q.o sicut F. E. ad F. G, ita C.B. ad B.A; adque adeo quot F. G. tinet partes alicotas lineæ F. E, totidē B.A. tenebit partes alicotas, scilicet pedes, vel exapedas lineæ B.A.

Problema 9.um

Altitudinē ad quā accedere liceat metiri. Utere ut prius semicirculo ita disposito, ut eius diameter, seu vassis sit horizonti paralela. Tunc eius alidadam movilē attolle, aut demite, donec per ipsius pinulas vertex A. (fig. 66) videatur. Postea respice per easdē pinulas deorsū, ut habeas punctū C.: notetur diligenter angulus A.I.G, seu E. I.C. illi æqualis, quia anguli ad vertice oppositi sunt æquales, cui etiā æqualis ē angulus A.C.B. per theorema 2.um sectionis 1.ae; ponaturq.e v.g. ēē gradiū 37, minutorū 23, exempli gratia, pedū 235: si fiat in carta triangulū huic simile, ut præcedenti problemate invenietur altitudo B.A. pedum

365, et paulo amplius.

De Area, et Soliditate Corporum inveniendis.

Area cuiuscunque figuræ planæ, seu superficiei, est capacitas, seu spatium intra latera ipsius stenctum. Igitur circa has operationes versatur trigonometria, quæ est pars illa geometriæ, qua resolvuntur triangula; sive qua eorum latera per regulam proportionis cognoscuntur: huius partis præcipuum fundamentum in eo situm est, quod in omni triangulo latera sint inter se, ut sinus angulorum his lateribus oppositorum: unde multiplicatione, et divisione arithmetica opus est in trigonometria; nam fit regula aurea proportionis, ut datis tribus terminis, quartus proportionalis inveniatur.

Problema 1um

Area trianguli metiri. Ducatur perpendicularis A.P. (fig. 67) a vertice ad bassim: tunc videatur, quot sint pedes, vel exapedæ etc. in vassi B.C, et quot pariter in linea A.P. postea multiplicentur partes in perpendiculari inventæ, per semissem vasis: et area innotescet; nam totidem futuri sunt pedes quadrati, vel exapedæ quadratæ in area triangulari A.B.C, quot inventæ fuerint partes in producto perpendicularis A.P. per semissem vasis B.C.

Problema 2um

Paralelogramum rectangulum metiri. Metire primum latus I.L. (fig. 68): tunc latus L.M: postea ductatus I.L. in latus L.M, et area tota rectanguli innotescet ob rationem in præcedenti problemate allatam.

Problema 3um

Figuram poligonam metiri. Primo reducatur poligonum in triangula, deductis ab unoquoque angulo ad oppositum rectis lineis: tunc metire singula triangula per problema 1um, et eorum omnium suma figuram poligonam referet. (fig. 37).

Problema 4um

Circulum metiri. Multiplicetur radius circuli per semicircunferentiam. Quod ut clarius percipias, nota ex Archimede, aream circuli esse æqualem areæ trianguli rectanguli, cuius unum latus circa rectum angulum sit æquale semidiametro circuli, alterum vero periferiæ eiusdem: quare si dato quocunque circulo accipias semidiametrum ipsius, et invenias lineam rectam æqualem circunferentiæ eiusdem, et has duas lineas componas ad angulum rectum, subtensaque hipotenusa triangulum rectangulum efficias, eiusdemque aream investiges iuxta dicta, tunc habebis aream circuli dati. Ut ergo nota sit semicircunferentia circuli, quærenda est illius diameter, quæ se habet ad circunferentiam integram fere ut 7 ad 22: unde data diametro circuli partium 28 v.g. dices: 7 22 = 28? 88: quas 88 partes in lineam rectam pro vassi trianguli dispones, cuius deinde aream indagabis iuxta dicta problemate 1o: vide (fig. 69).

Problema 5um

Data circuli perimetro reperire diametrum. Sit perimeter 88 partium, oporteatque invenire diametrum: dic sic: Si 22 7 = 88? 28.

Problema 6um

Data circunferentia, et diametro, qualis area circulo correspondeat? Sit circunferentia

ferentia 60 pedes, et diameter 20: duc semisse unius in semisse alterius, et productum dabit aream quæsitam: unde 300 exit productus 10 per 30.

Problema 7.um

Metiri cubum. Metire nota quadam mensura altitudinem, vel longitudinem, et duc illam in se, productumque resultans in eandem: sit v.g. altitudo cubi 4 pedum: duc quatuor in quatuor, et numerum 16 resultantem iterum in 4, prodibitque numerus cubicus 64.

Problema 8.um

Spheram metiri. Quærenda est ipsius superficies, quæ est equalis quatuor maximis eiusdem spheræ circulis, ut demonstravit Archimedes. Cum igitur per problema 4.um habeatur area circuli ex multiplicatione semicircunferentiæ per radium; et sequenter duplum illius ex multiplicatione totius circunferentiæ per eumdem radium; hinc sequitur haberi quadruplum illius areæ, quod equale est superficiei spheræ per multiplicationem ipsius circunferentiæ per duplum radium, seu per integrum diametrum. Inventa spheræ superficie habebitur eius soliditas, si multiplicetur per trientem radii tota illius superficies. Si mavis, multiplica maximum spheræ circulum per duos trientes diametri, et habebis spheræ soliditatem; quæ praxis in priorem redit.

Problema 9.um

Metiri paralelepipedum, vel prisma, vel cilindrum, vel pyramidem, aut conum. Multiplicetur vasis paralelepipedi, vel prismatis, aut cilindri per altitudinem eius perpendicularem, piramidis vero, aut coni vasism per tertiam partem altitudinis; quia piramis est tertia pars prismatis eiusdem vasis, et altitudinis; et conus tertia pars cilindri eiusdem quoque vasis, et altitudinis. Et hæc pro huius compendii geometriæ notissimis rudimentis, quæ si forsan in posterum pro lectione, et usu eorum, quæ in aliquibus libris inveniuntur, bene sint, provit.

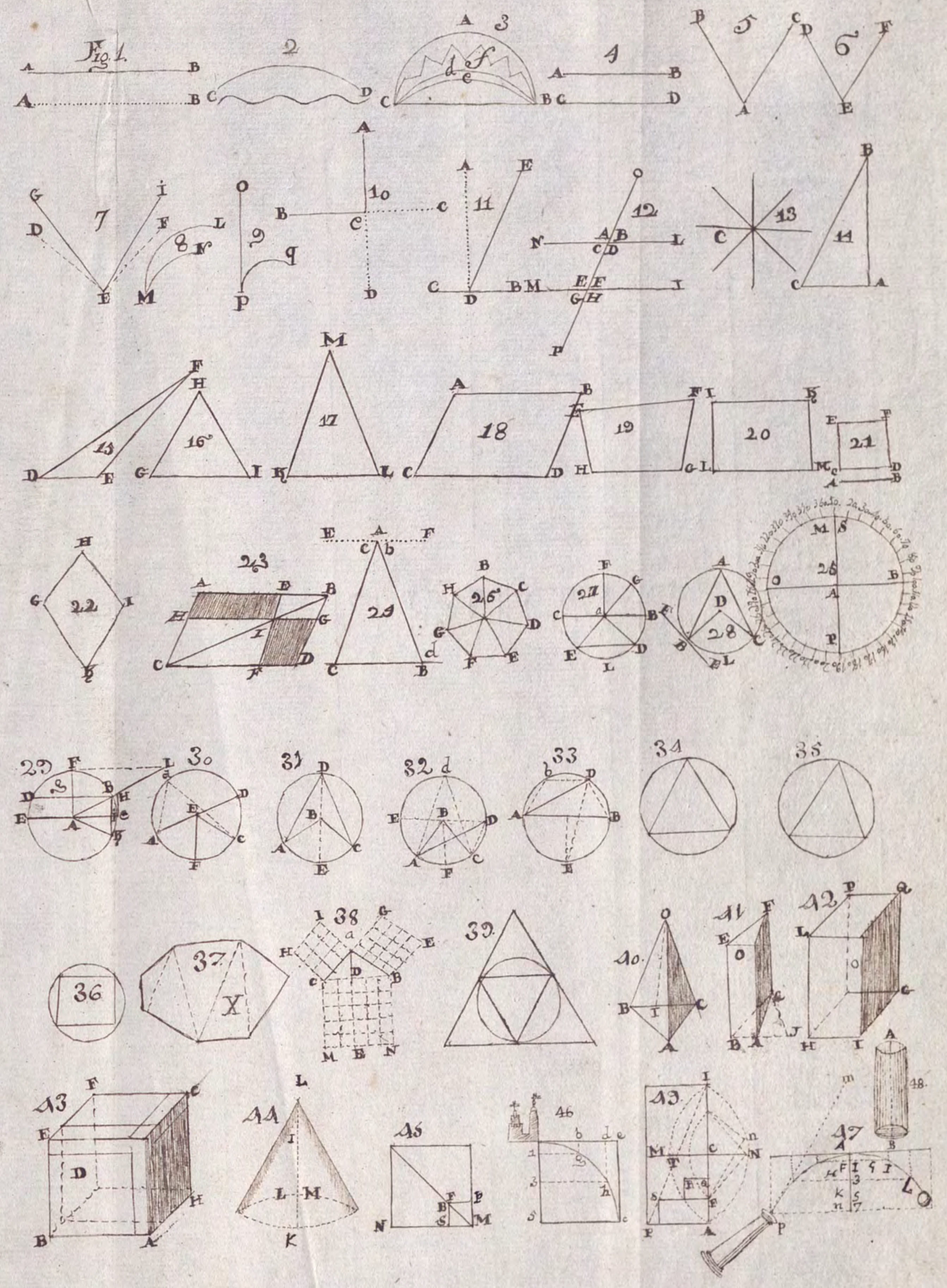
Fig. 1

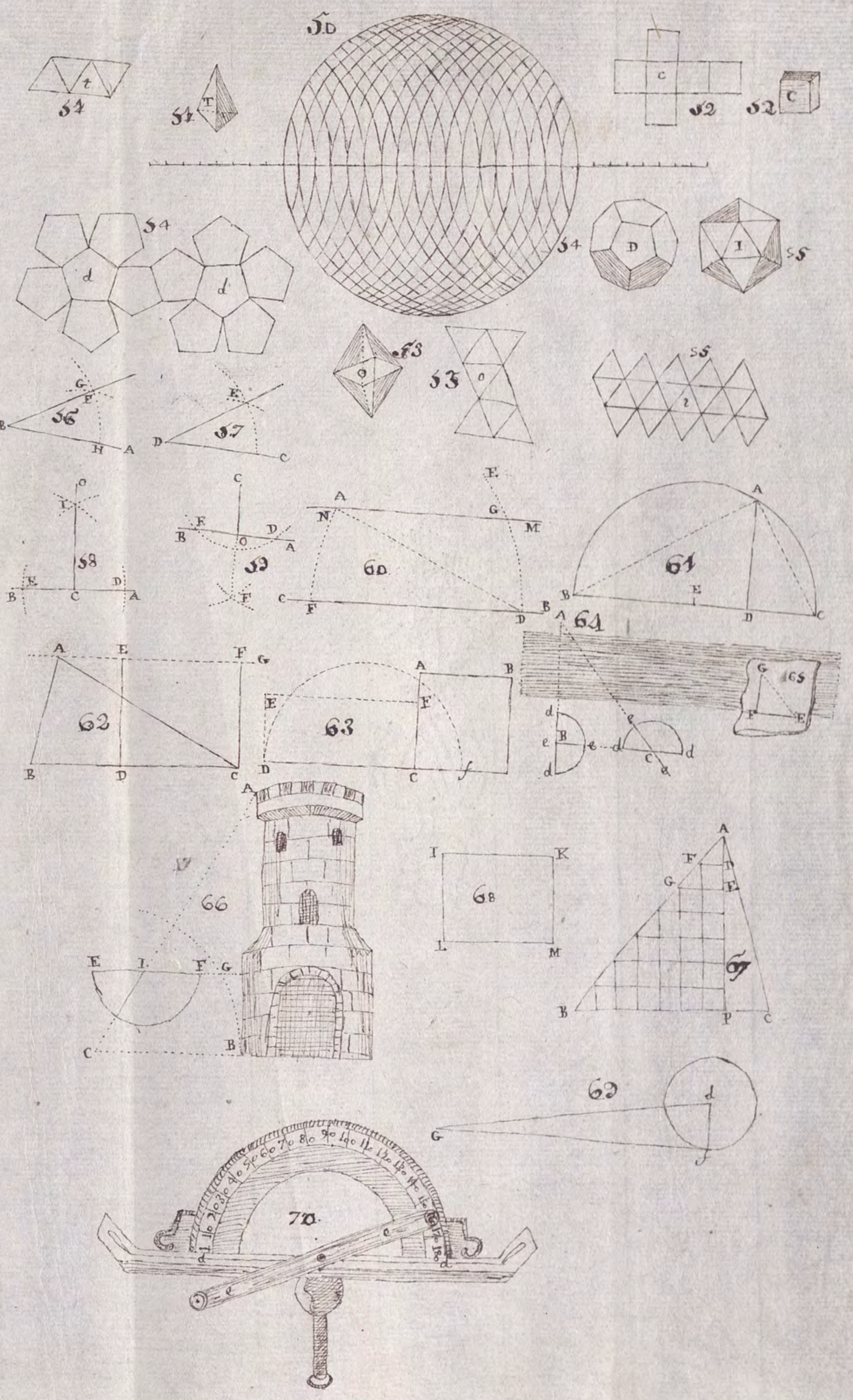

50
51
52
53
54
55
56
57
58
59
60
61
62
63
64
65
66
67
68
69
70

Disputationes in octo Physicorum libros Aristotelis.

Proemium.

Mirabilia forsan audistis de his, quae in physica tractantur: quandoquidem enim totius naturae esse, dispositionem orbis terrarum, elementorum virtutes, vicissitudines temporum, anni cursum, ventorum vim, stellarum, corporumque sublunarium naturam, ac tandem initium, et finem rerum hic agnoscere, et perlustrare cogitabatis: sed o quam miserabiliter decepti estis! non quia aliter ac par erat cogitastis, sed quia aliter ac est inocenter intellexistis. Sane praefata omnia digna, et quidem propria sunt physicae materia; cum facultas haec sit scientia omnium rerum naralium, quae in hac universa mundi compagine continentur: verum communis methodus, usuque scholarum invaluit, ea tantum quaesi in examinu, et celeriter salutare; quodquidem dolent, et moleste ferunt quotquot partis huius Philosophiae dignitatem, propriamque naturam agnoscentes, non parum temporis inviti impendere coguntur, ut ea saltis, quae usuque agi consueverunt, more maiorum absolvant. Itaque, et ego, cum huius sortis sint, et sentiam, simul, omnia haec secundum consuetudinem Patrum Nostrorum tradam vobis; ne forte aliquid eorum, quae communiter hodie in scholis pertractantur, incuria, vel saltem exiguo labore meo, ignoretis: postea vero, si in his, quae ex more magis necessaria reputantur studiose incumbatis, aliundeque tempus permiserit, nulla tunc, et quidem curiosa, vestrumque omnium gustum alicientia, docebo vos; secundumque in particularibus materiis, oportunitas, ratioque exigerit. Verum si usquam alias, hac parte maior est vobis adhibenda diligentia; nam sublimis adeo notitia, sublime etiam, pertinaxque requirit studium, quod ab omnibus, qui vero physici esse volunt, et nominari, incunctanter spero. Sic Deus vellit; sine quo nihil, et cum quo possumus omnia.

Praevia Disputatio De Natura Physicae, et eius objecto.

Physica est disciplina naralis, sive ut supra dictum est, scientia rerum naralium, et corporearum, quae in hac universa mundi compagine continentur: vocatur etiam Philosophia a graeca voce Philos, hoc est amor, et sophus, id est, sapiens; propterea que Philosophia nomen est sibi sumens de genus sapientiae naraliter acquisibilis; cuius intelligentiae adeo incubuerunt veteres aliqui, ut solum philosophos appellarent, qui physica excolebant. Eius ergo objectum adequatum est ens mobile in tota sua

latitudine, prout amplectitur mobile tam substantiale, quam accidentale: ens mobile inquam, sed pure naturale; ex quo dignoscitur, quod hic naturale non est sumendum prout opponitur supernaturali, angelicaque natura; sed sumitur pro natura physica, et materiali, quae est principium, et causa motus, et quietis ut lib. 2 physicor. videbimus. Motus autem mobilis non sumitur hic terminative, seu pro statu motus, sed subjective pro eo, quod est, quo aliquid est principium radicale alicujus mutationis: ex quo infertur obiectum attributionis physicae esse corpus naturale, ut mobile, seu ut patitur mutationem sensibilem tam substantialem, quam accidentalem.

Sed immediate scire vellem, num physica sit scientia? ad quod affirmative respondeo, licet sit admodum imperfecta. Probatur: scientia est cognitio certa, et evidens rei nota per veram causam, et rationem, propter quam ita est; at physica est hujusmodi: ergo. Probatur minor: physicus certo scit, evidenterque cognoscit, corpus naturale posse vario modo figurari, quam est exemplum: liquores ad certam altitudinem in tubis, et antliis necessario suspendi, quoniam ab aere librantur, et sustinentur; et caetera id genus: ergo. — Dixi eam imperfectam esse; quia quamvis nonnullas corporum qualitates sensibiles satis perspectas habeamus, qualis sunt, quas modo attulimus; multo tamen plures ignoramus; nam seriem, et nexum, quibus corpora sensilia creata sunt, nemo, nisi naturae Author videre potest.

Hujus rei ad oculos patet ratio: quis enim hominum, certo explicare queat, quis, et qualis partium ordo, vel nexum esse debeat in auro, ut ab argento discrepet? quis novit, quae sit intima dispositio partium in variis lignis, v. g. in cerreu, carpino, et aliis; vel in lapillis, et gemmis, ut in adamante, carbunculo, et smaragdo, in quibus perspicuum, et insigne apparet discrimen? Quod si ad animalia veniamus; ad eorum productionem, et partium conformationem; ad cerebri anfractus; ad tenuissimum musculorum motum, aliaque quam plurima; tunc certe fateri cogemur, scientiam naturae, sive physicam in nobis admodum limitatam esse, ac si rerum ignotarum cum cognitis fiat comparatio, nec dum limitatam, sed prope nullam.

Hac praemissa ratione, veniamus ad Academicorum, vel scepticorum argumenta desumpta vel ex cognitionis naturae defectu, vel ex ipsarum rerum instantia. Itaque ex priori capite objicies: scientia est cognitio certa; at physica non habet cognitionem certam, nititur enim principio falaci, nempe sensibus, qui multoties fallunt: ergo. — Ex altero capite: ut cognitio per physicam habita esset certa, deberet obiectum illius esse certum; at obiectum physicae non est certum; quicquid enim certum est immutabile, ac permanens est, quod non convenit enti mobili: ergo. — 3.° omnia in natura oscuritate involuta esse, ait Ecclesiast. cap. 8. v. 17. his verbis: intellexi quod omnium operum Dei, nullam posset homo invenire rationem eorum, quae fiunt sub sole; et quantum plus laboraverit ad quaerendum, tanto minus inveniet: nulla ergo existit physica, seu scientia naturae.

Ad 1mum, nego minorem; nam cognitio physica est firma, et immobilis; certo enim scit physicus, lunam v. g. tunc eclipsim pati, dum inter eam, et solem tellus interponitur: et quamvis occasionem plerumque a sensibus habeat, ut corpora naturalia, aut eorum proprietates actu percipiat; tamen non solum sensuum testimonio, quasi unico principio cognitionis nititur, sed superiori quadam regula, nempe idea clara, et directa: v. g. quod hic, et nunc videat, hidrargirum in tubo ad viginti septem, aut viginti octo altitudinis gradus ab aere sustineri, id a sensibus repetit; sed cur hidrargirum sustineri debeat ab aere, idea ipsa, seu notio aequilibrii, et non sensus docet: unde, si quae sunt corporum proprietates, quorum nulla, nisi per sensus adit nobis cognitio, earum utique scientiam non habebimus, sed conjecturam tantum, aut aliquam probabilitatem; talis est natura odorum, et colorum, aliarumque qualitatum

sensibilium, quæ unice per sensus nobis innotescunt.

Ad 2um dic, quod certitudo sciæ non ex rerum existia, sed ex earum esentia ē repetenda: unde fatemur nullum corpus eē imutabile, ac permanens, si secundum existiam expectetur; secus vero, si secundum esentiam; sic enim res omnes ex certis principiis esentialibus constant, ut non possint ex his non constare; sicut homo ita componitur ex mente, et corpore, ut non possit ex his non coalescere; alioquin non eēt homo: et similiter corpus naturale, ita ē motionis, et figurationis capax, ut horum atributorum incapax eē non posit; alioquin non eēt corpus.

Ad 3um dic; verum eē nos nullam reddere posse ratione eorum, quæ fiunt sub sole, id ē, corporum naturalium, si expectentur quo admodum, quo formantur, et quo ad prima pcipia ex quibus constant, penitus namque ignorant phisici, quis ordo partium eē debeat v.g. in malo, ut qualitatibus discrepet a piro; et similiter quali ratione alia omnia præsertim animalia producantur. Sed tamen afectiones corporum sensibiles, præcipue eas, quæ cum methaphcis, aut mathematicis principiis nectuntur, asequi possumus: v.g. id cum aliqua notione mphca conjunctum ē, corpus opacum inter obiectum, et speculum interjectum, speculo ipsi lumen impedire: proinde terra quotiescumque ē inter sole, et luna interponitur lumini solis officere, ne ad Lunam accedat; atque itaque de multis aliis sentiendum.

Dividitur Physica.

Duplex ē phca, seu phisiologia: *historica* nempe, et *Etheologica*. *Historica* res naturales sinet, tantumque eas historice describit, nec earum causas investigat. In hac parte morati sunt præcipue veteres aliqui Philosophi, ut Theophrastus, Plinius: qua quidem parte pertractavit Aristoteles decem libris de *historia animalium*, quiquidem, ut narrat Ateneus libro 9o De Gymnosophistarum, adeo grati extitere Alexandro Magno, ut ob eos octingenta talenta ab hoc Principe acceperit Phus.

Physica *Etheologica*, quæ sola sciæ titulo gaudet, effectus per causas demonstrare nititur. Hanc partem tantum atingerunt nonnulli Phi, inter quos Lucretius, quem etiam temporibus nostris imitatus ē Cartesius, qui rerum causas potius, quam longam effectuum expendorum seriem ē prosecutus. Hanc etiam Phcam multis libris elucidavit Aristoteles; ex quibus alii dicuntur *Exothexici*, quia proprio marte percipi posse judicantur: alii dicuntur *Acromathici*, seu auscultatorii, quia ut pote dificiles, vivam magistri explicatione exigunt. Inter hos 1um locum obtinent octo libri phisicorum, qui etiam inscribuntur: libri de naturali auscultatione; postea libri 4 de Cœlo: duo de generatione, et corruptione: ubi de rerum ortu, et interitu, de alteratione, de augmento, decremento, et mixtione etiam agit Phus. Hos oēs sequuntur 4 alii Metheorologicorum, et 3 de anima. Juxta hanc petitione exacta Aristotelis phisiologiæ, postquam solita tradiderim vobis, sic ex libris prædictis ea excerpere, et explicare conabor, ut præcipua, quæ a Recentioribus phicis, nostra præsertim ætate detecta sunt, secundum captum vestrum simulaturus: nunc autem intento animo ad communia deveniamus.

Liber 1us Phisicorum. Disputatio 1a De Principiis entis naturalis, quid, et complex sit principium explicatur.

Principiū generaliter acceptū ē id unde aliquid procedit: sic pater ē principiū filii, aurora diei, et punctū lineæ. Strictius autē illud cruzpavit Ph. 5 methp. cap. 1 per hæc verba: id unde aliquid ē, aut fit, aut cognoscitur; ubi triplex pcipii genus cprehendere videtur, nimirū intrincū, ex quo res ē; extrincū, ā quo res fit; et Logicū, qd priūs cognoscitur, ut præmissæ respectu conclusionis. Dividitur pcipiū in 1ū, et 2ū. 1ū ē, unde aliquid procedit, ipsū vero n̄ procedit ab alio. 2ū ē, unde aliquid procedit, ipsū vō etiā ab alio oritur, ut caa 2a ā qua plures procedūt effectus; ipsa tamē ē ā Deo.

Deinde 1ū pcipiū aliud ē 1ū in oī genere, ut Pater Æternus: aliud in determato genere tantū, qd n̄ ab alio in eodē genere n̄ oritur, quamvis in alio oriatur: sic ma 1a ē pcipiū 1ū in genere caæ materialis, quis dependeat ā Deo tamquā ā caa eficiente. Rursus: pcipiū aliud ē extrincū, intrincū aliud. 1ū ē id unde res extrince pcedit, ut caa eficiens, exemplaris et finalis: intrincū ē id, ex quo res intrince cstat. Hæc pcipia intrinca si sint 1ma et positiva vocantur elementa; nā elementa dicuntur 1a rerū cstitiva, quæ in eodē ordine n̄ cstituuntur ex aliis; sic literæ dicuntur 1a elementa dictionū; ex quo obiter inferes, qd aer, ignis, terra, et aqua, quæ vulgo elementa vocantur, si sunt substantialiter cposita, ut communiter oppinatur, et n̄ corpora simplicia, n̄ sunt vocanda elementa in sensu phco, et in ordine ad 1a rerū cstitutioē.

Aliis præmissis circa generalē pcipii notioē, explicanda iā veniunt pcipia entis naturalis: ea siquidē sic definivit Aristoteles 1 phisicor. text 42: quæ nec sunt ex aliis, nec ex alterutris, et omnia fiunt ex ipsis: quæ definitionis expositio omissis aliis dicendi modis, ē, qd pcipia entis naturalis n̄ debent fieri ex aliis pcipiis, nec unū ex alio in eodē genere, in quo sunt principia; sed omnia entia naturalia debent fieri ex ipsis, vel ut ex parte intrinca, vel ut ex trō ā quo: sic materia n̄ fit ex alia materia, nec fra ex alia fra, nec pribatio ex alia pribatioē; omnia tamē entia naralia fiunt ex materia, et fra tamquā ex partibus intrincis, et ex pribatioē tamquā ex trō ā quo, ut infra videbimus. Et hæc ē clarior ni fallor mentis Ph. expositio circa prædictā definitionē.

Dices nihilhominus:

Deus ex nullo fit, et omnia fiunt ex ipso; et tamē n̄ ē principiū entis naturalis: ergo n̄ recte definiuntur hæc pcipia. — 2o: fra materialis ē principiū entis naturalis, et tamē fit ex materia: ergo. — 3o: maa 1a cponitur ex partibus, et tamē ē principiū: ergo. — Ad 1ū distinguo mai: et omnia fiunt ex ipso ut pote ex parte intrinca, vel termino ā quo, nego mai; ut pote ā causa efficiente, cedo mai; creaturæ enī tantū causantur ā Deo in genere causæ efficientis, qd proprie loquendo ē fieri ā Deo, n̄ ex Deo. — Ad 2ū distinguo mai: fra materialis ē principiū entis naralis in genere causæ fralis, cedo mai; in genere causæ materialis, nego mai, et sic directa minori, nego cōd. — Ad 3ū distinguo mai: maa 1a cponitur ex partibus integralibus, cedo; ex partibus essentialibus, nego mai; et cessa minori, nego cōd; quia materia 1a

ē principiū entis natalis per modū partis materialis, ut exactius infra videbimus.

Quæstio 1.ª

Quot, et quænam sint entis naturalis principia tā in fieri, quā in facto esse? Præmituntur tā Antiquorū, quā Recenciorū placita. Sectio 1.ª

Dupliciter potest consideravi ens, sive corpus natale, in fieri scilicet, et in facto esse: ens natale in fieri ē ens natale, prout in 1mo suæ productionis instanti transit, et movetur de nō eē, ad eē: unde in recto dicit sua principia constitutiva intrinseca, et in obliquo actioē productivā. Ens natale in facto esse ē ens iā productū, et in statu quietis, et permanentiæ existens. De ente natali utroque modo accepto procedit difficultas, in qua mira prorsus ē Philosophorū, tū veterū, tū Recenciorū sententiarū varietas: quapropter, ne jejuni omnino de opinionū harū diversitate, et fundamento, in hac materia egrediamini, congruū judicavi, aliqualiter omnia hæc claritate possibili vobis apponere; quod ut facilius assequamini, præmittendā censeo, et ā vobis retinendā perpetuo sumā Doctrinæ peripateticæ, circa ens natale: unde sit.

Suma Doctrinæ Peripateticæ circa corpus naturale.

Longo sæculorū tractu phylosophia peripatetica in scholis regnans, sic rerū corporearū structurā explicat. Corpus natale, quod et compositū substantiale dicitur, ut aal, planta, aurū &ª, constituitur tamquā ex partibus essentialibus ex materia 1ª, et forma substantiali. Materia 1ª ē substantia incompleta, seu partialis ā solo Deo creata, quæ ex se ē commune subiectū omniū formarū; id ē indiferens, ut quamlibet formā recipiat, fiatque vel materia leonis, vel lapidis, vel arboris, secundū varia uniuscuiusque rei formā: unde vocatur pura potentia; quia quamvis possit eē propria cuiuslibet compositi, actualiter tamē nullius ē. Dicitur etiā ingenerabilis, et incorruptibilis: ingenerabilis, quia ad omnē generatioē præsuponitur ā Deo creata: incorruptibilis, quia corrupto composito nō periit, sed aliā induit formā.

Materia 1ª iuxta Peripateticos.

Forma substantialis ē etiā substantia partialis, complens, et actuans materiā, cū qua constituit corpus natale in specie determinata: unde apellatur actus, et quidē primus; quia facit compositū eē actualiter huius speciei præ alia; ēque 1ma radix, accidentiū, et operatiū compositi. Forma huiusmodi vel ē spiritualis, vel materialis: spiritualis, nempe anima rationalis, producitur ā Deo per creatioē, et nō pendet ā maa. Materialis, quæ in omni corpore præter hominē reperitur, producitur ab agentibus naturalibus per eductionē; ideoque pendet ā maa, ut ā subiecto præsuposito. Ulteri-

Forma substantialis iuxta Peripateticos:

rius, ita forma ista, quam materia dicitur essentialiter simplex; quia neutra componitur ex actu, et potentia; sed utraque (excipe formam spiritualem) est composita integraliter.

De Accidentibus juxta Peripatos. Agnoscunt praeterea peripatetici varia accidentia, seu formas accidentales entitativas, et absolutas, quae naturaliter existere non possunt extra subiectum substantiale, possunt tamen divinitus, ut evenit in accidentibus Eucharisticis: huiusmodi sunt

De Modis juxta Perip. color, lux, calor, frigus, etc. Agnoscunt pariter modos, id est, tenuissimas quasdam entitates (a parte rei distinctas a subiecto, quod modificant), quae sunt ultimae, et formales determinationes rei, ut haec aliquod munus obeat. Ex his modis alii sunt substantiales, ut in sententia communi subsistentia, et unio materiae, et formae in composito: alii accidentales, ut actio, et passio, et ubicatio: utrique tamen sunt ita essentialiter alligati subiecto, ut sine illo nec divinitus existere valeant.

Atomisticae corpuscularis doctrinae Authores recensentur: necnon, et eorum fundamentum, et eiusdem doctrinae summa exponitur.

Doctrinam, quam supponebat, potius, quam disputabat Peripatetica Schola, dum in superiori saeculo insurrexerunt quidam Philosophi, qui sepultam quorundam aliorum veterum, ut Leucipi, Democriti, Anaxagorae, Epicurii, Lucrecii, sententiam, ab erroribus quae in fide chatolica expurgatam, nova luce donarunt. Praecipuus istius novitatis Author, (ut Galileum, Gasendum, franciscum Baconium, et alios praeteream) celebratur nobilis, sapiensque gallus Renatus Descartes, sive Cartesius, cui plures postea adhesserunt; interquos maximi illi Minimi Patres Emmanuel Maignan, (qui tamen magis est Gasendista, quam Cartesianus) et eius discipulus Saguens. Adsipulatur etiam ex hispania nostra Thomas Vincencius Tosca, Valentinus, qui compendio suo philosophico, partim Cartesium, partim Maignanum imitatus, dictam philosophiam adeo illustrat, ut nihil in eo desiderer ingenii, elegantiae, et moderniae. Horum omnium philosophorum sentencia, quibus nomine Atomistarum unanimiter videatur explicari, tamen diversimode ab aliquibus eorum Systhema proponitur, et defenditur; ideoque postquam doctrinam generalem omnibus Atomistis, vobis tradam, in animo mihi est illorum discrimen postea separatim apponere; sic enim de cuiuscumque opinione vere, distincteque loqui poteritis. Ergo iam

ad eorum fundamentum deveniamus. Igitur Philosophis istis princeps dogma est; ab agentibus naturalibus, et generatim a causis secundis, nullam veram entitatem

negant formam substantialem, et accidentalem a materia distinctam. quamvis parcialem denuo produci, cuius antea nihil praecesserit: nullam item perimi, seu resolvi in nihilum sui: eorum ratio est; quia causae 2dae non possunt creare: si autem producerent aliquam entitatem, quae prius nihil erat, illam producerent ex nihilo. Similiter si ita possent resolvere compositum, ut aliqua eius pars abiret in nihilum, vere etiam possent aliquid anichilare, quod ipsis causis secundis repugnat. Hac ratione negant omnem formam (excepta anima rationali, quam statim creari a Deo) quae sit entitas realiter distincta a materia, qualem adstruunt

Agnoscunt in composito aliquos modos. peripatetici: cum ergo talis forma nihil sit ante generationem compositi, v. g. ignis, vere crearetur quando accipit esse a causa 2a igne generante, quia vere produceretur ex nihilo; et cum aliunde extincto igne, nihil remaneat istius formae, vere anichilaretur. Ex eodem principio, et inconvenienti creationis, et anichilationis negant

omne accidens absolutum, sive omnem formam accidentalem entitativam, quæ sit distincta sit ab omni substantia. Et tandem; licet agnoscant in composito substantiali modos aliquos, qui variatione naturalium agentium nunc incipiant, nunc desinant esse; dicunt tamen, eos nec proprie produci, fieri, aut corrumpi, nec entitative distingui a substantia.

Quid apud atomistas materia 1a?

Materia 1a, ex qua cuncta corpora constituuntur, dicunt esse minutissima supra sensum nostrum corpuscula, quæ aliqui eorum atomos vocant, id est magnitudines indivisibiles, initio mundi a Deo creatas, quarumque variarum figurarum ponunt; nam aliæ sunt quadratæ, aliæ rotundæ, aliæ cilindricæ &c. Hisce atomis, seu corpusculis facile ab ipsis aptatur, quod de materia 1a dici solet, esse nempe substantiam simplicem, ingenerabilem, incorruptibilem, puram potentiam, et indifferentem ad quamlibet formam. — Forma substantialis est juxta illos atomorum istarum combinatio, importans certam illarum multitudinem, cum aliarum carentia, certam item figuram, talem situm, splicationem, proportionem, armoniam: quæ omnia sunt quid modale, nihilque entitative distinctum superaddunt atomorum substantiæ. Hanc formæ notionem tenent præcipui atomistæ cum Cartesio, Maignan, et Tosca, quamvis ii duo ultimi aliam formam supra istam, omnibus corporibus assignent, ut infra videbimus.

Quid fma substantialis?

Quid compositum substantiale?

Compositum substantiale apud Atomistas nihil aliud est, quam moles quædam artificiose constructa ex atomis, tamquam ex materia, et ex earum complicatione, proportione, figura, situ, &c, tamquam ex forma. Sic confingunt mundum, Cælos, Planetas, aliosque inumerabiles orbes. — Generatio, quæ est productio compositi est merus motus localis, quo excitantur, coordinantur, et plectuntur atomi in unam molem sensibilem, quæ mereatur nomen alicuius speciei phisicæ, lapidis, v.g, aut arboris. — Corruptio est disjunctio atomorum, et quidem tanta, ut iam non maneat moles illa sub eodem nomine, sed alia succedat diversæ speciei: exempli gratia, corrumpi lignum dum comburitur, in eo consistit, quod tot corpuscula ignea confluant in unum, ut resoluta compage atomorum ligni, hujusque insensibiliter dissipatis, succedat ibidem, sentiaturque iam nova moles ignea. — Alteratio est excitatio, vel inductio localis novorum corpusculorum, seu atomorum, qua sensibiliter imutatur illa moles, quin adhuc suum nomen amittat: v. g. alteratur vinum dum calefit per corpuscula ignea; sed adhuc retinet nomen vini.

Quid Generatio?

Quid corruptio?

Quid alteratio?

Nulla actio, nullusve motus est in rebus præter motum localem.

Præterea atomistæ nullam actionem, nullumve motum in rebus corporeis agnoscunt præter motum localem, nam apud ipsos vita, et sensatio, vel etiam materialis cognitio, imaginatio, cogitatio, est motus localis in his, vel illis organis animantium: et generatim causa efficiens corporea nullam activitatem habet nisi ad motum localem, cuius ope corpuscula varia conjungendo dicitur generare, et alterare; et alia dispergendo dicitur corrumpere. — Huic addunt, nullam entitatem esse in rerum natura, quæ in se non sit substantia, quis aliàs respectu alterius rei possit dici accidens logicum juxta definitionem Porphirii, quod potest adesse, et abesse absque subjecti corruptione: unde quando una substantia sic admixceatur alteri, ut iterum possit segregari, quin altera corrumpatur, tunc substantiam admixtam vocant accidens alterius; sic aiunt: lumen in se substantia est, et tamen cum per aerem difunditur dicitur accidens aeris, quia sine huius corruptione potest adesse, et abesse.

Quomodo fiat generatio, corruptio, et alteratio?

Omnis entitas in se substantia est, quis respective possit esse accidens logicum.

Solemne est tandem atomistis brutorum animas relegare, quales agnoscunt Peripatetici, nempe formas quasdam substantiales a materia distinctas, sed ab ea pendentes, quæ nihilhominus sint materialiter cognoscitivæ, seu perceptivæ objectorum, ita ut ex materiali perceptione eliciant apetitum etiam materialem, quo appetant sibi commoda, et noxia fugiant. Sic

et nos opinamur: sed corpusculares isti Ph.i in duos dicendi modos dividuntur, qui re ipsa ñ multũ discrepent, ut imediate ostendam.

Sensus, et modus dicendi Antiquorum Epicuriorum circa primordia rerum.

Epicurus, Democritus, Leucipus, Anaxagoras, et Lucrecius pro principiis entis naturalis statuebant infinitas illas atomos, quas aeternas, ac proinde nec à Deo creatas ponebant. Pro forma, dictã complicationẽ, et coordinationẽ atomorũ etiã excogitabant; cũ hac diferentia, quod apud ipsos complexus hic, et coordinatio atomorũ, sicut et earũ comixtio, et textura omnia erant fortuita; ac proinde accidentale erat ipsis atomis hoc corpus prae illo componere. Ex quibus clare constat horũ Philosophorũ indefensabilis herror, ut pote e medio tollens Divinã providenciã, si verũ ẽet omnia motu fortuito, et casuali convinatione atomorũ aeternarũ facta fuisse.

Systema Cartesi proponitur, et refellitur.

Hic Ph.s veteres omnes tamquã in investiganda sapientia infelices, ac propẽ caecos inculpans, genuina philosophiae principia se reperisse tanta securitate adstruit, ut videatur illa de puteo Democriti recenter extractã primus in publicũ produxisse. Sic op. suũ mundi systema disponit. Suponit 1.o Deũ ab initio produxisse subtriã, seu extensiõe, quã indefinitã, unã in specie, et quamvis indivisibilẽ usque in infinitũ, divisã tamẽ in sua creatiõe in partes equales, ñ quidẽ sphericas, ne quid vacui inter eas ẽẽ (judicat enĩ impoßibile vacuũ etiã de potentia Dei) sed angulosas, quae solae contingunt se se, ac imbicẽ junguntur stricti exacto, et omne vacuũ excludentes. His adjicit impresso deinde à Deo motu, quamlibet particulã sic motã, ac circa centrũ tornatã ẽẽ, ut ex angulosa evaderet perfectẽ globosa, quatenus hoc impetu efracti sunt anguli, et derassa quaedã subtiliora fragminula libertati motus circularis obstantia.

Exinde infert Cartesius, mariã omnẽ hã, quã omogeneã ponit, fuisse hoc pacto distributã in tres particularũ clases, seu in tria elementa; quorũ 1.a ditur materia subtilis, et constituitur ex subtilioribus illis particulis, seu fragminulis ex angulorũ obtusione decidentibus; quaequidẽ particulae, nullã, inquit determinatã habent figurã; quia cũ nulli resistant, omniũ figurarũ capaces sunt. Haec maa subtilis usq.e adeo celeriter agitatur, ut ñ solũ repleat quicquid spatii relinquitur ab aliis corporibus, verũ etiã caeterorũ corporũ facile poros penetret, quantũvis angustos, adeo, ut nihil sit impervium eius subtilitati. Huius etiã ope à multis phenomẽis explicatu dificilimis putat se expediri Cartesius, ut cũ de motu agamus, videbimus. 2.m elementũ constituitur ex particulis quibusdã globosis, quae ñ ita sicut 1mae subtiliores sunt. 3.m ex crassioribus illis angulosis particulis, quas etiã dicit magna ex parte sic contortas, et convolutas fuisse, ut intus strias cochlearum adinstar inflexas habeant; ideoq.e has vocat materiã striatam: unde elementũ hoc ex primi elementi particulis originẽ ducit; quatenus nimirũ particulae sic inter se conjunctae, et comimplexae sunt, ut quasdã moleculas componant crassiores, et ramosas, quae proinde amisso motu, tertii elementi fmã induunt.

Et ecce ex his elementis totũ orbẽ terrarũ conpare confidentissime asserit Cartesius, pulcherrima Divinae sapientiae artefacta, quae caeteri homines tantopere mirantur nihil aliud ẽẽ putans, quã vilẽ farraginẽ harunce particularũ, quae in varios vortices, seu turbines distributae, varios etiã orbes, ac inter alios hunc

in quo degimus, efformarunt. In quolibet qq vortice materia subtile, dicit, centrum occupare, ibiq̃ constituere corpus ex se lucidum, ut Solem, ac stellas fixas; ac demum in omnibus ignitis, ac lucibus corporibus magna copia vigere. Particula globulosa (id est, materia secundi elementi) materia subtili circumfusa, et extrussa, corpus aliud diafanum, quod Coelum dicitur construxerunt, ac proinde etherea substantia solent apellari. Ha particulæ, quia grosiores Imis, spaciola quædam relinquunt, quæ Imo elemento compleri debent. Tandem crasiores illæ tertii elementi particulæ extrussæ à subtilioribus instar spumæ, corpora opaca, nempe planetas (in hoc numero intellige etiam terram juxta Systema Copernicanum, in quo Cartesi Systema fundatum est) metalla, animalia, plantas componunt. His addit, quantitatem motus impressi à Deo ab initio materiæ, eandem perpetuo in tota materia usq̃ adhuc perseverare, quamvis aliquando ab uno ad aliud vortex transferatur.

Deinde denegat etiam omnem formam substantialem, excepta anima rationali: unde asserit bruta animalia esse mera authomata inanimata, seu machinas quasdam; quarum tota forma sistit in organizacione, proporcione, et disposicione partium materiæ, quæ hoc ipso redditur idonea ad tantam varietatem motuum, quos in brutis experimur: unde deducit varias brutorum, et vegetantium afecciones ex suarum partium figura, quiete, et aliis provenire, quorum specimen his duobus versibus continetur:

Mens, mensura, quies, motus, positura, figura

sunt cum materia cunctarum exordia rerum.

ex quo ut videris, structura brutorum nos cogitare jubet instar orologii rotati, quod absq̃ alia forma, quam artificio, ac debita disposicione partium, suos efficit motus, horat horas, et sonos edit: vel instar organi Pneumatici, quod previis manu palmulis, et aere per varias fistulas subeunte, tam multiplici, tamq̃ musico resonat concentu.

Sed quis non miretur tam artificiosas machinas, quibus ars nullas similes finget, tam facile, tam frequenter coalescere ex particulis tam temere agitatis, sicut Cartesius sentit? Et quidem mirabilissimum est, quamlibet machinam v.g. canem, unico fustis ictu temere inflicto, sic totum inverti, ut qui antea blandiebatur, ludebat, gestiebat; deinceps fugiat, latret, minetur, idq̃ non ad horam, sed ad annum integrum, donec beneficiis iterato subleuatur. Ergo cum modus iste loquendi, ait Recencior Lossada, praeter sensum totius generis humani, solum adstruat in brutis quandam metaphoricam vitam (qualem tribuere Sinenses rotato orologio, Imum ab Europa delatum, quod animal Europeum, somnoraq̃ bestiola apellabant) ideo alii, quos imitatur Fosca nicius locuntur. Hi enim vim cognoscitivam brutis denegant, sed concedunt animam, et vitam; quia anima juxta Aristotelem est actus corporis phisici organici potentia vitam habentis; quam definitionem adaptant portioni illi subtiliori, quam ipsi formam specialem vocant, quamq̃ imediate ex Maignan vobis explicabo.

Verum iam Systema Cartesii circa principia rerum substineri nequit 1o; quia hæc cartesiana philosophia, cum in atomistica doctrina sit fundata, tollit omnem distinctionem realem accidentium à substantia, sine qua impossibile est explicare quomodo substantia panis convertatur in corpus Christi, manentibus iisdem accidentibus, quæ erant in pane. 2o; quia nullum erit compositum substantiale: cum enim hoc nullum sit sine materia, et forma substantiali, ablata forma substantiali, absdubio aufertur compositum. 3o; quia nulla erit differentia specifica substantialis inter equum, et plantam, cum differentiam hanc colocent Cartesiani in atomorum figura, situ, plexu, dorsi, quæ nihil referunt ad specificam differentiam; nam magis, et minus non variant speciem. Aliis etiam pluribus rationibus deficit, quas siquis exacte, solide, et erudite, pertractare, et intellegere vellit, Patrem Lossada [adeat], adeat, et videat disertatione illa preliminari ad physicam De Inovata Philosophia Cartesiana, quam his verbis concludit: facessat ergo à scholis nostris hæc novitas philosophiæ, quæ nulla rebus phisicis lucem aferendo, dificultates incurrit insuperabiles, ut unam, vel alteram in peripatu evitet, nulli mediocri ingenio formidandam.~

Proponitur sensus Gasendi, Maignan, et Saguens, et in quo dividantur ostenditur.

Ecce duces alii pro atomis pugnantes, facileque corpora omnia naturalia ex illis struentes. Igitur Philosophi isti temere a nonnullis simul cum Cartesianis sub communi nomine atomistarum, Imo different in eo, quod Cartesiani pro principiis rerum ponunt materiam divisibilem indefinite: Gasendus vero, et Maignan materiam physice indivisibilem statuunt, non tamen mathematice, quia semper ac recipiantur corpuscula illa necessario cum extensione recipi debent. 2º Cartesius vacuum reputat impossibile adhuc divinitus ob magnam suae materiae subtilis abundantiam, quae nullum locum inanem relinquit: Gasendus vero, et Maignan vacuum existens admittunt, ut in 4º physicorum libro videbimus.

3º Cartesius omni vita animalibus, et plantis denegat: Maignan autem cum Gasendo, et Tosca plantis animam vegetativam, brutis vero animam sensitivam credunt: unde sentiunt, quod in brutis praeter illam combinationem atomorum, quam vocant formam generalem, adest alia forma specialis, ex eo, quod in illis viget aliqua portio materiae subtilior, activior, et mobilior, quae sive vibrat in spiritibus vitalibus, sive in particulis ignis defecatissimi, aut alterius nobilioris elementi, ita varias atomistarum sententias; divagatur per venas, arterias, nervos, et fibras totius corporis, variorumque membrorum motus causat. Haec igitur materiae portio vocari potest, inquiunt, forma specialis bruti; quia ceteras bruti partes movet, actuat, ac perficit, imo et vivificat, cum sit principium intrinsecum motuum illius: unde concludunt hanc ipsam, et nihil aliud esse animam bruti. Sed quis ait Illustrissimus Noster Feijoo tom. 7 theatri Chritici disc. 13. n. 31. hoc, animam audeat nominare? unde ex sententia tanti viri audeamus cum illo dicere, Gasendistas in hoc puncto fere non distingui a Cartesianis. Quibus adde illorum systema pene eisdem inconvenientibus obnoxium esse, ut reflectenti patebit.

De Sententia Chimicorum.

Chimici asserunt, omnia entia naturalia quinque constare principiis, tribus activis, mercurio scilicet, sulphure, et sale; et duobus passivis, nempe phlemate, seu aqua insipida, et terra. Mercurium vocant spiritosam substantiam, subtilem facile a rebus evanescentem, quae tantisper phlemate permixta, crescit in licorem tenuem, et solutum, aliquando inflamabilem, ut spiritus vini, aliquando vero inflamibilem, ut spiritus aceti. Sulphur appellatur ab ipsis substantia oleosa inflamabilis, pinguis, et vituminosa. Salis nomine intelligunt solam, sapidamque substantiam, aqua solubilem, et quae modico calore crescit, et vehementiore liquescit. Per terram intelligunt substantiam aridam, et siccam, quae facile absorbet reliquos humores; quam etiam appellant terram damnatam, et caput mortuum, quasi nullius agentis potiam sentientem. Phlema est substantia liquida, seu licor minime inflamabilis, quo sal facile dissolvitur. Cum autem chimici ignis beneficio haec omnia educant ex mixtis, volunt ea ex illis sic constare; ita ut sal sit veluti vasis, quo quidem mediante aqua exsolvitur sulphur; cui mixturae insinuat se se mercurius, et postremo terra, quae conbibita aqua, seu phlemate toti operi affert consistentiam, et soliditatem.

Quod autem ex hac resolutione mixtorum inferant, omnia ex his quinque principiis constare, provenit ex imobili assensu, quem prevent his duobus principiis: unumquodque resolvitur in ea, ex quibus componitur: quae sunt in resolutione mixtorum ultima, in generatione fuerunt prima principia. Sed haec sententia sustineri nequit; nam praedicta omnia non sunt principia, nisi ad summum 2xia; cum possint in partes simpliciores resolvi, ut multis observationibus, praecipue Parisiis, a Peritissimis Chimicis compertum est. Et quidem in spiritu vini experitur, qui magna ex parte reducitur ad aquam, quae insipidum, et ingratum saporem relinquit in lingua: ergo hae chimicae substantiae

ñ sunt prima principia. Altiora gº, et vera quaerenda sunt, ex quibus res omnes naturales constent.

Breviter referuntur Primorum Phylosophorum placita circa ens naturale.

Pitagoras numeros.

Pitagoras rerum omnia pcipia dicebat ēē numeros: sed varie dividuntur in interpretanda pitagorae mente circa vera numerorum intelligentia: unde nonnulli suspicantur, qd intentum illius ē, oia condita ēē a Deo in numero, et proportione; et sic sensisset. Hoc locum habet in illo sapientiae: omnia in numero, pondere, et mensura disposuisti. Quaplures alii Phi unicum statuebant pcipium, ex quo fierent omnia; sic Parmenides, et Mellissus, dicebant illud ēē ens, id ē, ut explicat D. Amb. Physicorum lect. 10. quamdam substam essentialiter uniformem, diversam vo secundum sensibilem apparentiam; unde in istorum sententia, aqua, aer, terra, ignis, et oia alia non nisi in qualitatibus sensibilibus caloris, frigoris &, distinguebantur. Thales Millesius unus ex septem Graeciae sapientibus statuebat aquam pro principio rerum. Diogenes aerem. Heraclitus ignem; et Exiodus terram. Plato ponebat Deum, et ideas; taliter ut Deus ipse velut anima mundi; corpus vo maa, quae primo in pcipio confusa, postea tamen per ideas in quatuor elementa formata, ad constitutionem omnium mixtorum deservivit. Verum haec enigmatice potius, quam dogmatice dixisse videtur: unde merito dubitatur de sensu istius Phi. Empedocles, Hipocrates, et Galenus cum medicorum turbine pro principiis rerum assignant quatuor elementa, quae incredibili, et amicabili conjuncta foedere, multiplicem rerum varietatem constituunt, disjuncta vo pugna, et inimicitia omnium pariter corruptionem operantur. Anaxagoras tandem dicebat, infinitas particulas diversae rationis, v.g. ignis, terrae, sanguinis, carnis, ligni &, ēē permixtas in qualibet re, unicamque massam constituere: ex qua massa, dum ceteris latitantibus, particulae ignis v.g. ad extra prodibant, tunc res fiebat ignis: dum vo istis retrusis, particulae aquae emergebant, res fiebat aqua, et sic de aliis: unde cogitabat oia ēē in omnibus sed unum tantum apparere, cetera vo latere.

Parmenides, et Mellisus ens.

Thales Millesius aquam.

Diogenes aerem.

Heraclitus ignem.

Exiodus terram

Plato Deum, et ideas.

Empedocles, Hippocrates, et Galenus 4 elementa

Mens Nostra circa Principia Peripatetica exponitur. Sectio 2a.

Intrinseca principia entis naturalis in fieri sunt tria, nempe maa, fra, et privatio. Sed antequam conclusionem probemus, notandum ē, qd ens naturale dupliciter potest fieri: vel per creationem, seu ex nihilo sui, quo sensu dicitur Deum in principio creasse Caelum, et terram: vel per generationem, ut quando ex maa aliqua praesupposita aliquid producitur. De ente naturali sic sumpto procedit quaestio; ñ vo in 1o sensu; cum enim Aristoteles creationem ignorasset, ductus illo pcipio: ex nihilo nihil fit, nihilque in nihilum abit; proindeque asseruisset, mundum ēē ab aeterno; videtur illum solum designasse principia entis naturalis per generationem producti. His positis, probatur assertio: ens naturale in fieri ē ens, ut incipiens ēē; sed principia entis incipientis ēē sunt maa, fra, et privatio: gº. P. min: ens naturale ut incipiens ēē, ē maa ut incipiens acquirere fram; sed pcipia materiae incipientis acquirere fram sunt maa, fra, et privatio: gº. P. min: impossibile ē intelligere, qd aliquid incipiat acquirere aliud, quin simul intelligatur id, qd incipit acquirere (en materia) id, qd ē inceptum acquiri, (en forma) et id a quo recedit maa, ut ad fram transeat; (en privatio): gº.

Sed rationibus istis, inquiunt moderni ñ probatur, nec absolute designatur adhuc, qualia, et quae sint principia entis naturalis: adhuc enim restat scire, quid sit illa maa, et fra; nam si maiorum individualitatem non

loquitur, quivis Philosophorum potest suam defendere opinionem, v. g. Atomistæ possunt defendere principia entis esse atomos, illas materiam nominando, et illorum coordinationem formam. Similiter Diogenes esse aerem: Thales Milesius esse aquam: Pithagoras esse numeros, prædicta omnia simul cum recta dispositione materiam, et formam appellando. Propter hæc nonnulli dicunt, peripateticos solum assignari entis naturali principia non phisica, sed methaphisica, cum non physice, ut patet, sed methaphysice tantum rem attingant. Fateor omnia prædicta esse moderate, et rationabiliter opposita; sed nihilhominus non tantum urgent, ut inferius ex notione, existentia, et quiditate materiæ, et formæ videbitis. Hoc autem scitote, quod in sententia peripatetica, a qua pro nunc recedere non possumus ob doctrinarum sequentiam, aliter hoc non explicatur.

Secunda Assertio. Sectio 3.ª

Ens naturale in facto esse duo tantum habet principia, materiam scilicet, et formam. Probatur: solum materia, et forma resplendent in ente considerato in facto esse; nam transacto fieri entis naturalis iam non intelligitur privatio: ergo. — Confirmatur: ens naturale in facto esse solum resolvitur in materiam, et formam; ergo hæc sunt principia illius. — Præterea: ens naturale in facto esse est compositum undique substantiale: ergo cum ut ait hic Aristoteles cap. 6.º quomodo fieri poterit, ut e non substantiis substantia constet? necessario constare debet principiis intrinsece substantialibus; at non alia sunt huius principia substantialia præter materiam, et formam; cum privatio, quia non est ens, non sit substantia: ergo.

Proponuntur Objectiones circa Principia Peripatetica. Sectio 4.ª

Arguitur 1º: privatio est nihil: ergo nequit esse principium entis naturalis. — Confirmatur: principium debet esse in eodem instanti in quo est principiatum; sed privatio non est in eodem instanti generationis entis naturalis: ergo. Probatur minor: in illo instanti intelligitur forma; sed privatio non est in instanti in quo intelligitur forma: ergo. — Distinguo sequens: ergo nequit esse principium per modum partis constituentis, concedo; per modum termini a quo, nego consequentiam. Ad confirmationem distinguo maiorem: principium per modum partis constituentis debet esse in eodem instanti in quo est principiatum, concedo; principium per modum termini a quo, nego maiorem, et concessa minori, eodem modo distinguo sequens. Ad probationem minoris, concedo maiorem, minorem, et nego consequentiam; nam cum privatio non sit principium influens, proindeque nec pars ex qua constitutive resultet ens naturale, ideo non exigit coexistentiam illius; sed tota eius ratio principii stat in eo, quod sit punctum, vel terminus a quo generationis seriei ordinatur; generationis enim motus incipit a privatione formæ generandæ, et finitur in ipsa forma genita.

Dices: principia entis naturalis, de quibus disputamus, sunt intrinseca; sed privatio non est intrinseca enti naturali: ergo. — Distinguo minorem: privatio non est intrinseca enti naturali ex parte formæ, concedo; ex parte materiæ subdistinguo: non est intrinseca enti naturali in facto esse, concedo minorem; in fieri, iterum subdistinguo: non est intrinseca per modum partis constituentis, concedo; per modum termini a quo, nego minorem; ad cuius probationem, concessa maiori, et distincta eodem modo minori, nego sequentiam. Dicimus, quod quamvis privatio non sit intrinseca enti naturali genito, est tamen intrinseca materiæ, seu subiecto generationis in ipso fieri considerato: ad formatam enim constitutionem debet procedere subiectum privatum forma, ut illam intrinsece recipiat; ibi namque debet procedere privatio, ubi postea adest forma illam expellens.

Argᵘˢ 2º: in 1ª rerum productione nulla privatio formæ præcessit in materia, cum simul in hac forma producta fuerit: ergo in illa generatione non præcessit privatio adhuc ut terminus a quo. — Confirmatur: corruptis speciebus sacramentalibus, generatur nova forma, quin præcedat ulla materia privata forma: ergo idem, quod prius. — Præterea: ad unam generationem etiam præcedit alia forma, a qua transit materia ad aliam; at nihilhominus forma præcedens nec est terminus a quo, nec principium generationis: ergo nec similiter privatio. — Pro solutione argumenti nota, triplicem esse generationem; simplicem scilicet, transmutativam, et eversivam. 1ª tunc datur, quando materia, et forma in eodem instanti producuntur. Ubi accidit in duobus casibus argumenti, et confirmationis: de hac autem generatione non loquimur in præsenti, sed tantum de generationibus naturalibus: generatio enim simplex cum vires naturæ excedat est præternaturalis, eo maxime, quod in ipsa simul quasi creatur materia. Generatio transmutativa datur, quando forma producitur in materia, quæ eadem forma erat privata. Eversiva denique est quando una materia transit de una forma ad aliam.

His positis dicimus pro argumento, et confirmatione, quod hic loquimur de generatione transmutativa: unde, cum 1ª rerum productio, sicut et nova generatio, quæ corruptionem specierum sacramentalium comitatur, sint generationes simplices, et non transmutativæ, nihil contra nos inferunt. — Ad 3ᵘᵐ, quod procedit de generatione transmutativa, distinguo majorem: ad unam generationem etiam præcedit per se alia forma, nego; præcedit per accidens, concedo majorem; et concessa minori, nego consequentiam. Privatio itaque est terminus a quo, necessario, et per se exactus a generatione transmutativa qua tali, cum sit transitus de non esse formæ ad formam; forma vero præcedens præcedit per accidens, nempe ex indigentia materiæ, quæ esse nequit sine aliqua forma; non vero ex necessitate generationis secutæ.

Sed instat: generatio unius est corruptio alterius; sed corruptio per se exigit formam corruptam: ergo et generatio transmutativa. — Præterea: generatio hominis per se necessario exigit formam embrionis; formam cadavericam, formam viventis; formam cineris, formam ignis; ignis etiam formam combustibilis: ergo generatio per se exigit formam corruptam. — Ad 1ᵘᵐ distinguo majorem: est corruptio alterius formaliter, et intrinsece, nego; concomitanter, et illative, concedo majorem. Igitur, quod in generatione unius detur corruptio alterius, hoc provenit ex eo, quod cum materia saltem naturaliter non existat sine forma, ut aliam acquirat necessario deperdit prehabitam: generatio ergo, et corruptio sunt diversissimæ mutationes, quarum 1ª est transitus de privatione formæ ad formam; 2ª vero est transitus de esse formæ ad non esse ipsius: ex quo habes, quod quis corruptio comitetur generationem transmutativam, hoc non oritur ex conceptu generationis qua talis; hæc enim unice exigit, quod materia præcedat sub privatione formæ generandæ; sed oritur ex natura, et indigentia materiæ, quo nequit procedere sine forma per genitam necessario expulsa.

Ad 2ᵘᵐ, distinguo antecedens: generatio hominis per se exigit formam embrionis: formam cadavericam, formam viventis etc., ut dispositionem, concedo; ut principium nego antecedens, et consequentiam. Forma viventis (idem dic de aliis) solum est dispositio materiæ, ut hæc recipiat formam cadavericam: dispositiones autem, quæ se habent ex parte materiæ reducuntur ad genus causæ materialis: unde non nisi reductive possunt dici aliquomodo principium, scilicet quatenus materia ad quam reducuntur, est per se principium entis naturalis.

Argᵘˢ tandem: unio materiæ, et formæ, cum ens naturale componat, etiam numerari debet inter ejus principia: ergo principia entis in facto esse non sunt duo tantum. —

Confirmatur: eadē ratione subsistentia eē debet aliud principiū, cū etiā ens naturale componat: ergo. — Ad argm, et confirmatioē, dicimus, unionē materiae, et formae unice componere ens naturale per modū nexus partiū; quiquidē nexus, ut inferius videbimus n̄ ē aliud à mā, et formā: et similiter subsistentia solū componit tanquā complementū: quare unice concurrit ad ens naturale componendū, n̄ ut principiū, sed ut quid complens principia eius.

Disputatio 2ª De Materia 1ª rerū naturaliū; et 1º stabilitur eius existentia.

Materia alia ē phca, mphca alia: haec sunt conceptus superiores, quatenus perfectibiles per inferiores. Similis ē substantia ulterius perfectibilis per corpus, et vivens. Mā phca alia ē in qua, alia ex qua; 1ª ē in qua aliquid recipitur, ut paries respectu coloris: 2ª ē, ex qua res constituitur, ut lignū respectu statuae. Rursus, mā ex qua alia ē 1ª, alia 2ª; 2ª ē, quae supponit aliā, ex qua 1º constituitur, sic lapis ē mā 2ª domus, nā supponit aliā, ex qua intrinsece constituitur: 1ª ē illa, quae aliā n̄ supponit. Huius primae materiae existentia ciuū Philosophorū (Pereira excepto in sua Antoniana Margarita) sensu stabilitur; nā experientia ipsa constat, plura entia naturalia de novo produci, pluraqͤ perire; quae cū nec ex nihilo produci, nec in nihilū omnino abeant, necessario debet procedere aliquid antequā incipiant eē; et similiter aliquid remanere debet in eorū resolutione, et decisione: quod quidē procedens et remanens vocatur in peripatu Materia 1ª. Reflexio haec ortū ducit ex illo Pº: ex nihilo nihil fit, nihilqͤ in nihilū abit; quod, certo verū n̄ sit de creatione, et anihilatioē, certū ē loquendo de ente producto, vel destructo per generationē, vel corruptionē naturalē.

Praeterea: omne quod fit artificialiter, necessario fit ex aliqua mā: ergo etiā oē, quod fit naturaliter: modo sic; sed talis mā nequit fieri ex alia; alias illa etiā ex alia fieret, et sic in infinitū: igitur necessario deveniendū ē ad aliquā mā, quae ex alia n̄ fiat, et hā vocabimus materiā primam. Ulterius si n̄ existit mā 1ª imperceptibile ē, quomodo agentia naturalia suos effectus producunt: n̄ enim operantur aliquid ex nihilo; aliunde nec ex aliquo praesupposito subiecto, si n̄ ē mā 1ª: ergo nullos effectus producunt, quod quis atomistis n̄ displiceat, tamē omniū aliorū sensui, et rationi contrariatur. Et circa causas liberas, nulli dubiū eē potest; cū definitū sit à Concilio Tridentino.

Tandē: in triduo mortis Christi aliquid substantiale Christi Dni remansit, cui verbi personalitas uniretur; sed n̄ anima, quae ut fides docet descendit ad inferos: ergo materia. Rationes has n̄ parū confirmat illud Sapientiae 11º: Omnipotens manus tua creavit orbē terrarū ex materia invisa; quo nomine intelligenda venit iuxta omnes materia prima. Stabiliant ergo Peripatetici 1ūs suū rerū exordiū.

Quid sit materia Prima.

Dupliciter definitur ab Aristotele materia 1ª, negative scilicet, et positive: negative quidem lib. 7. methaph. per hæc verba: id quod neque est quid, neque quantum, neque quale, neque aliquid eorum, quibus ens determinatur: id est; neque est substantia sensibilis, neque determinata quantitas, aut qualitas, nec unum ex decem Aristotelis prædicamentis: unde dicitur nihil esse in actu, et nihil sensibile; nam neque est terra, neque aqua, neque lignum &c: sed est hæc omnia in potentia, quatenus nempe affici potest forma terræ, aquæ, vel ligni. Cæterum cum hæc definitio, quæ negativa est, magis non doceat, quid non sit, quam quid sit materia 1ª, merito huic alteram positivam addidit Aristoteles lib. 1º phisicor. his verbis: materia est primum subiectum uniuscuiusque, ex quo insito, et remanente fit aliquid totum, per se, et non per accidens, et in quod ultimum, si quid interiit, abit.

Sed nunquid clarior est hæc definitio, quam præcedens? procul dubio æque suspensum Philosophum dereliquit. Quid enim est, dicent forsan Moderni, illud primum subiectum? nam materiam esse primum subiectum, quis deficiebitur? quod ergo phici scire desiderant, est; an illud primum subiectum sit atomus, aqua, numerus, aer, terra, vel quid huiusmodi? ergo usque dum Peripatetici, horum aliquid, vel aliud quid simile determinare assignent, non sibi blandiantur materiam primam definisse.

Nihil verius, si fra mente mea vos edoceam: sed nunquid plus, aut maior sum Parentibus, et antecessoribus, ut hac, nonnullis quoque aliis convictus rationibus a Peripatetismo discedam? nequaquam. Sane hæc principia peripatetica quamvis non ita phisice, sicut et modernorum principia explicentur, tamen eo ipso comodiora reputantur pro pluribus tam philosophicis, quam theologicis disceptationibus: quæ ratio forsan tot homines, et quidem doctos evicit, tantis abhinc annis doctrinam peripateticam æquali robore sustinere.

Ergo et his principiis ne videamini, ea, quæ scribeam, et doceam sentire, sed præcipue utilitati, et profectui vestro consulere; peripatetice procedamus. Materia 1ª dicitur primum subiectum uniuscuiusque, id est corporis; quia materia non fit ex alio priori subiecto; et quia in ea recipiuntur formæ, in quo convenit cum quantitate, in qua etiam recipiuntur formæ accidentales, ut color, figura &c: convenit etiam cum substantia completa, in qua plura accidentia recipiuntur, a quibus omnibus differt per illud primum; quia in neutra recipiuntur formæ tanquam in primo subiecto. Dicitur ex quo insito, et remanente fit aliquod totum per se, et non per accidens; ut denotetur ex materia 1ª inexistente, sive adstante in composito fieri tanquam ex subiecto compositum substantiale, non vero accidentale. Additur; et in quod ultimum, si quid interiit, abit, ut denotetur materia 1ª remanere in corruptione compositi. — Ex quibus colliges 1º, materiam 1ª esse substantiam, et non accidens, alias deberet recipi in alio, et consequenter non esset primum subiectum. — 2º: esse substantiam essentialiter simplicem, et incompletam; quia non est composita ex materia, et forma, sicut ex ipsa, et forma resultat compositum. — 3º: esse ingenerabilem, et incorruptibilem; quia nec fit ex præsupposito subiecto, nec ultimo annihilatur. — 4º: merito a Philosophis vocari puram potentiam; quia ex se nullam habet formam determinatam; sed capax est, et subsceptibilis omnium. Quæ omnia satis ex textu ante dictis in summa doctrinæ peripateticæ constant.

Quæstio 1ª: An ita certum sit materiam primam ēē puram potentiam, ut ex se nullum actū includat? aliqua prænotantur, et referuntur Sententiæ. Sectio 1ª

Cū maa 1ª communiter dicatur ā Ph.ᶦˢ pura poťa, quæritur, an istud prologuiū adeo rigprose intelligi debeat, ut maa 1ª nullū in-cludat actualitē? pro quo notandū ē, poťa aliā ēē objectivā, quæ sis-tit in inrepugnantia ad essendū, seu existendū in rerū natura; et hæc correspondet possibilibus. Alia ē subjectiva correspondens existentibus, et sis-tit in capacitate rei iā existentis ad aliquid: et ē duplex, activa sc, quæ sistit in virtute ad agendū, et passiva, quæ stat in capacitate ad recipiendū. Hæc autē poťa subjectiva passiva etiā ē duplex, phca nempe, quæ determinatur, et completur per actū phcū; et methaphca, quæ per actū methaphisicū determinatur. Igitur cuilibet harū potentiarū proprius correspondet actus: poťæ obivæ correspondet ēēe, seu existentia in rerū natura: subjecti-væ activæ correspondet actio, seu operatio: passivæ phcæ correspondet fra phca: passivæ methaphisicæ correspondet diferentia, quæ fra metha-phisica appellatur.

Certū ē mā 1ª ñ habere ex se actū operationis, cū ñ sit poťa activa, sed passiva tantū; neqᵉ etiā habere actū fra phisicā, cū distinguatur rr. ab omni fra phca, tā substantiali, quā accitali: unde dubiū solūmodo procedit de actu mphco, et entitativo: et inquiritur: nū maa independenter ā fra, quæ hic ā maa dista suponitur habeat disfram mephcā, sive actū methaphisicū, et actū entitativū? Ubi notandū, qᵈ plu-res Thomistæ pro actu entivo intelligunt existentiā: et alii entitē rei pro-ductā, sive essentiā positā extra causas; ideoqᵉ ii ulterius quærunt nū maa 1ª habeat existentiā propriā distā ab existentia fræ? Tho-mistæ communiter negant maæ omnē actū. E contra Recentiores omnē illi concedunt. Alii, et præcipue nostrates negant maæ actū exis-tentialē cū Thomistis, et concedunt methaphisicū, et entivū cū Recen-tioribus; pro cujus resolutione sit.

Assertio Nostra. Sectio 2ª

Materia 1ª ex se ipsa habet actū mephcū, sive propriā disfrā, et actū entitativum. Probatur quoad 1ª ptē: qᵈ componitur ex genere, et di-ferentia includit actū mephcū; sed maa 1ª componitur ex genere, et disfra: ergo. Pmin: maa 1ª ē substantia incompleta, et potentialis; sed ratio sub-stantiæ incompletæ ē genus, et ratio potentialis ē disfra: ergo. Minor patet quia per rationē substantiæ incompletæ convenit cū fra substantiali, quæ etiā ē substan-tia incompleta; et per rationē potentialis difert ab illa; quia fra ē substantia completa actualis. — Dicitur: in sententia Thomistarū maa 1ª sublunaris specifice dista ā maa 1ª cœlesti; sed hoc ipso ratio maæ 1æ ē genus, in quo utraqᵉ convenit, et ratio cœlestis, et sublunaris ē diferentia methaphi-sica: ergo.

Respondebis: nec ratione substantiae incompletae respectu materiae, et formae; nec ratione materiae 1ae respectu Caelestis, et sublunaris esse genus, sed ratione analoga, et transcendentale; cum intime in omnibus differentiis includatur, omnes siquidem sunt substantiae incompletae, ut subsistentia &c. = Sed contra est; nam ratio substantiae physicae incompletae non transcendit differentias materiae, et formae, nec differentias caelestis, et sublunaris: quod patet ex eo, quod quamvis differentiae sint substantiae formaliter incompletae, non tamen sunt substantiae physicae incompletae formaliter, cum non ordinentur formaliter ad componendum physice; sed solum sunt substantiae incompletae logice, sive metaphysice, quia formaliter ordinantur ad compositionem metaphysicam. Ex quibus infertur, rationem substantiae incompletae esse univocam, et genus ad materiam, et formam, sicut et ~~...~~ ratione materiae 1ae respectu Caelestis, et sublunaris.

Probatur assertio quoad 2am partem: materia 1a posita extra causas ex se habet entitatem oppositam nihilo; sed hoc et nihil amplius est actus entitativus; nam entitas rei opposita nihilo est actus, cum satiet potentiam objectivam, quam in statu possibilitatis habebat: ergo. Probatur maior: materia 1a extra causas posita, et independenter a forma est actu aliquid; sed quod est actu aliquid ex se habet entitatem oppositam nihilo: ergo. = Confirmatur: actus entitativus est ille, quo res extra causas posita constituitur ut distincta a seipsa in statu possibilitatis; sed materia 1a extra causas posita per se ipsam habet id, per quod distinguitur a se ipsa in statu possibilitatis: ergo. = Nec audias adversarios dicentes: materiam 1am extra causas positam solum esse aliquid potentiale, non vero actuale: non unquam illos audias; nam si illud potentiale intelligatur in ordine ad formas recipiendas ultro fatemur: non enim negamus materiam 1am extra causas positam solum esse in potentia ad recipiendas formas, cum non omnes simul possideat. Si vero per illud potentiale intelligatur materiam 1am extra causas positam nullum esse actum, sive actuale habere implicatorium est; nam repugnat quod aliquid sit extra causas positum, et quod nullum esse actuale habeat, per quod distinguatur a se ipso prout in statu possibilitatis.

Solvuntur Argumenta. Sectio 3a

Argumentus 1us ex D. Th. 1. p. q. 115. art. 1. ubi ait: materia 1a est pura potentia, sicut Deus est actus purus; ex quibus sic; sed Deus sic est actus purus, ut nullam potentialitatem includat: ergo materia 1a ita est pura potentia, ut nullum actum includat. = Concedo maiorem, minorem, et distinguo consequens; ut nullum actum includat sumpto actu pro forma, concedo; sumpto actu pro differentia specifica, et actu metaphysico, vel entitativo, nego consequentiam. Igitur materia 1a solum est pura potentia comparative ad formas, quia nihil formae substantialis seipsa dicit: alios vero actus non excludit a materia 1a D. Th.; alias nimis probaret; quia sicut Deus ita est actus purus, ut nec a se, nec ab alio habeat potentialitatem, ita materia 1a esset pura potentia, ut nec a se nec ab alio habere posset aliquem actum, quod nullus fatebitur.

Argumentus 2us: si materia 1a componeretur ex genere, et differentia etiam forma substantialis; sed hoc dici nequit: ergo. Probatur minor: ex hoc sequeretur utramque esse speciem metaphysice completam (constant enim genere, et differentia ultima); sed materia et forma non possunt esse species metaphysice completae: ergo. Probatur minor: ex duabus speciebus metaphysice completis nequit resultare una species metaphysica, quae sit una per se; sicut ex duobus entibus ~~...~~ metaphysice completis nequit resultare unum per se; sed ex materia et forma resultat una species metaphysice completa, v. g. homo, quae est una per se: ergo. = 2o. propria differentia specifica materiae 1ae a forma est ratio potentialis; sed haec non est actus: ergo differentia constitutiva materiae 1ae non est actus. = Ad argumentum concessa maiori, nego minorem: ad probationem distinguo maiorem: nequit resultare unum per se metaphysicum in esse unius per se metaphysici, concedo; in esse unius per se physici, nego maiorem, et distinguo minorem: resultat unica species metaphysica, et in esse unius per se physice, nego minorem; et in esse unius per se physice, concedo minorem, et nego consequentiam.

Dicimus itaque, quod materia et forma non sunt partes metaphysice ordinatae ad componendum aliquod totum metaphysicum;

sed sunt partes phce ordinatae ad totum phcum; unde licet unaquaeque sit species
completa mphce, nihilominus potest cum alia aliquod totum phcum constituere; quia
in hoc sensu non sunt species completae sed partes. — Ad 2um disting. mai. e ratio
potentialis phce, conc.; mphce, nego mai; et disting. min.: ratio potentialis
phce non e actus, nego min; potentialis mphce, conc. min, et nego cons. Itaque
ma 1a non constituitur differentialiter per ee potentiale mphce; quia haec
potentialitas solum convenit generi in ordine ad differas; sed per ee potentia-
le phce in ordine ad fras substantiales; quaequidem potentialitas phca dici va-
let actus mphcus, cum per illam ratio generica substantiae incompleta determine-
tur, et actuetur in ipsa maa.

Argus contra 2am partem: maa e in potia ad actum
entitativum: ergo. Prob. antdus: maa e in potia ad ee; sed ee e actus entitativus: ergo. Prob.
mai 1o ex Ph.o 11 metaph. unde loquens de maa 1a ait: Hoc autem actu quid
dam non e potentia autem e. Et ex D. Tha ibi: ma non e in actu sed in potia: 2o
super 1a p. q. 5. ar 3 ad 3: maa 1a non e ens nisi in potia: et tandem probatur ra-
tione: fra substantialis dat ee maa; sed maa e in potia ad fram substantialem: ergo
Ex quo aliter: fra substantialis e 1us actus materiae; sed 1us actus e actus en-
titativus: ergo. Nunc sic; sed ma e in potia ad fram: ergo et ad actum entitativum.

Ad
argum, nego anted; ad probationem distinguo mai: e in potia ad ee frale completum
conc.; ad ee entitativum, et incompletum ipsius, nego mai; et distinguo min: sed
ee frale, et completum e actus entitativus, nego; ee entitativum, et incompletum, conc. mi
et nego cons: per quod constat ad auctoritates, in quibus solum denegatur maa actus
fralis, non vero entitativus. Similiter ad probationem a ratione distinguo mai: fra sub-
stantialis dat maa ee frale specificum, et completum, conc.; ee entitativum, et incomple-
tum, nego mai; et concessa minori, nego cons. Ex quo ad urgentiam distinguo ma
fra substantialis e actus 1us, id e fralis, conc.; id e entitativus, nego maiorem,
et sic ad cetera.

Ergo ma 1a extra causas posita solum potest ee in potia ad ee
frale completum, et specificum, non vero ad ee entitativum, et incompletum, in quo actus enti-
tativus consistit; si enim ad hunc eet in potia, non eet extra causas posita. Nec fra
substantialis dat maa hoc ee entitativum, quin potius praesupponitur in ma, ut
possit recipere fram: unde haec solum dat maa 1um ee substantiale; quatenus fra in
ma recepta eam informat, et constituit in determinata specie substantiali phy-
ca; quare fra non e absolute actus 1us maa; sed ad summum valet dici actus 1us
informativus, et fralis; sicque constituit mam in 1o ee substantiali completo, quod dicitur
1um ee, non quia absolute sit 1um (ad illud enim praesupponitur ee entitativum)
sed quia ee substantiale supponitur ad ee accidentale, quod dicitur ee 2um.

Argus 3.
Ex duplici ente in actu nequit resultare unum per se; sed ex ma, et fra
resultat unum per se: ergo. — D. mai: ex duplici ente completo in actu, conc.;
incompleto, nego mai, et concessa minori, nego cons. Est dicere, quod ex ma, et fra
resultat unum per se; nam si ma ex se habet actum entitativum, hic tamen actus
eam non constituit in aliquo ee completo substantiali, sed illam relinquit in ee incomple-
to entitativo, et cum ordine ad componendum cum fra aliquod totum substantiale. — Dices:
ma phce e omnino simplex: ergo vel tota e actus, vel tota potia; sed non e to-
ta actus, nam essentialiter consistit in ratione potiae: ergo. — Dic, mam 1am totam
ee actum, et totam ee potiam; potiam quidem in ordine ad actum fralem, sive

fra subsistale, non vero in ordine ad suum esse proprium entitativum, quod est actus respectu poten̄ obiectivae materiae ad essendum in rerum natura: nec propterea actus ille entitativus tollit simplicitatem materiae, aut quid ve compositionem in ea, cum nihil aliud sit, quam entitas ipsius materiae.

Insistes: materia existit per existentiam formae: ergo ex se non habet actum entitativum. — Nego consequentiam, quia materia prima habet propriam existentiam, quae perfectibilis ulterius est per existentiam formae, sicut materia ipsa per formam perficitur, et completur, unde tam existentiae materiae, quam formae sunt partiales, sicut et ipsae in ratione substantiae: et hoc ex eo provenit, quod forma non informat materiam entitative, seu ut quid intrinsece ipsam constituens, sed tantum ut quid illam perficiens, et complens in determinata specie.

Corolaria.

Ex dictis infertur 1º: materiam primam esse unam positive in specie metaphysica; cum habeat genus, et differentiam. — 2º: secundum rationem identificare differentiam numericam, et individualem, ac per sequens independenter a forma esse unam numero, cum differentia haec numerica ratione identificetur cum specifica, quam ex se sola habet materia prima. — 3º: materiam primam caelestem, et sublunarem specie metaphisica differre; quod hac ratione patet: materia ex se intrinsece determinata ad unam formam, differt specie metaphysica a materia ex se indiferente ad plures; sed materia caelestis ex se est intrinsece determinata ad unam; sublunaris vero indiferens ad plures: ergo. Probatur minor quoad primam partem, nam quoad 2am patet: materia caelestis est impotens recipere alias formas: ergo est intrinsece determinata ad unam. Probatur antecedens: non potest aliter recipere alias, nisi per corruptionem illius quam habet; sed est intrinsece impotens ad corruptionem illius quam habet, cum ut suponimus materia caelestis ab intrinseco incorruptibilis: ergo. — 4º: materiam caelorum etiam inter se differre specie, nam materia orbis lunae v.g. respicit formam orbis caeli, et materia orbis solis formam ipsius, quae quidem formae specie differunt: ergo. Maior, nam materia cuiuslibet caeli respicit suam formam, ut informantem ipsam a sua creatione in perpetuum, quod nequit ita esse, quin formae sint specie distinctae, cum per ipsas tamquam per actus adequatos constituantur caeli in determinata specie.

Quaestio 2ª An de potencia Dei absoluta, posit materia prima existere sine forma? Prelibantur aliqua et referuntur Auctorum placita. Sectio 1ª

Supra diximus materiam primam propriam habere existentiam; verum ut dificultas proposita in omnium discimatur sententia, pro nunc permitimus materiam existere per existentiam formae, ut sic maior pateat adversariis disputandi ratio; pro cuius rei solucione sciendum est: Deum posse dupliciter operari; vel de potentia ordinaria, vel de absoluta. Primo modo operatur, quando naturali rerum exigentiae, et inclinationi se atemperat, ut dum permitit ignem calefacere, solem cursum suum servare, et alia. Operatur 2º modo, quando supremi dominii plenitudinem explicat, nullius que naturae legibus atendit, sed pro libito, extra, praeter, aut supra naturae ordinem, et inclinationem quicquam eficit, aut inefectum redit; sic operatus est dum nostram assumpsit naturam; dum solem tempore Josue stare fecit. Insuper non

notandū ē, duplicē in qualibet re creata distingui potiā, aliā natura-
lē, obedencialē aliā.

Potencia naralis ē duplex, alia passiba sistens in capaci-
tate rei ad recipiendū perfectioē aliquā suæ naræ proporcionatā: alia actib-
sistens in capacitate ad agendū quicquid in propria actibitate, et virtute contine-
tur. Potencia obedencialis ē capacitas ad obediendū Deo tamquā supremo
Domino, ut in ipsa operetur effectus quoslibet quantumbs superecedentes,
dūmodo ipsi esentialiter n̄ repugnent. Suponitur comuniter mā pā n̄ po-
sse naturaliter existere sine fmā; tū quia illā apetit, tū quia generatio
unius ē corruptio alterius: unde solū de potiā Dei procedit dificultas, in qua
partē afirmatibā sustinent Scotistæ, qbus ex Thomistis accedunt Bañe-
Caterinus, et Soto, qui hodiernos Thomistarū, nescio, an dicant, supe-
ticione, Carpens hæc profert: neque puto in hoc derogari gravissimæ au-
toritati D.i Th.æ, quia res n̄ ē tanti momenti. Nihilhominus Thomistæ tuen-
tur partē negativā, contra quā sit

Assertio Nostra. Sectio 2.a

Maa 1a potest dē potiā Dei absoluta existere sine fmā. Probatur ratioē: Illud
de quo intus nulla contradictioē adinvenit nequit impoßibile censeri respectu
omnipotiæ Dei; sed in existiā maæ sine fmā n̄ adinvenit intus contradictioē:
ergo. Maior ē certa; præcipue cū potencior sit Omnipotencia ad causandū
quā quilibet intus ad cognoscendū: unde D.s Th.s dē mundi Æternitate ha-
bet: cū ad Omnipotenciā Dei pertineat, ut oē intus, et virtutē excedat,
expresse omnipotenciæ derogat, qui dicit aliquid posse intelligi in crea-
turis, qd ā Deo fieri n̄ possit. Minoris optima probatio erit solutio argu-
mentorū repugnantiā inferre conantiū, sed ulterius suadetur: in existen-
tia maæ sine fmā n̄ adinvenit intus afirmatioē, et negatioē eiusdē dē eodē, et
secundū idē, in quo stat contradictio: ergo. P. antedēs: in existentia maæ sine fmā
unice afirmatur mā habere existentiā, et n̄ habere fmā; sed hoc n̄ est
afirmare, et negare idē dē eodē et secundū idē: ergo.

Confirmatur, et præclu-
ditur adversariorū solutio: ideo mā nequit existere sine fmā, quia
existencia sit actus 2.us esentialiter suponit 1mū; unde mā existens sine
fmā haberet, et n̄ haberet actū 1m; haberet quia sine illo n̄ posset habere
actū 2dū; n̄ haberet, quia suponitur n̄ habere fmā, quæ ē actus 1mus; sed
hæc ratio nulla ē: ergo. P. min: qvis existencia fmæ sit actus 2dus fmæ,
existencia tamen Divina n̄ est actus 2.us fmæ: ergo qvis existiā fmæ n̄ po-
sit uniri maæ, quin suponat fmā, poterit nihilhominus existiā dē potiā
Dei absoluta uniri inmete maæ, quin suponat fmā, ipsaqe mā reddere
existentē sine fmā. — Urgetur: fmā substialis ē actus 1us, et fmā accidentalis
ē actus 2.us; sed potest existere actus accidentalis sine substiali, ut patet in Eucha-
ristia, ubi remanent acciā panis, et vini sine istorū substiā: ergo licet
existiā sit actus 2.us maæ, poterit hæc existere sine fmā, quæ ē actus 1.us —
Præpterea: magis dēpendet accidens ā substiā, quā existiā ā fmā; sed nihil-
hominus accidens divinitus potest existere sine subto, uti existit
in Sacramento: ergo.—

Argumenta Thomistarum solvuntur. §. 3.ª

Fundamentum præcipuum thomistarum ē autoritas D. Th.ª, qui 1. p. q. 66. ar. 1. ait: dicere materiam procedere sine forma, ē dicere ens in actu sine actu, quod implicat contradictionem. Et codlibeto 3. ar. 2.º materiam ēē in actu, ē materiam habere formam; dicere ergo, quod materia sit in actu sine forma, ē dicere contradictoria simul. Ex his, et similibus judicant thomistæ suam sententiam ēē expressam D.ⁱ Th.ª mentem: sed immerito. Ferij ē Em.ᵘˢ Cayetano, qui in commentario loci ex 1.ª parte adducti, hæc habet: circa hanc partem adverte, quod ad hunc locum videntur expectare quæstiones duæ; altera ē: an materia possit existere sine forma? altera: an detur forma corporeitatis, quasi forma coeba materiæ? Sed 1.ª quidem non directe ad hunc spectat locum, quoniam non de Divina potentia, sed de rerum ordine sermo ē. Ex quibus infertur solum circa factum, et attento rerum ordine loqui Sctum Doctorem: ergo cum nullibi expressius loquatur, perperam ostendunt thomistæ ipsis manifeste fabere.

Igitur fatemur cum D.º Th.ª quod attento rerum ordine non potest materia existere in actu sine forma; in actu inquam formali, non vero entitativo, ut infra dicemus; et in hoc sensu non potest Deus facere, quod materia existat sine forma: negamus tamen ita essentialiter materiam pendere à forma, ut sit in actu, ut non possit ēē in actu absolute, et mutato rerum ordine sine forma; cum Deus sua virtus potestate possit efficere, quod materia aliter ac nunc existit, existat, ac proinde sine forma: per quod etiam patet ad 2.ᵘᵐ testimonium.

Sed insurges D.ᵘˢ Th.ˢ loco citato ex 1.ª p. ad 3.ᵘᵐ asserit: materiam magis pendere à forma, quam accidens à subiecto, ex quo inferes, non posse ēē sine forma, quamvis accidens possit ēē sine subiecto; sed accidens solum naturaliter exigit subiectum, ut existat: ergo materia non tantum naturaliter, sed etiam essentialiter exigit formam, ut sit in actu. = Respondeo, formam rationem D.ⁱ Th.ª dispariatis accipi à materia in ordine ad dependentiam à subiecto, et à forma, in eo stare, quod materia ex se ē informis, unde ut sit formata necessario pendet à forma: accidens vero cum ex se sit forma, non eget subiecto ut sit formatum; unde quamvis in hoc differant, quia materia cum ex se sit potentialis in ordine ad formas, nequit formata existere sine aliqua illarum; conveniunt tamen in eo, quod sicut accidens potest existere sine subiecto, ita materia sine forma.

Arg.ˢ 2.º

existentia ē actus 2.ᵘˢ, et forma ē actus 1.ᵘˢ; sed actus 2.ᵘˢ essentialiter supponit 1.ᵘᵐ; ergo. = Argumentum nullam vim habet in sententia identificante rem existentiam cum essentia. Existentia enim unice ē actus 2.ᵘˢ potentiæ obedientialis: ut autem materia procedat sub potentia obedientiali nulla prorsus requiritur forma. Verum pro nunc ab illa sententia prescindendo, distinguo maiorem: existentia supernaturalis ē actus 2.ᵘˢ, nego; existentia naturalis, subdistinguo: ē actus 2.ᵘˢ naturaliter, concedo; essentialiter, nego maiorem, et retenta minori, nego consequentiam. Igitur quamvis materia existat per existentiam supernaturalem divinitus adhuc potest existere sine forma: ratio ē; quia quamvis existentia naturalis naturaliter supponat formam, potest Deus hunc ordinem invertere: sicut quamvis materia prius debeat prius debeat naturaliter accipere calorem, quam formam ignis, tamen Deus potest introducere formam ignis quin præcedat calor.

Verum si vis aliter distingue maiorem: existentia ē actus 2.ᵘˢ, et

fra ē actus 1us, vel fralis, vel entibus, ɔcedo; præcise fralis, nego ma... distingue min: actus 2us essentialiter supponit 1m, vel frale, vel entibus, ... frale præcise, nego min. Dicimus ergo, quod quis ma existeret sine fra, haberet actum 1mum, et 2dum: non quidem actum 1m frale, quiquidem ē ipsa fra... actum 1mum entibus; nam ma per suam entitatem esset in actu essendi, et hic actus esset 1mus: aliunde per existentiam esset in actu existendi, et hic esset actus 2... quod ut percipiatur, duplex esse in ma distinguitur: aliud, quo constituitur in ... ralis, et ut dicta ab omni eo, quod non ē ma: aliud, quo constituitur in aliqua ... cie completa leonis, aut equi, v.g. 1mum esse habet ma independenter a fra... hæc enim non præstat mae, quod sit ma. In 2o vero sensu dependet a fra, quatenus hæc determinat mam ad hanc speciem præ alia, ad leonem v.g. po... tius quam ad equum. Igitur qualibet existentia communicata mae vel ... supponit in actu essendi absolute, vel in actu essendi fraliter, et in determinata specie entis substantialis completi: unde semper supponit actum 1mum, cum suppon... vel ipsum esse actuale mae, quod ē actus 1mus entibus, vel ipsum esse frale, quod... actus 1mus fralis.

Arg. 3o: effectus realis fralis fræ nequit existere ... fra, cum non distinguatur ab ipsa; sed ma existere ē effectus fralis fræ: ergo. — ɔfirmatur: repugnat aliquid existere sub determinato genere substantiæ, et non sub determinata specie; sed ma existens sine fra, existeret sub determinato genere, et ... sub determinata specie; cum solum a fra habeat esse in specie determinata: ergo. — ... argumentum, ɔcessa maiori, nego distinguo min: mam existere naturaliter ē effectus fralis fræ, ɔcedo; existere absolute, nego min, et ɔsequentiam. Effectus fralis fræ ē reddere mam formatam, sive in actu 1mo frali; ideoque existentia naturalis mae nequit dari sine fra, quia ē effectus immediatus, et indistinctus ab ipsa: cæterum existere extrinsecus non ē effectus fræ, sicut nec subsistere absolute, quis subsistere naturaliter sit effectus fralis subsistentiæ naturalis. Nec hæc doctrina peregrina apparere debet Thomistis, ipsi enim aiunt, humanitatem Xpi Dni existere, et subsistere, per existentiam, et subsistentiam Verbi: ergo existere, et subsistere extrinsecus non ē effectus fralis, et infallibilis propriæ, et naturalis fræ. — Ad ɔfirmationem dic, quod quis ma existens sine fra non posset esse in determinata specie physica completa; hoc enim habet a fra; ē tamen in determinata specie metaphysica; nam constat ratione communi substantiæ, et propria differentia ... quam speciem metaphysicam, si velis, poteris appellare incompletam, cum in linea physica quid incompletum sit.

Sed insistes: ma naturaliter dependet a fra in existendo; sed si posset aliquomodo sine fra existere, non dependeret naturaliter a fra: ergo. — ... min: non dependeret a priori; quia existentia mae fra dicta præcedit fram; aliunde nec a posteriori; nam hæc dependentia ē dependentia tamquam ab effectu, sub qua ratione non dependet ma a fra: ergo. — Ulterius: ma magis pendet a fra substantiali quam ab accidentali; sed sine hac nequit existere, et servari, ut sine ubicatione ... et duratione: ergo. — Ad 1m dic, mam pendere a fra a posteriori: quæquidem dependentia non solum ē ab alio tamquam ab effectu, sed etiam tamquam a complemento, ... sensu dependet ma naturaliter a fra, quis aliunde possit existere sine illa. — Ad 2m responde, mam dependere ab illis accidentibus, quia sine illis nequit esse in...

rerum natura; unde nihil mirum, quod sine illis existere non valeat. Hoc autem non exigit materia non ex titulo complectionis, sed ex alio titulo, quicquid non militat respectu formae substantialis, ex eo ut, quod implicat rem existere, et nullibi, et nunquam existere.—

De Appetitu materiae 1ae in ordine ad formas substantiales.

Extra dubium est esse appetitum in materia 1a in ordine ad formas substantiales; quia cum sit ens incompletum, et perfectibile per formam, ex se habet appetitum suae perfectionis, et complementi. Appetitus itaque ex tritis definitur: inclinatio potentiae ad perfectionem; sed non ideo judices omnem potentiam esse appetitum; aqua enim potentiam habet ad calorem, quem non appetit; cum per illum non perficiatur. Duplex igitur est appetitus; alius elicitus, innatus alius. Elicitus est inclinatio, qua potentia affectiva fertur in bonum ut sibi conveniens, propositumque a praevia cognitione, vel sensitiva, si appetitus est animalis, vel intellectiva si appetitus est rationalis. Hic appetitus est multiplex, pro multiplici modo, quo potentia affectiva tendit in bonum: unde alius est appetitus elicitus efficax, qui boni consecutionem infert: alius inefficax, qui boni consecutionem non infert, eo quod non nectitur cum existentia boni: alius est determinatus, quo bonum determinatum appetitur, ut honores, divitiae, &c.: alius indeterminatus, quo bonum indeterminatum appetitur, ut cibus, vel equus.

Alius est appetitus desiderii, qui fertur in bonum absens, et dicitur intentio, si directe fertur in finem, vel bonum desideratum; et electio, si fertur in media conducentia ad finis consecutionem. Alius est appetitus gaudii, quo potentia delectatur, et quiescit in bono possesso, et praesenti, qualiter accidit Beatis respectu gloriae nunc habitae. Et tandem iam appetitus innatus, est propensio, seu inclinatio indita ab Authore naturae, qua res qualibet, etiam inanimis, in bonum sibi conveniens naturali pondere fertur, absque ulla praevia cognitione: sic memorabile est illud Augustini: amor meus, pondus meum, eo feror, quocumque feror. Dicitur appetitus iste innatus, vel quia a Deo inditus, vel quia cum rebus ipsis natus est, quod appetitui elicito non convenit. Ex quo ultimo intelliges, quas appetitus divisiones possunt aplicari appetitui innato.

Quibus suppositis, communiter censent AA.: materiam 1am appetere appetitu innato formas substantiales; et merito; quia materia sicut et qualibet res appetit sui conservationem; sed materia nequit conservari saltim naturaliter sine formis substantialibus: ergo.— Tantillum tamen desiderium est, quo appetitu quasque formas appetat materia 1a? circa quod dico 1o: materiam 1am appetere appetitu desiderii formas quibus caret; formam vero quam habet appetitu gaudii: ratio est; quia formas, quibus caret respicit ut absentes; formam vero quam habet ut praesentem; sed appetitus rei absentis est desiderii; rei vero praesentis est appetitus gaudii. ergo.— Dico 2o: materia 1a non magis appetit formam perfectiorem, animam rationalem v. g., quam imperfectiorem, v. g. cineris. Probatur: materia 1a unice appetit formam substantialem, ut sui complementum, et ut conservetur; sed ad hoc eque conducit forma perfecta, ac imperfecta; alias sub forma imperfecta esset violenta, unde maior perfectio formae de materiali se habet ad indigentiam materiae,

quæ tanta sua vacuitatis exigit complementum: ergo. Dices:
ma 1a nequit appetere impossibile; sed si appeteret forma corrupta impossibile appeteret; forma corrupta ē impossibilis: ergo. = Confir: si ma 1a appeteret forma corrupta, appeteret Divinum decretum reproductivum illius; sed hoc ē impossibile; quia tale decretum ē supernaturale: ergo. Preterea: si ma appeteret omnes formas appeteret destructionem compositi; nam forma habita dimi... deficit compositum; sed hoc repugnat: ergo. = D. min: forma corrupta quoad substantiam, et specificatiue sumpta ē impossibilis, nego min; forma corrupta, qua corrupta, concedo min, et nego conseq. = Ad confir[mationem] distinguo similiter mai: si appeteret forma corrupta, ut corrupta, concedo mai; si appeteret illam quoad substantiam, et specificatiue sumptam, nego mai, et concessa min, nego conseq. ... forma corrupta ex se, et ut forma substantialis ē, sub qua ratione appetitur à ma non ē naturaliter impossibilis; alias enim omnis forma foret naturaliter impossibilis; sed tantum ē impossibilis ab extrinseco ex suppositione ... destructionis illius; sub qua reduplicatione non appetitur à ma, quia prout sic involuit decretum de carentia reproductionis.

Ad 3um D. mai: appeteret per se corruptionem compositi, nego; per accidens, concedo mai, et sic distincta minori, nego conseq. Ma... ...tit successionem formarum, tamquam quid conducens ad sui conservationem; quo ex hoc accidentaliter ...quatur corruptio compositi ex incompatibilitate unius formæ cum alia. Nunc proprietates materiæ examinandæ veniunt, et 1o illi conveniunt proprietates transcendentales entis, et substantiæ. 2o, esse ingenerabilem, et incorruptibilem; quia generatio supponit mam, et in corruptione manet ma; non ideo tamen ē impotens deficere, cum possit à Deo annihilari. 3o, illi convenit esse radicem generationis, et corruptionis, quatenus ratione potentialitatis omnes, quaslibet dispositiones, et formas admittit. Nonullæ aliæ ab aliquibus tribuuntur materiæ proprietates, quas libenter omitto, vel quia inutiles, vel quia à pluribus non admittuntur.

Disputatio 3a. De Forma substantiali

Quid, et quotuplex sit forma substantialis examinatur.

Est secundum principium entis naturalis, et forma substantialis. Nomine itaque formæ in late acceptione intelligitur quicquid aliquomodo actuat, perficit, complet, seu denominat aliquod subjectum: unde forma in hac latitudine accepta alia ē intrinseca, extrinseca alia. 1a ē, quæ subjectum intrinsece perficit media unione, vel identitate. 2a ē, quæ subjectum extrinsece denominat, vel ad cujus instar res aliqua fit, ut idea, aut exemplar. Forma intrinseca alia ē subsistens per se, et irreceptibilis in subjecto, ut Angeli, qui propter sui actualitatem, et perfectionem appellantur formæ à D. Thoma. Alia ē informativa, et receptibilis in subjecto, ē quæ determinata ut aliquod subjectum vivificat, et actuet. Hæc autem etiam ē duplex, substantialis scilicet, et accidentalis: substantialis ē, quæ subjectum in esse substantiali perficit. Accidentalis, quæ perfectionem accidentalem subjecto communicat. Rursus, forma intrinseca alia ē totalis, quæ independenter ab alia comparte dat supposito esse specificum, ut humanitas in homine; alia ē partialis, et ē entitas substantialis incompleta per se ordinata ad comparte aliam potencialem, cum qua compositum substantiale constituit: et hæc adhuc ē duplex: physica, quæ physice componit, et distinguitur ab alia comparte: et metaphysica, quæ metaphysice tantum distinguitur ab alia, ut differentia respectu generis.

Ita qp ad stabiliendam existentiam fmæ partialis, phcæ, subtialis, et intrinsecæ informatibam debeamus: erga quam mirum ē, quantum devidaberint aliqui moderni. Igitur Phi isti pleno fore negant dari fmas substiales entibus distinctas à ma, sola qe animam rationalem excipiunt, ad difam aliorum, qui forsan pcipiis istis radicitus, et tenacius inherentes humanam hic admirabilem spiritum e medio tollunt; qui omnes proinde heretici materialistæ apellantur.

Revocate nunc, quæ supra circa institutionem fmæ in sensu carterianorum praelibavimus, ut istorum sentia patenter falsa iterum vobis appareat; et præcipue ex augusto Eucharistiæ Sacramento, in quo tota panis, et vini deficit substia, remanentibus tantum accidentibus, seu speciebus sensibilibus, quantitis, saporis, et coloris; qd impossibile erat, si ut illi sentiunt, species ipsæ eent corpuscula substialia; tunc enim n̄ ois substia deficeret: igitur ruat fma Carterianorum, quæ in compactione, figura, motu, et diversitate corpusculorum ingenerabilium, et incorruptibilium, sistit. = Dicere n̄ remanere ibi panis et vini odorem, saporem, et colorem, sed corpuscula alia subrogari, quæ ultima panis apparientiam præseferant, dificilimum ē; tum, quia substia panis juxta Carterianorum doctrinam nihil alium ē, quam corpuscula, taliter aficientia palatum dum comeduntur, tactum, dum tanguntur, oculos, dum videntur; sed hoc omnia in Eucharistia manent: qp his principiis stando, manet revera panis, et vini substia, qd et abeorum sensu recognoscimus alienum.

+ panis

Tum etiam; quia ut supra tetigi, mihi omnino incredibile ēt, et imperceptibile, miras adeo operaciones, quas in pluribus animalibus n̄ nisi cum admiratione aspicimus, à sola corpusculorum vibratione ortum ducere, fab inanimataqe machina totius vitæ, et cognitionis experte: quomodo qp venatorii canes tam bapre feris, volatilibusqe insidiantur? quomodo plura alia mirabilia exercent? Mitto plura de aliis; elefante præcipue, vulpe, ape, et formica, quia paris obiam, sed adeo stupenda, ut adue in hominibus ratione praditis extranea, miraqe forent.

Stabilita qp cum Peripateticis exiania fmæ substialis, iam quid sit explicandum venit. Communiter dicitur, aut definitur: actus primus materiæ primæ. Dicitur actus, quia mam determinat ad ee hoc, vel illud ee substiale completum. Dicitur primus ad difam existentiæ, quæ ē juxta plures actus ultimus entis; et ad difam formarum accidentalium, quæ solum sunt actus secundi, supponentes actum substialem. Additur materiæ ad difam formarum per se subsistentium, quales sunt Angeli, quæquidem fmæ sunt actus et n̄ recipiuntur in ma. = Ex his Peripatetici sic clarius fmam definiunt: actus primus substantialis unum per se cum ma constituens.

Questio 1.a Num fma substantialis sit tota quiditas compositi? &c. =

3

Quæstio 1ª Num forma substantialis sit tota Quidditas Compositi? Paucis collatis stabilitur Assert.º S. 1ª

Cum enim compositum ex forma et mat.ª Coalescere, sunt adeo frequ nasq exculti ut nonnulli aliquibus Philosophi Vocis eruxi asseruerint formam esse totam compositi quidditatem. judicantes mat.am solum esse quoddam receptaculum, vehiculum, et quasi vaginam formæ. Ita Averroes, et alij quos refferunt Complutenses. Durandus in 4. dist. 44 q. 1ª docet compositum particulare et determinatum dicere essentialiter non determinatam formam, et indeterminatam mat.am. Verum omnium consensu constituunt compositum subst.le ex determ.ª mat.ª, et ex determ.e forma. Sit ergo.

N. Conclusio: S. 2ª

Forma subst.s non est tota quidditas Compositi; sed hoc necessario coalescit ex mat.ª et forma. Prob. 1º ex Aug.º lib. 13 de Civ. Dei ajente: homo non est anima solum, nec solum Corpus, sed ex utroque compositum. ergo. Insup. forma compositi subst. homo non est tota quidditas compositi: ergo nulla. P. ant. ex illo Athanasij: sicut anima rationalis et Caro unus est homo, Ita: ergo homo essentialiter constituitur ex carne et anima ~~ex anima~~ rationali; ac proinde solum forma id est anima non est tota compositi quidditas. P. seq.m: sicut Ch. D. constituitur ex humanitate, et personalitate Verbi, ita homo ex anima, et Carne; sed Ch.s D. essentialiter constituitur ex hum.e, et personalitate Verbi: ergo. Maj. est D. Ath. P. mi. Chus constituitur essentialiter ex illis rebus quibus essentialiter sit Deus, et homo; sed Chus non potest esse essentialiter homo nisi per humanitatem, nec essentialiter Deus nisi per Divinitatem subsistentem una rationatam: ergo. = sed dices ex Durando: hoc Concretum Deus est determinatum, et tamen constituitur per subsistentiam indeterminatam tribus determinatis Patris, Filij, Sp. sancti: ergo pariter compositum poterit constitui per mat.am indeterminatam. Resp. Concretum Deus non dicere aliquam personalitatem determinate, quia talis determinatio oritur a natura una singularissima exigente ex se identificari Cum tribus suppositalitatibus simul; atque forma ob sui limitationem non petit plurimis materijs uniri, ac proinde uni soli debet alligari.

Alia rat.e prob. ant.: si forma subst. esset tota quidd. compositi, compositum esset quid completum, et incompletum simul; hoc dici nequit: ergo. P. maj.: esset completum, quia suppositum; aliunde esset incompletum, quia forma quæ sita conceditur est tota quidd. compositi, ~~erat~~ ut subst.ª incompleta ut omnes fatentur: ergo.

Solbuntur Argumenta S. 3ª

Argues 1º: constitutibum, et distinctibum idem sunt; sed in composito sola forma est prinum distinctibum: ergo. P. mi. compositum substantiale non distinguitur ab allis per materiam, cum materia 1ª sublunaris sit specifice eadem in omnibus entibus naturalibus: ergo. = Dist. ma: constitutibum, et distinctibum ut quod idem sunt: do; et distinctibum ut quo, nego ma, et sic distincta minori nego consequentiam, per quod patet ad sequentem probationem. Dicimus, quod, etsi forma sit id, quo compositum distinguitur, non tamen est, id, quod distinguitur ut quod; hoc tamen solum est compositum, quod ut constitutum ex materia, et forma est distinctibum, ut quod; unde prologuium illud intelligi debet, vel de distinctibo, ut quod, vel de constitutibo precise per modum diferentiæ.

Argues 2º et quidem dificillime: perseberante eodem composito debent perseberare eædem partes illius; sed eodem perseberante Petro v.g. non perseberat eadem materia: ergo. materia Petri non est pars esentialis illius: ergo solum, forma. P. mi: Petrus idem est dum infans, ac dum Jubenis, et senex; sed in illius senectute, et Jubentute non perseberat eadem materia, quæ erat in infantia: ergo. P. mi: Petrus decursu temporis necesario actibitate caloris plures, aut omnes partes materiæ, quas in sua generatione accepit, consumsit, et loco illarum, allias per nutrimentum adquisitas reposuit: ergo in illis temporis diferentiis omnino variatur materia, nec quidquam infantiæ perseberat. = Urgetur: idem homo, qui nunc est, resurget in nobissimo die; omnes enim hominem resurgere habent cum corporibus suis; sed non resurget cum eadem materia: ergo idem, quod prius

P. md: homo infans decedens, resurrecturus est in mensuram ætatis plenitud[inis]
Xti, id est, in ætate perfecta triginta trium annorum: ergo ipsi danda est materia
portionata ætati perfectæ; ac proinde non resurget cum eadem materia.

Insuper: [...]
est, quod homo projectus in mari sit pabulum miserabile piscium, et quod p[...]
pisces devorantes, alimentum sit alterius hominis: tunc casus materia Petri V[...]
sit in materiam piscium, et his allius homo saginatus, piscium materiam [...]
propiam: ergo in generali resurrectione exhibenda est Petro resurgenti nova materia [...]
creanda. Patet consequentia; quia sua iam sua non est, sed subsidio nutritionis facta fuit [...]
pia illius alterius hominis, qui piscibus fuit usus, cum qua pariter ipse resurre[...]
rus est. = idem dicendum, si homo ab allio devoretur, ut evenit in desolatione
[Hie]rosolimorum sub Vespasiano, et Tito, sicut narrat Josephus lib. 4 bel. Jud. et [...]
pluries accidisse nobis narrant historiæ præcipue apud barbaras Gentes, quas [...]
Trogloditas apellamus, ubi homines, aut barbara compassione, aut indomita rabie [...]
ne vescuntur humana.

Argumentum hoc sane dificille AA in varias dividit solutio[-]
nes, ex quibus duplicem, et quidem probabiliorem, ne prolixius evadam, adhibea[m]
1a est Petri Lombardi Mag. Sent. nomine cogniti, qui distinguit duplicem materiam in
sito viventi, primigeniam, scilicet, et essentialem unam; secundigeniam, et in[tegra]-
lem alliam, 1a quæ minimum natale solet apellari, est cui forma viventis pri[mo]
conjungitur, quamque primo informat, et essentialiter exigit ad sui conservationem. 2a e[st]
quæ adquiritur per nutritionem, et solum ad integritatem pertinet, ac proinde va[ria]-
ri potest, non variato posito: secus vero materia primigenia, quia est essentialis [viven]-
ti, nec amititur decursu vitæ. Juxta hanc Doctrinam facilis est solutio ad a[r]-
gumentum: etsi enim Petrus Vo dum senex non sit idem homo quoad integralita[tem]
dum puer, tamen quoad essentialia idem erit, sive Puer, sive senex; nam lic[et]
materia integralis, et secundigenia variatur, retinet tamen semper materiam prim[i]-
geniam, et essentialem; hæcque pariter reddenda est illi in resurrectione, ac p[ro]-
inde resurget cum suo corpore essentiali, quamvis forsan cum aliqua variat[ione]
vel mutatione circa materiam pure integralem.

Secunda solutio, et præcipua sumitur ex D.
Thoma 1a parte, quest 119, art 1o respondente ad quintum argumentum, quod sim[i]-
le est precedenti; ait enim: Ad quintum dicendum, quod sicut Phylus dicit in 1o De g[e]-
neratione, quando aliqua materia per se convertitur in ignem, tunc dicitur ignis de novo
generari: quando vero aliqua materia convertitur in ignem præexistentem, dicitur ignis nutriri. [Un]-
de si tota materia simul amitat speciem ignis, et allia materia convertatur in igne, erit allius
ignis numero; si vero paulatim sublato uno ligno, alliud substituatur, et sic deincep[s]
quousque omnia prima consumantur, semper remanet idem ignis numero, quia se[mper]
per quod additur, transit in præexistens, et similiter est intelligendum in corporibu[s]
viventibus, in quibus ex nutrimento restauratur id, quod per calorem naturalem
consumitur.

Ex quibus iam ad argumentum: quamvis enim homo in senectute plur[es]
partes materiæ amiserit, quia tamen allias per nutritionem recuperabit, idem
homo phisicus est, eandemque numero materiam habet, cum materia addita semp[er]
in præexistentem transeat; nam ut ait D. Thomas, ut materia numerica deficiat, [re]-
quiritur, quod omnes partes materiæ simul, et absolute pereant, antequam all[iæ]
convertantur in ipsam; et cum partes materiæ infantis non simul, sed tantum suc[ces]-
sive deperdantur, hinc est, quod in omni statu idem homo subsistit. ~~Ad~~ Ad hic erig ad

Quid sit [...]

2 de eductio[ne]

[...] natural[...]
[...] sint sivi ac[...]
[...]
Similitu[do]
[...] natural[...]

urgentiq ꝯcessa maj, disting. min: sed ñ resurget cū eadē materialiter matª, sedo; cū eadē formaliter, nego mi-
norē, et cōseq. ad Probationē dicūt Aliqui animatº addendā esse Pueris, et mutilatis majoribus, ut sic omnes
j viri perfecti resurgant. Alij subiciūt supplendā esse a Dñō omnipª. Alij tandē censent penetrandā esse j majo-
ribus, et extendendā j Parbulis. Ego autē respondeo verbis August. P. Lib. 22 de Civ. Dei C. 2. Quod substª
illa reddetur homini illi j qua primo fuit genitus; de cæteris autē providebit Deus ex divi[n]a servato justi-
tię.

Ad 3m pariter respondet D. Th. 4 contra g. quod Caro comesta resurget j eo, in quo prius fuit: Unde Caro Martini
v. g. manducata a Joane resurget j Martino, et Joanes resurget j prop. matª supplente Deo quod ei
deffuerit ex matª quę vi viz decursu deperdit. = Verum Casum prius proponis, et dicis: Potest acci-
dere quod tota matª alicujus hominis ñ sit propria ipsius, sed alterius, ut accideret j illo cujus Pater toto
viç suę tempe partim fuisset Carne humª: illi enj in tali Casu nullā haberet matª j qua resurgeret; et tamj
idē numº homo resurgeret. Insuper accidere potest ut ex duobus quorū unus alium manducet unus salvetur, et
alius condemnetur. Cui ergo tunc danda erit matª j generali resurrectione? Cuicumque detur videtur Deus
justè ñ procedere cum illa matª ñ possit esse simul j Cęlo, et in inferno; quia si ad Patriā destinatur,
ñ erit particeps supplicij quod in consortio mius promeruit; si vo ad infernū, carebit præmio quod
promeruit in alterius consortio: Quę omnia inconvenientia oriuntur ex eo quod tria sit de eisdē dpositi.

Verum Casus isti sunt
moraliter jpossibiles: et nihilomi si tª contingat, quod tota scilicet mª unius sit matª alterius, dicunt Theologi
tunc matª distribuendā esse inter utrumque. Casu autē quo unus ex illis salvetur, et alius condemnetur, dicūt
materiam tribuendam ei qui salbus fuerit; alteri vo supplendā ex matª quā per calorē naturalē ami-
sit viç suę tempe. = sed utique dicitis: totum hoc e in tenebris ambulare. Sic ingenue sentio. Unde Cum
verum et orthodoxum sit omnes j hac Carne resurrecturos, dicamus cum D. Th. quod si aliqua super
esset difficultas Dominus providebit, et supplebit, et si modus quo fiet, superat Captū nostrum.

Quæst. 2ª An, et Quę formę Substantiales educantur ex Potª materię? Eductionis Natura explicatur, et Ress. Sª. S. 1ª.

Plures ex Peripateticis qui matª tm puram potª asserunt maxime laborāt hic j explicat. eductionis fªę ex potª
materię; et revera explicatu difficile est, quomodo ex hac potª, quę omni actualitate destituta est aliquid
educi possit? Viderint ipsi videriut. Nos autē qui cū alijs Peripateticis materię tribuimus propriā entitatē,
existentię, et actū differentialē, expedicius rem hanc agemus. Pro cujus resolutē sciendum e 1º, Rerum pro-
ductionē aliam dici Creationē, aliā eductionē. Creatio ē productio rei ex nihilo, id e, ex nullo præsupposito subjec-
to, vel matª. econtra Eductio ē productio rei ex aliquo præsupposito subjecto, l matª: Unde formam educi ex po-
tentia matę est formam dependere a matª in esse fieri et conservari, ita ut fa nequeat fieri, existere, et in
esse perseberare nisi in matª. Quod ut clarius percipiatis, advertite solum educi ex aliquo quod in illo
continetur; eductio necessario supponit continentiam illius quod educitur in eo ex quo educitur; dupliciter au-
tē potest aliquid j alio contineri, active scilicet prout fieri potest ab illo, et sic continetur effectus j Causa,
et passive prout ex illo valet fieri, sicut Statua ex ligno. Insuper potest aliquid j alio contineri vel
actu ut aqua j vase, vel in potª, prout, licet nihil sit actu, aliquid tamē ē j potª vel activa agentis,
vel passiva matę. Circa quod etiā sciendū ē duplicē esse productionē, activā nempe, et passivā. activa
se tenet ex pª agentis illudq denominat active producens. Passiva vo ē passio, sive motus a quo effectus
dicitur productus in fieri: ex quibus infferre potestis ad eductionē fªę ultra dependentiā a matª j esse fieri, et
servari etiā concurrere ejus passivam productionē.

Quid sit eductio fªę?

Quę educitur fª?

Si igitur scire vultis quando fa educitur ex potª mę? audi-
te D. Thom. 1 p. q. 90. a. 2 sic respondentē: actum extrahi ex potª matę nihil aliud est, quam aliquid fie-
ri actu, quod prius erat j potª. Ex quibus infertur, et veluti j dubitatū supponitur fªas omnes na-
turales, sive substantiales, sive accidentales, quę de facto ab Agentibus Creatis producuntur, vere educi ex potª
matę, qª omnes producuntur dependenter a matª tamquam subjecto, et sine qua naturaliter nelō nec fieri, nec
conservari possunt: et ob eandē rationē, idē ipsū dicendū ē de accidentibus spiritualibus, tum natura-
libus, tum supernaturalibus, ut virtutes morales, ac infusę. Quo ad accidª naturalia est clarū; quia ab anima
producuntur, et j ea tamquam in subjº substentantur. Quo ad supernaturalia ~~etiā patet~~, si sint actus vitales, etiā
patet, ut videre ē j actibus fidei, et Charitatis, qui quidē ñ creantur, sed eliciuntur ab Anima, habitibus fidei
et Charitatis perfecta. Et similiter dicendū ē de ipsis habitibus, l formis supernaturalibus a Deo infusis,
quales sunt fides, gratia, spes, Charitas &ca quia hę supernaturales qualitates necessario pendent a subjº præsuppo-
sito ad sui productionē, cū nunquā producantur nisi j illo: et licet ñ contineantur j potª naturali subjecti, continentur ta-
men in potª passiva obedientiali, quod sufficit ut ex ipsa educantur. = Hic nunc prohibetis Dubiis hic ab

Fę naturales sive substantiales sive accidentales educuntur ex potª mę.

Similiter accidª spiritª tā naturalia, quā supernª.

Authoribus agitari solitus est, an formae Caelorum, et Elementorum in prima sui product[ion]e fuerint educ-
tae ex pot[enti]a ma[teri]ae? Rigidiores Thomistae quos sequitur Ill[ustrissi]mus Polanco tuentur nedum n[on] esse eductas, sed nec edu-
ci posse ex pot[enti]a ma[teri]ae. Mitiores alij Cum Bayona negant de facto, sed fatentur de possibili. Eximius
Doctor asserit formas elementares fuisse eductas, Caelestes vero Creatas. Schola Recentiorum cum VII. Thomi-
stalis et Nostri, ; manumissi subscribunt utrasque formas esse eductas.

Nostra Conclusio s. 2a.

Formae Caelorum, et Elementorum in prima rerum ~~cognitione~~ productione eductae fuerunt ex potentia ma[teri]ae.
P[robatur] ex D. Th[om]a opus. 42 cap 5, ubi de prima Corporis celestis productione loquens, inquit: corpus cae-
leste consecutum est per eductionem suae formae de potentia propia ma[teri]ae. Negant thomistae
opusculum istud esse D. Th[om]ae: subtilis solutio, et quidem facilis. Sed quidquid sit de opusculi hu[ius]
legitimate, audiant eundem Sanctum 1. p. q. 90 art 2, ubi hoc habet: quia anima rationalis
non habet esse suum dependens a ma[teri]a corporali, propterea non educitur de potentia
ma[teri]ae; atqui formae Caelorum, et Elementorum habent esse suum dependens a ma[teri]a
corporali; ab ipsa enim depe[nde]nt in esse, fieri, et conservari: ergo.

Dicunt thomistae formas Ce-
lorum, et Elementorum dependere a ma[teri]a, tamquam a subjecto in quo, n[on] tamen tamqu-
am a subj[ect]o, ex quo educantur, quia ad hoc deberet ma[teri]a precedere sub privatione
formarum. = Sed contra est 1o: implicat, formam dependere a ma[teri]a, tamquam in subj[ect]o
in qua recipiatur, quin dependeat ~~tamquam~~ tamquam a subj[ect]o, ex quo educitur: nulla er-
go solutio. P[robatur]: f[or]mam dependere a ma[teri]a tamquam a subj[ect]o in quo nequit intelligi quin
ma[teri]a sit causa materialis formae, cum dependentia arguat causalitatem; sed haec causa-
litas necesario involvit dependentiam a ma[teri]a, tamquam a subj[ect]o eductionis: ergo. P[robatur]
m[ino]r: causalitas ma[teri]ae involvit dependentiam productionis formae a subj[ect]o presuppo-
sito; sed haec est eductio; non enim potest esse creatio, quia haec est omnino inde-
pendens a subj[ect]o presupposito: ergo. = 2o eductio f[orm]ae non requirit precedentiam tempo[ris]
ex parte ~~[illegible]~~ materiae: ergo. P[robatur] an[tecedens], 1o gratia habitualis supra thomistas fuit educta ex po-
tentia obedientiali Angelorum; et tamen Angeli habuerunt gratiam habitua-
lem in primo suae Creationis instanti, ut patet ex illo Augustini efato: erat
Deus condens naturam, et largiens gratiam: ergo. 2o supra thomistas, cum ex specie-
bus sacralibus corruptis generantur vermes, in eodem instanti, in quo producitur ab
agenti nat[ura]li f[orm]a, creatur a Deo ma[teri]a; et tamen educitur f[orm]a, alliàs illa n[on] esset
generatio: ergo.

Recedent iterum: disparem esse r[ati]onem, quia in utroque casu ipsius noster ma[teri]a
et f[orm]a producuntur diversis actionibus; in 1a autem rerum conditione eadem actio
produxit ma[teri]am, et f[or]mam. = Sed contra est 1o: ma[teri]a celestis, et elementaris terminat
actionem sui productivam pro priori ad f[or]mam: ergo impo[ssibi]le est ma[teri]am, et f[or]mam produ-
ci per eandem actionem. P[robatur] an[tecedens]: ma[teri]a, ut dictum est, est causa materialis f[orm]ae;
ergo pro illo priori suae causalitatis debet terminare actionem sui productivam pro
priori ad f[or]mam: ergo = 2o actio productiva f[orm]ae terrae cesabit, dum Deus ex limo
hominem formabit; sed n[on] cesabit actio productiva ma[teri]ae, cum hucusque modo ma[teri]am
conservet: ergo realiter distinguitur.

P[robatur] iam brevi r[ati]one Conclusio; f[orm]ae dependentes a ma[teri]a
in esse, fieri, et conservari educuntur ex potentia ma[teri]ae: sic se habent formae Cae-
lorum, et Elementorum: ergo. P[robatur] m[ino]r f[orm]ae Caelorum, et Elementorum sunt materiales, et
corporeae; sed f[orm]ae materiales, et corporeae dependent a ma[teri]a in esse, fieri, et con-
servari, cum nec fiant, nec sint, nec servantur, nisi in ma[teri]a: ergo. Confirmatur: sup-
ra D. Tham q. 90 cit. hoc modo alicui competit fieri, sicut ei competit esse; sed for-
mis materialibus Caelorum, et Elementorum competit esse ex ma[teri]a: ergo eis competit fie-
ri ex ma[teri]a.

Solbuntur Argumenta Sectio 3.ª

Objicies 1.º illud Gen. 1.º: in principio creavit Deus cælum, et terram; ergo forma tam cæli, quam terræ non fuit educta, sed creata: patet sequentia, quia lex est Magni Doctoris Agustini, quod verba Sacræ Scripturæ ad literam sunt intelligenda, quando ex illarum tali intelligentia nullum sequitur inconbeniens contra Fidem; sed nullum sequitur inconbeniens, quamvis verbum creavit in sua rigorosa significatione sumatur: ergo. = Respondeo quod ibi, verbum Creavit sumitur late, prout equivalet huic: produxit, nam etiam dicitur in formatione primorum Parentum, quod Deus masculum, et feminam creavit, cum certum sit illos ex limo terræ formasse. Idemque dicendum de pluribus alliis rebus, quas Deus non creavit, sed produxit ex aliquo, et tamen dicitur Deum creasse cete grandia, et omnem animam viventem, et omne volatile supra genus suum: et fortasse in hoc sensu ait D. Hieronimus, quod quando res magna generantur, creari dicuntur; maxime, quando productio est à solo Deo nulla mediante causa secunda eficiente.

Opones alliud testimonium D. Thomæ ex 1.ª parte, quest. 65 art. 4. ubi ait: in prima autem corporalis creaturæ productione non videratur aliqua transmutatio de potentia in actu, et ideo formæ corporales, quas in prima productione corpora habuerunt, sunt inmediate à Deo productæ; ex quibus sic: forma educta ex materia ipsam mutat de potentia in actum; sed in prima rerum genesi non est aliqua mutatio de potentia in actum supra D. Thomam: ergo. Probo maiorem: formam educi ex potentia materiæ est materiam transire de non esse formæ, vel de non esse sub forma ad essendum sub illa; sed transitus de non esse ad esse est mutatio: ergo.

Sup. hanc solut. vid. Curs. In.

Resp. D. Thomas solum negare mutationem phisicam quæ supponit materiam pro instanti antecedenti privatam forma, non mutationem, seu transmutationem metaphisicam, quæ datur quoties materia supponitur ad formam pro aliquo priori naturæ ac proinde cum illius privatione. Unde in forma distinguo maiorem: ipsam mutat phisice, nego; metaphisice, concedo maiorem: et distinguo minorem: non est aliqua mutatio phisica, concedo minorem: ad probationem concessa maiore et distincta similiter minore nego consequentiam. Dicimus ergo quod eductio formarum cælestium et elementarium non est transmutatio phisica, quia hæc necessario exigit præjacentiam realem materiæ sub privatione formæ, est tamen transmutatio metaphisica, quia ad hanc sufficit quod materia præsupponatur ad formam intelligatur sine forma præcisibe, id est intelligatur materia, quin intelligatur forma, hoc modo vel primo signo quando intelligitur reali intelligatur creari materia; in 2.º ex illa formam educi, et in 3.º formam uniri materiæ, seu fieri compositum.

Et quod reali præjacentia materiæ ad formam non sit necessaria ad eductionem, hancque vere dari sine phisica transmutatione quod tamen egre ferunt Thomistæ, ipsi in proximo judicant. Intenditur ergo. Docent itaque, quod ex speciebus sacramentalibus corruptis educitur forma ex potentia subjecti: bene sic: ergo tunc fit mutatio; sed tunc non præsupponitur materia pro instanti antecedenti sub privatione formæ vermis: ergo ad ~~phisicam mutationem~~ eductionem formæ non requiritur realis præjacentia materiæ. Probo minorem: tunc materia creatur à Deo in instanti in quo forma vermis generatur, ut pariter ipsi docent (vid. M. Joan. a S. Th.) ergo non præjacet tempore antea: porro ergo agit tali præjacentia ad eductionem. Quod et clarius principaliter momentorum explicis illius generationis simplicis scilicet, transmutativæ et conversivæ ~~Atque 2.º et principaliter: Deus~~ quibus totis modis potest eductio distingui. Igitur eductio elementorum et cælorum cum solum fuerit eductio simplex ad distinctionem eductionis conversivæ, et transmutativæ solum includit transmutationem metaphisicam, ideo quod non requirit quod materia præjacet formam pro aliquo instanti reali.

Arg. 2.º et principaliter: Deus unica et indivisibili actione ~~[illegible]~~ produxit materiam, et formas cælorum, et elementorum, sed actio productiva materiarum fuit Creatio: ergo et formarum, ergo hæ non fuerunt eductæ ex materia. Probo maiorem: Deus ita potuit facere: ergo et fecit, sequentia est certa, quia hic est nobilior operandi modus. = Distinguo. Actio Dei nequit esse eductiva alicuius formæ: ergo. Probo antecedens: actio eductiva dependet essentialiter à subjecto præsupposito; sed actio Dei nequit dependere à subjecto præsupposito, cum hoc involvat imperfectionem: ergo. = Hoc argumentum principale adversariorum ad quod nego maiorem: ad probationem dato antecedenti, nego sequentiam. Nam etiam Deus unica actione potuit producere materiam et formam quamlibet vivorum, et tamen non fecit ut Thomistæ asserunt. Potuit igitur Deus absolute loquendo unica actione materiam, et formas producere, quia tamen in producendo rerum earum exigentiæ se attemperat, formas cum dependentia à materia sua utique exigentia produxit.

Ad confirmationem nego anẽ: ad 1. dist. majorem: actio eductiva terminive sumpta dependet à subto praesupposito 2do mõ; subiective accepta, subdistĩgo dependet accidaliter, seu respũ agentis creati, 2do mõ: dependet essentialiter, et absolute respu omnis agentis etiam increati nego mõ, et distĩgo mĩ: actio Dei subiective accepta nequit dependere, 2do mĩ, terminive sumpta, nego mĩ, et csam. Pro solutionis intelligentia sciendum, quod dum penitur multiplicitas actionis Dei, non sumitur actio subiective, seu quatenus se tenet ex parte Dei, prout sic enim identificatur cum ipso Deo; sed tantum accipitur terminive, seu quatenus se tenet ex parte effectuum; ideoq. juxta horum multitudinem dicitur multiplex terminive actio Dei, quamvis subiective unica, imo, et unum cum ipso sit. In hoc sensu triplex distĩguitur actio Dei, sive triplex munus eiusdem actionis in productione Elementorum, nempe actio *creativa* matã; *eductiva* fmã, et *generativa* compositi. Sub munere creationis terminatur ad matã; sub munere *eductionis* ad fmam, et sub munere *generationis* ad compositum. His adde quod dependẽa subjectiva imperfonem arguit in subto, secus autem terminiva, sive actionis terminive accepta, quod imperfonem non arguit ex parte subti, sed tantum ex parte terĩ, quem eo ipso à se dependere facit, tamquam à causa.

Pro complemto infertur 1°, Animam rationalem nec de facto educi, nec posse educi ex potª materiae, cum ab ipsa ñ dependeat in suo esse, fieri, et conservari. Infertur 2°: Propterea cujuslibet fmas esse eductas, si fma est educta, et creatas si fma ẽ creata,
Anima rat. ñ fuit educta ex potª Mæ.
et Parit; nam ut fusius infra videbitur, in 2° Lib. phis. per prius producuntur per eamdem actionem per quam producitur fma; quoniam qui dat fmam, dat consequentia ad fmam. = His satis prolixe quaeri solet, Num plures fmae substantiales subordinatae possint informare eamdem mat. 1ãm circa quod breviter sensum nostrum exponam. Senserunt nonnulli antiqui dari in qualibet substantia completa, in homine v.g. tot formas substantiales rẽ distinctas, quot sunt gradus metaphysici superiores, et inferiores, ita ut una forma tribueret matã gradum substantiae, alliam gradum corporis, allia gradum animalis &.ª Postea Scotus cum suis asseruit, dari in matã 1.ª *fmam corporeitatis* rẽ distinctam à forma viventis, quae quidem disponit matam ad recipiendam fmam viventis, et permanet in illa cum forma viventis. An etiam haec fmã corporeitatis distincta à forma viventis possibilis sit disputant plures, et quidem sine fructu. Unde

vid. Phi. 4 p. 9. 76. à 6 ad 1m. pro paragraf. antecedti.

Assero 1°: in mata 1.ª non possunt dari plures formae substantiales subordinatae rẽ distinctae, ac per consequens nec forma corporeitatis à fmã viventis distincta. Sic sentiunt Thomistae, et AA. et probatur 1°: quia ex pluribus entibus in actu, qualia essent formae illae, nequit fieri unum ens per se, quale est substantia completa: gõ reiiciendae sunt. = 2° ex illis fmis subordinatis una solum esset actus 1.us: gõ una sola esset forma substantialis; ceterae vero accidales, cum iam non darent primum esse matã, nec illam primo actuarent. Ex his manet impugnata fmã corporeitatis à fmã viventis rẽ distincta, 1°; quia alias fmã viventis supponeret matam in actu per fmam corporeitatis; sed hoc ipso non esset actus, nec fmã substantialis, nec faceret unum ens per se cum matã: gõ fmã viventis non esset fmã substantialis, nec faceret unam ens per se cum matã, quod apud omnes est falsum. = 2° quia fmã corporeitatis est illa, per quam homo constituitur formaliter vivens; sed gradus corporis, et gradus viventis in homine non distinguuntur rẽ, cum gradus corporis sit genus contrahibile per gradum viventis, et gradus viventis sit species subalterna contrahens gradum corporis. gõ. Confirmatur: ideo daretur fmã corporeitatis à fmã viventis rẽ distincta, quia idem rẽ corpus permanet post mortem viventis, quod erat in vivente; sed licet permaneat idem corpus quoad matam 1.ª non permanet idem quoad fmam. non gõ datur fmã corporeitatis à fmã viventis rẽ distincta, quae perseveret post mortem viventis, ut asserit Scotus. Minor est Arlis quodlibeto 2° de gener. animalid. cap. 1° ubi ait, quod *non est facies nisi animam habeat*, neq. caro, *sed corrupta aequivoce dicitur facies, aut caro, per inde quasi lignea, ac lapidea facta sit*: gõ post mortem ñ manet eadem rẽ caro: gõ nec idem rẽ corpus. Et de his satis

Repugnant plures fmae subordinatae realiter distinctae in eadem numero Mª.

Repug. etiam fmã Corporeitatis Scotistarum

Disput. 1

De Rerum Carentijs, seu de Privationibus, et Negationibus. Earum Quidditas exponitur.

Inter omnia naturalia principia est privatio, in cuius videretur earum memorabimur, quia de nihilo nihil specia- le occurrit. Carentia ergo veluti genus dividitur in privationem, et negationem. Negatio est Carentia formae in indebito subjecto, ut Carentia visus in lapide. Privatio est Carentia formae in debito subjecto, ut Carentia visus in homine. Insuper Carentia alia est virtualis, alia formalis; virtualis est entitas positiva inferens carentiam rei, ut entitas frigoris inferens carentiam caloris, et similiter decretum Dei de destruendo Petro infert Petri carentiam, et quaelibet forma positiva est virtua- lis Carentia alterius contrariae. Carentia formalis dicitur ipsum non esse rei, sicut non esse Petri non esse viventis. Haec Carentia formalis alia est contingens, cuius opposita forma potest existere, ut Carentia alterius mundi, alia necessaria quia ~~forma~~ opposita forma est impossibilis, ut ut Carentia alterius Dei.

In praesenti ergo inquiri solet circa omnes formales Carentias, num illud non esse quod Carentia formalis appellatur habeat a parte rei verum esse reale intrinsecum negativum distinctum ab omni ente positivo? cuius affirmativam partem substinet Recentiores aliqui a Bayona citati, ex quibus nonnulli apud Card. de Aguirre usque adeo desipuere ut non renuant esse positivum Carentijs tribuere. Alij Communiores opinantur Carentias a parte rei nullum esse habere adhuc negativum, sed esse purum nihil, sive non esse rei negatum quod ex imperfecto modo nostro concipiendi significantur ut aliquid. sic N. Em. Aguirre Palanco, Bayonda, et plures alij. sic igitur et nos.

Carentiae rerum sunt Nihil.

Et Probatur 1º ex Aug. tom. 10. lib. de beata vita, ubi ait: Non enim tenebras quasi vestes, aut nudus, sed carere lumine hoc ipsum est tenebrosum esse, sicut carere veste hoc est, esse nudum; sed carere lumine, et veste est non habere lu- men, et vestem: ergo esse tenebrosum, et nudum purum est non habere lumen, et vestem. Adstipulatur Bas. N. Dialo- go de casu diaboli C. 11. ubi: Ceterae dicitur aliquid secundum formam loquendi, cum non sit aliquid secundum rem. Ratione probatur: Carentia rei est purum non esse rei; sed purum non esse rei non est ens reale adhuc negativum: ergo. Probatur minor: purum non esse rei est contradictorium entis positivi; sed contradictorium entis positivi non est ens reale adhuc negativum: ergo. Probatur minor: contradictorium entis positivi debet negare totum, quod dicit ens positivum; sed ens reale adhuc negativum non negat omne quod dicit ens positivum, ut est evidens, cum ipsum sit etiam ens reale: ergo.

Opponuntur quaedam sacrae paginae loca in quibus de carentijs aliquid esse videtur asseri; ut Danielis 3º benedicite lux et tenebrae Domino; Genesis 1º, tenebrae erant super faciem abyssi; similiter, in morte Christi, tenebrae factae sunt super universam terram. Ratione: quia de Carentijs plura per propositiones affirmativas affirmantur, ut esse possibiles, dari ab aeterno, esse in subjecto et alia; sed propositionibus veris aliquid debet correspondere ex parte objecti: ergo. = Dirimuntur haec, et similia solutio sumitur ex P. Aug. lib. de Genesi ad litteram cap. 1º ajente: ita igitur dictum est, tenebrae erant super faciem abisi, ac si dictum esset, non erat lux super abisum; similiter dicendum, tenebras in morte Salvatoris dici factas, quatenus ibi lux non aderat: et eodem modo invitantur ad benedicendum Domino non formaliter, sed occasionaliter, inquantum Creaturae intellectuales Do- mino laudes offerunt pro lucis productione, et suspensione. Et tandem puerilia omnia ex capite affirmationum desumpta facile dissolves, si animadvertas praedictas propositiones affirmativas significare aliquid ex imperfecto nostro modo concipiendi; significare vero nihil ex parte rei significatae: unde verbum in praedictis propositionibus non sumitur proprie, sed improprie, et pure remotive, ut in ipsis propositionibus objectis patet, et insuper in hac carentia hominis est vere possibilis, quae quidem equivalet huic: homo non existit necessario; quae propositio nihil positivum importat ex parte objecti. Hac presenti solutione, et doctrina solvere poteris quaecumque hic similibus offerre possunt.

Disputatio 5.ª de Composito Substantiali.

Quæstio 1.ª num Unio materiæ, et formæ realiter ab ipsis distinguatur. Referuntur Opiniones

§. 1.ª

Cum plura ad dubium hoc enodandum describentia supra in Metha. vidistis, ideo breviter ab hac resolone me expediam; pro quo notandum, unionem phisicam, de qua unice dubium procedit, tripliciter accipi posse. 1º effective, pro actione unitiva, quæ potius unitio quam unio dici deberet; 2.º formaliter pro nexu partes copulante; 3.º relative pro reciproca partium relatione. Dubium de sola unione fˡⁱ procedit; circa quod 1.ª sentia asserit, unionem esse modum rē distinctum ab extremis: ita Asp. cum Eximio D. et ex Thomistis Godoi, Araujo et alii, quos communiter sequuntur nostrates cum Em.ᵐᵒ Aguirre. 2.ª docet unionem esse indistinctam ab extremis: ita communiter Thomistæ, quibus non nulli ex nr̄is cum Ill.ᵐᵒ Moneda adhærent.

Nostra Conclusio §. 2.ª

Unio n̄ distinguitur rē à materia, et forma. Sic sentit D. Thomas pluribus in locis, præcipue 1 p. q. 76 art. 7 dicens: forma per se ipsam facit materiam esse in actu, cum per essentiam suam sit actus, nec dat esse per aliquid medium, sed 2ᵐ se ipsam unitur materiæ ut actus ejus, nec est aliquid uniens nisi agens, quod facit materiam esse in actu &c. glossa sic: si forma uniretur materiæ per aliquod medium tribueret esse materiæ per aliquod medium: hoc e contra D. th. est: ergo. Dicunt Adversarii. Apud Ill. Palᶜ, unionem n̄ mediare inter mat.ᵃᵐ et formam ut quod, et tanquam terminum unitionis, bene tamen ut quo et tanquam rationem formalem uniendi, nec amplius convincunt, deducuntur ex D. th. q.ª 1. D. n̄ ē prius in materia quam forma, sed ē ipsa actuali informatio formæ, et actuali receptio materiæ, qua propter forma tantum dici debet actus materiæ in actu 1º n̄ vero in actu 2º.

Sed contra ē 1º: si inter mat.ᵃᵐ et formam daretur medium ut quo forma n̄ uniretur per se ipsam materiæ; sed hoc ē contra D. th.: ergo = 2º forma taliter debet uniri materiæ ut immediate illam actuet; sed adstante illo medio ut quo, in[illegible] uniri cum materia: ergo. Min. prob.ᵗᵘʳ a paritate: si subst.ª operaretur mediante virtute accidentali nequit dici immediate operativa: si lumen gloriæ sit forma ratio agendi visionem beatam nequit dici principium proximum talis visionis: ergo. R. disting.: ideo ante ē verum quia inter subst.ᵃᵐ et operationem et visionem mediat aliquid per modum principii quo; ergo si unio mediat inter materiam et formam ut medium quo &c.ª

Probatur ratione: materia 1.ª ē 1.ª potentia, et forma ē actus 1 substantiali materiæ; sed quæ uniuntur ut prima potentia et actus subst. immediate uniuntur: ergo. P. mi. quæ uniuntur ut 1.ª potentia et actus 1 intelliguntur unita per hoc potius quod materia recipiat formam, et forma informet et actuet materiam; sed hoc totum immediate fit per utraque: ergo. ~~P. mi. et 1º quoad [illegible]~~ Resp. Adversarii, materiam per se ipsam recipere formam, et hanc informare materiam unione indistincta[†], ~~tamen~~ recip.ᵈⁱ, et inform.ᵈⁱ transeant indigent medio unionis ab ipsis realiter distincto. = Nec tamen reddit perspicua impugnatio circa medium ut quo: et ulterius respicitur talis evasio: Ita D. th. q. unica de anima a. 9 forma 2ᵐ se ipsam unitur materiæ, et n̄ per aliud ligamentum; sed unire ē actus secundus: ergo medium in actu 1º sed etiam in actu 2º materia, et forma se ipsis uniuntur. Confirmatur: D. th. sæpissime asserit formam per se ipsam esse actum materiæ, dare esse materiæ, informare materiam: ergo aliquid præter actum primum affirmat. Tandem: Potest Deus creare formam in materia absque modo unionis distincto; sed tunc causa forma per se ipsam actuaret materiam et materia reciperet formam: ergo. Maj. constat: tum quia iste modus produci n̄ potest sine re, bene tamen res sine modo; tum quia difficulter assignabunt Adversarii implicantiæ rationem, quæ n̄ sit manifesta petitio principii, et congrua suæ opinioni suppositio. Cætera constant.

[†] cum sit subst.º realiter distincta

Occurritur Argumentis §. 3.ª

Arg. 1º: separatio realis ē signum distinctionis realis; sed unio realiter separatur a materia, et forma: ergo. P. mi.: modo existit in ~~mat~~ rerum natura materia, et forma D. Pauli v.g. et tamen n̄ existit earum unio: ergo. = Argumentum hoc quod difficile

n̄ debet omnino rubore ab Adversariis proponi, cum plerique illorum Recentiores praecipue illud, in metaphysica parvi pendunt dum de distinctione reali relationis a fundamento agitur. Et quidem nec minus mirabile est Thomistas quos libenter hic doctrinam Conimbricensium admittunt cum iisdem totis viribus repugnant. Igitur omnes incon sequenter procedere, ostenduntur. Pro cuius ergo solutione memento nunc doctrinae quam ibi de relatione quo ad entitatem et denominationem tradidimus; nam eisdem terminis hic aplicanda venit: quae ni fastidiose actum agam.

Et antequam infra respondeam directe, argumentum urgentissime videri posse contra Recentiores in relatione quam nobiscum identificant cum fundamento: et contra Thomistas nobis in praesenti adversantes, in exercitio realiter respicientis Patris ad secundum filium, quod est separabile a relatione paternitatis per gratiam praecedente, et tamen exercitium huiusmodi non distinguitur realiter ab ipsa relatione. Iam ergo Resp. ad illud distinguo mi: unio quo ad entitatem realiter separatur a materia et forma, ~~[illegible]~~ nego; quo ad denominationem subdistinguo; secundum id quod dicit in obliquo concedo mi; secundum quod dicit in recto nego min, et consequentiam. Ad probationem distinguo mi: et tamen non desinit earum unio quo ad entitatem nego; quo ad denominationem subdistinguo; ex parte recti, nego mi, ex parte obliqui concedo mi, et nego consequentiam. Sicut relatio indispensabiliter exigit positionem termini, ad hoc ut denominet fundamentum relatum, ita unio exigit actionem aplicativam agentis immutantis materiam ad hoc ut denominet materiam, et formam unitas, itaque sicut deficiente termino deficit denominatio relati, quin entitas aliqua deficiat, ita deficiente actione unitiva, et immutativa materiae deficit denominatio uniti, quin entitas aliqua Unioni deficiat.

Sed insurges cum Cardinali de Aguirre: ergo in illo casu deficit exercitium uniendi: ergo exercitium unionis distinguitur realiter a materia et forma; sed nihil amplius intendunt Adversarii: ergo. = Distinguo consequentiam: deficit exercitium uniendi ex parte recti ~~concedo~~ nego, ex parte connotati, concedo consequentiam, et similiter distinguo sequentem consequentiam cum minori illata. = Igitur exercitium, instas iterum, quo ad entitatem seu ex parte recti non deficit: ergo adest entitas unionis: ergo unit. Distingo hanc ultimam consequentiam: ergo unit adiunctis requisitis concedo, deficientibus nego consequentiam. Solutio ex supra dictis ad argumentum constat. = Non quiescas adhuc: Vel unio quo ad denominationem est unio quo ad entitatem, vel non? si primum, deficiente quo ad denominationem, deficit quo ad entitatem; si 2m, unio quo ad denominationem aliquid addit ad entitatem materiae, et formae: ergo ruit tradita doctrina. Ad hoc respondeo unionem quo ad denominationem expressive tantum distingui ab eius entitate, quatenus nempe aliter exprimuntur extrema unita, ac ut separata, et si per propriam unitatem immediate uniantur formaliter; ex quo constat unionem quo ad denominationem puram expressionem addere ad se ipsam quo ad entitatem. Et hac bene perspecta doctrina quaslibet alias obiectiones dissolvere poteris.

Arg. 2: Actio practica qualis est generatio cuiuscumque rei debet habere terminum de novo productum; sed si unio non distinguitur a materia, et forma nullum terminum de novo producit: ergo. Probatur minor: Actio generativa non producit materiam, et formam, cum utraque ingenerabilis sint; sed nec aliam entitatem si unio est intrinseca non producit materiam, et formam, cum utraque ingenerabiles sint; sed nec aliam entitatem si unio est in rativa non producit materiam, et formam ...

Concessa maiori, nego min: Ad probationem distinguo maiorem: Non producit materiam, et formam ut separatim a materia, et forma ... et quo ad suum esse concedo, quo ad simultatem, seu ut simul sumpta, nego maiorem, et in eodem sensu intellecta minori nego consequentiam. Actio practica novum terminum producit, ad quod sufficit quod attingat entitates ut uniendas, quamvis illae per alias actiones sint productae. Patet in actione dotibus corporis Christi quae vera actio est, et tamen non producit de novo corpus quo ad substantiam, nec quo ad modum, qui labilis non est in corpore illo glorioso, sed producit novam expressionem, seu modum essendi. Item in actione dealbantis parietem, quae quidem actio nec parietem, nec albedinem producit.

Arg. 3o: Partes Integrales uniuntur mediis punctis, lineis, vel superficiebus distinctis: ergo etiam materia, et forma. = Confirmatur: Unio accidentis cum subiecto[+] distinguitur ab extremis: ergo etiam unio materiae, et formae. = 3o: Materia realiter et physice immutatur per unionem cum forma: ergo unio ab illis distinguitur. = 4o: Unio advenit accidentaliter materiae, et formae: ergo distinguitur ab illis. = Ad Arg. transeat anteced. nego consequentiam; quia partes Integrales non ordinantur ad invicem per modum actus, et actus, sicut vero materia et forma. = ad Confirmationem nego ant; quia quamvis unio seu aptitudinem ... actualis inhaerentiae, haec tamen non est unio, sed modus essendi dependenter a subiecto, complens quod accidens in linea accidentali, non minus quam subsistentia substantiam. = Ad 3m dico materiam realiter et physice mutari per formam tribuentem ipsi novum esse, non vero per unionem interiectam. = Ad 4m iam constat ex dictis: unio enim solum quo ad denominationem advenit materiae, et formae, non vero quo ad entitatem, quo sensu est indistincta a materia, et forma.

[+] cum sub.o cum sit Inhaerentia actualis distinguitur &

Quaest. 2a An Totum Substantiale distinguatur realiter a Partibus simul sumptis, et Unitis? Placita Authorum Referuntur. S. 1a

Quaestio procedit praesertim de Composito substantiali, nam de aliquo Composito fere omnes supponunt non distingui a suis partibus. Scotistae cum Subtili D. tenentur Totum esse quandam entitatem realiter distinctam a mat.a, f.a, et unione simul sumptis. Eisdem sequuntur fere opiniones Vasquez alij Thom.s Cy Caj.no Verum opposita sententia est communis inter omnes.

Nostra Conclusio S. 2a.

Totum substantiale non distinguitur realiter a suis partibus simul sumptis et unitis. Probatur ex Aug.o 7 de Trinit.e C. 4 agente: Corpus et anima est totus homo. Similiter Phil.s 4 phis. C. 3 ait: Nec enim aliquid est totum praeter partes. Sed probatur rat.e: totum substantiale homo v.g. non distinguitur realiter adaequate a suis partibus simul sumptis, et unitis; ergo nec realiter inadaeq.te: ergo nullo modo. Discursus est legitimus si probentur praemissae: quae primo prob. maj: Totum subst.le vel adaequate distinctum a suis partibus simul sumptis, et unitis, vel est simplex, vel compositum? Primum dici non potest; quia totum de quo est praesertim cum sit compositum substantiale non potest esse simplex. Si 2m: assignent adversarij partes ex quibus componitur: modo sic: vel totum distinguetur adaeq.te a partibus illis assignatis, vel non? Si 1m: iterum de illa totalitate inquiro, an distinguatur a partibus, et sic in infinitum: si 2m: habemus intentum: jam enim fatentur totum a suis partibus non distingui adaeq.te: Ruunt ergo Scoticae fundam.ta

Iam minor primi syllogismi probatur: Totum praeter omnes partes simul sumptas, et unitas nihil aliud includit; sed quod distinguitur adaeq.te ab alio includit aliquid praeter illud: ergo.

Solvuntur Arg.ta S. 3a

Dices 1o ex Phil.o 5 metap. C. 24: sex tria non sunt sex: ergo. Insuper lib 7. C. 6: Syllaba Ba non est B, et A: et tandem lib. 8 C. 6: Totum est aliquid praeter partes. Ad 1m dic Aristotelem loqui de numero senario realiter sumpto, ... quod numerus ternarius prout in sua specie constitutus non est pars numeri senarii, quod verissimum est, quia senarius constat ex sex unitatibus. Ad 2m resp. quod syllaba Ba non est B, et A seorsim, bene vero si simul proferantur. Et similiter ad 3m: totum ergo est aliquid praeter partes separatas non vero praeter partes unitas. Et per hoc stat ad alium locum D. Th. ex 3 sent. Dist.e 2 q. 1 a 3 in corp. ubi dicit: In Christo fuit corpus, et anima, et ulterius tertia totalis resultans. Quia hic S. D. solum innuit, quod in Christo non solum fuerunt corpus, et anima, sive partes seorsim sumptae, sed conjunctae, et unitae ita ut constituerent humanitatem quam appellat tertium totius, haec autem inclusive est a partibus simul sumptis.

Arg. 2o: Causa realis distinguitur realiter ab effectu; sed m.a et f.a unitae sunt Causa realis Compositi: ait enim Philosoph. 2 metap. text 31. partes sunt causa Compositi: et D. Th. 1 3 dist. 2. q. 2 a. 1: quia partes sunt priores toto, et causant totum: ergo. Arg.m urgetur in toto accidentali, et integrali quorum partes sunt causa illorum, et tamen Scotistae teste Poncio, communiter negant distingui realiter a suis partibus. = Resp. ergo distinguendo maj: Causa realis intrinseca et constitutiva nego maj: extrinseca, concedo maj. et subdist.a min. neg. conseq.m Mat.a et f.a dupliciter possunt considerari, vel mixta se ad invicem, vel respectu compositi: primo modo mat.a causat f.m, ipsam recipiendo, et f.a causat mat.am ipsam actuando. 2o modo nec mat.a causat recipiendo, quia non recipit compositum, nec f.a actuando, quia non informat compositum. Unice ergo causant compositum, quatenus invicem unitae quolibet modo adaeq.te compositum constituunt; unde minime debent a toto distingui: et per hoc constat ad illud Philosophi, et D. Th.

Sed dices: effectus causae realis realiter ab ipsa dependet: ergo totum realiter dependet a partibus simul sumptis: ergo realiter distinguitur ab illis, quia nihil a se ipso dependet. = 2o: f.a est causa intrinseca tamen, et tamen ab illa distinguitur: ergo. = Ad primum distinguo ant.: effectus causae realis extrinsecae concedo; realis intrinsecae subdistinguo: dependet dependentia lata concedo ant.; dependentia

extra rationis et etiam sub eadem distinctione. Effectus causae intrinsecae nequit ab illa rigorosam habere dependentiam, quia haec realem exigit distinctionem inter principium, et principiatum; dependet tamen dependentia lata, quatenus sine illa nec esse nec intelligi potest, et hoc modo dependet totum a partibus. Ad 2.um dico maiorem: est causa intrinseca informativa concedo, constitutiva nego maiorem, et sic minori nego etiam, quia hic loquimur de causa intrinseca constitutiva.

Argues 3.o De composito verificatur generari, et corrumpi; sed hoc non verificatur de partibus simul sumptis, quia hae nec generantur, nec corrumpuntur: ergo. Respondeo, quod quidquid veratur de composito, veratur de partibus unitis in sensu identico, et si non verificetur in sensu expressivo, ad quod sufficit distinctio expressiva. Praeterquamquod de partibus, ut unitis veratur corrumpi, quatenus ammittunt unionem, et generari, quatenus actione agentis uniuntur, et copulantur. Hic solet disputari circa subsistentiam, et existentiam compositi, quae termini substantiales dicuntur: verum omnia haec iam in Metha. et forsan opportunius tradidimus. Unde de primo hoc Physicorum libro dicta sint satis.

Liber 2.us Phisicorum

Primo libro tractavit Philosophus de ente naturali quo ad eius principia intrinseca, partes scilicet ex quibus intrinsece constat: Nunc autem in hoc 2.o agit de natura ex qua constat, itque de Arte, de Violentia, et de diversis generibus Causarum. Cuius ergo methodum sequemur et Nos: Cetera quod unum tantummodo praemonemus, doctrinam nimpe huius libri utilissimam, et quidem maxime necessariam ad plures Theologiae quaestiones, nec non et ad perfectam quarumcumque facultatum Intelligentiam.

Disput.o 1.a De Natura, Violento, et Arte. Quid sit Natura, et Quibus ratio naturae conveniat, primo ostenditur. Sect. 1.a

Multipliciter accipi solet natura: 1.o sumitur pro Deo authore naturae quo sensu Natura Creatrix ab Aug.o dicitur. 2.o pro rerum omnium Creatarum universitate, et Collectione; quo sensu dicitur aliquid esse, vel non esse in rerum natura: 3.o pro essentia cuiusbis rei, ut in ordine ad existentiam, dicitur essentia a Metaph.o, et in ordine ad definitionem vocatur quidditas a Log.o, et in ordine ad operationem appellatur natura a Physico. 4.o pro causis naturalibus iuxta suam, et effectuum exigentiam operantibus; quo sensu dicimus naturam nihil frustra operari. 5.o pro omni eo, quod ordini naturae opponitur, sic dicitur dona gratiae vires superare naturae. 6.o pro humorum, seu primarum qualitatum complexione, et temperamento; quo sensu dicimus aliquem naturam tristem, vel hilarem habere. 7.o pro nativitate, generatione quae viventium, et sic dicitur hic caecus, aut claudus a natura, quo sensu dicimur ab Apost.o natura filii irae.

Et tandem prout ad praesens attinet, sumitur natura pro principio intrinseco operationum entis naturalis, sive pro radice intima illorum motuum, quos unicuique quodlibet corporum ultro elicit, quo sensu, sic a Philosopho definitur: natura est principium et causa motus, et quietis eius, in quo est, primo, et per se, et non secundum accidens. Dicitur principium, et causa simul, ut conveniat, et differat a privatione, quae etsi sit principium, non tamen est causa, cum verum non habeat influxum; natura est vera causa motus, et quietis, ubi particula et

n. debet sumi copulative, ita ut quælibet natura sit motus, et quietis causa, sed distributive pro diversitate accommodata, ita ut naturæ aliquæ sint principium motus, et aliæ principium quietis. Primi generis est 1um mobile, quod usque ad extremum judicium Divino ... vendum perpetuo dicitur: alterius generis est Cœlum Empireum et terra suæ quietis, et perpetuæ stabilitatis principium

Sub ergo ignotum est notat, naturam debere esse principium intrinsecum subjecto motus, per quod excluduntur a ratione naturæ motus extrinseci. Sub primo, et per se significat naturam non esse principium accidentale, et proximum motus, sed 1um radicale, et substantiale principium: unde excluduntur a ratione naturæ principia omnia accidentalia, et instrumentalia operationis; excluduntur etiam artificialia; tum, quia ars non est 1um et principale principium operandi; tum, quia operatur causat tantum quoad modum artificiosum, non vero quoad substantiam, sicut natura: excluduntur etiam a ratione naturæ compositum, et suppositum, quia non sunt 1a principia, sed ex aliis composita nempe ex materia, et forma.

Ex dictis Infertur 1o: nec in Deo, nec in Angelis inveniri posse rationem naturæ, quia non invenitur in illis motus phisice sensibilis qualis requirit Philosophus. = Infertur 2o: Materiam et formam habere rationem naturæ, quia forma est principium radicale actibus, materia vero passibus motus, generationis scilicet, alterationis, etc.; sed hoc sufficit ad rationem naturæ teste Philosopho lib. 2. C. 1. text. 10 agente: Natura aut subjectum est, aut subjecto inest: ergo. Quæ assertio extendi debet ad animam rationalem nedum ut sensitivam, et vegetativam, sed etiam ut rationalem quandiu est corpori unita, quia ut rationalis est principium risus, locutionis, aliorumque motuum phisice sensibilium; licet verius existimem, superiores operationes intelligendi, et volendi non esse proprie naturæ. = Infertur 3o: terram Cœlum Empireum, quam aliquos habere rationem naturæ quia Empireum habet in se rationem quietis. Cœteri vero principium motus, principium quo, partibus ista cujus inclinationem moventur ab Intelligentia motrice, ut sic influant in corpora sublunaria; quapropter Cœli in fine Mundi cesante hoc fine, cesabit naturaliter ista ... motus. = sed contra dices ex P. Vasquez ... clinant in hujusmodi motum non propter bonum proprium acquirendum, sed propter bonum aliorum, ideo quies si in fine Mundi Cœli perpetuo cesabunt a motu, ut verum est, motum quem nunc habent non est illis naturalis, alias quies, sive cesatio a motu erit postea illis violenta et quidem in perpetuas æternitates, quod dici nequit: legitime dicendum est non esse in Cœlis ponendam rationem naturæ. Dic, motum Cœli esse, et dici nunc naturalem quia habet ... nationem ut medio ipso influat in hæc sublunaria ad diversorum generationem viventium, metallorum, et quorumlibet mixtorum: verum tali fine cesante vero cesabit in fine mundi quando nulla erit generatio, aut alteratio in rebus, sed omnia clumpta suis locis quieta persistent, tunc non erit violenta quies Cœlo; quia cesante fine suæ inclinationis cesabit etiam ejus inclinatio ad motum.

De Motu Naturali, et Violento § 2a

Contraria vel opposita juxta se opposita magis elucescunt, ait Phyllus: unde natura motus naturalis perfectius inotescet, aliqua de motu violento, et artificiali prelibando. Igitur motus naturalis dicitur ille, qui conformis est naturali rerum inclinationi; sic igni naturalis est motus sursum, et lapidi deorsum: motus vero violentus est ille, qui fit contra naturalem rei inclinationem; hujusmodi est ascensus lapidis, aquæ calefactio, et alia; unde violentum definitur a D. thoma 5. Physicorum lec. 7, quod est a principio extrinseco, passo non conferente vim; id est passo positive resistente. Ubi adverte in qualibet Creatura duplicem dignosci inclinationem, principaliorem unam, et minus principalem alteram. 1a est ad obediendum factori suo, et deserviendum bono comuni; 2a ad peculiare comodum asequendum: unde ut motus aliquis sit simpliciter violentus non suficit, quod sit contra inclinationem minus precipuam, dummodo sit juxta principaliorem.

Deus non potest inferre violentiam Creaturis.

Ex his inferes cum thomistis Deum non pose violentiam inferre Creaturis; quia violentia exigit positivam resistentiam in agente; nulla autem Creatura potest resistere Deo, quin potius habet potentiam obe

obedientialem, ut de ea faciat Deus quidquid illi placuerit. = Preter motum naturalem, et violentum allius conitter asignatur inter utrumque medius, qui dicitur preter naturalis, et hic quamvis ab extrinseco proveniat, in quo cum violento convenit, non est contra subjecti exigentiam, et inclinationem, in quo convenit cum naturali: Exemplum accipite in luce respectu aeris; lux enim ab extrinseco provenit, et quamvis sit supra aeris capacitatem non tamen est supra illius exigentiam, cum indiferenter respiciat lucem, illiusque carentiam.

De Arte + ~~§. 3a~~

Et an possit opera Naturae eficere? §. 3a

Ex dictis in Logica constat Artem esse rectam rationem operis faciendi; quod idem est, ac habitus medio judicio vero dirigens agens in quo est, ut agat opus rectum rectitudine non morali, sed artificiali. Artificiale vero, ut a naturali, violentoque distinctum sic definiri solet cujus principium est extra in ratione practica externam naturam disponente: quae definitio, si de Artificiali Mecanico unice procedat, optima est; differt enim artificiale mecanicum a naturali, in eo, quod naturale provenit a principio intra subjecto motus; artificiale vero mecanicum a principio extrinseco artefacto, per se loquendo, esto per accidens possit oppositum evenire, ut in Medico se ipsum curante. Ut autem definitio comprehendat artificiale liberale debet intelligi de extraneitate methaphysica, non vero de phisica precise, ita scilicet, ut naturale sit a principio constituente subjectum motus in esse naturali, si tamen artificiale, esto multoties ars intrinsece recipiatur in subjecto motus, uti accidit in Logica recepta in intellectu, qui est subjectum motus logici artificiosi.

His positis dicimus artem non posse eficere opera Naturae: ratio est, quia quamvis ars dirigat Artificem ad formam artificialem accidentalem eficiendam, vel etiam quandoque ipsam eficiat, nequit tamen eficere formas naturales; quia Ars nec continet formaliter; alias principium naturale, et artificiale non differrent: nec continet eminenter; alias naturam superaret: nec denique instrumentaliter; quia instrumenta sunt accidentia connaturalia naturae ad operandum, non vero Ars. Nihilominus potest Ars directive, et mediate aplicando scilicet activa passivis opera aliqua naturae eficere: sic referuntur figuras aliquas ad Statuas concinnate loqui, ut expertum fuit olim in illo Memnonis simulacro, quod orientibus solaribus radiis suavissime ~~[illegible]~~ sonabat; Idem dic de Statua Fortunae, quae Romae via latina erecta, semel et iterum loquuta fuit, teste Valerio: in Serpentibus Egiptiatis coram Moyse arte Magica efectis.

Juniy +

Et ut allia, notitiae causa vobis aferam; de Alberto Magno dicitur, quod triginta annorum spatio caput quoddam struxit, quod quasi Oraculum aptum responsum inquirentibus reddebat; cujus capitis destructionem refert Abulensis per haec verba: cum autem Beatus Thomas Cameram Alberti Magni intrasset, adhuc Discipulus ejus existens, hoc caput, quod ad omnia respondebat, fregit. De Statua Veneris a Dedalo structa, refert Aulus, hoc, illucque deambulare; et similiter plures aiunt, Architam Tarentinum columbam ligneam volitantem effecisse; et ut allia omittam; Chimici seu Alquimistae verum aurum ex variis metalibus virtute ignis eficiunt. = Sed horum omnia credenda non sunt; existimandumque, vel opere Demonis fuisse patrata, vel ipsius esse illusiones, non minus ac allia vulgo tradita: et speciatim, quoad Alberti Magni caput ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ inter errores comunes computatur ab Illmo. R. Feijoo tom. 3. disc 2 parag. 6

Verum oppones D. Thomam 3p. q. 75 art 6 ad 1um. aientem: nihill prohibet arte fieri

aliquid, cuius fōa non est accidens, sed fōa subs'tialis; sicut arte possunt produci rane et serpentes: igitur ars potest eficere aliquid, cuius fōa sit subs'tialis, et quod non sit opus natē. = Sed audi ipsum S. D. sic inmediate ad verba praposita quentem: talem enim fōa n̄ producit Ars virtute propia, sed virtute naturalium principiorum, et hoc modo producit fōam substālem panis virtute ignis decoquentis tā ex farina, et aqua afectam. Vides gō qualiter Ars operetur juxta D. thā aplicando scilicet activa pasibis. Unde ex parte Artis solum stant, conditio, aplicatio, aut ocasio; tota vero virtus activa ad artefactum tam presuponitur in natā: unde predicti nes effectus, si ab aliquo vestrum, veri credantur, non nisi aplicative ab Arte dicere; vel quia homines pervenerunt ad cognem virtutis rerum natalium, qua aplicone oriuntur similes effūs; vel Demones forsan docuerunt homines similes virtutes, ut ab aliquibus fierent; quod quidem mirum non est, qā ca ai. D. Augustinus lib. 1º de civ. Dei, cap 11, cum Demones virtutes animantium natalorum, et mineralium non ignorabexint, illas sepius aplicando mira, et stupenda multoties perpetrarunt, presertim in Egipto, ubi ministerio Magorum serpentes, ranas, et allia tempore Pharaonis efecerunt.

Ad aurum autem illud arte chimica afectum, dic maxime fucatum, adulterinum, et nulla rone verum esse; atque ideo sancitum est ab Eclesia, ne tale pro vero auro comutetur, declaratumque est comutantes teneri ad restitucionem: utinam gō Chimici altum silentium erga rem facerent, cuius causa multi nihill arte chimica adquisierunt, quam bonorum amissionem, necnon et prudentium virorum risum. = Jam gō ex dictis colliges artem virtute propia solum esse principium fōa accidalis, cum hanc tantum contineat, quandoque formaliter, et aliquando eminenter.

Disputatio 2ª De Causa in comuni, ubi et perrequisitis ad causandum. S. 1ª

Et ejus divisione

Nulla succincta causæ explicatio adhuc; fere Philosophi juxta aliquem in rem ita sibi fixerunt ... sam inexplicabilis ... et multiplicitate diversimode ... causæ in communi explicare. Proinde alijs ... communiorem ex ... D. ... rediit. Ergo Causa, Principium per se influens in aliud. Per rationem principij dicitur ... perbat, et alijs quomodocumque ratione principij habentibus, quamvis aliunde causa non sint: sic Pater Eternus est principium Filii, et Pater, et Filius sunt principium Spiritus Sancti, quamvis nec Pater sit causa Filii, nec uterque Spiritus Sancti. Per ly per se influens ēē in aliud difert causa 1º à causa per accidens, quæ vere in effum non influit, sed pure concomitanter, et per accidens se havet ex parte principij influentis: 2º à pura conditione, quæ esto requiratur ex parte causæ non est causa, ut videre est in aplicone ignis requisita ad comburendum, quæ tamen non comburit. Denique difert à Personis Divinis, quæ licet eternis processionibus in allium influant, non tamen in alliud; pro quo notanda est aurea Ang. Mag. doctrina, maxime in theologia necesaria, juxta quem dicendi modum, allius masculine, et adjective acceptus solum denotat distinctionem, seu alietatem, quoad personalitatem; alliud vero in neutro genere, et sustantive sumpto significat distinctionem in esentia: unde licet Filius in Divinis sit allius à Patre, non tamen est alliud; è à vero; licet posit dici unum cum Patre, non tamen unus, quia unus denotat unitatem Persone, unum vero tantum unitatem esentie significat.

Pater Eternus ē principium filij n̄ tamen causa. et similiter Pat. et filius resp. S. spiritus.

Ex his constat, partes compositi inpropie dici causas ipsius, cum re vera ēē compositi, non sit alliud ab ēē partium, sed in ipsarum ēē consistat. Constat etiam discrimen causæ à conditione pura, quæ nihill alliud est, quam requisitum ex parte

causæ, vel effectus ad causandum: huiusmodi sunt cognitio respectu amoris, approximatio respectu combustionis, quæ nihil influunt in effectum, nec aliquomodo illum sibi assimilant. = Dibiditur iam causa, 1.° in efficientem, finalem, materialem, et formalem; quæ divisio merito adequata est, quia cuiuscumque rei causa, vel est extrinseca, vel intrinseca: si extrinseca: vel est id à quo res producitur, et sic est causa efficiens: vel est id, propter quod res producitur, et sic est finalis: vel est intrinseca, et tunc, vel componit per modum subjecti, et sic est causa materialis, vel per modum actus, seu formæ, et sic est causa formalis. Quibus adde, quod idea, seu exemplar operis præexistentis in mente Artificis reducitur ad genus causæ formalis, nam ab illis tamquam ab extrinseco effectus suam sumit speciem; quare causæ formales extrinsecæ dici possunt. Idem intellige de objecto respectu scientiæ, habitus, et Potentiæ. Ad genus causæ efficientis reducitur natura, cum ab ipsa dimanent proprietates, tamquam à 1.° fonte. Dispositiones autem reducuntur ad genus causæ materialis, quatenus materiam, seu causam materialem disponunt ad causandum: instrumentum vero reducitur ad causam efficientem instrumentalem.

Dibiditur insuper causa in physicam, et moralem: phisica est, quæ vere tribuit esse rei, ut ignis ignem: moralis dicitur illa, quæ in se non agit, mobet tamen agens modo aliquo ex his, quo carmina ista continent.

Iusio, Consilium, Consensus, Palpo, Recursus:
participans mutus, non obstans, non manifestans;

Diciturque Moralis huiusmodi causa, quia in existimatione Prudentum perinde se habet ac si re vera produceret effectum, qui ideo tribuitur ipsi. = 3.° dibiditur in causam primam, et secundam: 1.a est, quæ in operando non dependet ab alia, ut Deus: 2.a est, quæ à 1.a in operando dependet, ut Creatura. 4.° dibiditur in universalem, et particularem: 1.a est, quæ ad plures, et dissimiles effectus causandos se extendit, ut Deus, et Astra: 2.a est, quæ unice effectus suæ speciei causat, ut ignis. 5.° dibiditur in unibocam, et equibocam: 1.a est, quæ effectum in spetie similem ipsi producit, ut homo hominem: 2.a est, quæ effectum specifice dissimilem producit, ut Sol metala. 6.° dibiditur in remotam, et proximam: remota est, quæ solum remote causat effectum, ut abus nepotem: proxima est, quæ perse, et inmediate effectum producit, ut Pater filium. 7.° dibiditur in liberam, et necessariam. 1.a est, quæ positis omnibus requisitis ad operandum potest adhuc operari, vel non operari, ut voluntas, quæ potest actum amoris ponere, et illum omitere. 2.a est, quæ positis omnibus requisitis ad operandum nequit non operari, ut ignis debite materiæ combustibili applicatus. 8.° in principalem et instrumentalem: 1.a est, quæ virtute propria, et quasi nomine proprio operatur, ut Artifex respectu Statuæ: 2.a est, quæ virtute, et nomine alterius, à quo mobetur, operatur, ut malleus, serra &.a

Adhuc dibiditur in totalem, et partialem: 1.a est, quæ se sola potens est effectum producere: 2.a est, quæ alterius eget concursu, ut effectum producat. Sic iam divisa causa in comuni restat, ut dubia aliqua circa eius requisita ad operandum brebiter resolvamus, pro quo notandum est, dupliciter causam considerari, scilicet in actu 1.°, et in actu 2.°: in actu 1.° unice dicit virtutem, seu potentiam productibam effectus: causa in actu 2.° dicit causalitatem, vel productionem actualem; qua constituitur in actu 2.° causans. Deinde causa in actu 1.° vel est in actu primo proximo, bel in actu primo remoto: in actu 1.° proximo dicit virtutem productibam, simulque dispositiones, comprincipia, et requisita ex parte ipsius virtutis ad operandum: in actu 1.° remoto etiam dicit virtutem productivam

sed cum carentia alicuius saltem requisiti ad operandum. Quibus notatis

Dubitatur primo: An causa debeat esse existens in instanti, quo operatur? qd affive respondeo cum communi sententia contra paucos, quorum ante signanus existit bezudo, quem lepidè his verbis mordet Hurtado: cave Caverudo, ne canis tuus te mordeat. Probatur ergo ex D. Thoma communi illo prologuio: unumquodque operatur secundum quod est in actu; sed unumquodque est in actu per existentiam: ergo. 2°: causa non existens non habet actionem productivam; sed sine ista nequit causare: ergo. Probatur maior: actio productiva est essentialiter connexa cum causa: ergo. = Dices tamen proiiciens lapidem movit per ante finem motus, et tamen adhuc lapis causaret motum; sed causa huius ultimi motus est proiiciens lapidem: igitur ad causandum non requiritur existentia causae. = Dic lapidis motum immediate causari ab impulsu ipsi impresso ab impellente, qui quidem impulsus remanet in lapide etsi proiiciens pereat: vel dic proiicientem lapidem per manere virtualiter in ipso impulso.

Causa ut esse talis est perfectior effectu

Dubitatur 2°: an omnis causa sit perfectior suo effectu. in quo, cum distinctione loquendum est: unde dico 1°: omnem causam reduplicative acceptam, sive in esse causae esse perfectiorem effectu, qua tali: quod vitat 1° D. Anselmo in monolog. cap. 5° aiente: effectus est aliquomodo minus eo, per quod habet ut sit. Deinde ratione: causa ut talis dat esse effectui, sed quod dat esse in esse tali perfectius est eo, cui dat esse: ergo. = Dico 2°; causam in esse entis, et specificativo sumptam multoties esse imperfectiorem effectu: Patet in causa instrumentali, quae saepe est imperfectior effectu; et similiter nata est imperfectior ... et utraque compositae, imo multoties etiam causa finalis ultim ex inordinatione agentis est imperfectior effectu, ut dum quis probet vanam gloriam eleemosynam elargitur.

Causa est prior effectu prioritate naturae

Dubitatur 3°: an omnis causa sit prior effectu. ad quod respondeo causam non exigere prioritatem temporis, ut patet in Sole, qui primo creationis instanti illuminavit: exigere tamen prioritatem naturae, quae prioritas non exigit antecedentiam temporis, imo, nec antecedentiam intelligentiae, quae solet apellari prioritas in quo, sed unice exigit dependentiam unius ab alio; quapropter dummodo unum ab alio dependeat, seu causetur, sive intelligatur simul cum illo, sive non, semper est illo posterius posterioritate naturae; cumque effectus dependeat a causa, haec est prior natura, ille vero posterior. = Sed ais, nequit intelligi causa, ut causans quin intelligatur effectus: igitur ambo debent esse in eodem signo, ac proinde non requiritur, quod causa sit prior nec prioritate naturae suo effectu. = Distinguo antecedens: quin intelligatur effectus pro illo signo, nego antecedens; quin intelligatur in illo signo effectus pro alio signo eiusdem instantis concedo antecedens, et nego consequens. Causa igitur in signo suae causalitatis unice est exactive habet effectum, qui quidem pro alio signo eiusdem instantis intelligendus est, ut formaliter talis: Quod ut clarius percipiatis, sane scire desiderabitis,

Quid, Quotuplexque sit Prioritas Naturae; et Quomodo In Instanti reali possint dari plura Signa Naturae? Sect. 2ª

Nihil in disputationibus tum physicis, tum Theologicis visitatius quam prioritas, et posterioritas naturae, et distinctio signorum naturae, prius, et posterius, quorum omnium intelligentia valde utilis est ad rectam Cognitionem ordinis, et Causalitatis Causarum, et ad plurimas vitandas equivocationes. Igitur Aliquid esse prius natura respectu alterius unice consistit in eo quod sit Causa respectu illius; et aliquid esse posterius natura, praecise stat, in eo quod sit Causatum ab eo, quod prius dicitur respectu illius. Patet; nam prioritas naturae est prioritas secundum Causalitatis ut omnes fatentur; sed prioritas Causalitatis consistit in eo quod res prior sit Causa, et res posterior effectus: ergo.

Hinc colliges Prioritatem naturæ confundendam non esse cum prioritate temporis, seu durationis, qua Petrus v.g. est prior Paulo. Nec etiam cum prioritate seu præcedentia loci, dignitatis, perfectionis &c. Nec etiam cum prioritate rationis, quæ reperitur vel inter prædicata sola ratione distincta quorum unum concipitur ut radix alterius ut rationale respectu Admirativi, et admirativum respectu risibili: vel inter prædicata etiam solum ratione distincta quorum unum concipiatur et sit universalius alio, sicut animal respectu hominis in qua prioritas dici solet prioritas in subsistendi consequentia, prioritas logica, et a P. Losada prioritas independentiæ non mutuæ in essendo: qua ratione dicitur prius id quod potest existere sine alio, quin liceat hoc possit sine illo.

Ex quibus omnibus infferes 1° Prioritatem naturæ non inveniri nisi inter Causam, et effectum. 2°: Ad prioritatem naturæ de materiali se habere dependentiam, vel independentiam in aliis Capitibus.

Jam signa naturæ explicanda veniunt. Igitur in eodem Instanti possunt dari plura signa naturæ; non quod signa ista sint veluti partes Instantis realis cum hoc sit realiter indivisibile; sed sola series, et ordo Causalitatis existens in toto Instanti est quæ dividitur in plura signa naturæ. unde signum prius naturæ nihil aliud est, quam actus 1.us proximus causæ, qui quidem actus identificatur adequate cum complexo ex virtute causæ, et prærequisitis ad causandum: signum autem posterius nihil aliud est, quam ipsa causalitas effectus prout à causa dependens, ac proinde identificatur cum ipsa effectu ~~causalitate~~: unde in summa; aliquid existere in signo priori nihil aliud est, quam recipere causam cum virtute proxima, et prærequisitis ad causandum: existere autem in signo posteriori est quasi recipere aliquid existens tamquam per modum effectus.

Soli equivoce dici possunt signa Instantis, quæ nempe signa simul existunt simul durationis in eodem instanti

Hic duo observari debent: 1m: toties signa naturæ dari posse in eodem Instanti quot esse possunt series et ordo Causarum, et effectuum. V.g. In eodem Instanti datur primum signum quo Deus est natura prior Angelo, quem Creat: 2m signum, quo ipse Angelus est prior sua potentia Intellectiva: 3m signum, quo intellectus Angeli prior est intellectione: 4m, quo Intellectio est prior amore. &a. = 2m observandum est: signa prius, et posterius inveniri non solum in primo Instanti productionis effectus, sed etiam in quocumque instanti conservationis illius ab eadem Causa; cum in quolibet habeat Causa suum actum 1, et actum 2. his præsentibus, intelliges quidem, et verissimas invenies has propositiones, et similes alias: effectus existit in toto Instanti, et tamen non existit in signo priori. item: In signo priori nec realiter datur effectus, nec ejus Carentia. = item: pro signo priori datur Indifferentia, et pro posteriori determinatio

vid. Los. 378 Prima enim significat effectum existentem in toto Instanti sed non ideo esse Causam sui seu prærequisitum ad causandum se. 2a innuit, nec per effectum, nec per ejus Carentiam constitui Causam in esse proxime potentis causare. 3a, significat, Causam in esse proxime potentis non constitui per aliquid magis necessario connexum Cum effectu, quam cum ejus Carentia. ex quibus Colliges distinctionem hujusmodi signorum, et prioritatem naturæ non esse opus rationis, sed quid omnino reale.

Quid sentiendum circa mutuam Causalitatem Causarum? Sect. 3a

Cum Philosophus dixerit Causas esse invicem Causas, dubitatur in quo sensu sit hoc axioma intelligendum. et primo supponimus verum esse de Causa finali, et efficienti; nam finis a potentiori causa efficiens movet ad agendum; et aliunde agens facit ipsum in executione causat. Supponimus 2o, repugnare mutuam Causalitatem inter causam efficientem, et formalem substantialem; possibilem vero esse inter causam efficientem, et formalem accidentalem. Ratio primi est; nam Causa efficiens cum supponatur cum suo esse substantiali causare nequit per formam substantialem. 2m patet in intellectu qui est Causa efficiens Intellectionis, quae etiam ut forma accidentali perficit intellectum. Supponimus 3o, repugnare mutuam Causalitatem in eodem genere Causae, sive inter Causas eiusdem generis; tum quia ut ait D. Th. 5o metaph. 2m idem genere causae aliquid esse causam et effectum impossibile est, tum quia esse aliquid esse prius et posterius 2m eandem rationem. Supponimus 4o, praedictum axioma casu quo de quibus Causis verificetur, solum esse verum de illis entitative acceptis, non vero de ipsis reduplicative ut causantibus. in quo sensu impossibilis est mutua causalitas.

Igitur dubium ad Causam materialem, et formalem reducitur: an scilicet inter mat. et formam mutua adsit dependentia in suo esse suae entitatis? Negant Scotistae, et fere omnes Recentiores praeter Vazquez, Ponceum qui Thomistis adhaerens affirmativam sustinent partem. Ego vero sentio quod si Causalitas late accipiatur materia potest esse Causa formae, et forma materiae; etenim ad hoc sufficit quod forma educatur ex potentia materiae, et quod forma in actu completo actuet et perficiat materiam, illamque determinet ut sit pars huius Compositi prae alio. Loci ergo aliqui D. Th. quos Thomistae pro parte afferta allegant, sicut et argumenta a ratione, omnia intelligenda sunt vel de Causalitate propria Compositi quam operantur mat. et forma, vel de Causalitate impropria mat. respectu formae, vel huius respectu mat. quam ultro in hoc solo sensu admittimus. Ut ergo perfectius harum Causarum naturam calleamus, ad earum examen deveniamus.

Disput. 3a De Causa Materiali et formali.

Causa materialis latius patet quam mat. 1a, et accipitur pro subiecto quolibet receptivo sustentativoque alicuius sive substantiali, sive accidentali, ex quo componitur totum vel substantiale, vel accidentale; ideo quoque etiam anima rationalis, et Angelus sunt Causa materialis suarum operationum, et aliorum accidentium quae recipiunt. Similiter nomine Causae formalis necdum intelligitur forma substantialis, sed entitas quaelibet in alia tanquam in subiecto sive informationi, sive inhaesioni, sive determinationi recepta. Insuper omnes fatentur Causam materialem duplicem habere effectum, compositum scilicet quod intrinsece inadequate constituit, et formam cuius est subiectum receptivum.

Causalitas Causae mat. est ipsa unio ad formam per modum subs. educt. inform. &c.

Sed quaeres 1o. quaenam sit Causalitas Causae materialis? Resp. esse ipsius unionem ad formam per modum subiecti eductionis, sustentationis, et receptionis; et probatur: Causalitas cuiuscumque Causae est illud quo Causa transit de actu 1o causandi ad actum 2m; sed hoc est unio: ergo. maior est communis explicatio Causalitatis: Probatur minor: Causa mat. media unione ad formam transit scilicet de esse receptiva, et sustentativa formae ad esse recipientem, et sustinentem; similiter de esse constitutiva Compositi ad esse constituentem; sed sustentare et constituere est causare in actu 2o: ergo unio est Causalitas Causae materialis. Verum advertere quod juxta diversas sententias circa unionem diversimode etiam explicatur huius Causae Causalitas: ex quo in nostris principiis circa unionem partium dicendum Causalitatem tam mat. quam formae esse indistinctam ab ipsis, ac proinde consistere in ipsis entitatibus mat. et formae ut connotantibus extrinsece aggregationem applicationem. Ex dictis infertur, Causalitatem Causae formalis consistere in eo ipso quod de causa materiali dictum est: nam etiam forma transit de actu 1o ad 2m per informationem materiae; nam per ipsum transit de actu 1o ad actum 2m constituendi Compositi in quo eius Causalitas consistit.

Causalitates Causae mat. et formalis sunt indistinctae ab ipsis entitatibus.

Causalitas Causae formalis etiam distincta est ab unione.

Quaeres 2o: Num forma sit propria Causa? R. esse vere et propriae Causam Compositi, quatenus ipsum intrinsece inadequate constituit, et inadequate ab illo distinguitur. esse etiam verum Causam formae, quatenus ipsam recipit, et sustentat. et proprie quidem factiva, si tamen de Causa utcumque influente et dante esse. Quam resolutionem doctrinam applicabis Causae formali, esse vere et propriae Causam, juxta modum superius insinuatum: quod ad rat. Causae verum tale: et haec de Causis materiali, et formali sufficient, cum ex libro satis innotescant.

Disp. 1.ª De Causa efficiente Cujus exist.ª et Virtus stabilitur.

Causa efficiens ẽ ſ.da Philos. in hoc lib. C. 3: Principiũ, unde primo incipit motus, quã deffinitionẽ sic aliter explicat: Principium extrinsecum actibus a quo in exequutione primo incipit quies, vel motus: Per ly principium convenit cũ aliis Causis. Per ly extrinsecum actibus differt à Causa materiali, et formali quæ intrinsecæ sunt, et n̄ vere agunt; differt etiã à naturâ quæ n̄ ẽ principium actibus determinatæ, sed ab activo, et passivo præscindens; insuper quia natura tantũ ẽ principium motus, l quietis naturalis subjecti in quo est; Causa vo efficiens tam motus natura-lis, quã violenti, tam subjecti in quo ẽ, quã extranei ẽ principium. Per reliquas vo particulas differt à Causa finali, quæ quia Causat primo motum in intentione, n̄ tamẽ in exequutione. Nota tamẽ hic solũ deffinire Philosophũ Causã efficientẽ Creatã, n̄ vo Creatibus quã n̄ agnovit. unde si vis, causam efficientẽ veramq. complexus, sic potes deffinire: Principium a quo aliquid aliud accipit esse. supra divisionẽ Causæ efficientis in primã et 2.am, habitis.

Dari ergo Causas Creatas vere efficientes Communis ẽ Philosophorum opinio Contra Antiquos quosdam et novissime Contra P.[t] Malebranquium totius Galliæ, et præsentis sæculi inclitum Philosophum Metaphisicum in opere quod anno 1673 presbyter Congregationis Oratorii Ingressus ẽ publicavit sub hoc titulo Recherche de la verite: sive inquisitio veritatis. In hoc ergo opere simili pro Sent.ª sua arg.ta proponit: Deus Immediate Concur-rit ad omnes effectus Creatos: Nunc sic: vel Concurrit per virtutem sufficientem ad illos Causandos, vel non? 2.m dici nequit de Deo: Si primum; superfluunt Causæ 2.æ = 2.º: Non repugnat fieri a solo Deo absque concursu Creaturarum effectus omnes quos videmus produci: Cur ergo de facto ita n̄ evenit? R. Neg.m Non sunt multiplicanda Entitates sine necessit.e Tertio: plura exponit script.æ loca in sent.ã suam. simile ẽ illud Apost. 1.º ad Corinth. Deus operatur omnia in Nobis. et Isaiæ 44: Ego sum Dominus faciens omnia, extendens Cœlum solus, stabiliens terram, et nullus mecum. et tandem Aug. Lib. 5 de Civitat. Dei ait: Causas Corporales inter Causas efficientes n̄ esse numerandas.

Verum[t] præmittimus, quod Sent.ª hæc licet jam à D. Th. in 2. dist.e 1.ª ar. 4 stulta nominata cum ordinem tol-lat universi, et propriam operationem a rebus, sicut et liberum hominis arbitrium: Negata enim Causarum acti-vitate liberum arbitrium mere passive se haberet in operationibus suis, esset g.e Deus unicus Author recti, pravi-que operis, quã illatio sapit hæresim in Conc. Trid.º Ses. 6. Can. 1 anathematizatam. Qua de causa ex-imius Doct. 18 metaph. opinionem hanc temerariam et erroneam appellat. Et merito; nam præter gravi-ssimum adductum Inconveniens, plura sunt sacræ pag. testim.ª quæ oppositi Certissimam statuunt veram tribuentia rebus naturalibus veri productionem suorum effectuum. simile ẽ illud Genesis 1.º: Germi-net terra herbam virentem, et lignum pomiferum, faciens fructum juxta genus suum. Item et illud Marc. 4: aliud Cecidit in terram bonam et fecit fructum. et Luc. 21. Arbores Cum producunt jam ex se fructum et alia hujusmodi.

Nunc ad objectione Malebranquii: ad Primum ergo dicimus, quod Deus Concurrit ad effectus Creatos per vir-tutem plusquam sufficientem ex se, et in actu 1.º; n̄ tamen ita se explicantem in actu 2.º, ut omnium red-dat influxum Causæ 2.æ. Deus ergo ita suum temperat concursum, ut Causis secundis locum influendi relin-quat in effectus ipsis proportionatos; Nam ut ait Aug. 7 de cib. C. 30; sic omnia, quæ creavit admini-strat, ut etiam ipsa proprios exercere, et agere motus sinat. Ad 2.am dicimus, quod quia in 2.º loco objecta n̄ sit repug.a metaph.a, dummodo supponatur nullum esse in Creaturis motum vitalem, neque liberum, neque peccaminorum; neque metaphisice repugnat, quod isti Creaturarum motus fiant a Deo: est ta-men repug.a phisica, et naturalis, quæ non nisi per miraculum vinci potest; repugnat siquidem natura-liter, quod Creaturæ de facto existentes nihil agere sinantur; cumque g.e specifica diversitas talis est, ut dici nequeat sine virtute activa variorum effectuum, quæ virtus n̄ solum testim.º sensuum, sed etiã rationi probatur.

S. Scripturæ testim.ª nihil contra nos probant. Non primum; neque et si Deus verdicatur operari omnia in nobis ad hoc sufficit, quod nihil fiat sine concursu Dei, qui simul operetur Causa 2. 2.m testi-monium quia ut omnes tenent, loquitur de mundi Creat.e absolute quorũ ẽ opus solius Dei. et ad Aug.ni locum, dicimus S. Doct. loqui de causis efficientibus quæ se aplicant ad agendum, et dominium habent sua-rum actionum, quas Comparative ad alia vocat prop.e Causas, quod n̄ impedit quod Causæ necessariæ ve-re existant, veræque sint productibus suorum effectuum,

Causa mat. ẽ principium quo, formæ quo, et finis propter quod: differt ab.

Malebranche ... Parisiis an. 1715. die 18 an.

Sent.ta P. Malebranc.

... expositio

Confutatio Sent.ª Maleb. et S. Script. loca eam impugnantia

Quæst. 1ª: Utrum Causa prima simul, et immediatè cum Causa 2ª concurrat, ad omnes ejus effectus? Sensus duor. exponitur, et refferuntur S.: Sect. 1ª

Supponimus ad intellig. quæstionis causas 2ª dependere a 1ª Deo nempe tam in esse ita illud Joan. omnia per ipsum facta sunt; quàm in conservari, ut constat ex illo Sap. 12: quomodo posset aliquid permanere nisi tu voluisses? et denique in operari ut patet ex illo Joan. sine me nihil potestis facere. Supponere notari oportet, Concursum Dei erga operationes nostras dividi ab Authoribus in prævium, et simultaneum. Prævius dicitur qui operationem nostram antecedit, de quo postea. simultaneus è qui non præcedit, nec sequitur, sed è simul cum operatione Creaturæ. hic concursus è immediatus; ille vero mediatus ut alii faciunt. Quod ergo inquirimus è, an Causa 2ª ita in operando dependeat à Deo, ut hic simul cum Creatura operetur, faciat quoque nunc quidquid ipsa Causa 2ª efficit? vel an dicatur nunc omnia facere, quatenus Mundum universum in principio Creavit, produxit in Causis 2is virtutem operandi?

Non defuere Catholici qui ita senserunt, quos quasi tacite reprehendit Aug. lib. 5 gen. ad lit. Cap. 20 per hæc verba: Sunt qui arbitrantur tantummodo mundum ipsum factum à Deo, cætera jam fieri ab ipso mundo, sicut ille ordinavit et jussit, Deum autem ipsum nihil operari. Hanc Sent.am tuetur Durandus a S. Porciano Doctor Parisiensis necnon Mag.r Sacri Palatii Postea tandem Episcopus (Meldensis / Meaux), ubi mortuus è an. 1333. Hic ergo licet, postquam plures D. Th. opiniones oppugnavit, hanc quæ a religiosis Philosophis deseritur, amplexari non timuit. Contra illum ergo, et paucos alios sit

Assertio Nostra S. 2ª

Causa prima immediate, et simul concurrit cum causa 2ª ad omnes ejus effectus. Probat 1º Auth. ex Ysaiæ 26: omnia opera nostra operatus es nobis Deus: Insuper et Joannes 5º: Pater meus usque modo operatur, et ego operor: insuper quæ hoc habet Augustinus ep. 146: quomodo etiam negare præsumimus Deum etiam nunc operari cuncta, quæ fiunt, cum Dominus dicat Pater meus usque modo operatur &. Ex quibus, et aliis videndis, si placet, apud Emin. Aquinatem abunde probatur Assertio nostra. Et quia Durandus, ejusque sequaces testimonia ista de concursu mediato explicant, minus recte procedunt, 1º; quia, ut notat Exim. Doctor, doctrina ista omnia concursus probet, ut Deus dicitur creator omnium; id ad mediatum concursum constat; at hoc divinum è: ergo et solutio. 2º: quælibet creatura habet immediatam dependentiam a Deo; sed Deus immediate causat, quod ab ipso immediate dependet: ergo P. maj.: dependentia a Deo est intrinseca creaturæ essentialiter, cum sit ens ab alio; sed nihil immediatius, quam essentiale: ergo

Prob.r insuper Assertio nostra ratione: conservatio juxta communem effectus è continuata productio; sed Deus immediate conservat omnes effectus creatos: ergo P. min.: taliter Deus effectus omnes creatos conservat, ut possit illos in nihilum redigere; sed annihilatio non nisi per immediatam suspensionem concursus conservativi fieri potest: ergo talis immediata conservatio datur. P. min.: annihilatio nequit fieri per actionem primario tendentem in non esse rei; quia nemo tendens in malum operatur; nec per product. formæ oppositæ præexistentis; tum, quia foret corruptio; tum quia plura carent forma opposita, ut Angeli et anima rationalis; tum quia possunt omnia creata destrui aliis non productis: ergo debet fieri per suspensionem concursus conservativi.

Confirmatur: omnes causæ 2æ, quia sunt creaturæ immediate dependent a Deo in esse, et conservari, ut negare nequeunt Adversarii; sed ut causant, sunt creaturæ: ergo 2º: Deus in causa 2ª, et earum effectus habet effectivum

dominiy, quo mag cogitari ngt, sed si jmediate n. concurrit ad illum effectum, simile dominium ngr libre. g°. P. mi: si Deus jmediate n. concurrit ad effectum causarum 2arum, effectus isti subterfugiunt dominium Dei saltim, j act. illa jmediata, qua causantur; nihil enim ē sub subjecte illius, a quo n. dependet; g°. Hoc ratiocinio exclusa manet durandi sentio, qua jtendit salvare dominium Dei, ex hoc, q°. causæ 2æ operentur virtute separata a Deo j illius product.

Solvuntur Argª. sect. 3ª

Arg. 1°: causa obtinens totam affectionem effectus, pōt ipsum se sola producere. sed causa creata totam effectus creati obtinet affectionem. g°. = Dfª. potuit Deus afferre creaturis virtutem ad producendum effectum absq. ejus jmediato concursu. g°. de facto eis similem contulit virtutem = Ad argum dist. maj: causa obtinens totam affectionem effectus sub omni ratione, pōt ipsum se sola producere, conc. obtinens tantum sub ratione particulari, neg. maj, et sic dist. min. cons. Igitur causa 2ª libr. sufficientem virtutem ad producendum effectum sub ratione specifica, et gratia talis causæ, n. vero ad illum producendum sub ratione analissima ratione entis, sub qua correspondet Deo potenti vincere jnfinitam distantiam, quæ jntercedit jnter eē, et n. eē, extrahendo scilicet, effectum ex nihilo ad sinum eē sui. Ad Dfª. dic repugnare ant. tam ex pte Dei, q°. ex pte creaturæ; quia nec Deus pōt afferre creaturis, g°. ē peculiare sui, nec creatura, cum sit finita similem affectionem propriam Dei libre pōt.

Dices: ratio entis reperta j effectu n. ē analissima, sed particularis talis effectus: g°. n. ē, cur causa 2ª effectum adhuc sub illa ratione n. possit producere. = Distin. ant. n. ē analissima ex pte rationis quæ, conc. ant. ex pte rationis sub qua, neg. ant, et cons. In effectu creato nulla ē ratio entis j universali, sed ē contracta, et sic producitur quasi identice à creatura, verum dum ordinatur ex pte rationis sub qua, quatenus scilicet, explicat eē communem ad oēm effectum, sic solus ē producibilis à Deo.

Arg. 2°: Deus n. concurrit ad effectum creaturæ, nec ut causa totalis, nec ut partialis: g°. nullo modo. P. ant: si Deus concurreret, ut causa totalis, creatura n. concurreret. Aliunde, si concurreret ut causa partialis, jmperfecte concurreret, q°. dici ngt. g°. = Deus concurrit ut causa totalis; quia n. repugnat, g°. plures causæ totales concurrant ad eundem effectum sub diversa ratione: Deus g°. totum effectum producit sub analissima ratione entis, et ulterius idem effectus totaliter producitur a creatura sub detracta ratione. Unde hoō pōt a Deo produci sub ratione entis, et ab alio hoīe sub ratione hoīs.

Instans: ngt Deus hoīem totaliter producere, et illum n. producere ratione hoīs: g°. nihil ē, g°. ab hoīe procedum sub ratione entis, sed etiā sub ratione hoīs: g°. nihil ē, g°. ab hoīe producatur. Neg. ant; hic enim fit transitus de sensu specificativo ad reduplicativum. Igitur totus hoō producitur a Deo, sed n. ideo sub ratione hoīs; quia ut totus effectus, ejus felicitates producantur a Deo, n. exigitur,

q̄d attingantur sub determinatis rationibus, sed sufficit attingi sub una ratione entis, ut patet in actu supernaturali qui adequate producitur a Deo, quin ab ipso proveniat sub ratione vitalis, sub qua provenit a principio movente et illo.

Arg. 3°: Deus n. concurrit immediate ad effectum creatum eadem actione qua creatura; haec enim actio non potest provenire a duplici ente completo, et diversis virtutibus; aliunde nec diversa actione: tum quia diversa actio diversum etiam exposcit effectum; tum quia, cum quaelibet earum esset completa, una superflueret. Communis solutio est, q̄d Deus et creatura operantur eadem actione, quae ut provenit a creatura, dicitur causalitas, et ut a Deo, concursus simultaneus; nihil enim prohibet, q̄d causae subordinatae eadem actione operentur, ut ait D. Thom. 1 parte, q. 15 et haec verba: una actio n. procedit a duobus agentibus, sed nihil prohibet, q̄d una, et eadem actio procedat a primo, et 2° agente. Ergo habes solutionem sufficientem.

Arg. ultimo: si Deus concurreret ad omnes effectus creatos immediate, concurreret ad peccatum; hoc est absurdum: q. Argum. hoc difficultatem tangit a Theologis latissime examinatam; pro nunc q̄d dicimus, in actu peccati, et esse entitatem phisicam illius, quae bona phisice est, et esse malitiam consistentem in deformitate cum lege, et privationem rectitudinis debitae. 1° sensu provenit a voluntate, tamquam a causa efficiente: 2° sensu nullam habet causam efficientem, sed potius deficientem; unde cum illius malitia n. efficiatur, nec a Deo efficitur: Audite q̄d Pater Anselmus, qui lib. de concordia grat. cum libero arbitrio, inquirens, quomodo peccata sint? haec habet: omnis qualitas, omnis actio, et quidquid habet aliquam essentiam, a Deo est: facit igitur Deus omnia quae justa, et injusta voluntate fiunt, id est bona opera, et mala; in bonis quidem facit, q̄d sint, et q̄d bona sint, in malis autem facit, q̄d sint, sed n. q̄d mala sint.

Quid sentiendum circa phisicam predeterminationem?

Expositio Concursus previi Dei ad Causas 2as, Sect. 1a

En marcis quos 160 ab hinc annos ~~est~~ intellectualibus viri animam prebuit inter Thomistas ex una parte, et Recentiores complures ex alia. ~~[illegible]~~ adeo enim ex utraque parte exarserunt pugnae ut in Capitulo generali Dominicanorum Neapoli habito anno 1600. statutum fuerit, Magistrum Thomam Lemos (Arvadaniam [illegible]) Romam tendere pro sustinenda Thomistarum Doctrina in materia gratiae circa concordiam illius cum libero arbitrio contra varias Patris Moline opiniones. Ibi enim Pater Valentia Jesuita suorum partes substinuit; et quo ritum duxerunt Disputationes illas celebres in Congregationibus de Auxiliis habitas Coram Clem. 8, et postea Paulo quinto.

Quidquid ergo de hoc sit cum materia hujus latius, et opportunius in Theologia Controversatur ~~[illegible]~~, solum mihi in animo est vobis utriusque partis sententias, et precipuas rationes exponere, stando tandem Thomistarum opinioni ut pote pro parte fabenti provido operandi Dei modo, necnon et perfectae Caeaturarum subjectioni, quae sine phisica predeterminatione, nullo modo constaret.

Pro quo ergo intelligentia supponimus 1° Concursum simultaneum Dei cum causa 2a. ad omnes effectus. Nunc autem de Concursu proprio quo Deus prædeterminat Creaturas ad operandum agere est. Igitur Concursus hic varie a thomistis explicatur. Alij per illum intelligunt quandam fluidam qualitatem, quæ quasi supponat existens in Causa 2a. hanc aplicat ut producat effectum determinatum. Alij dicunt esse ipsam actionem immanentem Dei, qua Causa 2a efficaciter movetur ad operandum. Alij demum concursum istum proprium esse ipsum Concursum simultaneum, non ut simultaneum, sed prout prioritate naturæ præcedit aplicando, et physice determinando Causam 2m. ad operandum.

Proponuntur Rationes Prædeterminantium

Sect. 2a.

Primum fundamentum: Quia ab indifferenti ut indifferenti nullus oritur effectus determinatus; sed Causa 2a. est indifferens: igitur ut effectum determinatum producat exigit præmoveri a Deo per Concursum prævium, seu physicam prædeterminationem. = Ad hoc dicunt contrarij hoc verum esse de indifferenti passive, qualis est materia, non vero de indifferenti active. sed contra est: Nam D. Th. proloquium hoc intelligit de voluntate: at voluntas non est indifferens passive. ergo.

2 fundamentum: Deus quia est primum agens, et primum esse, et agit prævie ad omnes Creaturas: ergo quia est primum liberum, primo determinat omnes actiones liberas: Dicunt contrarij: ad rationem primi liberi sufficere actiones determinare per propriam virtutem, ad differentiam 2i liberi actiones determinantis per virtutem acceptam a 1° libero. At Deus est 1um liberum non quia primo determinet actiones Creaturæ, sed quia propriam, et nativam habet libertatem. et similiter Creatura est 2m liberum non quia prius a Deo determinetur, sed quia ab ipso accipit suam libertatem. Ad hoc hi inferunt Antiprædeterminantes: Ergo 2m liberum se ipsum determinat: non ergo hoc dicitur motum a Deo tanquam a primo determinante; et quomodo Deus est primum liberum.

3 fundamentum: Si Deus liberas actiones Creaturæ non determinat, concurrit ad eas determinatus a Creatura: igitur non liberæ sed necessario concurrit. ad hoc Antiprædeterminantes. Creatura non determinat Deum absolute; sed ex supposito quod Deus decreverit præstare Concursum ad quaslibet operationes: ex quo sequitur solum, quod Deus Concurrat necessario necessitate consequenti, non vero antecedenti ejus liberum decretum. Unde pro signo illo quo Creatura se determinat ad agendum, concipitur quasi Deum determinare, ut secum operetur quin hoc obstet ut Deus liberæ cum illa concurrat, et eo quod intelligatur antecedenter determinatus per illud decretum quo ab æterno decrevit cum creatura concurrere = Ad loca D. thomæ, quamvis plura, et satis expressa adsedeant contrarij, intellenda esse de motione, et aplicatione indistincta ab ipso concursu simultaneo Dei, et a toto actu 1° causæ creatæ deoque prædeterminatione hanc tamquam libertati creatæ inimicam aspiciunt, usque dum prædeterminantes nomina ista physica Prædeterminatio, physica Præmotio in D. Thoma ostendant.

Proponuntur Rationes Anti-Prædeterminantium

Sect. 3a.

~~Pro notanda intelligentia rata, earum triplicem deterari adaponendum~~

Physica Prædeterminatio destruit libertatem creatam: ergo statuenda non est. Probatur antecedens: voluntas a Deo physice prædeterminata ad amorem verbi gratia non operabitur amorem libere: ergo. Probatur antecedens: voluntas non operatur libere, nisi operetur cum expedita potestate non operandi; sed physice prædeterminata ad amorem a Deo non operatur cum expedita potestate non operandi; posita enim physica Prædeterminatione non potest non

operari, ut oēs aiunt: ergo. = Pro solone hujus argumti plura notant Thomistae, et 1°. sem actu libera voluntatis creatae n̄ solum à duplici causa pendere, sed etiā à duplici dominio duplicis agentis Dei, scilicet, et Creaturae: unde carentia actus liberi ex utriusq.[c] dominio poni debet; à Deo, tamquā à causa 1a. sibi subordante 2am. in actuali exercicio omitendi prædictum actum; et à Creatura, tamquā causa subiecta dominio Dei: ex quo inferunt, q̄d ad ponendū actum liberū præcedere debet physica Prædetermatio illū subiiciens Dei dominio: ad omissionē vero præcedit ratio Prædeteronis, consistens in eo q̄d Deus n̄ applicet Creaturā ad agendum; ex quo infertur 2°. q̄d ut Creatura libere possit ponere actum et eius omissionem n̄ requiritur potestas ad ponendam existiā, et n̄ existiā Prædeteronis; hoc enī esset [illegible] um Creaturis subordari. Inferunt 3°. q̄d, ut voluntas possit ponere carentiā actus in sensu diviso à prædetone, n̄ est necesse, q̄d possit prædeteronē vitare; sed sufit potestas ponendi carentiā actus et prout subordata Deo nollenti eam prædetare ad actum.

His intellectis ad argumtū ratio antithesis Thomistae sequenter maiorē: voluntas n̄ operatur libere libertate anti [nego; secūdo], libertate consequenti, [illegible] et sic intellectis ceteris probonibus negant argumtū. Igitur aiunt, licet physica Prædetermatio ad amorē eius carentiā consequenter impediat, n̄ tamen impedit potestatē ad illam, quatenus voluntas illā ponere ut subordata Deo nollenti prædetermari ad amorē. Huius rondey eo asumunt Thomistae, q̄d physica prædetermatio n̄ se teneat ex parte actus 1i., et veluti destruens potentiā ad utrumlibet; sed ex parte actus 2i., tamquā quid aplicans voluntatē ad operandū, ut sic tollat eius suspensionem, illam subiiciendo Deo tali operoni

2a. Ratio: Liquor Causa necessaria ut ignis vg. adveniantibus omnibus requisitis, nequit n̄ operari: ergo supposita decreto physicus Dei. Ad hoc Dicunt ~~Thomistae~~, quod causa necessaria nequit n̄ operari positis omnibus requisitis, verum talitera ut subordinetur Deo in tali operat quo causa in evitabili è decreto physico Dei.

Quaer. 2ª Num Subst.ª Creata sit Virtus Immed.de operativa alterius Subst.e? Explicatur sensus quaestionis; praemittiturque notio Causae Instrumentalis, et Respectiva Sent.a Sect. 1ª

Supponimus causam creatam vere aliquid efficere virtute propria, nec solum aliquid accidentale, sed etiam substantiale; ex quo petit nomen, et munus causae efficientis non solis accidentibus, sed etiam, et praecipue substantiis convenire: verissime quippe dicimus, Solem illuminare, ignem comburere &c: inquirimus ergo in quo consistat vis ista efficiendi; utrum in solis accidentibus, an etiam in substantiis ipsis. pro qua nota quod nomine virtutis activae intelligitur id, à quo immediate oritur actio: pro quo prae oculis habendum est, in quolibet agente duo esse agendi principia, scilicet, quod, et quo. Principium quod dicitur illud, cui praecipue attribuitur operatio, videlicet Persona, vel Suppositum juxta illud actiones sunt suppositorum. Principium quo dicitur illud, quo agit ut virtus alicujus suppositi: et hoc principium solet subdividi, maxime apud thomistas in principium quo immediatum, et in principium quo mediatum, et radicale: vel aliis terminis in principium quo per modum virtutis immediate influentis, et principium quo per modum radicis, à qua virtus emanat.

2º advertere, causam efficientem dividi in principalem, et instrumentalem. 1ª est, quae virtute et nomine proprio operatur, ut Artifex domum. 2ª quae virtute, et alterius nomine, à quo movetur, agit, ut serra, malleus &c. Interdum causa instrumentalis solet accipi, quamvis lato modo pro omni eo, quod subordinatur alteri in aliqua operatione; et in hoc sensu causa 2ª etiam principalis, pluries nominatur à D. Thoma causa instrumentalis. Ubi notandum est, quod apud thomistas duplex genus causae instrumentalis, seu duae classes instrumentorum distinguuntur: alia namque instrumenta sunt stricte talia, et in ipsis tota activitas et virtus est per motionem causae principalis; et haec instrumenta vocantur mortua apud ipsos: hujusmodi sunt in artificialibus Cultellus, serra &c; et in spiritualibus Sacramenta respectu Gratiae, quam causant. Alia vero instrumenta appellant viva: et ut ipsi cogitant, sunt formae aliquae accidentales de praedicamento qualitatis, quas natura fecit substantialibus, veluti pedisequas ad exequenda mandata, seu ut immediatum principium agendi adsumpsit. Praeterea instrumentum vivum appellatur ab ipsis instrumentum quod; instrumentum vero mortuum instrumentum quo.

Consequenter ad haec principia aiunt, quod licet substantia sit principium quo radicale operationis, quemadmodum radix Arborum dicitur fructifera, non quia fructus ex ipsa immediate educet, sed mediis ramis, et surculis ex se pullulantibus; nullo vero modo est principium quo immediatum suorum effectuum substantialium; sed virtus haec immediata est accidens datum a substantia. Unde juxta ipsos, licet anima rationalis v.g. in corpore sit principium omnium actionum, seu motuum vitalium, ut nutritionis, accretionis, alterationis, intellectionis, volitionis &c. non nullum horum effectuum immediate perficit, sed mediis potentiis destinatis a natura singulis motibus, et animae rationali veluti famulae deservientibus, ut potentia nutritiva, augmentativa, alterativa, intellectiva, et volitiva. 2ª sententia est Scoti cum AA.bus, qui omnes agnoscunt in substantia virtutem immediate per se operativam; unde aiunt non solum esse principium quod, et quo radicale, sed etiam principium quo effectuum substantialium, et accidentalium. Explicite AA.bus alii accedunt, alii negant substantiam ab accidentibus juvari ad productionem alterius substantiae; de quo in fine quaestionis. Nunc autem sit

Assertio 3tia Sec. 2a

Subst.ia creata per se immediate producit effum substialem, atq. adeo se se ē prius quo proxime operibum. Assertio haec 1o pranda venit ex D. Thā 3.o cl. Gentes cap. 69 ubi
" si agere sequitur ad eē in actu, inconveniens ē, qd actus perfior actione destituatur
" perfior autem actus ē fra substialis, quam accidalis; si igitur accidales fræ, quæ sunt
" in rebus corporalibus hent proprias actiones, multo magis fra substialis het aliquam
" pra actionē; ñ ē autē huiusmodi actio disponere matam, qā hoc fit p alterationem
" ad quā sufficiunt fræ accidales: igitur fra generantis ē prium actionis, ut fra substialis introducatur. Ex quo sequitur, fram substialem iuxta D. Tham media sua actione tamquā pra causalitē effum substialem producere: go immediate. Pēt hoc ratione qā quidquid fit propria actione fit immediate ab illo, cuius ē actio; sed actio ē pra subst.iæ: go.

Vrgetur ex priali Thomisticū fundamento: iuxta D. Thā illius ē operari, cuius ē esse in actu; sed opposito substantiali oppetit esse in actu per se immed. go et operari immed. per se. [illegible] durant. verum si deinde neges: q.a cum operari sit accidens debet esse a principio accidentali, minimè a pora operatiba, quæ subsequitur ad esse et progrediens, et quid fiunt; ni illa probo: q.a plura sunt quæ sequuntur ad subst.e, et esse et ni ideo accida sunt: similia sunt subtantia accidentibus, subsistere, et existere, esse ad aliud &c quæ omnia sequuntur ad esse substantiale oppositum oppositum essentiali; et tamen nullum de dictis ē principium accidens, sed logicum tantū: go. dicendum de virtute operativa. 2o: Licet virtus operativa sequatur ad esse tum ut gaudet sit substantiæ substā, quæ operari, ñ ideo sequitur operationem ñ esse immediate a subst.a: go. P. sequitur: Licet effus substantialis sequatur ad mag. ad dispositionem provenientem dumm ab agente ñ ideo sequitur ñ esse immē ab Agte. go.

Prob. 2o ex lumine ratione Durandi, et Scotica: Cuicumque effectui producti debet assignari causa immeda, et adeqa productiva illius; sed talis ñ ē accidens: go immē ē subst.a. Pmi: Causa imma, et productiva effecti debet esse precontentiva illius; sed ita ñ ē accidens respectu effectus substantialis: go. maj. datur: nemo enim dat quod ñ habet. minor patet; nam alioquin aliquod esse substantiale reciperet ducere ab accid.ti, quod ē impossibile: verū resolutā. — Variis solutionibus occurrunt Thomistæ huic rationi sequentiæ go respondent aliam esse causam principalem, aliam instrumentalem: primam continere principaliter perfectionem effectus; 2am vero solum instrumentaliter, et in virtute causæ principalis. Ita igitur accidens continet effum substantialem minimè in virtute substantiæ, cujus ē virtus instrumentalis tanquam quæ eorum instrumentum quod gdo et se et principium actionis, ita ut in se virtutem habeat subordinatam principali virtuti, et causæ. Atque adeo cum accidens hic, nimirum pora operativa ita sit juncta subs ut ab illa dimanet tanquam virtus activa a sua radice, ideo exercit activitatem illius, et se extendit ad productionem effus altioris ordinis: quamdiu patet nexum quod sit, vel ñ sit imperfectionis; qa non debet attendi ad imperfectionem, sed ad hoc q. sit instrumentum nate institutum a natura ut serviat subs., quæ qa ñ gaudet immē operari ob suam infra grada, eget accid.ti, ut medio illo operetur.

Ad hoc ē tornus Doct.s summa, quæ gdo difficultati nova, ñ occurrit: gnino illi succumbit: qa demonstro: Accidens esse causam instrumentalem subst. ad aliud producendo ñ ē participare aliquam virtutem a subs., sed sua virtute instrumentali influere immē in subst.a: sed illa virtus instrum. accidentis refore accidentali impossibile ē ad influendum in subst.a, [illegible] qa perfectioni ē naturæ: go. — Dicunt thomi. accidens esse instrumentum natale subs. qa virtutem habet a radice activa a qua dimanat, illud habet inconvenientis, ac supra qa impossibile judico, nam [illegible] omnino providum assignare subs.

intrinsece inutile ad suos effectus producendos. Quis enim considerat pueros alligere, ut portaret pondus excedens suam activitatem? quis ergo substantia hoc committeret accidenti? Productio enim effectus substantiali ponderi est omnino superans activitatem accidentis sive illud diverse secundum entitatem, sive ut instrumentum substantiae. Rursus: dimanatio accidentis a radice substantiali communicat accidenti aliquam virtutem sicut radix ramis, vel non? si hoc secundum: ergo dimanatio parum interest, quia non extrahit accidens a sua natura: si primum: quaero: illa virtus est substantialis, aut accidentalis? si secundum, aliquo ut supra: si primum: ergo mediante virtute substantiali operatur accidens ac proinde virtus illa erit immediate operativa, quod intendimus.

Solvuntur Argumenta S. Th.

Plura D. Th. loca adducunt Thomistae, ex quibus aliqua apponam ut ex eorum solutione caetera intelligantur. Adducunt primo ipsum S. in quaestionibus lib. 1. dist. 8 q. 4 art. 2. Deus solus est qui non agit per potentiam mediam differentem a sua substantia; in omnibus autem aliis operatio est accidens; et ideo oportet quod proximum principium operationis sit accidens = 2°, eodem loco: videmus autem, in corporibus quod forma substantialis ignis nullam operationem habet nisi mediantibus qualitatibus activis, et passivis quae sunt quasi virtutes et potentiae ipsius = 3°, 1 p. q. 54. a. 3. in corpore. Nec in Angelo, nec in aliqua creatura virtus, et potentia operativa est idem quod sua essentia. 4° 1 p. q. 77 a. 1 ad 4. Dicendum quod hoc ipsum quod forma accidentalis est actionis principium, habet a forma substantiali; et ideo forma substantialis est primum actionis principium, sed non proximum.

ut propria D. Th. verba opponamus hisque et aliis testimoniis occurramus, audiet S. D. in solutione ad 5 arg. q. 77) 1. p. erat enim argumentum: Quod non est de essentia rei est accidens; si ergo potentia animae est praeter essentiam rei, sequitur quod sit accidens. Cui ita respondet: Dicendum quod si accidens accipiatur secundum quod dividitur contra substantiam, sic nihil potest esse medium inter substantiam, et accidens, quia dividuntur secundum affirmationem, et negationem, scilicet secundum esse in subjecto, et non esse in subjecto: et hoc modo cum potentia animae non sit eius essentia, oportet quod sit accidens, et est in 2a specie qualitatis. Si vero accipiatur accidens secundum quod ponitur unum quinque universalium sic aliquod est medium inter substantiam, et accidens, quia ad substantiam pertinet quidquid est essentiale rei; non autem quidquid est extra essentiam potest sic dici accidens, sed solum id quod non causatur ex principiis essentialibus rei. Proprium autem non est de essentia rei, sed ex principiis essentialibus causatur, unde medium est inter substantiam, et accidens; et hoc modo potentiae animae possunt dici medium inter substantiam et accidens, quasi proprietates animae naturales.

En quomodo D. Th. distinguit duplex accidens, aliud phisicum pertinens ad praedicamentum qualitatis, et aliud logicum pertinens ad 5 praedicabile quinta dicitur de substantia existens in suo esse essentiali et metaphysico sicut dicitur de essentia relatio de substantia &. Ex his ad 1m testimonium dic D. Th. solum significare per illud, operationes creatas distingui a principiis a quibus fluunt, ex eo quod aliquam mutationem inducunt in illa, quod quidem non accidit in Deo: et cum actiones distinguantur a principiis more accidentis inde infert S. D. quod proximum principium illarum est accidens; id est, quod hoc quod est operari, sive esse proximum principium operationis non attinet ad essentiam rei; ex quo in summa infertur pro multis aliis, principiis proximum operationis, scilicet potentiam esse quiddam accidens non phisicum, sed logicum.

Ad 2m dic inferri quidem ex illo quod igni non potest aliam producere, quin praecedant dispositiones, quibus materia dum ad praeparatur ad introductionem formae producendae, quae dispositiones causantur a calore, non quod calor proprie sit potentia, et virtus ab igne distincta, sed quia apprehenditur quasi esset virtus dicta; quod provenit ex eo quod cum iam existant aliqui gradus caloris, non intelligimus ignem usque dum adsit maxima copia caloris, cum tamen secundum proportionem caloris, igni detur; ideo dici potest quod ubi minimus adest calor, adest ignis remissus, et ubi maximus calor, ignis intensus.

Ad 3 dico prius operibus Angeli non esse idem quod sua esse generis Angeli non distinguitur metaphysice cum quo optime stat subst., seu esse Angeli immediate operari. = Ad 1m dico Angeli principium ... duplex Principium unum actionis accidentalis, qua producuntur dispositiones ad generationem substantialem aliud actionis substantialis, qua producitur effectus substantialis; unde cum in ordine naturae prius sint dispositiones, quam forma substantialis, prius operatur potentia accidentalis pertinens ad praedicamentum qualitatis, suas dispositiones, quam potentia substantialis effectum substantialem; propterea dixit D. Th. potentiam substantialem esse primum, et non proximum principium, quo prius operatur potentia accidentalis; quam subst.
unde quia subst. ... non est principium proximum ... sed bene non requirit operatio ... ob ...

Arguunt 2°: potentia immediate operativa respicit immediate operationem; sed substantia non respicit immediate operationem: ergo. Probatur minor: quod respicit immediate existentiam, nequit respicere immediate operationem; sed substantia respicit immediate existentiam; substantia enim est propter se, ait prologuium; ergo. = Arguitur 1°: potentia immediate operativa specificatur ab operatione; sed substantia nequit specificari ab operatione cum operatio sit accidens, quod ut pote imperfectius nequit perfectius specificare: ergo. Major patet ex alio prologuio nempe potentia specificatur ab actu circa quem versatur. = Confirmatur 2. Actus et potentia debent esse in eodem genere, ut est adagium apud Philosophos; sed operatio est accidens, ergo actus potentiae operativae ... nequit esse substantia.

Multipliciter haec patitur Argumentum cum confirmatione. In primis enim aufert ab omni substantia et accidenti rationem ... cum neutrum primo respiciant operationem; quidquid sit esse quam operari. Deinde: Ita ... 3°. ... operativa specificatur a passione quae est imperfectior ipsa. 4°. logica specificatur ab ente rationis robur ... quod supponit ... ... ad ... ... et ... ... quod ... dici falsum reperitur.

Nihilominus admissa pro nunc distinctione reali esse ab essentia respondeo ad argumentum distinguo majorem, et minorem; si substantia ut substantia sive ea non respicit immediate operationem concedo minorem; substantia ut natura nego minorem et consequentiam. Ad probationem concedo majorem, et distinguo minorem: sed substantia ut substantia, sive essentia respicit immediate existentiam concedo minorem, substantia ut natura nego minorem, et sic intellecto primo illo prologuio, nego consequentiam. Dicimus ergo, quod in substantia immediate operativa duplex distinguitur respectus, et substantiae scilicet, seu essentiae et naturae. Per 1um immediate respicit existentiam, tamquam actum, a quo constituitur in exercitio essendi: huic sequitur respectus naturae, qua operari sequitur ad esse; et per hunc respectum respicit immediate operationem. Ad 1am ... ... sed dices: substantia adhuc sub ratione naturae nequit esse propter operationem: ergo non ... dicta. ... ... substantia adhuc sub respectu naturae nequit esse propter accidens: ergo. = Nego 1 antecedens, et distinguo 2: nequit esse propter accidens tamquam propter finem quo nego antecedens; tamquam propter finem cui concedo antecedens. Igitur substantia non est propter operationem ita ut hanc mandat propter se, sed ipsa substantia est finis cui operatio destinatur ut pote qua exequitur perfectiones se diffundendi, aut producendi effectum substantialem.

Ad 1m Confirmationem Distinguo majorem: potentia bene operativa specificatur intrinsice ab operatione nego; extrinsice concedo majorem, et sic distincta minori cum mediante probatione nego consequentiam, quam distinctionem et ... quo ... ... explicabimus. Actus ergo non est specificativus intrinsecus potentiae, nec specificativus in differentia specifica, vel etiam physica, ... specificativus constituatur distinctiva potentia, vel saltem illud cum ista distinctiva ... ... atque adeo tale specificativum est indistinctum adequate vel saltem inadequate a potentia. Actus ergo seu actio ... est specificativus extrinsecus, et requisitivus, generis scilicet ex indole actus dispositivae ... et naturae potentiae. Nihil autem obstat quod hujusmodi specificatio dominatur substantiis ab accidenti, maxime cum operatio ipsa sit transitiva ad effectum substantialem.

Sed replicabis: operatio intra ... ... : ergo et intra illas specificat. Probatur antecedens: ... est actus ultimus potentiae operativae: ergo ... parte a ... substantialis, quae ideo dicitur substantiae ... ... esse talis, ... est actus ultimus illius. = Distinguo antecedens: distinctum intrinsice ... nego antecedens, ... concedo antecedens et nego consequentiam eodem sensu. Ad probationem ... antecedens, nego consequentiam et ... ... Substantia

... substantia ... ... illud ... ...

inq distinuit intrinsece indistatibe subst^a^ in ese suppositi; operatio vo cq supponat potentiam operatibam, tantum exerit munus Conotati extrinseci, ut ex operatiba denominetur operans.

Ad 2^m^ oppm^m^ dicimus quod pot^a^, et actus in linea Causę intrinsecę entis substantialis, scilicet materia, et forma, debent esse in eodē genere substantię, q^a^ constituunt intrinsece unam speciem entis substantialis. Pot^a^ vo, et actus de linea Causę efficientis de quibus nunc, ni requiruntur esse sub eodē genere ob oppositam rationę. et si solutioni huic ni acquiescit thom^s^, quomodo eius^a^, qui in pluribus cum sint^a^ est accidens, erit actus subst^s^? Quomodo opponitur esse sure substantiam accidentalis? in qa universaliter accipiendus e axioma illud.

Supersunt nobis objiciunt dua alia axiomata quorū 1^m^ e: Actu i melior, ac prior quā pot^a^: go pot^a^ operatiba ni potest esse sub^a^, cuius actu scilicet op^o^ est accidens. = 2^m^: Prius e ese quā operari, cui accidet et illud: prius i ese in ord^e^ ad se, quā in ord^e^ ad operationę: ex quo inferunt q^d^ si sub^a^ esset imm^e^ opba, esset prior, et posterior se ipsa, quod dicendus ni e. = 1^m^ axioma absolute prolatus falsus e; q^a^ unus actus immanens ni e melior pot^a^ intellba: igitur intelligendus e sicut et illud praecedentis paragraphi scilicet de actu supra pot^a^ sba substantiali, et de pot^a^ durante prout at^a^ fuit ma. = 2^m^ veratur in pot^a^ radicali; q^a^ prius i ese quā radicare accidentia. Veratur etiam in pot^a^ operatiba quęcumq; sit, q^a^ cum ese habeat prius esse quā operetur. Prologuimur proceditur de prioritate ni reali s^d^ rationis, q^a^ prius intelligimus ejus ese, quā ese operabam, q^d^ qdq conciperetur necess^o^ pro potentiori ad ese reale; ex quo unice infertur q^d^ res possit cognosci praecisibe ab operatione, et cum ea quatenus illam conotat.

Praeterquam, si talis apud Adversarios robusti sunt Philosophorum prologuia audiantur Nobis ni pauca pro nostra deducione, et 1^m^: unumquodq. operatur 2^m^ quod e in actu; sed sub^a^ e imm^e^ per seipsam ens in actu: go per seipsam imm^e^ operatur. 2^m^: Unumquodque sicut se habet ad ese, ita se habet ad agere, et est D. Th. 3 p. q. 77. a 3. sed ^substantia^ unumquodq. ^ens^ imm^e^ se habet ad ese: go. 3^m^: Propter quod unumquodque tale, et illud magis; sed accidens e imm^e^ operatibum propter sub^a^: go et sub^a^ e magis imm^e^ operatiba. 4^m^: Quo perfectior e actus, eo perfectiorem exigit pot^m^ sed productio sub^s^ ignis e actus perfectior productione caloris; go cq productio caloris exigat totam activitatem caloris potentiis actibus, productio sub^s^ exigit perfectiorem aliq pot^m^ cum pe substantialis. + Omitto alia: nq hec sufficiunt, ne Thomistis sibi de Adagiorum Copia blandiantur.

+ Substantia Dem 5^m^ Propter q^d^ unumquodq. tale et illud magis: s^d^ accidens i imm^e^ opibus propter sub^a^: go magis erit opba sub^a^. mirando Ka

Arg. 3°: sola Causa prima imm^e^ operatur: go nulla e sub^a^ creata imm^e^ opba. Distinguo ans: sola causa prima imm^e^ independenter, cedo ans; imm^e^ et dependenter nego ans, et Conseq^m^. solutio clara e. sicut Dei ese e infinitum et independens, ita ejus virtus operatiba e illimitata, et a nullo dependens. Creat^a^ go e a Deo dependens imm^e^ quod ni tollit ut etiā immed^e^ operetur quin aliq^d^ derogetur Deo, q^a^ ni operatur imm^e^ exclud^o^ Causa efficienti, sed exclud^o^ aliq forma per quā sit: igitur per id ejus, et eodē modo quo immed^e^, imm^e^ et operatur. et argum^m^ contra se facit in fine: quia si Deum habet nulla forma Creata sive sub^a^ sit sive accidens imm^e^ operabitur, q^a^ juxta ipsum hoc solus e proprium Dei.

Arg. 4°: si forma sub^a^ esset imm^e^ opba, illo habens semper esset in actuali exercitio operationis; sed hoc dici nequit: go. P. ma sus: Quia anima e proximus principium vitę, illo habens semper vivit: go. Neg. maj. et dist. sequens ans: quia anima e proximus principium vitę i gen^e^ Causę formalis, cedo ans; i g^e^ Causę effici, neg. ans, et dist. Causa formalis simul unita subjecto nequit ni communicare illi effectus formalis, ut potest ab ipsa indistinctus: causa vo efficiens distinguitur a proprio effectu et oper^e^, atque ideo ab alio quod a subjecto dependet ad operandus actualiter; exigit enim congruas materiae approximationes, alias q^e^ circumstantias^a^ quarum defectu ni semper operatur. Et vita arg^m^ in forma accidentali quā ponunt Adversarii quin illo habens semper operetur.

Arg. 5°: Cadem potentia nequit recipere actus diversos; sed si subst.a esset imm.e operativa, reciperet actus div: go. Ingra parend. 3 mini a quo intellectiones soly, ni vero volitiones et actus alij procedunt. P. mi: si subst.a esset imm.e operativa reciperet operationes, quatenus operativa, et quatenus subst.a reciperet subsistentiam; sed operatio, et subsist.a sunt actus diversi, cum op.o sit de linea accidentis, et subsist.a de linea subst.: go. = Ad Arg. distinguo maj: cadem potentia nequit recipere actus diversos sub diversa ratione nego; cadem ratione, cedo majorem, et sic dist.a min. neg. cons. Anima go quatenus intellectiva recipit intellectionem, et quatenus volitiva volitionem: eodem modo subst.a et Conotat subsistentiam et prout sic constituitur suppositum; et Conotat operationem et prout sic constituitur ; esse naturam, ni quod operatio destruat subst.m naturam sed soly conotatio operationi activae, vel etiam possibili. Nihil go e inconveniens quod idem sub diversis conceptibus diversa recipiat.

Arg. tandem Thomistae varijs experientijs ; quibus clare sibi deprehendere videntur accid.a imm.e operantia subst.e. et 1° Dum ferrum prae nimio calore candens ; proxima a se stupa igne producit, certum (aiunt Thom.) in ferro ni sit forma substantialis ignis, sed tantum accidentalis caloris. 2°: Virtus accidentalis solis ad omnes generat substantiales naturae, imm.e effectus ipsos producit. 3°: si aquae quaedam accidentibus characteristicis vini specierum respondentibus infunderentur, procul dubio talia accidentia formam substantialem vini producerent. 4°: Plura animalia imperfecta generantur ex pluvia ; statte decente, ut sunt Ranae.

Ad 1.m Dico, in candenti ferri poros multas subintrare particulas substantiales ignis, quae in proxima stupa diffusae, ignem producunt. = Ad 2, resp. quod sol ~~maximus inter entia naturalia pyrophilarium,~~ Constat ingenti ignitarum particularum copia, quarum plures ad nos usque perveniunt, valde tamen rarefactae ob nimiam distantiam, ~~et~~ divergentes ob solis rotundam figuram : Nihilominus ni modicam activitatis virtutis habent ad fovenda generationes naturales, maxime plantarum. Metalla etiam solis activitati tribuuntur, sed inrendum ope ignorum subterraneorum conservantur, nisi forte jam a mundi principio omnia compacta sunt. = Ad 3.m dic quod probabiliter ~~negare possumus conversionem aquae in vinum in accidentibus~~ Eucharisticis, ~~etiam com... asserimus illud fieri divina virtute~~. Ad 3 dic absolute falsum esse: Quae enim Causa ibi adesset ad producendum illam conversionem in vinum? Non subst.a vini, nam jam deficit : non etiam accidens : cujus ratio evidentissima ; nam inquiris 1° pro Complemento; Num accid.a saltem partialiter concurrant ad productionem effectus substantialis? ad quod neque resp. Nam subst.a soly exigit concursum ad productionem effectus quae ni continet, et ad quae sufficientem ni habet virtutem : sed subst.a sola continet, et habet virtutem sufficientem ad effectum substantialem producendum: go.

Arg. 2: Num aliqui effectus accidentales imm.e producantur a subst.a? Thomistae consequenter ad dicta partem negative respondent, unde evenit ut passim facultates accidentales imm.e operatibus in infinitum multiplicent. Pro resolutione go notandum e quod in praesenti inquirimus de accidentibus tam propriis, quam Communibus : In igne v.g. Calor in vulgo scholarum reputatur proprietas physica ejus, seu accidens proprium physice distinctum ab igne; ~~calor~~ Color vero accidens commune. De utroque disputatur, quae Causa imm.e illa producat?

Dico 1° quod Causa imm.e productiva eius, producit etiam ejus proprietates. Probatur primum ex Comm. proloq. Qui dat formam, dat consequentia ad formam : go. 2°: Proprietates solum sunt virtutes illius naturae a qua habent esse ; sed sunt virtutes naturae substantialis: go habent esse a virtute substantiali. 3°: frigiditas v.g. de novo adveniens aquae calidae e proprietas aquae ; sed illa imm.e emittitur a subst.a aquae: go. Minor patet; non enim e assignabilis alia Causa frigiditatis nisi subst.a aquae ; si enim alia esset, esset alia frigiditas ; sed hujus nulla, quia ibi ni adest: go.

Plantarum + quae ab ipsis terrae visceribus exoriuntur tamquam a causa principali, ut patet ex illo Gen. 1 Germinet terra herbam virentem, et fructum faciens &c. Metalla &c.

Ita Thomistae accidens sine ordinatione ad substantiam nihil operatur : go cum deficiat jam vini subst.a nullo pacto potest accid.a quidquam illam in vinum convertere : Hinc Nec divina virtute ; cum nulla necessitas Deo incumbat super naturaliter operandi : et si operaretur, ipso facto desineret accid.a non esse imm.e bus imm.ediate operatibus.

inquires &c.

Dico 2°: Accid.ª Communia ut Color, odor, sapor, aliæq. affectiones corporis non proprie Causantur, sed resultant ex positione corporis ipsa subjecti. fortasse vero omnia accid.ª materialia indistincta sunt a quantitate, et in hoc sensu ex positione quantitatis resultant eo modo quo posito fundam.^to et termino resultat relatio; et quidem accid.ª omnia materialia in pura relatione consistere vna excepta quantitate, valde mihi probabile videtur; at vero hoc stabilire non ad præsens attinet, sed ubi de quibusdam in particulari agamus.

Disputatio 5.ª de Causa Finali

Cujus Quidditas et divisio exponitur

Nomen *finis* per translationem adaptatum est illi rei propter quam agens naturale operatur; vnde sic ab Arist.^e deffinitur: *Id cujus gratia aliquid fit.* Dividitur primo in finem vltimum, et non vltimum, seu intermedium. finis vltimus est qui ad vlteriorem finem non ordinatur: non vltimus est qui ad alium ordinatur. 2° dividitur in finem *cui*, in finem *cujus gratia*, in finem *quo*, in finem *operis*, in finem *operantis*. finis *cui* est subjectum cui volumus bonum. finis Cujus gratia est illud cujus amore appetuntur Cætera. finis *quo* est actio qua bonum intentum assequimur. finis *operis* est ad quem opus ordinatur ex natura sua. finis operantis est ad quem opus ex prava, vel recta operantis intentione ordinatur.

Dubitarunt ergo Aliqui Num finis sit Causa realis? ed eo ducti, quod causa non existens nequit esse realis: vnde cum finis non causet nisi vt apprehensus, videtur non esse proprie Causam realem. verum pars affirmativa adeo clara Doctori apparuit, vt nullum præter finem, Causam realem existimet: et merito: Cum finis sit veluti punctum a quo causarum Circulatio incipit, et in quo finitur: et quia vt apprehensus, sub qua rat.^e Causat, non existat physice, existit tamen intentionaliter mobendo voluntatem ad ejus prosequutionem, quod sufficit vt sit vera Causa realis = Ex quibus infertur quod finis vt sit Causa debet esse bonus, vel saltem vt bonus apprehendi; tum quia *nemo intendens finaliter operatur*; tum quia malum ex omni Capite apprehensum vt tale, nec appetibile est, nec voluntatem in sui amorem allicit. vnde quia finis in rerum malus sit in re, in apprehensione tamen debet vt bonus reputari, et vt talis proponi ab intellectu voluntati, quia hæc non mobetur nisi ad objectum vt Cognitum, juxta illud *nihil volitum, quin præcognitum.*

Cognita ergo ab intellectu bonitate finis, varijs actionibus voluntas finem ipsum prosequitur; vnde similis peragitur ordo. Primo est in voluntate *simplex Complacentia* in bonitate proposita: 2°, *desiderium* et *intentio* finis; seu affectus assequutionis illius per media ad finem conducentia. 3° *consensus*, cui annectitur *deliberatio*, et *consultatio* mediorum. 4°, *ellectio*, *exequutio*, *vsusque* mediorum. 5°, *assequutio*, et *posessio* finis. 6°, fruitio, gaudium, vel quies in fine adepto, et posesso. ~~quanda~~ quam quidem actuum multitudinem, non minus intus dexteritate, quam voluntatis pot.ª, et vi peractam in nobis quotidie experimur, voluntate imperante, et obediente intellectu.

His statutis, Dubitabis 1°: Quænam sit virtus Causativa finis, seu quænam sit ratio formalis finalizandi? Ad quod Rp. Cum Communi sent.ª Contra Capreolum, Soncinum, aliosque antiquos thomistas, esse solam bonitatem finis, apprehensione se habente tantummodo vt Conditione directiva, et vt aplicante bonitatem finis ad mobendam voluntatem, sicut aproximatione aplicatur ignis ad Comburendum. Probatur: Ratio formalis finalizandi est quæ mobet voluntatem ad sui assequutionem, allicit ad aplicationem mediorum, gaudiumque et satietatem sui posesione affert; at totum hoc manifeste Convenit bonitati finis, et non ejus apprehensioni; non enim ægrotus assequi desiderat, allicitur, satiatur ve apprehensione salutis, sed salute apprehensa: ergo.

Oppones: Aliqua voluntas fertur finaliter vt tale; sed in hoc vt tali ratio finalizandi nequit esse bonitas finis, quia non adest: ergo non semper ratio finaliz.^di est bonitas. Probatur major: voluntas quæ appetit suum non esse, fertur finaliter vt tale; sed aliqua voluntas appetit suum non esse, nempe voluntas damnatorum: ergo. Nego majorem: ad Probationem distinguo minorem: voluntas damnatorum appetit suum non esse absolute nego, respective concedo minorem in cujus sensu intelligitur majorem et distinguo.^m Dicimus,

quod ĩ suma damnatorũ miseria, ubi omni spes boni excluditur, appetat voluntas sui n' esse, sed propriũ destructionẽ n' q̃ris absolutẽ, et 2m sic, sed ob conexionẽ quã habet cũ miserrimo statu, a quo separari nequit quin a proprio esse separetur: unde suã destructionẽ appetit sub pr̃e, q̃a vellet adepta, et destructione pr̃rũ suis miseriis separare. Unde in hoc sensu talis n' esse adhuc ẽ bonũ n' fosicibus, cũ hoc funditus ĩ esse, sed negative, quemus ẽ n' esse mali.

Opponẽs 3 thmg 1 8. q. 80 a 2. ad 1m

1: Appetibili convenit per se esse apprehensũ; unde differentiæ apprehensi sunt differentiæ appetibilis, quod convenit generi appetibili, ipsũ q̃ diversificat ẽ ratio formali finalizandi: ergo esse apprehensũ ẽ ratio formali finalizandi. 2o: ex variatione sive conditioni n' variatur effectus, sed ex diversa apprehensione variatur effectus finis: ergo. P. min: eadẽ bonitas apprehensa ut absens causat desideriũ, et ut præsens gaudiũ ergo — 3o: multoties voluntas amplectitur aliquid apprehensum ut bonũ, in re vero malum: ergo tunc saltẽ sola apprehensio erit ratio finalizandi, cũ bonitas n' desit.

Ad primũ dicimus, appetibili qua tale dicere per se, et essentialiter tam bonitatẽ, quã apprehensionẽ, sed primam ut ratione formalem movendi voluntatẽ, secundã vero ut purã conditionem: unde diversitas apprehensionũ tantum arguitur, seu illative, n' vero formaliter ẽ diff.a appetibilis, quemus bonitas diverso modo proposita diversũ excitat affectum. Ad 2m nego minorem. Ad prob. dist. ant: eadem materialiter, concedo; eadẽ formaliter, cũ ĩ esse appetibili, nego suppositum. Cũ bonitas ut præsens, et absens eadẽ sit materialiter, cũ ĩ esse entis n' ẽ eadẽ formaliter et ĩ esse appetibili, q̃ ut dictũ connotat apprehensionẽ, diversimode eiũ allicit voluntatẽ. = Ad 3m nego conseq.m, q̃a tunc causa ratio finalizandi ẽ bonitas, falso tamẽ objecto applicata.

Dubitabis 2o, et præcipue: quænam sit finalizatio, seu causalitas finis? hoc est: quodnam sit exercitum finis, sive id quo finis transit de actu 1. movendi ad finalizandũ seu movendũ in actu 2o? Amplector sententiam prõ Thomas communẽ, et dico: causalitas finis ẽ ipse actus voluntatis, prout provenit motivũ a fine. favet D. Thos q. 22 de verit. art. 2o ubi ait: sicut influere causæ efficientis ẽ agere, ita et influere causæ finalis ẽ appeti, et desiderari: ergo q̃o sic influere causæ efficientis ẽ agere, ita et influere ẽ actus voluntatis: ergo. P. min: influere causæ finalis ẽ ejus causalitas; et desiderari ẽ actus voluntatis: ergo.

Prob. ratione: finalizatio, seu causalitas finis ẽ id, quo finis in actu 2o movet voluntatẽ ad agendũ; sed solo actu voluntatis prout ẽ a fine motiva movet in actu 2o voluntatẽ ad agendũ: ergo. P. min: n' est finis movere in actu 2o voluntatẽ per aliquid præviũ, et distinctũ ab actu voluntatis: ergo solo actu voluntatis. P. ant: tum ex D. Thom. q. 5 de pot.a art. 1o dicente: ubi n' ẽ actio, n' ẽ causalitas finis; sed per præviũ, distinctum ab actu voluntatis, n' ẽ actio: ergo. Tum, quia n' est [illegible], finis movere in actu 2o voluntatẽ, quin voluntas moveatur, et feratur in finẽ; sed voluntas n' movetur, nec fertur in finẽ per aliquid præviũ, et distinctũ ab actu voluntatis, id ẽ, ab amore, sed solũ movetur per amorem ipsum, juxta illud satis laudatũ August.i: amor meus pondus meum, eo feror, quocumque feror.

Sed opponẽs, et difficultas: amor finis ẽ illius effectus; sed causalitas finis n' ẽ illius effectus: ergo amor finis n' ẽ illius causalitas. Resp.: ideo voluntas elicit amorem finis, quia movetur a fine: ergo motio, seu causalitas finis præcedit actum voluntatis: ergo hic n' ẽ illius causalitas. = Resp. 2o: amor finis ẽ causalitas voluntatis: ergo n' ẽ causalitas finis. P. cons.: diversæ causæ nequeunt habere eandẽ causalitatẽ: ergo. = Ad 1m dist. maj: amor finis prout ẽ motivus a fine, nego maj; prout ẽ effectivus a voluntate, ẽ effectus finis, concedo maj, et eodẽ modo dist. min. cum cons. In voluntate duplex conceptus distinguitur: 1us ẽ potentiæ passivæ, seu mobilis, trahibilis, et ab objecto, vel fine; 2us ẽ conceptus potentiæ activæ, et active tendentis in finẽ medio actu ab ipsa elicito. Huic duplici conceptui voluntatis duplex alius correspondet ex parte actus, seu amoris: 1us ẽ conceptus motionis actualis, tractionis, seu actualis ponderis inclinantis voluntatẽ in finẽ, juxta illud August.: amor meus &c.: ubi satis exprimitur passiva voluntatis mobilitas a proprio actu: 2us ẽ conceptus activæ tendentiæ in finẽ. Dicimus ergo eundẽ actum voluntatis sub 1o conceptu esse causalitatẽ finis, sub 2o esse effectum finis, et causalitatẽ voluntatis. Hac doct.a præsenti, et pra, facillime ejus, quæcumque contra veniunt, nostrã doctrinã sonant, concedit.

4
[illegible] dicit: simp[illegible]
[illegible] placentia de[illegible]
[illegible]: conciliũ
[illegible] iudiciũ &
[illegible] eorum ill[illegible]

Ad 1am conseq. dist. ans: ideo voluntas ellicit amorem finis, quia movetur a fine, ly quia denotante praecedentiam realem, neg. ans: ly quia denotante, vel significante prioritatem rationis, conc. ans, et dist. 1am cons: causalitas finis praecedit actum voluntatis praecedentia temporis, neg. cons; praecedentia rationis, conc. cons: et dist. 2am cons: actus voluntatis sub ratione qua est motive a fine, non est huius causalitas, neg. cons; sub ratione qua est ellicitive a voluntate, conc. cons. = Ad 2am conseq. dist. ans cum cons. eodem modo. Ad huius prob. dist. ans: duae causae diversae, et subordinatae nequeunt habere eandem causalitatem, neg. ans; duae causae diversae, et non subordinatae, conc. ans; etenim voluntas subordinatur fini in agendo.

Dices adhuc: omnes conveniunt, causalitatem finis esse quandam motionem moralem, et metaphoricam; sed actus voluntatis, ut amor, non est motio moralis, et metaphorica, sed propria, et phisica ergo. = Dist. min: amor non est motio moralis, quatenus est a voluntate ipsum efficiente, conc. min; quatenus est a fine voluntatem quasi alliciente, et attrahente, neg. min, et cons. in eodem sensu. Amor, ut diximus, procedit effective a voluntate, affective vero a bonitate finis jacentem voluntatem excitante in actu 2do per eundemmet amorem, qui ut desideratur a bonitate finis, est tamen motio metaphorica, licet, ut a voluntate procedit, sit phisica. Circa quod advertite quod licet motio illa, prout a fine, sit moralis, et metaphorica, non obstat, ut sit vera, quia vere excitat, et immutat causam efficientem. Ex

dictis colliges; omnes actus voluntatis esse effectus finis, cum omnes a voluntate elliciantur propter finem. Quinam autem, et quot sint, fuse apud Theologos scholasticos tract. de ult. fine, videre est. Pro nunc autem scire sufficit, quod ex actibus voluntatis alii sunt effectus finis ordine intentionis, quia respiciunt finem, et media, ut volita; et communiter sex assignantur: +

~~sunt[?] sequentes illi, [illegible] disput. [illegible]~~. Alii sunt effectus finis ordine executionis, quia tendunt ad executionem finis; et sunt: imperium, sive judicium practicum rationis, quod a Theologis explicatur his verbis: Fac hoc; usus, executio mediorum, assecutio finis, et fruitio, vel delectatio de fine obtento.

[Marginal note:] + ignorantia / licet: simplex amor finis; complacentia de illo: intentio assequendi: consilium de mediis elligendis: judicium de illorum convenientia: et eorum ellectio. Alij &ca.

Dubitabis 3o: Quinam Agentia operentur propter finem? Circa quod 1um noto, dupliciter posse agi propter finem; vel formaliter, vel materialiter. Ea operantur formaliter propter finem, quae in finem tendunt cum cognitione bonitatis finis, et conducentiae mediorum ad ipsum. Ea vero dicuntur agere materialiter propter finem, quae operantur non ex directione propria, sed aliena, seu quae tendunt in id, quod finis est, non tamen ipsum sub ratione finis cognoscunt. Noto 2o: omne agens vel cognitione pollere, ut Deus, Angelus, et homo; vel ratione destitutum esse, ut bellua, et res omnes tantum corporeae.

His positis, dico 1o: agens ratione pollens, ut Deus, Angelus, et homo, semper operatur formaliter intuitu alicuius finis. Prob.: quia intuitu finis se ad agendum determinat, ille formaliter propter finem operatur; atqui omne agens ratione pollens intuitu finis ad agendum se determinat; cum enim maxime agens rationale constituat, quod sibi finem in agendo proponat: ergo. Min., quantum ad Angelos, et homines, satis manifesta est; quantum vero ad Deum, quamvis asserant Theologi, ad intra proprie non agere propter finem, quia ad intra nec causat, nec causatur; tamen ad extra omnia propter semetipsum operatur; quod quidem, ut habetur Prov. cap. 16 v. 4: universa propter semetipsum operatus est Dominus. Ergo intentum.

Dico 2o: res corporeae non proprie agunt propter finem, sed potius quasi aguntur in finem. Prob. 1um: quae neque sibi finem proponunt, quo se ad agendum determinent, nec ex consilio operantur, ea proprie non agunt propter talem finem; similes sunt res omnes corporeae tantum; cum ratione, et consilio careant: ergo. = Prob. 2um: quae ab Authore sapientissimo reguntur, ac moventur, ea in finem aguntur, seu ordinantur; atqui res corporeae, ut sapientissimo reguntur, ac moventur, ab Authore naturae sapientissimo reguntur, ac moventur, exempli gratia sagitta a sagittario, ut docet S. D. Thomas 1a 2ae q. 1a art. 2o; id quod ex eo constat, quod certo ordine, constantique modo, non temere, ac fortuito moveantur, ut observat Aristot. lib. 2o Phisic. cap. 8: ergo. = Dico 3o: belluae tantum materialiter propter finem, res corporeae in destinatos sibi fines aguntur. Circa propositionem hanc aliqualis apparet difficultas; nam aliqui, et non vulgares Philosophi ratione, et experientia fulti, admirantur in pluribus brutis adeo mirificas operationes, ut sibi illis locum relinquant ad dubitandum ipsa agere formaliter propter finem; non quod omnes actiones illorum tendant formaliter in finem, cum prout sic nec omnes actiones hominis dirigantur; sed quod plures actiones brutorum, in quibus ellucet magna cum operationibus rationalibus affinitas, ra-

ne imaginationis, et cognitionis licet intellectus, non proprie dici possunt eam ad ipsis finem praeter finem. Nihilominus omnis Philosophia negat ea agere propter finem formaliter: et probatur ea solum propter finem operari materialiter dantur, non vero formaliter operantur, quae nec cognoscunt finem, qualem, finis est, nec proportionem medio ad finem; atqui similes sunt belluae omnes; cum ad id necessaria sit ratio qua quidem carent, ut notum est.

Opponens nobis magnam in belluis quibusdam docilitatem, et industriam simius, in canibus, et aliis, quae praeterita cum futuris coniungunt, et vi intellectis sibi praedicis, ad hic, quae ipsis pendent: igitur admittenda est in belluis aliqua ratio, qua admiranda necessario est illa agere propter finem. = Non opponens vulgatum illud de cane, qui leporem insequens, experimentum non potest, quin canis ista ratiocinetur: non transivit lepus per hanc, neque per istam viam: ergo per illam, ergo in cane est ratio, qua stabilita, neque non agere propter finem. Quod idem iudicium terri debet de ... ex ratione ipsa, ut variores physici, sive veteres, sive Recentiores sunt: dicentes similem effectum in belluis producere possunt.

Ad 2um negatur minor; nam canis ille ... non ratiocinatione per veritatem in praeditum, ratio quippe deterere non potest, quia via lepus interierit: de si canis nullo afficiatur leporis odore, in via statim currit vestigia; quamobrem belluae ... possunt, nec ut honestum, neque ut iucundum, nec ut utile; imo non illud cognoscunt ut bonum, licet in ..., quod physice bonum est, quoddam naturae instinctu impellantur: ut enim ait D. Thomas: non feruntur in finem, ... in finem ... in objectum, id est, minime cognoscunt proportionem medicorum cum fine, et feruntur in objectum sensibiliter delectabile. ...
Posset hac doctrina respondere possit pluribus ratiociniis, quae in favorem brutorum allegarunt olim Plutarchus, et Pyrrhonistae, necnon et pauci abhinc annis ... illustrissimus, et Reverendissimus Feijoo tom. 3. disc. Theatri critici, ubi plurima ... et acumine ... ratiocinia affert pro statuenda aliquali rationalitate in brutis.

Disp. 6a
De causa exemplari.

Exemplar, seu causa exemplaris definitur a Philosopho 1o met. cap. 5.: id, in quod respiciens artifex operatur: id est: id, ad cuius instar aliquid fit ex intentione agentis intendentis similitudinem unius cum alio: unde exemplar, et finis differunt, eo, quod finis movet ad sui executionem: exemplar vero dirigit tantum ad sui imitationem. Exemplar aliud est internum, aliud externum. Hoc est res quaelibet, quae exterius proponitur imitanda, ut imago, quae, quia elegans, obiicitur pictori, ut ad instar illius alia efformet: verum hoc exemplar ... necessarium non est; quia multoties sine illo regulatur artifex ad opus. Internum est forma ab artifice excogitata, in ipsius ... revidens mente, et ad cuius instar opus externum efficit. Hoc exemplar est absolute necessarium, ut agens libere operetur, quia nihil volitum, quin antea in cognitione praeexstiterit. Igitur exemplar internum non est aliqua species ab objectis impressa, sed est species quaedam ab ipso artifici expressa, in qua ipse rem contemplatur, ut ad illius similitudinem alia efformet; ac proinde exemplar est quid practicum ordinatum ad opus, qua ratione species expressa alicuius imaginis, in qua artifex opus contemplatur non ex fine imitationis, sed pure contemplationis, non est idea sed purum objectum cognitionis, ex quo infero, causam exemplarem reduci debere ad genus causae efficientis.

Itaque antequam opus externum, quod est effectus causae exemplaris, in lucem prodeat, datur in mente artificis opus efficiendum, existens intentionaliter, et obiective, et datur cognitio talis objecti. Haec cognitio apellatur exemplar formale: opus vero efficiendum existens in mente artificis dicitur exemplar objectivum: et tum hoc, tum formale vocatur a Graecis idea. Hinc oritur speciosa difficultas: an scilicet, objectum cognitum in mente, an vero ipsa cognitio sit exemplar, et idea, qua regulatur artifex? Circa quod venio: exemplar objectivum tum internum, tum externum participare rationem causae exemplaris: non vero exemplar formale, seu cognitionem. Ratio est; quia causa exemplaris est forma, ad quam respiciens artifex, operatur; sed artifex ad operandum respicit exemplar objectivum, sive internum, sive externum, non vero cognitionem, ut potest quae solum est actus ipsius respiciendi: ergo Unde sicut cognitio est approximatio causae finalis, non vero est finis, ita est applicatio causae exemplaris, quin sit exemplar. Ex quo infertur, causalitatem causae exemplaris

esse ipsam actionem causae efficientis, ut provenientem directive ab ipso exemplari: admodum quo actus voluntatis, ut provenit allicitive a fine, est causalitas finis.

Disp. Ultima

De Causis per accidens, casu, scilicet, Fortuna, et Fato

Solet dividi causa in causam per se, et causam per accidens. 1a est, quae per se ordinatur ad productionem alicuius effectus. 2a, de qua in praesenti, ea est, quae aliquem effectum praeter intentionem producit, ut qui lethale vulnus Iasoni cuidam Phereo inferre olim conatus, vomicam ipsius perrupit, quae a nullo medicorum sanari poterat, quemadmodum refert Valerius Maximus lib. 10. cap. 8. [illegible] per accidens hominem a pestifero morbo liberavit. Triplex est huiusmodi causa per accidens, casus nempe, Fortuna, et Fatum. Ex quibus casus Fatum apud gentiles erat quoddam numen inevitabile, taliter voluntatem cogens ad operandum, ut minime posset ei resistere, ideoque abiit apud ipsos in proverbium: nemo potest fugere fatum suum: qui error adhuc cernitur in pluribus rusticis; hi enim, dum sceleratum quendam hominem turpissima morte damnatum vident, inquiunt: hoc fato natus est: vel, hoc erat triste eius fatum.

Quia tamen delirium hoc nostram evertit libertatem, merito in hoc sensu fatum Catholica Ecclesia damnat; qua ratione Sancti Patres illud impugnavere, praesertim Pater noster Gregorius hom. 12. in Evang. ita loquens: a fidelibus cordibus absit, ut aliquid esse fatum dicant; vitam quippe hominis solus hic Conditor, qui creavit, administrat. Verum fatum admittimus, si eo nomine tantummodo intelligatur quaedam ordinatio, et dispositio causarum, proveniens a summo opifice, unumquemque hominem ad suum finem praedeterminante, quo sensu ita definitur a Boecio: fatum est inhaerens rebus mobilibus immobilis dispositio, per quam providentia suis quaeque nectit ordinibus: vel ut ait D. Thomas 1a parte q. 116. art. 1: fatum est ordinatio 2arum causarum ad effectus divinitus praevisos. Ex quibus constat fatum differre a divina providentia, quia haec est ab aeterno, et illud in tempore, et ulterius, quia providentia divina est in Deo, fatum vero in rebus creatis. Hoc sensu, quamvis fatum nihil erroris contineat, nihilominus, cum magna est loquendum cautela, quia, ut docet D. Thomas, cum gentilibus nec voces quidem debemus habere communes: tum, quia consilium est magni Augustini: ex hoc praecipue, quod vox illa ex primaeva institutione detestabile illud significabat absurdum.

D. Thomas 3. contra gent. cap. 93. cum inde 4um. libri 2a.

Fortunam vocabant gentiles deam, quam oculis rotae insidentem depingebant, cuique tribuebant fortuitos quosdam eventus, sive prosperos, sive adversos, quorum causas ignorabant: quam stultitiam usque modo ore admirans sequimur fere omnes, simpliciter nomen fortunae in ore gestantes: verum tamen quam delirium spernenda est cogitatio ista, firmissimeque tenendum, respectu Dei nullam esse fortunam, cum nihil fortuito eveniat, immo nec respectu nostri in sensu gentilico. Potest tamen nomen fortunae admitti, si nihil aliud intelligatur, quam causa per accidens eorum, quae eveniunt praeter intentionem operantis; v. g. cum quis terram effodiens, thesaurum praeter intentionem reperit. Circa quod adverte, quod vulgus communiter effectum fortunam nuncupat: ex quo principio Philosophi illud toties auditum: ubi minus de intellectu, ibi magis magis de fortuna, nam effectus minus praevisi, magis fortuiti reputantur. Et ratio est, quia homines ingenio praediti praefatuis, et simplicibus, omnia, vel plura praevident, et sic simplicibus plures effectus fortuiti accidunt. Igitur merito in hoc sensu simplices, et ignari dicuntur fortunati. = Casus cum fortuna coincidit, tantumque differt in eo, quod fortuna aplicatur tantum eventui prospero, casus vero indifferenter eventui prospero, et adverso: unde sic a Philosophis definitur: causa efficiens per accidens in his, quae raro contingunt sine electione. Et haec pro 2o Physicorum libro sufficiant dicta.

A reperit. Nunc inventio thesauri est effectus fortunae respectu terram fodientis: Deus respiciens autem thesaurus non fortuna.

Liber 3 Phisicorum

Dicit Verum aliqui eo pronavis, eo devenerunt ut motum dari negarint, ad oculis tamen cernimus omnia Corpora motui subijci eumque rerum omnium naturalium individuam proprietatem esse. Propterea Diogenes ni alter quis deambulando confutari potuit Zenonis sophismata quibus motum impugnabat. Zenonem sequutus est Diodorus simulus: quem etiam alio modo, et quidem facetissimo joco irrisit Hierophilus Medicus inter Antiquos Celebris: cum enim Diodorus Hierophilum vocasset, ut sibi luxatum humerum restitueret, tempestive tunc subridens Hierophilus replicavit: Diodore mi, alio certe morbo laboras; non enim potuit luxari humerus nisi per brachij motum, qui cum apud te sit impossibilis, etiam et humeri tui luxatio impossibilis est. Itaque stabilita existentia motus, ad eiusdem investigandam gradum faciamus. et primo de motu, actione, et passione individuis ejus Comitibus, postea vero de omnibus motus differentijs agemus; quia vero in communi modo philosophiae pertractandi pars vel forsan nihil de hoc ultimo tractatur, cum tamen res sit siquidem alia philosopho vero digna ob utilitatem, obtangitumque intus, operae pretium censui selectiora adminus, omni sedulitate vobis tradere.

Disputatio 1ª De Motu, Actione, et Passione: Quid sit motus et quibus Conveniat, peripatetice explicatur.

Motus est actus entis in potentia, prout in potentia: idest, ~~effectio aliquorum ens quod~~ actualis tendentia mobilis ad terminum ad quem, ad aliam perfectionem, sub tali ratione. Definitio haec a Philosopho admissa, quamvis obscura nobis appareat, clarissime ex ipso Philosopho explicatur, observando, quod in subiecto respectu formae duplex est potentia, una ad formam, et alia ad fieri formae; verbi gratia, aqua respectu caloris duplicem habet potentiam, unam ad calefieri, et aliam ad calidam esse. Proinde ante susceptionem caloris est in potentia ad illum, quo adveniente actuatur prima illa potentia aquae, et sic calor est actus illius potentiae, seu entis potentialis; qui quidem actus dicitur actus entis in potentia prout in potentia, quia fieri sit via tendens ad formam quietam, et stabilem, et ad suum ultimum actum, adhuc relinquit subiectum in potentia ad 2am formam habendam.

calefieri
in fieri

Ex quibus colliges 1o, motum dividi in instantaneum, et successivum. Instantaneus, quia a peritioribus aliquibus Philosophis expungitur a ratione motus, traditur quod momento completur, ut aer qui orto sole instante fit lucidus, oculus instanti recipit speciem obiecti etc. Successivus datur, quod paulatim exercetur, ut lignum, quod paulatim calefit: puer successive crescit etc. Motus instantaneus frequenter attribuitur generationi, corruptioni, illuminationi, et alijs similibus; quia licet in illis fieri, et factum esse sint idem, et in eodem instanti reali; tamen distinguimus duos motus, duoque instantia naturae, unum, in quo forma incipitur fieri, et alterum, in quo incipitur facta, sicque salvatur ratio motus in quantum primum instans est quasi via ad alterum.

De motu Instantaneo, et Successivo.

2o colliges, definitionem motus non posse convenire actionibus immanentibus, etiam corporalibus; ut visioni, auditioni, imaginationi etc. quamvis enim in illis intercedere soleat quidam corporalis motus, verbi gratia receptio speciei; attamen ipsa actio per se sumpta non est motus quia non significat aliquid tendens ulterius, sicut generatio, et illuminatio significant tendentiam ad formam substantialem, et lumen; sed significat actum ultimum ulterius non ordinatum; visio enim est ultimus actus potentiae visivae: ergo illis omnibus non convenit ratio motus. = Dices nihilominus intellectio ordinatur ad productionem verbi: ergo est actus imperfectus ordinatus ad aliud, ac proinde est species motus. = Distinguo antecedens: ordinatur tamquam ad finem effectum, concedo antecedens; tamquam ad finem perficientem intentum, nego antecedens, et consequentiam. Adhuc in sententia distinguente intellectionem a verbo, intellectio, ut dictio est causat verbum, ut intellectio qua intellectio est, perfectio in illud contemplatur obiectum; unde vera intellectio est ultima intellectus perfectio ad alia esse non ordinata, et consequenter non est species motus.

Ratio motus non convenit actionibus Immanentibus.

Triplex est species motus scilicet, a loco in locum a quantitate ad quantitatem et a qualitate ad qualitatem.

His praemissis, advertite, Philosophum triplicem notare mutationis speciem: 1a est a loco in locum, et dicitur latio, sive motus localis. 2a a qualitate ad qualitatem, ut a frigore ad calorem, et viceversa; et dicitur

seu Diminutio.

Alteratio. 3a a quantitate ad quantitatem; et ē duplex, nempe l a minori ad majorem, et dicitur accretio seu augmentatio; l a majori ad minorem, et vocatur decretio seu diminutio. ~~Mutatio absolute ...~~

ad quantitat. divisibilit., dimensionis, unionis, et directionis. Motus localis in rectum, circularis, et mixtus ...

~~in quo~~ ..., l altero motu, sic motui locali opponitur alius motus localis; v.g. motui sursum opponitur motus deorsum, et sic de reliquis motibus. ~~In quo nota ... mutatione seu motu ...~~ ~~a quo, et ad quem de his duobus ...~~, quinam illorum specificent motum? ad qd pro tmo ad quem resp.; nam motus essentialiter specificatur ab eo, ad quod essentialiter dicit ordinem, ut patet a sanitate potentiarum, quae a suis obiectis specificantur; atqui motus essentialiter dicit ordinem ad tmum ad quem: nam ut ex dictis patet, ē via ad effectionem formae, quae ē ipse tmus ad quem: ergo. Ex quo ulterius infertur, motum distingui realiter a tmo a quo, et a tmo ad quem. 1um, quia multories dantur a quo ē negatio, l privatio; motus vero vere ē aliquid positivum. 2um, quia motus ē via, et tendentia ad tmum ad quem; nihil autem ē via ad seipsum.

qualitatis mutatione duo ... termini, nempe ... et ad quem solet ... quinam illorum ... Nunc autem ... i circa ...

~~Major adest~~ difficultas circa distinct. actionis, ~~passionis~~ passionis, et motus; in quo puncto cum Thomistis pro negativa sustinere convenio. Probo 1o ex D. Tha, 3a parte q. 45 art. 2o, ubi ait: actio, et passio conveniunt in una (id ē, in entitate) motus; et differunt solum sm diversas habitudines. Insuper ex Anselmo in suo dialog. de verit. cap. 8, ubi habet: eadem ... ē agentis, et patientis; quod ut agentis denominat agens; ut patientis denominat passum, et motum: ergo actio, passio, et motus identificantur realiter entitative, solumque distinguuntur penes diversas connotationes. Videte exemplum: eadem entitas calefactionis, prout egreditur ab igne dicitur actio ignis; prout recipitur in combustibili, dicitur passio combustibilis: et demum, prout agit, l immutat combustibile, quasi movens, ac veluti manu ducens ad talem ignis capiendam, ē motus.

Actio, et passio non distinguuntur realiter, sed ... passive.

Opponestamen: eadem entitas non potest duplicem effectum talem varium tribuere; atqui actio, et passio tribuunt duplicem effectum talem varium: ergo. P. min.: agere ē effectus varius actionis, et pati passionis; quae sunt effectus distincti: ergo. Dist. hanc ultimam min.: sunt distincti ex parte recti, nego; ex parte connotati subdist. min.; solutio patet ex his ex dictis; non enim ē inconveniens, eandem formam, ut connotantem principium, a quo ellicitur, denominare agens, et ut connotantem tmum, in quem tendit, l in quo recipitur, denominare passum, quia hoc tantummodo arguit diversitatem obiectivam; sicut eadem visio denominat potentiam videntem et obiectum visum, cum tamen sint varii effectus, ut connotat potentiam, sic reddere illam videntem, et ~~ad~~ ut tendit in obiectum, sic illud denominare visum.

Aliter obicies 1o: actio, passio, et motus realiter separantur; nam actio, dum egreditur ab agente, nondum ē in passo: ergo non ē passio: dum vero ē passio, non ē egressio ab agente: ergo ad invicem separantur, quod idem dicitur de motu. 2o: actio, et passio pertinent ad diversa praedicamenta; motus vero ad praedicamentum ...: ergo distinguuntur realiter. 3io: actio, et passio fundant diversas relationes agentis, et passi, ut patet in Paternitate, et Filiatione: ergo. Ad 1um dic. actionem, et passionem separari quoad talitatem egressionis, et receptionis; non vero quoad entitatem egressivam, et receptivam. Ad 2um dic., rationem non probare assumptum: sufficit enim aliqua talitas ejusdem entitatis, ut constituat diversum praedicamentum, quod optime componitur cum reali identitate, ut patet ex dictis circa relationes. Ad 3um ratio in dignitate ... tatis fundare diversas relationes ... Ad 3um ... non enim negare possunt, eandem entitatem penes diversas virtualitates fundare diversas relationes in ordine ad diversa connotata, ut patet in albedine fundante similitudinem, et dissimilitudinem.

Quaest. unica.

Utrum Actio transiens recipiatur in agente, an in passo?

Referuntur sententiae. sec. 1a.

Dubium praesens supponit actionem immanentem subjectari in agente, unde procedit de transeunte, in qua cum triplex reperiatur conceptus, nempe ab, seu egressionis ab agente, ad, seu tendentiae ad terminum; et denique in, seu inhaesionis in subjecto, merito dubitatur, cui subjecto actio transiens inhaereat; an scilicet agenti, a quo oritur, an termino, quod producit; an tandem passo, seu subjecto mobili, in quo terminum producit? et licet non desint, qui propugnent, subjectari in termino productio, praecipua tamen lis ad agens, et passum devolvitur. Circa quod 1a sententia asserit actionem transeuntem subjectari in agente; sic Scotus cum suis ex: ii autumantibus actionem nihil aliud esse, quam relationem agentis ad passum. Huic opinioni unanimiter adhaerent, qui judicant actionem, et passionem realiter distingui. 2a sententia propugnat, subjectari in passo: et est communis inter patronos thomisticos cum Ermin. Aquinate.

Nostra conclusio. Sec. 2a

Actio transiens recipitur in passo. Prob. ex Arist. 2o de anima cap. 2o. text. 26, ubi ait: actio agentium in eo, quod patitur, atque disponitur, inesse videtur. Et lib. 3. cap. 2o. text. 14o inquit actio, et passio non in agente est, sed in eo, quod patitur. Favet etiam D. Thomas pluribus in locis, sed praecipue audiamus illum 1a parte, q. 54 art. 2o in corp., ubi et nostram conclusionem docet, et simul rationem reddit. Inquirit enim, an intellectio angeli sit ejus esse? Et ut conjungat partem negativam, quam statuit, ita loquitur: duplex enim est actionis genus, ut dicitur 9o metaphys., una scilicet, quae transit in aliquid exterius, inferens ei passionem, sicut urere, et secare: alia vero actio est, quae non transit in rem exteriorem, sed manet in ipso agente, sicut sentire, intelligere, et velle: et hujusmodi enim actione non immutatur aliquid extrinsecum, sed totum in ipso agente agitur. De 1a quidem actione manifestum est, quod non potest esse ipsum esse agentis; nam esse agentis significatur intra ipsum, actio autem talis est effluxus in passum ab agente.

Ex his jam vides, nullam differentiam inter actionem immanentem, et transeuntem reperiri a D. Thoma, nisi quod 1a subjectum exterius non immutat; secus vero 2a; sed mutatio ab illa esse non potest, quin subjectum illam recipiat: ergo. = Praeterea: D. Thomas probat actionem transeuntem non esse ipsum esse agentis, quia non est intra ipsum, sicut est suum esse; sed si actio subjectaretur in agente, esset intra ipsum, sicut est suum esse; ac proinde medium assumptum a D. Thoma ad probandum, actionem non esse naturam agentis, esset omnino inutile, ut ex se patet: ergo. = Insuper: sanctus Doctor ex eo probat actionem non esse intra agens, sicut est suum esse, quia actio est effluxus in passum ab agente; sed si daretur regressus actionis ad agens, medium D. Thomae esset falsum; quia tunc actio non esset effluxus in passum, sed in agens: ergo.

Communiter ad haec omnia respondent Adversarii, differentiam utriusque actionis non stare in eo, quod actio immanens sit in agente, et transiens in passo; sed in eo, quod actio transiens, etiam recepta in agente, primo, et per se ordinatur ad aliquid producendum extra agens: actio vero immanens, licet sit potens producere aliquid extra agens, cujusmodi sunt intellectiones, et volitiones nostrae; licet etiam aliquid producat ad extra, ut intellectio, et volitio divina; ad hoc tamen non ordinatur primo, et per se, sed tantum secundario. Sed solutio haec, quamvis verum teneat quoad id, quod affirmat, tamen quoad id, quod negat, manifeste opponitur D. Thomae, ut videre est ex praecedentibus testimoniis: et insuper ex alio 1a parte, q. 18 art. 3. ad 1um ubi ait: quod actio transiens distinguitur ab immanenti in eo, quod illa non est perfectio agentis, quod movet, sed ipsius moti; ista vero est perfectio agentis: sed haec differentia nequit intelligi, quin actio immanens sit in agente, secus vero transiens: ergo.

Prob. jam conclusio ratione: ubicumque recipitur actio, subjectum illius mutatur de actu imperfecto ad perfectum; sed quod ita mutatur est passum: ergo ubicumque recipitur actio, est passum. Minor est certa, quia passum non est aliud, quam mobile, quod transit ab actu imperfecto ad perfectum. Prob. maj.: ubicumque recipitur actio, perficitur per illam; sed quod perficitur, transit ab actu imperfecto, ad perfectum: ergo. modo sic; quod transit ab actu imperfecto ad perfectum est mobile; sed agens non est mobile, sed motivum: ergo actio non recipitur in agente, sed in mobili; alias agens esset mobile.

Solvuntur Argumenta. sec. 3a

Nonnulla opponunt nobis Adversarii D. Thomae loca, in quibus videtur docere actionem recipi in agente: sed ex supradictis constat, illum loqui de actionibus immanentibus, de quibus ultro fatemur ita esse. Nihilominus in 2o dist. 40a, q. 1a, art. 4 ait: cum actio sit in agente, et passio in patiente, non potest esse idem numero accidens, quod est actio, et passio,

cum illud accidens n. possit esse in diversis subjectis. Ex quo deducitur clare actionem, et passionem esse accidentia distincta, atque adeo unicuique deberi distinctum subjectum, ita ut actio subjectetur in passo, ideo esse subjectum actionis, et passionis. Igitur ad hoc textum, in quo maxime fidunt adversarii, facilis est solutio. Dicimus quod in illo loqui Sanctum Doctorem de actione Sideonis exercitorum tradentis Christum, quæ quidem fuit duplex; alia interna imperans externam executionem, et traditionem; alia externa, et imperata, exequens enunciatum, et approbria. Prima residet in actu voluntatis, et sic est actio immanens in voluntate judaica recepta, et a passione distincta; 2a vero est actio e diverso orta, eadem, scilicet, in secunda manifestatione existens in humanitate Christi transiens in ipsa recepta, et a passione indistincta, negamus quod Divus Thomas loqui de actione transeunte, sed de immanente, unde aliter re explicent adversarii.

Sed contra hæc immediate inducunt 111. Palanco: actio immanens de re non fert passionem in passo exteriori, sed Divus Thomas loquitur ab ente de actione fierente passionem specifica actionis operantis, nec major, et omnia minor, nec consequentia. Igitur actio immanens Sideonis non fuit actio ultima, sed operans exteriora oraciamina, unde quamvis ipsa in maleviolentia passione, in voluntate transeunte, nec ex conceptu communi actionis immanentis intulerit passionem, intulit tamen ex conceptu peculiari actionis operantis.

Arguitur 2o: actio transiens est actus 2us agentis, sed actus 2us agentis recipitur in eo, quod Major patet, quia activitas agentis reducitur de actu 1o ad 2um per ipsam actionem transeuntem. Probatur minor: de ratione actus 2i est officere intrinsece subjectum, cujus potentialitatem detrahat, sed non officere intrinsece id, quo non afficiatur, nominat, sed tribuit suum effectum formalem variabilem agenti, et non passo: Probatur minor: variis effectus, sed in ipso intrinsece recepta, nec agens: at nulla est forma, a qua dicatur agens, nisi ab actione: quod hæc recipitur intrinsece in agente. Ex antiquo, quod tota questionis vim continet, et in cujus solutione, ardua sententiæ nostræ redua, et probabilitas apparebit.

Pro quo et aliorum recta intelligentia notanda sunt. 1o quædam aurea Divi Thomæ verba in 1o dist. 32 q. 1a art. 1o, ubi ait: *quædam significant secundum rationem suam esse ab alio ens, et non esse in, et quod ita in agente, hoc accidit ibi: unde si esse impossibile poneretur esse aliquam actionem, quæ non esset accidens, non esset inhærens, et tamen denominaret agens*: ergo, quod actio qua tali non accidit denominare agens, cum hoc juxta adversarios sit, quod juxta Divum Thomam actio qua tali accidit esse in agente: ergo esse in agente non requiritur, ut denominet agens. Duplicem quod potentiam intrinsecam distinguunt nostri opinionis Patroni: unam activam, passivam alteram, cuilibet correspondet sui actus 2us, quo actuetur, officiatur, transeat de actu 1o ad 2um; ita solet, ut potentiæ activæ sibi qua tali correspondeat actus 2us ab ipsa causatus, et egrediens; passivæ vero actus 2us in ipsa receptus, ipsique inhærens: cum agens qua tale unice dicat potentiam activam; aliquid qua agens esse patiens, quod est chimericum; hinc est, quod actio ipsi et modo actus 2i correspondens non exigit in ipso recipi, ad hoc, ut ipsum denominet agens, et in esse agentis officiat, sed unice exposcit ab ipso egredi.

Solutionem hanc hoc rationum offert: agens non denominatur tale a receptione actionis, quod hæc receptio de materiali se habet ad denominationem agentis. Ad ans: Agens denominatur formaliter tale ab ejus ultima actualitate in genere causæ efficientis; sed receptio actionis non est actualitas in genere causæ efficientis; nec solum actualitas in genere causæ sed receptio, et materialis. Ergo. Ex his jam clare dignoscitur, quod licet actio immanens entitative et materialiter eadem sit actus 2us agentis in genere causæ efficientis, et simul in genere causæ materialis, quatenus rudis oritur ab agente, sed cum recipitur in ipso, tamen ad perfectam denominationem agentis unice exigitur quod sit actus 2us agentis in genere causæ efficientis, seu quod oriatur ab ipso; receptio vero in agente unice exigitur ad peculiarem denominationem agentis immanenter, in qua involvitur necessario potentia activa, et passiva, seu recipiens, et consequenter denominatio patientis, seu passi, non passi proprie, et predicamentaliter talis, sed improprie et late, ut merito fatentur Adversarii; quia passum proprie tale est, quod alteri subjicitur in adquisitione alicujus perfectionis: Agens vero immanenter proprie non subjicitur, sed sibimet perfectionem acquirit.

Ex quo ulterius Antinomia ejus solutio approximatur: ideo enim actio immanens subjectatur in agente, quia media ipsa non intendit agens alterius,

Agens. Juxta hæc duplici/cem potentiam ...

sed solu sui ipsius perfectionis; at media actione transeunte non tam sui, quam passi perfectionem intendit, è evidens, alias actio transiens non ordinaretur primo, et per se ad perficiendum passum: ergo sicut immanens in agente, transiens in passo recipitur. His omnibus marine intellectis, facile patet ad argumentum. Potest responderi dicta majori, neg. minorem: Ad Prob. permissa majori nego minorem: quia ut ex dictis Constat, actio talis unice è actus 2us potentiæ activæ agentis; ad perficiendam autem potentiam activam non exigitur subjectari in illa, sed unice egredi ab ipsa, quod habet actio transiens respectu agentis; quia vero actuat, perficitque potentiam passivam passi, et ad hoc è a natura inventa, ideo debet in passo subjectari

Ad primum, distinguo majorem: cui Communicat suum effectum primarium tanquam potentiæ, seu principio activo, nego majorem: tanquam potentiæ, seu principio passivo, concedo maj; et aplicata doctrinæ minori, nego consequentiam. Ad Prob. distinguo majorem: primarius et adequatus effectus actionis è agere, nego majorem: inadequatus, concedo majorem, et concessa minori, nego distinguo. Igitur actio ut Constat per actionem activam denominat agens; ut constat vero per passivam denominat passum. Ad 2^m distinguo. nego consequentiam, quia a passo qua tali non egreditur actio, et deberet ut illud intrinsece denominet, ex hoc ipso recipi: Ab Agente vero egreditur, ac proinde potest ipsum sine receptione denominare. = sed dices: Actio qua talis aliquod debet habere subjectum; sed non passum; aliàs omnis actio diceret passum: ergo agens. = 2º. Quia visio non recipitur intrinsece in subjecto illud non denominat, nec perficit intrinsece: ergo si Actio non recipitur intrinsece in agente, ipsum non denominat, nec perficiet intrinsece. Ad Primum distinguo majorem: debet habere subjectum activum, concedo maj: passivum, nego maj, et concessa minori, ~~nego consequentiam~~. distinguo consequentiam: ergo agens est subjectum activum, concedo; est subjectum passivum nego consequentiam. Jam constat ex D. Th. et ratione, actioni qua tali accidere inhærentiam, et consequenter non exigere subjectum inhæsionis, sed solum egressionis: unde quæ actio transiens qua talis exigat subjectum receptionis, hoc tamen non exigit ex suapte actionis. Pro quo accurate observa quod nec actio immanens, nec transiens denominant subjectum agens, quia in ipso recipiuntur, sed præcise, quia ab ipso egrediuntur. = ad 2^m nego consequentiam; quia actio licet non recipiatur intrinsece in agente, oritur intrinsece ab ipso; visio autem nec recipitur intrinsece in objecto, nec oritur intrinsece ab ipso.

Agens non operatur in distans quin agat per medium.

Inquires, Num Agens possit operari in Passum distans non operando in propinquum?
Pro quo nota duplicem esse agentis aproximationem, aliam realem, quæ dicitur aproximatio ~~[illegible]~~ suppositi, dum agens est proximum per se ipsum mobili: aliam virtualem quæ dicitur aproximatio virtutis, ut quando agens emittit procul suam virtutem, quæ substituitur pro præsentia agentis, et jungitur passo immediate immediatione virtutis: sic sol media sua virtute agit in corpora inferiora. Quibus prælibatis adhæreo sententiæ communi et ~~[illegible]~~ negativæ, quæ è expressa Phil. lib. 7 phis. C. 2. et probatur a priori: Agens non operatur in loco remoto quin in proximiori operetur vel per se, vel per suam virtutem: ergo nec immediate in passum distans. Rursus: Agens ita pendet a loco sicut a tempore, sed tempore interrupto, cessat actio: ergo etiam loco interposito. hoc etiam experientia suadetur, quia nec sonus ab auditu, nec species visualis ab oculo, nec calor ab igne percipitur nisi sub proportionata distantia: signum ergo è agentia non operari in passo distanti

C. 2.
ubi commentator hoc disputaria

Objiciuntur tamen aliquæ experientiæ: torpedo stupefacit manum piscatoris: oculi vetulæ fascinant pueros distantes, non homines proximiores: Sol in mineralibus terræ producit aurum quin viscera terræ, nec lumen, nec calor perfodiat: Magnes trahit ferrum distans: Aqua supposito igne, superius fervet et in fundo friget: Qui gravi tussi laborat, et oscitat alios ad tussiendum provocat, et oscitandum: Percusso lyræ nervo alius distans movetur: Dum in nostra Hispania vites florent, vinum deportatum in Anglia commovetur.

Præbitor resp., torpedine manum stupefacere veneno per aere diffuso: oculi vetularum venenosi pueros inficere, non adultos, quia spiritus corrupti per aere diffusi mollitie illorum, et non istorum duritie vincere possunt sicut idem aer penetrans unum lædit, et non alium aptum, dispositiones. Calor solis occulto influxu viscera terræ penetrat, et aurum producit; si enim ibi non pertingit virtus caloris, non erit vane necessarium, quod è falsum. Ferrum trahitur a magnete media virtute diffusa ferro proportionaliter distante non secus. Aqua superius calet quia pars calida, quia levis, sursum ascendit, frigida vero quia gravis deorsum ruit. Nec oscitatio, nec tussis provocat circumstantes ad similes actiones, per species illarum, quæ nobis representantur; cujus veritatis signum è, quod hujusmodi passiones non eveniunt, absente oscitante et non viso. Nervum lyræ moveri dic ob tremore in aere, sicut experimur terram moveri ad aeris tremorem. Mutationem vini dic non oriri a vite florente, sed a tempore influente simul in vite, et in spiritibus vini. Et pro complemento adverte plura ex his eidem spectare, iter errores communes a Rmo. nostro Feijoo Tom. 2o Theatri critici, disc. 2o.

La quæstion del Infinito in actu la dexo para el 8 libro de los Phisicos.

Disput. 2a. De Natura motus localis. Ostenditur virtutis motricis Origo

Sect. 1a.

Quod primum observandum occurrit, se offert in natura motus est vis illa motrix, virtute per tus ille mobilis per varios, quos transit in nova loca; quae vis aliquando quidem naturaliter, ac perpetuo inest mobili, ut gravitas lapidis; aliquando vero est additiva, et extrinsecus exparata, ut cum idem lapis manu sursum pellitur. Hanc vim motricem statim sequitur alternatio localis, nisi quid eam validius impediat, puta, durities circumstantium corporum, aut nisus in contrarium, aliudve hujusmodi. Haec autem localis alternatio nihil aliud est, quam altera constitutio mobilis in loco, ad quem transit, et distinguitur a vi motrice, quia saepe in mobili est vis motrix absque eo, quod ulla loci alternatio contingat, ut cum lapis suspensus caeco conatu nititur deorsum; contra vero nonnumquam est alternatio loci absque eo, quod sit vis motrix ei, quod variat locum, ut evenit in his, quae moventur ad motum alterius; in equite v. g. non enim eques est, qui vim facit ad se movendum, sed equus.

Sensus Carthesii, et aliorum circa vim motricem.

Carthesius censuit, motum omnem in corporibus initium facere a materia subtili, et fluida, quae perpetuo motu ab Authore naturae continetur. Quod probat ex eo, quod motus omnis ab ea materia proficiscitur, quae primum a Deo mota, et in perpetuo motu conservata, caeteris est causa proxima, seu potius occasio motuum; at similis est materia subtilis, ut inductione probari potest; ergo. Minorem demonstrat in quolibet horologio portatili, in quo motus indicis, quo notantur horae, exoritur a dentatis rotis; quae ab elateriis, seu lamella chalibea in tympano convoluta agitantur; quae lamella non a seipsa, sed a subtili substantia paulatim evolvitur; tandemque subtilis illa substantia a primo omnium motore suum accepit motum. Idem pariter in planetarum, et animalium motibus observare licet; nam ii omnes a tenui, fluidaque materia ducunt initium.

Illis addit, quod quamvis perennes sint corporum naturalium motus, puta siderum, fluminum, et aliorum, quae a materia subtili perpetuo moventur; hactenus tamen non est inventus motus perpetuus; id est, nulla adhuc stat machina ab hominibus elaborata, quae sola arte perpetuo [?] moveatur. Quia potius videatur, Moletrinarum rotas perpetuo motu cieri, quae ab aquis continenter labentibus versantur, id non ad artem, sed ad naturam, seu motum naturalem aquarum est referendum; nam hae aquae a materia subtiliori perpetuo impelluntur. Alii cogitant, universo huic praeesse creatas Intelligentias, id est, Angelos, qui divinae ordinationi obtemperantes, et evolutiones ethereas, et terrestres mundum perpetuo motu sustinent. Sic opinantur plurimi theologi docentes, substantiam corpoream Angelis obedire quantum ad motum localem: quam sententiam capio, hoc non probat assumptum: quia valde diversum est, materiam non posse Angelo resistere circa motum localem, et aliud quod motus materiae passive, et solum a Spiritu Angelico proficisci debeat: igitur ex hac ratione non est standum sententiae huic.

Exponitur mens nostra circa virtutem loco motricem. Prop. 1a.

Omnis motus primo incipit ab Authore naturae: quod eleganter expressit Boecius sic Deum alloquens: *immobilis manens das cuncta moveri*. Ratio suadet idipsum: nam volitio illa censenda est prima, et principalis causa effectrix motus, qui pro suae voluntatis beneplacito corpora movet, et sine quo illa nulla vi, aut potentia moveri queunt; atqui hic volitio Dei esse potest, ut de se patet: ergo.

Prop.^o 2^a

Causæ rerum motus sunt creaturæ, quibus omnibus Deus dedit virtutem se movendi, qua, quomodo, et
re voluit. Hinc in Animantibus nulli dubium est, causam rationem motus esse spiritum, in inanimatis
ro et natura quædam singularis rei, quæ secundum ipsius exigentiam producat motum in
reale. Sic motus deorsum in lapide ab ipsa natura lapidis oritur, quæ naturaliter lapidem
nat deorsum, et quandam occultam qualitatem mobili ipsi impressam, quæ quidem et motum mo
ris efficit, et continuat, quibus hæc omnia rugata fronte auscultent materiæ subtilis verberatores
Carthesiani.

De Proprietatibus motus, ac primo de Quantitate. Sect. 2^a

Præcipuæ motus affectiones sunt illius quantitas, determinatio, reflexio, et refractio. Quantitas est
id, quo motus quilibet cum alio comparatus, vel major, vel minor eo dicitur; idque ex duplici
capite debet æstimari; nempe ex mole, aut pondere corporis, et ex motus velocitate. Itaque si duo
corpora mole sunt æqualia, et ambo æquali celeritate moveantur, tantundem motus erit in uno
quantum in alio: quod si alterum duplo celerius alio moveatur, id duplo majorem habebit motus quantitatem
et simili ratione, si ambo eadem velocitate ferantur, et alterum sit alterius duplum, vel triplum, vel centuplum,
id, quod duplum est, vel triplum, vel centuplum, duplam quoque, vel triplam, vel centuplam motus quantitatem est habiturum.

Quomodo Cognoscatur quantitas motus.

Cum etiam si [illegible] dicere nequeas, quantum sit motus absolute in uno corpore, hanc tamen licere poteris
quantam, ut definire possis, quantum motus sit in corpore comparate ad aliud corpus. Multiplica
corporis massam, seu molem, et productum dabit motus quantitatem; sit verbi gratia corpus bilibre, quod tres habeat ve
locitatis gradus; sit item quadrilibre, quod cum tribus velocitatis gradibus moveatur. Si tres gradus velocitatis
per duas libras multiplices, habebis sex gradus motus pro 1° corpore. Similiter, si tres velocitatis gradus
in 4 libras duxeris, habebis 12 gradus motus pro 2° corpore. Ratio est, quia motus mediante communicatur
[illegible] staticæ fundamentum.

Quomodo valorentur vis mortua, et viva?

Hic notare oportet divisionem vis naturalis, quam in præsenti statuit sapiens
Guillelmus Leibniz in vim mortuam, et vivam: ex quibus mortuam appellat illam, quæ superatur ab obstac
ulo, quæ quidem valorari debet, sicut quantitas motus: unde vis ejus valet, multiplicando corporis massam
simplicem velocitatem. Vis viva dicitur illa, quæ contra cedentem resistentiam agit: et hæc valoratur
multiplicando quantitatem materiæ, vel massam non per velocitatem, sed per quadratum velocitatis: unde juxta
hanc opinionem, corpus quod agit contra obstaculum cum duobus gradibus massæ, et 4 velocitatis, habebit
8 gradus vis mortuæ: cæterum si resistentiam superat, tunc vis viva corporis erit triginta duorum graduum.

Quænam sit Causa motus Continuati?

Nunc inquires, quænam sit causa continuationis motus? Ad quod respondeo: eandem esse causam
proximam ex parte motus continuati in corpore, quæ fuit causa motus sibi impressi: unde per eandem
qualitatem, per quam corpus primo movetur, continuat etiam in suo motu, secundum activitatem ipsi mobili
ab impellente communicatam. Hoc ulterius firmatur ex solutione probationis aliarum sententiarum ex
quibus 1^a est quorundam Recentiorum propugnantium motum omnes, vel per rarefactionis et con
densationem; vel etiam per aeris elasticitatem continuari. Quæ sententia falsa reputari debet. Primo
enim sine ulla rarefactione, et condensatione aeris fieri potest, et continuari motus; Nam in tubo vi
treo A B (fig. 1^a tab. 1) ex quo omnis aer clarior ope machinæ pneumaticæ expulsus est, plumæ
tam celeriter decidit, quæ lapis in eo, quem spiramus aere: [illegible] ipsaque pervenit in B, cum
altera pluma in tubo C D aere pleno est tantum in C. Similiter continuatio motus ab aeris
elaterio proficisci nequit; nam sagitta, verbi gratia, quæ emittitur, tametsi anteriorem aerem dividat, nec com
mit, nisi leviter, et quantum opus est ad sonum aliquem edendum, non vero ad motum ipsius sagittæ ridendum.
Unde elaterium potest esse causa motus reflexi, non tamen continuati.

Nonnulli cum Philosopho ajunt, causam mo
tus continuati esse recursum aeris: sed contra est; nam aer non recurrit a tergo corporis projecti, nisi
quatenus ab anteriore illius parte fuit impulsus: proindeque non alia habet vim ad corpus projectum impellen
dum, quam quæ ipsi ab eodem projecto fuit communicata: neque eum magis deverbare potest, quam ipsum pro
jectum: unde quod de projecto quæritur, id quæri potest de aere, scilicet, quæ sit continuati in eo motus causa
et quod de aere respondebitur, id de projecto corpore dici poterit. Deinde: ut aeris recursus fo

ret stimulati motus causa, debet aer anterior motus resistere, qui urgeat posteriora; atqui non minus resistit aer anterior, quem lapis vel projectus ante se propellit, qui urgeat posteriora, qui lapidem a tergo pellit. &c. = Epicurei cogitant, atomos, seu spiritus mobiles a motore in mobile transeuntes esse causam stimulatam motus: dicant vero quidnam in his spiritibus non secus ac in corpore projecto conservat? Praeterea quis credet, quod dum lapis projicitur, tot spiritus exeant a projicientis manu, quot requiruntur, ut motus lapidis in tanto durat in ipso ... ? Idem incredibile apparet, dum fune tenso, et arcu, sagitta emittitur. Satius ergo est ad eam naturae legem accedere, qua corpus quodlibet in statu, in quo est, perseverat, donec ab extrinseco immutetur. Unde motus corpori impressus semper perseveraret, nisi ab extrinseca causa, puta, ab aliis corporibus sisteretur: ex quo infertur quod si in vacuo Epicureorum, aut potius in spatio, in quo nulla omnino esset resistentia, moveretur, illius motus in infinitum duraret, ut recte observavit Arist. lib. 4 Phisic. cap. 11. Cui sententiae adhaerent Galileus, Gassendus, Cartesius, et plures alii etiam ex scholasticis, et sane ita observatur in videribus, quorum sempiterna est conversio.

Sect. 3tia

De Determinatione Motus.

Determinatio motus est illius directio in unam potius partem, quam in aliam: v.g. cum pila in pariete reticulo impellitur, illius motus determinatio oritur a modo impellendi, puta, a diverso reticuli situ pendet; quo quidem situ efficitur, ut pila unam lineam potius, quam aliam describat. Nihil autem impedit, quominus idem motus, idem est, minime interruptus in eodem mobili conservetur, etiam si mutetur determinatio: v.g. cum pila oblique in parietem incidit, ac resilit, illius determinatio mutatur, idem tamen perseverat motus. Hinc duplex distinguendus est motus: alius simplex, quo scilicet mobile unam tantum lineam, sive rectam, sive curvam describit, dum ab alio in aliud punctum movetur; alius compositus, in quo duae, aut plures determinationes motus conjunguntur: ubi duae, vel plures causae unum, et idem mobile in diversas partes sensum movere conantur; quo casu singulis determinationibus, aut potentiis motricibus satisfacere debet motus.

Sit exemplum:

debet quis trajicere flumen ab A in B (vid. fig. 2. tab. 1a) et eadem tempore dum ad aquam profluente abripiatur in E, qua fertur in D: tunc neque recta a C, neque recta a B sequetur sed recta a K, ut sit. Ita si uno momento si poria ad punctum B perveniret, uterque fluminis ad punctum C pervenire deberet; quo igitur utrique motui satisfaciat: debet, ut accedat ad punctum D eo intervallo, quod est inter A, et C, et ad punctum E eo intervallo, quod est inter A, et C, intercedit, necesse profecto est, ut uno tempore sit in primo, ut uno momento in I, 2o in K. Hic autem motus compositus in corporibus projectis magni sane est momenti: cum enim tormenti bellici globus explodi tur, is a duplici potentia moveri intelligitur, nempe a motu horizontali ab accenso pulvere, et motu perpendiculari a proprio pondere. Hinc venatores, vel curvam direxe prædam valde remotiorem feriant, quam globulus plumbeus e fistula emissus non rectam, sed curvam, et fere parabolicam describit lineam.

Sect. 4a

De Reflexione Motus

Reflexio motus est regressus corporis resilientis ex alio corpore, quod penetrari non valet, ut si pila in pariete impingatur; cum enim eum trajicere nequeat, et aliunde vi elastica sit donata, statim reflectitur. Pro quo sciendum est, dupliciter posse aliquod corpus in aliud impingere, 1. perpendiculariter, et directe, 2. oblique. Si corpus perpendiculariter in aliud incidat, et reflexionis sit capax, eadem omnino linea debet ulterius remeare; quia nulla est ratio, cur in unam potius quam in aliam partem inflectat: v.g. dum folliculus inflatus in pavimentum perpendiculariter demittitur, secundum eandem lineam perpendicularem resilire observatur.

Vero si corpus oblique in aliud incidat, puta, si pila secundum lineam A B in lineam, vel si ita fingere libet, in superficiem C B sic impellatur, ut cum ea angulum minorem recto constituat, tunc ea ex altera parte reflectetur, eadem quoque inclinatione, in superficie B E vertabit: hoc est, alterum angulum priori aequalem efficiet. Ex his prior dicitur angulus incidentiae, nempe A B C: posterior vero S B E angulus reflexionis vocatur. Qui quidem anguli, si contactus in plana, et polita, non in aspera superficie sit factus, aequales esse debent, ut ipsi experiuntur.

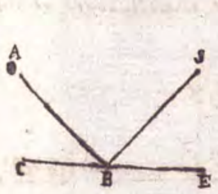

De corporum elaterio, ubi et de ejus causa motus reflexi.

Sect. 5a

Motus reflexi causa necessario exigit notitiam Elaterii, sine quo explicari nequit: unde

Quid sit Elaterium? quid sit Elaterium, sive vis elastica corporis, ex superius dictis perspiciendum est: Elaterium est vis illa, qua corpus in statum naturalem restituit: sive, qua corpus pressum resilit: ut cum arcus tensus, aut ramus viridis flexus in pristinum statum se redire potest. Ex quo sequitur: quod si extaret aliquod corpus omnino durum, et inflexibile, quale fingitur corpusculum atomus, id non esset elasticum. Et similiter, si extaret aliquod corpus perfecte liquidum, quod figuram facillime suscipiendi capax, et nullius tenax, quale est dicitur materia subtilis, tale corpus ab elastico carere deberet et ratio est; quia illud corpus elaterio carere dicitur, quod nec compressum resilire potest; at simile est corpus illud perfecte liquidum, nullius figurae tenax, quod facile suscipiendarum capax, nam non potest propter naturam premi, cum natura sua nullius sit figurae tenax, quod aliunde, nec pressum resilire valeret, cum sit omnis figurae capax, et eam naturaliter retineret, quae sibi ultimo est collata. N. 240.

Circa causam Elaterii sensit Carthesius esse materiam subtilem, quae meatus replet. Hoc ostendunt experimentis arcu extenso, vel chalibea lamella, quibus corporibus ... Hinc dicunt, quod cum tenditur arcus, sive lamina chalibea lamella in horologiis inflectatur, pori illi in superficie concava arctantur, et in convexa dilatantur: unde crassiores materiae subtilis particulae convexam superficiem subire possunt, et concavam penetrare nequeunt: ideoque suo nisu, et propulsione corpus restituere nituntur. Hoc ipsum alii extra Carthesii scholam dicunt de aere, eodem modo premente superficiem concavam, et convexam dilatans: unde apud illos, inter quos P. Saudon, aer est causa corporis Elaterii. = Nos vero sentimus vim hanc elasticam in corporibus provenire a rigiditate, et duritie solidi: quod si forsan cum Carthesianis ventus, hanc rigiditatem ab eodem principio repeti debere, ac ipsam vim elasticam, dicere possumus cum Peripateticis, ipsam vim, sicut et corporis rigiditatem oriri a quadam naturali, et occulta qualitate, quas corpori talem, ac tantam tribuere sufficit virtutem: sicut dicitur de naturali, et occulta vi, qua grave necessario deorsum tendit.

Causa elaterii juxta Carthesium est mat.a subtilis

juxta nos est qualitas occulta.

His observatis circa vim elasticam, jam dicimus, ut quae sit causa motus reflexi breviter, in paucis. Dicimus quod reflexionem corporis repetendam esse a vi illius elastica *Causa motus reflexi est vis elastica*. Ratio, quia sine recursu ad vim hanc elasticam nulla satis idonea afferri potest ratio, cur corpus durum jactum in aliud similiter durum resiliat: nam solum elaterium, dum partes inflexas restituit, corpus mobile in partem oppositam repellit: igitur corporis reflexio ab elaterio proficisci dicitur, illique tribuenda. = In his ipsis fere, eadem fere vi corpus reflecti, qua in aliud fuit immissum: siquidem eadem corpus premitur, donec vis, qua premitur, cum ea, qua resistit, ad aequalitatem sit reducta. Dico eadem fere vi, nam si elaterium sit debilius, ut est in lapide, in plumbo, aut aliis corporibus, quorum partes leniter inflectuntur, nec valide restituuntur, corpora illa non resilient eadem vi, qua in alia fuerunt jacta. Huc adde quod resistentia aeris, vel corporum gravitas huic aequalitati non parum officiat.

Dices forsan: non est repetenda reflexio corporis ab elaterio, si corpus durum, et inflexibile jactum in aliud durum, et inflexibile resilire debeat; atqui ita evenit; nam ipsa occursio cum altero est causa occasionalis ipsius motus reflexi: ergo. = Resp. neg.do min.; nam corpus illud durum jactum in aliud itidem durum, nec a se, nec ab alio repelleretur: unde si fingatur globulum inflexibile in parietem inflexibilem, et immobilem immitti, globulus sic omnino sisteretur, cum paries opponatur ipsius motui, nec ipsum ad situm naturalem propter suam inflexibilitatem, et immobilitatem detrahere possit. Nec occursio est causa occasionalis motus, nisi quando corpora sunt elastica. = Urgebis: corpus illud, si in aliud jactum necessario resilire debet, si neque motum amittat, neque recta linea progredi possit; at ita accideret corpori isti in hypothesi: ergo = Nego, corpus illud recta linea progredi non posse: ceterum falsum est, motum non amittere; nam hoc ipso, quod eandem lineam non potest insistere, nec aliunde repelleretur ab alio corpore immoto, et elaterii experte, necessario debet suum motum amitteret.

De Refractione Motus. Sec. 6.a

Refractio est inflexio, aut curvatio motus, qua corpus mobile ob majorem, vel minorem liquidi, quod oblique subit, resistentiam, a linea, quam persequebatur, lineam deflectit. Quippe corpus mobile in liquidum diversae rationis perpendiculariter jaciens, nullam patitur refractionem: at si corpus, puta, pila, vel globulus eburneus aquam oblique subeat, tum a recto tramite decedet. At cum refractionis doctrina circa lumen praecipue versetur, quae in luminis radiis provenientis fortius explicetur; nihilominus

ea nunc praecise dabimus quae et aliquales refractionis notitiam nobis insinuent, et ad Dioptricae intelligentiam quae suo loco saltem in transitu salutabimus, nos praeparent.

Refractio ergo duobus tantum modis fieri advertimus vel accedendo ad perpendicularem, vel recedendo. Cum ergo corpus ~~lumen~~ (~~id est lumen~~) a medio rariore in densius, puta ab aere in aquam, vel vitrum transit, tum refractionem patitur accedendo ad perpendicularem. E contra autem, ubi a medio densiori in rarius, puta a vitro in aquam, aut ab aqua in aerem transit, refractio illius fit per recessum a perpendiculari. et ut haec accuratius percipiatis,

N. 280. fig. 1. hoc experimento illustranda sunt omnia. sit igitur vas aqua plenum cujus ambitum sit A B C D (fig.ª 3. t. V.) et sit lapis, aut corpus aliud in E, a quo velocitate descendat in superficiem aquae ut in ea motum continuet. Igitur lapis iste ut aquam ingrediatur, ingredi debet vel perpendiculariter per P F, vel oblique, scilicet inter P. F, et C F; nam ~~continuo~~, si lineam C F sequatur aut ejus parallelam, nunquam aquam ingrederetur, sive quod idem est nunquam medium mutaret. Si ergo lapis E descendit in aquae superficiem per lineam perpendicularem P. F, absdubio motum continuabit usque P: Caeterum si lineam obliquam E F sequitur, dum ad aquam pervenit haec erit illi medii refractionis: unde jam motum suum continuare desinit per F G, novam directionem assumendo per F H inter F G, et F D. ubi ex industria refractio, lapidem elongari facit a perpendiculari, dum transit ab aere in aquam. Verum si e contra ab aqua in aerem sit transiturus; tunc nec lineam H F in K, nec aliam inter K, et C continuabit; quia refractio quam patietur in F, novam illi directionem assumere coget inter E et C, scilicet illam quae ducit ab F in ~~[illegible]~~ K.

Ex his jam scietis cur lapis ille (cujus simile quotidie experiri estis) ~~[illegible]~~ positus in fundo, non in quo pe in G ~~[illegible]~~ videatur ab oculo posito in E parte, et non ab oculo posito in K, postea si vas aqua impleatur usque ad superficiem A F C, videbitur non ab oculo E sed a K. Ratio est quia radius qui a puncto G ferebatur in E, refringitur in puncto F ubi aeris superficies incipit, illumque tendere facit in K recedendo a perpendiculari P F quae perpendicularis est superficiei A F C. tumque conspicietur lapis ab eo qui fuerit in K, id quod non ad punctum G, sed ad punctum H refertur. ex quibus omnibus colliges ad refractionem duo necessario requiri et obliquitatem incidentiae ex parte mobilis, et majorem resistentiam in uno medio quam in alio.

experimentum hoc alicujus utilitatis esse debet iis qui globulo e fistula emisso pisces in aqua occidere tendunt. si enim qui dexteritate pollent, non praevenerint refractionem quam in aqua patitur plumbeus globulus, nihil attinget: unde necesse erit illos plus inferius collineare objectum, nam globulus in aqua tantum oblique refrangetur accedendo ad perpendicularem, quantum ~~[illegible]~~ si ab aqua in aerem exiret, recederet a perpendiculari.

De Motus legibus, ac primum de ~~[illegible]~~ iis quae motum simplicem consequuntur Sectio 1.ª

Motus leges dicuntur regulae quaedam secundum quas corpus omne generaliter movetur. Motus simplex dicitur ille, qui reperitur in corpore quod unicae soli obedit potentiae, seu, quod non nisi in unum punctum collimat. talis est motus corporis, cujus pondus illud per lineam rectam perpendicularem descendere facit: motus enim hic unicam impulsionem in eadem directione habet.

Prima lex Motus simplicis ubi de vi Inertiae

Omne corpus in motu positum, eadem directione, et velocitate continuat motum, donec alicujus causae extrinsecae occursu status ejus mutetur. = est dicere, quod si lineam directam, quam describere incepit, relinquat; vel velocitatem minuat, aut retardat: hoc provenit a causa aliqua particulari quae aliter corpus determinat, non vero a prima impulsione, quae adhuc effectum suum plene assequitur.

Quid sit vis inertiæ?

Circa hanc motus legem fatetur sapiens Abbas Nollet in suis lectionibus phys. experim. tom. 1 pag. 208, nullum umquam adesse experimentum, quod directe, et positive stabiliat veritatem quam demonstrat. Nihilominus dicendum est, vim inertiæ quæ cuilibet inest corpori, sufficiens principium esse, et causam hujus primæ motus legis. Pro quo, quid sit vis inertiæ nunc explicare. Igitur vis hæc dicitur illa naturalis, et intrinseca robur quo quodlibet corpus latitudine seu (?) liditatis (?) naturaliter resistit omni motui: unde non est pure negatio motus sed et vis quædam positiva qua quidem habet corpus exigentiam mobilem per quam tunc majori motui resistit. quo posito facile colligitur ratio superpositæ legis. Cum ergo corpus in quolibet statu quo sit perseverare intendat nunc in ut si post aliquid motus quiescit, causa hujus superiori est idipsa qua et ante resistit mutationi status, et postea in istum tendit. Seclusa namque quacumque alia causa externa, nihil restat quod impulsioni et continuationi motus corporis resistat præter robur inertiæ. igitur hoc est stabiliendum pro principio quod corpus perseverare intendit in eodem statu quo est.

De Resistentia ~~Medioris ac primo~~ ~~Medii~~ ~~[illegible]~~ Medii frationis, ~~ac de viribus Centralibus~~

Media omnia sicut fluida resistunt motui per robur inertiæ ipsi proportionatum. Inter hæc media numeratur frictio ~~[illegible]~~ pro cujus intelligentia notandum est quod superficiei cujuscumque corporis numquam est perfecte unita et eo quod partes solidi eam componentes nequeunt esse in eadem planitie, cum pori qui has partes separant, superficiem earum nobis apparere quasi quemdam cumulum multiplicem, et eminentiis, prominentiis, et cavitatis: unde si duo plana hujus speciei tangerentur in ~~tota~~ sua latitudine, partes superiori ~~[illegible]~~ superficiei unius plani ingrederentur in vacuum alterius.

Frictio ergo duobus modis fieri valet. 1° per successivam applicationem partium unius corporis ad partes alterius ut quando libros v.g. fricantes facimus per superficiem alicujus tabulæ; tunc partes libri applicantur diversis partibus tabulæ: et hæc frictio dicitur 1æ speciei. 2° fit per contactum successivum diversarum partium unius superficiei cum distinctis partibus alterius: ut quando rotare videmus globulos super terram ~~et~~ politam tabulam: et hæc frictio est 2æ speciei

De hoc infra ubi De legibus motus dispositi.

Vis centralis motus dicitur illa qua mobile continuo tendit vel in distantiam, vel in approximationem centri sui motus: cum hac differentia, quod quando mobile distantiam intendit, vis ~~centralis~~ dicitur ~~centralis~~ centrifuga; cum vero approximationem, centripeta nominatur: v.g. vis illa qua lapis in funda a pueri circumactus, resilire, et aufugit dicitur centrifuga quia a centro sui motus fugit. et vis qua grave est versus ad centrum tendit dicitur centripeta; quia centrum petit. Circa quod notanda, quod motu circulari est fons, et causa hujus vis centrifugæ, quæ quidem in solidis augetur 2m ejus velocitatem, et in fluidis 2m densitatem materiæ: unde vires centrifugæ duorum corporum æquali velocitate et distantia a centro, se mobentium, comparantur inter se sicut et ipsorum corporum ~~quantitatem~~ massæ

2a Lex Motus Simplici

Varietas quæ accidit motui corporis vel major, vel minor semper est proportionalis causæ illum producentis

Igitur in mobili nihil variari valet præter velocitatem, vel directionem, ad quarum quamlibet mutationem necessaria est vis aliqua positiva, quam mobile ~~[illegible]~~ sibi ipsi præstare non potest. Itaque vis hæc, dum operatur nihil nisi quod capax est producere potest, valor ejus commensurari debet cum ejus effectu. hoc quotidie experimur: libra enim plumbi pondus unius libræ v.g. valorem tantum unius libræ in una bilancis parte posita habet, hinc est quod eamdem motus variationem tribuit alteri corpori ex altera parte bilancis posito: unde tunc ambæ lances erunt in equilibrio: quod si ex altera parte non ponatur idem pondus, tunc primum.

3a Lex Motus Simplici

Reactio est æqualis compressioni

Quando corpus aliquod agit supra aliud, dicitur illud comprimere, et corpus compressum mutuo reagere supra comprimens æquali pressione unde actio ~~hæc~~ ex parte comprimentis dicitur compressio, et ex parte

Compressi, recettio

4ª lex

~~De legibus Motus Compositi~~

~~Pars~~

Quoties Corpus motū, aliud debilius incidit, quam illi sui motus impertit, tantumdem eo motu deperdit: adeo ut si durum, molle incurrat, totum quandoque suum motum in ipsum transferat. v. g. cum Pila, pulveri acervum proijcitur, tota pilæ impetu, pulverem, aut aream circumjectam transit, ipsaque omnino sistitur.

5ª Lex

Si duo Corpª æqualia, ut A, et B (f. A. ~~[illegible]~~) æquali velocitate ex oppositis partibus, se mutuo directa sibi occurrant, ea post Colisionē cum æquali velocitate eo unde profecta sunt revertentur. Ratio ē, quia nihil potest esse Causa, cur motū perdant, unde solæ determinationes debent mutari. Ceterum lex hæc solū observari potest, in Corporibus elasticis; non vero, in elaterio destitutis; sive ea sint inflexibilia ut a Cartesio finguntur, sive sint mollia; quoniam oppositæ determinationes in Corporibus elaterio expertibus sese mutuo destruunt; et tunc ea Corpª a se mutuo sistuntur, unde reflecti non possunt.

Igitur ut hæc motus lex sumatur et seges ad experimentū deducatis assumite, in pariete ad perpendiculum erecto duo puncta ut A et B (fig.ª 5 tab.ª 1.) qui bus duo clavi affiguntur, et a clavis duo fila dependent Aª g, et B h, quibus duo arcus Circa di h l f, et g i c inter se æquales, et æqualibus divisionibus distinctis describuntur. Tunc enim si duo globuli æquales g, et h. ijs filis suspensi ex eadem utrinque altitudine, puta ex i, et l demittantur, ijs cum æquali motu velocitate in sese ex oppositis partibus in puncto m incurrent. Igitur si fuerint elastici puta marmorei, eburnei &c, non post Colisionē cum eadem Celeritate resilient, et fere ad eamdem altitudinē ex qua deciderunt, reflectentur: Quia eadem vi qua unus globulus elasticus in ipsa Colisione ab altero Compressus ē, eadem vi alterum globulum ferit; et nisi paululum obstaret tum globuli gravitas, tum aeris resistentiaª, ipsum in eumdem locum, ex quo demissus est repelleret, ac vicissim in eumdem ex quo decidit locum, remitteretur ab altero.

Quod si globuli sint elaterij expertes, puta si ex argilla molliori sint facti: ambo post Colisionē in puncto m remanebunt immobiles; quia quantum unus progredi nititur, tantum ab altero retunditur; et Contrariæ determinationes sese mutuo elidunt.

6ª

Si Corpª elastica sint mole æqualia, et unum illorum ex majori altitudē, quam aliud demittatur, post percussionē velocitates suas permutabunt. Est dicere; quod si corpus g ex altitudine c, corpus vero h ex altitudē l demittatur fig.ª 5ª; ita ut major sit velocitas in Corpē g, quam in Corpē h; post percussionē corpus g in punctum i tantum; corpus vero h in punctum f reflectetur. Cujus ratio est, quod corpus g quod celerius movetur, fortius in colisione Corpus h percutiat, quam ab ipso percutiatur; hincque velocitates suas inter se permutare debent.

~~De legibus Motus Compositi~~ s. 7ª

~~Dicitur Motus Compositus motus Corp determinati ad motum pluribus potentijs quæ eodem tempē operantur in mobili 2m varias directiones. similiter ē motus sequuti directionē lineæ A B, ex eo quod eodem tempē in illu operantur duæ potentiæ C, et D. fig. 1 & 2. igitur sicut motus Simplex suas exigit leges, pariter et Compositus nonullas habet, quæ communiter ad infraposita reduci valent, quia ex ea tanquam Corolaria deducuntur.~~

De Motus Compositi Legibus Sect. 8ª

Motus Compositus dicitur motus Corporis impressus a pluribus Causis 2m directiones diversas: talis ē motus Cymbæ a Duobus hominibus e litore trahentes sequentesque directione lineæ A B, et eo quod illam operantur Duæ, diversæque potentiæ C, et D (fig. 6 ~~22~~.) In hoc ergo motu observat natura leges quasdam scitu dignas, nam fere omnia quæ sub esse considerant Philosophi hac specie motus peraguntur. Omnes tamen leges hæ ad unicam ipsa pene redduci valent, ex qua tanquam ex radice Ceteræ ut corolaria diriguntur.

Lex Generalis Motus Compositi

Corpus motum a duabus potentiis eodem momento, sed secundum diversas directiones vel quiescit, vel movetur pro proportione potentiarum inter se; unde accipere debet directionem mediam inter directiones Potentiarum. = explicatur, et probatur: vel duæ potentiæ corpus secundum diversas directiones movere intendunt, vel non. In primo Casu si potentiæ sunt æquales, corpus quiescere debet: cur enim ad singularem potius quam ad dexteram ibit, cum æquali Conatu in utramque dirigatur. Si vero potentiæ sunt inæquales fortior superabit, et ad se attrahet mobile, sed non velocitate æquali excessui inter potentiam hanc, et minorem. excessus est 4, velocitas 4. sic si C 8, et a 2, corpus M ibit versus C uno gradu velocitatis. (fig. 2ª)

fig. 7. fig. 2.

Si Potentiæ non opponuntur, sed directiones earum angulum faciunt, tum motus Componitur tam in velocitate, quam in directione: et utraque exprimitur Diagonali parallelogrammi cuius lateribus potentiarum vis, et directio exprimitur. explicatur in (fig. 13.) M ē mobile, linea M G ē potentia trahens ad se M; et similiter C M trahit idem M ad se. hæ lineæ supponantur æquales: igitur æquali vi M impellitur versus C, ac versus G. In hoc Casu dico quod M ibit in n per diagonalem M n. sed qua velocitate? Respondeo; minori quam summa duarum; nam diagonalis minor ē duobus lateribus parallelogrammi: unde si hæ potentiæ corpus M in eamdem directionem impellerent, iter longius facere cogerent, quam illud in diversas directiones moverent.

fig. 13. fig. 8.

Quod ut percipiatur, fingite M C esse tubum per quem descendat M per lineam M C. praescindite nunc ab acceleratione, qua ut grave descendere debet; et dividamus tubum in partes quas æqualibus instantibus percurrere debet; sed interea descensus feratur ab alia potentia, manu v.g. a M in G æquali velocitate qua descendit per tubum. Nunc: in primo instanti descendet per tubum spatio M a; et in eodem Instanti feretur spatio M i: ergo in fine huius Instantis erit in h; nam si ferretur solum a G erit in i; sed quia nec a G solum fertur, nec solum descendit versus C, nec est in a, nec in i, sed in puncto tantundem distanti ab a (quod latum i versus G) quantum ab i, quia ad ipsum descendit. sic in 2º instanti erit in k, in 3º in l, 4ª eadem ratione, et denique in ultimo stabit in n.

Hæc linea, Diagonalis nempe longior erit, quo potentiæ angulum acutiorem faciant, et brevior quo obtusiorem, ut circino, et regula videri potest. unde si lineis dati quævis positionem explicent, parallelogrammum fingas, et lineam rectam a mobili ad angulum oppositum ducas: hæc tibi et velocitatem motus, et directionem indicabit. Quod ideo ita evenit quia ex omnibus directionibus secundum quas potentiis movere corpus possunt, solum cum angulum rectum faciunt nec actiones earum minuuntur, nec augentur; nam in exemplo posito, G intendit corpus ad ipsius distantiam G ferre, et C eodem modo ad distantiam C quod utraque consequitur si mobile ad n perveniat; nam C n æqualis est G m, et G n æqualis est M C. Si vero angulum acutum faciunt mutuo se adiuvant: si obtusum partim mutuo se destruunt. Unde si potentiæ V X, X Y (fig. 5) angulum V X Y faciunt, mobile X perveniet in v, et lineæ vel potentiæ X V augentur parte Z v, vel Y Y æquali. Si vero potentiæ sint R P, C P (fig. 7) mobile ibit in s: et potentia P R diminuetur in t C, vel S t.

fig. 9. fig. 5. fig. 10.

Ex his Infertur 1º Diagonalem indicare directionem motus compositi quod videbis si discursum factum in exemplo tibi aptius alteri parallelogrammo praeter quadratum, in quo potentiæ supponuntur æquales, et mobile ad distantias æquales a potentiis pervenire debet. non ita evenit in alio cuius lineæ sunt inæquales, sed mobile ad directionem validioris potentiæ accedet. = Infertur 2º,

quod cognitis potentiis, et angulo directionis, indagari potest velocitas, et directio motus compositi, finien do nempe parallelogrammum, et ducendo lineam diagonalem. = Infertur 3° quod cognita diagonali et ali qua potentia, cognosci potest et altera illam adjuvans: cognoscis P R, et diagonalem P S fig. 22 ut cognoscas P E duc lineam S E parallelam, et aequalem potentiae P R: duc postea P E, et haec est potentia quaesita.

Ex his principiis intelliges quomodo motus cymbae piscium, et reptilium sunt compositi: ut enim cym ba separatur ab uno ad aliud fluminis littus non per lineam rectam duci debet, sed per lineam cum directione cursus fluminis angulum conficientem: sicut P in R per lineam P R dirigeretur des cenderet ad S vi fluminis (~~fig.~~) unde dirigi debet versus T ut motu composito ex directione

Fig. 12 cursus, et nautae descendat ad R institutum. Quod ut melius percipias, scito quod vis flumi nis cymbam per lineam TA ferret si cymba esset libera: et nauta eodem tempore eam ferret si cursus non obstaret a P in R. habes hic duas lineas repraesentantes vim cursus, et directionis ejus, et simul directionis et vim alterius potentiae: a puncto P duc diagonalem ad V, et habebis lineam per quam cymba tenderet, et punctum littoris quo perveniret si dirigeretur per rectam P R ergo ut illuc perveniat debet dirigi versus T.

Pisces hinc inde cauda duplici ictu quatiunt, et motum com ponunt medium inter ictus: quando ergo tendere volunt a laeva ad dexteram partem, percutiunt aquam in laeva ictu adeo veloci ut aquae non sit tempus cedendi; proindeque pisci desservit ac si corpus firmum esset: quando vero in directum tendere volunt, percutiunt in laeva, et sinistra fere eodem instanti et aqua non cedente, sed potius eumdem motum pisci restituente ac si elastica foret, nec in dexteram, nec in sinistram, sed per medium horum tendit. Quod si proximius ad dexte ram ire cupit, fortius sinistram quatit. Eodem modo nauta ducere cymbam solet, nem pe hinc inde a tergo cymbae aquam remo percutiendo, ut cymba medium capiat iter. serpentes, et viperae eodem modo componunt suos motus. Aves etiam sic suos volatus inflectunt; nam quando a laeva ad dexteram mutant volatus, ala sinistra fortius, et frequentius aerem quatiunt.

Fig. 11. Juxta has leges volatus fingunt histriones. vide (fig. 22.) et coloca in E trocleam mobilem per quam pendeat filum corpus C per C E trahentis: et eodem tempore trocleam mobilem per E M super filos duc; tunc corpus C per diagonalem C M volabit: quia vero spectatores nec filum, nec trocleam mobilem, nec manum occultam vident, volatum verum dijudicant. Qui ex equo po mum projecerit ad aliquod terrae punctum, certe hoc non attingeret nisi ad aliud a tergo relictum illud dirigeret. Qui similiter ex equo aut curru ambulantibus prosiliret, periculo se exponeret sibi nocendi: tum quia equus, quo vehitur, non desservit ei ut fulcrum; unde saltus non erit ad eo velox ut putatur: tum, quia saltus debet componi in directione ex directione equi et ex directione se projicientis ad terram.

De linea quam corpus describit in variatio ne potentiarum. Sect. 9.a

Usque consideravimus potentias invariatas in directione, et proportione: et sic in omnibus appo sitis exemplis notari potuit corpus sic motum lineam rectam describere. Quid jam si supertur potentiarum varient? nempe si directio non eumdem angulum faciat. vel si vis unius minuatur dum alterius vi augetur? Ad quod pro ~~quo~~ utroque casu respondeo corpus lineam curvam descri

Fig. 13. bere. Sit corpus A (~~fig.~~ 22) a B per A B attractum, et eodem tempore a C per A C, describit A d: et si C permaneret in eadem directione, perveniret corpus ad D per rectam A d D: sed ponamus C in H directione H d trahente corpus in d positum dum B manet in eadem directione; tunc corpus describet d e: et in I describet e f, etc: unde curvam faciet A d e f g h.

In 2° casu, quo nempe una potentia vi uniformi mobile impellit, altera vero vi sive incremento crescente illud mobile curvam descri

Fig. 17 bere debet. vide ~~fig.~~ 6: corpus M horizontaliter fertur a potentia C per spatia M a, a b etc. sequalia; sed eodem tempore vi gravitatis impellitur ut per M verticaliter descendat, ~~et~~ si haec vis esset

uniformis lineam diagonalis rectam describeret: verum gravitas non sic illud propellit, sed in primo instanti ut 1, in 2° 3 &c. ergo plus debet descendere quam verticaliter progredi: ergo a recta debet deviare, et eo magis quo vis gravitatis illud impellit circa finem quam in principio motus: ergo describet curvam in 1.2.3.4.5.6. neque vis primo instanti infinite parbo rectam facit: in 2° tres rectas, sed quarum nulla in directum jacet nec inter se, nec cum prima: ergo linea descripta est productum infinitarum linearum rectarum, sed non in directum positarum: ergo licet linea Circularis, cujus nullum punctum directe ad aliud jacet.

Hac ratione aqua e canali cadens, ~~[illegible]~~ et lapis manu in altum projectus, sed non perpendiculariter, curvas faciunt; nam inclinatio recti aquam horizontaliter dirigit, cujus vi in murum oppositum impingeret si sola esset; verum gravitas aquam perpendicularis horizonti ipsius aquae eodem tempore sollicitat, sed non uniformiter ut dictum est: ergo curvam describat. Haec curva eo longius a perpendiculari declinabitur quo majori impetu aqua descendat, hac ratione: si tanta vi aqua per horizontalem dirigeretur sicuti globus tormento bellico explosum, curva non percipietur: Quod ita evenit quia tempus quod consummit globus in decursu adeo breve est, ut pene nihil descenderet, si e manu libere ad terram caderet.

In hipotesi quod terra mobeatur supra suum axis spatio 24: et quod tormentum bellicum in Equatore positum mobeatur ab occidente in orientem motu 250 exappedas uno secundo durante et plumbus vel globus perpendiculariter ad Zenit projicerit, nunc in ipsam terram tormentum redibit? Et pomum ab Equite velociter currente perpendiculariter horizonti projectum, nonne cadet retro? vel Equum sequeretur? Respondeo quod absdubio: Quia in primo casu si terra quiesceret, globus explosus perpendicularem sequeretur, et ipsam in decursu describeret: verum si terra moberetur et illam non projiceret, in tempore decurrit spatium 250 hexapedarum: ergo terra mota, vel tormentum ipsius communica globo duplicem motum, horizontalis nempe, et perpendicularis: cum autem utramque lineam simul describere impossibile sit, mediam faceret, verum non tam recte, quia grabitas obstat. ergo in decursu a recta declinabit, et in ipso tormento ingredietur

In 2° casu eodem modo est ratiocinandum. Pomus projectus ab Equite immoto, perpendiculariter caderet; quod si pomum ferens curreret, ipsum commitaretur per horizontalis: ergo motus quo cadere debet si currit, et illud projicit est compositus: ergo non retro, sed in puncto terrae in quo ipse stet in fine motus cadet.

Vide ~~[illegible]~~ Fig. 13: Globus explosus iret ad C; verum quia tormentum mobetur versus 2, ire debet ad P per diagonalis in P motu composito; sed quia grabitas ipsum trahit deorsum perpendicularis non potest pervenire ad P linea recta. sed quo tandem perveniet? Demus globum debere decurrere vi pulveris $62\frac{1}{2}$ uno secundo si gravitas non obstaret: ergo quatuor secundis ascendet 250 hexappedas: verum debes subtrahere a $62\frac{1}{2}$ 15 et amplius, quas vi gravitatis debet descendere ~~[illegible]~~ secundo, et in 2° 3 (-) 15, et in 3° 5 (-) 15 &ca: unde in 3° secundo jam non ascendit, sed descendit 15: in 4° 45 et amplius: ergo in fine quarti tangit terram, et in tormento ingredi debet si aliae causae non obstarent.

De Viribus Centralibus Sect. 10a

Diximus corpus semel motum directionis rectam a motore acceptam conserbare nisi ab alio novam directionis accipiat: hac ratione corpus a duplici potentia motum diagonalis rectam describeret si potentiae servarent eandem directionem: sed demus unam earum directionem mutare, alia immutata, tunc corpus a recta incepta deviabit, et aliam nobam rectam accipiet: ergo si una potentia immota, alia in unoquoque instanti directionem mutet, corpus circulus describet; quia circulus est summa infinitarum rectarum non in directum positarum: tales autem lineas in unoquoque instanti corpus incipit ob variationis directionis causae. Vide Fig. 14 exemplum hujus libet in funda circulariter mota, quia manus transiens per puncta C H I K L K corda per lineas CA, hd, Ic non

Fig. 13.

successive transferri facit, quæ corda cum semper eadem longitudine conservet, et solum directionem mutet, debet deliberari per fortitudinem(?), quæ solum directionem variet. Vera angulum rectum facit, 2° obliquum RK. et ideo corpus per lineam A D e f g h K transferat. igitur omnia corpora in orbem mota conantur per tangentem ab orbe exire: A ubi cum ad D pervenit versus D iret, et cum ad e per e E RK. ratio hujus est, quia cum in unoquoque puncto recta incipiat, et corpus semel motus directionem acceptam conservet ex 1a lege motus, eadem lege tangentem rectam circuli in unoquoque existenti appetit.

Verum per tangentem exire conari est conari a centro se elongare; nam si corpus A per ADD egrederetur, cum pervenisset ad D, longius a centro C distaret: unde dici debet, omnia corpora circulariter mota habere conatum ad distantiam a centro. hæc igitur dicitur vis Centrifuga: illa autem vis quæ corpus ad centrum attrahit, vocatur vis Centripeta: hæc vis in lapide funda est ipsa funda manu prehensa, quæ corpus ad manum attrahit, vel ipsum semper æquali distantia a centro tenet:

hæ vires directe opponuntur, licet vis centrifuga per tangentem directionem habeat; quia si radium MC vim centripetam repræsentantem per tangentem MD transferre fingas, — fig. 14
omnia puncta inter M et B intercepta per singula puncta tangentis transibunt ergo corpus M cedens vi centrifugæ, per MB fugiet; quæ linea directe opponitur MC vim centripetam repræsentanti.

Circa hæc sit prop. 1a. Motus circularis vim centrifugam generat et eo majorem, quo motus velocior est; hæc prop. experimentis sapientum demonstratur: si super trocleam horizontaliter positam palum figas super illius diametrum, et ab uno ad aliud extremum pali filum ferreum tendas per foramina duorum æqualium globulorum intrans, ita tamen, ut globulus unus circumferentiam troclæ occupet, dum alius centrum teneat, verum ambo filo serico ligati: rebus sic dispositis; si trocleæ motum circularem imprimes, globulus in circumferentia per filum ferreum labitur ad extremitatem pali, et secum fert globulum centri quocum ligatum erat: quod si hoc ligamen rumpatur, et de novo rotatio incipiat, globulus in centro hic perseverat, altero fugiente. si iterum liges ea, et æquali distantia a centro in circumferentia colloces, rotat sine fuga. ratio horum è doctrina data; nam rotatio trocleæ communicatur palo, filo, et globulo in circumferentia posito: hoc autem acquirit vim centrifugam, qua per filum labitur tanquam per radium circuli rotationis: sed globulus centri non ligatus, ibi stat, quia nec vi alterius disjuncti, nec vi centrifuga exire debet; nam antrum ejus in centro motus quiescit; partes autem circumferentiæ æquales vim centrifugam acquirunt, sed ad puncta directe opposita: verum non est tanta ut globulum dividere possit: eadem ratione globuli in circumferentia positi non fugiunt, quia habent vires centrifugas oppositas unde equilibrantur.

fig. 19

fig.

Prop. 2a: fluida etiam vim centrifugam acquirunt. Demonstratur: si super trocleam vas colloces cui duos tubos vitreos inclinatos aptaveris, quorum extrema sint globuli vacui(?): si vasi aquam infundas ita tamen ut capacitatem tuborum non adimpleat, et troclea, ut supra, rotationem imprimas, aqua e vasi per tubos egreditur, et globulum cujusque adimplet

Prop. 3a: vis centrifuga fluidorum eo magis augetur quo fluida graviora sunt: Demonstratur eadem machina: si loco tuborum, et aquæ quatuor tubos colloces diversis fluidis semiplenos: in tubis primi paris infunditur aqua, et oleum terebinthinæ coloratum: in alio oleum tartari, et spiritus vini: in secundi paris tubis infunderetur aqua, sed in uno globulus cupreus, et in alio ligneus. troclea, et tubis immotis unumquodque fluidum occupat locum suæ gravitatis, nempe levius locum elevatum fluidum, similiter et globuli: sed rotata troclea spiritus vini et olei terebinthinæ descendunt, et aqua ad circumferentiam fugit: globulus cupri ascendit ad circumferentiam, et globulus ligni

descendit. Ratio omnium e inequalitas ponderis fluidorum, ratione cujus acquirit aqua vim centrifugam qua cum oleo pugnat, et extra tubum extrudit si apertus os ejus esset; imo oleum ipsum vi centrifuga propria idipsum faceret. Caeterum quia os tubi clausum e, oleum ad centrum ire cogitur, dum aqua circumferentiam occupat: quia cum gravitas motus ex multiplicatione massae, et motus impressi ipsi corpori resultet; aqua vero aequali volumine oleum massa, vel materia propria excedat, motus tractus rotatione oleo et aquae aequaliter communicatur: ergo aqua majorem vim centrifugam acquirere debet, quam oleum: igitur nihil mirum, quod hoc suum illi locum cedat. idem de globulis dicendum; nam globulus cupreus longe majoris ponderis est quam globulus aquae aequali moli: globulus ligneus econtra minoris est ponderis: ergo ille majorem vim centrifugam acquirit quam aqua in qua rotat: hic vero econtra.

Ex his habemus vim centrifugam eo majorem esse, quo moles corporis major e caeteris paribus: nempe si corpus aequali distantia a centro motus, et aequali velocitate circumferatur. Habemus etiam vim centripetam unius corporis saepe esse effectum centrifugae alterius: nam in exemplis appositis oleum centrum petit, quia aqua ad circumferentiam ab illo occupatam fugit, et ab ea illud ad centrum rejicit. Hac ratione paleae in centro cribri congregantur; quia cribrum illis ponderosius vim centrifugam majorem acquirit motu circulari cribri. Idem accidit in vorticibus aquae, et aeris: quia in hoc ultimo in principio vorticis corpora graviora in centro moventur, quia motu aeris citius communicatur levioribus corporibus: cum vero velocitas venti communicata e illis, paulatim centrum deserunt, et circumferentiam petunt.

Sed ut omnia haec clarius percipiatis, simulque et systema Cartesii circa gravitatem corporum aliquantulum agnoscatis, placet apponere quoddam subtilissimum, et jucundum experimentum ab ipso inventum, et ab aliis repetitum: ea autem e hujusmodi: Rotatur per quoddam machinam globus vitreus aqua plenus in quo simul parum olei terebynthi infunditur: Antequam globus rotari incipiat, oleum occupat segmentum superius globi: quod ideo evenit, quia oleum levius est aqua: verum cum globus rotari incipit, oleum dividitur in plures globulos, qui in aqua primum flotant; deinde vero paulatim motum rotationis cum aqua percipiunt, sed post aliquas revolutiones congregantur super axim rotationis, qui quidem axis horizontaliter positus est. Cessante porro rotatione cylindrus efformatus ex particulis olei secundum longitudinem axis, dilatari incipit versus ejus extremitates donec motus aquae totaliter cesset; et tunc oleum in partem superiorem ascendit in qua primo erat. Si autem axi parum inclinato, rotatio incipit, congregantur etiam globuli olei ad axim, ut antea: caeterum quiescente rotatione non ascendunt ut antea ad segmentum globi, sed ad polum elevatum ob inclinationem axis.

Si loco olei globulum cerae cum aqua in vitreo globo introducas idem evenit; nam et descendit ad axim, et ascendit cum globus quiescit; et ascendit etiam ad polum elevatum cum axis inclinatur. Verum si pilam cerae ponderosiorem aqua facias introducto in pilae centro plumbi grano, et globum lente rotare facias, pila distabit ab axi aliquibus pollicibus: et tunc rotationem intendens descendet ad axim quia majoris ponderis sit quam aqua, et in eo super se ipsam rotabit. Cessante vero rotatione globi non ad polum elevatum, sed ad demersum tendit, seu inferius. Quod si pilae loco globulum aeris inducas, operatur ut oleum: verum si quando in aliquo polorum, et cessat rotatio, interdum accidit ut hic globulus ad centrum sphaerae descendat.

Haec rite comprehendes si aquam [illegible] globo inclusam concipias velut congeriem variis [illegible] conchis compositam et configuratam globo constrictis. Conchae autem quo majori diametro gaudent eo magis ad superficiem concavam vitri accedunt. Cum autem hic primo moveri incipit, secumfert immediate Concham aquae, haec aliam deinceps, cum oleum in principio conchae ultimae aquae stat, primo motu a loco suo pellitur. haec pulsio illud dividit; nam cum deorsum descendere

Cogatur a superficie vitri descendere; ipsum vero, quia leve sursum ire conatur, fit ut aqua occurrite impediatur, et dividatur: postea vero separatis aequaliter circum oppositis globulis efformet. Jam si unamquamque guttam olei consideres, eam rotari concipias simul cum aqua, et globo et ideo ad centrum tendere, non centrum sphaerae, sed illius paralleli in quo rotat. a v.g.

Fig. 48. +1 in parallelo B A rotat, et vi centrifuga exirent per B si os hosti pateret; verum quia clausum est, nec aqua, nec oleum vi centrifuga exeunt. Nunc vero, cum aqua ratione majoris ponderis majorem vim centrifugam acquirat, superiorem superficiem obtinet et oleum deprimit ad centrum plani paralleli: ac proinde cum unaquaeque olei gutta simile patiatur ad tocum axem congregantur. Quod idem similiter dicendus de cerae pilula, et aeris, quia levior aqua est.

Sed quaeres: cur cessante, vel remisso motu vitri per axem exeunt? Respondeo, hoc ideo esse, quia circa polos minor est motus, proindeque minor vi centrifuga aquae. Et insuper, quia a Poli motui remitti: ergo aqua descendit ad centrum, et illinc oleum a vi sua praemittit. Aqua vero quae in aliis parallelis rotat majorem vim centrifugam habet, et non cito quiescit. Sed cur cerae pilula ponderosior aqua ratione plumbi in ea introducti ad axem cum descendit? cum non acquirit vim centrifugam majorem quam aqua, cum vi centrifuga sit pro ratione ponderis major? Respondeo: ita accidit, quia motus vitri primum communicatur aquae: unde cum pila incipit rotare, jam motus aquae velocior est, quam motus pilae, taliter ut major sit motu, quam pondus pilae pondere aquae: ergo vi centrifuga aquae major est. Cessante motu pila descendit ad inferiora globi, quia majoris gravitatis est.

Phenomenon globi aerei videtur oppositum huic doctrinae: cur enim hic cum remittitur motus vitri ad centrum sursum, et non ad locum sursum tendit? non est levior aqua? Respondeo globum aeris, dum globus rotatur, ad axem rotationis descendere; remisso vero motu ad extrema axis appropinquare, quia in Polis jam motus cessavit: unde iterum in hac parte tangit gutta aeris, quae quidem cum sit levior, sursum ire conatur: verum inclinatio partium globi vitrei oblique illud aeris globulum conducit, cui cum in itinere occurrat aqua majorem vim centrifugam retinens quia in circulis majoris diametri rotat; hinc est, quod globulum aeris ad centrum remittit, ejusque ratione ad centrum descendere contingat. Nam hic accidit quod in oleo, pillula cerae 2ª nempe quae finita rotatione globi ad superiora pelluntur, aqua ad inferiora descendente: et solum cum motus paulatim remittitur, vel cum aliqua irregularitas rotationi accidit ob difformem impulsum impellentis.

Ex his habes, vim centrifugam eo majorem fieri, quo major est motus, et densiora corpora liquida, et ponderosiora solida sunt. habes etiam rationem componendi systema Cartesii de gravitate. Posuit enim materiam subtilem circum terram moveri velocissimo motu: unde si quae corpora ei obvient deorsum pellere, ajebat, sicut aqua oleum globi pellit. Verum eadem experientia est contra ipsum, quia corpora ad centrum terrae tendere videntur; particulae autem olei, pila, et aer ut supra vidimus non ad centrum globi, sed ad totum axem indifferenter descendunt: ergo.

De vi centrifuga corporum dimetienda Sect. 11ª

Dico: vis centrifuga corporum est sicut pondus corporum multiplicatum per velocitatem motus. Experientia demonstratur: supra trocleam supradictam, et aliam similiter dispositam collocantur duo corpora aequalis ponderis, et ad aequalem distantiam a centro troclearum: impulso postea motu communi trocleis, corpora illa simul per filum labuntur. Quod si ad duplam distantiam a centro unum colloces, et aliud ad subduplam eodem motu, unum duplo tardius fugit: si vero pondus, et distantiam mutuo duplices, simul fugiunt. Si tandem pondere, et distantia aequalibus motum duplo intendas, duplo etiam tardius fugit, quod remissiore motu rotatur. Hae facta propositionem nostram evincunt.

Nota autem ad cujus intellectum, quod major distantia a centro est radius major quam circulus, et revolutionem majorem acquirit: unde corpus in ea distantia positum citius mobitur si troclea aequali motu uniformi ac alia rotatur.

De Mutatione Virium Centralis

§. 112

Diximus Corpus circumactum duplici vi agitari centripeta nempe et centrifuga: si hæ ergo (illæ) perseverent, dum corpus revolutionem peragit, corpus describit Circulum: si vero in principio sint æquales, paulatim autem vis centripeta minuatur, vel centrifuga augeatur, spiram conficiet Corpus. si tandem initio æquales paulatim una, vel alia ~~minuatur~~ varietur sensibiliter paulatim; postea vero eodem gradu ad primum statum veniant; hæc linea descripta erit curva dicta elypsis. Quod quidem filo experiri poteritis. si ergo in A, et B claviculos figatis, et ... filum annexum tendatis per quem Calamus circumsignet secundum quod longitudo fili permittit, elypsim videbitis. = et hæc de hac materia sufficiant, quæ cætera pertinent ad lectionem Philosophorum.

Disputatio 3 de Motu Gravium in Descensu; ubi et de levitate et Gravitate elementorum. Idea sit Gravitatis et levitatis explicatur.

Gravitas deffinitur: Principium motus deorsum: et levitas, principium motus sursum. Nulla ergo tota phisica difficilior occurrit quæstio, in qua quid sentiendum sit ambigunt adhuc qui naturæ arcana curiosius rimantur. ~~Neque~~ Cartesiani et Atomistæ negant motum gravium a qualitate absoluta proficisci; et ut istius motus Causam explicent alii recurrunt ad magneticam seu ad effluvia magnetica è terra emissa, quo gravia trahuntur, et levia propelluntur: Alii ad pressionem aeris: Alii ad impulsionem materiæ subtilis; Alii ad modalem impetum, seu Determinationem a Deo impressam atomis citra propriam earum exigentiam. Communis vero Peripateticorum sententia est, gravia moveri a principio intrinseco, nempe ab innata qualitate absoluta, quæ gravitas dicitur, et cujus distinctio a substantia ostenditur in Eucharistia, ubi sine substantia manet gravitas panis, et vini. Hæc pariter de levitate dicta sint, si tamen datur positiva, et absoluta levitas; nam multi solum agnoscunt levitatem negativam, seu respectivam consistentem in carentia majoris gravitatis, seu in minori gravitate unius Corporis respectu alterius, ita ut nullum dicatur leve nisi comparate ad ~~aliud~~ gravius, sicut lignum dicitur leve comparative ad aurum in eadem mole. ergo sit jam

Prop. 1. Gravia Corpora suum motum inter descendendum accelerant, id est continuo velocitatem augent ita ut velocior sit eorum motus in fine, quam in principio. Propositio hæc abunde constat experientia ipsa. Nam lapis v.g. majore cum impetu ad solum pervenit, quo altior est locus unde cadit.

Propositio 2a: Acceleratio motu gravium in æqualibus partibus temporis fit secundum progressum numerorum imparium, nempe 1, 3, 5, 7, 9. Diviso enim tempore quod motui impenditur in partes æquales v.g. per arteriæ pulsum numeratas, si grave descendens in primo pulsu percurrit ulnam spatii, in secundo, percurret tres, in tertio quinque &c. et sic deinceps proportione servata. Hoc experimentum a Galileo adinventum variis ~~experi~~ postea rationibus adumbrarunt Philosophi pluribus in locis, sed nominatim in observatorio regio parisiensi.

Hujus accelerationis causa varie redditur juxta varias de gravitate sententias. Verum in principiis peripateticis dicendum censeo gravitatem motu sibi naturali adjunctam producere in corpore cui inest novum impulsum, cujus ope velociorem efficit motum: quo motu redditur impulsus intensior, et ita sensim crescit velocitas. clarius. Ponamus corpus grave sic descendere, ut primo tempore, seu minuto secundo una hexa

pedam conficiat: si ergo dum moveri cepit, eam habuisset velocitatem, quam post primum tempus acquisivit, duplo majus spatium, nempe duas hexapedas percurrisset. Quare 2° tempore vi impetus illius acquisiti, et remanentis duas hexapedas decurret, unamque praeterea sua gravitate ut in primo tempore peragrabit; atque adeo conficiet 3 hexapedas. Similiter 3° tempore per velocitatem acquisitam vi duas tantum hexapedas, ut 2° tempore, sed duplo plures nempe 4 peragrabit, quibus si unam adjicias, quam suo pondere acquirit, 5 habebit hexapedas 3° illo tempore percurrendas: et eadem est in sequentibus incrementi ratio secundum numerorum imparium progressionem.

Sed queres jam quibusnam ~~elementis~~ corporibus conveniat motus per gravitatem, vel levitatem? ~~Circa quod sentio, Gravitatem convenire terrae et aquae, sicut etiam ut terra est~~ ~~gravior~~.

[Margin:] ... Peripatetici docent esse corpora absque gravia ut Terra, et Aqua: esse levia absolute ut aer, et ignis: ... meo judicio cum Modernis omne corpus esse absolute grave et solum comparative ad aliud minus grave, dici aliquando leve. Hoc ratio patet: ex quo corpora omnia gravitatem habeant, esse motum sursum, et infra ... ergo superfluit qualitas ... levitas. Circa motum ... gravium explicari, ... levium ergo patet: Non ut aliquid sursum ascendat, sufficit quod magis grave illud e suo ... pellat, obligetque proinde sursum ascendere. Sic aqua quae est ... grave sursum ascendit dum in ... in quo est, lapis injicitur. ... sic fumus ergo sursum ... propulsus ab aere qui ... corpus minus grave fumo ... Sic de flamma: cum enim aer ut magis grave loco flammae de... illa locum superiorem ... cogitur. = ex his liberari ... gravi ~~... circa aeris gravitatem~~ ... aeris quae a multis X

Gravitas aeris quae a multis olim negata, hodie a nisi clausis oculis negari potest, postquam Moderni experimentales pondus aeris (saltem inferius in Athmosphera existentis) comprobarunt pluribus experimentis, et tamen Philosophus ipse aeri pondus agnoscit 4 de Coelo text. 30 cujus signum, inquit, est utrem inflatum plus ponderari, quam vacuum habeat. Dubitat tamen haut in aere, nemon in aqua simul cum gravitate primitus esse levitatem, solamque terram esse pure gravem, et ignem pure levem. Sed verius forsan est, in corpore minus gravi, in aere nominatim, nullum gradum positivae levitatis inveniri: si enim aer fertur sursum nisi extrusus a corpore graviore. Unde Aer intra glaciem clausus non nititur ascendere; et inclusus in cubiculo nisi ab alia causa concitetur non exierat cubiculi tectum, quod sub terra edificatum sit. = Gravitas ignis visualis a multis quoque agnoscitur in solis in prunis, sed etiam in flamma, cujus pondus hoc experimento ~~quod~~ examinavit Robertus Boyle. Quia autem de natura et motu gravium plura, et quae curiosa desideres tota habeat 2. de Comp. Tract. Tract. 10 toto libro primo, et secundo.

Quorum modum, et primus primo a Torricelli factum, praecipuum deinde a Modernis approbatum vobis apponam. Sumantur duo tubi vitrei (fig. M et A) ita ut Q O plusquam 33 pedes longitudinis habeat; et L M plusquam 3. Claudantur postea in L, Q. Impleatur postea tubus Q O aqua, et clauso digito ostio suo O, immergatur in pelvi aqua plena, postmodum extracto digito, aqua tubi descendet usque P. tantum: adeo quod aquae altitudo P O erit 33 pedum. hoc ipsum fiat in tubo L M Hydrargyro pleno, sicut et pelvi in qua immergatur: et digito ab ostio M sublato, descendet Hydrargyrus ad N, ita ut altitudo Hydrargyri duorum ... pedis, et duorum digitorum erit. ~~Ex quo~~ Ex quo habetur aequali ponderi esse hydrargyrum unius tubi cum aqua alterius. Quod si tubi ~~...~~ ~~gravitas, pondus ...~~ O Q erit aequalis, aut minoris altitudinis ac O P, et similiter M L ac M N, tunc nec aqua, nec hydrargyrus descendent, ambo que tubi pleni remanebunt, ob infra dicenda.

Omnium ratio est: quia cum aqua O P, et hydrargyrus M N aequali ponderi sint ~~Ead~~ et causa unum ac aliud sustinet, quae alia esse nequit quam aer qui supra aquam pelvis O et hydrargyrum pelvis M gravitando, ponderat suo aquam O P sustinet usque adeo elevatam ut aqua quae intra tubum, aut Cylindrum remanet sit aequali pondere cum Cylindro aeris aequalis hypothenusae ac ut illa Cylindri O P, tantus quod altitudinis, ut regionem omnis aeris adequet. et similiter Cylindrus aeris aequalis hypothenusae ac est illa tubi M N pondere suo sustinet hydrargyrum ad altitudinem usque M N quo spatio continetur hydrargyrus aequali ponderi ac est supradictus aeris Cylindrus. et en cur in minoribus tubis nec aqua, nec hydrargyrus descendant; nam tunc cum aeris Cylindrus qui supra aquam, et hydrargyrum gravitaret, esset majoris ponderis quam aqua, et hydrargyrus, utcunque omni sua altitudine habeat.

Gravitas ignis visualis a multis quoque agnoscitur in solis in pruna, videtur etiam in flamma. Potest ergo quidam globulum vitreum ex quo extrahi potest magis ex parte aer interior: in hoc ergo mox candelam introducere accensam, ignitur post aeris extrahationem extincta flamma fumus sicut aqua in profundum vasis descendit: ex quo colligitur nullo modo esse corpus leve: ideo quod descendere quod cum aer adhuc in vase remanens esset

minus gravi fumo, necesse fuit superiores locus tendat, fumusque inferiores retineat. et qui
inferiorem ita supra aerem accomodari ut in hoc ascendat, ut minus gravi sit fumo qui
aeris de natura et motu gravium fluida, et quas Cardanus docuit, postea adeat Com. de loco
pend. Math. Exult. 10 toto lib. 1. et 2.

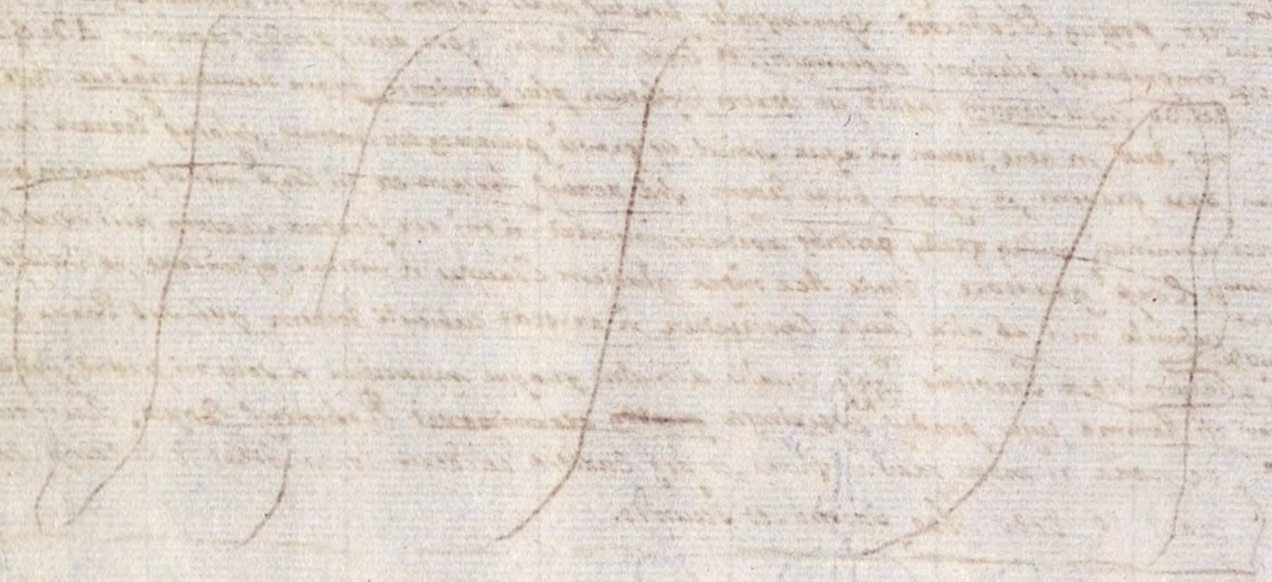

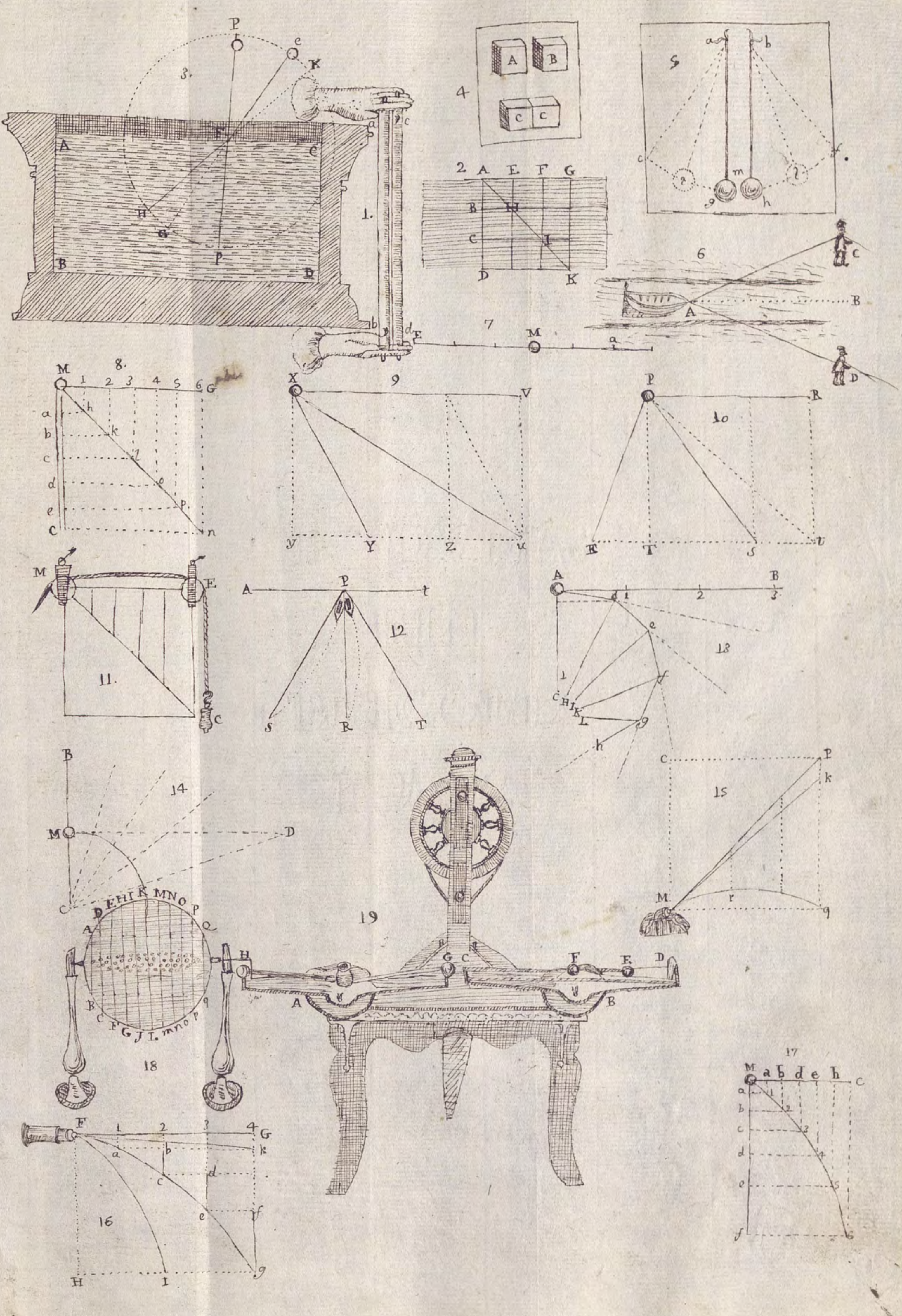
1.
2
3.
4
5
6
7
8.
9
10
11.
12
13
14
15
16
17
18
19

Liber 4. Phisicorum De Loco, Vacuo, et Temp.

Disp.° 1.a

Quid sit locus? examinatur.

Duplex distinguitur locus: alius realis, alius Imaginarius. Iste nihil aliud est quam capacitas a nobis ultra Cælos veluti inanitas quædam apprehensa, in qua infinita dimensio Mathematica corpora locari possunt; quæ quidem capacitas re vera nihil addit. Locus realis alius est intrinsecus, alius extrinsecus. Intrinsecus nihil aliud est, quam ubicatio, seu præsentia illa, qua cujusque corpus locatum loco extrinseco afficitur. Locus extrinsecus est spatium illud, quod occupat quodlibet corpus; definiturque ab Aristotele ex textu: ultima superficies immobilis corporis continentis: ut est ultima superficies aquæ, sive terræ piscis attingens ultimam superficiem piscis, sive externam aquæ, dicitur aquæ locus. Hæc tamen definitio aliquibus subjacet difficultatibus ex eo ortis, quod passim continuo aquæ superficie locante arbore in medio fluvii plantatam continuo movetur, immota plantæ similiter; immota turri passim movetur aeris superficies, qua locatur: ergo falso tribuitur loco immobilitas.

Ut ergo his satisfaciant Auctores, communiter asserunt, locum non consistere in ultima superficie corporis continentis materialiter, et entitative accepta, sed in illa sumpta formaliter, et in esse locantis, quo sensu involvit relationem distantiæ determinatæ ab aliis corporibus, a Centro terræ, et a polis Cæli: quapropter nec arbor, nec turris mutant locum, esto continuo varientur corporum continentium superficies, quia illa variatio non est formalis, cum omnes succedentes superficies servent in esse locantium eandem relationem distantiæ ab aliis Corporibus; eandem inquam, non materialiter, et in esse entis, quia variata superficie, variatur etiam relatio; sed eandem formaliter, et quoad omnimodam convenientiam. Per oppositum etiam dum vas continens liquorem, de loco in locum transfertur, pariter liquor contentus variat locum, quia esto superficies continens sit eadem materialiter, et in esse entis, est tamen diversa formaliter, et in esse locantis, quia non servat eandem formaliter distantiam ab aliis corporibus.

Dices tamen: hoc mobile non acquirit motu suo distantiam distinctam a Centro, et polis; et tamen localiter movetur: ergo impertinens est talis distantia. = 2.° si Corpus aliquod supra cælos omnes rectissima linea moveatur, ab ortu in occasum, novum locum acquiret; et tamen eandem distantiam a centro, et polis retinebit: ergo = 3.° potest Deus totum orbem, quoquo omnino invariato ordine motu locali movere, transferreque alio, et tamen novam distantiam a centro, et polis non acquiret: ergo = Ad hoc nego majorem: quia sicut hoc mobile incessanter movetur in orbe, continuo etiam novam distantiam non quidem recta linea, sed in orbe, acquirit, ita videlicet, ut partes modo respicientes centrum ab oriente, respiciant postea ab occasu. = Ad 2.um nego minorem; quia aliud est, corpus illud retinere æqualem distantiam, ac retinere eandem: hoc est verum, 2.um falsum; quod sufficit ad locum diversificandum. = Ad 3.um nego minorem: quia motus localis universi non deservit ordine ad Centrum, et polos ipsius, sed ad polos extrinsecos imaginarios, a quibus novam acquireret distantiam.

Quæres in quo consistat locus intrinsecus, qui est ubicatio, seu localis præsentia nominatur? Respondeo, nihil aliud esse, quam rem ipsam locatam, ut connotantem intrinsecum locum. Prob. ex D. Tho. 1. pte. q. 110, art. 3, ubi inquit: mobile dum locum non est in potentia respectu ad aliquid intrinsecum, quantum hujusmodi, sed solum ad aliquid extrinsecum, scilicet, ad locum, sed mobile est in potentia, ut sit in loco medio motus: ergo esse in locum nihil intrinsecum præter rem locatam involvit. = Quæ contra resolutionem istam objici possunt, ex dictis circa relationem, et unionem solvi debent. Aliqua dubiola hic excitari solent, ut, an ultimum cælum sit in loco? Cui dicitur in loco esse intrinseco, et in extrinseco tantum imaginario. An Corpus aliquod possit in spatiis imaginariis moveri? Cui respondetur affirmative, quia mutaret locum intrinsecum, seu connotativum ad diversa spatia imaginaria. An Deus sit in spatiis imaginariis? Cui communiter respondetur negative; quia esto Deus sit ubique, nempe, in omni eo, quod reale est, tamen non est in eo, quod reale non est. Et hæc de istis sufficiant.

Q. 1.a

An idem numero corpus possit de pot.a absoluta Dei esse circumscriptive in pluribus locis?

Negatur aliqua, et refertur sententiis

sect. 1a.

Maxima difficultas, necnon et utilitas dubii hujus ex eo oritur, quod plura ex divinissimo Eucharistiae sacramento tangit. Igitur pro ejus resolutione notandum est, quod loquendo de omni loco multiplex est praesentia localis: alia est immensa, seu incircumscripta, qua Deus praesens est in omni loco. Alia definitiva, qua res ita est in determinato loco, ut tota sit in toto, et tota in qualibet parte loci; et haec praesentia convenit Angelis, necnon et animae rationali, sive separatae, sive corpori conjunctae; atque etiam corpori Domini, in hostia consecrata; in qua etiam est alia praesentia, quae dicitur sacramentalis; quae quidem a definitiva differt solum, in eo, quod definitiva includit carentiam existendi in alio loco, secus vero sacramentalis. Alia praesentia est circumscriptiva, qua res ita est in determinato loco, ut tota sit in toto, et pars in parte loci; hujusmodi est praesentia, qua corpora sunt naturaliter in loco.

Hanc praesentiam circumscriptivam aliter explicant Thomistae dicentes: esse illam, qua corpus ita est in aliquo loco, ut non sit circumscriptive extra illud. Verum haec ratio praesentiae circumscriptivae, quae ad Exim. Doct.e voluntaria, et a P. Valentia nimis frigida libera, mihi eo excogitata videtur, ut tollatur ex ipsa nominis libera praesentia, in limine disputatio tenerecetur; Nos si supponamus quod de ratione praesentiae circumscriptivae est ita constituere corpus praesens in uno loco, ut non sit circumscriptive extra illud, absurdum certissimum est corpus circumscriptive locatum in uno loco, nec divinitus posse simul in alio circumscriptive locari. unde alii ex sententiae tenentur Thomistae, cum nobiscum agere intendunt.

Hic autem supponimus 1.o veluti incontroversum non posse idem corpus esse naturaliter in duplici loco: experientia namque constat corpus quodlibet eum deselinquere locum ut alium acquirat. suppono 2 et catholice contra Lutheranos, aliosque sectarios, posse idem corpus esse in uno loco circumscriptive, et in pluribus aliis definitive, vel sacramentaliter. Constat hoc ex fide docente corpus Christi D. existere circumscriptive in Coelo, simulque sacramentaliter in plurimis hostiis consecratis. suppono 3, idem numero corpus posse esse in pluribus locis, si ejus quantitas multiplicetur; cum enim quantitas sit ratio essendi in loco, ea multiplicata, non est cur locatio multiplicari non debeat.

et tandem suppono (contra Durandum et Paludanum) cum communi sententia posse divinitus duo, vel plura corpora quanta penetrari, et in eodem loco existere. Patet exemplo Christi D. qui Deiparae virginitate illaesa ortus est: immoto lapide e sepulchro exiit; et januis clausis ad discipulos intravit. Ratio etiam urget: nam impenetrabilitas, expulsioque alterius quantitatis a loco est effectus 2.us quantitatis; sed Deus adhuc posita prima potest ejus effectus secundarios impedire, ut patet in quantitate corporis Christi D. existente in eucharistia sine extensione locali: ergo. ex hoc constat ad omnes argumentis Durandi. Hic supponitur Thomistae (Mag. Soto excepto) stant pro parte negativa cui etiam subscribit communiter Nominales. 2.a affirmativae tuentur Nominales et Scotistae quibus cum sit

Assertio Nostra sit 2.a

Potest idem numero corpus esse in duplici loco circumscriptive. Probabilitas hujus opinionis est solutio ad implicationes, quas allegat adversa sententia, cum hic decerneretur pro virtute Dei omnipotentis, cujus voluntati omnia oculis nostris impossibilia, et infactibilia subjiciuntur; quid enim scientiis humanis impossibilius, quam quod Deus dinceret infinita distantia inter ipsum et creaturam, hanc nexet, et hominem Deus associans mortalitatem immortalis? Quid infactibilius inscitiis

P. q^d accidens sit sine subiecto? Quid difficilius, P. q^d duo Corpora eodem in uno loco associentur? Quid mirabilius, P. q^d una numero natura sit sine distinctione in tribus Personis realiter distinctis? Quid excellentius, P. q^d pura creatura fieret sui ipsius Creatoris naturalis mater, associans dignitatem Genitricis cum virginitatis honore? Omnia enim hec, et plura alia, quae in tabula Fidei sunt patefacta fidelibus, longe difficiliora sunt, P. q^d unum corpus possit in duplici loco existere.

Nihilominus detruo prob. ratione: quidquid non involvit contradictionem, potest a Deo fieri; sed unum Corpus esse in duplici loco circumscriptivo non involvit contradictionem: ergo. P. min: contradictio est affirmatio, et negatio ejusdem de eodem, et sub idem; sed unum Corpus esse in duplici loco circumscriptivo nulla dicit affirmationem, et negationem ejusdem de eodem, et sub idem: ergo. P. min: unum Corpus esse in duplici loco est ponitur affirmare esse in hoc loco, et in illo loco. sed hoc affirmare ponitur non est affirmatio, et negatio &c. Resp. neg: ut esset affirmatio, et negatio ejusdem de eodem &c debebat affirmari, Corpus esse in loco A. verb. gr., et non esse in loco A. sed hoc eo, q^d sit in loco A, et in loco B., non affirmatur, q^d sit in loco A, et q^d non sit in loco A. ergo. P. min; et simul occurritur objectioni futurae: ex eo, q^d Corpus Christi Domini sit definitive in hostia A, et in hostia B. non affirmatur, q^d sit, et non sit in hostia A: ergo a simili. R. neg. a pari. non minus ubi definitivum est adaequata praesentia definitiva, quam ubi circumscriptivum adaequata praesentia circumscriptiva; sed cum adaequata praesentia circumscriptiva in hostia A affirmatur, q^d Corpus Christi Domini sit in hostia B, cum alia praesentia adaequata definitiva, quin ex hoc affirmetur, se non esse adaequate in hostia A. ergo idem, q^d supra.

Respondetur, disparem esse rationem, nam Corpus Christi in Eucharistia est per ubi definitivum admodum spiritus, ac proinde modo indivisibili, quia tota ex se indivisibilis est: unde etiam si habeat multiplex ubi definitivum nullam divisionem experiri potest: proinde ex multiplicatione ubicationum definitivarum nulla oritur contradictio; bene vero ex multiplici ubicatione circumscriptiva, quia cum sit modo quantitativo, et divisibili, sequeretur quantitatem fieri multiplicem, et divisam, ac per consequens esse eadem, et multiplex eadem, quia supponitur; et multiplex, quia dividitur; q^d quidem est manifesta contradictio. = Sed contra est: quia Corpus Christi Domini sub speciebus sacramentalibus sit modo indivisibili, nihilominus est adaequate praesens in hostia A per adaequatum ubi definitivum: ergo si Corpus praesens in loco A per ubi circumscriptivum, potest esse in loco B per aliud ubi circumscriptivum; si Corpus Christi praesens in hostia A per ubi definitivum, non potest in hostia B per aliud ubi definitivum. R. neg. a pari: deo hoc contingere non potest, quia ubi circumscriptivum est adaequatum accidens sive adaequate modificans quantitatem in loco, sed ubi definitivum, quo Corpus est in hostia A est adaequatum accidens adaequate modificans quantitatem in illo loco: ergo si hoc non repugnat; si illud est impossibile, q^d est haereticum.

Dices cum Thomistis: q^d quia ubi definitivum sit adaequata praesentia, et aliud ubi alia praesentia adaequata, nihilominus possunt hae praesentiae multiplicari, et non circumscriptivae: et ratio est, q^a ratio formalis praesentiae definitivae est Conversio panis in corpus Christi; unde Conversionibus multiplicatis possunt multiplicari praesentiae: at vero ratio formalis praesentiae Circumscriptivae est quantitas, eaque hac non multiplicata, nequeunt praesentiae Circumscriptivae multiplicari. = Sed contra hanc solutionem insurgo: Potuit Deus Corpus Christi filii sui sub speciebus panis locare modo definitivo absque Conversione substantiae panis in corpus illius: ergo tunc Corpus Christi esset praesens nulla praeveniente Conversione: ergo Conversio non est ratio formalis talis praesentiae definitivae. sequela patet; nam effectus formalis sine forma impossibilis est. Ant., nescio an audeant Adversarii negare, nec qualis ad hoc praeparent rationes. Nihilominus probatur: Potest facere Deus, factumque tenuit quantitatem Corporis Christi esse totam in tota Hostia, et totam in qualibet parte; sed hoc est praesentia definitiva: ergo esse modo definitivo sub Speciebus panis fieri non repugnat; sed non repugnat quod hoc fiat sine Conversione substantiae panis: ergo. P. mi: Potest quantitas Christi D. conservari cum substantia panis: ergo potest esse in Conversione illius: ergo nulla praecedente Conversione fieri potest Christum esse definitive praesentem; ac per consequens Conversio non erit ratio formalis istius praesentiae.

Aliter impugnatur sol:

Praesentia circumscriptiva est effectus secundarius quantitatis; sed effectus secundarius quantitatis multiplicari valet non multiplicata quantitate: ergo. P. min. V; non minus repugnat q^d effectus secundarius quantitatis auferatur ab illa ea non ablata, quam quod multiplicetur ea non multiplicata; sed effectus secundarius quantitatis potest ab illa auferri ea non ablata: ergo. P. 2° eadem minor a paritate: Denominandi Patrem

rellatum ad 2, et 3 filij, i effectu 2 rellat; sed hic multiplicatur, immultiplicata rell^e, vt ipsi Th^s fatentur: go.

Dices: talis effectus 2 ri multiplicatur ex pte uerti, q^a pro vt sic i ipsa rellatio; bene vo ex p tei. optime. sed ipsimet dicimus nos, debereq^e dicere omnes de effectu secundo generati, multiplicari scilicet n ex p^te uerti, sed ex p^te Concreti seu tei. Quid go nunc respondet Thomista? Ratio subsumptis dicitur: ideo Pater refertur p^a eamdem rellatione ad 2, et 3 filij, q^a tale referri i conceptu rellatiuo 2, 3^ue qua filius sunt tei secundarij rellationis, impositaeq^e proinde inferre multiplicatione rellationis; sed etia extensio locali quae i ratio formali proxima prs^s Circumscriptiue c conceptu rellatiuo, et aliunde secund, 3 q^e locus sunt illius tei secundarij: go sicut immultiplicata paternitate respicit Pater plures filios, poterit quitas immultiplicata extensione respicere plura loca. Minor quoad 1 p pater; quoad 2 etia constat; q^a nullus conceptus rellatiuus qua talis potest intelligi sine suo termino primario: extensio auts localis optime intelligitur, immo existit sine secundo, et 3° loco.

Ma rat^e efficaci prob. assertio: vnus locus potest adeq^te repleri per duplex corpus, vt ex suppositione vltima j notabilibus cstat; go et unum Corpus extensi replere poterit adeq^te duplicis locu. Ans concedit ab Ms Advers^s q^a factu tenet. Conseq^a prob. 1°: sicut Corpus adeq^e cingetur per vnu locum ita vt nihil illius sit extra, ita locus adeq^te repletur per vnu Corpus extensi ita vt nihil illius sit vacuum, et inane; et tamen omnip^a Dei in loco adeq^te repleto invenit n exhaustam capacitate ad aliud corpus cotinendu adeq^te: quare ergo e abbreviata manus Domini vt Corpus adeq^te cinctum per vnu locu n possit vlterius adeq^te cingi per aliud? = 2°: sicut circumscriptio determinat corpus ad hunc locu, ita illud arcet vt alteri n permittat eius locu; sed tali arctio, et cohartatio divinitus tolli potest: go et illa determinatio. P. dreq: ideo 1^m divinitus fieri potest q^a cohartatio est eff^s 2^s; sed determinatio ad hunc locus etia e effectus 2^s: go. = Tandem pro confirm^e conclusionis: quomodo contradicent Thomistae nonullas historias ecclesiasticas ex quibus veridice cstat aliquos Sanctos simul et Circumscriptiue adesse in duplici loco? et si hys negare audeant, quomodo intelligent locum illu Actuu apostoloru ex quo etiam cstat Chum apparuisse D. Paulo pro Damascu? attenta etia prs^e Circumscriptiua qua semper habet in Celo; cum vt dicitur Act 3 eum oportet Celum suscipere usq ad tempus restitutionis. succumbat go humana infirmitas omnip^s Dei, et in explicandis mirabilibus eius impares se semper inveniat: unde laboremus sensu, hereamus ingenio, deficiamus eloquio: Nam vt ait Aug. Parens, Sapientia huju mundi fecit Deus stultam faciendo, et declarado esse possibile, quod ipsa judicat esse impossibile.

Solbuntur Arg^ta s. 3^a

Opponis 1° D. Aug^m lib 10 ctra faustum C 11 vbi probat ctra Manicheos Corpus Chri D n potuisse modo extenso esse simul in Cruce, sole, et Luna. = ad quod resp. s. Doct^m loqui de facto: Nam Manichei asserebant Chum D. de facto, et de pot^a ord^a esse modo illo vbique, ideo Vbiquitas appellantur: unde s. D. vt ctra hos agat hereticos, asserit Dominu n potuisse de facto esse j Celo sole, et Luna.

Opponunt 2 D Thoma et primo j 4 dist 44. q2. a 2. questiune 3. vbi ait: Quod idem corpus sit simul localiter j duobus locis jcludit contradictione, sicut quod homo careat ratione, eodem modo loquitur pluribus j locis. sed Doctor sanctus dupliciter exponi potest: Primo asserendo loqui de presentia Circumscriptiva vt includere negatione alterius, quo sensu verissimu e corpus ab vno loco circumscriptum, nulla pot^e posse esse j alio loco simul, quia repugnat habere simul presentiam j alio loco, et illius carentiam: An auts Circumscriptio dicat essentialiter, an vo tantum connaturaliter alterius carentia, indecisum relinquit D Th^s, et nos 2^e parti adhaeremus. Responsio ista sufficienter loco s^ti Doct occurrit vt pote ex mente fidelissimi eius Discipuli, et expositoris nempe M. soto, depromta. Nihilominus alia via, et quidem facili occurrere intendimus asserendo,

Apost. Ad Corinth.
Aug.

repugnare quidem idem corpus esse simul in duobus locis ratione eiusdem praesentiae, non vero ratione duplicis; sicque intelligendum D. Th. Cuius interpretationi suadere licet aliis viris, tenentur quoque Thomistae cum Mtro. Palanco, Joane a S. Th., et Prado tuentur posse idem corpus ratione diversae quantitatis bilocari, non vero ratione eiusdem. Similiter nos dicimus de praesentia.

Tertio, et eisdem cum armis Do

distinguitur ut singula loca sint tota.

minicani impetunt Adversarii: objiciunt enim Patres Tonselon qui astuto acumine erat C. 20 Monologii affatur: Sicut enim locus à loco distinguitur, ita id quod totum est in uno loco, ab eo quod eodem tempore totum est in alio loco distinguitur, ut singula tota sint. Namque totum est in aliquo loco, nihil eius est, quod non sit in ipso loco: at de quo nihil est, quod non sit in aliquo loco, nihil est de eo, quod sit eodem tempore extra eundem locum. Quod igitur totum est in aliquo loco, nihil est eius, quod eodem tempore sit extra ipsum locum; sed de quo nihil est extra quemlibet locum, nihil eius est eodem tempore in alio loco: quare quod totum est in quolibet loco, nihil eius est simul in alio loco. Quod igitur totum est in aliquo loco, quomodo totum simul est in alio loco, si nihil de eo potest esse in alio loco? Quoniam igitur unum totum non potest esse simul in diversis locis totum, sequitur, ut per singula loca singula sint tota, si in singulis locis simul aliquid est totum.

Ex qua auctoritate sic arguunt primo contra nos: Corpus circumscriptum ab uno loco, necessario est in illo totum; sed nec Deus facere potest, quod corpus quod est totum in uno loco, simul sit totum in alio loco: ergo. Major patet; corpus enim circumscriptum non excedit spatium loci. Probatur minor: Nec Deus facere potest, quod corpus quod est totum in uno loco, simul non sit totum in eodem loco, sed corpus quod est simul totum in alio loco, non est totum in primo loco: ergo. Probatur minor: Corpus quod est totum extra aliquem locum non est totum in illo loco; sed corpus quod est simul totum in alio loco, est totum extra primum locum: ergo. Probatur minor: Quod non est extra aliquem locum, non est nisi in illo loco: ergo si illud corpus non est extra primum locum, non est nisi in illo loco: sed quod non est nisi in primo loco non est simul in duplici loco: ergo nec Deus facere potest quod aliquod corpus sit simul in 2 loco. — Contra: si idem corpus esset simul in 2 loco, quilibet locus esset, et non esset illi adaequatus; sed hoc implicat: ergo. Probatur minor: tunc enim quilibet locus adaequate contineret corpus; sed aliunde illud adaequate non contineret: ergo. Major supponitur. Probatur minor: nullus locus potest adaequate continere corpus quod simul alius locus adaequate continet; sed si idem corpus esset simul in 2 loco, alius locus illud adaequate contineret: ergo.

Hoc modo, et hoc argumento, licet non eodem iure impugnant Haeretici Sacramentarii mirabile Eucharistiae arcanum audacter nimis latrantes corpus Domini in caelo circumscriptive existens esse simul in Eucharistia, esse insigne figmentum, et mendatium olim Papistarum: sic a Canibus istis ab orco genitis nominantur Catholici Romani. Quapropter non immerito miratus fuit quidam ingeniosus Philosophus Dominicanos Doctores qui jure merito fidei orthodoxae firmissimae columnae, haereticorumque malllei ab omnibus audiunt, impossibilitatem bilocationis circumscriptibus tenaciter adeo propugnare eiusdem fere fundamentis Sacramentariorum Haereticorum Auctor. Nunc ergo et ipsi Thomistae Haeretici respondeant.

P. Suarez t. 3 in 3 p. Disp. 48 sect. 4.

Nos autem ad Thomistas respondemus

concedo totum quod est totum in uno loco positive subdistinguo etc.

concedendo ~~negando~~ majorem, et distinguendo minorem: sed nec Deus facere potest, quod corpus quod est totum in uno loco negative, simul sit ~~simul sit~~ totum in alio loco, ~~negative~~ concedo; ~~positive~~, subdistinguo: ratione eiusdem praesentiae concedo; ratione duplicis praesentiae nego minorem, et consequentiam. Ad probationem minoris distinguo majorem: Nec Deus facere potest quod corpus quod est totum in uno loco negative, simul non sit totum in eodem loco, concedo majorem; quod totum est in uno loco positive, subdistinguo: simul ratione unius praesentiae non sit totum in eodem loco, concedo; ratione duplicis praesentiae, nego majorem, minorem, et distinguo majorem sequentis: Quod totum est extra aliquem locum negative, concedo; positive, nego majorem, et sic distincta minori, nego consequentiam.

Corpus aliquod esse totum positive in aliquo loco solum dicit totum corpus contineri in ipso loco: corpus vero esse totum negative in aliquo loco ultra contineri totum in ipso loco dicit negationem, seu privationem essendi in alio loco: et similiter, dum dicitur, corpus quod est totum in uno loco non posse esse extra illum, ly extra dupliciter sumi potest, positive scilicet,

quatenus denotat presentiam in alio loco distincto; et negative quo ut significat non esse intra. Dicimus itaque, quod quia corpus circumscriptive existens in aliquo loco totum sit in illo, hoc non prohibet, quod simul totum sit in alio; Nam de ratione presentiae circumscriptive, et adequationis loci solum est quod totum corpus, et omnes eius partes contineantur intra ambitum loci, ita ut nihil illius sit quod a tali loco non contineatur: hoc autem non tollit, quod idem corpus possit etiam ab alio loco contineri totum, et in illo aliam presentiam circumscriptivam habere; alias corpus Christi circumscriptive locatum in Cœlo, non admitteret presentiam sacramentalem. De conceptu ergo presentiae localis, et adequatae solum est ita dimensiones toti extensioni naturali corporis ut naturaliter non admittat aliquid; cum hoc autem stat quod simul totum sit extra hunc locum illo extra sumpto positive. sic licet totum corpus Christi sit in Cœlo, simul totum est extra in sacramento scilicet altaris: sic etiam Thomistae quia vel tota natura terminetur per unam subsistentiam, potest simul terminari per aliam.

Ad 1um neg. maj:

ad P. distinguo maj. connectum quilibet locus adequate intensive distinctum a quo, dedo; adequate extensive nego majorem; quam distinctionem aplica ~~Contra~~ probationibus. igitur corpus existens in duplici loco ita esse in unoquoque, ut totum corpus correspondeat toti loco, et partes corporis partibus loci in quo stat adequatio intensiva: cum hoc vero compatitur quod etiam totum adequatum ab alio loco per extensionem ad illum: sicut de ratione cognitionis comprehensivae est quod totum et totaliter cognoscat objectum, ita ut objecti cognoscibilitati non excedat cognitionem: et tamen per duplicem cognitionem potest simul comprehensive cognosci idem objectum.

Dices: Nequit dari duplex

presentia circumscriptiva in eadem quantitate: ergo nulla est solutio. P. ant. repugnat duplex extensio localis in eadem quantitate ergo et 2 presentia circumscriptiva, cum hec ex adjacentia corporis ad locum resultet. P. ant.: extensio localis est effectus secundarius quantitatis; sed repugnat in eadem quantitate 2 effectus secundarios solo numero distinctos; repugnat enim multiplicari effectum secundarium quin multiplicetur primarius: ergo. = Dicens antecedentibus nego cons.: ad majorem probationem dico quod extensio localis naturalis est effectus secundarius quantitatis, secus vero extensio localis divinitus communicata quae quidem multiplicabilis est, et si naturali sit natura licet immultiplicabilis non multiplicata quantitate, aut effectu primario ipsius, ex quo habes, quod cum presentia circumscriptiva qua corpus ab uno loco circumscriptum, est in alio, non sit naturali, sed supernaturaliter communicata potest multiplicari quin multiplicetur extensio in ordine ad se, quae est effectus primarius quantitatis ex prævia multiplicatione extensionis localis, quae in tali eventu est quidam modus quantitatis supernaturaliter communicatus.

Quod ut clarius percipias adverte triplicem esse rationem formalem existendi in loco circumscriptive, aliam radicalem remote, extensionem nempe in ordine ad se, quae est radix omnium quae quantitati utcumque eveniunt; aliam radicalem proxime scilicet extensionem localem; et aliam formalem proximam, quae est ubi, seu presentia circumscriptiva localis. Ad hoc igitur quod idem corpus simul sit in 2 loco, non requiritur quod multiplicetur ratio formalis radicalis remote existendi in loco nempe extensio in ordine ad se, sed sufficit quod multiplicentur rationes formales proxime, ratio hujus est: nam ad hoc ut idem corpus successive sit in pluribus locis non exigitur quod aliam et aliam substantiam induat quantitatem, sed solum quod novam presentiam acquirat = Sed mm. (?) urgeri: Duo accidentia solo numero distincta nequeunt esse in eodem subjecto: sed duae presentiae circumscriptivae sunt duo accidentia solo numero distincta: ergo. Dico, duas presentias circumscriptivas esse in subjecto realiter eodem, virtualiter vero multiplici; qua ratione non repugnat duo accidentia esse in eodem subjecto. et inita in corpore Christi 2, quod habet plures presentias sacramentales solo numero distinctas.

Arguitur 2o: Corpus existens circumscriptive in duplici loco esset realiter distinctum, et separatum a se ipso; at hoc implicat: ergo. P. maj: corpus illud realiter distaret a se ipso; at distantia realis intelligi nequit sine reali distinctione, et separatione: ergo. P. maj: inter corpus illud ut existens hic v.g., et simul Matriti mediarent plura corpora; at hoc nequit intelligi sine distantia ejusdem a se ipso: ergo. = Urgetur: si idem corpus esset in duplici loco distinguo tangeret se ipsum; at hoc esse nequit: ergo = In argumentum quo Heretici sacramentariis etiam impugnant realem presentiam corporis Christi in eucharistia; nam inter corpus Christi in Cœlo, et in eucharistia mediant plura corpora quanta. Similiter in nocte sacratissima Cœnae, dum Jesus in sanctas, ac venerabiles manus suas accipiens ipsum in corpus suum convertit, erat proffecto sibi distinguo quo ergo argumentum pergit?

Ad illud ergo respond. disting^do majorem: esset distinctum et separatum a se ipso entitative, nego majorem; localiter, seu de majorem. vel aliter: esset distinctum, et separatum a se ipso specificative sumpto nego; reduplicative accepto, seu de majorem. Utraque distinctio est applicanda caeteris probationibus. est dice re, quod Corpus bilocatum non debet dici distans, separatum, contiguum, majus ve se ipso absolute, et simpliciter, quia locutiones istae sonant distinctionem Corporis, seu subjecti similes denomi nationes subeuntis; potest tamen omnes praedictas suscipere denominationes in sensu redupli cativo; ita scilicet, ut absolute falsum sit quod Corpus hic; et Matriti bilocatum distinguatur, se paretur, distet ve a se ipso; et nihilominus verum sit quod ut hic locatum distinguatur, se paretur, distet a se ipso ut locato Matriti; quia haec 2a locutio distinctionem separationem et distantiam refundit praecise non in Corpus bilocatum, sed in duplicem locum ejusdem Corporis.

Quod et agnoscat adversarius

Quod et agnoscat adversarius tenetur dicere ad Ch. D. Corpus: hoc enim in Caelo, et in Euch^a simul existens, absolute a se non distat, nec a se est divisum; bene tamen localiter et reduplicative: ideoque manus Presbiteri tangentis hos tiam sacratam non distat a corpore Christi prout in Hostia, bene vero ab ipso prout in Caelo. sic similiter anima rationalis existens in capite non distinguitur ab anima rationali existente in pe de, nec ab ea distat; et tamen ut existens in capite distinguitur, et distat ab ipsa ut exi stente in pede. Quare hoc? Non nisi quia locutio ista in summa unice significat distinctionem, et distantiam pedis a capite, quod est verissimum: ergo pariformiter de corpore bilocato dicendum. Per quod etiam patet ad urg^m ad quam dic Corpus in eo eventu reduplicative, seu loca liter sumptum tacturum se ipsum; quia hoc tantum denotat locorum contiguitatem: non vero en titative, et absolute sumptum, quia exigit eandem a se ipso distinctionem, et separationem. = Non quiescis: Praedicata corporis locati essent proprie distantiae: ergo corpori communicarent effectum distantiae: ergo non solum prae sentiae, sed etiam corpus ipsum esset distans. = Disting. 1 seq: corpori illi ut locato, seu de; absolute sumpto nego seq^m. igitur praedicatum non convenit entitati absolute, et in se, sed respective, et ut ad locum se habenti; unde hoc solum modo illi distantiam communicaret.

Arg. 3: si idem corpus posset esse in 2 locis circumscriptive etiam posset esse in infinitis locis: at hoc implicat, quia foret immensum: ergo. = Confirm: si idem corpus posset esse in pluribus locis ex unico homine ingens posset efformari exercitus, ex unico lapide Civitates plures, et unico pa ne plura possent hominum millia satiari: at haec plane ridicula apparent: ergo. = Argum^m plane sapit Hereticis: ideoque eodem impetit realem Christi D. praesentiam in Euch^a perfidus Wiclefus; si enim idem corpus posset esse sacramentaliter in pluribus locis, etiam in omnibus: ergo esset immensum. Minime, inquit Em. Aguirre; quia corpus Christi D. est miraculose in Euch^a, et sicut non exigit ibi esse, esto possit, ita nec exiget esse in omnibus locis, et conseq^r non est immensum. et ratio est; quia esse immensum est esse determina tum essentialiter ad existendum in omni loco simul, esto infinita loca existerent; corpus autem sive circumscriptive, sive deffinitive bilocatum, vel nequit poni in locis infinitis ob horum repugnantiam, vel ob sui limitationem, potestque proinde esse in omnibus divisive, non in omnibus collective; vel esto poneretur in infinitis esset per praesentias sibi indebitas et miraculosas, quod totum immensitati opponitur. Ad Confirm. seu de sequelas omnes: caeterum ex multiplicatione praesentiarum illarum rerum nulla sequitur major potentia in illis. Vilocatio enim non auget virtutem locati: quare et si unicus homo (idem dic respective de lapide, et pane) maximum efformaret exercitum naturaliter non posset resistere nisi ut unus: Ratio est; quia tantum per actiones, quas patiens specificantur ab entitate subjecti, quae semper eadem est nec multiplicatur ad multiplicationem praesentiarum. Per quod patet innumerabilia alia que dem fuxpixiri, quae hic ingerunt Adversarii.

Vadquez

Arg. 4. quoddam argum^m ingeniose a Recentiore subtili adinventum: Ponamus, inquit, Deum ponere trabem in aere in cujus duplici extremitate collocet simul immane saxum; auferat postea Deus trabem; eo in eventu saxea moles utrinque natura liter gravitaret: ergo utrinque exigeret naturaliter descendere; utrinque quae duplicem praesentiam na turaliter acquireret; occuparet ergo simul duplicem locum naturaliter: ergo si corpus aliquod posset esse divinitus in duplici loco, etiam posset naturaliter: et hoc est argumenti scopus. = Subtile quidem argum^m cujus 1 seq^m distinguo: ergo utrinque exigeret naturaliter ex suppositione miraculi, descendere, seu de; na turaliter absolute, nego. Nec draxus evincit; nam corpus illud naturaliter acquireret 2 ubi ex suppositione bilo cationis miraculosae. Ad modum quo homo resuscitatus dum vivit naturaliter vivit ex suppositione miraculosae unionis, et reunionis animae ad Corpus. et inter in bilocatione deffinitiva.

Arg. vlt° multiplici inconvenienti: stante possibilitate bilocat. posset idem homo hic v.g. comedere, bibere, calefieri, amare &c. et alibi mori, esurire, frigescere, odio habere &c. sed omnia maxima sunt inconv.a ergo etiam id ex quo sequuntur. Sufficit quaelibet sunt dicta ab Auctoribus Doct. et imaginationes propria ratione, sed non sequitur consequentia. Quaecumque ratione liceat quali in Eucharistia impugnarent, cujus ratio est; quia humanitas Christi D. non sit capax in Euch.a mutationum naturalium, et tamen capax operationum spiritualium animae. Verum: Christus in Euch.a corporaliter nec videt, nec audit, nec est palpabilis: Doceant ergo nos Thomistae an Christus in Coelo videat, audiat sitque palpabilis? Ergo ...

Igitur pro solut.e

Argumenti notandum est aliquas esse denominationes, quae conveniunt corpori ratione loci determinati, ut esse sursum, aut deorsum, distare, vel indistare: et hae quidem variantur, sunt quae diversae pro locorum diversitate; quae cum corpori conveniant tantum ratione loci, hoc variato, necessario etiam variantur denominationes. Aliae sunt denominationes, et accid.a absoluta quae omnino independentes a loco, ut esse album, nigrum, vivere, moriri, amare, odio habere &c. Ex quibus respondeo quod homo hic et Matriti v.g. distare non posset illic mori, et hic vivere: unde si Matriti moveretur, etiam et hic moveretur: et similiter non posset Matriti manducare et hic esurire; ideo quia et si Matriti non hic manducet, hic tamen non esuriet, nam esurire non est aliquid a loco dependens. Ob contrariam autem rationem posset hic curarie, et alibi videre quia hoc nullam includit repugnantiam si adsint duo corporis causae, licet naturaliter repugnet corpus mobile, et non mobile

4 moveretur etiam si posset Matriti frigescere et hic calefieri quia qui multiplicatus ... obicationes, si augentur corporis vires eius nulla sit, si corpus vi naturali ab duplici qualitate Matriti simul hic, et ... multo corpus utrique vel calidum, vel frigidum esset similiter &c.

Disput. 2.a

Q.a Unica De Vacuo
Quid, quotuplex, et an dari possit in rerum natura?
Sect. 1.a

Vacuum definit Arist. locus non repletus, seu carens corpore. Est duplex, aliud negativum, seu terminatum, et aliud privativum seu ratum. Id est spatium nec repletum corpore, nec capax illius ut spatium imaginarium nullo corpore contentum extra mundum. Id est q.d. aliqua reali superficie ratum sic si Deus ... quae sub coelo continetur annihilaret, corporibus aliis non productis, totum hoc spatium modo ab elementis occupatum foret vacuum privativum, seu ratum superficie coeli ... Non dari vacuum, nec esse dabile naturaliter jucunde ab aliquo naturali ... est, concors sententia omnium Phorum tam veterum aliquos, qui nullo modo minimum vacuum dari ... corpora ... magnum, et ... Sententia hanc denuo temporibus nostris ... aliqui ut Majona, et ...† Alii moderni cum Antiquis Democrito, et Leucippo tenent, dari de facto vacuum privativum, et disseminatum; vacuum vero magnum nullam naturali vi produci

† Sagnoens qui de facto assumant vacuum disseminatum, et naturaliter dari posse vacuum magnum existimant.

posse agunt. Vacuu disseminatu vocant illud, q̃d reperitur j pluribꝫ spatiolis jnsensibilibꝫ per corpora permixtis: ꝗ magnu aute, sive coacervatu sequunt, illud qd. eet v.g. jter hujꝫ Gimnasii parietes, casu quo Dˢ oĩa corpora jnter ipsas existentia anihilaret, et alia n subrogaret: et de hoc vacuo magno tendunt Moviores Pˢ supradicti. Peripatetica schola utruqꝫ negat vacuu quoad factu, et possibilitate ꝗ ñm natale; cuĩ sententiæ, qui Peripatetici adhuc juncti n eo ore pre mihi arridet, ut jpa exponā.

Sic ꝫ ne pluribꝫ immoremur, dicimꝫ, et stabilimꝫ contra Cartesiu, aliqꝫ ꝗ aliis dari posse de potᵃ Dei absoluta qᵈ cumqꝫ vacuu j reru naẽ: quod eni prohibet, qᵈ Deꝫ devastata superficie, et jnfiniã sphæras celestiu, vel corpꝫ sublunare j nihilu redigat. n eni tenetur Dˢ unu corpꝫ destruere ad destructioe alteriꝫ, nec aliud substituere = Præterea: ex duobꝫ extremis de distinctiv qᵃ Dˢ unu separare, et anihilare, alio n anihilato; ꝫ hoc sufficit ad vacuu producendu, ut si tota Dˢ destruct. vel corporibꝫ etia æri, jter hujꝫ aulæ parietes exteri, sine subrogatione alioru parietes existeret ꝫ.

Et hoc jntentu ait Cartheꝫ adhuc cavitas est corpꝫ, quia est sine mensurabilis, ꝗ quæ sine dimensione Modernꝫ ĩre distinct materia = sed prætereaqꝫ qᵈ notio ista corporis, n ẽ notio corporis physici, ꝫ mathematici, et quanti, jmprimatur solutio: tunc eni corpꝫ cavitas ista n eet mensurabilis ratione sui, ꝫ adsummu ratione parietu circundantiu cavitate. = Urgebit: dato vacuo parietes per se distarent, et n distarent; distarent, quia supponitur: n distarent, quia per parietes nihil mediaret ꝫ. dabile n ẽ. = Ridiculu sophisma: neqꝫ sequela: ad rā pre probati dist: nihil mediaret replebile a corpore, neqꝫ repletu j actu, nego; valid illa dicuntur jn se n distare, per quꝫ nihil mediat nec replebile, nec repletu.

~~Nost. dissio sec. 2ᵃ~~

Nrā Conclusio s. 2ᵃ

Datur de facto j reru naẽ vacuu parvu, sive disseminatu. hoc ẽ, dantur quædam spatiola jnter mixta corporibꝫ, quantumvis minima, quæ quidẽ oĩ corpore carent: Probatur maj. ꝗ rebꝫ: ergo et vacuu. Probā: sine vacuo saltim disseminato nq̃ dari motꝫ: ꝫ. P. ans: ut corpꝫ aliqᵈ moveatur, necessariu est qᵈ unu deserat locu, et aliu acquirat; ꝫ hoc sine aliquo vacuo jmpossibile ẽ: ꝫ. Majᵃ ẽ certa, cu motꝫ localis jncipiat ex dositione loci. P. min: nq̃ corpꝫ aliqᵈ deserere unu locu, et aliud acquirere, quin jmpellat, et moveat corpora jter locu, quẽ deserit, et que acquirit mediantia; ꝫ hoc fieri nq̃, quin dentur spatiola aliqua, ad quæ corpora jmpulsa transmigrent. Vel etiā dentur, j ipsis corporibꝫ jmpulsis hæc vacuola, ut si jmpulsionis comprimantur et sic transitu relinquant corpori se moventi: ꝫ. P. min: nq̃ corpꝫ aliqᵈ jmpellere aliud, j loco alteriꝫ, hoc j eodẽ loco permanente; cu duo corpora n possint naturaliter eẽ j eodẽ loco; ꝫ hoc necessariu ẽ ad predictu jmpulsu, et motu corporis, ni dentur vacuola: ꝫ.

Ferea ista cui hæc ratio n placet, judicat j eodẽ jnstanti, quo corpꝫ jncipit moveri, et locu suu deserere, jncipere moveri aere sibi approximatu, hic aere aliud sibi proximu ꝗᵃ. donec circulariter efficiatur motꝫ: unde hac positione recte jnfert, qᵈ ex prædicta ratione nrā n-

probatur, dari vacuum in rebus: et ut solutionem hanc explicet adducit ex Cartesio exemplum globulorum tali ordine dispositorum, ut si unum pellas, etiam hoc pellit aliud, et sic de reliquis, usque dum omnia moveantur in orbe. Adducit etiam exemplum rotae, quae circa proprium centrum movetur: et quae nulla parte periferiae mutante locum, tota efficit motum circulare.

Sed quis non videat, Modernum ipsum supponere, quod probare debebat? non enim potest corpus aliquod incipere moveri, et pellere aerem proximum, nec hic aer aliud quin vel per ipsam lineam aeris, vel ad ultimum lineae, vel ad latera detur aliquod vacuum, quod vel prima pars aeris impulsa, vel aliqua intermedia, aut ultima occupet, ut locum cedat pellenti: circa quod redit argumentum factum. Si enim globula continua, vel contigua sint non nisi tota simul moverentur in orbe et hoc, si adsint vacuola aliqua, quae deinat aer circumambiens expulsus ab ipsis globulis, alias siquidem nec sic moverentur. Patet in ipso exemplo rotae, ad quam si corpus aliud fortiter applices, etiam in minima parte, non permisso aliquo vacuo, rota rotae motus illico aufferretur.

2° prob. Assertio ex rarefactione, et condensatione corporum, quae sine vacuolis est impercepibilis: tum corpus aliquod condensatur, cum ejus partes propius accedunt, et minorem occupant locum. Per oppositum autem hujus rarefit: sed partes corporis nequeunt propius accedere, et ad minorem redigi locum, vacuolis non admissis: ergo. Probatur major: si inter partes corporis nullum datur vacuolum, partes ita ad se invicem accedunt, ut strictius accessu accedere nequeant, ut de se patet; sed partes corporis ita ad se invicem accedentes, ut nequeant strictius accedere, non possunt ad minorem redigi locum: ergo.

Nonnulli Moderni existimant, corpus rarefieri per quandam materiam subtilem intra illius poros insinuatam; et condensari per ejusdem materiae expulsionem: sed solutio haec sustineri nequit; nam quodlibet corpus quantumvis subtile, et minimum frigescere potest, et calefieri, ac subinde rarescere et condensari: tunc ergo per quid materia illa subtilis rarescet? si per seipsam: idem dic de quolibet alio corpore: quod intelligibile est sine vacuolis inter partes corporis: si per aliam materiam subtiliorem, quam poni materiae subtilis dilatentur, idem dic de illa, et sic usque in infinitum. = Si cum aliis respondeas, corpora condensari, et rarefieri nullo eis aliquo addito, aut ab illis excluso; sed per hoc partes, quod dilatentur, sive comprimantur, non obscure dignosces, responsionem hanc esse manifestam petitionem principii; cum ipsa dilatatio, et compressio corporis sit ratio illius rarefactio, et condensatio: igitur deveniendum est ad stabiliendum quaedam vacuola in rebus, quae et natura in ipsorum functionibus adjuvent, et committentur.

Solvuntur Argumenta. S. 3.ª

Arg. 1°: Vacuum quod statuimus in rebus naturis, non et impedit unionis partium naturae, et connexionis ab ipsis partibus exactis: ergo stabiliendum non est. Probatur quo ad 1 partem in terminis. Probatur quo ad 2m: Positis vacuolis per corpora dispersis, sol difficilius corpora calefaceret; sed hoc efficit connexio partium naturae: ergo. Probatur major: Actio calefactiva sisteret in vacuolis, solisque progrederetur per latera ad pori profunda, ac proinde difficilius efficeretur similis actio: ergo. Et ideo etiam inferunt quod cum nullus agens naturale connexionis, et partium naturae unionis possit turbare, consequenter nec potest naturaliter dari vacuum.

Argumentum hoc Peripateticorum duplici de causa

luit et solvebat Illmus N. Ferdinando t. S. th. cr. disc. Bruno; quia cum probare deberet influxus solis in corpora sublunaria non posse communicari per vacuola, illud supponere videtur: unde rationis non redditur cur influxus communicari deberet et progredi non per vacuola, sed per latera, ad profunda corporis foveadas: immo, nec facile potest adduci ratio, si cum Moderni sentiunt perfectum solis influxum, sicut et omnium corporum celestium consistit in effluviis substantialibus. Verum demum Peripatetici, perfectus influxus consistere in

mera qualitate, ut ipsi ajunt, quae de subjecto in subjectum propagata descendit a sole usque ad terram. Quid ergo? Dicunt: non potest propagari per vacuum, cum ibi non sit corpus cui inhaereat: bene sic: sed quid inde? Propagabitur utique, respondent, per lacunas vacui, sicque tardior redderetur. Sed quid ultra ex hoc sequitur? Sequitur, ajunt, quod interrumperetur, et turbaretur ordo, et commercium partium naturae. Tremendum, et vero tantum horribile inconveniens! Quod quidem nego: Nam praedicta spatiola minime efficiunt, ut auferatur cohesio, et connexio partium naturae ad conservationem mutuam universi requisitam. Quis enim dicet poros per plures per corpus humanum dispersos officere cohesioni et connexioni partium ejus corporis? Ratio est; nam non requiritur quod influxus unius partis in alteram adeo recta linea progrediatur ut neque ex minimo a rectitudine debeat, cum illius propagatio non fiat mathematice, sed physice, et modo naturali; alias plures sensationes quae a pede usque ad cerebrum transeunt, non fierent modo exacto a natura, cum non per lineas rectas progrediantur.

Tertium argumentum deficit etiam ex eo quod supponit nullum agens naturale posse mutare ordinem naturae: quia enim inviolato naturae quo ad omnia suas partes, vires naturalibus agentibus excedat, non tamen invertio quoad aliquam ejus partem: quod quotidie experimur, ait Illustrissimus A.: nam aquam calefacere, quae ordine communi sententia exigit naturaliter frigiditatem, absdubio turbare est ordinem naturae: et similiter, lapidem sursum projicere, turbare est ordinem naturae, cum motus iste sursum sit contra gravitatem lapidis: ergo in aliqua parte potest agens naturale naturae ordinem turbare. Concedimus igitur, nullum agens naturale posse tam magnum producere vacuum, ut influxus coelestes in terram nec magna illius parte impediat; negamus vero, quod aliqua ex parte illos impedire non possit: admodum, quo de facto quolibet aedificio impeditur influxus solis faciens producere, et crescere plantas in parte illa, qua aedificium lectatur: unde verba ista excludit laudatus A.: impedire influxus coelestes ordine, et harmoniam universi turbare, inter expressiones illas arbitrones sacramento aere gradatas reputari debent, quae non parum roboris afferunt scholas cursantibus, cum aliunde sic explicatae, et expensae nulli pateant difficultati.

Argumentum 2o. ratione, qua Aristoteles impossibilitatem vacui probare intendit, et fundatur in eo, quod si daretur vacuum non daretur motus in illo: exempli gratia: corpus grave positum in vacuo non posset moveri in centrum; quod ita probatur: corpus grave eo majori velocitate movetur arithmetica proportione, quo minus densum, aut magis rarum medium, per quod movetur; ita ut si medium A duplicato habeat raritatem respectu B, corpus medio A movebitur velocitate ut quatuor, si in medio B movetur velocitate ut duo; velocitas enim motus proportionatur cum majori, vel minori resistentia medii, per quod peragitur motus; medium autem minus resistat, quo magis rarum, aut minus densum est: ergo in vacuo, ubi nulla est resistentia in medio, cum ibi non sit medium, si corpus moveretur, moveretur cum infinita velocitate: nunc sic: est infinita velocitas motus repugnat: ergo repugnat motus alicuius in vacuo.

Sed quis non videat argumentum hoc minime pugnare contra eos, qui vacuum magnum admittunt in quo solum potest hypothesis argumenti fundari? Praeterquamquod unde probat, (adhuc contra vacuum majus admissum) densitatem, et raritatem medii esse causam velocitati, aut tarditati motus? Cujus contrarium quotidie experientia docet in duobus mediis in densitate maxime inaequalibus, cujusmodi sunt aer, et aqua, quorum primum octingenta vicibus excedit in raritate secundum. Itaque si suppositio Aristotelis esset vera, dum lapis per aerem descendit, velocitatem haberet octingenta vicibus majorem illa, quam dum per aquam descendit habet; sed hoc tam longe abest, quinimo velocitas lapidis in aere ad summum excedit ut quatuor, vel quinque velocitatem ipsius in aqua. Ergo. Praeterquam quod argumentum non probat non dari vacuum, sed quod corpora posita in illo non moverentur, quod quidem vacuum non impugnat: unde multipliciter deficit. Pro cujus ergo omnimoda eversione videre quae de acceleratione gravium in descensu diximus [illegible] et sic evidentius patet densitatem, vel raritatem medii non esse rationem accelerationis gravis.

An autem corpus posset moveri in vacuo ~~magno cum quod~~ aliud est punctum argumenti ad quod affirmative respondetur. et est mens D. Th. 3 p. q. 57 a. 4 ad 2. dicentis: corpus Christi esse extra totum continentiam coelestium corporum, et non esse in loco continente: sed corpus Christi ibi potest moveri, aut aliquae ejus partes quales sunt caput, brachia etc. ergo. Nec turbemini quia a Peripateticis audiatis, tunc causam motum corporis fieri in instanti: quia quia non mediante aere, mediante tamen distantia extremorum: Nulla est enim ratio motus coeli; et tamen tempus consumit: unde nulla est ratio de densitate medii ad velocitatem motus corporis.

Corpus poterit in vacuo moveri.

Disp.° 3.ª De Temp.e

Quid sit Temp.s? Necnon Ævum, et Æternitas?

Nihil temp.e familiarius, ait D. Aug. lib. 11 Confes. C. 14, nihil difficilius: tempus quis facile, et breviter explicabit? si nemo ex me quærat, scio; si quærenti explicare voluero, nescio: sic Aug.ni sic aut, et ego: Nam sive quis ex me quærat, sive non, nescio: go ne omnino sileam, ea unica quæ ab Authoribus de Temp.e dicuntur breviter tradam; et qui potest capere, capiat. Sic go communiter deffinitur Temp.s ab Aristot.e: Numerus motus secundum prius, et posterius; i qua deff.e hic numerus n supponit pro numero numerante, sed pro num.o numerato; ita scilicet, ut tempus sit multitudo partium motus, quæ successive sive una post aliam existunt: et enim i num. quietis quatenus primo mensurat motum quo privat quies, per illum secundo ipsa quies etiam metitur.

Dividitur Tempus in Intrinsecum, et extrinsecum. Intrinsecum, et improprie tempus dicitur nihil e aliud quam ipsa rerum corruptibilium duratio de qua statim; extrinsecum autem quod propr.e tempus ē, i motus primi mobilis, qui dum dicitur mensura motus, nom.e motus nedum intelligitur ipse motus j actu 2°, s. omne ens mobile, cujus duratio subjicitur motui primi mobilis tanquam regulæ extrinsecæ, et mensuræ: Petra enim dicitur rapide per plura secula durare, licet n sit j motu: ex quo vides quietem ipsam etiam mensurari motu primi mobilis, quatenus scilicet ex ipsius motu defectu, metimur quietis durationem. Ult.e dividitur tempus in reale, et Imaginarium: reale e quod usque explicuimus. Imag.m dicunt aliqui esse æternitatem ipsam Dei, quatenus a nobis admodum temp.s concipitur. Alij vo quamplures dicunt esse merum nihil, tantumque habere esse j apprehensione nostra concipiente interminatam annorum seriem ante mundi creationem, cum revera n fuerint.

Hæc circa temporis divisionem: Nunc autem si cum nonnullis dubites de primi mobilis motu, qui, ut asseritur, peragitur spatio 24 horarum ab oriente j occid.s, et ab occidente j oriens: tunc rationem temporis extrinseci applica motui solis cujus longævitatis rationem habes ex illo gen. 1°: fiant luminaria j firm.to Cæli, et dividant diem ac noctem, et sint j signa, et temp.a, dies, et annos. Et Reguera: Quia attento et observato astronomico, et mathematico motu solis, nullus motus apparet velocior ipso: Nam ut ajunt Astronomi j ictu oculi conficit j spatio Cæli centum et septuaginta leucas hispanicas, quarum quælibet habet tria millia passuum: Nec de hoc dubitare vobis licet, cum mathematica circa hoc sensibiles efformet demonstrationes.

Ex his jam habes tempus solum dici debere motum illum qui e mensura extrinseca aliorum motuum, sive durationis eorum, qua motus duratio dicitur brevis, aut diuturna ex eo quod parum, multum ve temporis durat. e igitur tempus mensura extrinseca rei durantis, sicut locus e extrinseca mensura rei locatæ.+ Pro quo tamen aliquali perceptione advertendum e triplicem distingui mensuram durationis rerum. Prima dicitur Æternitas quæ e mensura rei omnino immutabilis quoad esse, et operari: Unde solus Deus omnino invariabilis et independens j esse mensuratur æternitate quam sic deffinit Boetius: Interminabilis vitæ tota simul, et perfecta possesio. Secunda mensura dicitur Ævum, et e duratio rei immutabilis quoad esse, mutabilis ad quoad operari: et hæc e mensura propr.a Angelorum, animæ ration.s, et Cælestium corporum si sint incorruptibilia ut fert communis opinio peripateticorum; hæc enim omnia quis a Deo dependeant, nullam tamen importat partium successionem, ut motus. 3.a denique mensura dicitur tempus, et e mensura rei mutabilis tam quoad esse, quam quoad operari: et hæc e mens.a propr.a rerum corruptibilium, et materialium: ex quo vides æternitatem exigere durationem sine principio, et fine: Ævum durationem sine fine, n tamen sine principio: et tempus durationem habentem principium, et finem. Ex dictis enim collig.e et dignoscere vales an tempus n quantitatem continuam permanentem, sed successivam esse diximus in metaph.a? cum enim careat prius et posterius, nequeunt existere simul, sicut debet quantitas continua permanens. ~~Et tandem, quando tempus durat, quod enim solet hic inquiri facere dicendis contra veram compositionem, scire valebis~~ ex quo jam sine fastidio agamus inferre licet tempus componi ex instantibus indivisibilibus: unde unica existit sine istanti: quæ sunt propr.

---

quatenus a recentioribus fam.s negatur. Pro cujus brevi prob.e nota quod minimum aliud e mathematicum minimum scilicet durationis quod excogitari potest; et aliud physicum, nempe, minimum durationis quod esse potest, quod re potentiali illius aliud minimum excogitari valeat. Non ergo de instantibus mathem. sed de phisicis dicimus tempus constitui. Et probatur primo ex D. Th. opusc. 44 sic ajente: Intelligendum e quod esse successivorum consistit j hoc quod existat 2.m aliquid indivisibile sui, quod mansuetum prius, quod quælibet pars cujuslibet successivi e divisibilis, inversa p.te: si go aliquid successivum existeret n solum 2.m aliquid indivisibile sui, s.d 2.m aliquas sui partes, sequitur quod multæ partes fuerunt sibi simul essent, quod e contra rationem successivorum: specialius autem possumus hoc probare de temp.e; si go aliqua pars temporis existeret, sequitur quod tempus 2.m se existeret quod e falsum: existit go tempus 2.m aliquid sui indivisibile ~~quod~~ illud autem e nunc. ex quibus 2° prob. ratione: temp.s e ens successivum: s. ut ens successivum debet existere per instans indivisibile: go. P. ant: si tempus ut ens successivum existeret penali quam parte divisibili, existeret de præsenti, illa pars qua existere plures ~~...~~ illa existere debet, ~~partes divisibiles~~, implicat, quod ~~successivum divisibile de præsenti~~ quod plures entis successivi existant de præsenti: go.

inquires: An duratio rei distinguatur ab ejus existentia? ad quod negative resp. cum Scotistis, et aliquibus Thomistis. nempe de duratione Creaturae, nam de duratione Dei sive aeternitate nulli dubium est non distingui ab ejus existentia. Probatur: Per hoc praecise quod Petrus existat in instanti A connotans instans B praesens, intelligitur Petrus durare: sed hoc intelligitur nullo alio addito existentiae Petri: ergo. = Conf: Per hoc praecise quod intelligatur quidlibet res terminans actiones sui conservativas, intelligitur durans; sed intellecta praecise existentia connotando 2m instans, intelligitur res terminans actiones sui conservativas: ergo.

Liber 5 Physicorum

Egit Aristoteles lib. praecedenti de loco et tempore veluti de extrinseca mensura mobilis et motus: Nunc de ipso motu agit in quantum est mutatio, qua ratione excluditur generatio; sed de motu inter terminos contrarios, atque ideo positivos: In genere autem terminus a quo non est positivus, sed privativus; et idem dicendum de corruptione, in qua terminus ad quem est negativus. Unde mutatione relicta, agit hic Philosophus de motu stricto quem primo dividit in augmentationem, alterationem, et motum localem: Postea de unitate numerica, et specifica motus: et tandem de contrarietate motus inter se, et cum quiete.

Quaenam sint Praedicamenta quae terminent per se motum?

Triplex conditio exigitur ad motum: 1a est ut detur latitudo percurrenda successive, quae sit inter duos terminos: 2a, quod termini sint positivi: 3a quod sint oppositi aliquomodo contrarie, et non pure privative. 1a conditio ex eo constat, quod motus successivus est progressio ab uno in aliud, nimirum a quo in quem: ergo debet dari latitudo in plures partes divisibilis paulatim procedendo a priori in posterius. Hinc constat 2a conditio; quia inter extrema motus debet dari medium; sed inter ens, et non ens non est medium: ergo nec motus. Per quod etiam patet 3a conditio; quia terminus a quo est derelictio illius, et terminus ad quem acquisitio; sed derelictio, et acquisitio opponuntur: ergo.

Ad Quantitatem datur per se motus.

Probatur: Augmentatio est motus proprie talis; sed augmentatio terminatur ad quantitatem: ergo. Probatur minor: Augmentatio tendit in majoritatem subjecti; sed subjectum est majus ratione quantitatis: ergo. = Rursus: In quantitate inveniuntur omnes conditiones requisitae ad motum: siquidem in illa est latitudo extensiva partium quae sunt ipsa divisibilis sit: est etiam major et minor veluti termini positivi: aliqua est contrarietas, quae datur inter magnum, et parvum, majus, et minus, ergo. = Dices: Quantitati nihil est contrarium; ergo si motus exercetur inter extrema contraria, ad quantitatem non datur per se motus. = Resp. quod licet quantitati nihil sit contrarium, sumpta contrarietate strictissime, scilicet pro oppositione duplici extremi sub eodem genere maxime distantis, et mutuo se expellentis, quae quidem contrarietas propria est qualitati: datur tamen in quantitate sufficiens contrarietas ad terminandum motum, quatenus nempe major maxime distat a minori sub eodem genere, et non ab eodem subjecto mutuo non expellantur. = Dices iterum: Quantitas (idem poterit dicere infra de qualitate) est proprietas substantiae; sed proprietas non terminat per se motum, sed ratione essentiae ergo. Distinguo minorem: in prima sui productione dicto, in augmentatione, nego minorem et consequentiam. Dum quantitas, et qualitas producuntur cum substantia per se non terminant motum, et actionem, sed solum ratione substantiae: dum vero jam productae acquirunt novas partes, et augentur, terminant per se motum augmentationis, et alterationis, ut de se patet.

Ad Qualitatem, et Ubi datur etiam per se motus.

Non est generaliter verum de qualitate tractare per se motum; ut videtur in [...] ordinantur, et alii ipsi [...] diffusus a generatione; solum enim verum est de sensibili qualitate; nimirum alteratione sensibili, qua subjecta afficiuntur: et probatur ex eo, quod de ipsa verificantur omnes conditiones motus per se, quia habet latitudinem [...] successive percurrenda; tum quia praesupponit subjectum [...] pro aliquo instanti temporis: tum etiam, quia constat terminis positivis oppositis, ut calor, et frigus in quo casu calore alterante aquam, quam paulatim calefacit, praesumunt. = De Ubi nulla potest esse dubitatio.

De Unitate specifica, et numerica Motus.

Dicendum breviter, motum specificari a termino ad quem vimpliciter per se, et sub illa ratione, sub qua intenditur a motu, sicut videre licet; nam alias specificabilis, qui principientur ad specificationem sub ratione entis, o sub ratione ... tenta; probatur quia quod debet esse aliarum, e illorum specificativum, ... debet esse motum, quia ipum efficit, l ... e mot ... effectu. = Ruag: ratio ... ... mot differunt specie ratione motu: ... motus dealbationis sunt ... specie et, ... hoc ideo e, quia albedo e una specie, atque adeo ... ad quem.

Circa unitatem numericam dicendum, motum esse unum numero, quando mobile fuerit unum, ... unum, et unum tempus, hoc est non interruptum: atque adeo quolibet ex enumeratis ... ... motus non erit hic, o alius numero. Probatur facile: quia motus tria dicit, nimirum, quod sit accidens, qua ratione petit unitatem subjecti, a quo individuatur; quod sit ... ad terminum, qua ratione petit unitatem termini; quod denique sit ... qua ratione petit unitatem temporis, quo interrupto ... ... — Dubitatur an idem mobile possit simul moveri motibus contrariis. Dicendum, posse, si aliquis illorum conveniat mobili per accidens, ut patet, ... Eucharistia, qui a duobus sacerdotibus potest simul sumi, et deorsum moveri: ... ... qui per se potest moveri versus oriente, et per accidens versus occidentem, si navis cursum versus illud ... petit. Per se tamen logice accidere non potest, quia non potest ... quod idem eundem ... mobile simul ad illud accedat, et ab illo fugiat.

Liber Sextus Physicorum

Hoc libro agit Philosophus de compositione continui tam permanentis, quam successivi, ejusque divisione in partes sive finitas, sive infinitas: In quo etiam, a capitulo ... rationes Zenoni ... indivisibilia ex quibus ... ... Continuum. Solet ... hic tractari de Inf..., et ... ..., ... magnitudini, et parvitati. ... ...

Quaestio Unica Quomodo Constituatur Continuum?

An scilicet ex partibus divisibilibus in infinitum, an vero ex punctis indivisibilibus?

Aliqua ... ..., et ... ...

Continuum ... ..., ait ... ... Cardonius in sua eruditissima Philosophia, et ... in puncto obscurantur. Nescit mens (exclamat recte) quid sit pars, quid sit Invisibile. Quomodo ergo Globos
" magnitudinis apprehendet, cui ... compositionis ignorat? Audet anima terras metiri, aquas, et Globos
" mensurare, solem, et stellas ..., et quid sit breve punctum non capit. Deus Bone! ... superbia ho
" minis animos ... ut suam essentiam, et magnitudinis confidenter ... tanto splendore cali
" gantes, et brevi formicae mole, an e punctis aut partibus coalescat, ... in mi
nimo Corpusculo ...

Ob hoc perplexum, ne temeritati nota adurentur, nulli parti positive adhaerent cum ... que sententiam robusta quidque, et fere indissolubilia ... argumenta. Nos autem eadem ratione nullo sententias ut certas, aliquas vero ut probabiles deffensabimus. Pro cujus ... notandum est
1°. Continuum in praesenti dici ... resultans ex partibus integrantibus unitis inter se, in ... Divisibile[+]. ... aliud e permanens, cujus partes simul existunt ut lignum: et aliud successivum, cujus partes successive existunt ut tempus. Nota 2°: Partes continui alias esse aliquotas, alias proportionales. Aliquotae sunt quae aliquoties repetitae continuum ... componunt, ... exhauriunt: v.g. Palmus e pars aliquota quantitatis ulnaris, quia quater repetitus totam quantitatem ulnarem componit, et divisa in quatuor palmos ipsam adequate exhaurit. Proportionales ... ... aliquotis, et ideo dicuntur Communicantes, et sunt, quae inter se proportionem servant minoritatis, v.g. ulna dividitur in duas semiulnas: semi ulna in duos palmos; et quilibet

+ Divisibile ut sic ejus agnoscatur diff.a a Contiguo quod non unione, sed immediatione partium tantum dicit ut acervus lapidum, aut tritici. Continuum ergo e duplex, aliud e perm...

palmus in duas medietates, et quælibet medietas in alias duas, et sic in infinitum.

Noto 3°: Nomine indivisibilis intelligi entitatem omnino simplicem, minimeque secabilem, quæ in continuo permanenti dicitur punctum, et in successivo Instans. Duo ergo genera Indivisibilium admittunt Peripatetici; alia vocant terminativa, quia vel ab ipsis incipit, vel in ipsis terminatur Continuum: alia copulativa appellant, quia mediis ipsis uniuntur, copulanturque aliæ partes divisibiles. (Circa quod etiam obiter nota Punctum, quod est cujus nulla est pars, aliud esse mathematicum, aliud physicum. Mathematicum est minimum quod imaginari potest: Physicum est quod nullas habet partes in quas dividi possit, sed tamen habet qualemcumque extensionem, quæ extensio licet imperceptibilis sit in singulis punctis distributive acceptis, sensibilis redditur aggregatione, vel collectione multorum)

His prælibatis 1ª Sententia est Zenonis Stoicorum Principis asserentis componi ex solis indivisibilibus tam physice, et entitative, quam mathematice et in ordine ad locum, ita scilicet ut Deus dividendo continuum, devenire possit ad partes, quæ nec ulterius possent dividi in alias, nec occupare locum, seu spatium divisibile, sed indivisibile. Hanc sententiam hodie deffendunt nonnulli Peripatetici, et Doctores Peripateticorum, et scholæ thomisticæ, minores et plures Moderni. 2ª Sententia plausibilior inter Aristotelicos docet, continuum componi ex partibus in infinitum divisibilibus, unitis tamen, et terminatis mediis indivisibilibus ita ut nulla sit pars parvoris parva quæ non possit dividi in alias minores, et minores sine fine: ita ut si Angelus a prima sua conditionis suæ primordiis in id totum incumberet ut granum sinapis jugiter tereret, et divideret, jam quidem nunc triturarum numerus fidem omnem superaret: Numquam vero pervenire posset ad ultimas grani particulas; immo, licet per totam æternitatem triturationem repeteret continuo, tempus abesset, priusquam materia triturationi, et divisioni. Sed quem, sane, istum modum hic opinandi non deturbabit? Talium sunt peripatetici asseri tum qui Nostri. Verum quia ad asserendum hoc triturandum primo marte nobis non adest stomachus, qui aliunde nonnulli, et primis fulciatur rationibus, propterea ut probabiliorem amplectemur sententiam Zenonistarum; præter pro nunc 3ªm aliquorum sententiam affirmantium continuum permanens componi ex punctis physice, et entitative indivisibilibus, divisibilibus vero mathematice, seu in ordine ad locum occupandum, quia inquiunt puncta licet entitative indivisibilia, possunt esse turgida, seu inflata, et sic unumquodque duplex, vel plura puncta loci occupabit: vel possunt esse marcida, seu compressa, et sic poterit duplex, vel plura puncta esse in unico loci puncto. Sic Ill.us Echalaz qui pro celeberrimus fuit jam Resumptionis societati, asserit.

Prima Assertio Nostra s. 2.

Continuum non componitur ex partibus divisibilibus usque in infinitum. Probatur: quia si continuum componeretur ex partibus divisibilibus usque in infinitum, daretur infinitum in actu quoad multitudinem; sed hoc implicat: ergo. Probatur maior: infinitum quoad multitudinem est quod quoad id, quod actu habet, caret termino; sed si continuum est divisibile in semper divisibilia caret termino quoad id, quod actu habet: ergo. Probatur minor: continuum actu habet omnes partes, in quas est divisibile; sed si est divisibile in semper divisibilia, hujusmodi divisibilia caret termino, et partes etiam carent termino partes illæ, in quas est divisibile: ergo. = Minor, et explicatur: infinitum in actu quoad multitudinem est talis multitudo entitatum actu existentium, ut aliquid semper sit extra, ita ut quotquot entitates accipiantur, quin plures, et plures sine fine accipi possint; et si continuum est divisibile in semper divisibilia, talis partium multitudo in ipso existit, ut qualibet partium multitudine accepta, plures, et plures sine fine accipiendæ restent: ergo daretur in continuo, infinitum quoad multitudinem. = Arguitur: si continuum constaret ex partibus divisibilibus in infinitum, nullus daretur motus localis: ergo. Probatur antecedens: si constaret continuum ex partibus divisibilibus in infinitum, spatium percurrendum, utpote spatium palmare constaret ex infinitis partibus; sed spatium constans ex infinitis partibus, nequit percurri motu locali: ergo.

Quantumlibet exagerantes, ajebat ingenium quidam familiæ nostræ moderans, sub quibus gemunt, revera impares fatentur, ut propositis rationibus occurrant: unde varie cavillantur, et turbata, ut ex solemnioris solutionis impugnatione, constabit immediate. = Recurrunt ergo communiter ad partes aliquotas, et proportionales, et dicunt quod si ulna v. g. in duos palmos dividatur, sicut divisiones quatenus repetitæ finiuntur, etiam partes aliquotæ; sive vero ulna dividatur in duas medietates, quælibet autem medietas in alias duplices, et sic usque in infinitum; tunc, sicut divisiones in infinitum repetuntur, sic partes, in quas ulna ita dividitur in infinitum evadent

Huic addunt, praedictam duplicem divisionem non esse [illegible] [illegible] dici [illegible], nam sicut ulna quomodocumque dividatur, vel est eadem, ipse etiam unus [illegible] modo dividitur: dicuntur semi, aliquotae, quatenus aliquoties repetitae, adaequant totum; et proportionales, quia sicut proportionatur duplex medietas ulnae cum ulna, sic etiam duplex medietas dimidiae ulnae cum dimidia. Ex his deducunt, 9°, et si partes proportionales infinitae sint, quia tamen nec entitate, nec extensione distincta sunt a partibus aliquotis finitae extensionis, nullatenus dicunt infinitam extensionem materiae, nec spatii loci penes magnitudinem, sed solum penes diminutionem; quatenus nempe licet ulna sit finitae, et determinatae magnitudinis (idem dic de spatio loci, ut ~~[illegible]~~ vel respondeat) potest nihilominus minui usque in infinitum. Et hoc modo sibi videntur Aristotelici satis occurrere praedictis rationibus.

Sed quia plura difficilia deinit praejacta solutio, impugnatur 1°: Implicat continuum constare ex minoribus, et minoribus partibus usque in infinitum, quin hoc ipso etiam constet ex majoribus, et majoribus sine fine; non enim dantur partes minores sine majoribus: sed propter primum est infinitum penes diminutionem: ergo propter 2^m est infinitum penes magnitudinem: ergo si continuum ex primis componitur, etiam ex 2^is. Et quidquid sit, vel penes diminutionem, vel penes magnitudinem semper salvatur dari infinitum in actu; quod est maximum inconveniens. = 2 Impugnatur: Quod constat ex infinitis partibus aliquotis est actu infinitum secundum magnitudinem; sed sic continuum juxta solutionem: ergo. Major conceditur ab Adversariis. Probatur minor: Partes proportionales sunt realiter aliquotae; sed continuum constat ex infinitis partibus proportionalibus: ergo. En syllogismum in Darii, cujus primus in Adversariorum solutione continetur. Nihilominus majorem sic expono: Partes aliquotae sunt illae quae aliquoties repetitae totum exhauriunt; sed partes proportionales aliquoties repetitae totum exhauriunt: ergo. Major est certa, et minor patet: nam enim semiulna bis replicata ulnam componit; sic medietas semiulnae (palmus scilicet) quater repetita ipsam ulnam adaequat.

Alii dicunt partes proportionales solum esse infinitas in potentia; quia licet illarum entitas actu sit in continuo, ita tamen est in infinitum divisibilis, ut numquam ejus divisio pervenire valeat ad actum. Verum nihil melius Respondent hi: partes enim finitae sunt finitae actu ante divisionem, quia entitative existunt: ergo etiam partes infinitae actu entitatibus ante divisionem existentes, exunt actu infinitae. = Deinde: Potest Deus unico instanti auferre omnes unionem partium proportionalium; sunt enim corruptibiles; sed tunc casus existerent infinitae partes separatae, et consequenter numerus infinitus: ergo. Major constat; si enim Deus potest unico instanti partes copulare, cur non poterit illas sejungere? Caetera minora se ipsis patent.

Alia ratione probatur Assertio, et tertiae scilicet quae vel ipsi rationi affert praedictam Peripateticorum sententiam. Cui enim credit in grano sinapis usque reperiri tot partes, ut nobem Angelorum Chori ejus divisioni dicati, numquam ejus divisibilitatem exaurire queant. Praeterea: ex illa etiam sequitur in eodem grano sinapis tot esse partes quot in reliquo orbe; quod non sequitur si granum sinapis est aeque ac orbis divisibile in semper divisibilia. Haec omnia somnia potius, quam philosophica documenta videntur.

2^a Assertio S. 8^a

Continuum componitur ex punctis indivisibilibus. In linea v.g. (idem dic de qualibet alia quantitate, seu quanto continuo) ad unum indivisibile immediate succedet aliud indivisibile; ergo linea, et quodlibet aliud quantum componitur ex indivisibilibus. Probatur antecedens: In linea est punctum indivisibile, illud scilicet quod Aristotelici ponunt ut intrinsecum terminativum lineae; sed ante istud punctum indivisibile terminativum est et aliud indivisibile: ergo. Probatur minor: Potest Deus auferre a linea illud tantum terminativum; sed tunc casu maneret linea intrinsece terminata: ergo quia in linea ante indivisibile terminativum est immediate aliud punctum indivisibile.

Probatur insuper refellendo praecipuum adversae opinionis fundamentum, ex quo solo: Ideo sententia Adversariorum continuum nequit componi ex solis indivisibilibus, quia haec se tangerent ad invicem secundum se tota, quia ~~[illegible]~~ qui indivisibile tangit vel totum, vel nihil tangit; ex quo ultra sequeretur, quod penetrarentur, ac proin

de n͂ possent causare extensionē continui; sed stat quod oportet quod puncta indivisibilia se tangant secundum totam suam entitatem quin penetrentur: ergo continuum posse componi ex ijs. Probatur minor: stat quod oportet quod puncta indivisibilia se tangant secundum totam suam entitatem, et tamen unum non sit in loco in quo est aliud; sed hoc requiritur ad penetrationem: ergo. Probatur major: stat quod quotiescumque punctum continuati- bus duplici parti non sit in loco in quo sunt partes quas continuat, et tamen utramque tangat partem secundum totam suam entitatem: ergo. Probatur antecedens: punctum continuativum duarum partium de facto non est in loco partium quas continuat, et nihil est adeo intrinsecum, et utramque tangit secundum totam suam entitatem: ergo. Probatur pars 1ª; nam punctum continuativum duarum partium non potest naturaliter esse simul in duplici loco; sed si esset in loco partium quas continuat, esset naturaliter simul in duplici loco, cum quaelibet pars sit in suo loco: ergo. 2º: si adeo daretur penetratio colligitur, punctum adeo unitum cum parte ab illa penetraretur, et sic penetratio supernaturalis non esset: ergo. 3º: vel partes continuatae sunt in loco puncti continuantis, vel non? si 1m. partes illae 2m aliquid sui penetrantur, quod est naturaliter impossibile: si 2m. habemus intentum; stabit ergo, quod partes tangant punctum adeo, quin sint in illius loco; ac per consequens ex eo quod unum indivisibile aliud indivisibile tangat 2m se totum minime inferatur quod penetrentur: ergo. Circa quod advertere oportet non puncto rum indivisibilium non intelligimus puncta mathematica, sed physica, ex quibus dicimus continuum componi.

Probatur ulterius assertio quoddam argumento mathematico. Globus perfecte sphaericus in plano perfecto locatus non tangit planum nisi in puncto indivisibili, ut demonstrat Euclides lib. 3 prop. 16; sed globus ille potest totum planum percurrere, omnes quod ejusdem partes successive contingere: ergo totum plani spatium unice ex indivisibilibus constat.

Quid ad hoc Peripatetici? Alij dicunt repugnare globum perfecte sphaericum; sed cur ratio- nis hujus repugnantia quaeras, minime invenies. Alij dicunt globum non posse moveri in plano nisi saltando de puncto in punctum: at a quo diriget globus hanc saltandi rationem non designant. Deinde, cur non possit globus ab Angelo, vel saltem a Deo sic compatim ut non saltet, et sic per planum rotari? Ho- dierno, quod stando Euclidis demonstrationi nescio quid ad hoc respondeant Aristotelici: jam ergo ad totum argumenta deveniamus.

Solvuntur Argumenta S. A.

Argumentum 1º. Peripatetici ex Aristotele: esse continuum est extensum; sed indivisibilia non possunt fa- cere extensionem: ergo nec componere continuum. Probatur minor: indivisibile additum indivisibili penetratur cum illo, ergo cum alio penetratur, non potest facere cum illo extensionem: ergo. Probatur major quia quae se tangunt secundum se tota penetrantur; sed indivisibile additum indivisibili tangeret illud secundum se totum: ergo penetratur cum illo. Major patet; quia penetratio in solo contactu ade- quato consistit. Minor est evidens, quia quod indivisibile attingit, vel totum, vel nihil at- tingit.

Sed hoc argumentum urgentissime urgetur in puncto statico, hoc enim secundum se totum tangitur a parte immediata, et per ipsum staticum, et tamen partes non penetra- tur cum puncto, alias daretur naturaliter penetratio: ergo poterit etiam indivisibi- le aliud indivisibile secundum se totum tangere, quin penetretur cum illo. = Dices, dis- parem esse rationem, quia crassitudo partis resistit penetrationi cum puncto, non autem sic in casu argumenti; quia cum utrumque extremum sit indivisibile, non poterit pene- trationi resistere, sed hoc non valet instantia: quia crassitudo partis non obest essentiae penetrationis cum puncto, neque ejus contactui secundum se totum: ergo nec obest penetrationi. Rursus si duo plana perfecta conjungantur, eorum superficies se- se tangent mutuo secundum se tota, cum sint penes profunditatem indivisibiles: et tamen non penetrabuntur: ergo idem de punctis.

Respondetur deinde concessa majori, negando minorem: ad probationem nego majorem: ad probationem vel nego majorem, vel illam distinguo: si quae ita attingun- tur, sunt divisibilia, concedo majorem: si sunt indivisibilia nego majorem, concedo minorem, et nego consequentiam. Itaque duo intra se penetrari dicuntur in eo, quod sunt in eodem loco, vel aequaliter di- stent a polis, et centro mundi, vel reali, vel imaginario, et ab alijs corporibus. Licet autem duo indivisibilia juxta se posita attingantur secundum se tota, non sunt in eodem loco, ideoque non penetrantur: in corporibus autem extensis, et divisibilibus requiritur

generatio ad mutuum eorum tractum, quia cum habeant partes exteriores, et interiores nequeunt partes exteriores interiores attingere absque penetratione; indivisibilia autem cum non habeant partes, non exigunt penetrationem ad mutuum tactum.

Multiplicitas indivisibilium

quod non est quantum, neque constituere continuum quantum; indivisibilia non sunt quanta, quia alias forent divisibilia: ergo = 2º. partes quantitatis ut sint homogeneae debent participare denominationem quantitatis, sicut guttula aquae est aqua; indivisibilia non participant rationem quantitatis, cum non habeant extensionem: ergo non sunt illius partes = 3º. indivisibile attingit indivisibile in loco A: ergo est in eodem loco cum A. = 4º. duo puncta nequeunt uniri unica unione, alias eorum unio esset in utroque loco, quod naturaliter repugnat; neque duplici, quia imperceptibile est, quare ad uniendam materiam unica unio sufficiat, non vero ad uniendam indivisibilia: quae sunt immediate uniri, nec continuum componere.

~~nec despicabilia non urgent~~

Sed haec, et alia huiusmodi, licet non sint despicabilia non urgent. Ad 1um enim potest negari major, quia sicut numerus binarius constat duplici unitate, quarum neutra numerus binarius est, ita quantum potest constare ex indivisibilibus, quorum neutrum quantum nec divisibile est. Vel dici potest, indivisibilia simul sumpta esse quanta, extensa, et divisibilia, seorsim vero accepta esse quanta tamquam ut quo, non ut quod, quo modo neque, quod quo modo quanti. = Ad 2um respondetur quantitati eius denominationem, rationem quod participare non quoad omnia, quoad aliquas naturales denominationes, quae sunt proprie totius, ita ut parti etiam homogeneae nequeant adaptari; sic licet guttula occeani sit aqua, non tamen occeanus; similiter ergo indivisibile sit quantitas, non ideo est extensum, quia extensio, et divisibilitas conveniunt quantitati, ut est quoddam totum, formaliter ex suis partibus compositum.

Ad 3um quoad antecedens, nego consequentiam, quia sufficit, quod sit in loco immediato. = Ad 4um ~~nego~~ nego majorem; quia possunt duo puncta uniri unione sibi invicem recepta, uno tantum, et tracta ad aliud, ipsum immediate tangendo; in hoc enim distinguitur unio formalis ab unione centrali, quod haec, cum sit quodam modo actus, et potentia, requirit extrema penetrata, sive in eodem loco existentia: illa autem, cum sit quodam modo actus, et actus unice exigit juxta positionem extremorum ad hoc, ut illa sibi formaliter uniat; ~~determinare~~ determinare autem, in quo indivisibili sit unio sibi invicem, et quo existit invicem, et tractive, et cur potius in uno, quam in alio, est plane impossibile; enim utrumque sit capax recipiendi unionem, soli Deo, vel angelo notum esse potest, cur actio unitiva producat unionem in uno, et non in alio.

1a figa

Arg. 2º: ex sententia Zenonis contra 1º linea ducta ab uno angulo quadrati ad oppositum, quae diagonalis vocatur, non esset major collateralibus; contra quod stat Euclides, et ratio: probatur sequela: si ab omnibus punctis unius lateralis ducantur lineae rectae ad collaterale oppositum, illae lineae coopererent absque dubio totam lineam diagonalem; ergo haec plura puncta non habet, quam laterales. vide figuram 1ª. = 2º. in triangulo Isoscele ~~[illegible]~~, cuius basis constet sex punctis, quorum autem costa 8, linea supra basim ducta aliquando una costa in alia esset major basi contra demonstrationem Geometricam, et ipsum experientiam. Probatur sequela: ab uno puncto unius costae potest duci linea ad oppositum; habebit duo puncta, 1a 2am, 2a 3am, 3a 4am, 4a 5am, 5a 6am, et 6a 7am, ~~quia quo magis lineae~~ ~~[illegible]~~ puncto. ergo linea versus immediata basi, basim excedet. vide fig. 2.

2a figa

Sequitur 3º: ex duobus circulis idem centrum habentibus, quorum unus includatur in minorem esse aequalem majori, quia tenente Euclide ab omnibus punctis exterioris circuli possunt duci lineae rectae ad centrum; et aliunde omnes transirent per circulum interiorem, quae coniungerentur, alias rectae non esset juxta Geometricas: ergo tot puncta habet circulus major quot minor: ergo sunt aequales. = Sequitur 4º. non omnem lineam posse dividi in duas medietates contra Euclidem, quia si linea constat 5. 7 aut 9. punctis, quomodocumque dividatur, habebit una pars plura puncta, quam alia: ergo non exeunt aequales.

3a figa

Ad 1um respondetur, lineam diagonalem esse majorem lateralibus, et cooperiri lineis a laterali in lateralem ductis, quia non perpendiculariter, sed oblique ab illis secatur, quo fit, ut puncta lineae incidentis tangant non solum punctum unum diagonalis, sed etiam aliquid alterius puncti ratione obliquae positionis; quod clarius fiet, si adhibita figura ducas non modo unam, sed plures lineas rectas, et inter se parallelas a laterali in diagonalem ibi comprehendas, quod sex punctis 8ª lateralis lineae correspondeant in diagonali non solum sex alia puncta, sed circiter 8.

Ad 2um dicimus, q. linea ducta in certa, in corpore attingant, in singulis corporis plusquam punctum unum: ideoque si 8 puncti distant latera, non poterunt duci physice 8 lineae, sed pauciores, quo fit, ut nulla linea detur intra triangulum, quae, si sit parallela basi, basim adaequet. Praeterquamquod in qualibet corpora considerantur duo puncta extrema, quorum ex una parte basim tangat, et ex alia cuspidem efficit; haec autem puncta licet ad numerandam ~~puncta~~ corpora numerentur, integra tamen sunt, ut ex ipsis ducatur linea in puncta extrema alterius corporis. = Ad 3um dicimus, ab omnibus punctis circuli superioris duci posse lineas rectas in centrum, sed tamen simul ab omnibus ducantur, negatur, non confundendas esse, antequam centrum attingant; nec de hoc stat demonstratio. = Ad 4um dicendum, non deesse, qui asserant, punctum unum deficere ad scissionem lineae, et sic medietates remanere aequales: sed haec solutio relicta, quia ex ipsa sequitur, lineam punctorum aequalium non posse dividi in medietates aequales, respondeo: quod lineam esse divisibilem in duas medietates sensibiliter, et quoad nos aequales, quia excessus in unico puncto nullo valet percipi sensu, non quod vero esse divisibilem in medietates physice, seu entitative aequales.

Arguitur 3o: ex sententia Zenonis sequitur, unum motum non esse alio velociorem, nec posse Achillem velocius moveri, quam testudo, quod est evidenter falsum. Probatur sequela: testudo in singulis instantibus singula puncta loci acquirit; sed Achilles in singulis instantibus unice potest singula puncta loci acquirere: aliter in eodem temporis instanti esset naturaliter in duplici loco, quod repugnat; ergo idem spatium loci in eodem tempore percurret testudo, ac Achilles: ergo hic non movebitur velocius. = Hoc argumentum continet difficultatem satis difficilem in omni sententia percepibilem. Ad illud ergo respondeo: nullum motum esse adeo continuum, ut pluribus morulis non interrumpatur, quapropter motus ille est velocior, qui paucioribus morulis interrumpitur; et ideo testudinis motus est morosus, et piger, quia pluximas habet morulas, sive quia in uno puncto loci per plura instantia moratur, antequam aliud punctum acquirat. Contra Achilles citius punctum unum derelinquit, et aliud acquirit. Quod hoc exemplo percipies: Pone quod Petrus, et Paulus deambulent leucam, et quod gressus unius gressum alterius non excedat: Pone insuper quod Petrus quartam leucae partem percurrat, postea sistat per quartam horae partem, et sic usque leucam curret: Pone denique quod Paulus dimidiam deambulet leucae, et quod per quartam horae partem sistat, postea aliam medietatem leucae percurrat. His positis nulli dubium esse quod Paulus utpote minus temporis in leucae cursu consumens velocius Petro percurrat leucam, sicque Pauli cursus velocior erit cursu Petri.

Tota morulas istas acriter Peripatetici impugnant: 1o nam sequitur, in lapide ab alto projecto plurimas morulas haberi in aere, quia eius motus tardior esset motu solis, et fulguris: at hoc incredibile est, quia non apparet causa, a qua retardetur, et si semel quiescit, non est quare iterum descendat. 2o. sequitur; equum velocissime currentem moveri in uno instanti, sistere vero per quatuordecim millia, nam in eodem tempore, quo equus leucam unam percurrat, quatuordecim millia sol percurret; at hoc somnium apparet, et alias equus potius sistere, quam currere videretur. Ergo rejicienda debent morulae istae. = Respondeo: utramque sequelam esse veram, posse absque aliquo absurdo sustineri: lapsum enim pluribus in instantibus quiescere, sive potest, tum ab eius limitata virtute locomotiva, tum a resistentia medii, et ex eisdem capitibus provenit, quod in uno instanti moveatur, secus in aliis, limitata enim virtus non ita plenarie operatur, ut plures non habeat interruptiones. Similiter dico, non esse incredibile, equi motum tot habere morulas, quin a nobis percipiantur, quia morulae, ut pote motus privationes non nisi per motum oppositum percipi possunt, quapropter si motum solis juxta equi motum videremus, absdubio motum equi possemus metiri.

Sed dicunt, et difficillime: Ponamus rotam gravem duplici circulo constantem quorum superior, seu excentricus longe superet inferiorem, seu concentricum: modo sic; Dum rota agitur in orbem, circulus exterior velocius movetur, cum in eodem tempore plures partes spatii percurrat: et tamen circulus interior non sistit, alias dis continuaretur. ~~[illegible]~~ igitur inepte explicatur motus tarditas per morulas. Instantia haec adeo urget ut plures plane eius oneri succumbant; alii effugia imperceptibilia quaerant: alii expedite satis respondere existimant negando minorem, quia, inquiunt, sicut de centro fateri necesse est, non moveri, cum nobis locum non acquirat, ita de interiori circulo dici potest, pluribus in instantibus quiescere absque discontinuatione; et ratio est, quia unum punctum circuli interioris pluribus punctis circuli exterioris recta linea manifeste respondet; et consequenter sicut punctum centricum non movetur, quia omnibus punctis recta linea respondet, ita punctum interioris circuli potest quiescere quousque omnia puncta spatii ipsi recta linea correspondentia percurrat circulus exterior. Haec solutio minus dissona rationi apparet, unde substineri valet, cum in re adeo difficili satis sit qualecumque effugium invenire.

Vid. [illegible] circ. hoc argum. t. 3. th. circ.

Quomodo Res Incipiant, et desinant esse?

Ubi de terminis Magnitudinis, et Parvitatis

Duplex è modus quo res incipiunt esse suum, et non esse suum, seu suum esse desinere: Primus intrinsecus, et convenit rebus quæ incipiunt per primum sui esse; ita ut pro aliquo instanti determinato sit verum dicere: Nunc ē res, et immediate ante non erat. Secundus ē extrinsecus, et etiam convenit rebus quæ incipiunt per ultimum sui non esse, ita ut de ipsis sit verum dicere: Nunc non ē res, sed immediatè post hoc instans erit. Iuxta hos duos inceptionis rerum dantur etiam alij duo termini desitionis; unus intrinsecus nimirum quo desinit incipit esse per ultimum sui esse, ita ut sit verum dicere: Nunc ē res, et immediatè post hoc instans non erit: Alius extrinsecus, nimirum quando res finitur per primum sui non esse, ita ut vere enuntietur de ipsa: Nunc non ē, et immediatè ante hoc instans erat.

Hiis positis, communis sententia tenet omnes res permanentes incipere, et desinere esse tam intrinsece quam extrinsece: Et Ratio est, quia res permanentes habent suum esse simul, et denique in primo instanti quo habent esse, incipiunt intrinsece, in antecedenti vero instanti incipiunt extrinsece. Similiter in ultimo instanti quo habent esse desinunt esse intrinsece, in sequenti vero extrinsece. = De Rebus autem successivis, cujusmodi sunt tempus, et motus fert communis Peripateticorum opinio tantum incipere, et desinere extrinsece. Ratio ipsorum ē; quia res successivæ essentialiter important partes priores, et posteriores, cumque in nullo nunc possit dari prius, et posterius, sequitur ē, ut numquam sint veræ locutiones istæ: nunc ē tempus, antea non erat: nunc ē, immediatè non erat: ergo nec possunt res successivæ incipere, aut desinere esse intrinsece: ergo tantum extrinsece.

Acto jam de initio, et fine rerum, nunc de illarum magnitudine, et parvitate agendum ē: pro cujus resolutione scire oportet duos esse terminos magnitudinis, et parvitatis entium naturalium: unum intrinsecum, extrinsecum alium. Terminus intrinsecus magnitudinis è ille sub quo res conservari potest, ita ut sub majori non possit, qui sub stillo communi dicitur Maximum quod sic. Terminus vero extrinsecus magnitudinis ē ille sub quo res esse non potest, cum tamen sub quocumque alio minori possit, et appellatur Maximum quod non, quia ē maxima omnium quantitatum magnarum sub quibus res esse nequit. Terminus intrinsecus parvitatis ē ille sub quo res potest fieri, et esse, ita ut sub minori non possit, appellaturque minimum quod sic, quia ē minima quantitatum sub qua res fieri valet. Terminus tandem parvitatis extrinsecus ē ille sub quo res esse nequit, sed solum sub quolibet majori; unde dicitur Minimum quod non, quia est minima omnium quantitatum sub quibus res esse non potest.

Dicendum ē ergo viventia habere terminum intrinsecum tam magnitudinis quam parvitatis. Ita Arist. lib. 2 de generatione animalium, cap. 4. Perficiendi cujusque animalis ait, certa ē magnitudo, tum ad majus, tum vero ad minus quæ terminum non prætergrediuntur, ut vel majora, vel minora evadant, sed in medio magnitudinis spatio, excessum defectumve intercapiunt, atque ita homo alius alio auctior est, et ceterorum quodlibet animalium. Ratio primi quia viventia non augentur per iuxtapositionem, vel per aggregationem materiæ ab extrinseco advenientis, sed per intussumptionem, scilicet per attractionem vero alimenti, subinde aliti vi caloris naturalis, cum sit finitæ virtutis agendo repatitur, et debilior redditur maxime ubi quis ad senectutem accedit; idemque quod ē de potentijs augmentatiba, et nutritiba. = Ratio secundi ē; quia viventia debent habere illam magnitudinem quæ sit proportionata ad exigendas suas operationes; sed possent devenire parvitates ita exiguam ut non possent suas exercere operationes: ergo proprium terminum parvitatis habent ultra quem nequeunt decrescere. Idemque proportionali modo dici debet de rebus animatis. Ad libros ergo Physicorum transeamus.

Liber 7. Phisicorum

Postquam Arist. 3 sex libris antecedentibus de motu et se egit, 3 hoc septimo libro de motu per comparationem ad ipsa mobentia, et ad ipsum primum mobens agit: unde primis Capitibus de principio motus usque ad primum motorem; quarto vo, et quinto Capite Comparat ipsa mobilia, et mobentia inter se. Ex quo ni incongrue excitandas debere Censui hoc libro questiones duas quarum mat.ª prius hunc, quam alium exigunt locum. Unde Circa 1ᵐ Philosophi Inceptum, cum a Plurimis dubitetur an duratio mobilis posset esse infinita, vel an etiam mobile ipsum penes aliquam perfectionem infinitum evadere possit? merito primo disceremus: Num dari possit infinitum in actu? Quo discusso, Circa 2ᵐ Intentum Ph.: dubitabimus: Num ex Natura motus recte demonstratur Primi motoris existentia? sit 2o.

Quest. 1ª Num dari Posset Infinitum in actu?

Explicatur sensus Controversie. sect. 1.

Quaeritur in presenti: Num possibilis sit Creatura aliqua, vel ens aliquod creatum sive subª sive accidᵐ matᵃ vel spiritus, quod in omni, vel in determinato genᵉ esse posset actu infinitum? Pro quo nota Infinitum esse quod finem ni habet; sive ut ait Ph. lib 3 Phis. id cuius semper aliquid e extra. Deinde Infinitum aliud e in actu, quod Cathegorematicum appellatur, et e cuius partes actu existentes sunt infinite: aliud e infinitum in potª quod etiam dicitur sincathegorematicum, cuius partes actu existentes sunt finite, possunt tamen magis, et magis augeri. Praeterea Infinitum Concipi potest tale in omni genere, vel linea qualis e Deus, et vocatur Infinitum simpliciter: vel precise concipi potest in aliquo genᵉ determinato, magnitudᵉ v.g. multitudᵉ, extensione &c. et hoc dicitur Infinitum secundum quid.

Supponitur 1º dari infinitum in potª sicut videtur declaratum in Concilio Constantiensi damnante hanc propᵐ Joannis Hus: Deus nihil potest anihilare, nec potest mundum majorare aut minorare, sed animas usque ad certum numerum Creare, et non ultra. Supponitur 2º velut Certum repugnare Creaturam infinitam simpliciter quo supposito ex eo redditur Certa, quod infinitum simpliciter includit vel formaliter, vel eminenter omnem perfectionem; sed hoc essentialiter pugnat cum Conceptu Creaturae, quae necessᵉ e ens ab alio, et dependens, quod quidem ni compatitur cum inclusione omnis perfectionis: go. Dubium igitur unice redditur ad infinitum 2ᵐ quid an scilicet dari posset aliqua Creatª infª in aliqua determinata linea quantitatis nimirum, qualitate, numᵒ &c. Circa quod Communior sentª cum Arist. et D. Th. negativam partem tuetur: Nihilominus Plures Recentiores stant pro parte affirmativa. His accedunt Aliqui Scotistae apud Mastrium Disp. 10. q. 3.

N. Conclusio S. 2ª

Repugnat aliquid creatum infinitum in actu. P. Conclusio: repugnat aliquid creatum, quod n. est illimitatum, ergo repugnat aliquid limitatum infinitum in actu: Consequentia Minor ex comprehensione terminorum patet: infinitum enim idem, quod limites non habet. P. maj: de conceptu essentiali creaturae e limitatio, quod licet apud omnes sat est clarum, probatur nihilominus: limitatio e de conceptu essentiali eius, de cuius conceptu essentiali e etiam potentialitas; sed potentialitas e de conceptu essentiali creaturae: ergo. Probatur majorem, postea probabitur minor: id, de cuius constitutione conceptu essentiali e potentialitas, constituitur essentialiter ex actu, et potª; sed limitatio e de conceptu essentiali eius, quod essentialiter constituitur ex actu, et potª: ergo. Major satis clara: illud enim, de cuius conceptu essentiali e potentialitas, ipsa dicit per modum potentiae, ex qua simul, et actu totum constat, 2º per modum generis, et differentiae, ex quibus species resultat, 1º per modum ma-

dum materiis, et per 2^dum ponitur constituitur. Min. etiam est certa ex eo quod, cum per
limitationibus actus, ab a tertiori limitatione, quod ex ambobus resultat.

Prob.a pars illa

cujus prob. antea praemisimus: potentialitas est de conceptu essentiali ejus quod non est actus pu-
rus; creatura non est actus purus: ergo potentialitas est de conceptu essentiali creaturae. Major
patet, quia quod non est actus purus, eo quod idem significat nunc, quod est actus non purus, est
mixtus potentialitate ad contradictionem actus puri. Min. itidem est plana: actus enim
in communi acceptus dividitur in actum purum, seu ipsum simpliciter, et non purum, seu non simplici-
ter simplicem, purum solum Deo attribuitur, et convenit; illis vero, seu hoc ipso non
creaturis potest adaptari.

Prob. 2a. conclusio hac ratione, et simul ostenditur pars praecedens: infini-
tum in actu ad distinctionem infiniti in potentia, est quod actualiter caret terminis, seu est, quod actual-
iter habet quidquid habere potest, cum possit habere infinita: sicut infinitum in potentia est, quod
infinita habere potest; infinita vero infinita actualiter non habet: sed repugnat aliquid creatum
quod in aliquo genere, seu ordine habeat actualiter quidquid habere potest, dum potest infinita
habere: ergo. P. min. repugnat hominum collectio, quae actualiter omnes homines possibiles comprehendat
repugnat adeo magna extensio, quae extensionem omnem dabilem habeat; repugnat etiam ita perfecta
qualitas, quae gradus omnes, seu maximam radicationem actu inhibeat; sed in his possunt infinita haberi: ergo.

P. m

quoad 1am partem cujus probatio solum variatis nominibus, probabitur etiam quoad reliquas duas
minimum collectio, quae actualiter homines omnes possibiles comprehenderet, ita esset actu infinita
ut ad aliud hominem comprehendendum non esset in potentia, alioquin non omnes actualiter comprehenderet
repugnat hominum collectio, quae ita sit infinita, ut aliud hominem comprehendendum non sit
potentia: ergo repugnat hominum collectio, quae actualiter omnes homines possibiles comprehendat. P. m
per ita creari hominum collectionem actu infinitam, et subtracto ab ea, seu uno homine, inqui-
mus: talis collectio remanet actu infinita, seu non. Tu dici nequit, cum eo ipso, quod remaneat in
potentia ad recipiendum hominem subtractum, jam non habeat actualiter, quidquid habere potest, [illegible]
comprehendit actualiter omnes homines possibiles. Si 2um, jam talis collectio non est actu infinita

Ex

hoc convincitur, quod repugnat infinitum creatum in aliquo genere: infinitum enim est, cui nihil
[illegible] in eo genere, in quo est infinitum. Creari vero admisso infinito in aliquo ordine, v.g. exten-
sionis, magnitudinis, aliquam ex illa extensionem, v.g. palmum, posset Deus subtrahere, quo
supposito jam praecedens extensio non remanet infinita actu, sed solum potentia, cum actu non habeat
quidquid habere potest, ipsique deficiat aliquid in genere extensionis. At vero nec infinita
actu fieri potest addito palmo subtracto, quia cum hic sit finitus, nequit efficere, quod illud
quod erat finitum, infinitum reddatur: finitum additum finito, ut ait Axioma, non facit infini-
tum.

Pr. aliter conclusio quoad infinitum creari peculiari ratione de qua in 1. p. q. 1. a. 3. impli-
cat aliquod quantum, quod non sit, seu concipiatur sub aliqua figura; sed implicat quantum sub aliqua
figura, quod non sit finitum: ergo implicat quantum quod non sit finitum: ergo repugnat aliquod quantum [illegible]
nitum in actu. Major est certa, nihil enim est, seu concipi potest sine aliqua figura, cum figura [illegible]
libet essentialiter constituatur. P. min: figura quanti in quantum hujusmodi est figura, [illegible]
cat aliquid sub aliqua figura, quod non sit finitum: ergo Major est certa: praeterquam quod etiam
figura non esset figura quanti, nequit tamen ipsi non convenire, eo ipso, quod sit mensurabile, [illegible]
sit extensum, quod locum occupet. Pr. min. figura est, quae terminis comprehenditur: ergo.

Solvuntur Argumenta §. 3.

Objicies 1o: datur infinitum in potentia. Sed omnis potentia potest reduci ad actum: ergo. Probatur: si infini-
tum in potentia reduceretur ad actum, jam daretur infinitum in actu. = Respondeo distinguendo majorem distinguendo
minorem: omnis potentia potest reduci ad actum divisim, aut simul; concedo minorem: simul omnis; nego
et Consequentiam. Itaque eo modo aliqua potentia potest reduci ad actum, quo respicit talem actum; [illegible]
si respicit talem actum, ut successive, seu divisim acquirendum, non requiritur quod possit simul
et totaliter reduci ad actum: materia enim 1a est in potentia ad omnes formas possibiles, et tamen [illegible]
potentia non potest reduci simul, et totaliter ad actum, sed solum successive aut divisim; quia [illegible]
cet solum est in potentia ad formas hoc modo habendas. Infinitum ergo in potentia non est in potentia ad infini-
tum simul, et cathegorematice; sed solum est in potentia ad infinitum successive, divisim, et syn-
cathegorematice, hoc est, in potentia ad plus, et plus sine termino, unde hoc solummodo potest re-
duci ad actum, acquirendo, videlicet, plus, et plus in suo genere, sine fine, et sine termino.

Arg. 2º: virtus Dei productiva est infinita: ergo producere potest effectum infinitum: ergo non repugnat aliquod creatum infinitum in actu. Probatur consequentia: quo major est virtus, eo majorem potest producere effectum: ergo si virtus Dei productiva est infinita, infinitum producere potest effectum. Probatur antecedens: effectus debet proportionari causae. = Antecedens probat, omnes effectus creatos esse de facto finitos, immo quemlibet talem esse necessario, cum virtus Dei necessario sit infinita. Dicitur ergo antecedens est infinita intensive, concedo antecedens; extensive, nego antecedens cum consequentia, ad quam tamen melius diceremus cum Arriaga, et aliis, quod virtus entis divini, et rationabilis, quod effectus infinitos producere non potest, quia quod Deus non potest illud producere, impossibilitas enim non oritur ex parte causae infinitae, sed ex parte effectus limitati ex nihilo extracti, qui eo ipso dicit impossibilitatem accedendi ad summum esse, taliter, ut amplius accedere nequeat, cum servetur semper hoc modo distantia infinita. Praeterquamquod virtus Dei infinita satis eminet in eo, quod res ex puro nihilo extrahat, et quo sensu effectus omnes creati dicta sunt infinitae virtutis in causa producentis.

Ad prob. 1æ conseq. dico: antecedens majorem potest producere effectum intra seriem possibilium, concedo antecedens; extra seriem illorum, nego antecedens, et consequens, supposito, quia extra seriem possibilium nihil est producibile. Et dicitur consequens eodem modo: effectus enim, cum sit causae participatio, nunquam potest totam illius virtutem productivam haurire, nunquam potest esse infinitus: at vero virtus infinita, quia talis est, semper producere potest effectus perfectiores, et perfectiones in infinitum, seu ita se potest dare participandam, ut semper, et sine fine, magis, et magis participetur: non vero ita participari potest, ut participari amplius nequeat. Ad prob. antecedentis dico, effectum solum proportionari causae in eo, quod exigit, seu se habet de parte ad illius productionem; non vero in eo, quod in causa se habet de materiali.

Arg. 3º: Deus potest producere omnia possibilia, sed si ea produceret daretur infinitum in actu omnium multitudine: ergo. Probatur major: Deus potest producere, quidquid in sua omnipotentia continetur: sed omnia possibilia continentur in sua omnipotentia: ergo. = Argumentum sic propositum nihil evincit, quia in omnipotentia etiam continentur omnes durationes praeteritae, et tamen nequeunt simul produci; similiter crastina dies, et hodierna simul continentur in omnipotentia, et tamen non possunt produci: quia tamen argumentum efformari potest in hominibus, seu Angelis possibilibus, qui ex suo conceptu non dicunt repugnantiam ad simultaneam coexistentiam; respondetur distinguendo majorem: Deus potest producere omnia possibilia simul, nego; successive, vel divisive, concedo majorem; et applicata distinctione minori, nego consequentiam. Dicitur eodem modo ~~eodem modo~~ majoris probationi; et concessa minori, nego consequentiam.

Dicimus itaque, quod sicut voluntas creata simul continet amorem, et odium, quin ex hoc liceat inferre, posse utrumque simul ellicere, quia potentia transitus de simultate potentiae ad potentiam simultatis. Sic similiter ex eo, quod Deus contineat omnia possibilia simul, non infertur posse omnia simul producere; et ratio est, quia in simultate potentiae nulla involvitur repugnantia nec ex parte potentiae, nec ex parte termini; in potentia autem simultatis, sive in simultate productionis includitur repugnantia ex parte termini, et non ex parte potentiae.

Sed instabis: Deus comprehensive cognoscit omnia possibilia connexa cum ipsius omnipotentia, ab omni impossibili distincta, ita ut nullum possibile maneat incognitum: nunc sic: vel terminus adaequatus illius cognitionis, connexionis, et distinctionis ab omni impossibili, includit aliquid impossibile, vel non. Si adaequate possibilis: ergo adaequate producibilis, possibile enim est, cujus positio in re nullam dicit contradictionem: ergo Deus potest illud totum adaequate producere; sed adaequate productus foret infinitus, ut est evidens. = Dico, totum adaequatum illius cognitionis esse adaequate possibilem, ad existendum in adaequate, et divisive, non vero ad existendum adaequate, et simul: solet dicere solutio, quod nullum est individuum in collectione, quod non habeat potentiam ad existendum, et consequentia tota collectio habet potentiam ad existendum, non vero ad existendum simul, sed ad existendum divisive, ita ut, qualibet finita multitudine existente, alia, et alia sine fine possit existere. = Sed contra solutio ista opponitur infinitis actu; qui quidem in pretio aliqualiter elludi potest dicendo, esse infinitas negative, hoc est, nullo numero exhauriri posse, in quo nullum cernitur inconveniens, non tamen excercite continere infinitam perfectionem, quam non continent possibilia, quinimo juxta nostra principia ab aeterno sunt actu nihil. Hoc, quam necessaria est ad infinitatem positivam, cum hoc debat actu

Arg. 4º: non repugnat creatura aliqua omnium perfectissima; sed haec esset infinita in actu: ergo. Probatur minor, etenim creatura illa esset, qua major produci non posset a Deo; atqui virtus Dei productiva sit infinita, ipsa etiam talis esset in actu. Probatur major: non repugnat aliqua creatura, quae a nulla alia excedatur in perfectione; sed haec esset omnium perfectissima: ergo. Probatur major: datur creatura aliqua, quae a nulla alia excedatur in perfectione: ergo.

P. ans. in collectione omnium creaturarum n. oes creaturas excedentes ab aliis in collectione, alias enim oes creaturas essent excedentes, et excessae. q. = Instra augetur, in collectione durationum omnium infinitarum aeternitatis; hic enim instantia n. oia libere possunt esse alius moram q. datur aliquod moram, qd sit ultimum, qd est implicatorium.

Respondeo q. neg.do ma., et Dna magis et ans probationibus huius, ad cuius probationem dico ans.: n. oes creaturas collective acceptas exceduntur ab aliis, conceddo ans. n. oes distributive sumptas, nego ans.; et similiter ad probationem antis probatione. Cum extra possibilium creaturarum collectionem nulla alia detur creatura, talis collectio nec creaturam aliquam excedit, nec ab aliqua exceditur: at vero si creaturas in illa collectione existentes accipiantur singillatim, et distributive, aliquas excedunt, et ab aliis exceduntur, id est, nulla est assignabilis creatura, infra quam aliquae n. possunt dari, sicut et supra ipsam; ex quo n. nisi infinitudo sincathegorematica in qualibet specie potest dari, quia nequit poni creatura ultima, seu infra, seu supra ipsam.

~~Liber 7 Physicorum~~

~~Sex quam egit Arist. de motu et in sex libris antecedentibus, agit in hoc septimo de motu per comparationem ad ipsa mobentia, et ad primum primum mobens. Circa 1um jam aliquid perscrutavimus initio 8 lib. Physicorum. Deinde inquiremus num Agens possit in distans operari. Circa 2um dubium hoc tamen excitabimus.~~

Quæst. 2a ~~[illegible]~~ Num ex Natura motus recte demonstretur Primi Motoris existentia?

Scopus totius lib. 7 Philosophi e veritas hæc: omne quod mobetur ab alio mobetur, et in vesitutur in aliquo primo Motore, et Immobili. Unde Dicendum: existentia Primi Motoris vere ex Motu ab Arist.e demonstrari: Cujus rationis argumentum haud obscure prosequitur Philosophus hæc verba: si igitur omne quod mobetur ab aliquo mobetur necesse est aut ab eo, quod mobetur ab alio, aut ab eo quod non mobetur ab alio; et si ab eo mobetur quod ab alio motu cietur, mobens aliquod esse primum, quod non ab alio mobeatur, necesse est; sin vero tale est primum, non necesse est alterum esse: igitur ex mente Philosophi necessario deveniendum est ad aliquod primum mobens, quod non aliud, quam Deus rectius excogitari valet, ne detur processus in infinitum.

immobili; velut axioma ab omnibus acceptum si Epicurei decipiat asserens sua mota a se ipsis moberi unde

Dices, processum in infinitum vitari contra virtute intrinseca qua res se mobeat: hæc enim virtus intrinseca tam in viventibus, quam in inanimatis elucet: In illis patet ex definitione vitæ nimirum, motus a principio intrinseco vitæ se mobente per illum; siquidem omnia viventia habent in se principium intrinsecum motus: In non viventibus etiam negari non potest hujusmodi virtus intrinseca ut in igne sursum natura sua elevato, et in lapide sua etiam natura deorsum ruente, et ab intrinseco centrum petente, seclusio omni alio motore nec sursum, nec deorsum impellente. Idem dicendum de Cœlo apud plurimos habente virtutem intrinsecam ad motum circularem.

Sed contra est, quia concessa virtute intrinseca motiva adhuc evidens est, hujusmodi virtutem, et potentiam esse realiter distinctam a motu, sicuti evidens est, esse potentiam phisicam absolutam ab actu realiter distingui: motus enim actus est: ergo reducuntur ad actum per se, vel per aliud? si hoc: ergo per se versatur in actu, adeo movens, et mota, quod est impossibile: non unum, et idem esse in actu, et in potentia respectu ejusdem, implicit contradictionem, ut per se patet: ergo 2um illatio: virtus motiva, si per se reducitur ad actum, movet seipsum: movens autem est agens: agens autem est in actu: ergo est in actu motus, ad quod se movet: aliter esset in potentia ad illum, quia motus est actus entis mobilis prout in potentia: si 2um habetur intentum. = Ad alia ex dictis patebit.

Solvuntur Argumenta

Dices 1o. gravia et levia seclusio omni extrinseco impetu moventur, videntur se moveri in centrum: ergo = Respondeo hoc non a se habere, sed a generante, quod sicut illis dedit inclinationem, ut centrum peterent, ita in centro quiescit, si non adest impedimentum. Tale est enim, quod impetus, quo moventur, est proprietas consequens naturam, ut calor igni; unde sicut nullus dicet, ignem se calefacere, quod ~~[illegible]~~ id habet a generante, ita non dicet, quod lapis seipsum movet, cum impetum, quo movetur, non habeat a se, sed ab Auctore qui naturam genuit, a quo impetum se movendi, et naturam recepit.

Dices 2o. animata movent seipsa; in hoc enim differunt ab inanimatis; ergo ide[m] potest movere seipsum. = Respondeo cum D. Thoma, et Arist.e animata movere seipsa, quatenus sunt in illis diversæ partes, quarum una movet aliam, ut cor cetera membra movet motu vitali et pedes moventur a facultate locomotrice, facultas motiva ab appetitu, appetitus ab imaginatione, imaginatio ab objectis, quæ movent primo. = Ergo saltem cor movetur a seipso: a quo enim alio moveretur? = Respondeo, motum cordis esse a generante, ut a causa: non ergo D. Thoma op. 36. motus cordis, cum sit proprietas ejus sequitur formam cordis, unde ab eo datur a quo cor producitur, nam qui dat esse dat consequentia ad esse.

Et quidem aqua ista, sicut et hæc similia ipso facto probant relationem neque omnino tendunt nec dentur res aliquæ in rerum natura quæ non nisi a se ipsis videantur moveri; ex quo clare non apparet aliud a quo moveantur. Et hoc ergo non incongrue deducitur ratio pro evid.[a] præfati principij in hunc modum: Potissima ergo Philosophorum pars laborat in inquirenda causa motrice ventorum v.g., turbinum, undarum in mari, terræmotuum, et aliorum hujusmodi, immo et in viventibus, a quo motore procedat principium eorum motus; sed si idem posset se ipsum movere, inutilis prorsus labor esset, siquidem quodlibet mobile est causa motus seu motor sui, ergo non est alias causas indagare: ergo cum hoc non sit, recte colligitur quod omnes Philosophi dum causas occultas motus inquirunt, supponunt quod omne quod movetur ab alio movetur. = Urgetur: Licet ergo dentur aliqua in rerum natura de novo fieri, quorum causa non apparet, nullus tamen Philosophus inde colliget aliquid posse fieri a se ipso, sed laborat in inquirenda causa occulta illius effectus: ergo ex quo ad oculum non pateat causa motus alicujus rei, ideo recte inferri valet a se ipsa moveri.

Liber 8 Phisicorum

Disput. 1ª De Mundo.

Liber iste quamvis ordine sit ultimus, tamen dignitate cæteris antecellit cum materia ejus ex se ipsa intelligentiam provocet. Igitur præcipua de Mundo et Cœlo hic sunt tractanda: quapropter vos volo si rem hanc utilissimam quidem percipere vultis. Atte ergo inerat in ipse Philosophi conditionem mundi, et motum Cœlorum esse ab æterno, cujus enormissimus error ex sacris catholicis emmendatus apparet, dum in principio docemur Deum creasse Cœlum, et terram. Cæterum Philosophus non docuit Deum ex necessitate naturæ condidisse mundum, ut male aliqui dicunt, sed ex nimia bonitate diffusiva sui, alicujus indulgentiæ ut arbitror capax est. suppono ergo mundum ab æterno non esse: unde solum de potentia absoluta Dei inquiritur

Quæst. Prima Num Creatura Aliqua potuerit ab Æterno Produci

Ref. Sent. Sect. 1ª

Inquirimus: Num in illa perpetua æternitate, quæ ante mundi hujus creationem dabatur, jam mundus esse, vel quævis alia Creatura durare, vel esse potuerit? ~~uno verbo: Num sicut Deus ab æterno non minus creavit, potuerit creare?~~ Quæstio procedit de rebus tam permanentibus, cujusmodi sunt Angelus, homo, etc. quam de successivis, ut sunt tempus, motus. Circa quod thomistæ rigurosi quibus adducendo plurimum favet D. Th. opusc. 25 de æternitate mundi, æstimantibus tenuere quod tam permanentibus, quam de successivis: thomistæ alii post Joan. a S. Th. quos sequuntur Froilan, et Bayma affirmant de creaturis permanentibus, negant vero de successivis. Emin. Aguirre de utrisque negat quamvis legatur disp. 13, et 14 Phisicorum: cui accedit Ill.mus Palanco tamen nullibi D. Th.m oppositum esse de propria docuisse, tum sunt propugnant nonnulli doctores D. Bonaventura, Henricus, Richardus, Albertum Magnum et alios.

N. Conclusio 2ª

Nulla creatura, sive permanens, sive successiva potuit ab æterno produci. P. 1º ex decisiva Authoritate SS. PP., qui de æternitate loquuntur, tanquam de attributo solius Dei proprio, ideoque ex æternitate creaturæ probant contra Arrium non esse creaturam, dum patrem substantiale, quo tantum ergo Verbi, tenent, æternitatem esse prorsus cum conceptu creaturæ repugnans: mittimus ergo plurimis testimonijs apud Eminen. Aguirre videndis, duo tantum proferam, quia clariora: Hic est Cirilli Alexandrini lib. 32 thesauri inquit: quod enim omnino per creationem ad esse productum est, non potest æternum a principio extitisse. Hic est Magni Basilii lib. contra Eunomium dicentis

nitate creaturis tribuere, et creatore hac Ostensione privare, ergo de amendis duciemg.

Probatur deinde exclusio de creatura permanente omnium ratione ex doctrina PP. exerta: implicat creatura, qua semel creata D. anihilare non posset per aeternitatem: at Angelus a Deo ab aeterno productus non posset a Deo per aeternitatem anihilari: ergo repugnat talis productio. Discursus est rectus: minor facile ostenditur: quia vel Angelo anihilatio infinite distaret ab ejus creatione, vel finite. Si hoc: ergo iam Angelus per aeternitatem duraret. Quod repugnat; quia alias creatio non foret ab aeterno. P. ergo major: implicat creatura, quae semel producta subterfugiat dominium Dei ipsa creandi, et anihilandi pro libito; sed creatura, quae simul producta non posset Deus per aeternitatem anihilare, supremum dominium Dei subterfugeret: ergo repugnat.

Respondent Suarez; quod ex suppositione creationis ab aeterno est necessitatem ad conservandam creaturam per aeternitatem, necessitate tamen ista non est contra dominium Dei, quia necessitas oritur a creatione quae omnino libera. = Sed si haec solutio tenet, impugnari liberrime potest, possibile esse creaturam, quae semel producta nunquam possit Deo destrui, quia perpetuitas ista opponatur supremo dominio Dei, quia oritur a creatione libera talis creaturae; at doctrina ista est contra fere Phil. et Theologos opposita: ergo nulla est solutio ipsi manifeste opposita. Contra deinde: ut salvetur supremum dominium Dei erga creaturas per creationem, essentialiter requiritur, quod eas pro libito creet: ergo etiam ut salvetur supremum dominium Dei erga illarum conservationem, necessario requiritur quod possit pro libito a conservatione cessare; at ita non posset erga creaturam ab aeterno productam: ergo hoc repugnat. = Confirmatur: conservatio creaturae est novum beneficium a creatione distinctum, dependens proinde a speciali gratuitam actione; at ita non esset, si supposita creatione teneretur D. conservare creaturam per aeternitatem: ergo.

Denique doctrina ista, sicut et vera pro qua militat; redditur plane difficilis pluribus absurdis ex ea pullulantibus: ergo neque. Angelum ab aeterno creatum non posse actum primum, aut volitionem elicere, nisi vel durando in tali actu per totam perpetuitatem, vel per aeternitatem transacta, quia vel cessatio ab illa actione distaret infinite a creatione Angeli, et sic haec non esset ab aeterno, vel infinite, et sic iam Angelus infinite in tali actione perseveraret. Similiter ignis alicui stuppae ab aeterno applicatus non posset eam per aeternitatem comburere, quia tunc stuppae debet cremationem praecedere, at non finite; alias iam non esset ab aeterno: ergo infinite. Mitto plura transeundo.

Iam de creatura successiva, sive continua, ut tempus, sive discreta, qualis esset aeterna hominum generatorum series, probatur nostra exclusio: de successivo includit essentialiter partem, et posteriorem, nec potest pars, quod quod est ab aeterno ... supponere partem: ergo nec ens successivum. Minor: posterior essentialiter supponit posteriorem; sed non potest ab aeterno praecedere: ergo. Maior: non potest praecedere finite; alias, sicut posterior non est ab ..., nec etiam potest praecedere infinite; alias iam non esset ab aeterno ab aeterno. = Confirmatur: de ratione entis successivi est, quod una pars corrumpatur adveniente alia; modo sic: corruptio non potest in tempore, alias aliqua pars permansit iam per aeternitatem, et infinita aeterno successio, nec corruptio potuit incipere ab aeterno, quia pars corrupta prius ... debere existere; vel alias rei productio, et corruptio simul fuere, quod implicat: ergo implicat ens successivum ab aeterno.

Solvuntur Argumenta sect. 3.

Arg. 1. D. ab aeterno est potens producere creaturam: ergo haec potuit ab aeterno produci. = Resp.: non repugnat, effectum semper coexistere causae, ut patet in luce respectu solis: ergo nec repugnat creaturam semper, et ab aeterno creatori coexistere. = Ad argumentum distinguendo: est potens producere ab aeterno, nego; in tempore, concedo ant., et nego cons. sub eadem distinctione. D. ab aeterno habet potentiam ad producendum, et creaturam, ut producatur, non tamen ut producatur ab aeterno, quia hoc, ut vidimus, repugnat ... creaturae; sed ut producatur in tempore pro libito creatoris. = Ad Resp. nego antec. de causa creata, negamus illam propter rationem traditam. = Dices: D. ab aeterno fuit potens, quod nunc: sed nunc potest producere nunc: ergo ab aeterno fuit potens producere ab aeterno. = Instas: ignis ab ... ab aeterno eam comburet ab aeterno. = Rursus: D. ab aeterno fuit potens, quod nunc; sed nunc potest ... anihilare: ergo ab aeterno. = Nego antecedens; quod ... responsio, neque illa, quia esto D. habeat ab aeterno eandem potentiam, quo modo habet: datur repugnantia ex parte creaturae, ut producatur ab aeterno, non tamen ut producatur nunc. = Instabis: nulla datur repugnantia in creatura, ut duret in perpetuum a parte post: ergo nec ut producatur ab aeterno. = Nego illam: quia durare creaturae per aeternitatem a parte post non opponitur supremo dominio Dei, cum possit eam pro libito in nihilum redigere; productio autem ab aeterno opponit dominium Dei, ut ex dictis in probatione constat.

Arg. 2°: ex quo datur carentia Angeli, potuit dari Angelus: s[ed] carentia Angeli datum ab æterno; ergo etiam Angelus potuit dari ab æterno. R[espondeo] n[ega]ndo: carentia Angeli ex quo datur, fuit contingens, ita ut potuisset n[on] dari; d[ico] n[on] aliter potuit n[on] dari, q[uam] p[er] Angeli ex[isten]tiam. = R[espondeo] neg[and]o m[aiorem] ad probationem dico minor fuit contingens sincathegorematice, et divisibe accepta, conc[edo] maj[orem]; cathegorematice, et collectabe sumpta, neg[o] m[aiorem], et dist[inguo] mi[norem], neg[o] conseq[uentiam]. Itaque carentia Angeli fuit contingens, quatenus nullum potest assignari instans, ante q[uo]d n[on] potuerit ipsa deficere, et Angelum produci, q[uo]d est esse contingente sincathegorematice, et divisibe; n[on] tamen fuit contingens cathegorematice accepta, qua hoc sonat, ipsa possibe ab æterno deficere, et Angelum produci, q[uo]d repugnare probatum manet. Vel si mavis, sic distinguo m[aiorem] probandam; ita ut potuerit n[on] dari, ex quo datur, nega m[aiorem]; ita ut potuerit n[on] dari, tempore, conc[edo] m[aiorem], et mi[norem], et conseq[uentiam].

Deniq[ue] obijci possunt plura Angelici D. testimonia, in q[ui]bus expresse asserit, nulla esse implicatione, eo, q[uo]d de aliquo dicatur, semper fuisse. = Respondere poterit ex Eminentissimo Card. de Aguirre, D. Th[om]am unice impugnare possibilitatem æternitati sincathegorematicæ, quatenus nulla designabilis est duratio, ante q[ua]m n[on] possent creaturæ produci. 2° ex eodem Card., et Palanco dici potest D. Th[om]am loqui ex Aristotelis mente n[on] vero ex propria.

Disputatio 2.da De Mundo in Communi

~~De Principiis Mundi Universalis~~, ubi et de

Primis Cosmographiæ elementis

Nomen Cosmographiæ significat descriptionem Mundi sic ab Aristotele lib. de Mundo, c. 2 diffinitur: Compages e cœlo, terraq[ue] coagmentata, atque ex ijs naturis quæ intra ea continentur id est, ex ijs corporibus naturalibus quæ intra Cœlum et terram comprehenduntur quæ si Aristoteli credas, sunt Ignis, Aer, et Aqua. Mundum hunc a Deo creatum fuisse, et fides docet, et ratio ipsa suadet. Creationem illam 4000 aut circiter annis ante Christum natum factam esse, et quidem autumnali tempestate, sole nimirum existente in libra, statuunt cum Usserio magni nominis Chronologi; propterea quod primi Hebræi et Ægyptij initium anni civilis ab autumnali equinoctio ducebant.

Mundus est Sphericus. — Quamvis autem mundus demonstrari n[on] possit sphericus, quoniam tamen sidera omnia respectu nostri velut in superficie concava immersi cujusdam orbis circumagi videntur, ideirco instar Spheræ vulgo decipitur. Sphæra porro ut ex Geometria constat est Corpus solidum unica superficie comprehensum in cujus medio punctum est, quod Centrum dicitur, à quo lineæ ad superficiem ambientem ductæ sunt æquales. Ad hoc usi sunt Cosmographi instrumento quod Sphæra armillaris dicitur (fig. 4.) eo quod ex pluribus circulis, velut armillis constet, quibus Circuli quos in mundi Sphæra imaginamur respondere intelliguntur.

Fig. 4.

\+ Poli = In hoc circulo exarari solent ventorum nomina, dies mensium, et gradus, quos in Zodiaco sol percurrerit.

Igitur quia motus Circularis fit supra axim ut patet in globo circumvoluto, concipienda est in Cœlo linea quædam transiens per Centrum terræ ab una parte Cœli ad aliam directe oppositam. Hæc linea dicitur axis Mundi; extrema vero hujus lineæ puncta dicuntur Poli, seu Cardines, unus quidem polus Arcticus seu Septentrionalis et Borealis, alius Polus Antarcticus, seu meridionalis, et Australis: circa hos polos immotos universa hæc Mundi Machina volvi concipitur.

Decem ergo Circuli in hac Armillari sphæra designantur: sex majores, et quatuor minores. Majores Sphæram seu Mundum in binas partes æquales dividere concipiuntur; suntque Horizon, Meridianus, Æquinoctialis seu æquator, Zodiacus, Colurus solstitiorum, et Colurus æquinoctiorum. Minores Circuli qui Sphæram in duo segmenta inæqualia secant sunt Ambo tropici et ambo Polares, seu tropicus Cancri, et tropicus Capricorni, circulus arcticus, et Circulus Antarcticus.

Horizon ~~seu [illegible]~~

est circulus dividens cœlum in duas medietates æquales quarum superior nobis est conspicua, inferior occulta: ut si quis in planitie nullis montibus impedita videat medietatem Cœli, circulus in quo finitur tali medietas dicitur Horizon, id est terminator quia visum nostrum terminat: hic autem Circulus ex duobus punctis nobis oppositis Zenith, et Nadir describi intelligitur: Quocirca cum ab uno loco in alium tendimus horizontem mutamus, quia Zenith, et Nadir mutantur. Zenith ergo dicitur punctum illud verticale quod vertici nostro imminet ut Z: Nadir vero punctum illud quod nostris pedibus ex adverso subjicitur ut N: suntque utraque puncta Horizontis Poli +

Meridianus est circulus major qui per Mundi Polos transit, nec non et per verticem cujuslibet regionis: unde varius est, quia quæ

Cancerum quod in curiositati gratia scii multis quo circiter die mensis viti pat quolibet tempus pro posito, hos retine versus:
Hos mente latens insultat ho ... ribus, horret.
Grandia gesta heroum insigni laude notaris

libet regio habet diversum verticem ab aliis: Dicitur autem ~~Meridianus~~ quia dum sol ad illum pervenit medium diurno medium efficit diei, quia ex aequo ab oriente et occidente distat. Variatur tamen ille circulus secundum accessum ad orientem, ita ut regiones aeque orientales habeant eundem meridianum; illae vero quarum una est orientalior altera, diversum. In ipso ~~[illegible]~~ etiam circulo notari solent gradus latitudinis terrestris de qua postea.

Aequator, seu aequinoctialis E O B L qui a Nautis linea dicitur est circulus dividens sphaeram in duas partes aequales meridionalem nempe seu australem, et septemtrionalem, seu borealem: hic ergo circulus aequaliter a duobus Polis mundi distat, et dicitur aequinoctialis ex eo quod dum sol in eo consistit ubique terrarum ~~noctes~~ diebus aequales efficiat: idque bis in anno contingit, nimirum circa vigesimum diem martii, et circa vigesimum tertium septembris: tunc quippe sol inter duos mundi Polos medium locum occupat: siquidem iidem sunt ipsius mundi, ac Aequatoris Poli. Horum Polorum alter P, qui perpetuo nobis conspicuus est, dicitur Arcticus: alter vero A, ipsi oppositus, quique semper latet respectu nostri, appellatur Antarcticus idest, Arctico oppositus: Ambo inter se linea quadam imaginari P. A coniungi intelliguntur, quae axis mundi nominatur. Aequator ergo sua conversione ab ortu in occasum diem metitur: cumque in 360 gradus secetur, diesque in 24 horas dividi soleat: singulis horis 15 illius gradus elabuntur, id est supra Horizontem emergunt ad orientem, et infra eundem Horizontem descendunt versus occidentem. Ut autem gradus latitudinis terrestris notantur in Meridiano, sic gradus longitudinis in Aequatore, qui respectu terrae L, vocari solet linea. = Nota tamen quod ex varia Aequatoris ~~[illegible]~~ ad Horizontem positione triplicem sphaerae situm solere distingui, rectum, obliquum, et parallelum. Illi ergo dicuntur habere sphaeram rectam, qui sub Aequatore degunt, quibus proinde Aequator Horizontem ad angulos rectos dispescit: Qui vero inter Aequatorem, et Polos mundi habitant, iis sphaera est obliqua, quoniam Aequator Horizontem ipsorum oblique secat: et denique qui sub Polis sunt positi sphaeram habent parallelam, Nam Aequator parallelus est ipsorum Horizonti, vel potius idem est ac eorum Horizon, et tropici, ac polaribus est parallelus.

Zodiacus est circulus baltei instar latus, qui bifariam Aequatorem in duas partes aequales secat oblique ita ut altera sui parte accedat ad Polum Arcticum, altera ad Polum Antarcticum. In hoc circulo sunt duodecim illae stellationes quae dicuntur signa Zodiaci quae sol decurrit singulis annis: illa suis figuris et characteribus exprimunt Astronomi, quae videre est in Zodiaco in sphaera armillari. Ipsorum ergo nomina ab Ausonio his versibus sunt comprehensa:

Sunt Aries, Taurus, Gemini, Cancer, Leo, Virgo
Libraque, Scorpius, Arcitenens, Caper, Amphora, Pisces.

Haec Zodiaci ~~medio~~ signa ingreditur sol singulis mensibus ita ut circa diem 20 ~~[illegible]~~ martii ingrediatur Arietem: 19 ~~[illegible]~~ aprilis Taurum: 20 ~~[illegible]~~ maii Geminos; 21 Junii Cancrum etc. Hunc circulum Zodiaci dividunt Astronomi (sicut et alios circulos) in trecentos sexaginta gradus, quorum singulis diebus sol unum circiter decurrit: ideo quod annus solaris constat trecentis sexaginta et sex diebus: quia scilicet adduntur sex dies eo quod paulo tardius sol decurrat signa Borealia quam Australia. unde sol apogaeus est in signis Borealibus, perigaeus vero in Australibus.

Zodiacus ergo id habet speciale, quod cum alii circuli sint indivisibiles, ille tamen habeat latitudinem in medio ergo Zodiaci concipitur quaedam linea quam eclipticam vocant ex eo quod in ea solis, et planetarum fiant eclipses. Illam semper incedit, aut incedere videtur Sol: reliqui vero Planetae ab ea ex utraque parte ad Austrum, et ad Septemtrionem deflectunt; Luna quidem quinque gradibus cum septemdecim nonnunquam minutis: alii sex; alii septem, immo octo gradibus: ita ut latitudo, seu superficies ipsius Zodiaci sexdecim fere graduum spatium comprehendat.

Declinatio ergo eclipticae ab Aequatore est viginti trium graduum cum triginta circiter minutis; tantundem enim distant ab Aequatore initium Cancri, et initium Capricorni, quae sunt eclipticae puncta ab Aequatore remotissima: quaeque solstitialia nominantur, quia cum sol ad ea pervenit, non amplius ab Aequatore recedit.

Colurus solstitiorum est circulus maior ductus a polo ad polum secans Zodiacum in punctis Capricorni, et Cancri, quae ob dictam solstitialia puncta vocantur. In his duobus punctis incipiunt Aestas, et Hyems.

Colurus Equinoctiorum est Circulus Major ductus a polo ad polum transiens per Zodiacum, ipsumque secans in punctis librae, et Arietis, id est ubi Zodiacus ipse secat Equatorem: et dicitur Colurus Equinoctiorum, quia in punctis ubi secat Zodiacum fiunt equinoctia: unde ab ijs punctis initium faciunt ver, et Autumnus: quod vulgares hi versus satis ostendunt

Haec duo Solstitium faciunt Cancer, Capricornus;
Sed noctes equant Aries, et libra diebus.

Tropicus Cancri est Circulus minor quem sol describit die vigesima ~~decembris~~ Junij, quae nobis est omnium maxima, quo scilicet sol existit in puncto Cancri

tropicus Capricorni est Circulus minor, quem sol describit die 20 decembris, quae nobis est omnium minima, quo nempe sol existit in puncto Capricorni. Dicuntur autem isti duo Circuli tropici id est reversibiles, quia dum sol illos attigerit revertitur versus Equatorem; cujus ratio est, quia isti circuli terminant maximam declinationem Zodiaci ab Equatore; unde sol qui percurrit Zodiacum non potest extra illos excurrere. Uterque tamen tropicus ab Equatore viginti tribus gradibus cum semisse recedit, quae est maxima solis declinatio.

Duo Polares circuli per polos Zodiaci describi intelliguntur: unde uterque tantundem a polo vicino distat quantum tropici ab Equatore nempe viginti tribus gradibus cum semisse. Eorum alter Borealis nuncupatur, seu Arcticus: alter vero Australis seu Antarcticus. Hique simul cum tropicis, et Equatore vulgo circuli paralleli appellantur eo quod equaliter a se mutuo in singulis punctis recedant.

Ergo ut omnia in Sphaera perfecte agnoscatis, observate quod inter praedictos tropicos, et polares Circulos, quinque Zonae comprehenduntur, sive quinque spatia fasciarum instar terram circumducta nimirum Zona torrida, duae temperatae, totidemque frigidae. Zona torrida ea est terrarum pars quae est sub Equatore inter duos tropicos, semper habens solem verticalem ac proinde vehementius calefaciens. Cujus latitudo Borealis est 23 graduum, et 30 minutorum: Australis autem totidem graduum, et minutorum, atque adeo 47 gradus continet. Hanc regionem Antiqui putabant prorsus inhabitabilem propter nimios aestus: experientia tamen compertum est esse amoenissimam et temperatissimam propter frequentes pluvias quae fiunt circa meridiem, solis quae ardorem temperant: et etiam propter ventos a regionibus polaribus spirantes: unde Zona torrida equaliter distans a duobus Polis, utrinque perflatur, et refrigeratur veluti a duobus ventilabris sibi ab Authore naturae dispositis.

Zonae frigidae sunt illae regiones quae jacent sub utroque Polo: eo quod scilicet sol sit semper remotior ab earum vertice quam a nostro etiam in ipsa hyeme. Has etiam regiones inhabitabiles judicarunt Antiqui propter nimium frigus; sed neque his desunt sua temperamenta: cum enim ambiantur undique a Zona torrida, necesse est ut semper afflentur ventis calidis: unde nativa frigiditas isto adventitio calore temperatur: deinde compertum est regiones polares abundare subterraneis ignibus, qui non parum juvant ad temperandam frigoris acerbitatem. Hae tandem Zonae singulae a circulis polaribus per gradus 23 cum 30 minutis ad Polos utrinque extenduntur.

Zonae temperatae sunt illae regiones quae jacent sub ea Globi parte quae est a quolibet tropico ad Circulos polares, in quarum altera † nos vivimus: Hae Zonae singulae 43 gradus complectuntur.

altera † Septemtrionali nempe, et arctica [illegible]

His statutis advertite quod Antiqui spatia inter circulos Equatori, tropicis, et polaribus parallelos inclusa, vocabant Clima, eo quod sit veluti quaedam inclinatio, seu deflexio a sphaerae recto situ; in quo spatio dies longissimus diem pariter longissimum praecedentis climatis semihora excedit. Haec climata in septentrionalia, et Australia dividebant, tantumque septem ex utraque parte ponebant, eo quod loca ultra septimum Clima vix habitari judicarent. Ptolomaeus, et multi alij quam authores docti 21 parallelos septentrionales descripserunt. Alij deinceps, qui

exponi sunt terras ulterius habitari quae creditum est, 24 fecere climata ad elevationem usque graduum 66 cum dimidio.

Verum ad primarum Geographicarum tabularum intelligentiam nihil opus est tam speciose circa haec Climata intendere, cum distantia loci tum ab Equatore per solos latitudinis gradus exprimi soleat; quae latitudo simul conjuncta cum longitudine, locorum situm satis accurate determinat, ut nunc ostendo.

Igitur longitudo loci terrestris, quae ab occasu in ortum supputatur, cujusque gradus in Equatore numerantur, initio facto a primo meridiano, est distantia loci quaerendi a primo meridiano. Initium autem longitudinis a Ptolomeo, et veteribus positum fuit in Insula ferri, nationis occidentalis, quae est inter fortunatas, seu ut nunc loquuntur Canarias, per quam Insulam primus meridianus transire intelligitur.

Scire vultis quomodo cujuslibet loci longitudo inveniatur; quaerito primum in charta Geographica locum, postea videte cui meridiano sit locus ille proximior, et sequimini meridianum illum usque ad equatorem; et numerus ubi meridianus Equatorem intersecat, est longitudo quam quaeritis: v.g. quaerenda est longitudo urbis Matritensis; Invento Matrito, sequimini meridianum proximum illi usque ad Equatorem et primum meridianum, et scietis 14 gradus et 30 minuta longitudinis distare a primo meridiano, seu a Canariis Insulis. Circa quod notare oportet, quod cum gradus in Equatore a decem in decem numerentur (et similiter gradus latitudinis in primo meridiano) ut longitudinem loci inter duos meridianos exacte agnoscatis, cum ad Equatorem cum linea meridiana perveneritis, ~~minime~~ distribuere debetis huic loco non omnes gradus quos meridianus in Equatore assignat, sed magis vel minus secundum accessum vel recessum loci ab illo meridiano. Quod idem observandum est in inquisitione latitudinis loci respectu Circuli paralleli.

Ex his liquet, cur Peregrinator, qui Orbis terraquei ambitum obiit ab Occidente in Orientem, sive ad locum, unde profectus erat, rebertitur, die hujus loci incolas numerando antecedat: cum 15 Equatoris gradus singulis horis devorantur, quoties ad Orientem 15 gradibus promovetur, toties ortum so[lis] in loco, unde decessit, [una] hora praevertit: proinde 180 gradibus ab eo loco distat, id habet meridiem, quod hi, quos reliquit, mediam tantum habent noctem; at orientem iam [illegible] oris superat. Itaque alter [illegible] Orbem complexum peragratum [illegible] illis 24 oris antecedit; unde uno die, postridie [illegible] eos antevertit; [illegible] diem Jovis dicit, quem illi diem Mercurii tantum [illegible] appellant. = Contraria ratione ab Oriente tendendo in Occidentem circuitum illum absolvit, uno die ab his, quos deseruit, superatur: et in [illegible] reditu diem [illegible] Martis appellat, quem illi diem Mercurii nominant. = latitudo.

De latitudine

Latitudo loci est ejus distantia ab Equatore versus alterutrum Mundi Polum. unde est duplex; Borealis nempe, et Australis: illa est ad Boream; haec ad Austrum: utraque tamen ad 90 gradus, quia est distantia utriusque Poli ab Equatore. Itaque qui sub linea Equinoctiali degunt, qui proinde Spheram habent rectam, hi nullam habent latitudinem, et ambos Mundi Polos in Orizontem [aequaliter] positos vident; sed si quis progrediatur ab Equatore ad alterutrum Mundi Polum, v.g. si tendat ad Polum septentrionalem, tum aliquam adquirit latitudinem, et simul eum Polum supra Orizontem attolli, oppositum vero infra Orizontem deprimi animadvertit, donec sub Polo collocatus maximam habet latitudinem, quae est loci 90 graduum. Tantum igitur distat locus ab Equinocciali, quantum Polus ab Orizonte: ex quo infertur, quod, cum distantia loci ab eius Orizonte sit 90 graduum, tantum distat locus a Polo, quantum Equinoctialis ab Orizonte: proindeque latitudo loci cujuslibet omnino equalis est elevationi Poli, et una cognita, altera quoque innotescet: est igitur altitudo Poli distantia ipsius Poli ab Orizonte.

Quaeres quomodo investigetur ex dictis cujuslibet loci latitudo: quaerenda ergo sit latitudo Matriti, sive ejus distantia ab Equatore: sic operamini: invento Matrito, videte, cui paralelo sit inmediatum, et juxta dicta de longitudine, percurrite paralelum illum, et videte numerum, in quo paralelus iste intersecet primum meridianum, ibique invenietis quot gradus latitudinis, seu distantiae ab Equatore habeat Matritum; hique erunt usque ad 40 cum 26 ~~[illegible]~~ minutis. ~~Ex dictis ergo~~

Ex dictis ergo infertur 1º: illi qui habitant sub Equatore dies esse equales noctibus toto anno, ut in Insula Sumatra, in interiori Lybia, in Insula D. Thomae, in media etiam America. Ratio est, quia horizon harum nationum secat Equatorem, et duos tropicos in medietates equales; et ideo sive sol sit in equatore, sive in tropicis, necesse est, ut tamdiu maneat supra horizontem, quamdiu infra horizontem. = 2º: hos qui recedunt ab Equatore, et accedunt ad alterutrum Polum, habere dies tanto majores inequa- 2ong.

inequales quo magis recedunt ab Æquatore, et accedunt ad alterutrum Polum. unde in Africa dies brevi sunt m[...]
ores longi, quam in Europa ~~De Sistemate Ptolemaico~~, et in Europa regiones magis septentrionales habent dies prolixos
et dies hiemales longiores, crescit enim hæc inæqualitas dierum, et noctium, donec tandem perveniatur
ad regiones directe sub polo jacentes, quibus unica dies, et unica nox totum annum adæquant
quarum quælibet durat sex menses. Cujus ratio est, quia hæ regiones, cum habeant polum pro
vertice, neccessario habent Æquatorem pro horizonte; unde neccesse est, ut quandiu sol
est in ea parte zodiaci, quæ igitur est supra Æquatorem, tandiu illis fulgeat: quando vero alter
ex parte altera zodiaci, quæ igitur est infra Æquatorem, nunquam illis ~~occidat~~ oriatur:
cum ergo sol per sex menses maneat in qualibet medietate zodiaci, quæ est ultra, citraque Æqua-
torem, neccesse est, ut sit igitur dies per sex menses, et nox per sex alios menses. Attamen
quia sol non multum deprimitur infra eorum horizontem, neque solum ad 23 gradus, juxta
declinationem zodiaci ab Æquatore, nox illa non est multum caliginosa, in eo namque magna
tudine, vespertinoque crepusculo similis, saltem per duos, aut tres menses; id est mensem
et medium ad minus, postquam illis sol occidit: alterum mensem et medium, antequam
illis oriatur: unde profundas noctes non habent, nisi ad summum tres menses, qui
etiam splendore lunæ, dum circa plenilunium existit, nunquam illis occidentis, illus-
tratur; et tres alios vespertini crepusculi, et auroræ, sex vero reliquos perpetuæ
diei.

(De his Sistematibus, ac primum

De Sistemate Ptolemaico

Sistematis nomine intelligitur Constitutio, seu dispositio hujus universi, præcipue partium
illius, pro explicandis motibus, ac phenomenis cælestibus accomodata. Plurimi ab omni
ævo mitui contribuerunt, ut certas proferrent hypotheses, seu sistemata, quibus motuum
illorum rationes redderent: tria tantum hactenus celebrata fuere, scilicet, Ptolemaicum, coper-
nicanum, et ~~Ptolemaicum~~ Tychonicum.

Sisthema Ptolemaicum, quod a celebri mathematico Pto-

Ptolomeus

lomeo Pelusii in Ægipto oriundo nomen accepit, terram in medio mundi immobilem, cælos
solidos, et incorruptos circumque terram mobiles statuit hoc ordine: posita terra in centro
mundi cum reliquis elementis eam ambientibus, aqua nempe, aere, et omnium ultimo igne, pos-
tea sequatur luna cum suo cælo, deinde Mercurius, 3° Venus, 4° Sol, 5° Mars, 6° Jupiter,
7° saturnus, 8° demum firmamentum, quod vocat orbem, seu cælum stelliferum; porro his
omnibus cælestibus sphæris mobilibus alia superinducitur omnium dux, et suprema stellis
carens, nempe primum mobile, quod circa terram, seu mundi centrum spatio 24 horarum 56 m
non modo volvitur, sed etiam totam cælorum multitudinem infra suum vastissimum sinum
contentam abripit immani celeritate; sed cum dispositio hæc, illeque cælorum stellarum
numerus sphærarum admodum rata habentur apud Ptolemaicos, quidam motus liberatio-
nis, et trepidationis vulgo dicti, quos deprehendere scilicet, est agitari sphæram fixarum stel-

Fig. Va

larum, coegere ad augendum numerum inserti inter firmamentum, et primum mo-
bile duabus aliis sphæris chrystalinis dictis, eo quod et ipsæ penitus ~~ex~~ stellis destitu-
tæ totæ sint diaphanæ. En hujusce dispositionis schema. ~~Fig.~~

De Sisthemate Copernicano.

Huic sisthemati nomen dedit Nicolaus Copernicus natus Thoruni in ~~Africa~~ Prussia Polonica 1473 Episcopatus que Vvarmiensis ~~Bazmien~~ in eadem Provincia Canonicus.+ Hic que solem in mundi centro immobilem collocat, seu potius relegat, terramque etiam inter sidera convectat. Solem proxime ambit orbis Mercurii: postea Venus; deinde magnus orbis, quem terra motu annuo peragrat: 4o succedit Mars: 5o Jupiter: 6o Saturnus; et tandem succedit stellarum fixarum regio, tanquam extrema mundi moenia, et illa quidem etiam immota. In hoc sisthemate observandum est, spatium illud, quod est inter saturnum, et stellas fixas a supponi a copernico plurimis partibus majus, quam sit a saturno ad solem; ita ut respectu ejus tota quae est inter circulum terrae, et solem intercapedo, quam illi vocant magnum orbem, sit instar puncti. ~~Fig. 2~~

+ natus a D. Luca Vvatzelrod sua avunculo, et Episcopo. vid. t. A epist. pag. 302

Fig. 2.

De Sisthemate Tichonico.

Thico Brahes nobilis Danus denatus Pragae in Bohemia, quo ab Imperatore Rodulpho vocatus fuerat, aliam excogitavit mundi constitutionem, in qua terram cum Ptolomeo immobilem statuit in centro; solem vero in centro Planetarum cum Copernico reponit, nisi quod lunam circum terram convertere decernit. Tria quippe in hoc sisthemate mobilia circa terram sentiuntur, luna quidem, quae ei est proxima est, motu menstruo; sol, qui est remotior, et quasi medius motu annuo; et denique sphaera fixarum, quae remotissima est motu lento, nempe 25000 annis; circa solem vero quinque stellae errantes, seu Planetae speciales motus obeunt; mercurius scilicet, trimestri; venus octimestri; mars bienni, Jupiter annorum 12, saturnus 30; ea quidem lege, ut sol annuo motu zodiacum percurrens illos omnes circum~~beat~~vehat + illud autem Thico cum copernico habet commune, quod caelos fluidos defendit; immo sphaeras omnes solidas, et christallinas primus aggressus, deturbavitque ex ethere; nam cum in castello ~~[illegible]~~ Vraniburgo in Hueena insula maris baltici, prope sondicum quoddam observatorium extruxisset, observavit, demonstravitque, cometas trajicere per etherea spatia, mercuriumque ac venerem ultra, citraque solem ferri deprehendit. En ejus sisthema. Fig. 3.

+ circumvehat. Jupiter et mercurius, cum venus circa illos revolutionibus complurantur terras; comitantur autem suis mars Jupiter et saturnus, ac specialiter suis motibus, puta cum est in ... terrae propior quam ipse illud autem ...

Quid de tribus Sistematibus sentiendum. 2

Nos nulli sistemati particulariter adhaeremus, sed omnibus nobis magis apparet Thiconi Ptolemaici Sistema Copernici cum ~~...~~ ob facilitatem, et simplicitatem dispositionis ejus. nulla ratione potest admitti ob plura loca Scripturae quae clare dicta mobilitati terrae, et immobilitati solis pugnant: simile est illud Psalm 103 v 5: qui fundasti terram super stabilitatem suam: non inclinabitur in saeculum saeculi. Terra inquit Ecclesiastes C. 1 v 4 in aeternum stat. ~~At alii~~ Josue 10. v 12 Sol contra Gabaon ne movearis. Adde quod Galileus hujus opinionis assertor damnatus fuit a cardinalibus Fidei Inquisitoribus an. 1616 sub Paul. 5, et an 1633 sub Urb. 8: ergo sustineri nequit sistema Copernici = Quo ad Ptolemaicum spectat videtur ex quo pugnare cum Physice, et Astronomiis legibus ut pulchre probat Sac. Edmundus Purchot. Systema quod a tempore Ptolomei nunc usque plurimi insudarunt moderni in hujus Mundi Dispositione, ut dicitur de Copernico qui in ea stabilienda diutius triginta annorum labore incubuit, scilicet ab an 1500 usque ad 1530: ex quo verosimile apparet Ptolomei systema in pluribus emendatum et variatum. Restat ergo quod tanquam probabiliori aliqualiter Tyconico adhaereamus. ~~cum~~ licet enim difficultates habeat, hae tamen nec divinae superant potentiae: et quis operosum sit illi satisfacere, illae tamen apud se minus valent quam Scriptura Sacra quae quidem Copernicani, et Cartesiani reponunt, Copernicano Systemati adversari videtur, Tyconico vero prorsus consentire. hisce circa Mundi in communi dictis ad illud in particulari transeamus

vid. in Diction. hist. Galileo tom. 1. pag. 566.

Disp. 3ª

De Mundo Cellesti sive de Corporibus Cellestibus

Expressi jam Cosmographiae elementis, necnon et praecipuis mundi systematibus, nunc facilior Cellestium corporum dispositio futura est ut a parte mundi qui Cellestis dicitur initium ducamus addo de stellis fixis de Cometis, Sole, Luna, Venere, Mercurio, Jove, Marte et Saturno, de Astrorum dist.ª et magnit.e et tandem de syderum influxu.

Sect. 1ª de ~~Stellis fixis~~ Corporibus Celis

~~Cellestibus in Communi~~

Natura, et numerus Celorum stabilitur

Celum dicimus non solum Empyreum quod Beatorum Sedes est, supremo quoque loco situm verum etiam totum illud spatium quod stringit astra: quod nemo dubitat esse corporeum, extensum, et integraliter divisibile. hoc enim Celum ~~sicut et quodlibet~~ aliud corpus celleste dicitur non esse corruptibile cum ei materia, et forma quod quidem evidens est si corpus est corruptibile. verum si pertineat ab intrinseco incorruptibile ut volunt plurimi, etiam pro instanti mundi creati, poterit probabiliter simplex dici. Nihilominus omne corpus celleste est naturaliter incorruptibile: unde ipsi perspicuum est nullum agens naturale posse corrumpere totum Celum, sicut nullum totam terram, totam aquam, aut totum aerem.

Aliqualiter vero nihilominus dubitatur; num cellestia corp.ª possint quemadmodum elementa partialem corruptionem pati? Peripateticorum Sent.ª negat: sed oppositum cum pluribus Celebris Patribus tenent Recentiores Astronomi quibus subscribunt plerique Philosophi Moderni etiam ex peripatetica. Hoc ergo probant ex generatione et corruptione Cometarum qui a 150 annis observati sunt: omnes enim multo sublimiores Luna fuisse ostendit eorum paralaxis, lunari minor, aut fere nulla. est autem paralaxis diversitas aspectus, seu loci apparentis differentia, qua luna v.g. e diversis terrae locis inspecta eodem tempore non subjicitur firmamenti stellis conspicitur: sed e Salmantica sub unis, e Neapoli sub alijs; quae diff.ª eo minor apparet quo astrum est altius. Probant enim ex maculis quae tubo optico deprehenduntur in sole de novo genitis, ~~et postmodum corruptis consumptisque, et decrescentes quamdiu durant~~.

Quaeres 2º. Verum Celi sint fluidi, an solidi? Tres sunt hac de re sententiae quarum Auth. Terra commemorat Comp.º Philosop. tract. 23 Prima docet Celos omnes esse solidos. 2ª fluidos esse omnes praeter Empyreum. 3ª solidum esse firmamentum; ~~Celum vero stellatum~~: Celum vero planetarum, seu totum illud spatium quod Planetas continet esse fluidum. Haec 3 sent.ª placet hoc tempore et aliis quoad 2 partem pluribus modernis Astronomis. Quam probant ex motu Cometarum supralunarium, qui cum saepe observabatur fuisse multiplex et vagus, necessario requirit spatium diversum, et fluidum. Quo ad primam vero partem probari solet; nam quia in firmamento nullum apparet fluiditatis vestigium, cum in stellis fixis nulla sit variatio motus, aut situs; [illegible] quia sic optime explicantur nonulla loca Scripturae, et Patrum, quibus Celorum soliditas innuitur: quae de Celis in plurali loquuntur, intelligi possunt de firmamento, et Empyreo.

~~Sect. 2 de Stellis fixis~~

~~Stellae fixae sunt illae quae eamdem semper inter se distantiam servant, non quas dabo alicui firmamento affixae~~

Quaeres 3. Quot sint Celi statuendi? Caspij, Caldei, aliqui veteres Astronomi 8 Celos statuebant ex quibus 7 planetis assignabant ob diversum eorum motum ab occid.te in ortum, ex motu stellis fixis Celum hunc vocabant primum mobile eo quod [illegible] moveri deprehendebant. Sententiae huic addidit Ptolomaeus Celum alium qui [illegible] [illegible] primum mobile exigeret. Postea tempore Alphonsi Regis anno 1240 nonnulli Astronomi propter motum trepidationis dictum in stellis fixis, addo novum alium Celum addiderunt. ~~Nos~~ Alij vero qui ~~Celos firmamentum~~ Celos omnes stellarum fluidos esse dixerunt, ~~fluidos esse docuerunt~~ conveniunt ~~tenentur~~ stellas omnes tam fixas, quam errantes uno Celo contineri, et eum ambitum sit a luna usque ad caelum Empyrei.

Nos autem cum S. Joan. Damasceno lib. 2 de fide orthodoxa, necnon et cum disp. [illegible], et cum ea ~~[illegible]~~ de Astronom. lib. 1 a pp. 6 tres tantum Celos numeramus Planetarium nimpe, ~~[illegible]~~ quod est terrarum proprium, scilicet tota regio fluida ubi exagitata syd.a seu planetae vagantur, ~~[illegible]~~

dicamus itaque postquam nonulla de Cellestis mundi natura diximus de illius partibus agemus, ut ~~de Stellis fixis~~ Luna, Mercurio, Venere Sole, Marte, Jove, Saturno, Cometis, Stellis fixis ~~[illegible]~~ et tandem de dist.ª ~~[illegible]~~ Planetarum

Quid est Paralaxis? unde Astrum illud tanto distare a terra ut id sit, illud a superficie quam a Centro terrae conspicere, quam dist.ª semidiametri terrae aliquam inducat diversitatem aspectus in astro, dicitur nullam habere paralaxim.

Nomine solidi intelligitur id quod prepter triplicem dimensionem longitudinis, latitudinis et profunditatis est magnis durum et divisum, si cut lapis ac [illegible] corporum fluidorum ut sunt aer, aqua &c.

fluidis: Imp.ª quia ubi Script. loquitur de motu naturali stellarum nunquam illud Celo attribuit ut patet ex Josue c. v. 12. Eccles. c. 1 v. 4. Psalm 18. Habacuc 3. v. 11. ex quibus sequitur stellas [illegible] [illegible] Celo [illegible] [illegible] solidis, [illegible] stellas [illegible] vel quia ipsi quemadmodum habeant motu-tum: Imprimis; quia stellae cum magnaque sint quaedam globi in se ipsis habent centrum magnitudinis et gravitatis, unde nullo modo gravitant. Patet in terra ipsa quae in aere sustentatur eo quod in se ipsa habet centrum gravitati cui conveniant, et eadem reliquorum corporum probatur. Non 2ª quia ad motum stellarum sufficit naturalis impulsus quem Deus illis a principio impressit. Ita quod [illegible] [illegible] amittet nemo probandis in firmamento.

sic sent. Tost et T. Comp. cap. 1 ad [illegible] Tost. [illegible] 123. text. [illegible]

ttte

Disputatio 3ª De Mundo Cœlesti, sive de Corporibus cœlestibus.

Præmissis iâ Cosmographiæ elementis, necnon et præcipuis mundi systematibus, nunc facilior cœlestium corporum dispositio futura ē, ut à parte mundi, quæ cœlestis dicitur initium ducamus. Itaqᵉ postquam ñ nulla de cœlestis mundi natura dixerimus, de illius partibus agemus, ut Luna, Mercurio, Venere, Sole, Marte, Jove, Saturno, Cometis, Stellis fixis, et tandem de distantia planetarum.

Natura, et numerus Cœlorum stabilitur. §. 1ª

Cœlum dicimus ñ solum Empyreum, qd Beatorum sedes ē, supremoqᵉ loco situm, verum etiam totum illud spatium, quod sinet astra: quod nemo dubitavit ēē corporeum, extensum, et integraliter divisibile. Hoc enim cœlum, sicut et quodlibet aliud corpus cœleste dicitur ēē compositum ex mâ, et fmâ, quod quidem evidens ē, si corpus cœleste ē corruptibile; verum si ponatur ab intrinseco incorruptibile, ut volunt plurimi, et in primo instanti mundi creatum, potest probabiliter simplex asseri. Nihilhominus omne corpus cœleste est naturaliter incorruptibile: unde in præsenti rerum ordine nullum agens naturale potest corrumpere totum cœlum, sicut nec totâ terrâ, totâ aquâ, aut totum aerem.

Aliqualiter nihilhominus dubitatur, nûm cœlestia corpora quemadmodum elementa possint partialē corruptioē pati? Peripateticorum sententia negat; sed oppositum cum pluribus Ecclesiæ Patribus tenent Recentiores Astronomi, qbus subscribunt plerique Philosophi moderni, etiam ex peripatu. Hoc qp probant ex generatioe, et corruptioe cometarum, qui à 130 annis observati sunt: ōēs enim multo sublimiores Luna fuisse ostendit eorum paralaxis, lunari minor, aut fere nulla. Est autē paralaxis diversitas aspectus, seu loci aparentis distā, quā lunaᵛᵉ͞ª ex diversis terræ locis inspecta eodē tempore, ñ sub iisdē firmamenti stellis aspicitur, sed e Salmantica sub unis, e Neapoli sub aliis, quæ distā eo minor aparet, quo astrum ē altius.⁺ Probant etiam ex maculis, quæ tubo optico deprehenduntur in Sole denuo genitæ, et postmodum corruptæ, crescentesque, et decrescentes quamdiu durant.

Quid Paralaxis?

+ Astrus
Si astrum illud ita distans terra ut idem sit illud à superficie quā à centro terræ conspicere quin dutª semidiametri terræ quæ inducat diversitatem aspectus astro, dicitur nullam habere paralaxim.

Quæres 2º: utrum Cœli sint fluidi, an solidi? Nomē solidi intelligitur id, qd præter trinam dimensionem, longitudinē scilicet, latitudinē, et profunditatē ē insuper durum, et resistens sicut lapis ad distā corporum fluidorum, ut sunt aer, aqua &c. Tres sunt hac de re sententiæ, quarum A.A.ᵒʳ Fosca commemorat 3p. phᶜ tract 23 fol. 1ª ᵉ prop. 1. tenet Cœlos ōēs ēē solidos. 2ª ōēs ēē fluidos præter Empireum. 3ª solidum ēē firmamentum; cœlum vero Planetarum, seu totum illud spatium, quod Planetas sinet, ēē fluidum. Hac 3ª sententia placet hoc tempore, et saltim quoad 2ª parte pluribus modernis astronomis, quā probant ex motu Cometarum supralunarium

rium, qui cum saepe observatus fuerit multiplex, et vagus, necessario requirit liberum, et fluidum spatium. ~~[illegible]~~

~~Quoad 1.am vero partem probari solet; tum quia in firmamento nullum apparet fluiditatis indicium, cum in stellis fixis nulla sit variatio motus, et situs; tum quia sic optime explicantur nonnulla loca Scripturae, et Patrum, quibus caelorum soliditas innuitur, quae quamvis de Caelis in plurali loquantur, intelligi possunt de firmamento, et Empireo.~~ Insuper, quia ubi Scriptura loquitur de motu stellarum naturali numquam illud Caelis attribuit, ut constat ex Josue cap. 1. v. 11. Ecclesiastes cap. 1. v. 4. Psalm. 18. Habacuc 3. v. 11. ex quo sequitur stellas ipsas ob ipsam caeli fluiditatem moveri. Tandem: ideo admittendi esse caeli +solidi, vel quia stellas sustentarent, vel quia ipsae necesse haberent moveri: Non 1.um; quia stellae, cum unaquaeque sit quoddam globum in se ipsis habent centrum magnitudinis, et gravitatis: unde nullomodo gravitant. Patet in terra ipsa, quae in aere sustentatur, eoque in se ipsa habet centrum gravitatis, cui spirant, et ad quod reliquae ipsius partes moventur. Non 2.um: quia ad motum stellarum sufficit naturalis impulsus, quem Deus illis a principio impressit.

+ Solidi

non terra e corpus grave.

Quoad 1.am vero partem probari solet; tum quia in firmamento nullum apparet fluiditatis indicium, cum in stellis fixis nulla sit variatio motus, aut situs: tum quia sic optime explicantur nonnulla loca Scripturae, et Patrum, quibus caelorum soliditas innuitur: quae quamvis de Caelis in plurali loquantur, intelligi possunt de firmamento, et Empireo.

Quaeres 3.o: quot sint caeli statuendi? Egiptii, Caldei, et aliqui veteres astronomi octo caelos statuebant, ex quibus septem Planetis assignabant ob diversum eorum motum ab Occidente in Orientem, et unum stellis fixis: caelum hunc vocabant 1.mum mobile eo quod caeteros movere excogitabant. Sententiae huic addidit Ptholomeus caelum alium, qui caeteros tamquam 1.mum mobile abriperet: postea tempore Alfonsi Regis anno 1240 notantes Astronomi quemdam motum trepidationis dictum in stellis fixis, ad novem, caelum alium addiderunt. Alii vero qui caelos omnes stellarum fluidos esse dicunt, consequenter tenent stellas omnes tam fixas, quam errantes in uno caelo sistere, et cuius ambitum sit a Luna usque ad exteriorem partem Empirei.

Nos autem cum Sancto Joanne Damasceno lib. 2 de fide orthodoxa, necnon, et cum Gaspar Escoto, et Tosca de astronom.a lib. 1. p.e 6. tres tantum caelos numeramus; Planetarum nempe, quod est terrae propinquius, scilicet tota regio fluida ubi errantia sidera, seu Planetae vagantur. 2.um est firmamentum stellis fixis praeditum, eumque valde magnum scipimus, quippequi tot immensae magnitudinis astra in eo continentur. 3.um est Empireum, quod significat Apostolus 2 Corint. 12 ubi se raptum dicit usque ad 3.um caelum. vide figuram N. 5a.

tres tantum sunt Caeli Planetarius, firmamentum, et Empyreum

De Sideribus eorumque influxu in sublunaria S.^o 2.

Sidera alia sunt fixa, alia errantia, seu Planetae. Fixa dicuntur, quae locum, et ordinem divisim inter se non variant, vixque motum nisi diurnum habere videntur. De his postea. Planetae sunt sidera, quae cum inter se, tum cum fixis nullum constantem locum, et motum observant. Septem sunt planetae, scilicet Luna, Mercurius, Venus, Sol, Mars, Jupiter, et Saturnus. Omnium corpora constat esse sphaerica; omnia pariter sunt opaca praeter Solem, qui nativa luce fulgens, ceteris planetis lumen praestat adeo, ut ad nos usque reflectant. Putant communiter Neoterici Planetas magnis montibus, scopulis, et cavitatibus constare more Telluris: et quidem quoad Lunam eo imprudentiae ventum est, ut iam silvae, rupes, campi, lacus, flumina, maria, domus, animalia, et arbores in illa conspici dicantur: quodquidem hodie cum risu a pluribus excipitur joci causa.

Porro quod sidera omnia influant in sublunaria non solum per lucem, et calorem, verum etiam per occultiores alias influentias, quae variae sunt pro varia indole, vel tempore siderum, vix est, qui neget. Magna tamen super iis influentiis est contentio inter corpusculares, et Peripateticos, dum hi meras esse qualitates asserunt; illi vero nonnisi effluvia corpusculorum. Decisio pendet ex generalibus utriusque Philosophiae principiis.

De Luna, eiusque Eclipsi Sectio 3.

Quamvis Luna Genes. 1. v. 16. luminare magnum appelletur, ea tamen nec lumine proprio lucet, nec debet nisi inter minora sidera recenseri. Cum quod nobis proxima sit, lumenque solis fortius ad nos reflectat, ideo ceteris Planetis maior, ac lucidior apparet. Opacitatem Lunae ostendunt tum eius Phases, seu apparentiae, quae pro diverso Solis aspectu diversae sunt: tum etiam eclipses, quas interpositu terrae

inter ipsa, et Sole patitur. Denique superficiē eius asperā ēē ex eo inferri potest, quod lumē n̄ in solo puncto, ut specula svexa, quæ polita sint, sed ex omnibus punctis, et in omnē partē reflectat: quin etiā maculæ, quæ in Luna cernuntur, demonstrant, lunæ partes alias eminentiores ēē instar montiū, alias depressiores instar vallium.

Lunā singulis mensibus circa propriū axē revolvi accuratis observationibus demonstrat D. Cassinus. Qualiter ergo fieri possit ut eadē illius facies sēper terræ obvertatur dū ipsa circa propriū axē circumagitur, manifestū in exemplo hominis, qui circūferentiā maioris circuli in area exarati sic percurrit, ut sēper in istius circuli centrū respiciat: nā cum in integro illo circuitu circa seipsū revolvi necesse ē. Præterea Luna ab Occasu in Ortū 13 fere gradibus quotidie progreditur, ita ut cursū suū spatio 27 dierū et octo fere horarū absolvat, et hic mensis periodicus vocatur, quia nimirū luna ab Occasu in Ortū mota periodum suā absolvit. Mensis sinodicus lunæ ē 29 dierū, et 12 horarū, nā eo tempore, quo revolutionem suā periodicā absolvit, sol 27 Zodiaci gradus percurrit, ideoque duobus aliis diebus indiget luna ut Solē assequatur.

Si autē facile intelligere vultis varias lunæ maculas exquibus ea sjunctio, quā Novilunium, plenilunium necnon et Luna Cresces, et decresces manifesta fiant videte figurā D. 6.

fig. 6

in qua S ē sol, qui ā loco distanti lunā illuminat: Luna ē A inter terram T, et Solē. Ibi ergo ē sjunctio cū sole; et cū in hac lunæ positura totū emisphæriū illuminatū versus solē respiciat, necesse ē aliud oppositū emisphæriū obscurū ēē versus terrā; quo fit, ut nullomodo Luna videatur. Fingite ulterius Lunā post aliquot dies esse in B. tunc ergo iā aliqualiter e terra videbitur pars emisphærii illuminati. Posita deinceps in D maior apparebit: in F. quadrans erit; et sic proportionaliter usque dū in M posita oppositionē cū sole habeat, sive plenilunium succedat.

Ex his infertur lunā numquā minorē lucē ā sole accipere quā in plenilunio, seu oppositione cū sole. Ratio ē; quia maius luminosū ut ē sol tanto minus opacū illuminat, quantū istud magis ab illo distat; sed luna in plenilunio magis distat ā Sole, quā in quacūque alia positura: ergo. — 2º. Luna numquā magis ā sole illuminatā quā in Novilunio, nā tunc magis aproximatur Soli, ac per sequens maiorē lucē participat. — 3º. respectu terræ numquā fuisse plenilunium perfectū: nā si oppositio lunæ cū sole ē Diametralis, et perfecta, tunc patitur eclipsim: si autē talis n̄ ē, tunc deficit lux in aliqua, quamvis insensibili portione Emisphærii lunaris ā terra inspecti: ergo.

fig. 7.

Exquibus omnibus eclipsis lunæ iā dignoscitur: fit ergo quando luna existente in oppositione cū sole, terra exacte media occurrit inter illā, et solē, sique impedit ne luna ā sole illuminetur ut patet in fig. B. Eclipsis tamē ex hoc capite n̄ fit in aliis Planetis, quia umbra terræ ad illos n̄ pervenit: hoc enim um

projiciatur[+] — bra projectur[+] ad instar coni, seu piramidis, cujus acumen desinit antequam ad superiores Planetas perveniat. Cur autem umbra terrae projiciatur instar piramidis, ex eo pendet, quod cum corpus oppacum sit minus lucido, creat umbram tanto minorem, quanto a se remotiorem; cum ergo sol millies major sit terra, oppertet ejus umbram tanto fieri minorem quanto remotiorem, donec tandem coeuntibus solis radiis desinat in acumen.

Eclipsi solis. — Eclipsis quo solis contingit, cum luna in conjunctione solis ita reponitur, ut sit exacte inter nos, et illum; nam cum luna sit corpus oppacum necesse est, ut soli reposita nobis illum tegat: est autem tanto major eclipsis, quanto magis luna incurrit in solem, et propterea quanto est magis perigea; nam corpus oppacum, quanto vicinius nobis extiterit, tanto magis contegit, et eripit lucidum. vide fig C. 8.

Sectio 4.ª De Mercurio, et Venere.

Uterque iste Planeta circa solem volvitur, suumque lumen ab eo accipiunt. Mercurius numquam longius quam 28 gradibus, et Venus 48, aut circiter a sole recedit: unde fit, ut vespere tantum, scilicet paulopost solis occasum, vel mane ante illius ortum nobis apareant. Venus tamen non numquam pleno die sub occulos venit, si a sole quantum potest recesserit; cum igitur Venus longissime a nobis recedit, tum pleno nobis orbe lucere videtur, quia facie a sole collustrata nobis obversa. Mercurius quoque cum numquam sub obtutum cadat nisi in maxima digressione a sole, vix umquam tubo optico rotundus videtur, sed inaequaliter bifariam sectus, ut luna in quadraturis: caeterum hae variationes neque in Venere, neque in Mercurio sine telescopio conspiciuntur. Fig. S. M. & V.

De Sole. Sectio 5.ª

Sol est corpus lucidum millies major terra, ab eaque distans juxta D. Casinum triginta millenaribus leucarum: juxta vero computum scientiarum Academiae triginta tribus. Tres motus ab Astronomis Soli tribuitur: 1.us est circa proprium axem ab Oriente in Occidentem spatio 26, vel 27 dierum cum 8 horis. 2.us est motus diurnus, quo circum terram ab Ortu in Occasum, sive re ipsa, ut Pholomeus, et Ticho judicant, sive apparenter dumtaxat ut videtur Copernico, singulis 24 horis abripitur. 3.us est annuus motus, quo per 365 dies, 5 horas cum 48 minutis, et 37 secundis Zodiacum ab Occasu in ortum percurrit; atque in eo singulis diebus 59 minuta cum 8 secundis unius gradus conficit. Fig. S. S.

De Marte Sectio 6.ª

Mars spatio unius anni decem mensium, et quindecim pene dierum circuitum suum circa solem absolvit: in ipso quaedam maculae telescopio deprenduntur, ex quibus

cu circa propriu centru spatio 24 horaru, et 40 minutoru revolvi colligit D. Cassinus. vide fig. 3 5. A. I.

De Jobe, et 4 eius satellitibus Sectio 7.ª

Jupiter periodu sua in ellipsi 12 annoru spatio efficit: fasciis quibusda obscuris cingitur, quæ modo plures, modo pauciores apparent, in iisq.e maculæ quæda albicantes conspiciuntur interruptione forte fasciaru oriunda, quæ ab ortu in Occasu spatio 9 horaru, et 56 minutoru feruntur, quo tempore Jupiter circa se ipsu revolvi intelligitur. vide fig. 5. a. I. K.

Quatuor circa Jove vertuntur veluti Lunulæ, quas primo detexit Galileus anno 1610. Primus, et interior satelles cursu suu circa Jove intra unu diem, 18 horas, et 29 minuta absolvit. Secundus intra tres dies, 13 horas, et 18 minuta. 3.^{s} 7 diebus 4 horis: 4^{s} denique 16 diebus, 18 horis, et 5 minutis.

De Saturno, et eius 5 Satellitibus Sectio 8.ª

Saturnus omniu Planetaru remotissimus periodu sua intra 30 annos conficit. Eode habet respectus ad Sole, ac Mars, et Jupiter; sed insuper varias induere formas videtur, modo enim rotundus, modo ellipticus cernitur: haru mutationu causa invenire se desperabant astronomi cum Clarissimus Hugenius rem omne per anulu latu Saturno circumpositu feliciter expedivit. vide fig. 1. I. K.

Igitur Planeta hic anulo quoda latiore n̄ secus ac sphera armillaris cingitur. Itaque cu huius anuli planu sic dispositu ē, ut continuatu per terræ centru transire debeat, tum ā nobis præ sua exilitate n̄ cernitur, sed tunc Saturnus omnino globarus apparet; sed si planu anuli oblique nobis exibehatur, tunc ut ellipsis conspicietur.

Circa Saturnu qq 5 satellites convertuntur, quoru revolutio est

huiusmodi:

Primus cursum suum absolvit 1 die = 2 hor = 19 min.
Secundus = = = = = 2 d. = 17 hor. 41 min.
Tertius = = = = = 4 d. = 13 hor. = 47 min.
Quartus = = = = = 15 d. = 22 hor. = 41. min.
Quintus = = = = = 79 d. = 22 hor.

De Cometis Sectio 9.a

Per cometam intelligunt astronomi quoddam corpus lucidum sphericum, quod repente in sublimi apparet, et iterum evanescit, sic tamen, ut appareat raro, ac sine certa lege hactenus cognita, duretque ut minimum dies aliquot, interdum plures menses, interdum annum integrum, et ultra. Quiquidem dicitur Cometus, cum radios luminis circumfundit instar Comæ: barbatus, cum ex aliquo latere modicam radiorum partem extendit instar barbæ: Caudatus, cum partem radiorum longius, et retro protendit instar caudæ: falcatus, cum hanc ipsam caudam curvat instar falcis. Cometas aere, et luna longe superiores esse demonstrat nulla, vel saltem exigua eorum diurna paralaxis, eos autem non esse corpora ex vaporibus, et exalationibus conflata afirmat Neutonius: quis nimo, ut Seneca ait lib. 7 natur. quæst. c. 22 cometa non substantiis ignis, sed inter æterna opera naturæ recenseri debet, quasi astrum quoddam a mundi exordio conditum. Et quidem cum cometæ in maxima a planetis distantia appareant, quis credet ait sapiens Jacquier planetarum vapores tam longe ab ipsis avelli? Quo etiam argumento refelluntur, qui cometas ex solis exhalationibus oriri fabulantur: cometæ enim in maxima a solis distantia apparere incipiunt sæpissime, ad quam distantiam ascendere repugnat densiores, gravioresque vapores. Circa motum cometarum eædem servantur leges, ac in Planetis.

Vid. Feijoo t. 1. dis 10 de cometis.

De Stellis fixis Sectio 10.

Stellæ fixæ dicuntur, quæ eamdem semper distantiam servant inter se. Numerus illarum, quæ nudis oculis videntur ad 1500, vel 1600 ascendit; illarum vero, quæ telescopiorum ope distinguuntur est incomparabiliter maior; taliter, ut P. Ricciolus asserat, posse quadam verosimilitudine credi ad duos usque milliones stellarum fixarum numerum ascendere. Quid ergo, ait Ill.s N. Feijóo, si sicut planetæ situm, et distantiam secundum progressionem geometricam habent? forsan erit stella, quæ a saturno distet mille milliones leucarum magis quam Saturnus a terra; erit etiam stella, quæ mille milliones maior sit ipso Sole, qui quidem iam ~~mille milliones~~ millies maior est terra. Igitur inter has stellas fixas veteres astronomi 48 constellationes, seu asterismos distinxere (sic vocant cœtum plurium stellarum) seque discrimina quantum ad apparentem earum magnitudinem inter eas statuerunt: adeo ut 15 dicantur primæ magnitudinis, scilicet Sirius, Arcturus, Cappella &c. Plures sunt secundæ magnitudinis, ut stella Polaris, stella plaustri maioris: plures adhuc tertiæ, quartæ, et quintæ, et tandem sextæ magnitudinis, quæ nebulosæ vocantur.

Ex his ergo 48 Constellationibus 21 sunt septentrionales, 15 australes

(hispanice el Norte) les, et 12 in Zodiaco. Septentrionales sunt Ursa minor+, quæ quia Italis ultra montes, seu Alpes apparet vocatur ab illis transmontana: qua Nautæ quondam in mediterraneo navigationes suas regebant, quare qui amiserant transmontanam, sive quorum ex oculis erat subducta, ii in incerto positi temere fluctuare dicebantur. Postea sequitur Ursa maior, Draco, Boetes, in quo conspicua est stella Arcturus: Cepheus, Corona Borealis, Hercules, Lyra, Olor, Cassiopea, Perseus, Auriga, Serpentarius, Serpens, Sagita, Aquila, Delphinus, Equiculus, Equus alatus, Andromeda, et Triangulus.

15. Constellationes meridionales sunt Cetus Orion, Eridanus, Lepus, Canis maior, in cuius ore stella stat omnium fulgentissima, quæ vocatur Syrius: ad quam ubi sol accidit dies efficit caniculares: Canis minor, Hydra, Navis Argo, Crater, Corbus, Centaurus, Lupus Thuribulum, seu ara, Corona Australis, Piscis Australis.

12 Zodiaci sunt Aries, Taurus, Geminis, Cancer, Leo, Virgo, Libra, Scorpio, Sagitarius, Capricornus, Aquarius, Piscis, unaquæque harum correspondet ex 12 mensibus anni, à Martio, et Ariete incipiendo, quia quolibet mense unum signum percurrit Sol in Zodiaco.

Omnes fixæ stellæ propria luce fulgent; nam cum sint à Sole remotissimæ, præcipue cum sol in oppaca Cœli parte existit, nulla à Sole lucem mutuare possunt: etenim si Sol cum omni sui mola ob eam, qua recedit à terra distantiam non nisi palmaris apparet, quam putas minor apparere debet è stellis fixis conspectus?

De Motu Fixarum.

Duo sunt motus in fixis: 1us est comunis omnibus astris, cum quo super mundi polos movientur ab ortu in occasum. Secundus ab Occasu in Ortum super polos Clipticæ.+ Motus hic adeo lentus est, ut ab antiquis pene cognitus non sit. Extra vero motus ab ortu in occasum adeo velox, ut pene incredibilis censeatur. Nihilominus ratione arithmetica ita velocem esse vobis ostendam ex Fisica. Ponitur ergo ut communiter sentitur, fixarum à terra distantiam esse plusquam 34377 semidiametrorum terræ; sit itaque 343800 semidiametri: et hic numerus erit semidiameter circuli maximi, quem fixæ 24 horis percurrunt: igitur totum diameter erit 687600 semidiametri terræ, cuiusque circunferentia constabit 2159064; et hoc est, quod fixæ 24 horis percurrunt. Dividatur deinde totum inter 24, et quotus 89961 erit quod fixæ una hora percurrunt. Dividatur hoc in 60 minuta, et invenietur quolibet minuto deambulare 1499 semidiametros, et 7 vigesimas. Dividatur insuper in 60 secunda, et quolibet, id est in pulsu arteriæ prope 25 semidiametros terræ, qui plusquam 25000 leucas hispanicas continent, percurrent. Nota tamen semidiametrum de quo loquimur 1000 leucas hispanicas tantum comprehendere.

+ qui 25920 anni confici debet = Man Inst No 11. pag. 318.

Quot leucas semidiameter comprehendit?

De Astrorum distantia. Sectio 11.

Quo maior est astri paralaxis eo nobis vicinius, quo minus eo remotius astrum judicatur; ideoque ut siderum à nobis distantias definiant astronomi in inquirendis eorum paralaxibus toti incumbunt, nam si hæ nullæ sint, aut pene insensibiles, nullomodo astrorum distantia investigari valet. Itaque cum paralaxis lunæ sit admodum sensibilis, ideo distantia eius à terra clare ag-

noscimus. In caeteris vero planetis res haec vero-similitudine n̄ progreditur; nā in mercurio, venere, sole, marte, difficilime aliqua sentitur paralaxis: in Jobe, et Saturno vix ulla; multo minus in cometis: quoad fixas attinet eę sūt longe erectiores, quā ut ullā paralaxim prodant. Ratio horū ē; quia terra semidiameter, quod pro comuni mensura accipitur ad distantiā caeterorū Planetarū praeter lunā, pene insensibilis ē; et respectu fixarū nullus, quia terra respectu firmamenti instar puncti est; nā juxta P. Ricciolo semidiameter terrae ē ad semidiametrū Caeli fixarū sicut 1 ad centū mille: ergo juxta hunc astronomū ā terra distant secundū regulā infrapositā.

Distantia maior.	= Minor
Luna est 67 sem.	51.

vid. R. Saim^to tom. 1. pag. 135. vbo Cometas = et tom. 2. pag. 107, ubi averit, credi Lunam distare à terra 61 semidiamet; et Solem 31377 = Insuper ait à Keplero Distantias Planetarum à sole esse inter se sicut radices cubicę quadratorum suarum rebolutionum.

Lunę distantia ā terra est 67 Sem. = min 51.

~~Veneris~~

Mercurii – – – – – – – – – – 10869 Sem. = min 1077.

Veneris. – – – – – – – – – – – 12921. sem. = min. 1917.

Solis – – – – – – – – – – – – – 7611. S. = min. 7010.

Martis – – – – – – – – – – – – – 21006. S. = min. 2372.

Jovis – – – – – – – – – – – – – 17677. S. = min. 26316.

Saturni – – – – – – – – – – – – – 90176. S. = min. 57722.

fixarum – – – – – – – – – – – – 100000. S. = min. 90176.

Haec dicta sunt ex sententia sapientis istius Itali: sed si verū fatear, Contio cū Ill. R. Feijoó tom 7 theatri discur. 1. quē instructionis, et curiositatis gratia legere oportet) quod quantū ad magnitudinē, et distantiā astrorū tota astronomia defficit, dū ad Saturnū pervenit, inque sicut et in Jove n̄ tantū demonstrat, quā opinatur Astronomus: quomodo ergo fixarū distantiā, et magnitudinē deprehendet? Dico Ptholomeus earū distantiā, ut inceream assignat.

Disputatio 1ª De Mundo elementari. Quot sint elementa, eorū natura, et Regio exponitur. §º 1ª

Ad elementarē regionē e Caelo descendimus, quā ex quatuor elementis Igne scilicet, aere, agua, et terra compositā putant dēs peripatetici. Quod si quo jure quaras, quave propietate elementa vocentur cū ex Aristotele elementi nomine intelligatur principiū intrincū alicuius rei, quod ē primū in compositione, et ultimū in resolutione? Dicunt peripatetici hanc elementi definitionē proprie 1 illis n̄ convenire, quare supponunt componi ex maa, et fra substantiali (quas proprie elementa vocant), et similiter negant eorū fras substantiales manere in mixtis actu, et formaliter, solūque manere potentia, seu virtute concedunt; idē, quatenus fra substtialis cuiuscumque mixti etiā hominis virtute 1 elementorum participat in exigendo qualitates eorū proprias, tamēsi temperatas: quo sensu forma mixti ē fra virtualiter in se miscens, aut continens aliquatenus fras ignis, aeris, aguae, et terrae. Addunt que Peripatetici in haec ipsa elementa resolvi mixtū quadā resolutione minus propria, quatenus ex eo per operationē Chimicā extrahuntur corpora quædā his elementis valde cognata, nempe spiritus inflamabilis, fumus aereus, humor agueus, et cinis terreus &ta, quibus omnibus constat 1 praedicta vocari in peripatu elementa n̄ proprie, quasi simplicia sint, sicut maa, et fra, sed improprie, quia sunt veluti prima orbis sublunaris fundamenta.

Quaeres, num 1 haec elementa sint generabilia, et corrup-

sibilia? Negant Corpusculares, omnesque illi, qui form. substantiale in elementis non agnoscunt: unde aiunt dum extinguitur ignis non corrumpitur substantialiter, sed solum dividitur integraliter in corpuscula insensibilia, quæ in poris circumstantium corporum se se abscondunt, dumque idoneo aliquo motu in mole congregantur, tunc ignis accenditur: sed affirmant peripatetici; non enim credunt fieri posse ut intra libram pyrii pulveris v.g. contineatur tanta ignis incorrupti copia, quanta inde prodire efficit modica scintilla; nec ut igneæ particulæ reconduntur illesæ intra aquam, per quam undique affusam extinguatur ignis.

Non extat sphæra ignis in concavo lunæ. Regionis nomine venit proprius elementi locus, in quo, velut in propria sede partes ejus innare properant. Aristotelici sphæra ignis sub lunæ concavo colocant: sub igne aere: sub aere aqua, et in infimo loco terra. Hoc tamen systema quoad ad ignem displicet iam huius ætatis Philosophis: nam in primis tam vasta ignis sphæra, quæ mole superare creditur tria reliqua elementa simul sumpta, quomodo non totam aeris regionem consumit, et Phaetontis incendium renovat? præsertim cum ibi activitas ignis deberet esse vehementior, ut pote existens in statu maxime connaturali, et a contrariis libero. Præterea nullo experimento, efficacique ratione probatur; nam quod flamma sursum tendat solum probat eam esse circumfuso aere leviorem, non vero in centrum tendere pure in sphæra super aere posita: fumus enim tendit sursum, et virga aqua immersa nititur ascendere, nec tamen sphæra aliqua peculiare quærunt. Si tamen ignis miseraris, quod præceteris elementis propria caret sphæra, solatio tibi sit opinio existimantium illius sphæram esse solem, et stellas fixas, ubi præcipui ignis effectus, calor scilicet, et illuminatio percipiuntur.

Aquam statuunt peripatetici in propria regione, sive in mari, altiorem tota terra; sed communior sententia tenet, quod aqua sit depressior magnis terræ partibus, videlicet montibus, et litoribus: nec parum favent sacræ literæ, ut cum dicitur Psalm. 43 ipse super maria fundavit eum, et super flumina præparavit eum, nempe orbem terrarum; et Psalm 135 qui fundavit terram super aquas. Itaque quamvis in principio mundi Deus terram creaverit aquis undique operta, deinde tamen, ut habetur Genes. cap. 1 congregavit aquas in locum unum, id est in ingentem terræ cavitatem, quæ nunc aquis plena vocatur mare, atque hæc ipsa nunc elementi aquæ propria regio, cuius superficies tametsi nonnihil depressior superficie terræ, cum ea tamen efficit unam sphæram, seu globum unum communi circulo conclusum ut mathematici demonstrant, quiquidem propterea globus terraqueus dicitur, quasi ex terra, et aqua consurgens. — Aer tandem totum occupat locum a superficie globi terraquei usque ad superficiem lunæ. Elementum hoc innumeris halitibus, et vaporibus, qui e globo terraqueo, ejusque incolis, ac mixtis prodeunt, refertum est totum usque ad altitudinem usque 40, vel 50 milliarium: unde hoc aereum spatium dicitur Athmosphera, id est sphæra vaporum. Multis videtur aer esse purus a superficie supra Athmosphæram usque ad lunam. Immo sunt, qui vellint, ut in eo spatio non iam dicatur aer, quia purus Æther, quo nomine intelligunt substantiam tenuissimam, fluidissimam, et summe diaphanam, quæ sit ipsa substantia cæli saltem planetarii, et quæ protendatur a firmamento usque ad terram, quamvis in athmosphera nomen ætheris amittat, et appelletur aer. Et hæc substantia, quam globulosam statuunt athomistæ motu continuo, et pernicissimo agitata necdum per cælum, sed per aerem, terram, et aquam difusa est decantata mox illa substantia, et ætherea Cartesianorum.

De Meteoris, Meteororum Natura, et causa examinatur Sectio 1a

Meteora vocantur quidam effectus, aut impressiones, quæ in sublimi aere con-

tingunt ut fulgura, et tonitrua: et quæ in terra, et aqua, ut maris æstus terræmotus &c. Meteororum materia est halitus, cujus duplex est genus, vapor scilicet, et exhalatio, prior quidem dum subtilior est dicitur Spiritus, dum vero crassior fumus vocatur. Dicitur exhalationem a terra, vaporem vero ab aqua profluere, sed hoc non debet intelligi de terra, et aqua solis, aut puris, sed simul de mixtis omnibus in utroque elemento degentibus: ab omnibus enim continuo profluunt particulæ materiæ calore atenuatæ, et rarefactæ, quorum profluvia dicimus halitus. Hinc Athmosphera innumeris scatet corpusculis terreis, aqueis, sulfureis, nitrariis &c. Hinc communis opinio est, quod hujusmodi halitus plerumque retinent naturam mixtorum, e quibus profluunt, quam nec semper amittunt dum in meteora formantur. Causa autem evaporationis tot halituum e corporibus memoratis est nedum calor ipsorum, sed et solis, præsertim in his corporibus, quæ non alte sub terra reconduntur: in aliis autem, quæ in profundis terræ visceribus gignuntur, ut metalla, fossilia &c, causa est subterraneus ignis, qui in magnis pyrophilaciis terræ reconditur.

De Nube, Aura serotina, Rore, et Nebula. Sectio 2ª

Quid nubes?

Nubes est vapor aeris regione condensatus. Tres veluti regiones in aeris sphera distinguuntur. Prima, seu infima extenditur a terra usque ad nubes aeri nostro viciniores: 2ª continet spatium illud, quod ab ipsis nubibus occupatur. 3ª est reliquum aeris spatium usque ad lunam. Densantur autem vapores aquei a nativo frigore, quod facilius in media regione recuperant eo quod magis distant a vehementi reflexione radiorum solarium, quam causat ipsa terræ superficies.

Quid Aura serotina

Quid Ros?

Auram serotinam vocamus tenuem illum, penetrantemque halitum, qui diurno solis vapore, una cum vaporibus evectus statim post solis occasum recidit. Hæc aura solet multis in locis noxia esse præsertim hominibus, quibus pori sunt apertiores. — Auræ serotinæ consociandus est ros matutinus, qui nihil aliud est, quam vapor tenuis, qui a leni calore solis occidentis e terra elevatus non ultra infimam regionem aeris ascendit, et nocturno frigore concrescens cadit noctu, et summo mane resolvitur in guttulas.

Quid Pruina?

A rore non differt pruina, nisi quatenus acriori frigore congelatur, magisque abundat spiritu nitri.

Quid Nebula?

Nebula est halitus gravior nube, et terræ vicinior. Hic gravitate, et crassitie sua nequit mediam regionem aeris ascendere: Sæpe nebulis aqueus vapor miscetur, iis præsertim, quæ ex fluminibus assurgunt, ex quo fit, ut quæ prius nebulæ sunt, postmodum altius elevatæ nubes fiant in pluviam resolubiles.

De Pluvia, Nive, Grandine, et Glacie. Sectio 3ª

Quid Pluvia?

Pluvia est nubes in aquam resoluta. Vapor enim ibi coactus in nube si reddatur frigidior, densior, et gravior resolvitur in aqueas guttas, ut in ollæ ferventis operculo videre est. Dum guttæ minutissimæ defluunt, pluvia dicitur stillicidium; dum maiusculæ imber; dum præpropere nimbus. —

Quid Nix?

Si vapores in nube condensari incipientes non liquescant, quod tunc accidit quando uterque aer tam inferior, quam superior frigidior est, tunc non pluviæ guttæ, sed nivis floci prodeunt. Nix quippe nihil aliud esse videtur præter eos flocos, qui ex tenuissimis aquæ particulis instar spumæ multo aere, ac nitro abundantibus, et frigidis corporis exsurgunt: hinc est, quod nix fecunditatem terræ promovet, quoniam multo nitro abundat. —

Quid Grando?

Grando solum a nive differt, maiore siccitate, et solidiore compactione partium, quæ pro-

Quid Glacies? venit à maiore copia salis, fortasis etiam diversi. Glacies ē liquor intenso frigore induratus, concurrente simul spiritu exsicante, cuiusmodi ē spiritus salis nitri: unde solum frigus quantumvis intensum n̄ sufficit ad glaciem inducendam: nam aqua in profundo maris ē summe frigida, et tamen n̄ congelatur.

De Ventis Sectio 4ª

Ventus ē ingens materiae spirabilis moles impetu vehementi fluens instar torrentis: unde ut dicatur ventus n̄ sufficit quaecumque portio aeris vento agitata qualis v.g. follibus cietur. Nomine materiae spirabilis intelligitur aer Athmospherae, qui solus respirationi ē aptus. Origo impetus, et concitationis ventorum censetur unum ex naturae mysteriis: nec mirum cum Scriptura dicat Deum producere ventos de thesauris suis; idē de occultis; sed inter alias (non enim una semper causa ē, sed pro varietate circumstantiarum multiplex, et varia) generaliter effectrix causa ventorum videtur ēē Sol, n̄ tantum quia calore suo subterraneorum halituum turbine iuvante, magnam evehit vaporum copiam; sed etiam maxime, quia subceptum aerem rarefacit, ac dilatat; et sic oriente sole frequenter excitantur venti. Quod autem ventus in unam partem potius quam in aliam fluat, provenit ex eo, quia aer ab ea parte, qua ventus fluit, debilior invenitur, et facilius mobilis ob maiorem humiditatem, raritatem, aut alia accidentia.

Ventorum distinctio desumi solet ab iis partibus horizontis, à quibus perflant. Praecipui, et Cardinales sunt Eurus seu Solanus ab Oriente spirans: Zephirus, seu Favonius ab occasu: Boreas, seu Aquilo à Septentrione: et Auster à meridie. Praeter hos plures alii collaterales numerantur: et nautae distinguunt triginta duos. Eorum proprietates desumuntur à regionibus, per quas transeunt: et sic qui à meridie flat, callidissimus ē, quia per Zonam torridam transit: qui ab Occidente, humidus, et pluviosus, quia ex mari Atlantico nobis ad Occidentem posito plures vapores comportet in imbres solvendos.

De Fulmine, Fulgure, et Tonitru. Sectio 5ª

Fulmen ē flama in sublimi accensa, et violento impetu vibrata. Fulgur ē splendor fulminis: saepe etiam sumitur pro rariore flamma subito accensa, quae vim comburendi n̄ habet. Tonitru ē fragor ex violenta aeris fractione resultans. Modus autem quo haec meteora contingunt hic ē. In vaporosa nube, saepe includitur, et coacervatur exhalatio nitrosa, et sulphurea copiosior Estate, quam hieme, quia tunc maior à terra profluit huiusmodi exhalationum copia. Haec exhalatio materia ē fulminum, ac fulgurum, dum scilicet nimium incalescit, vel ab igneis particulis, quas secum defferet, vel à solaribus radiis in nube refractis. Tunc ab his causis ignem repente concipit, et subito rarescens, ampliorem que locum ambiens, nubem magno impetu rumpit, et vicinum aerem flagelat, unde resultat tonitru; simulque flammam iaculatur, in qua fulmen, cum fulgure consistit. — Quod si exhalatio tenuis sit abit in flamam rariorem quae pro mero fulgure vulgo habetur: si vero crassior sit, tunc convertitur in flammam combustibilem, et acrem, quae impetu ex violenta eruptione concepto ad terram usque pervenit: et haec sola fulmen vocari solet. Unde fulmen n̄ ē lapis e nube vibratus, ut vulgo creditur, sed consistit in magna portione ignis e nubibus ejaculata, quae aliquando ad terram n̄ pervenit, vel quia n̄ sufficit ventus, vel quia e latere, vel e superiore parte nubes arrumpit: plerumque tamen oblique descendit, vel ob aeris resistentiam, vel quia nubes obliquo vulnere rumpitur. Hinc

Quomodo formentur Tonitru, fulmen, et fulgur?

fulmē frequentius montes, turres, et arbores ferit, quia dū obliquo motu per aera fertur facilius offendit, quæ celsiora sunt.

Sectio 6.ª

De Iride, et reliquis Impressionibus apparentibus.

Iris ē arcus multicolor in nube rorida ex reflexione, et refractione varia radiorū solis apparens: nubes rorida dicitur, quæ purus vapor ñ ē, sed incipit dissolvere in guttulas adhuc in aere pendulas, in quibus ut in quodā speculo suis radiis arcū istū sol efformat, et tunc quando soli objicitur nubes à tergo oppaca, et ex tranfacie diafana. Colores Iridis præcipui sunt tres, puniceus scilicet, ruber, et viridis. Hi omnes communiter censentur solū apparentes, seu indistincti à lumine varie refracto.

Sed quæres, cur Iris in semicirculū incurbata sit? hoc pendet ex modo reflexionis à qua causantur Iridis colores: etenī ñ quævis reflexio, sed solum illa, quæ fit oblique, et ad angulū, creat iridis colores: unde hoc reflexio ñ fit ex eo puncto sic soli opposito, ut si linea à centro solis per nostrū oculū ducta continuari intelligatur, per ipsū transiret, sed solū ex illis nubis partibus, quæ huic puncto circumfunduntur. Totū hoc patet experientia, qua videmus arcū iridis semper circumfundi puncto diametraliter opposito soli, ita ut nos medii intercedamus. Unde, quia dū sol ē in puncto horizontali occidentis, punctū horizontale orientis ei opponitur à diametro, ideo iris, quæ fit occumbente sole habet hujusmodi punctum pro centro: proindeq̃ medietas ejus eminet supra horizontē, altera vō latet sub horizonte; quia vero quanto sol fit altior supra horizontē, tanto magis punctū ei oppositū deprimitur infra, ideo centrū quoq̃ iridis deprimitur, proindeq̃ minor circuli pars supra horizontē eminet, major vō infra occultatur: unde nunquā circulus integer apparet, sed solū ~~arcus~~ arcus nunquā medietate major, sed tanto infra medietatē, quanto sol altius eminet supra horizontē. = Ex dictis de causis istius arcus constat illū ante Diluviū extitisse; tunc enī stabant ejus causæ, sol n̄, et nubes rorida: attamē post diluviū ex beneplacito Dei constitutus ē in signū fœderis inter cœlū, et terrā generali diluvio amplius ñ subruendam.

Quid Parhelia?

Parhelia dicuntur, cū duo, vel plures soles quasi in cœlo ēent, apparent. Paris credidit hoc phenomenon causari à reflexione lucis solaris, quæ in nube glaciata, tersaq̃ instar speculi nobis perfectā solis imaginē repræsentat: sed quia difficile concipitur glaciatā nubē in sublimi aere sustineri posse: et quia interdū parhelia in his apparent locis, ubi cœlū serenū ē, et à nubibus liberū: ideo alii probabilius judicant parhelia causari à refractione radiorū solis dū ad nos transeunt per mediū vaporū, et inequaliter dispositū: quemadmodū per vitrū plurimū facierū objectū apparet multiplicatū. Quod si eodē modo hæc imago formata in nube, sit lunæ, dicitur tunc Paraselene.

Quid Halo, sive Corona?

Halones, sive Coronæ sunt circuli albi, qui sæpius circa lunā, interdū circa solē, aut alia ē splendidioribus astris videntur. Eorū materia ē vapor semidiaphanus, qui nos

inter et astrum interponitur, et duplici refractione radiorum causans, candidum sub-
pore nobis exhibet in modum circuli, qui græcis Halo, latinis Corona dicitur.
Fit autem quatenus subjectus vapor ita disponitur, ut radii astri in illis incurrent-
tes reflectantur ad nos ad angulos nempe, ut fit in Iride, nisi quod iridis refle-
xio fit ex nube respectu nostri astro e regione opposita; corona vero ex vapo-
re, seu exhalatione astro subjecta: unde coronæ totus ambitus videtur, non vero
iridis ob terram occurrentem.

Stellæ discurrentes. Ex materia exhalationis inflammabilis modo crasse,
modo subtilis, modo hac, modo illa mole, ac figura prædita, varia gignuntur
meteora ignita, et brevi evanescentia; hujusmodi sunt stellæ discurrentes, et
interdum cadentes, quæ serena nocte stellarum figuram induunt, et a vento im-
Draco volans. pelluntur, vel potius eo ferri videntur, quo lenia pabuli ducit, non aliter ac
ignis per lineam pyrii pulveris quasi currit. Draco volans, qui more draco-
Capreæ saltantes. nis incurvatur, et scintillas ex ore vomere videtur. Capreæ saltantes,
Trabes, sive lanceæ. quæ ex cursu suo caprinos saltus immitantur. Trabes, sive lanceæ, quæ
in altitudine porriguntur, et immobiles stare videntur. In his, et aliis
ignitio provenit a Sole: figuræ autem, et motus sunt accidentales, nimirum
Ignes fatui. a vario ventorum impulsu, et a halituum conjunctione fortuita, necnon, et
a diversa gravitate. Huc pertinent ignes fatui, qui ex pingui, sed tenui
halitu circa cemeteria, et paludes accenduntur, et incondite more fatuorum
moventur. Flamma ista cum aere facile movetur, ideoque videntur sequentes
fugere, et insequi fugientes.

De Globi Terraquei Partibus. Sectio 7.ª

Pro comperto habetur globum terraqueum esse corpus sphæricum: ex oriente ad
occidentem ex eo constat, quod Sol una hora citius oritur, et occidit his, qui 15
gradibus sunt magis orientales, quam aliis, qui totidem gradibus ab Occidente
recedunt; quod non accideret si terra ab oriente in Occidentem esset plana, Solem
eodem puncto temporis totam terræ faciem collustraret; Ex meridie ad septentrionem
quia si progrediatur quis ad Boream paulatim ipsi polus arcticus attolli, antarcti-
cus deprimi videtur. Hoc ipsum dictum habe respectu maris globi hujus alterius partis
ut stat ex navigacionibus tam ab Oriente in Occidentem, quam ab Austro in Septen-
trionem susceptis.

Ergo cum globum hunc ex aqua, et terra coalvere constet, aquarum conge-
ries Mariam vocamus: terram vero Continentem. Universum mare dicitur Oceanus,
qui postea a terris, quas perfundit appellationem sortitur. Nuncupatur Oceanus At-
lanticus, ab Atlante Africæ monte pars illa maris, quæ inter veteris orbis oram occi-
dentalem, et Americæ latus Orientalem est posita, et dicitur mare septentrionale. —
Dicitur Pacificus mare illud, quod Americæ latus occidentale, et Asiæ la-
tus Orientale complectitur, ac Japonem, China, et Philipinas alluit. — Dicitur
Hiperboreus, qui circa terram polarem arcticam jacet. — Australis, qui inter
terram Australem, Africam, et Asiam protenditur. Meridionalis est pars maris, quæ
inter Europam, et Africam ab oceano in ortum ad Syriam usque extenditur. In
terræ, et maris confinio sunt promontoria, sinus, istmi, freta &c, quorum omni-
um ~~intelligentiam sola lectio expediebit~~. notiones breviter vobis expendo, sicut et ali-
orum rerum, geografiæ peripatetiæ. + * Terra in 4 Continentes dividitur pri-
+ peripatetiæ. Itaque Continens dicitur mag. par. ter... en la otra o/a con esta +
pe in Superiorem, seu veterem orbem, quo comprehenditur Asia, Africa, et Europa:
in inferiorem, seu Novum Orbem, qui Americam tum septentrionalem, tum meridio-
nalem continet: in terram polarem Articam, et polarem Antarticam, quæ mundi p...

partes hucusque nobis ignotae sunt.

Asia eo solo magna, quod a Redemptore Nostro sit habitata, eque extensionis ē, ac Europa, et Africa simul sumptae: unde long. quae ē 2000 leucarum; lat. vero 1400. Dividitur Asia in Tartariam, Chinam, Indiam orientalem, Persidem, Asiatica turcarum ditione, et Insulas Asiae adjacentes, quae sunt Japponenses, Philipinae, Molucae &c.

Long. tartariae ē 1800 leucarum, et lat 760. China Asiae orientalior long. habet 560, et lat 210. India Orientalis habet long. ex una parte 650, et ex alia 440. Persia extenditur in long. ad 500 leucarum, et in lat. ad 300. Turcarum Ditio Asiatica long. habet 650, et lat. 450. Hic antiquitus erant celebres illae civitates Troya &c, chalcedonia, Nicomedia, Ephesum, Smirna, Tharsus Apostoli Patria, Pergamum, Anthiochia, quae ē Syriae metropolis. In Syria continetur Palestina, vel terra Sancta, cujus praecipua metropolis ē Jerusalem; includit etiam Phenicia, cujus civitates sunt Tyrus, Sidon, Tripolis. Damascus.

Africa ad septentrionem habens mediterraneum, ad occidentem Atlanticum, ad meridiem Indicum, et ad orientem mare Rubrum, figuram habet quasi triangularem. Long. ejus ē ab ortu ad occasum 1230 leuc. lat. vero a meridie ad septentrionem ē 1140. Dividitur in Egiptum, Barbariam, Biledulgerid, Zaara, Nigritiam, Guineam, Etiopiam, ac Nubiam, quibus adjungi possunt insulae Madagascar, Sancti Thomae, Promontorii viridis, Azores, Fortunatae, seu Canariae.

Egiptus, qui Thebaidam includit habet 36 civitates, quarum Metropolis ē Alexandria, omniumque earum maxima dicitur magnum Cayro; extensio ejus ē 150, et 100. Barbaria long. habet 900 leuc, et lat 80. Dividitur in sex regna, Barcha nempe, Tripolim, Tunez, Argel, Fez, Marroquium. = Biledulgerid extenditur in longum 1000 leuc, et in latum 160. = Zaara long. ē 950, et lat 250. Nigritia long. ē 800 leuc, lat vero 300. = Guinea long. ē 550, et lat 150. = Etiopia dividitur in interiorem, et exteriorem, exterior, quae Monomotapa, Congo, aliaque sex regna continet magnam extensionem, et latitudinem habet. Interior pars comprehendit Abissinorum regnum, cujus long. ē 700, et lat 500: et Nubia, cujus long. ē 370, et lat 190.

America, quae a Christophoro Colon detecta fuit an. 1492 aequalis ē Asiae, et Africae simul sumptis. Medio Istmo Panama 18 leuc: dividitur in Americam Septentrionalem, vel Mexicanam, et meridionalem, seu Peruvianam. Meridionalis a septentrione ad meridiem habet 1140 leuc, et ab ortu ad occidentem 930. In ea inveniuntur Peruvium, Paraguarium, Tucuma, Terra firmis, Chile, Brasile, et Magallanes.

Longit. Peruvii a Septentrione ad Austrum ē 530 leuc, et ab ortu ad occasum 270. Ejus metropolis ē Lima. = Paraquarium ab ortu ad occidentem habet long. 530, et a Septentrione ad Austrum 440. = Tucuman extensionem habet 240, et 200 leuc. = Chile 330 a Peruvio ad meridiem extenditur, et habet lat. 140. = Terra firmis extenditur ab ortu in occasum 140 leuc: a septentrione vero ad meridiem 180. = Brasile extenditur in long 800, et in latum 340. = Magallanes 480 leucas comprehendit.

America septentrionalis habet long. plusquam 1100 leuc: et lat. 800. In illa sunt nova Hispania, Nova Mexico, Virginea, florida, Canada, seu nova francia, quibus addi possunt Insulae Californiae.

Noba Hispania sub zona torrida sita, ab histmoque Panama incipiens, long. habet [illegible] ab ortu in occasu 700 leuc. et lat. 200, metropolis eius ē Mexico. Noba Mexico ad septentrione habens Hispaniã, lat. habet 260 leuc. Caremu ve... que ignoratur extensio eius ad Polũ Boreale. = Virginea extenditur ad 280 leuc. Florida sic dicta ā Paschario Florida, ā quo detecta fuit habet long. 320, et la 180. = Canada reliquũ Americæ septentrionalis continet, eiusque termini n̄ certo constant.

Europa, quæ inter 4 mundi partes minor ē extenditur ab occidente in ... ente 1500 leuc. hispanicis, et ā meridie ad septentrione 657. Dividitur in Hispaniam, Franciã, Italiã, Alemaniã, Belgium, Poloniã, Vngariã, Illiricũ, et Romaniam.

Hispania ad Austrũ sita ē veluti peninsula, cũ undique mari circumdatur, ea parte excepta, quæ per Alpes ā Gallia separatur. Maior eius long. ē 260 leuc, et lat 160. = Gallia longitudine habet 200, et lat 180. = Italia 240, et 157. = Alemania per septentrione terminatur in mari Baltico, per ortũ in Vngaria, Polonia, et Prusia; per meridie cũ Alpibus, et per occidente cũ Belgio. Belgium figura quasi triangulare habet, et ex una parte extenditur 80 leuc, et ex alia 66. = Polonia long. habet 270, et lat 20. = Vngaria long. habet 100, et lat 8... Illiricũ, et Romaniã 290, et 250. Sed de his satis, cũ præcipue iuxta nostri ... vit. Nunc autē de principijs, quæ in globo terraqueo apparent, phenomenis ... quid prælibare ... magis utile iudicavi. Sit go. De orig. etc. ✝

Continens dicitur magna pars terræ quæ sine maris transitu adiri potest: huiusmodi sunt Asia, Africa, et Europa simul. = Insula ē portio terræ mari undique conclusa; sicut Sicilia, Sardinia &c. = Peninsula vel[+] ē pars terræ mari circumdata, aliquali excepta portione, quâ terræ unitur: sicut Peloponesũ, vel Morea, quæ medio histmo Chorinto Greciæ unitur; et America meridionalis, quæ medio Panamā, septentrionali comunicatur.

[+] vel Chersonesũ

Histmus ē portio terræ inter duos mares comprehensa, quaque regio aliqua alteri communicatur: sicut Histmus Chorinti, qui Peloponesum cũ Grecia conjungit: et similiter Histmus Panama qui America septentrionale ab Australi separat, aliasq.ue terræ portiones conjungit. Promontorium ē magna veluti mons, terræ pars in maris extremo sita, sicut Promontoriũ Bonæ spei in africa, Sancti Vincentij, et finis terræ in hispania. = Sinus brachiũ maris inter duas [illegible] terras [illegible] longo tractu discurrens, sicut sinus Venetus[+]. = Fretũ ē brachium maris inter duas firmes terras inclusũ, medio quo unũ mare alteri communicatur huiusmodi ē fretum Gibraltar, inter europa, et africa, quo mediterraneũ cũ occeano communicatur. = Pelagus dicitur pars profunda maris, quæ notabiliter ā terra distat. = Archipelagus ē magna pars maris pluribus insulis plena: sicut Archipelagus S. Lauretiē, et mare Egeũ. = Terra in ... en, la hoja anteced[te] con estas ser. *

[+] Venetus: Aliusq.ue ē sinus (Bahia hisp.) et est ... sinus ... exiorus, et maioris latitudinis inex. quam in principio, sicut sinus Gaditanus ... fretum ✝

De Origine Fluviorum, et fontium Sectio 8.

Cum regulariter flumina derivenentur ā fontibus, si horũ investigetur origo, simul origo fluminum innotescet. Hac de re plusquam 20 sententias nonulli referunt, quibus omnissis verisimiliora, et quæ ā plerisque probantur circa hoc punctum ... dam. Sentio go fontes oriri ab aqua existente in subterraneis receptaculis, quæ provenit partim ā mari, partim ab imbribus, et nivibus liquefactis. A mari quidẽ per occultos canales subterraneos, quibus se se mare terræ insinuat. Constat enim, quod sicut corpus humanũ infinitis abundat meatibus, quibus humor per omnia membra distribuitur, itaque quoque terræ corpus infinitis venis, et vijs scatet per quas aquæ maris se se insinuant in tanta copia, ut reperta sint in terræ visceribus gran...

dia flumina, vastissimi lacus, et immensa aquarum receptacula, seu hidrophilacia partim salsa, partim dulcia. Verum dices: cur in fontibus aqua non est salsa, sicut in mari? et iterum: plures sunt fontes in montibus mari altioribus orti: quomodo hi poterunt a mari provenire nisi aqua maris contra legem Hidrostaticae ad maiorem altitudinem ascendat in exitu, quam in principio unde fluit? Ad 1mum resp. maris aquam per longas terrae venas, ac rimas iam percolatam salem deponere. Ad 2um dico, quod admisso, fontes illos nec a pluviis, nec a nivibus nutriri, adhuc posset dici maris aquam ad ad radices montium pervenientem, a superiori terra, velut a spongia exugi, et sursum attrahi.

Iam quod ex imbribus, et nivibus exolutis alentur, imo in solidis plurimi fontes generentur, dubitari non potest. Plures quidem sunt, qui cessante per aliquot menses pluvia, nivibusque remotis, aut minuuntur, aut arescunt. igitur fontium origo ex pluvia, nive, et maris aqua repetenda est. Quo circa paret quam verum sit illud Ecclesiastes 1. v. 7. omnia flumina intrant in mare, et mare non redundat: ad locum unde exeunt flumina revertuntur, ut iterum fluant.

De Maris Salsitudine. Sectio 9a

Quaeres 1o. unde maris salsitudo oriatur? Resp: a salis particulis cum aqua permixtis, in eaque exolutis esse oriundam; sive hae particulae ipsi mari sint coevae, quod probabilissimum est, sive salium fodinis in mari sint deductae. Nam imposita in alambique aqua maris, et leni igne admoto sursum effertur vapor, qui in aquam fontanam, aut pluviali similem abiit; tuncque salis particulae in fundo vasis videntur. — Quod autem aiunt Occeanum sub zona torrida sale idirco abundare, quod radiis solaribus perpetuo aduratur, id non credimus; sed idcirco putamus mare salsius esse sub zona torrida, quam alibi, quia ibi sol maiorem dulcis aquae copiam attollit, et in vapores convertit, quam quovis alio loco.

Quaeres 2o. cur mare indies salsius non evadat, cum ex eo tot vapores, et nubes attollantur? Respond: tantumdem circiter aquarum ex fluminibus, et pluviis in mare semper relabi, quantum ex eo expressum est: adeo, ut perennis quaedam fiat, ne umquam interrupta circulatio.

Quaeres 3o. cur aqua pluvialis, quam sublati ex mari vapores efficiunt, dulcis percipiatur; cum aqua maris distillata omnem suam salsitudinem non exuat? Resp: aquam pluviatilem, quae solis vi e mari attollitur, multo lentius evehi, et per longiores aereae regionis ~~regionis~~ tractus expurgari, non solum a sale fixo, sed etiam a volatili: aquam vero maris distillatam a fixo tantum sale esse solutam, non vero a volatili, qui simul cum ea sursum ascendit, ut demonstrant Chimici.

De Fluxu, et Refluxu Maris. Sectio 10.

Duplex motus in mari distinguitur. Alter constans, et perpetuus, qui notatur sub zona torrida, sive inter tropicos ab ortu in occasum. Alter, et praecipuus, qui ab omni aevo Philosophos torsit, est motus reciprocus, sive fluxus, et refluxus, quo mare per sex circiter horas intumescens, super litora effunditur, iterumque per horas totidem detumescens, in se regreditur. Motus hic in Occeano maxime viget: in mediterraneo autem Archipelago, et mari Nigro parum est sensibilis; et nullus in mari Caspio, et in Ponto Euxino. Nec in toto occeano est aequalis; nam in zona torrida, et in finibus Britanici, et Germanici maris magnus est, alibi vero mediocris, ut ad oras Hispaniae, et alicubi modicus, ut a sinu Gaditano usque ad tropicum cancri. Nec eamdem ubique servat mensuram temporis: alicubi enim 7 horis refluit, et 5 effluit, ut in litoribus Aquitanicis: alicubi e contra, ut in ora canadensi; alicubi 4 horis affluit, et 8 refluit, ut in Guineensi in africa &c.

Tandem observatur, quod bis in mense, nempe circa novilunium, et plenilunium fluxus, et refluxus sint multo maiores: in quadraturis non ita magni, et

tande in equinoctiis multo excedentes, in quorum quadraturis maiores etiam sunt, quam in a
lunationibus: e contra autem in solstitiis minores sunt in pleniluniis, et noviluniis, quam in ali
lunationibus: at in quadraturis maiores, quam in quadraturis aliarum lunationum. Igitur
istius mirabilis motus hoc unum constat, eum a Luna motu causari. Hoc inquam constat 1°. q
mare bis fluendo, et bis refluendo intra horas circiter 24, quotidie sequitur lunae motu
liter ut luna existente in meridiano nostro, fluxus fiat, dum vero existit in occasu ref
xus: dum attingit meridianum nostrorum Antipodum, iterum fluxus; dum nobis oritur, refluxu
et quia lunae cursus una prope hora retardatur, ideoque tardius meridianum lunae att
git, ita quoque marinus aestus tardior fit una quotidie circiter hora, adeo, ut observa
lunae appulsu ad meridianum, aestus tempus in plurima post futura tempora praed
potest. = Constat 2°: quia quo luna proximior est terrae, eo maiores sunt fluxus, et r
fluxus maris, et quo magis distans, seu apogea, eo minores.

Sed quid agit luna, dice
in occeanum, ut hunc eius motum tam inconcussis legibus moderetur? varia sunt de hac r
Authorum placita, quorum verosimiliora proponam. Multi recurrunt ad magnetismum
lunae, sive ad effluvia, quibus mobeatur occeanus, sicut ferrum vi magnetica. Sed hic
magnetismus deberet etiam explicari in fluminibus, vel saltem in mari Caspio. Alii
Patre Athanasio Kirker supponentes lunam plus caeteris astris in sublunaria influere, for
que in corpora salitrosa, quibus abundat globus hic terraqueus, putant, lunam fluxum m
ris causare influentiis suis dilatando substantias salitrosas, quibus aqua maris abun
Fig. D. dant, quem effectum luna producit successive in partibus illis occeani, quibus perpendicula
riter correspondet. Sic dum luna est in B. (vide fig. D) partes maris quae sunt in L, redu
dant, partes vero, quae sunt in M comprimuntur, eo quod luna corpuscula nitrosa ma
L rarefacit, et dilat, non vero illorum, quae sunt in M, usque dum illic perveniat.

Alii cum P. Ho
norato Fabri statuentes aeris gravitatem, necnon terram, et lunam esse globos totales, a
quorum centrum gravia mobeantur, infferunt, aerem, qui proximior est lunae, quam terr
versus lunam gravitare; e contra autem, qui proximior est terrae, quam lunae, versus terr
descendere. His suppositis, aiunt, minorem aeris molem esse causam fluxus maris; maiorem vero, c
sam refluxus. Sic mare redundat dum est in B, quia partes aeris, quae B proxima sunt
non gravitant super terram, sed super lunam. E contra vero partes M, et N comprimuntur
quia tota aeris copia, quae inter C, et M, et inter E, et N intercedit, gravitant sup
M, et N. ~~[illegible]~~, et si obiiciatur etiam super L gravitare aerem D, et nihilominus mare non comprimitur, sed re
hoc ideo est, quia gravitas aeris inter [illegible] et [illegible] aquam impellit [illegible]
dundat: Resp: Cartesius recurrit ad pressionem aetheris inter lunam, et terram fluentis, qui
accessu lunae redactus in angustias, ideoque rapidius agitatus, occeanum premit, cogitque
attolli versus litora. Ad hoc varia supponit Author ipse, et quidem falsa, v.g. quod terra m
beatur juxta systema Copernici; et quod luna in noviluniis, et pleniluniis semper sie
igea, sive terrae proxima. Propterea varias difficultates incurrit; v.g. quod maior (ut
experientia) esset apud nos intumescentia maris dum luna est in horizonte, quam
in meridiano; siquidem aqua in parte lunae subjecta magis premeretur, et non nisi
ad distantiam 90 gradum ab eo loco intumesceret. Ex quo habes, quam difficile sit e
plicare qualiter a luna hoc phenomenon proveniat? Nihilhominus in tanta va
tate sententiarum, cui tibi magis arrideat, acquiesce.

Et si forsan pro coronide, quaeras,
cur in Occeano septentrionali puta ad Norvegiam, in mediterraneo, Baltico, et Caspio, n
llus fere percipiatur aestus reciprocus? Resp 1°: quod spectat ad mediterraneum aliquem flux
habere, ut in sinu Gaditano, et in sinu Veneto. = 2°: quoad caeteros mares verum esse
aestum reciprocum non cieri, eo quod eorum Alvei a Luna semita nimium recedunt.

De Terrae motu, de Balneis, seu Thermis, et aquis mineralibus

Sectio II.

Quaeres 1°: quaenam sit causa terraemotus? Communis sententia tenet consistere in exhalatio

nibus nitro sulphureis, quarum magna copia in cavitate aliqua subterranea confluens, et calore rarescens, dum exitum violenter quaerit, terram circumquaque concutit, donec tandem alicubi erumpat. Sic pyrius pulvis cuniculis bellicis inclusus, dum accenditur, et exitum quaerit terram superstantem excutit, propugnacula diruit, et totam late viciniam tremefacere solet. Hinc ubi terra cavernosa est multoque nitro, sulphure, ac bitumine abundat frequentiores sunt terrae motus, ut prope montes ignivomos, ut sunt Etna in Sicilia, Vesuvius in Italia, Hecla in Islandia &c. Super hac Vincentius Tosca adite t.6 compend mathem. tract 22 de metheoris cap. 2° per totum.

Thermae proprie sunt Balnea, quibus aquae natura calidae ministrantur; sed generatim eo nomine veniunt fontes omnes, qui e terra calidi erumpunt. Causa caloris in huiusmodi fontibus non alia esse videtur, quam ignis subterraneus, qui per aliquas terrae venulas, et quidem profundiores usque ad vulvam unde fons emanat continuo emittit igneos spiritus, et saepe etiam plures halitus sulphureos, bituminis, vitrioli, et aliorum fossilium, quibus aquae thermales ut plurimum imbutae prodeunt. Aliter enim trahi non potest constans, et perpetuus calor, quem fontes multi retinere solent, quovis anni tempore. Verum quia pro varietate locorum maior est, aut minor igneorum spirituum copia, idcirco fontes alii tepidi evadunt, alii calidiores; alii calidissimi: similiterque varias induunt qualitates juxta variam naturam, et copiam fossilium, quae postea in halitus ab igne resoluta, aquis permiscentur, easque reddunt minerales.

De Fossilibus, sale, sulphure, Lapide, et Metallo.

Fossilia, seu mineralia dicuntur materia illa, quae in terrae gremio generantur, et distribuuntur in 4 genera scilicet in sales, sulphura, lapides, et metalla, seu liquabilia. Salis nomine intelligitur corpus ex se durum, et asperum, quod aqua dissolvitur. Notiores eius species sunt sal comunis, et usualis, qui censetur naturae siccae, et terrae. 2° Nitrum, cuius natura ignea, et aerea existimatur. 3° Alumen, in quo est magna vis styptica, seu astringens, naturae siccae, et aereae censetur. 4° Vitriolum, quod e terris ferrugineis, et cupreis ortum ducit, ideoque aliquod ferri, et cupri continet est naturae frigidae. 5° Sal Ammoniacum, qui ex sale comuni, et nitro volatili coalescit. Sed de his Chimici fusius agant.

Sulphura vocantur succi oleosi, ac pingues e terra progeniti, facilimeque inflamabiles, quibus ignea ipsorum natura proditur. Sulphur aliud est comune, quod arte praeparatur; aliud minerale, quod vivum vocant. Inter sulphura computantur bitumina, ex quibus aliud est instar olei liquidum, aliud instar limi crassum, aliud fere instar lapidis durum. Quaedam ipsorum species est succinum, seu electrum, cui vis inest attrahendi festucas, et omnis fere generis corpora, dummodo exigua sint, et valde mobilia. Hac etiam vi pollent diversa quaeque bitumina, necnon vitrum, gemmae variae, multaque alia corpora oleosa, dura, et tersa. Vocatur tamen vis electrica, quia in electro maxime viget: unde et reliqua corpora simili vi praedita dicuntur electrica. In quo autem eius vis consistat, vel qualiter operetur dubium est, in quo alii recurrunt ad sympatiam, aut qualitatem occultam: alii ad effluvios in quo veniunt corpusculares. Hoc tamen scitote rem hanc adeo hominum captum superare, ut saepe et numquam nimis laudatus M. Feijoo ipsius sit opinionis t. 4. epist 25. n. 3. ut non obstante praecipuorum inventorum in mea hac strinua meditatione, et experientia parum infelici exitu, et progressu sit elaboratum: propterea que ipse Ill.mo Author, quamvis a pluribus exoratus, numquam ut in hoc puncto sententiam suam proferret, adduci potuit; eo quod non inveniret (ait ipse met de se ipso illud gen. 8, quod columbae accidit usurpando) ubi requiesceret pes eius: in fundamentis sit systematis operis electricitatis corporum Abbatis Nollet, et Physica electrica Doctoris D. Benedicti Navarro, qui mea hac pro merito elucidarunt.

Ex oleariis, salinisque succis cum terra permixtis variae exurgunt concretiones
arena, argilla, saxum, silex &c. Cum enim salini succi exiguam terrae portionem in m
tum globulum jungunt, prodit Arena: cum vero liquor acidus paulo abundantior est, Cryst
vel Silicem, vel etiam adamantem efficiunt ita varios duritiei, et pelluciditatis gradus
riasque admixtae materiae dotes.

Recentiores Phisici docent, lapidem esse corpus ex terr
tri, sulphurea, ac salina materia ortum, durum, friabile, non ductile; nam revera in
tenuissimum pulverem ob terrestrium partium copiam friari, seu comminui, non tamen malle
in laminas deduci potest: addunt aliqui, neque liquabile. Sed id quamvis de saxo,
ro, aliisque concedendum sit, non tamen de silice ex quo una cum plantae Kali cineribus vitrum
citur. Docent propterea, lapides suo modo vegetare, id est nutriri, et crescere existimant;
nis postquam e lapicidinis excisa est ingens lapidum copia, accidit ut addita terra lapid
mdes ibi labentibus aliquot saeculis rursum decrescant, quo fit ut lapides non per intussu
ptionem, ut animalia, et Plantae, sed solum per juxtapositionem partium ad partes vi
nas incrementum accipiant.

Sed inter lapides nullo justiore titulo celebratur, quam magnes
cui inest vis directiva, et vis tractiva. Per directivam polos suos dirigit magnes ad pol
mundi; pollet enim suis quasi polis, quos ad mundi cardines ultro convertit, ita alter
respiciat Austrum, altero Boream, dummodo libere possit moveri, ut si cimbulae, quae
in pelvi aqua plena fluctuet, imponatur. Vim istam communicat etiam ferro praevent
polis ejus aplicato; nam si acus chalibea polo Australi magnetis admoveatur Borea
de respicit: et ex hac directione magnetica tota fere pendet ars nautica. Vim han
repperit Cardanus a Stella polari; Conimbricenses ab aliqua Coeli parte non longe a
remota. Peripatetici ad qualitatem occultam, quam, ut ipsi aiunt Deus mirari nos voluit
scire noluit. Recentiores phisici ad profluvia substantiales perpetuo circuitu per al
rum terrae polum irrumpentes, per alterum vero erumpentes. Quo circa vid. Tosca t 8 comp. Mat
tract. 24. lib 1. Cap 3. ubi virtutes et qualitates magnetis pluribus demonstrat experientiis.

Et si forsam scire desideras, quomodo in magnete polos dignoscere possis? accipe, pene sphericum m
netem, eumque magna ferri limatura involve, quaquidem magnes undique circumdatus evadet: caterum d
illa puncta opposita ubi maior limaturae portio adhaeret, cuiusque particulae magneti ipsi non in
nata sicut reliqua, sed perpendiculariter existunt, sunt utique poli magnetis.

Per vim tractivam ma
ad se trahit ferrum, et alium magnetem, vel etiam ipse ad ferrum accurrit dum libere moveri p
test. Hanc etiam vim (cui saepe non obstat interpositio alterius corporis v. g. lineae tabulae) commun
cat ferro praeventi, puro, seu chalibi, qui vi magnetica imbutus alium chalibem ad se trah
Sunt et alia plura virtutis magneticae phenomena: ut quod duo magnetes non se invicem trahan
nisi cum facies Borealis unius respicit australem alterius: si enim admoveantur secundum polo
cognomines se se mutuo repellunt. Ex his constat discrimen inter vim magneticam, et electricam; ha
enim pure tractiva est, non directiva: est etiam debilior, et quovis interposito graviori corpor
nihil agit: innuunt quoque multis diversi generis corporibus, et omnia fere levia corpuscu
indiferenter trahit.

Metalla vocantur corpora ex se dura, ductilia tamen, et liquabil
quia possunt violento calore liquari, et malleo tunsa in laminas produci. Communit
distinguuntur species, sunt aurum, argentum, cuprum, et hydrargirum, stagnum, ferrum, et pl
bum quod et mercurius, et argentum dicitur vivum. Hoc autem metallum a pluribus exclu
tur propter sui fluiditatem, cum nec durum sit, nec malleo tundi possit nisi cum aliis misceat
Id circa metallorum productionem hac tene. Postquam igitur partes salinae, et oleosae longa
mentatione fodinis fuerunt digestae, ac inter se permixtae, prima tunc metallorum
tia exibent, quae postea multis halitibus vi caloris, seu ignis centralis sursum elatis, simu
evehuntur, venasque in terrae superficie aperiunt, praecipue in radicibus montium meridia
vel orientali soli objectis, eo quod sol maxime adjuvat ut ad externam terrae superfic
halitus ipsi metallorum particulas perducere possint, et haec esse videtur meta
rum omnium
Origo.

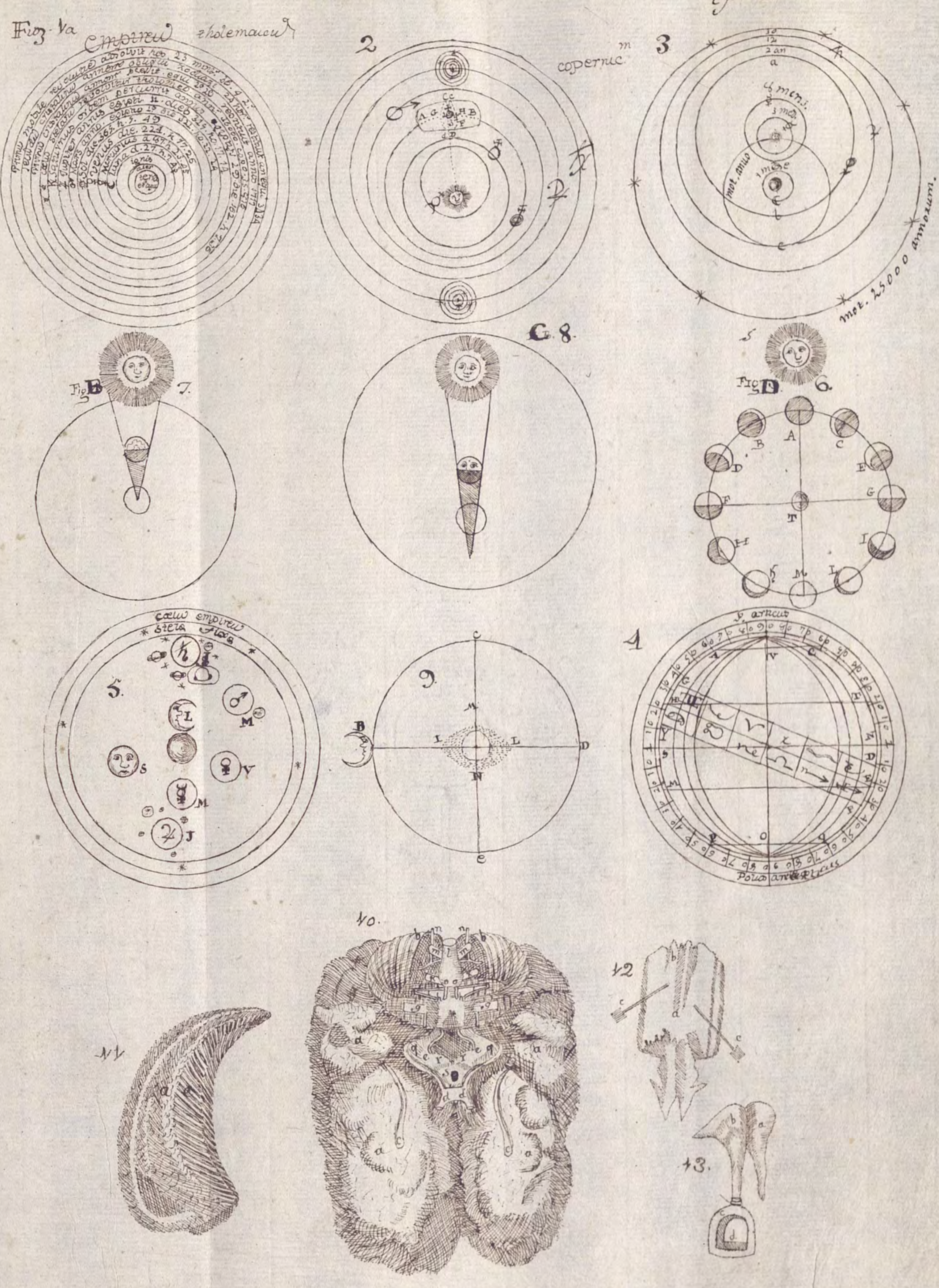

Fig. 1a
2
3
tychonicum
mot. 25000 annorum
C. 8.
7.
6.
cœlum empireu
5.
9
4
10.
11
12
13.

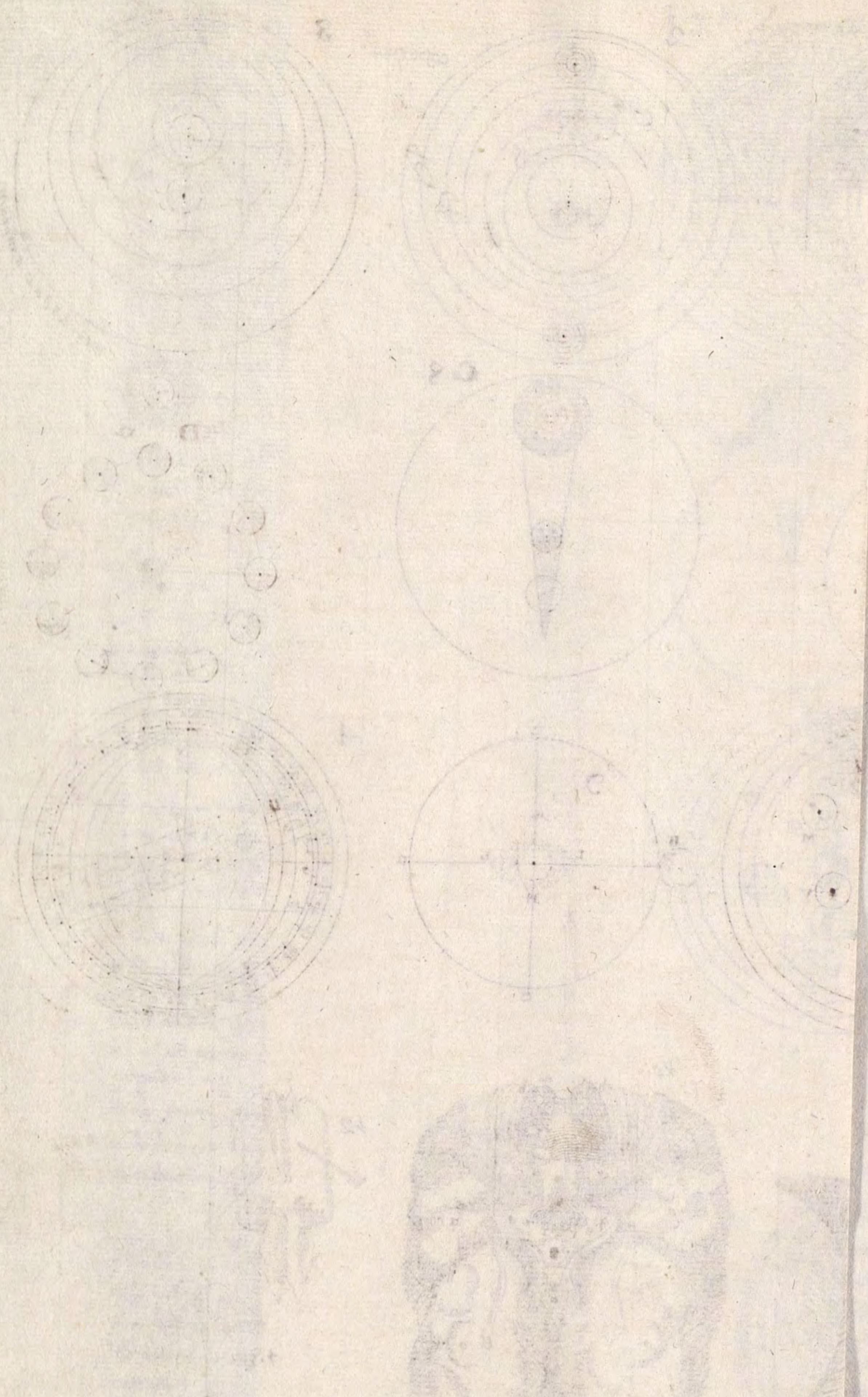

1

Disput.[es] in 2 Arist. Libros de Gener.[e] et Corrupt.[e]

Physicas nascentium, et intereuntium affectiones examinat Philosophus duobus hi libris, ac proinde de omnibus motibus generationis et corruptionis tam antecedentibus quam concomitantibus, et consequentibus agit. hujusmodi sunt Alteratio, nutritio, augmentatio, actione, et reactione rarefactio, densatio, et mixtio.

Liber I.[us]: Disput. I.[a] De Gen.[e] Subst.[ali]

Quid sit Gen.[o] Subst.[is] in Communi? Sect. I.[a]

Gen.[o] ex Arist. I de gen.[e] text 23 ē mutatio totius in totum nullo sensibili remanente ut subjecto eodem. id ē, transformatio unius compositi in aliud alietate substantiali, qua nimirum subjectum quod per accid.[a] sensibile redditur, jam non sit idem quod prius, sed nobis aliud. Nomine subjecti intelligitur hic sub.[to] physice completum. hac deff.[e] distinguitur gen.[o] ab altera.[e] in qua id quod substat accidentibus manet semper idem, ut cum lignum transit de calido in frigidum: in gen.[e] vo mutatio fit in ipso subjecto.[t] lato calamo disquiritur hic num gen.[o] distinguatur realiter ab alt.[e]? thomistis negantibus pars affirm. verosimilior apparet eo vel maxime, quod saltim divinitus potest dari ultima dispositio ad formam sine generatione, et e contra. Patet etiam ex eo, quod in generatione accidentali, quae communiter dicitur alteratio subjectum manet substantialiter idem, ac antea, ut homo transiens de sano in aegrotum, de albo in nigrum, quod contrarium accidit in generatione substantiali. Ex his etiam pro termino qui generationis communiter assignatur totum compositum homo nempe lignum &c.[a] Forma vo spiritualis constituens pro termino quo, circa quod adverte, quod et anima rationalis constituens tamquam forma spiritualis homo sit terminus quo istius generationis non requiritur, quod dependeat à generatione quoad suum esse, sed sufficit, quod per generationem uniatur materiae; sic enim à generatione dependet quoad esse unitum.

Viventium Gen.[o] explicatur S. 2.

Gen.[o] viventium ē origo viventis a vivente principio conjuncto in similitudinem naturae: quae deff.[o] communiter à Theologis, et Philosophis ē recepta. Per lum origo convenit gen.[o] cum aliis generationibus, et productionibus: Per lum viventis differt à gener.[e] non viventium: unde si verum ē Peripateticorum effatum, productiones nonnullorum Insectorum ex putrefactione fieri (quae opinio vere ridicula, Deoque ipsi aliquomodo injuriosa à pluribus Doctoribus reputatur) talis productio non ē vera generatio viventis à vivente, quoniam non ē productio à principio aliquo vitali vitaliter influente. Per lum à principio conjuncto significatur vivens debere media propria virtute uniri genito. ultimo additur in similitudinem naturae, in quo denotatur genitum ex vi originis debere esse simile majori qua potest similitudini generanti.

Dividitur ergo gen.[o] in naturalem sive perfectam jam explicatam; et monstruosam, sive imperfectam quae ita communiter definitur: origo viventis à vivente degenerantis a recta, et solita disp.[e] suae naturae, et speciem: ubi nota non quamcumque deviationem a recta disp.[e] debere monstruosam appellari; ideoque Claudi, Givossi, Pigmei, Gigantes et alii hujusmodi quamvis deffectuosi vocentur, non tamen monstra; quia monstrum proprie tale, vel debet alterius evadere speciei, vel saltim nimium notabiliter et deffformiter à naturali suae speciei structura degenerare, cujusmodi sunt Blemmis in Lybia carentes capite, osque et oculos habentes in pectore; et similiter Satyri, seu fauni Caprinos pedes habentes, et Cornua in frontibus.

Verum quia adeo physici datos vos volo, simul quoque ut incomprehensibilis Dei potentiae humili corde et anima adverteris quae tam admirabili sese in productione varietate et iterabatione hujus universi mirabiliter manifestat, audire, et saltim curiositatis, et notitiae gratia referre verba haec Parentis Isidori lib. 11 Ethimologiarum C. 3. Portenta igitur vel portentosa dicuntur

[left margin note:] †objecto quo haec deff.[m] hanc praecise intelligitur gen.[e] regulari sive perfecte mat.[a] sub priv.[e] formae: quae generationes substantiales absolute sive aliter à Philosophis deffiniuntur, Productio subst.[ae] entis nat.[alis] dependens essentialiter à mat.[a] ubi per lum productio convenit gen.[o] cum reactione: per substant. entis nat.[alis] differt à gen.[e] accidentali: per reliquas vo particulas differt a Creat.[e] quae sine [illegible] intelligitur. Lato Ex.[a]

[margin:] Pal. lib. de Gen.[e] Pag. 56.

Ex his inter Argues ad defend. generationis: 1° processio Spiritus sancti est origo viventis a vivente in similitudinem naturae, et tamen non est generatio, cum Spiritum sanctum unice procedentem, non vero genitum fateamur: ergo. = 2°: Verbum Divinum non est simile Patri in natura; nam similitudo exigit extrema distincta; et est vere genitum: ergo. = 3° productio Evae ex Adamo stat fuit origo viventis a vivente; et non fuit generatio: ergo. = 4° mulus exit per generationem ex equa, et asino; et tamen nulli eorum est in spetie similis: ergo.

Prima difficultas tangit punctum discriminis processionum, quod adeo absconditum, ut M. Augustinus lib. 3° contra Maximinum exclamet: distinguere inter illam generationem, et hanc processionem nescio, non valeo, non sufficio. Theologi communiter aiunt, processionem Verbi esse generationem, non vero Spiritus Sancti, quia Verbum Divinum ex vi processionis formaliter evadit similis Patri in natura, cum ab hoc per intellectum procedat, et processio per intellectum sit assimilatio formalis: secundum vero Spiritus Sanctus, qui etsi evadat similis Patri, et Filio, non tamen formaliter, et ex vi processionis, cum ab utroque non per intellectum, sed per voluntatem procedat. = Ad 2um dic: quod generatio finita exigit extrema similitudinis distincta, non vero generatio aeterna, cujus similitudo est infinita. = Ad 3um dic: productionem Evae non fuisse generationem, quia Eva non processit ab Adamo tamquam a principio activo, sed mere passive se habente, praestando scilicet materiam ad Evae formationem. = Ad 4um denique dic cum R. Em.mo Aguirre ad similitudinem sufficere, quod generans illam intendat, etsi accidentaliter intentum frustretur, retenta tamen quantum fieri possit similitudine prolis cum utroque parente, ut accidit in exemplo adducto; ipseque Cardinalis fatetur de quodam catulo ex lupo, et cane procreato, ab ipsoque Salmanticae viso, quod quidem intra domum canem, in monte vero lupum servabat quicumque monstruosam ejus generationem ignoraret. Vel dic: dictam generationem esse quasi monstruosam: unde necessario recedit a circumstantiis generationis naturalis.

Quibusdam Dubiolis circa Generationem satisfit.

Sect. 8

Dubitabis 1°: An uterque Parens active concurrat ad generationem? Affirmant Medici cum Hipocrate, et Galeno, negant vero Philosophi cum Arist. et D. Th. matrem active concurrere. Dubitab. 2: cur Arbores a suis quos genuere non dicantur eorum filii? ad quod respondeo, hoc ideo esse, quia unice gaudent appellatione filii qui a generante per cognitionem et amorem proveniunt: in arbore autem nec amor est, nec cognitio. = Dub. 3°: Quinam viventis membra prius efformentur? Peripatetici cum Arist. tenentur primo formari Cor, et ultimo vitam amittere. Stoici tenent partes praecipuas simul efformari. Medici communiter cum Hipocrate, et Galeno propugnant primo formari Hepar, secundo Cor, 3° Cerebrum, et deinceps membra caetera. Unusquisque pro suo placito experimentum affert, sed ab Adversario negatur. Res est fere conjecturalis, de qua si velis vide PP. Conimbricenses.

Dub. 4°: Quo tempore animetur foetus? Varii sunt in re ista opiniones Doctorum. Communior tamen docet masculum animari die quadragesimo: feminam vero die octogesimo. Juxta quam opinionem Theologi, et Juristae casus omnes resolvunt qui circa abortum occurrere possunt.

De Principio Individuationis Text. S. 1

Res habet intrinsecus differentiam individualem per suam entitatem secundum gradum magis determinatum. Probatur 1°: res individuatur quatenus est indivisa in se, et divisa a qualibet alia; sed hoc habet per suam entitatem, a qua formaliter provenit quod sit haec res, et non alia distincta: ergo. 2°: nam genus et differentia sumuntur a tota entitate: ergo et individuatio. 3° et principaliter de materia: haec namque nec individuatur per formam, cum omnes indifferenter suscipiat; nec per quantitatem quam Sancti Thomae nobis hic tribuunt, quia corruptione compositi subit differentiam eadem numero materia permanens: ergo per seipsam. Et si Div. Th. aliquando audias dicentem materiam signatam quantitate, esse principium individuationis, intellige de principio individuationis a posteriori et quoad nos, quatenus materia hic dimensionibus, et quantitati affecta nobis deservit ad dignoscendam individuorum multitudinem, ad modum quo multitudo accidentium ex multitudine subjectorum dignoscitur.

Q. Unica

An ultima dispositio ad formam substantialem proveniat efficienter ab ipsa forma?

Neccesaria praemittuntur, et refertur sententia
Sect. 1a

Dubium hoc celebre evasit ex eo, quod quasi gradum faciat ad illud satis in Theologia plausibile, quod mutatis terminis ideo facillime enunciat: actus contritionis ultimo disponens ad gratiam, ab ea effective proveniat? Ex quo si pro affirmativa teneas, neccesario mutuam causalitatem inter causam efficientem, et materialem concedere debes, quam in superioribus inter materiam et formam illam negaveris. Circa quod sciendum est 1° in praesenti, loqui de formis materialibus. 2°: dispositionem esse praeparationem ad aliquid recipiendum; et fit repellendo impedimenta a materia, ut forma in ipsa recipiatur. 3°: hic non disputari, an dabilis sit mutua prioritas in diverso instanti; etenim ignis B. potest facile produci post ab igne A, et postea a Deo solo conservatus, eundem ignem A conservare, vel extinctum reproducere. Quibus positis, thomistae asserunt de facto dari mutuam causalitatem inter causam materialem, et efficientem. Negativam sententiam sustinuerunt PP., quam etiam nostri sustinent Scotistae. Quibus ex thomistis adhaerent Joannes a S. Thoma, Curiel, Zumel, Araujo; et ex nostris Eminentissimus Aguirre et Silva.

Nostra Conclusio. Sect. 2a

Ultima dispositio ad formam non est ab ea effective provenire. Probatur ratione: ultima dispositio ad formam praeparat materiam ad recipiendam formam; sed ut praeparat materiam ad recipiendam formam, non potest ab ea effective provenire: ergo. Probatur minor: quod provenit effective a forma supponit formam existentem, dependentemque a materia; sed quod praeparat materiam ad receptionem formae, non supponit formam existentem, de

pendentem a materia: ergo. Major est certa, neque enim forma materialis aliquid effective causare, quin supponatur existens; quod quidem non habet, nisi dependenter a materia. Minor patet; ad quid enim dispositio materiam praeparat, nisi ut forma existat dependenter ab illa.

Urgetur: quod provenit effective a forma, supponit formam existentem, cum prius sit esse; et ultima dispositio non supponit formam existentem: ergo. Probatur minor: ultima dispositio non supponit formam in materia; ab illa enim dependet, ut sit in materia; et forma non existit, nisi in materia: ergo. = Deinde: forma educitur ex materia ultimo disposita: ergo ultima dispositio absolute supponitur ad formam. Probatur antecedens: forma educitur ex materia determinata ad ipsam prae alia; et materia determinata ad hanc formam prae alia per ultimam dispositionem: ergo. = Resp. Cajetanus formam receptam in materia sub gradu generico causare dispositionem, causari vero ab ipsa sub gradu specifico. = Sed contra est: nam ad receptionem formae sub gradu generico etiam praecedunt dispositiones in materia; et istae non proveniunt a forma: ergo. 2º forma operatur sub conceptu naturae; et hic conceptus supponit conceptum specificum, et essentiae, cum prius sit esse, quam operari: ergo conceptus specificus supponitur ad operationem: ergo forma sub conceptu generico non efficit ultimam dispositionem. 3º dato, ultimam dispositionem provenire a forma, unice ab ea proveniret sub illo gradu, cujus proprietas est; et ultima dispositio ad formam ignis, scilicet calor, velut, ut certo volunt, est proprietas ignis sub gradu specifico: ergo. Probatur minor: calor provenit ab igne in esse tali, non vero sub esse generico, alias ab omni forma, cum qua generice convenit, proveniret: ergo.

Complutenses aliter occurrunt rationibus nostris, et aiunt, formam dupliciter recipi in materia, essentialiter nempe, et quoad quidditatem, et ulterius connaturaliter. Ad primam receptionem fatentur non requiri dispositiones, bene vero ad secundam, dispositiones siquidem non praeparant materiam, ut forma sit in illa utcumque, sed ut naturaliter sit: hoc autem modo componere volunt, quod forma recepta quidditative causet ultimam dispositionem, ut recipiatur naturaliter. = Sed contra est: et primo, materia namque praecise ad formae receptionem quoad quidditatem est indifferens, ad hanc, vel illam formam quidditative recipiendam; et ultima dispositio tollit hanc indifferentiam: ergo supponitur ad quidditatem. 2º: pro illo signo, quo forma quidditative recipitur in materia, requiritur efficere naturaliter ultimam dispositionem: ergo etiam requiritur naturaliter recepta; sicut enim ad absolute operandum absoluta receptio exigitur, sic ad connaturaliter operandum receptio naturalis. = Dicunt praedicti Patres ad naturaliter operandum sufficere naturalem receptionem in debito; et mera sane, hoc tantis Doctoribus profferri, cujus voluntarietas ex eo patet, quod ut forma operatur, insufficiens est, quod in debito recipiatur, sed requiritur, quod sit absolute recepta: ergo ut operetur naturaliter, naturaliter absolute debet recipi, et non sufficit receptio naturalis in debito.

Alii ex nostris ajunt, quod in tota generatione sex perpenduntur signa, in quorum 1º requiritur finis movens: in 2º agens motum a fine, formam producit: in 3º forma producta informat materiam: in 4º forma producit dispositiones ad suam receptionem: in 5º dispositiones praeparant materiam, ut recipiat formam: in 6º denique materia suscipit formam, sive illam causat in genere causae materialis. = Verum solutio haec, in cujus contrarium stant impugnationes huc usque factae, intactam relinquit rationem probativam: agens enim educit formam ex materia disposita: ergo dispositio necessario praecedit productionem formae. = Deinde: materia indifferens est, ut per hanc, vel per illam formam informetur: sed ut potius per hanc, quam per illam formam informetur, determinatur per ultimam dispositionem: ergo haec praecedit informationem.

Solvuntur Argumenta. Sect. 3.ª

Arguitur ex D. Thoma, qui 3. p. q. 7. a. 13 ad 2um ait: calor, <u>qui fuit dispositio ad formam ignis</u>, est <u>effectus profluens a</u> forma ignis jam praeexistentis. Item eadem p. q. 9. a. 3. ad 2um: per calorem disponitur materia ad suscipiendam formam ignis, qua tamen adveniente calor non cessat, sed remanet quasi quidam effectus talis formae. = Ad hoc dicimus, cum Doctore

volo asserere, q. calor, qui fuit dispositio ad fam ignis generandi, e effectus profluens a fma ignis generantis, n. a fma ignis geniti. Dubiu qz procedit de fma genita, ad quam dispositio praeparat materiam, n. vero de fma generante. = Ad testimoniu sententiae nrae Stat, si enim adveniente fma ignis, calor n. cessat, sic ya erat ante illam: dicitur autem quasi effectus fmae advenientis, qa ab ipsa in conservari dependet; ex quo aliter 1° loco accurare poter, asserendo, valet, q. et si D. Thas in eo loquatur de fma ignis geniti, dicatq. dispositionem esse effectum profluentem a fma ignis; n. dbr stricti de effectu pprio, et rigoroso, d de effectu, qui volo sit quasi effectus, ut ipse sts Doctor explicat, et modo nos exponimus.

Arg. 2°: calor, ut octo, e ultima dispositio ad fam ignis; d calor ut octo provenit effective a fma ignis: qz. min. calor ut 8. e ppietas ignis: qz. provenit a fma ignis = Ocua maj. neg. min.: ad probaonem dist. ans de calore genito: e ppietas ignis quoad sui dimanaonem, et productionem, neg. ans: quoad sui conservationem, et convenientiam, conc. ans, et neg. cnqam. Ut aliquid dicatur ppietas alterius sufficit, q. illi soli, et semper conveniat: hoc autem ita accidit, calore, ut 8, qui et si ab igne genito n. profluat, tamen ita ei convenit, ut alteri nequeat appropriari. Igr calor ut dispositio e, necessario fieri n. dbt a fma ignis, d quinimo supponitur productus ab agente extrinseco pprioni ad fam: in sequentibus autem instantibus ab illa conservatur, d tunc cessat, eo munus dispositionis, de cujus ratione e, n. emanare quoad sui 1am productionem a fma, ad quam disponit: rerum enim ordo exigit, ut dispositiones ad fam, ipsam praecedant; pr hanc q. ob causam licet calor ut 8 ex conceptu tali possit provenire a fma ignis, minime tamen ut dispositivus e, et praeparativus materiae: sic enim ab agente producitur gratia formae ignis ad quam disponit, in quo sufficienter salvatur Connexio, ut esse proprietas illius.

Replicas: ultima disp. e tm secundarius agentis, forma aut e tm primarius; s tm secundi producitur proprioni ad primarium: go. = 2°: Aqua calida a se ipsa frigiditatem habet; sed frigiditas e disp. ad fam aquae: go. = Ad 1m nego min. ut enim aliquid sit tm secundarius respectu alterius, sufficit, quod producatur propter illud, quali ter accidit ultima disp., quae et si fmam antecedat, ejus tamen obsequium producitur. = ad 2m permissa maj. nego minorem de frigid. temperata; haec enim supponi aquae supponens ei praeparat ad ejus receptionem, nec desiderabitur ut fma aquae sit, aut habeat esse, sed ut melius sit; et ideo quamvis aqua Calefiat, semper remanet sufficiens frigiditas, vel potius virtus ut revertatur

Arg. 3. Posset dispositio praecedere fmam in genere Causae materialis, et ad illam efficienter subsequi: go nihil evincunt rationes suprapositae. P. ans: Corruptio unius fmae praecedit tamquam dispositio ad generationem alterius; d aliunde a generatione provenit efficienter, cum generatio unius sit corruptio alterius: qz. 2°: impetus aeris causat apertionem fenestrae; d aliunde fenestra efficienter aperitur ab aere: qz. = Ad argtum neg. ans; ad probaonem dico, q. corruptio e pure actione generativa ut tali, qa fma praecedens corrumpitur, quatenus ad adventum ultimae dispositionis ad aliam, desinit sustentari, quo illud naturaliter conservat: ex quo colligitur corruptionem n. procedere efficienter a generatione; unde generatio unius n. e nisi concomitanter corruptio alterius = Ad 2m dicendum, q. aer impulsus impetus fenestra, ea aperit, postea q. impeditur: sic impetus aeris posterior e impulsu: unde apertio fenestrae ab aeris impetu n. causatur, d e illo prior, tamquam remotio impedimenti. Alia, et quidem pplura, et digna, in materia hac opponi solent, d q. ex Theologia extrahi solent, illa videnda, et solvenda Theologis relinquimus

Disp. 2a
De Alteratione

Alteratio, quae generatio accidentalis quid tali dicitur, eo quod subjectum media illa non fiat simpliciter aliud ab eo, quod erat antea, accipitur in praesenti pro motu quodam ad qualitatem contrariam tendente, ut calor, frigus, humiditas, siccitas &c. et est triplex. 1a dicitur alteratio simpliciter, ut quando subjectum transit de qualitate in qualitatem contrariam, ut de albo in nigrum, a calido in frigidum. 2a dicitur alteratio extensiva, quae est motus, quo qualitas in una subjecti parte existens ad aliam dilatatur; ut cum calor ab igne productus in proximis aquae partibus, ad alias dilatatur remotiores. 3a denique dicitur intensio, seu alteratio intensiva, motus nempe, quo qualitas in una subjecti parte existens augetur, et major redditur in eadem parte subjecti: ut cum eadem aqua calida magis calescit. Hic ultimo sit gradibus non distant heterogeneis, nec variant speciem alterationis, quia magis, et minus non variant speciem. Utrique alterationi suum correspondet contrarium rationale decrementum, extensioni videlicet contractio, qua qualitas a pluribus ad pauciores subjecti partes contrahitur; intensioni autem remissio, qua qualitas in eadem subjecti parte decrescit.

Q. Unica

Quomodo fiat Intensio Qualitatis?

Sensus controversiae, et sententiae exponuntur.
Sect. 1a.

Inquirimus, per quid subjectum recipiat de calore v.g. remisso ad vividum, et intensum? Circa quod nonnulli cum Platone censuerunt, intensionem fieri per majorem contrariae qualitatis expulsionem, ita ut subjectum magis calidum sit quamvis nimirum juxta ipsos plus amittere frigiditatis. Sed quis non videat, opinionem hanc facile rejici ex eo, quod lux contrarium non habet, et tamen intenditur: gratia etiam 1o habitu expellit peccatum, postquam intenditur absque contraria exclusione. 2a sententia antiquata, Durandoque attributa defendit, in intensione destrui omnino qualitatem remissam praecedentem, novamque perfectionem produci. Sed etiam deficit opinio ista; nam gratia non destruitur, nisi per peccatum, et tamen intenditur. 3a sententia inter Thomas plausibilis, propugnat, intensionem effici per majorem radicationem qualitatis in eadem parte subjecti per eandemmet qualitatem, quatenus profundius penetrat subjectum, eique strictius inhaeret. 4a denique defendit, intensionem qualitatis fieri per additionem novae partis, seu gradus ad gradum qualitatis. Hanc tenemus veriorem, quibus et nos ultro adhaeremus.

Nostra Conclusio. Sect. 2a

Intensio qualitatis fit per additionem novae qualitatis partialis, sive per additionem gradus ad gradum. Probatur: Calor v.g. intenditur per illud, per quod subjectum redditur magis calidum; sed hoc fit per novam qualitatem partialem, seu per novum gradum caloris: ergo. Probatur minor: subjectum fit magis calidum per majorem in ipso calorem; sicut enim est calidum simpliciter per calorem simplicem, ita est magis calidum majore calore; quia sicut se habet simpliciter ad simpliciter, ita magis ad magis; sed calor fit major calor per novum gradum caloris: ergo. Probatur minor: calor redditur major per aliquid ei additum in linea caloris; sed hoc aliud est nova pars, seu novus gradus caloris: ergo. Explicatur: implicat novus effectus formalis positivus, physicus, et intrinsecus sine nova forma positiva, physica, et intrinseca; sed in intensione caloris advenit subjecto novus effectus formalis positivus, physicus, et intrinsecus: ergo et nova forma in linea caloris, seu novus gradus caloris. Minor est evidens, nam in instanti intensionis caloris existit physice et intrinsece effectus formalis magis calidi, quem quidem effectum antea non existebat. Major, et consequentia vero patent.

Confirmatur: intensio gratiae in homine, juxta illud, ac augmentum, quod juxta Trident. Sessione 6a can. 32, promeretur justus per opera quae Deus facta; sed augmentum illud, ac accessione novae formae gradus ei venit,

ut patet in aliis augmentis: ergo = 2º. homini justo rite suscipienti sacramenta novae legis, datur gratia vere, et proprie; non gratia, qua jam justus erat: ergo alia ab illa, quae jam supponitur, redditur intensior per additionem gratiae ad gratiam. Major est Tridentini sessione 7. can. 7º. Minor etiam constat; gratia enim, qua justus talis est, est absoluta qualitas gratiae, quae quidem illi ~~datur~~ donatur in sacramento poenitentiae, vere quae supponitur in justo, ut ipsius mereatur augmentum per Eucharistiam v.g.: ergo non haec, sed alia gratia, vel alius gratiae gradus ipsi vere donatur, sed alia sacramenta rite suscipit.

Solvuntur Argumenta. Sect. 3ª

Nonnulla opponunt textus Aristotelis, et D. Thomae testimonia, quae primo aspectu contraria appareant, facile explicari valent asserendo, intensionem fieri non per novam qualitatem, sed tale fieri, sed tantum per radicem. Ad illa ergo loca, quibus innuitur, intensionem fieri per majorem radicationem in subjecto, dicimus, admittenda quidem esse, si illa radicatio major fiat per additionem novi gradus qualitatis, quod quidem necessarium est, ut qualitas fortius, profundiusque in subjecto radicetur. Hanc expositionem mutuamus ex ipso S. Thoma 2.2. q. ~~28~~ 24 art. 4 ~~2º~~ ad 3um dicente: quidam dixerunt, charitatem non augeri secundum essentiam, sed solum secundum radicationem in subjecto, vel secundum fervorem: qui propriam vocem ignoraverunt. Videant ergo Thomae, quomodo S. Doctor expresse docet, qualitatem nec dum plus radicari in subjecto, sed intenditur, vere et augeri secundum virtutem, et essentiam, quod proinde intelligibile est, quin augmentum ipsum fiat secundum essentiam qualitatis.

Arg. ratione:

qualitas non esset unum per se, si illius intensio fit per additionem gradus ad gradum: non ergo fit. Probatur antecedens: unum per se constituitur, aut ex partibus unitis per modum actus, et potentiae, aut ex partibus integralibus, sed neutrum accidit in intensione qualitatis: ergo. Minor quoad 1am partem constat, nam gradus caloris, alteriusve qualitatis partes essentiales non sunt, quarum una ad aliam comparetur, ut potentia ad actum, vel ut materia ad formam. Quoad 2am etiam constat, tum quia partes integrales qualitatem reddere nequeunt perfectiorem; tum etiam, quia partes integrales non componunt unum simpliciter, nisi unica uniantur, et informentur forma, qua integris gradibus qualitatis non datur. = Major constat, quoniam est argumentum, tantum abludentis traditive doctrinam intensionis, aliosque frequentissimam, de gratiis partibus, quae cum sint integrales, inter se tamen sufficienter uniuntur, ut unum per se constituant, tametsi ad invicem tamquam actus, et actus comparentur.

Ad argumentum dico, qualitatem intensam esse unum per se integrale, compositum ~~unione~~ ex gradibus unitis, non unione integrali extensiva, propria quantitatis, sed intensiva, quae exigit generationem extremorum. Calor itaque ut duo cum 3º caloris gradu non unitus, una qualitas est, et quoddam totum, si vero cum 3º conjungatur, desinit esse per accidens tale totum, transitque ad aliud per modum per se componendum: sed vero gradus, parsve qualitatis supervenien, perfectiorem reddit qualitatem: sicut et anima divisibilis, et ipsa quantitas per partes perficitur supervenientes, sine quibus non esset aequaliter perfecta, nec totum ita completum constituerent. Haec tamen adest differentia quantitatem inter, et qualitatem, quod major quantitatis perfectio extensiva dicitur, quia est in diversa subjecti parte: qualitatis autem perfectio intensiva nominatur, quia est in eadem parte subjecti. Ast nec qualitas, nec quantitas intransitive perficiuntur, quin transeant nimirum ad conjunctionem, et unionem cum alia parte, sed transitive tantum, hoc est, quantitas, et qualitas transeunt media unione cum parte superveniente ad constituendam vel quantitatem magis extensam, vel qualitatem intensiorem, perfectiorique praeexistente.

Arg. 2º. simulque contra dicta replicabis: essentiae rerum sunt indivisibiles; sunt enim sicut numeri: ergo essentia qualitatis nullam additionem admittit. = 2º. si qualitas intensa ex gradibus esset composita, qualitas ~~remissa~~ remissa esset perfectior intensa, utpote simplicior, plusque ad Dei simplicitatem accedens: ergo. = Ad argumentum dico. Essentiae sunt indivisibiles quoad praedicata essentialia, secus quoad physicam integritatem neg. ans, sicque omni explicato, evanescit argumentum, quod manifestam patitur instantiam in quantitate, etiamque in anima divisibili, quae quidem in plures dividi patiuntur partes, cum

tamē eand ēentiæ, indivisibili distant.

Itaq.e ēentiæ rerum indivisibiles sunt quoad grata ēentialia, q definitione metaphā expressa, quorum quolibet addito, l ablato, aliud realiter adæquate redditur ēentia. In hoc sensu et qualitas indivisibilis ē, et n. suscipit additione nec magis, nec minus; prout sic eam solum dicit grata metaphā, q quæ definitur sub qualitatis, caloris, aliq.ve determinatæ qualitatis ocepti. Sed observare oportet posse additione eē integrale in ordine ad unum oceptum, et ēentiale relate ad aliud: sic novus gradus caloris additus, integralis ē respectu caloris ut sic, l sub hoc ocepti calor, quæ ēentialis pōt eē respectu caloris ut talis, ut quatuor, neq, l ut octo, quo gradus oceptu significatur ēentia caloris reduplicatiue, ut aucta, l intensa.

Insuper advertite, calorem alia sui perfectione qualitatem augeri posse suâ ēentia, ut loquitur D. Thōs loco citato, quatenus nempe augetur sua entitate, taliter ut partes additæ veram caloris ēentiam ostituant, sicut antecedentes; verum hoc augmentum n. dicitur ēentiale, d tantum integrale, q.m n. efficit, ut calor magis verificet definitione caloris. Sic calor intensus ē major, d n. magis calor, arbor grandis major quidē ē, d n. magis arbor. Ratio n. ē ad rem; probat enim materialiter eē opposito perfectione. Ergo rem simplex perfectio ē opposita, si cætera sunt paria, n. autem cæteris paribus, si simplex sola, totam obtinet perfectione opposita, secus autem diminutam obtinet.

Arg. 3.o gradus caloris sunt similes, l dissimiles? si sunt: n. resultat ex eis una qualitas, sicut nec ex albedine, et dulcedine; si sunt: g. duo accidentia solo numero distincta possunt eē in eodem subjecto. g.o repugnat: accidens enim a subjecto individuatur, pro iduo [illegible] n. pōt eē nisi unum in uno, et plura in pluribus subjectis. — Ad argum admissa graduum similitudine, disting. ostq.: duo accidentia totalia, completa, et invicem n. ordinata, neg. ostq.; partialia, completa, et coordinata, odo ostq.; et sic distincta inclusa probatione sunt argum individuatione q. a causa rei entitate desumpta, ut jam diximus, impossibile repugnans vel naturaliter, duo accidentia solo numero distincta, in eodem eē subjecto, si completa, et totalia sint; g.o prout sic ordinari n. possunt ad unicum præstandum effectum subjecto, d duplicem solo numero distinctum, quorum unus superfluus foret, cum idem supponatur subjecto communicatus; si autem partialia, et incompleta, ut inclusi sunt gradus, ad unicum totale effectum complendam, in uno valent eē subjecto; q.m nullus superfluit ad totale effectum subjecto communicandum.

Replicas: juxta solutione duo accidentia totalia nequeunt eē in eodem subjecto totali: g. nec duo partialia in eadem parte subjecti. P. ostq.: sicut se habent duo accidentia totalia, in ordine ad unum subjectum totale, ita duo partialia, in ordine ad unam partem subjecti: g. si duo totalia n. possunt eē in eodem totali subjecto, ita nec duo partialia in eadem parte subjecti. Ans videtur certum: ideo enim duo accidentia totalia n. possunt eē in eodem totali subjecto, g.o accidens totale explet totam capacitatem subjecti totalis; d etiam accidens pro partiale totam explet partis subjecti capacitatem: g.
Respondeo neg.do ostq., cujus probatione disting.: ita duo accidentia partialia de linea extensiua odo, de linea intensiua, neg. ans. Verum obtinet replica, si loquatur de accidentibus facientibus totalitatem extensiuam, sive quantitatiua, sive qualificatiua, quæ exigit pluralitatem partium subjecti, ostq.e, g.o unaquæq.e pars accidentis pēti correspondeat subjecti, relate ad quam pars accidentis dicitur accidens totale, esto partiale sit relate ad totum subjectum; falsum vero, si loquatur de partibus accidentis de linea intensiua; oēs enim hujus gradus partes sunt etiam respectu[H] partis subjecti, cui communicant suum effectum magis calidi, seq.a, quolibet gradu partialiter ocurrente.

Itaq.e sicut plures partiales partes possunt simul eē in eodem subjecto totali, g.o ex illis unicus effectus totalis extensionis resultat; ita plures gradus caloris possunt simul in eadem parte eē subjecti, g.o ex illis unicus effectus totalis resultat intensionis, calidum

[H] eisdem

v.g. ut 8. unde in linea extensiva plures accidentis unice exigunt totidem subiecta per, ut extensionem illis conveniunt, quae quidem ipsi penetrationi repugnat: accidens vero de linea intensiva in qualibet subiecti parte totum existere valet, quia ergo plures non extensionem, et penetrationem causant, conjungibilem cum ipsa penetratione. = Dices iterum: si gradus caloris sunt similes, gradus caloris, ut 4. poterit producere quatuor gradus caloris in subiecto praehabente alios quatuor gradus caloris, et hoc repugnat; aliás enim calidum ut quatuor posset producere calorem ut 8., ad quod necessario vg. forma ignis: quia dissimiles sunt, ex eis qui non resultabit una qualitas. Probatur maior: calor ut quatuor tot valet producere gradus caloris in subiecto debite approximato, quot in se continet; continet quatuor gradus caloris: quia illos producere potest in subiecto alios quatuor gradus caloris habente, si debite approximetur.

Respondeo negando maiorem, quia nullum persuadebit quae probatiba; etenim omne agens agit sibi simile, et in simile non agit; cum autem calidum, ut quatuor supponatur iam simile alteri calido ut quatuor, neque ei conferre praedictos gradus caloris, quia tunc deficeret finis intentus ab agente, semper sibi passum assimilare. Utrumque alia etiam ratione maioris falsitas convincitur; quia nimirum, esto verum sit, calidum, ut quatuor absolute, et specificative posse totidem gradus caloris producere, neutiquam autem ut conjunctum cum forma ignis, ut accidit, in casu argumenti. Sicut agens homo in effectum, si supponatur unus ab extremis distinctus non posset unionem materiae cum forma producere, etiam si sit effectivus ipsa unione.

In sistens si gradus caloris sunt similes, unus non erit alterius effectivus, nec calor ut 8. effectivus erit per calores gradibus dispersis per distincta subiecta; et calidum ut unum potest ... in distinctis subiectis 8 gradus producere caloris: quia et in uno subiecto. = Distinguendo: unus non erit alterius effectivus absolute, et essentialiter sumptus, nego maiorem; unus, ut cum aliis afficiens idem subiectum, nego maiorem; prout sic enim unibiliter sunt, sicutque unitas tertius redditur, proindeque effectivus. Reliqua, quae diximus de conversione caloris ut 8. cum forma ignis, quod nullus gradus dicitur divisibilis, et collectibilis. Plura alia nobis obiiciunt Thomistae et alii, quae quidem ex dictis facile solvuntur. + De intensione qualitatis quae fit per Antiperistasim = vid. los. pag. 104.

vid. fesso tom. 2 theat. discurs. 13

Disp. 3a

De aliis motibus simul Generationi, et Corruptione deservientibus.

De Nutritione. sect. 1a

Nutritio est actio viventis convertens substantiam alimenti in substantiam viva aliti. Dari hunc modum nutritione in viventibus, ut certissimum Thomas, pro Physicos, ni Magister sententiam excipias, in 2. distinct. 3. Et ratio sententiae est perspicua; quia calor nativus viventium humidum radicale, et substantiam ipsorum consumit quotidie: quia ne viventia brevissime pereant, opus est aliam substantiam partes, queis aliarum consumentur defectus, si facultate nutritiva acquirere. Rursus experientia constat, viventia crescere; at hoc evenire nequit, nisi sola substantia rarefactione, aliás vivam corpora laxiora forent, quam juvenum, ac infantium corpuscula, quod est ingens figmentum: quia contingit per novae substantiae acquisitionem.

Supponimus quod iam nutritionis existentia, non injucundum erit mirabile innuere artificium, quo eam efficit natura in animalibus praecedentibus. 1º igitur cibus dentibus comminutus 1a in ore alterationem subit, ut ex qualitatibus coloris, odoris etc. iam diversis plane constat. inde si attractionis gulae, et agitationis linguae in ventriculum, seu stomachum reducitur, ibique fit digestio, seu 2a coctio, 3aque alteratio, si cujus purior alimenti pars, fermentationibus emissis, convertitur in massam albicantem, quae a medicis vocatur chilo: hic trahitur a ventriculo ad jecur per

venas quasdā, quas Mesaraicas vocant, ibiq. fit 3ᵃ. alteratio, et 2ᵃ. coctio, vi cujs convertitur alimentū ī quatuor humores, qui juxta cujsq. natā ī varia receptacula mittuntur; ptes terrestriores convertuntur ī ~~atrabilē~~ atrambilē, seu melancoliā, quæ ē frigida, et sicca, et in liene residet, ptes leviores convertuntur in flavambilē seu choleram, quæ ē calida, et sicca, et ad vesicā vadunt; ptes frigidæ, et humidæ vertuntur ī flemmā, seu pituitā, quæ estō præcipue ī cerebro resideat, ī oēs tamē corporis ptes sanguine permixta diffunditur; ptes deniq. calidæ, et humidæ convertuntur ī sanguinē, qui in vena caba 1º. receptus, p innumeros ejs ramos ī totū corpus extenditur, exinde deniq. rore instar transmigrans ī carne fit caro, ī osse os, ī nervo nervus &ª. et in hac ultima actione, et motu nutritiō ppriè, et strictè sūpto, cæteri ōbs relati præsupponūtur e tbūs, et ad ultimū p modū viæ deservientibs.

De Augmentᵉ Actᵉ. et Reactᵉ. ~~Rarefactᵉ~~ ~~et Condensatione~~.

Sect. 2a.

Augmᵗ. substantialis in commūni ē motus a minori ad majorē subjectū: Diminutiō autē è contra ē motus à majori ad minorē subᵐ. Augmᵗᵘ. prout ad qtitatē terminatur dicitur auctiō et ē motus a minori ad majorē qtitatē: et diminutiō per oppositū dicitur decretiō, quæ ē motus à majori ad minorē qtitatē. hic nomᵉ motus intelligitur quædā successiva mutatiō.

Circa actionē plura sūt ī præcedentibus haurītā: aliqua tamē explicare congruē: Communiter dicitur q tm agens agit sibi simile; prop q nī sibi simile nī agit; q agens intendit producere ī passo pp contrariū formā in ipso repertā, quā si jam supponitur nō hbet agens quid ipsi dare possit. Actio agentis fortior dbet esse vīrtᵃ passi; ad cujus intellig. tanquā indubitatē supponimus qualitatē contrarii inter se quodāmodo pugnare jx illud poetæ

Frigida pugnabant Calidis, humentia siccis
Mollia Cum Duris, sine pondere, habentiā pondus

Pugna pō imperceptibilis ē sive resistᵃ quæ qdē ē duplex activa scilicet, et passiva: illa fundatur in virtute activa ut tali, tuncq datur cū unū agens impedire conatur alterius actionē, vel productō, vel conservādo qualitatē contrariā; ut dū calidū impedit frigidi actionē, vel producendo ī frigido ~~actionē~~ calorē, vel illū in se conservando. Resistᵃ passiva stat nō in virtute activa sed in tenacitate formæ resistentis auxiliū proveniens subjecti; ut pondus in lapide respectu sublevantis: et respectu hujus dicimus fortiorē esse actionē agentis, rō hæc illā vincit.

Reactiō ē actualis activa resistᵃ qua unū contrariū ab alio fortiori impugnatū vires in eo producens aliquid propriæ qualitati, qua vires illius aliqualiter minuit. Contrarium debilius dicitur reagens, ejusq. operᵒ. reactio. Agens fortius dicitur Agens, simulq. et Passum: Idcirco communiter dicitur quod agens agendo repatitur, cujus axiomatis veritas expᵃ. comprobatur: videmus enī aquam prunis ardentibus infusam eas extinguere, verum et aqua ipsa repatitur cū prunis calefit.

De Rarefactᵉ, et Condensatᵉ S. 3

Rarum ex Arist. 4 phys. text 84 ē quod sub magnis dimensionibus parū hbet materiæ: Densum vō, quod sub parvis dimensionibus multū hbet materiæ. Dari raritatē et densitatē itavè omniū sentᵃ; explicare autē quōmodo fiant, vel in quo formaliter consistant, res ē omnium difficilis: neque enī percipi potest quōmodo in eodē corpᵉ nunc major, nunc minor extensio attingat sine penetratione, et bilocatione partiū corporis: Nam cera densa v.g. existit in spatio palmari

tanq. in loco sibi adequato: ergo rarefacta occupat spatij bipalmare locum occupat duplo majorem adequato, quod est bilocari. vel si spatij bipalmare non est nisi unus locus adequatus, spatium palmare solum erit adequatus medietati Ceræ: ergo Cera in Condensatione redigitur ad palmare spatij, necesse erit unam medietatem ejus cum altera penetrari. Hæc difficultas Philosophos distraxit in varias sententias, ex quibus mihi probabiliores exponam, et utcumque expendam.

Sentio ergo Raritatem et densitatem recte explicari per dilatationem, et contractionem pororum, ita ut Corpus rarescere nihil aliud sit, quam ejus poros magis aperiri: econtra vero densari, poros ipsius magis Contrahi. Hanc explicationem non obscure insinuat Arist. Cap 8. Cathegoriarum dicens: Densum est hoc quod proprium est, quod partes ipsius sibi ipsis propinquæ sunt: rarum autem ex eo quod distent; at hæc partium distantia, et propinquitas non aliter melius quam per pororum dilatationem, et compressionem percipitur: ergo. etc.

Si quæras quidnam occupet pororum spatiola dum Corpus rarescit? Alij respondent, ea manere vacua, nec repugnare naturaliter vacuum insensibile, ac disseminatum. Alij censent ea occupari ab extraneis Corpusculis subtilissimis, quæ in rarefactione protinus subingrediuntur, et in condensatione protruduntur, sive ista Corpuscula sint ex materia subtili, sive ex aere tenuissimo, sive ex nitrosis spiritibus. Hæc sententia generis adjungit ingressum, et egressum Corpusculorum, placet omnibus Atomistis, et Corpuscularibus Modernis. Placet etiam multis Peripateticis et in ea quidem facile vitatur penetratio, et bilocatio partium.

+ ergo videtur etiam quia tunc bene explicatur cur Calor ad raritatem, frigus ad densitatem conducat: quia scilicet Calor poros relaxat, frigus constringit ut passim experimur. Patet ex eo quia ex varijs experimentis modo quorum aliqua videri possunt apud Toscam tract. lib. 2. prop. 7

De Mixtis. Sect. 4.a

Ubi et de Resolutione eorum.

Sicut elementum est id in compositione, et ultimum in resolutione, ac proinde est quid simplex, et non ex alio compositum, ita mixtum est corpus constans ex 4. elementis in ipso per se, vel virtualiter remanentibus, et in quæ demum resolvitur. De elementis, quæ in Peripatetici sunt Aer, Aqua, terra, et ignis, dictum est supra. De mixtis nunc pauca, et necessaria, quia ibi incidenter nonnulla de illis attacta sunt. Igitur 4. dictis elementis 4. 1.æ qualitates respondent, calor scilicet, siccitas, frigiditas, et humiditas, quæ ita inter elementa distribuuntur, ut cuilibet elemento duplex qualitas correspondeat, altera in summo, altera prope summum, ita ut ignis sit calidus in summo, siccus prope summum, Aer humidus in summo calidus prope summum, aqua frigida in summo, humida prope summum, terra sicca in summo, et frigida prope summum. Hæc qualitatum series, et communis distributio recepta est juxta naturalem elementorum exigentiam, sive eam id, quod ab intrinseco habent, quod accidens naturale, et ab extrinseco etiam Aer habet frigiditatem, et siccitatem, aqua calidam calorem, et terra calorem, et humiditatem: immo aliqua elementa duplicem habere qualitatem in summo mihi non omnino probabile est; nam ignis non minus exsiccat, quam calefacit; similiter, aqua non minus humectat, quam infrigidat: ergo ignis siccitatem, et Aqua frigiditatem etiam in summo videntur habere.

Hæc Communis sententia, contra quam stat quæ laudatus N. Feijoo supra citato t. 2 theat. disc. 14, ubi suadere tenet ignem elementum non esse calidum in summo. Hoc evidenter probat ope speculi ustorij a Nobili Gallo utiliter inventi. In hujus namque speculi foco caliditer inveheritur calor ... ut minus ignem minui ... spatio comperto est.

Sed quæres: an ad mixti corruptionem semper requiratur resolutio illius usque ad materiam 1.am, et volunt Thomistæ? circa quod breviter, et ingenue, quod sentio, exponam. Duplex potest esse corruptio, scilicet, destructio totius remanentibus adhuc partibus, qualis est destructio animalis interempti, cujus adhuc supersunt ossa, carnes, oculi, aures, et reliquæ partes organicæ. Item fieri potest dissolutio totius simul, et singularum partium, qualis est corruptio animalis in terram, aut cineres obversi, cujus proinde nulla supersunt partes organicæ integræ. In priori corruptione gratulabor relucentur Thomistæ, non fit resolutio usque ad materiam 1.am, cum multa supersint accidentia, immo multæ partes organicæ integræ. Siquidem in carnarijs tabernis prostant capita bubula, vitulina etc. quæ eadem omnino sunt, ac quæ vivis animalibus inerant, non tantum æquivoce, et improprie, ut ajunt Thomistæ, sed univoce etiam, et proprie, quamvis sint alterata, aut variata. Nec quidquam juvat, quod ostendunt, nec

cessisse fmā āāli, fmā autē cadaveris advenisse, ex qua nova genita accidentia pro fluant; nā recessit quidē fmā āāli, seu anima, quatenus opūsq vitales, qb movebatur corpus organicū quiescūt: 9n recessit singularicū ptū dispositiō, seu accide rū oīū species. Etenim si res ita se hbrēt, ut sibi tunc surgere volent scotistæ, nul lis honoribus, nulla veneraōne colende eēnt sctorū reliquiæ, cū accedente nova cadave ris fmā, novū quoq̄ fieret corpus; nec iidē oculi, eadē caro, eadē ossa, nisi homonymē seu æquivoce surgerent; q̄ tamē absurdū ē, et Eccl[es]iæ catolicæ grāvi offensū.

Sed n in corruptione integra, quæ n ē tantū destructio totius, ꝰ etiā singularū ptiū, nece ssaria ē resolutio usq ad materiā 1ā; quippe satis ē, si fiat ī elementa sensibilia, puta ī terrā, aquā, sales, &a, sic q̄a si corrumpatur āāl n tantū fiet dissolutio totius, ꝰ etiā sin gularū ptiū, quæ tamē ī materiā usq̄ 1ā abire n debēt; sed satis erit, si ī cine res, fumū, aerē, et alia sensibilia ī elementa resolvatur; proinde iidē remanebunt ī rerū natura sales, idē aer, et alia elementa, quæ prius āāli inerant.

Lib. 2. ~~De Rebus Genitis~~

Libro isto ageē Phi de Rebus genitis quarū en tanto num°, et diversitate natura p sitaē ut nec multorū hominū vita sufficiat pro aliquali earū omnis illa inda ganda. Ergo cum præcipua quæ hic attingi solent, commodius saltem et opportunius pertractanda jam vobis lib. 8 Phis. reliquerim, ordini aliquibus præposterus, sed ne saris commentatus ob modicam utilitatem, quæ vobis afferre censeo: ideo pro nu ab illis omnibus supersedemus. Recolite ergo quæ ~~his~~ illic de Meteoris ī regi onibus Cœlesti, elementari, et terrestri diximus.

Disputatiōes in libros De Anima

Disp. 1. de anima, et vita in Comuni.

Corpora viventia spectari possunt vel in plantis, vel in Brutis, vel in hominibus: ideo pro tri plici viventium genere, triplex etiā distinguitur anima scilicet vegetans, quā donatur plantæ; sen tiens quæ Brutis vitā et motū tribuit; et denique rationalis quæ homini cogitandi eum im pertit. De omnibus ergo agendum ē. sed primū de illa ī communi. Relictis ergo nostri aliqu orum Philosophorum figmentis, et ~~[illegible]~~ somnii loca extrā, et quidditatis animæ ~~[illegible]~~ quæ ex Arist[otel]e ejus definitionē exponam. ~~[illegible]~~ quæ ē hujusmodi: Actus 1 Corporis physici organici potentiā vitā hbentis. Per rationē actus primi convenit anima cū aliis formis substantia libus, differtq̄ ab accidentalibus: Quid autē rigorose intelligendum sit per illum actum pri mū adeo imperviū ē Philosophis, ut id ~~quod~~ fortasse in causa fuit ait sapiens Pictor cur apud Bodinū lib. 3 Demonomaniæ, seu de Magis cap 3. edit gallic. Parisiensi an. 1587, le gamus Hermolaum Barbarum nobilē Venetum, et Georgium Placentinū ambos ingenio et doctā illustres ad Dæmonē confugisse ut sibi actus nomē ī Aristotelis definitione ad hibitū explicaret, quod ipsi propō marte intelligere n possent. Nihilominus peripateticę concedamus. Per reliquas ergo definitionis particulas differt ab aliis formis substantialibus quæ nec corporis organizationē, nec quidem potentiā ad vivendum exigunt: organizatio namque et ptē corporis ad vitales operationes exercendas, consistit ī diverso, vario q̄ temperamento primarum, secundarumq̄ qualitatum penes duritiem, mollitiē, figuram, situm, aliaq̄ hujusmodi diversa

pro diversitate partium viventis: nil autem horum in non viventibus cernimus.

~~Secunda animae def. ab Arist.~~

~~tradita~~ ~~e~~ ~~hujusmodi~~ ~~id~~ ~~quo~~ ~~vivimus, sentimus~~,

vita ergo per hujus ordinis explicavit Arist. Animam, ut ~~illam~~, motum a principio intrinseco se movente per illum, etiam in statu naturali. Sant. Vertul. deffin. nam vita consistit in eo, per quod viventia a non viventibus differunt; at differunt, in eo quod viv. ab intrinseco, sive a se ipsis moventur, secus vero non viv. ergo. Plantis namque quarum vita imperfectissima est etiam respicit ab intrinseco movent dum nutriuntur, et augmentantur. ~~Additur~~ In statu naturali ut excludantur a nat. viventibus qui unice se movent ut statum naturalem sequantur, ut levia sursum, et gravia deorsum qui soli in statu praeternaturali, et ut Aristotelici placet violento, se movent.

Quaest. 1a. ~~Sanguis~~; Quaenam partes corporis informantur ab anima?

Non est dubium de partibus principalibus corporis ut sunt renes, cor, caput, brachia et quae quidem informantur ab anima. Nec etiam disputatur de pbus excrementitiis ut sudor, lacrimae, saliva et de quibus pro comperto habetur ab anima non informari: quo dubium procedit de alijs humoribus quasi sensibilibus, cujusmodi sunt sanguis, lac aliaque liquida, sicut etiam et de unguibus, dentibus, et capillis. Circa quam sanguinis affirmat Thom. Carmelit. et plurimi: Negant Scotistae, Soto, Aquinas necnon et Medici cum Galeno. Circa ungues, dentes et ossa communiter affirmative respondetur cum Arist. lib. 1 de gen. animalium. et cum D. Th. p. 1 dist. 11 q. 1 a 2. quaest. 2 ad 3. et merito quia in unguibus eadem est ratio ac in dentibus: crescunt enim versus omnes partes, et humores per venulas sugunt.

~~Anima~~ Ass. Nra 2

Sanguis non informatur ab anima: idem dic de alijs similibus. Patet ex D. Th. 3 p. q. 31. a. 5 ajente: Christus autem, qui tenetur corruptionem repararet nulla corruptione, aut diminutione integritatis humanae naturae competere debuit; et ideo non debuit corpus Christi formari de carne, corporis virginis, sed de sanguine, qui nondum est actu pars, sed potentia tantum. Ideoque dicitur, carnem de virgine sumpsisse, non quod materia corporis ejus fuerit actu caro, sed sanguis, qui est potentia caro. Ex quibus vides, sanguinem nec ad integritatem corporis pertinere, nec actualem ejus partem, sed potentia tantum.

Probatur conclusio ratione: sanguis est alimentum, ex quo hominis, quibus nutritur: ergo non est pars, quae anima informetur. Ans. supponitur a Medicis, et a fere omnibus Phis, eruiturque ex D. Tha loco citato. Probatur cons.: alimentum est, quod per nutritionem convertitur, in substantiam alitu, proindeque importat materiae transitum ab una forma in aliam; sed hoc de sanguine verificari non valet, si ab anima informatur. ergo. Probatur min.: sanguis informatus ab anima transiret de forma viventis ad eandem viventis formam, quod contradictorium est. ergo. — Ulterius: sanguis non continuatur cum reliquo corpore solido, in illiusque emissione nulla intercedit discontinuatio, nec dolor, sed quae caeteris partibus corporis non unitur, non est ejus pars actualis, nec ab anima informatur. ergo. — Praeterea: juxta Tridentinum in Eucharistia non ponitur sanguis Christi ex vi verborum consecrationis, sed solum per concomitantiam, sed poneretur, si foret pars ad integram pertinens corporis integritatem, sicut ponuntur manus, pedes etc. ergo.

Solvuntur Argta. sect. 3

Argta 1o. ex Cayo Papa in Decretali ad Felicem: si Christus veras partes humanae naturae non assumpsit, quo sanguine redempti sumus? ergo. Item ex Trident. sess. 13. c. 3 ~~docente~~ docente: corpus Domini sub specie panis, et sanguinem sub specie vini in Eucharistia poni vi naturalis illius connexionis, et concomitantiae, qua partes Christi Domini ... inter se copulantur. ergo informatur sanguis ab anima. alias enim natura humana duplici forma constaret, anima nimirum, et sanguinis forma. — Pro solutione nota, in homine esse duplex genus partium; aliud organicarum, illae nempe, quae aptae sunt dispositae ad operationem aliquam vitalem, cujusmodi sunt omnes partes solidae: ireque ad integritatem naturalem corporis pertinent: aliud non organicarum, proindeque vitaliter non operantium, deservientium tamen ad fomentum corporis, et pulchritudinem: haec vero, quae ab anima dependent, eique subordinantur, ad corporis integritatem pertinent naturalem. hujusmodi sunt sanguis, et reliqui humores.

Ex his ad obiecta dicimus, sanguinem esse partem pertinentem ad integritatem naturalem, non autem naturam; quo habito, ut omnia in argumento allata verificentur. Nec inconveniens esse, quod natura humana integrata duplici explicata integritate, duplici forma constet, quam-

sed una alteri subordinetur, quaeq. existat, divisa, et discontinuata materia. Itaq. ut habeat duplici proprietate vitam, n. e. unus quae per exercitate unionis physicae partiali, standum sunt proni, et dependentiae naturalis, qua oes partes exigunt localiter coniungi, ut sic iuxta conservent. Restandum, ipsum solvere, a sumere natura omnimode propter, ut nobis fieret quia in similis, sanguinis nobisq. assumpsit, quod Pri offerret, redemptionis gratia.

Dices: sanguis pertinet ad tamen proprietatem naturae humanae, quia n. minus necessarius e ad vita, q. ossa, et caro, magisq. quam manus, et pedes, cum sine iis quaedam brevi tempore possit homo vivere: q. = Dico, quia ex neccessitate ad vitam sufficientur, sanguinem ab anima informari, alias enim concursu Dei, et aer respirabilis, qui sunt ad vitam hominis necessarii, ab anima informarentur; sicut propositione centrali eque necessaria e unio animatoria, et forma, et tamen n. e eque pars. Insequitur tamen corporis sumitur a correspondentia ipsius ad animam, ut actus organi corporis, quale solum sunt organicae, ad quarum ordinationem neccessaria e sanguis.

Arga 2° ex Levitico 17: anima omnis carnis in sanguine est: ergo quia Aquin.s q. 57 ait: aliquid vitale e in sanguine, quia in ipso maxime in hac carne vivitur: q. 2°. post resurrectionem sanguis manebit in corpore, non ut alimentum, quia tunc non erit locus nutritioni: q. ut pars. 3°. sanguis movetur, et motus e signum vitae: q. ab anima vivificatur. 4° sanguis, aliiq. corporis humores ab anima, ex D. Tho. efficiuntur, licet n. ita perfecte, sicut aliae corporis partes, et n. viss vivificationem: q. = Ad 1um dicendum, animam carnis ee in sanguine n. forma, et causaliter tantum, quia nimirum sanguine caro nutritur, et fovetur, sicuti dicimus, quod in Deo vivimus, movemur, et sumus, quia dependentiam solet; et ita explicanda Aquinatis. = Ad 2um neg. cons., q. n. probat defectus exercitii; sicut etiam post resurrectionem manebunt potentiae nutritiva, et generativa, quae tamen ratione statui exercitium n. valebunt. = Ad 3um dic, sanguinem ab extrinseco moveri, ope scilicet, spiritibus vitalis ab anima, in aliis partibus residente, causatorum. = Ad ultimum dico, sanguinem ab anima effici, quia ab ipsa conservatur, et dependet; sicut partes unius in eadem sensu a Deo effectum acquirunt, quin ab ipso informentur.

Quaest. 2a

Utrum omnis Anima sit divisibilis?

Aliqua notantur, et referuntur sent.e

Sect. 1a.

Dubium propositum de aia rationali n. procedit, ex ea enim propter catholicos, quia dogma fidei consensu tenet, ee simplicem, et spiritalem. Nec de animabus informantium aialium, cujusmodi sunt lacerta, coluber, anguis, aliaq., quorum corpora, etiam divisa, in duabusq. partibus vitam, vivere, vitaq. servare videmus. Nec demumq. ambigimus de plantis, quarum abscisos ramos, aliisq. plantatas radices mittit, et vegetat seorsim ab arbore. Solum igitur dubitatur de aalibus perfectis, habentibus exquisita organizatione, quaeq. in partes divisa statim moriuntur; ut leo, equus, canis. Quae Thomae p. frequenter dicunt, animam aalis perfectorum ee indivisibile. Contraria vero sententia communis e tam inter Aristotelicos, q. inter Modernos.

Assert. nostra. Sect. 2a.

Anima materialis perfectorum aalium divisibilis e, integraliterq. composita. Pba Assertio efficaci ratione: dum leo v.g. per nutritionem acquirit novam partem materiae, ex hac educitur nova pars animae leoninae; q. anima leonis e divisibilis, et composita, integraliter. Pba ans: nova pars materiae per nutritionem acquisita n. informatur ab anima praeexistenti: q. debet educi, seu produci ex ea, hoc e, ex nova parte, aliqua pars animae, a qua informetur. P. ans. forma materialis nequit recipi, aut informare materiam, ex qua n. fuit educta; et forma, seu anima praeexistens n. fuit educta ex materia per nutritionem acquisita. q. Tunc sic; et nova pars materiae per nutritionem acquisitae vere informa-

tur ab aã leonina, ẽ qd. apta huj. vera causa materialis, seu qd. obiectũ receptionis, et subsentationis: cũ q. hoc n. habeat ẽ respectu ad animã præexistentem, illud necessario habet aptu nova ptis animæ ab ipsa eductæ. = Dices 1º. juxta Thomas aã realis ẽ indivisibilis, q. ẽ spiritalis; ẽ n. spiritalis, ẽ materialis ẽ anima cujuscumqe aalis præter homĩs: q.

Dices 2º. obiectiva

materialis, et corporea, dependenter a parte habet ptes rã distinctas, et sive extensas; ut nobiscum defendunt, in metaphysica plurimi Thomistæ; ẽ aã aalium perfectorum ẽ materialis, et corporea: q. Hinc Thomistæ inconsequenter procedere videntur, nec facile ostenã Thomistis Moderni explicare poterunt, quare ptã leonis dicatur materialis, corporea, et extensa cuius adjectibe, quid habeat ptes in se, ẽ quas ptibus correspondeat gradũs, quid etiã inexceptibile ẽ, q. aã leonis sit tota in toto, et tota in qualibet pte, ac si eẽt spiritalis, sicut aã hominis.

Solvuntur Argta. Sect 3ª.

Arg. 1º. ptes aalis perfecti separatæ n. vivunt: q. aã ipsorum ẽ indivisibilis. Ipsã probat 1º. non eo ipso cessat rão, quare probat divisibilitas animæ in aalibus perfectis. 2º. q. negari debet divisibilitas, ubi nullum illius indicium apparet; ẽ inepta videtur multiplicitas ptium in aã, quæ conservari nequẽ in ptibus obiecti divisis. = R. obiectum animæ leonis, prout tale ẽ, indivisibile: et adq. anima ipsa. Prob. ant: obiectũ animæ leonis ẽ corpus organicum ut tale; ẽ hoc ẽ ptã pti indivisibile, cum dividi nequeat, in duplicem ptem, quarum utraque q. habeat organa ad vitam requisita: q. 2º. aã leonis n. respicit, indifferenter totum, et ptes, ita ut possit in qualibet illarum conservari: q. respicit obiectũ indivisibile, et modo indivisibili.

Contra arguo, in lacerta, quæ, si a capite ad caudam recta dividatur, amplius n. vivet: q. probabit aã indivisibilem verius latitudinem. Deinde, in folio, et in pomo, q. separatum ab arbore, et in fructicula secta, n. amplius vegetat. Omisso q. ant., neq. ipsã. Ad 1am prob. dico, illam n. eẽ rectam, et si enim n. probemus divisibilitatem ab experientia, illam tamẽ probamus ratione urgentissima. Quod autem ptes aalis perfecti separatæ nequeant vivere, sicut accidit in perfecto, provenit ex mutua dependentia, et connexione ptium inter se. Sic n. perit pta terræ redacta in pulverem minutissimum: perit vero ptã pomi, quin ex hoc alicujus inferatur indivisibilitas.

Ad 1am

probationem dico, q. nutritio aalis, et ceteræ obiectivæ materialis, et corporeæ in illius anima, ẽ sufficiens indicium divisibilitatis ipsius animæ: sine divisibilitate namqe prædicata verificari n. possunt. = Ad 2am dist. ant: ẽ indivisibile indivisibilitate connexionis, et mutuæ dependentiæ ptium, cedo ant: indivisibilitate excludente distinctionem ptium unitarum, neg. ant., et ipsã. Hac distinctione cætera occurrit in eodem modo ẽ indivisibile folium, pomum, ptibus q. minimum naturale plantæ, et aalis. Quod autem leonis aã n. respiciat indifferenter totum, et ptes, ita, ut possit in qualibet conservari, solum probat, eã ostare ptibus inter se connexis, et in sicum dependentibus: et potest hoc deficit, deficiente unione, ut accidit in exemplis adductis.

Arg. 2º. equus ubicumqe pungatur, edit signa doloris, et toto corpore commovetur: q. similiter dum oculis percipit obiectum nocivum, statim detrahit pedes ad fugiendum: q. eadem indivisibilitas aã ẽ in toto, ac in qualibet pte equi. Deinde divisionum videtur, q. si aã n. ẽ eadem, in qualibet pte, in cerebro imaginetur obiectũ, q. oculi vident, cum illi n. sit a se ipsa visum: q. idem, q. supra. = Argũ patitur manifestam instantiam in aalibus imperfectis, ut ẽ vermibus. Respondeo igi, q. ptes animæ equi, et cujusvis alterius bruti, quoddam inter se commercium habent, et subordinationem ptium bonum totius, ad q. instituendam ordinantur: quare statim ac sensus externus obiectum aliquod percipit, ad sensum internum situm in cerebro transmittit illius speciem ẽ nervos sensorios toto corpore distributos.

Sensus autem internus

sive phantasia discernens in dolo obiecti, protinus movet appetitum, ut obiectum fugiat nocivum, et prosequatur proximum: appetitus vero cæteras corporis ptes, et potas

movet, seu dilatat, tum per impulsionem spirituum vitalium, tum per naturalem sibi aliarum potentiarum subordinationem sic quamoptime explicantur, quae in argumento obiciuntur. Quod autem anima in cerebro existens imaginetur obiectum non visum ab ipsa, sed a potentia oculari nihil habet absurdi, dummodo utraque pars constituat integritatem unicae animae, ut mutuo se adjuvent: species autem objecti continuo propagatur per nervos ab oculis ad cerebrum, retinetur etiam visione cessante. Unde mirum non est, quod brutum, visa imagine objecti detrahatur ad operandum: per quod patet ad 2um, et alia similia.

Disput. 2 de Anima Vegetatiba

Supposita divisione animae in vegetatibam, sensitibam, et rationalem, nunc 1º de vegetante dicendum est: quae est actus primus corporis physici organici potentia vitam vegetatibam habentis. Vita vegetante gaudere dicuntur quaecumque nutriuntur, crescunt, et generant, ideoque animae vegetatibae tres assignantur potentiae scilicet, nutritiba, augmentatiba, et generatiba; quia omnes quotidie experimur, cum videamus vegetantia nutrire, augere, et sibi simile producere. Igitur potentia nutritiba est, quae partes substantiae deperditas restaurat per conversionem alimenti in substantiam vegetantis. Augmentatiba est, quae substantiam illam promovet ad statum convenientem, et debitam quantitatem. Generatiba denique speciem propagat, et successionem conservat. Ex quo habes 1º potentiam nutritibam, et augmentatibam realiter non distingui; cum utraque operetur convertendo alimentum in substantiam aliti; quae conversio ejusdem rationis est, sive hoc crescat, sive restauret materiae jacturam. 2º potentiae nutritibae quatuor quasi ministras facultates assignari: 1a est attractiba, quae alimentum attrahit ad partes, in quibus fit coctio. 2a est digestiba, quae cibum alterat, et transmutat in chilum, et sanguinem. 3a est retentiba, quae partes cibi utiles retinet, ne dilabantur. 4a est expulsiba, quae partes alendo inutiles excernit, et expellit, et tandem altrix, seu assimilatiba substantialis, quae alimentum rite dispositum convertit in substantiam aliti. Nonnulla de plantarum origine, nutritione, succibus, et analysi solis apponere decreveram, sed quia pars haec physicae magis Botanicos, quam Physicos Theologiae inservientes decet; aliunde denique materia sit pene immensa, quae in libris satis videnda proponitur; praeterea ab hoc labore, et parum utilitate abstinui.

Disp. 3a De Anima sensitiba, et ejus potentiis.

Anima vegetabilem exigit animalis progenies, quae ulterius sensationem addit solis animalibus convenientem. Igitur anima sensitiba est id sentiendi principium, seu actus primus physici corporis &c. Huic animae plures assignantur potentiae, quae sunt sensus interni, et externi. Hi quinque tantum numerantur, nempe, visus, auditus, gustus, odoratus, et tactus, quorum quilibet est organum externum, sive in exterioribus animalis corporis collocatum. Horum sensuum objectum in genere est sensibile singulare praesens localiter extensum, in debita distantia. Dicitur sensibile singulare, quia ut talia a solis sensibus percipiuntur: idcirco dicitur sensuum esse singularium, sicut vero universalium. Additur praesens, quia sensus externi res non percipiunt absentes. Quia autem res, ut sensibilis sit, debet esse in loco, dicitur localiter extensum: ob cujus defectum extensionis, loco proprio, in Eucharistia non sentitur. Tandem ponitur in debita distantia, quia res nimis remotae non sentiuntur, ut odores, sapores &c., sicut nec supra sensum posita. Objectum quoque sensibile est triplex, proprium scilicet, commune, et per accidens. Primum est quod tantum ad unum spectat sensum, ut sapor ad gustum. 2um est, quod a pluribus sensibus percipitur, ut figura per tactum, et visum. 3um denique quod non ratione sui, sed ratione qualitatum sensibilium sensibile redditur, ut substantia.

Sect. 1a
De Visu, et oculis; ubi et de Colore, et luce

Tria principaliter spectari debent in mirabili sensus istius structura, scilicet, organum, medium et objectum. Organum visus est oculus, figura sphaericus, qui duobus obtegitur palpebris, pilis ad ejus defensionem munitis. Varia in palpebris occurrunt glandulae, quae suo humore oculum irrigant: sed praecipue in majori, et interiori oculi angulo, seu chantho, glandula lachrymalis observatur, ex quo lachrymae vel urgente dolore, vel acri humore pungente, vel vento frigidiori excitante fell[...]icuntur.

t accedant

Duo sunt alij musculi obliqui minores qui oculum circumdant: unde circum rotatores nominantur, et oblique oculum movent. Hæc omnia

Sex quoque ~~sunt quot~~ Quatuor quippe musculi oculorum motores, in orbita reperiuntur. 1us oculum attollit, et ideo vocatur superbus: 2us oculum deprimit, et dicitur humilis: 3us in angulo interno, seu majori oculi cantho existens oculum ad nasum adducit, ut bibentibus accidit, qui in scypho inspiciunt; unde adductorii, seu bibitorii nomen accepit: 4us ad partem, seu externum canthum oculum trahit, ut in indignabundis cernere est, ideoque abductor, seu indignatorius appellatur. Quatuor isti musculi vocantur recti, eorumque vi, ubi fortius tenduntur, complanari dicuntur oculos, ita ut pro exprimenda praxi ad ipsius fundum ad tempora accedant. Quæ omnia inspectione magis, quam verbis mente afficiunt. unde vid. fig. ~~229~~ IIII) ubi A est musculus superbus: B. C. D. E. sunt quatuor recti: fe est obliquus major, seu trochlearis. f. trochlea. Jam nunc ad ipsius oculi fabricam veniamus.

A ~~Fig. 229~~ ~~Pract.~~ IIII Fig. 4.

Oculus ergo tribus constat membranis propriis, tribusque humoribus. Dico propriis, non communibus ut et adnata quæ ab Hippocrate, et Galeno album oculi appellata est quæque a pericranio propagata dicitur. Prima ergo, ~~[illegible]~~ membrana propria a dura matre circum oculi bulbum expansa dicitur, et posteriori sui parte e f sclerotica, seu dura, anteriori vero nempe AB cornea vocatur quod instar cornu pellucidi sit diaphana. Vid. fig. B 2. 2.). Secunda quæ tenuior est a tenui meninge, seu pia matre oritur, eaque posteriori sui parte choroides dicitur, ut CC: parte vero anteriori 9 1 1 9, quæ perforata est Rhagoides, vel Uvea ob uvæ colorem nominatur. Uvæ foramen II pupilla dicitur, quæ fibrarum musculosarum ope modo contrahitur, scilicet cum uberior est luminis copia, et oculum lædit; modo dilatatur, cum nempe pauciores, ac debiliores luminis radij oculum intrant. 3a membrana seu tunica sss, quia reticulo similis est retina, vel amphiblestroides dicitur, eaque ex medullari nervi optici e d G H substantia t sss prodit, ac proprium visus organum habetur

B ~~fig. 231~~ Pract.

Tres quoque in oculo sunt humores, Aqueus, Christallinus, et Vitreus. Aqueus in anteriori oculi parte 999 intra tunicas Corneam, et Uveam continetur, sectaque cornea diffluit. Christallinus nonp intra aqueum, et vitreum inclusus lenti figuram imitatur ut tubi optici, vel microscopij vitrum. In hoc humore radij luminis per pupillam trajecti sic infringuntur ut distinctam objecti visi imaginem in oculi fundo delineent. Vitreus igitur humor RRR tunica quadam hyaloide dicta, contentus, oculi fundum occupat; estque humor densior aqueo, sed mollior Christallino. Oculi ergo ita dispositi cerebro continuantur duobus præcipue nervis qui optici dicuntur et ipso descendentes, et media conjunctione via ad singulos oculos singuli pergunt nervi. Alij etiam nervi oculis sunt destinati adeo ut aliqui undecim, alij duodecim numerent.

Sed desiderabitur scire, qualis ex tam diversis oculi partibus, sit propria sedes visibilis potentiæ? ad quod sciendum est tria præcipue concurrere ad visionem, collectionem nimirum specierum in minimo spatio, illarum receptionem, perceptionemque objecti per illas repræsentati. Igitur humores, et præcipue christallinus species radiosque objectorum colligunt, qui quidem ita refringuntur et in minimum ab eodem Christallino colliguntur, ut ad oculi fundum trajecti, compendiosam, sed claram et distinctam imaginem depingant objecti. attamen retina est quasi tela in qua hæc fit pictura: quippe speciei radij, ~~[illegible]~~ et lineæ totos humores, etiamque Christallinum ut pote diaphanum penetrantes, in ea demum sistunt. Igitur et in retina objectorum imagines perspiciantur, necnon est ut nervi quibus retina insunt ipsam effundant spiritus animales, ut sic visus sensatio fiat: ex quo jam videtis retinam præcipuam sedem esse visibilis facultatis.

Medium ad visionem est corpus perspicuum ut aer, aqua, vitrum. objectum autem visus est lux, et color; nihil autem nisi lucidum, et coloratum videri potest. Hic quæri solet quid sit lux, et color quocirca plura tradunt Moderni: verum nobis sufficiat dicere lucem esse id quo res actu visibilis fit, sive ut placuit Aristoteli actum perspicui, ut perspicuum est; corpus enim obscurum nullam lucem recipiens, eam saltem in superficie terminando, videri non potest. Lucem supponunt Peripatetici contra Corpuscularios esse qualitatem quamdam. Color autem omnibus alijs deffinitionibus est lux sic, vel aliter modificata: lux enim opacitate, et umbra circumfusa in colorem degenerat: sic lux solis in nube, aut vapore varie modificata, et adumbrata, in varios abit colores. In hac varia lucis modificatione inve

nit Celeberrimus ille Anglus Mathematicus Isac Newupton omnis possibiles, et imaginabiles Colores: unde qui describe et locelenter de hoc audire et intelligere desiderat, inter alios Modernos Consulat et hunc Philosophum in opere illo de principiis Optices, meliori nos physici haut parum Celebrato. Aliqua tamen nos dedimus lib. 3 Physic. dum variis morum differentijs egimus. Nunc aurem aliqua prosequamur.

(Si se scribe)

De Praecipuis Visus Phenomenis ubi specialiter Optices principia explicantur Sect. 2

Aliquas optices propositiones tradituri, methodum geometricam usurpare censeo, et quasdam deffinitiones praemittere.

Deffinitiones

1. Radius opticus est quivis linea ab objecto ad oculum sic ducta ut per pupillae foramen sive cum refractione, sive sine illa transeat, ac illius vi objectum cernatur. Tales sunt omnes radij a punctis A B C fig. 3) ad oculum producti. (fig. 2 B 30)

2 Axis opticus est radius per pupillam et centra omnium humorum transiens cujus vi distincte fit visio. Ut radius B D H M O est axis opticus: caeteri lineae dicuntur tantum radij. Ambo oculi duos habent, et diversos axes opticos: unde inferes, motu oculi axes opticos moveri

3: Linea connectens centra oculorum est linea per utriusque oculi centrum ducta

4: Axis communis est linea bifariam secans lineam connectentem oculorum centra, et transiens per concursum axium opticorum utriusque oculi. ut fig. 4 2a) ubi optici sunt h i, et h i: Axis communis est C D G bifariam secans lineam oculorum centra connectentem. Linea F G L quae est parallela, et in cujus puncto G concurrunt se secantes axes optici dicitur Horopter (fig. 4 a 21)

5 est igitur Horopter linea per concursum axium opticorum ducta, et lineae connectenti centra oculorum parallela.

6. Pyramis optica est pyramis radijs opticis A B, et A C fig. 5.) ab extremis partibus objecti ductis comprehensa cujus basis est objectum B C: vertex vero est pupilla A (m fig. 5 a 21)

7 Alia est pyramis cujus basis est oculi pupilla; vertex vero quodlibet objecti punctum, scilicet vel A, vel fig. 3 2.) unde radij in singulas pupillae partes diriguntur; nam a singulis objecti punctis hujusmodi pyramides fiunt, quae alijs partibus ex altera parte opponuntur, quarum vertices X O Y oculi fundum decingunt, ac penicilli vocantur, quia objectum in oculo quodammodo depingunt. Hi penicilli differunt a radijs in eo quod radij sunt simplices; penicilli vero sunt radiorum fasciculi in pyramidalem figuram dispositi. (A fig. 3 2. 30)

Propositio 1a: radii penicillorum e longiori loco profecti minus sunt diversi, quam qui e puncto viciniori prodeunt. Sit enim pupilla A. B. C fig. 6 radii profecti a puncto F. objecti F G H remotioris, sunt F. K. O. F. A. I, F. B. L.: radii vero a puncto E objecti E. C. D. propioris, sunt E. K. O, E. A. R, E. B. M. ipso aspectu manifestissimum est, lineas E. A. R, et E. B. M. magis a se mutuo recedere, quam lineas F. A. I, et F. B. L.

Propositio 2a: qui vicina objecta obscure Presbitae faciliter objecta paulo remotiora vident, quam quae sunt oculo proxima. Presbitae dicuntur, qui vicina objecta obscure, remota clarius, et distinctius vident, quod senibus frequentissime accidit. Ratio est quia Presbitae crystallinum, vel potius toto oculo sunt magis explanatum, eo quod fibrae musculorum, quibus comprimuntur oculi, laxentur: unde

fit, ut radii a singulis objectorum proximorum punctis emissi, et nimium divaricati, non satis inflectantur in oculorum humoribus, citiusque ad retinam perveniant, quam inter se omnes conjungantur: radii, qui ab objectis remotioribus proficiscuntur, ut pote minus divergentes, satis apte colliguntur, cum ad eam retinam perveniunt: ideoque distinctam objecti speciem pingunt. Ex quibus infertur 1°. vitra, seu conspicillia convexa, quae luminis radios colligunt, magno esse presbytis adjumento, ut objecta viciniora, quorum radii nimium sunt divaricati, nec tam facile ab his colligi possunt, intueantur. = 2°. presbytas majori luce indigere, ut legant, quam alii: quum characteres longius a se removent. objectum autem remotius pauciores, aut debiliores, si caetera sint paria, radios emittit, quam vicinius: ideoque uberiori lumine opus est, ut percipiatur.

Propositio 3a: Myopes, id est, qui oculos ad videndum inclinant, viciniora melius, quam remotiora objecta intuentur. Ratio est; quia crystallinum, seu totum oculum magis habent convexum; et retina ab externa oculi superficie nimium remota; ex quo efficitur, ut luminis radii valide admodum in eorum crystallino, aliisque humoribus inflectantur, et nimia facile colligantur: quare si ab objectis remotioribus prodeant isti radii, cum tunc non sint admodum divergentes, ante colliguntur, quam ad retinam perveniant; ac proinde distinctam objectorum speciem imprimere non possunt. Verum si objectum ad oculum admoveatur, ita ut radii a singulis ejusdem punctis profecti, multum a se se divergant: tunc quamvis valida sit eorum inflexio, non citius tamen colliguntur, quam ad retinam pervenerint.

Ex his etiam infertur: myopes minori luce indigere, ut legant, quam presbytae: etenim objectum propius admovent: objectum autem vicinum plures radios, quam remotum, caeteris paribus emittit. Infertur etiam vitra, seu conspicillia concava, quae luminis radios divergunt, utilissima esse myopibus, ut res eminus positas, quarum radii minus divaricantur, atque citius colliguntur, distincte videant: nam isti radii per vitrum concavum sic distrahuntur, ut in Myopum oculis non colligantur, antequam ad retinam pervenerint.

Propositio 4a: pupilla variatur pro varia objectorum distantia, aut illuminatione. Probatur experientia: dum pupilla ad fortiorem lucem convertitur, aut in objectum minutissimum, et proximum intenditur, coarctatur; dum vero in loco tenebroso versatur, aut in remotum longinquum fertur, dilatatur: idque unicuique observare licet in aliorum, praesertimque in puerorum oculis. Hinc patet, cur, qui ex loco valde illuminato in obscuriorem se conferunt, statim nihil videant: siquidem eorum pupilla, quae Coarctata erat, aliquandiu in eodem statu permanet, ne fortiori lumine laedatur. Ex quo etiam patet, cur prodeuntibus in lucem ex tenebris doleant oculi: quia nimirum nimis magna luminis copia per pupillam adhuc ampliatam intromittitur, et retinam laedit. Hinc fortasse bubones diurnam lucem sustinere non possunt, eo quod eorum pupilla sit apertior; noctu vero multos luminis radios recipiunt, ut objecta exterius posita videant.

Propositio 5a: quae sub majori angulo cernuntur, caeteris paribus majora apparent. Probatur: ea, caeteris paribus, apparent majora, quorum imago majus occupat spatium in retina: atqui quae sub majori angulo videntur, ea majus spatium occupant in retina, ut cernere est

in objectis aequalibus B.A, et D.C [fig. 7] nam quia B.A. sub majore angulo B.T.A conspicitur, quam D.C; ipsius imago F.H major est, quam imago objecti D.C, quae spatio F.E finietur. Ex quo infertur: quod ex magnitudinibus aequalibus, et similiter oppositis, quae magis distat, minor apparet, quam sub minori angulo videtur per hanc ipsam propositionem: vide fig. 7.

Propositio 6a quae sub invensibili angulo apparent, invensibile habent pro oculo magnitudinem. Ratio est: nam si angulus, sub quo apparet aliquod objectum si invensibilis, certe illius imago invensibilis erit; angulus autem ille est insensibilis, si cujus imago objecti in ita puncto aliquo retinae sibi vindicat, ut ab eodem puncto alterius objecti imaginem excludat

Prop. 7a: figurae multilaterae e longinquo spectatae apparent bene rotundae. Probatur: figura multilatera apparet rotunda cum latera ejus, aut anguli invensibilis fiunt magnitudinis, sive sub invensibili angulo videntur; ergo si aliqua figura ita remota, ut latera ejus sub invensibili angulo esse videnda praebeant, id est, invisibilia fiant per antecedentem propositionem: Hinc ergo, astrorum figuras videri omnes rotundas, ita ut nemo sine telescopio cornutam venerem, aut saturnum ovatum animadvertere possit: quamvis luna, ut pote vicinior cornuta appareat.

Propositio 8: quae celerrime vibrantur, videntur replere totum spatium per quod feruntur. Communia sunt, et facilia hujus rei experimenta dum pueri accensos titiones pro orbem agunt, effectum sibi videntur igneum circulum absolvere: et sic de caeteris, quorum omnium ratio haec est; quia impressio ab his objectis facta in retina aliquamdiu perseveraret, quadoque permanet adhuc motio in parte retinae hic impulsae, cum ultima moveri incipit; atque ita sensatio est plane par ratione, ac si partes illae retinae simul moverentur.

Propositio 9a: navigantibus navis stare, et littora moveri videntur. Ratio est: quia motus navis nullo modo sensibilis fit his, qui simul cum ea moventur, cum nulla pro eorum oculis accidat mutatio partium ad ipsam navim; quod littora, et alia objecta exteriora spectari non possunt, nisi axis optici continuo pro ea dirigatur: atque ita, cum hujusmodi objecta propter navis motum diversis successive partibus retinae obversentur, ipsorum imagines pro diversis organi partes perenniter mutantur, et oculus perpetuo moveri debet, ut axem opticum pro ea objecta semper convertat: unde fit, ut perpetuo locum mutare videantur.

Prop. 10: res maxime distantes, etiam si moveantur, quiescere videntur. Ratio est, quia angulus, sub quo spatium ab aliquo mobili remotissimo intra breve temporis moram decursum, metiur, penitus fit invensibilis; ideo quod spatium illud est etiam insensibile per propositionem 5am et 6. unde objecta remotissima, quae moventur, quiescere videntur. et idcirco lunam non videmus moveri, quamvis post longum temporis intervallum notam deprehendamus

Prop. 11a Stellae, et accensa lumina, dum eminus spectantur, majorem sui speciem noctu, quam interdiu spargunt. Ratio est; quia pupilla apertior est noctu, quam diu per propositionem 4am: ideoque plures radios excipit, quorum pupillatis magna, pro oculi fundo imaginem imprimet, ac retinae nervulos fortius et latius percellet. Huc adde, quod rei cujusque molem ex magnitudine illius imaginis stimamus: unde facta quadam ratiocinatione hanc ipsam magnitu

9

dine imaginis, in oculi fundo depictæ cum objecti distantia comparantes, exinde quanta sit illius moles colligimus. Totum quippe visus negotium in oculo non ita perficitur, quin ipsa quoque mentis judicium intercedat.

Ex his vero solem, et lunam in ortu, et occasu majores nobis apparere patet, quam medio die: nam tunc luminaria ista majora judicamus, cum ipsorum magnitudinem ex distantia præsumpta colligentes, ea magis a nobis distare arbitramur; atqui cum in horizonte versantur, velut, vel in oriente, vel occidente, ea magis a nobis recedere putamus; magis enim recedunt tota terrestris orbis semidiametro, quam ubi in circulo meridiano sunt constituta: nisi quod ab oriente, vel occidente ad nos usque longa quædam terrestrium corporum series interjecta cernitur, quæ minime intra meridianum et locum nostrum interjacent; easque series efficit, ut augmentum distantiæ, quod respectu nostri acquirunt sidera in horizonte posita, majus adhuc appareat, quam revera sit.

Prop. 12a: ambo oculi geminatum non vident objectum: Hujus problematis varia assignantur causæ, a pleraque solutum manet Rhoault 1. p. Phis. c. 31. n. 20. quandam ingeniosam conjecturam ex Cartesio desumpta. illud autem præcabile est, ne unum, et in eodem situ utraque oculo conspici, cum utriusque axis visualis, quo res distincte cernitur, in idem objecti punctum dirigitur. Cæterum si hanc apud visualium in idem punctum directionem sustuleris duplex apparebit objectum. sic cum oculorum alterum digito attollimus, rem, quasi geminatam aspicimus: quemadmodum ubi globulum duobus digitis decussatis tractamus, duos tangere nobis videmur, non percipiendi facultas, quæ in cerebro sedatur, ob diversam spiritum impressionem non unum, sed duplicem percipit globulum. atque tunc rem unam aspicimus, cum utriusque axis oculi in eam convertitur.

De Dioptrica Sect 3

Pars hæc opticæ versatur circa sphericitates conspiciliorum vitreorum particularibus obsectis accomodatas, necnon et circa numerum, et dispositionem qua collocari debent in microscopijs, telescopijs, et alijs tubis opticis, ut objecta sub majori angulo apparere faciant. Igitur priusquam propositiones aliquas stabiliam nonnullos terminos vestibus explicare oportet. Itaque corpus omne quod transitum luminis permittit dicitur *Medium*. Corpus autem quod actionem corporis lucidi interrumpit dicitur *Opacum*: et econtra quod luminis aditum et ulterius transitum permittit dicitur *Diaphanum*. tubus opticus est tubus cylindricus cujus quodlibet os vitris concavis, aut convexis includitur. vitrum convexum aut lenticulare grossius in medio quam in extremitatibus est: illud autem dicitur planum convexum quod ex una parte planum et ex alia est convexum: unde figura quæ est formata ex duobus segmentis æqualibus circulorum. Vitrum vero concavum grossius est in extremitatibus quam in medio. Vitrum objectivum sive concavum sive convexum illud quod objecta recipit, et proximum est illi: econtra autem vitrum illud quod oculo est immediatum dicitur *oculare*. His positis sit

Prima Prop: omne corpus opacum illuminatum umbram format parte illa opposita cui lumen recipit. Ratio est, quia radijs transitum impedit: unde necessario umbra occupat partem illam corporis opaci. Quod si pars illa corporis opaci aliquod percipiat proveniens a radijs quam lux non illuminat. Quod si pars illa corporis opaci aliquod percipiat proveniens a radijs reflexis aliorum circumstantium corporum.

Prop. 2a: Vitrum utraque parte convexum conjungit radios parallelos axi, centrum convexitatis transeundo. vide fig. 8.) ubi radij omnes qui superficiem A B

[Margin note:] Prope oppositam luminis radios in vitrum planum perpendiculariter incidentes nullam pati refractionem; contra si oblique in illud cadant refringuntur accedendo ad perpendicularem.

[Margin note:] Focus dicitur punctum illud in quo radij conveniunt quod nec superficiem sphæræ cujus speculum est portio, ab speculo remotum dicitur.

32 an2

oblique subeunt, omnes versus perpendicularem refringuntur vel magis vel minus pro ratione unicuiusque inclinationis; Porroque ad se mutuo accedunt in puncto D convexitatis vitri centro.

Prop. V^a Si vitrum ex una parte tantum sit convexum et ex altera planum ac radii in ipsum paralleli incidunt omnes colligentur in puncto a vitro distante quidquid diametri habet eius convexitas, hoc est distabit totam diametrum illius circuli cuius est aliqua portio vitri convexa superficies.

Tab. 32 Si vero vitrum illud ex utraque parte sit convexum ut fig. 8. tunc radii paralleli per illud traducti concurrunt in semidiametro convexitatum dummodo convexitates illae sint eiusdem sphaerae portiones. Nam cum duae sint luminis refractiones una in ingressu et altera in egressu, necesse est ut duplo maior sit radiorum incurvatio cum vitrum ex utraque parte est convexum quam ubi est plano convexum: atque ita si radii ad distantiam diametri convexitatis vitri colligantur cum vitrum est plano convexum; ii ad longitudinem tantum semidiametri convexitatis concurrere debent cum vitrum ex utraque parte est aequaliter convexum. Quod si vitrum sphaericum sumpserimus, tunc ad quartam fere suae diametri partem radios colligit. Res aliter se habet in ampulla vitrea aqua plena; nam ipsa radios axi parallelos ad semidiametri suae longitudinem colligit.

Prop^o 2: vitrum utrimque parte convexum objecta posita ante ipsius focum repraesentat recta, et grossiora; posita vero post focum parva, et inversa repraesentat. Sit v.g. vitrum lenticulare AB, objectum positum in M N ante ipsius focum G, radii a puncto exeuntes conum efformant, cuius vertex est in E, et basis in superficie curva DA. Itaque omnes isti radii refringuntur dum PO perveniunt, et sic in pupillam IK introeunt quasi a lineis NP, NO profecti: unde oculus nullum punctum E percipit quasi hoc punctum esset in N. Quod idem proportionaliter dicendum de aliis punctis.

+ Fig. 32 [illegible] + Fig. 9

De 3^a ad 2^{am} partem prop: Radii ergo profluentes a puncto A objecti plus distantis ab oculo, et objecto, quam ab eorum centro uniuntur in E: postea ad humores oculorum accedentes ibi refringuntur, ita ut radii a puncto E profecti reuniuntur in altitudine fundi ipsius oculi; ibique efformant imaginem objecti tanquam si illud ita diminutum esset, et transversum sicut apparet in EF.

+ fig. 33 [illegible]

Prop. 3. vitrum ex utraque parte concavum radios axi parallelos dispergit: ex quo fit ut objecta per illud repraesentata exigua et distincta appareant. Ratio est; nam quodlibet punctum objecti B C emittit ad vitrum concavum multitudinem radiorum quorum vertex in puncto a quo egrediuntur situm est, et basis in superficie concava vitri. Postea autem a puncto B exit conus cuius radii refracti in vitro [illegible] postea divaricantur, et pupillam ingrediuntur jungendo se in K: ideoque oculus ibi impressionem objecti recipit tanquam si per lineas IM, IN progrederentur: ex quo fit, ut objectum appareat illius tantum magnitudinis quam habet in HI. vide Fig. 44.

Telescop.

De telescopijs

Telescopium est tubus opticus qui plurium vitrorum subsidio objecta approximat plusquam distincta reddit. huius ope prominentiae et inaequalitates lunae, satellitum Jovis, Saturni anulus eius sunt patefacta, nec non et montagna, valles, variae phases, maculae Jovis, Martis, et Solis.

Catoptrica Sect. 4

Haec pars opticae agit de radio lucis reflexo: ut quae dicenda clara fiant definitiones, sicut optica praemitto

1. Radius reflexus est radius lucis a corpore opaco supra quod incidit, alio directus ut B f. fig. 12.
2. Speculum est quodcumque corpus tersum aptum luci reflectioni faciendae.
3. Linea incidentiae est linea recta a luminoso, vel alio corpore in superficie speculi terminata: AB
4. linea reflexionis est linea recta a puncto incidentiae ad aliud terminata: B f: ubi per primam

incidit radius in speculum, et per secundum reflectitur.

5 Punctum incidentię et reflexionis ē term⁹ primę lineę, et principium secundę

6 Cathetus incidentię est perpendicularis ab objecto radiante supra speculum cadens: A C.

7 Cathetus reflexionis ē perpendicularis à quocumque radij reflexi puncto ad superficiem speculi; ut F H

8 Angulus incidentię est A B C = angulus reflexionis F B H

9 Angulus inclinationis radij incidentis ē A B I = et radij reflexi, I B F: ubi et I B dicitur Cathetus inclinationis.

Hęc omnia in speculis convexis, et concavis reperiuntur: sit convexum

2 A B C: fig. 13.) C B linea incidentię: B F reflexionis: C B C ang incidentię: F B A reflexionis: C D cathetus incidentię: F D cath. reflexi. I B C ang inclinationis radij incidentis: F B I inclinationis radij reflexi: I B cath inclinationis. = sit concavum A B C; fig. 14.) C B linea incidentię F B reflexionis: F B C ang mixtilineus incidentię: F B A reflexionis: C A cathet. incidentię F C reflexionis: C B D angulus inclinationis radij incidentis: F B D ang inclinationis radij reflexi. hic positis adde ē, ut hipothesi, quodcumque speculum lucem, colores, imagines et omnia remittere: et hanc reflexionem per lineas rectas fieri.

Prop. 1ª: In speculo videtur objectum, et n̄ solum imago ejus. Patet: si imago objecti in speculo depicta videretur, ea in una tantum speculi parte videretur; sicut imago in tabula depicta, semper in eadem tabulę parte videtur; sed objectum in quocumque speculi puncto videtur: ergo.

Prop. 2: Ang incidentię ē ęqualis angulo reflexionis: exp. Dicat: varię Fig. 15. sunt rationes a Philosophis excogitatę ad hunc effectum explicandum; quarum precipua hęc ē: Radius obliquus more virtualiter duplici cadit in speculum, nempe composito ex perpendiculari D L, et horizontali D C: speculum autem obstat nō opponitur motui horizontali, sed perpendiculari: ergo motus horizontalis in D C permanet, et perpendicularis destruitur. hac ratione radius ire debet ad M per C M, nempe motu horizontali durante: vero speculum motum perpendicularem deorsum destruens, novum perpendicularem sursum producit: ergo renasci debet motus compositus ex perpendiculari C F, et horizontali C M: ergo radius tendere debet per C E. hęc ratio clara erit si elaterium in speculo supponas, vi cujus partes compressę a radio incidente, contra ipsum restituuntur: cum autem reactio sit ęqualis actioni, tantum motus radio speculum tribuit, quantum radius speculo prębuit: ergo motus de novo compositus ęqualis erit primo.

Coroll. ergo anguli inclinationis sunt ęquales; quia complent ad 90 gradus, angulos incidentię, et reflexionis.

Prop. 3ª: objectum quod per reflexionem in speculo videtur n̄ videtur, sed in radio reflexo intra speculum producto videtur: monstratur: visio objecti fit per rectam lineam; sed C B, B A fig. 16. n̄ sunt rectę: ergo n̄ per eas 5 Fig. 16. sed per C B F videri debet.

Sit speculum C D: objectum A: radius incidens A B; radius reflexus B C: dico quod oculus positus in C n̄ videt objectum in A ubi ē sed in radio reflexo C B intra speculum continuato.

Prop. 4: Objectum videtur per radium reflexum intra speculum productum in eo puncto in quo ipsum secat cathetum incidentię similiter intra speculum prolongatum: fig. 17. unde objectum A videtur in F quod ē punctum intersectionis C B F, et A F. Demonstratur. A videtur per rectam C B prolongatam intra speculum: ergo objectum videri debet ubi ipsa cathetum secat nempe in F. Probatur 2ᵃ: Distantia A C, sequens etiam perceptionem distantiam objecti videtur, n̄ potest videri nisi per eam lineam ęqualem ipsi A C; sed C F ē ęqualis A C: ergo. P. mi: triangula habentia unum latus ęquale, et angulos ipsi lateri adjacentes ęquales, sunt totaliter ęqualia; sed A B C, et C B F sic sunt: ergo. P. mi: O ē ęqualis R: sed R ē ęqualis P, quia verticales: ergo O ē ęqualis P: sed S est

in speculis planis dist.a inter visum et locum ubi e obiectum est equalis radijs incidentis, et reflexionis simul sumptis. Ratio: triangula AFD, et CFD sunt equalia habent enim latera equalia: nam sicut

go DE est equal DA: go si illis lineis donum DB erit BDE equalis BDA.

equale t, quia recti: go f e equale A; sed latus BC e commune: go triangula dicta sunt equalia: go AC equalis e Ct, quod erat demonstrandum. hoc ipsum in sphericis et convexis facile demonstrabit qui hec perciperit.

Prop. 5. Radij reflexi ab eodem obiecti puncto sunt divergentes: explicatur: Ab obiecto A incidunt radij AC, AD in speculum HG, et reflectuntur ad DE. Dico go, quod ~~anguli~~ BE, et CD divaricantur. Demonstratur: Angulus a est equalis i et o (quia externus triangulo ACB) go a est major i: sed i est equalis R (ex 2a prop.) go a est major R; sed a est equalis s: go s est major R: go lineæ DC, et CB non sunt parallelæ, nec convergentes, sed divergentes. ~~vide fig. 1. tab. 0~~ vide Fig. 48.

Corolaria

1m: go specula plana nequeunt esse Caustica

2: Radij a diversis obiecti punctis ad idem speculi punctum convergentes, reflectuntur divergentes: et radij paralleli incidentes, paralleli reflectuntur. Demonstratur: ADB sunt equales AD6 fig. 19 et CDB CD6; sed ADB est major CDB: go aD6 est major CD6: go lineæ aD, et CD divaricantur. 2m constat ex eo quod speculum e linea secans duas parallelas: go anguli incidentiæ sunt equales; sed hi sunt equales angulis reflexionis: go hi etiam equales.

Prop. 6: Dist.a obiecti a speculo est equalis distantiæ puncti in quo obiectum intra speculum videtur, ab ipso speculo ~~prop~~ per prop. 4.

(Fig. 20)

Corolarium: obiecta perpendicularia speculo apparent inversa. Probatur: sit homo BC perpendiculariter stuans: go pes C minus distat a speculo, quam caput B; sed B intra speculum equaliter distat a speculo ac extra, vel supra ipsum (ex prop 6) go.

Corol. 2: obiecta inclinata speculo inversa et equaliter ~~devianti~~ inclinata videntur: eadem ratione.

Prop. 7. variata inclinatione speculi, inclinatione

16 radij incidentis invariata, inclinatio radij reflexi e dupla respectu inclinationis speculi; nempe, si variès inclinationem speculi uno gradu, radij reflexi inclinationem duobus variabis. explicatur: sit speculum BC: radius incid.s DE cum speculo facit angulum DEB 10: go radius reflexus GE cum speculo facit angulum equalem: unde GEC est 10: inclina nunc speculum B ad D uno gradu nempe in B: go DEb est 9, et GEC 10: sed BE a liber 91, quia e equalis DEb: go GEg est 8 go inclinatio GEg est dupla BEb. (Fig. 21)

Corol. Speculo 45 gradibus versus pavimentum inclinato, apparet pavimentum perpendiculariter intra speculum: nam ut dictum e duplici elevat respectu inclinat. speculi representatur go si speculum inclinatum ad 45 gradus, pavimentum elevatum representatur ad 90: go apparebit perpendiculare.

Fig. 22) Prop. 8: idem obiectum videri potest in duplici ~~uno~~ loco per reflexionem diversorum speculorum: explicatur obiectum C potest videri in speculo BA a visu in E in locis f P. Demonst.o C incidit in D, et reflectitur ad E: go videbitur in f, ubi radius reflexus cathetum incidentiæ Cf secat. 2o: C incidit in speculum BG in puncto L, et reflectitur in D alterius speculi: et ex D reflectitur ad E: go videbitur in P, ubi ED prolongatum secat cathetum incidentiæ HP. si vero lux ponatur in C, et obiectum in E solum videbit illud in f, quia radius reflexus non cadit supra speculum BG.

Fig. 23) Corolarium: idem obiectum potest videri in uno loco reflexionibus duorum speculorum verticaliter positorum, et alterius supra ipsa horizontaliter positi. Explicatur: oculus B videbit obiectum A in L, q.a A incidit in C, reflectitur ad D, et ab hoc puncto reflectitur ad G

Ab hoc reflectitur in B: ergo oculus in B videbit objectum A in L. Circa quod no ta quod dist.^{a} B L est equalis B e D e A, summa nempe radiorum incidentiis, et reflexio nis: Quod ut percipias, in quocumque speculo radios incidentis, et reflexionis, et cathetos imaginari debes: et ubique objectum unum videri in puncto sectionis catheti incidentis, et radij reflexi prolongati, necnon ex prop.^{e} 6: quibus bene perspectis mirabilia alias vobis non exurit.

De speculis Convexis

Prop. 9 In speculis sphæricis convexis reflexio in aliquo puncto fit eodem modo, ac si punctum esset speculi plani: Ratio est; quia punctum R in superficie convexa, fig. 24) est idem ac si esset in plano tangente, quæ tangens non nisi in uno circuli puncto tangit.

Prop. 10: In speculis convexis anguli incidentiis, et reflexionis sunt equales. Demonstratur: In speculo plano tangente anguli I R H ~~sunt equales~~ et e R G sunt equales: ergo si unicuique addas angulos H R L, et G R K equales, cum quæ sunt verticales anguli incidentiis, et reflexionis, anguli I R L et e R K erunt equales: sed hi sunt anguli incidentiis, et reflexionis: ergo. vid. ~~tab.~~ fig. 25)

Fig. 26) Prop. 11:$^+$ In speculis convexis radij reflexi magis divergunt quam in planis. Sit speculum C D L convexum: ab objecto I incidit radius I D, et reflectitur ad R, ac si supra speculum planum A B incideret (prop.^{e} 9) ab eodem objecto incidit radius divergens I y, qui supra speculum planum A B cadens reflectitur ad Z divergentia Z R. Verum cadens supra convexum ~~[illegible]~~ ~~eodem modo~~ tendit ad x ac si supra planum H G incideret. Dico ergo, quod y x magis divergit a radio D R, quam radius y Z. Demonstratur: Radius I y supra convexum incidens eodem modo reflectitur ac si supra planum H G caderet; sed H G est inclinatum respectu A B: ergo radius reflexus y x debet inclinari versus H G inclinatione dupla inclinationis speculi H G (prop 7) nempe angulus speculorum planorum G y B, et A y H est 1^s: angulus vero radij reflexi x y H est 2^s; sed speculum planum A B non variat inclinationem sive incidat in ipsum radius I D, sive I y: ergo radius x magis divergit ~~a~~ R quam ~~a~~ Z ab R: quod erat demonstrandum.

Corol: ergo specula convexa nequeunt esse caustica: et quo convexiora minus caustica: quia magis dispergunt radios; quia magis recedunt a planis.

(Fig. 25). Prop. 12.$^{+}$ In speculis convexis linea reflexionis secat cathetum incidentiis infra tangentem et ibi videtur objectum nempe inter centrum, et circumferentiam. Demonstratur: linea reflexionis e R prolongata secat cathetum incidentiis speculi plani G H; sed cathetus incidentiis I C speculi convexi est inter cathetum speculi plani, et lineam incidentiis, quam etiam secat linea reflexionis: ergo. 2^m partem, quia linea reflexionis e R non est tangens circuli: ergo prolongata ingreditur in ipsum; quod idem dic de catheto incidentiis: ergo ambo ingrediuntur in circulum; sed non possunt secari in centro, quia per ipsum linea reflexionis non pertransit: ergo supra ipsum: ergo ibi videtur objectum.

Corol. ergo in his speculis objecta debent apparere minora quam in speculis planis, et quam in se sint. Demonstratur: In plano G H debet videri objectum eadem fig.^{a} e in B; sed in convexo debet videri in c; et alioquin B 6 major est quam C c: ergo.

De speculis Concavis

Fig. 27) Prop. 13.$^+$ In speculis concavis reflexio fit sicut in planis: Dico quod I D incidit in concavum ergo non sicut in plano A D B, et reflectitur ad R eodem modo. Ratio est, quia punctum D est commune plano, et

Concavo: unde Anguli incidentiæ, et reflexionis æquales sunt: et anguli Inclinationis similiter. Demonstratur: I D B. ē æqualis R D A prop) sed G D A est æqualis h D B, qª sunt anguli Contingentiæ: ergo his ablatis a primis remanet I D h æqualis R D G. fac perpendicularis P D et A B, et dico G D h: nunc P D B, vel h, et P D A, vel G sunt recti: ergo si ab eis subtrahas I D B, et R D A remanebit R P D æqualis P D I

Prop. 14: Radij pertransientes Centrum reflectuntur ad se ipsos: Demonstratur: Radius pertransiens Centrum et perpendicularis Speculo: ergo. vid. P D fig. antecedenti.

Prop. 15 punctum reflexionis in speculo Concavo nunquam ē inter Cathetos incidentiæ, et reflexionis. Sit Speculum A B C (fig. 28) objectum E, oculus F: E D B Cathetus incidentiæ: F D A reflexionis. Dico quod E debet incidere super speculum per radium aliquem inter A et B, et ibi reflecti ut videatur ab oculo F. Demonstratur: si punctum reflexionis nō ē inter A, et B, vel erit in A vel extra in C v.g.; in A, vel extra: neutro modo videri posset ab oculo F: ergo. P.º in B incidens in B est perpendicularis: ergo in se ipsum, ad E nempe reflectitur: ergo nō ad F. si in C cadet neque inde ad F nisi angulus reflexionis sit minor angº incidentiæ. Probatur: a Centro demitte perpendicularem D C, et tangentem H G: nunc: D C G, et D C H sunt recti; sed E C G minor est D C G: ergo major est E C F C H, qui est angulus reflexionis in hipotesi: ergo punctum reflexionis est inter A et B. Eodem modo demonstrari potest quod non sit in A, nec C.

Prop. 16 Radij paralleli ad Diametrum incidentes reflectuntur ad minus quam $\frac{1}{4}$ diametri. Demonstratur: H A (fig. 29) est radius parallelus ad Diametrum C G: Dico quod reflectitur ad E ita ut E G sit minor quam $\frac{1}{4}$ diametri. A Centro C demitte C A: nunc H A C ē æqualis C A E sed H A C est æqualis A C E, quia alterni: ergo C A E ē æqualis A C E: ergo linea A E est æqualis C E, qª angulis æqualibus opponuntur. sed E G est minor, quam E A, qª ē minima omnium linearum, quæ ab illo puncto duci possunt ad circumferentiam circuli: ergo E G ē minor C E sed C G est radius: ergo.

Corol. ergo radijs solaribus expositum speculum comburet in E, qª radij solis paralleli reputari possunt.

Corol. 2. ergo lux in foco E posita radios remittet ad speculum, ita ut paralleli reflectantur. Decad spatium valde longum eodem fere splendore lucem emittet qª eius radij sint paralleli ... sicut hi, qui a luce sine speculo egrediuntur. unde illuminatio ... minuitur sunt in illis

Prop. 17. objectum inter focum E, et superficiem speculi collocatum radios divergentes reflectet: inter focum et Centrum convergentes ad axim, ultra Centrum: In Centro vero positum radij ad se ipsos reflectentur: hoc ultimum patet ex 14 prop. primum demonstratur: objectum posito in loco E radius E A ... et ad H (Cor 2 p. 16) angulo H A B æquali E A G; sed D A G minor est E A G: ergo D A B minor ē H A B: ergo radius D A discedit à parallelo H A. = 2ᵐ demonstratur ... do. E A G (fig. 12) minor est Y A G; sed H A B æqualis est E A G: ergo H A B minor est Y A G; sed Y A G angulus incidentiæ est æqualis angulo reflexionis: ergo hic est minor H A B: ergo linea reflexionis D A discedit ab H A parallela: ergo inclinatur ad axim.

Corol. ergo oculus in puncto H videbit objectum Y inversum

P. 18. In his speculis objectum positum in foco nō videtur nisi confuse inter focum, et superficiem videtur ultra speculum. Demonstratur 1ᵘᵐ: In illo casu radij reflexi sunt paralleli ad cathetum incidentiæ: ergo nunquam concurrent: sed in hoc concursu debebat videri ex dictis: ergo. 2ᵐ ... eius patet; qª in illo casu radius reflexus divergit a catheto incidentiæ (prop. VI) ergo prolongatus cathetum secabit ultra speculum, qª proinde parum radij reflexi producendus, ultra circumferentiam speculi pervenit ut patet: ergo.

Prop. 19: In his speculis objectum aliquando apparet ultra speculum: Aliquando in ipso puncto reflexionis: Aliquando inter oculum, et speculum: inversum in ipsa superficie ...

fig. 29)

N.B. R. 6. 7. D.

fig. 30

F

57

ergo. 32. vid. fig. 16. ubi objectum ē F et focus, radij reflexi A E, G I: cat. incid. C F H.

incid. F ... in Conve... ... scilicet in ... Quali

et etiam ad dexteram vel sinistram incidentis. hæc sola explicatione egent: sit B E C speculum: A centrum: sit objectum D: radius incidentiæ D E: reflexionis E f: hic secabit cathetum incidentiæ A G in G. si objectum sit in L radius incidentiæ erit i: reflexionis i f qui secabit L P catheti incidentiæ in P. si sit in K videbitur in O: si in H, videbitur in N: si in Q in ipso oculo f: et tandem si in M, ~~videbi~~ repræsentabitur in R ad aliam oculi partem ubi non percipitur. vide fig. 32.

Corollaria ex præcedentibus Propositionibus

Cognitis jam vitrorum proprietatibus facile intelligere poteris quomodo et in quo situ-tat ~~non~~ tanta, et tam varia ~~speculorum~~ objectorum in speculis perspectiva quæ ex dictis pendere debet ex distantia, numero, figura vitrorum, tum et ex ipsis objectis. hæc enim ~~omnia~~ varie, ~~et~~ temperate permixta proportionalem effectum producunt ~~et~~ omnibus istis legibus accommodatum, cum de qualibet illarum aliquid participare, vel secundum illas mutari necesse sit: unde ex his, quid de telescopijs, microscopijs, et alijs tubis opticis dicendum sit, abunde habes.

Aliqua tamen pro hac materia quasi in summa collecta habere debetis, ex quibus omnia pendent. 1m Angulum incidentiæ esse æqualem angulo reflexionis in omnibus speculis. 2m: In speculis ~~planis~~ omnibus etiam objectum videtur in radio reflexo ~~prolongato intra speculum, et~~ in puncto illo in quo hunc radium secat cathetus incidentiæ.+ 3m: In convexis ~~objectum videri infra superficiem,~~ ~~radium reflexum secare infra superficiem~~ ~~debere~~ ~~minorem~~ ~~et~~ ~~convexis,~~ ~~ubi linea reflexionis secat~~ in speculi dcabis multiplici parte ~~medii~~ secari (prop 10.) ibique semper videtur objectum.

[Margin note:] incidentiæ+ / m / in concavis, ~~radium reflexum~~ cathetum incidentiæ secare radium reflexum infra tangentem ~~incidentiæ (prop. 12).~~ 4m: scilicet intra cavum et convexum? 4m: speculi dcavis etc.

De Sono, et Auditu Sect 5.

Sonus consideratur vel in corpore sonoro, vel in medio aere nempe, vel in ipso auditus organo: unde tres ii tres partes comprehendit ejus definitio quæ est hujusmodi. Particularum corporis resonantis motus tremulus in aeris particulas translatus, et ad aures delatus. Corpora ergo non resonant nisi percutiantur, et maxime omnium resonant corpora dura, atque elastica, quorum partes ictu flectuntur, et vi sua elastica resiliunt, atque ita tremulo, ac vibratorio motu agitantur. Particularum corporis resonantis subsultus vivus, et tactu percipitur: etenim contra punctula corporis resonantis incidentia subsultare oculis cernuntur, et admota manu partium fremitus sentitur. Itaque ~~motus~~ ille tremulus corporis communicatus aeri contiguo contremiscere facit ~~ad~~ modum chordæ musicæ minimas aeris particulas. Nec ad sonum ~~motus~~ producendum sa-tis est quilibet aeris motus; si enim magna aeris moles agitetur ventus excitatur, et nullus sonus. ex his ergo intelligitur quæ

De Propagatione Soni

soni propagatio. Etenim consideremus corpus aliquod tremulum, quod alternis vicibus eundo, et redeundo sonum producat. hujus corporis partes ictu suo propellent aeris particulas proximas, casdem comprimunt, et addensabunt; deinde quando reditu suo particulas compressas recedere, et sese expandere permittent. Igitur particulæ aeris corpori tremulo proximæ ibunt, et redibunt per vices; et quemadmodum propriores aeris particulæ eundo condensantur, et redeundo relaxantur, sic etiam particulæ reliquæ quoties eunt condensabuntur, et quoties redeunt expanduntur; ac proinde non omnes ibunt simul, et redibunt, sed aliquæ eaunt ibunt dum aliæ redeunt, atque ita deinceps vicibus alternis; quod quidem evidens est ex minimarum particularum elasticitate: ergo (erit rung. de abaso).

De ~~Propagatione~~ velocitate Soni

Ergo soni propagatio non fit in instanti, sed determinato tempore opus habet ut per datum spatium propellatur. Velocitatem autem soni ad calculum revocarunt doctissimi Geometræ, sed res pendet ex sublimiori doctrina: unde velocitatem soni experimento vobis definire satis erit. Tanta est ergo velocitas lucis, ut per

atmosphæram in instanti quod sonus propagetur. Si sonus, et lux eodem temporis puncto ~~pagetur~~ excitentur, uti in machinis bellicis flamma, et fragor simul producuntur, spectator accurate dimetiatur spatium quo a corpore sonoro distat, tempusque quod inter luminis, et soni perceptiones intercedit; et sic soni velocitatem inveniet. Hoc modo sonum propagari observarunt in Anglia Flamstedius, et Halleyus, ita quod unius minuti secundi tempore percurrat sonus 1142 pedes londinenses, parisienses vero 1070. Quoniam observari debet, quod cum densitas, et vis elastica aeris in variis terrarum locis, diversisque anni tempestatibus in eodem loco mutentur, consequenter mutari necesse est soni velocitatem. Qui credunt cum observatoribus Gassendo, Mersenno et Academicis Florentinis, sonum neque conspirante vento, accelerari, neque adverso retardari; sed experientia ipsa quod falsum sit, ostendit: nam quibus minimas aeris particulas ita commovere possit ventus ut motum tremulum admittant, id necessario sonum vel auget, vel minuit, novumve producit.

experientia constat strepitum tormenti bellici quolibet minuto 10800 hexapedas percurrere: unde cum leuca Gallica sit 2600 hexapedis, sonus uno minuto decurrit 4. $\frac{3}{4}$ $\frac{1}{8}$ leucas. his adde tanquam quid temporibus istis spectatum luminis septem aut 8 circiter minutis a sole ad nos usque pervenire: ex quo cum æque certum sit solem triginta leucarum millies a terra distare, quocumque minuto lux 4000000000 hexap. percurrit quo quidem tempore sonus tantum 13-8-28 $\frac{1}{8}$ pergit. seu 4. $\frac{3}{4}$ $\frac{1}{8}$ unde differentia velocitatis lucis respectu soni est ex dictis ut ad

De Sonorum differentia

Sonorum differentia secundum grave, ~~et~~ et acutum pendet ex vibrationum tarditate, et celeritate: unde sonum graviorem esse dicimus, quo pauciores vibrationes eodem tempore peraguntur: econtra vero acutiorem quo plures vibrationes eodem tempore absolvuntur. Itaque, si chordæ duæ eundem vibrationum numerum eodem tempore perficiunt, dicuntur unisonæ: si vibrationum numeri sint ut 2 ad 1 (duo mill. millionum) tunc consonantia illa vocatur octava. Si fuerint ut 3 ad 2 dicitur quinta. Si numeri vibrationum sint ut 4 ad 3, consonantia dicitur quarta: si fuerint ut 5 ad 4 dicitur tertia major, et tandem si fuerint ut 6 ad 5, tertia minor; atque ita deinceps. illæ autem omnes consonantiæ ad experimentum facile revocantur mutatis chordarum longitudinibus, ponderibus, et tensionibus. hæc præcipue circa illorum sonorum genera quæ a corpore tremulo oriuntur, cujusmodi sunt chordarum, campanarumque soni.

Alterum ergo sonorum genus est, qui inflatis instrumentis producuntur, sic tibiis, fistulis, aliisque id genus instrumentis quæ ore inflata tinniunt. Qua ergo ratione soni isti producantur ex ipsa fistularum structura intelligere est. fistulæ ergo sunt tubi seu canales qui altera extremitate junctum habent perestomium aerem et ore excipiens, atque per rimam in tubum committens. Id autem omnino fieri debet, ut aer per rimam immissus internam tubi superficiem radat, leviterque perstringat. tunc enim aer in tubum ore immissus aerem in ipso tubo jam existentem secundum longitudinem comprimit; ex quo fit ut sese iterum expandat, et rursus coarctetur: atque hoc modo durante inflatione oscillationes efficit, sonumque producit.

Igitur aer in tubo contentus (cujus ~~longitudo~~ quantitas ex tubi longitudine et amplitudine innotescit) vibrationes peragit, easque in aerem circumfusum transfert. Vis autem ~~aeram~~ ad oscillandum impellens etiam est aer ore immissus in tubi internam superficiem. Vis qua aer in tubo existens, et ex statu naturali deturbatus sese restituere conatur, quæ proinde facit ut certum oscillationum numerum absolvat, est pondus atmosphæræ, seu vis elastica aeris quæ incumbentis atmosphæræ pressioni æquivalet: quare vis illa ex altitudine ... aeris in Barometro æstimari debet.

Jam fistulæ ad chordas musicas aliquo ex parte revocari possunt. etenim chorda cum aere in fistula contento potest comparari; nam pondus atmosphæræ gerit vices ponderis chordam tendentis: hæc enim duo licet dissimilia videantur, eo quod chorda ...

De Vocis Instrumento

ex Anatomia notum est trachæam, sive asperam arteriam esse canalem, qui prope fauces per anteriorem colli ad pectus descendit, et in multos ramos per universam pulmonum substantiam disseminatur. hujus canalis caput, quod laryngem vocant, media rimula pertusum est quæ glottis dicitur. Circa glottidis labia conspiciuntur fibræ tendinosæ. Dum ergo pectus musculorum vi attollitur, aer externus vesiculis pulmonaribus sese insinuat, non secus ac sublato embolo antliæ cavitatem

ingreditur: hic motus, quo fit ut pulmones aerem admittant inspiratio dicitur: econtra autem motus quo depressi pulmones aerem expellunt dicitur expiratio. hi porro, totum voci artificium attendite. Dum aer e pulmonibus per tracheam ejicitur, glottidis fibrillas vellicat, motuque tremulo agitat: illae autem fibrillae pro tonorum varietate, majori vel minori tensioni capaces sunt, sic quod proportionali excitatur sonus vocis. hunc sentiendi modum confirmant experimenta perpulchra. ex animalium enim cadaveribus trachea simul cum larynge abstracta, tensisque deinde magis, vel minus glottidis fibrillis, aer in tracheam ore immissus in diversos tonos erumpit. sic experti sunt tauri mugitus latratus canis, ovis balatus: quod enim hic ope aeris elegimus id in vivis animalibus efficit natura. ex quibus principiis, et ex diversa nempe fibrillarum conformatione, et tensione explicari potest in diversis hominibus, atque etiam in eodem homine diversa fieri vocis varietas.

De Auditus organo

Externa auris pars dicitur auricula et est cartilago hinc inde prominens in modum conchae expansa ad aerem majori copia excipiendum. Conchae adjacet meatus auditorius partim cartilagineus, partim osseus, qui variis flexibus velut spiris contorquetur ut reflexiones numerus, sonusque ipse augeatur. In fine meatus auditorii occurrit tympanum quod membrana subtilis est annulo osseo imposita, nullo foramine pertusa, versus meatum auditorium transversim cava, et versus anteriora auris convexa.† haec autem tympani membrana pro aequis variis aeris motibus excipiendis, ~~modo~~ laxatur. ~~modo ...~~ Post tympanum sequitur alia cavitas, quae plena creditur subtili quadam aerea. Ibi etiam observantur ossicula tria inter se cohaerentia, quae tympanum quasi sustinent proprioque motu laxant aut tendunt, et a figura nominantur Malleus, Incus, et Stapes.†† Haec eadem cavitas postea per duo foramina rotundum et ovale communicat cum duabus aliis interioribus quarum altera Labyrinthus dicitur; altera Coclea, vel etiam cavitas ...ta eo quod ... tum in habeat

† Communicat cum cavitate tympani vero tuba eustachiana quae è conchis longior partim ossea, partim cartilaginea per palatum protensus communicans cum aere externo qui ore, et naribus hauritur. Post tympanum &c.

†† Fig. 13 in Tab. de Mundo coelesti.

Ex his jam intelligere est, qua ratione in nobis excitetur soni sensatio. Igitur sonus qui in aere externo producitur in auriculam incidit, et concham ingreditur: inde ad meatum auditorium defertur: hinc in tympani membranam quae sic concussa ad ~~...~~ modum aeris incidentis contremiscere incipit. hujus membranae tremitus communicatur aeri in tympani cavitate contento qui per tubam eustachianam illuc advenit atque in eodem aere pulsus excitantur. hi motus tandem propagantur per fibrillas nerveas usque ad cerebrum, ubi anima sonum percipit. —

De Gustu &c.

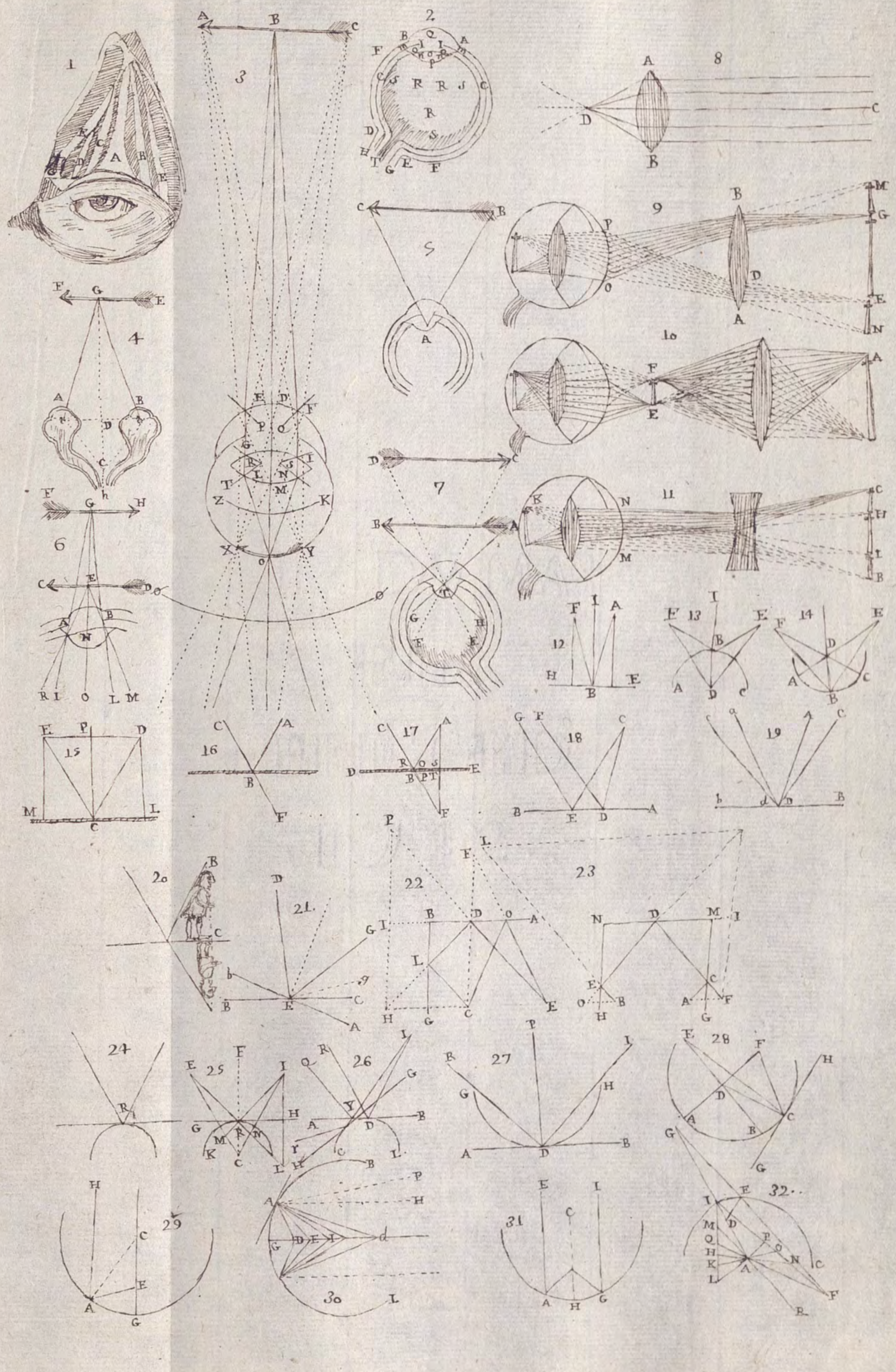

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32

Sect 6ª

De Tactu, ~~et~~ Gustu, et odoratu, et ~~olfatu~~ Tactu

Tactus definitur: est sensus externus circa tactiles qualitates, puta, calorem, frigus, humorem, siccitatem et caeteras occupatus. Tactus organum est cutis intima; aut potius vero ea corpora, quae inter cutem, et cuticulam interjecta, papillarum nervearum nomine donantur, quod patet ex eo, quod organum tactus convenit illud, quod tactilibus qualitatibus afficitur, sive in quo tactus sensatio inchoatur; at cutis vero [illegible], aut papillae nerveae inter cutem, et cuticulam interjectae, tactilibus qualitatibus afficiuntur: cutis enim ex textura quaedam non tantum ex venarum, et arteriarum, sed etiam maxime ex nervorum ramulis, qui neque ab objectis exterioribus in [illegible] externum, veri papillis commoti impressionem in se factam ad animae sedem [illegible] transmittunt.

Hae papillae etiam sine microscopio in quibusdam animalium partibus, puta, in bobus, [illegible] maxime apparent, itemque in pede ursi, agni, et aliorum quorundam animalium evulsis unguibus, fuerunt detectae, nihilque aliud esse videntur, quam quaedam nervorum propagines e musculorum fibris profectae, per quas proinde sensatio ad animae ipsius domicilium traducitur. Hinc est, quod in plantis pedum, et in vola manus adeo est exquisita sentiendi vis, nam frequentiores his partibus maiores esse sunt papillae.

Gustus est sensus exterior saporibus [illegible]. Ejus organum communiter locatur in lingua, in qua maxime linguae partibus [illegible], non [illegible]; nec aliter, quam ex gloriata ejus structura, quam definimus. Lingua quae est musculus quidam [illegible] mereri propemodum fibris varie flexae, inflexi [illegible], et [illegible], ac in [illegible] mordere queat. Tres in ea reperiuntur membranae: la est intima B [illegible] quae cuticula loco esse putatur. 2a est illi [illegible] variis foraminulis est [illegible] 3a, et infima C tota est [illegible] nova, ex eaque plurimae prodeunt papillae nerveae A, quae, et reticularem membranam [illegible] jiciunt, et ad intimam usque linguae superficiem appellunt. [illegible] tactus in papillis nerveis [illegible] quae extra cutem intimam exsurgunt excitari [illegible]; sic etiam gustus in linguae papillis ab intima illius membrana prodeuntibus fieri existimamus. unde papillae [illegible] sunt gustatus organum. Et probatur: illud est gustatus organum, quod sapidis corporibus movetur, impressionemque ad cerebrum usque transmittit; atqui papillae nerveae ab intima et nervosa linguae membrana prodeuntes, et in intima illius superficie assurgentes corporibus sapidis commoventur, motionemque illam ad cerebrum usque transmittunt; cum nihil aliud esse videantur, quam quaedam nervorum propagines, quae ortum ducunt a cerebro. ergo.

Circa olfatus organum nulla jam inter physicos, ac medicos recentiores extat dissentio: omnes enim illud collocant in interiore narium membrana, quam innumerae nervorum ad sensum olfatus destinatorum fibrillae per ossis Cribosi foramina transeuntes, pervadunt. videre ~~fig. 27~~ + A quae exhibet os cribrosum ad basim Cranij situm. A est os cribrosum, seu ethmoides pluribus foraminibus pertusum, quibus nervei fibrillae trajiciuntur. B e apophysis, quae Crista galli dicitur, CC sunt duo ramuli nervi olfatorij

Ex quo colliges, quod cum interior narium membrana sive radijs solaribus, sive tabaco, sive alio subtili corpore commovetur: motio illa per nervorum conjugationem traducitur ad diaphragma, et hac concussione accidit sternutatio, qua narium glandulis contenti humores abiguntur, cum nempe altam aeris inspirationem sequitur violenta quaedam inspiratio.

~~Fig. 28~~ Parcha

+ Fig. 11 in Tab. de Mundo celesti.

~~A Tab 27~~

++ Fig. 12. in Tab. de Mundo celesti.

De Sensibus Internis Sect 7

Agendum de sensibus internis, quibus externi omnes deserviunt, aliquid est dicendum. Sed dico, cum [illegible] sive ex parte recti [illegible] pluresque tamen dividuntur sensus, et ex pluralitate functionum et munerum, quae obeunt. + [illegible] ~~[illegible]~~ ~~[illegible]~~ omnia sensuum

+ obeunt unde in quadruplici sensu dissa nempe sensus communis, Phantasia, estimativa, et memoria. Primo ~~[illegible]~~ potentia illa quae objecta communia R.

externorum potest percipere, quae ~~quidem~~ ~~est ex objectorum unitate, quod videlicet, sensibilia per commercium cum sensu externo~~, sensus communis appellatur, eo quod ad omnes alios sensus pertineat; ab hoc autem, quasi a fonte oriuntur nervi sensibus externis deservientes, in ipso quoque veluti in centro uniuntur, et ex ipso quoque profluunt spiritus animales in organa particularia. Ipse autem sensus est vis quaedam animae praecipua, ut ait Aristoteles, qua animal et videre, et audire se sentit; non enim visus se videre videt, aut sentit. Hunc sensum communem necdum in homine, sed etiam in brutis stabiliunt plurima exempla, quae ut patet in animalium memoria, et sollicitudine in absentia quaerunt.

~~Alius est sensus internus, qui~~ Phantasia est, seu vis imaginatrix, qua res sensibiles sub imaginibus corporeis repraesentantur: ut cum quis absentem sibi amicum exhibet: etiam cum quis se convertit ad impressiones in sensu communi factas, objecta sensibilia absentia cognoscit, nullo sensu externo tunc percepta; quae dum sensibilia actu in sensum agunt, non dicitur animal imaginari, sed sentire. Imaginatrici tribuuntur cum objecta conjungere, conjunctaque separare, ut patet in brutis.

Aestimativa, quae in brutis instinctus dici solet, est facultas, qua animal discernit inter commodum, et incommodum, quasi per illam judicans, hoc est sentiens, id esse noxium; sic ovis inimicitiam lupi erga illam agnoscit. Pro aestimativa ponitur in homine cogitativa, quae specialem perfectionem addit in modo discernendi commodum ab incommodo; sicut et omnes enumeratae facultates quamdam sortiuntur excellentiam ex conjunctione ad rationem. = Memoria sensitiva est sensus internus, in quo rerum sensibilium species asservantur, ut earum fiat recordatio. In homine vocatur reminiscentia, quia per illam praecognita revolvuntur cum temporis differentia per quamdam indagationem ratiocinationi propriam.

De Appetitu Sensitivo S. 8a

Appetitus sensitivus est veluti quidam vitalis impulsus, quo animal se movet ex his, quae per sensum apprehendit ad prosequendum, vel fugiendum objecta. Unde definitur: inclinatio ad bonum per sensum apprehensum, et vocatur a Theologis sensualitas. Sed quia bonum sensibile delectat quidem, nonnumquam tamen in arduo situm est, et difficultatibus circumvallatur, ideo appetitus sensitivus dividitur in concupiscibilem, et irascibilem. Concupiscibilis est ea facultas, qua animal prosequitur bona per sensum apprehensa, et abhorret a malis ipsis oppositis. Irascibilis vero est facultas, qua animal conatur, et sese excitat ad bona ardua, et contra mala, quibus boni possessio vel impeditur, vel turbatur. Unde facultas irascibilis est propugnatrix, et defensatrix potentiae concupiscibilis.

Appetitus concupiscibilis hi sex motus, qui dicuntur passiones, quia fiunt cum alteratione, et passione corporis: sunt autem Amor, Odium, Desiderium, Fuga, Gaudium, et Tristitiam. Appetitus vero irascibilis hos quinque impetus, seu passiones, scilicet, spem, desperationem, timorem, audaciam, et iram. Eorum versatur circa bonum arduum, et malum expugnandum, si bonum arduum apprehendatur, ut adeptu difficile, possibile tamen, nascitur spes: si vero apprehendatur ut impossibile, nascitur desperatio: si mala, et pericula, quibus impeditur boni possessio, sunt praesentia quidem, superabilia tamen, nascitur audacia, qua animus instigatur ad illa expugnanda: si vero in necessitatis vitium, ne sentiat animal ad ea superanda, nascitur Timor: si demum mala illa non modo urgeant, sed etiam inferantur ab aliquo, nascitur Ira, quae est appetitus vindictae contra illum, qui intulit malum. Sed circa haec praecipue versantur Ethica, et Theologia. +

Sed quia tam appetitus isti sensitivi, quam sensus omnes interni hodie communiter a fere omnibus collocantur in cerebro, quia in illo concurrunt, et originem habent nervi ~~sensorii~~ sensorii, per quos externi sensus cum internis communicant; ideo non inpraesentiarum judicavi, cerebri explicationem vobis tradere. Solum in cavitate cranii

+ Theologia

tantum advertite quod ~~quidem~~ sedes Sensuum Internorum est Cerebrum, cujus structuram suus et totius corporis humani vobis exponam dum de homine agam.

Luc.[a] ...
sup. ...

De Variis Animalium Speciebus Sect. 9a

Animalia dividuntur in Terrestria, Volatilia, et aquatilia, habita scilicet ratione locorum in quibus potissimum degunt. Solent etiam dividi in vivipara, et ovipara, veri discunt hodie haberi animalia omnia proprii ex ovi ortu. Nihilominus vivipara dici possunt illa, quae vivos foetus edunt qualia sunt omnia vulgo quadrupedia: Ovipara vero quae ova tantum pariunt ex quibus fecundatis nascuntur animalia, ut Aves et pisces, ac inter caeteros Crocodilus, qui tamen non tantum in aqua, sed etiam in terra vivit, qui quae licet ad quindecim nonnunquam Cubitorum longitudinem producatur ex ovo tamen anserinum vix excedente excluditur teste Plinio lib. 8 Hist. nat. c. 25. Struthio similiter ex ovo terrae desertico et solo pulveris foru calefacto nasci dicitur. sic 22d Job c 39 v 14 2do derelinquit ova sua in terra, tu forsitan calefacies ea? quod

Terrestria animalia vocantur quae in terrae superficie degunt, quaeque vel quadrupedia sunt, vel reptilia, aut Insecta. Quadrupedia, quae scilicet quatuor pedibus incedunt, alia sunt majora ut Elephas, Camelus, Equus, alia media ut Leo, canis, felis etc. alia exigua, ut musculus, talpa, sorex, etc. quae omnia sunt vivipara.

Reptilia sunt cum pedibus careant humi rependo se movent, ut Coluber, Aspis vipera, vel etiam Limaces, lumbrici etc. ut repant serpentes, corpus quod ex ossibus, et musculis satis validis compactum habent, in arcum flectunt; dum posteriori sui parte firmius solo adhaerent et partem anteriorem prorsum jaculantur. Lumbrici vero undulatim repunt contracto scilicet, et explicato corpore; unde dum altera pars corporis quiescit, altera movetur. Ad hunc reptandi modum revocari potest Limacum genus qui lentore suo glutinoso corporibus ligantur, ac sensim repando progrediuntur. Horum omnium causa motuum in spiritibus animalibus collocatur a Philosophis. Spiritus enim isti inter nervorum meatus, et valvulas lacertorum immissi, ob earumque valvularum dispositionem retrocedere non valentes, illos secundum latitudinem inflando, secundum longitudinem vero coarctando, partem illam cui conjuncti sunt loco movent per tractionem

Volatilium nomine significantur aves quae volatu per aerem feruntur inter quas Aquila primarium tenet. Ex his aliae sunt praedatrices, et carnivorae, ut corbus accipiter etc. aliae vermivorae quae vermibus vesci dicuntur, ut luscinia, upupa; aliae baccivorae quae baccis nutriuntur, ut turdus, merula, etc. aliae granivorae quarum innumerae sunt species, de quibus adeundi Naturae Historici

Luscinia, Rubecula upupa et Hirundo

Aves omnes geminis pedibus sunt instructae, nec tantum volando, sed etiam ambulando se movent. Fabula est, quod de Manucodiata, seu ave paradisi, aut Apode Indica vulgo dicitur, eam scilicet carere pedibus, semperque manere in aere suspensam ubi rore coeli pascitur, caudaeque et alis alii in orbem circumflexis quiescit et dormit, nec unquam in terram nisi mortua decidit. sed cur dormiens non decidet, cum tunc sensus omnes ligentur? Sed jam dubium omne tollit Antonius Pigafetta Indicarum regionum lustrator; asserit enim Manucodiatas crura habere palmum longa, illasque aliarum Volucrum instar ambulare, et volare: et nonnisi a peregrinis apedes credi, quod incolae simul atque eas capiunt, intestina pedesque adimant, et abjiciunt; deinde soli exponunt ut facilius arescant aridasque venundent, aut suis cassibus pennarum loco aptent.

~~Cum autem volucres terrae~~ Aquatilium innumerae sunt species in quibus Balaena, et delphinus veterum scriptoris specialiter celebrantur. Balaena caeteros pisces magnitudine valde superat: aliqua enim inter caput, et caudam plusquam ducentis pedibus in longum extenditur. vivipara est, seu vivos foetus edit, sed paucos nempe unum aut duos quos lacte seu liquore lacti simillimo quo abundat, nutrit. Caeteri pisces ut plurimum sunt ovipari. Quo ad Delphinum spectat, multi eum esse negant; caeterum in tali certitu[illegible]

qualẽ vulgo pictores ipsum effingunt. Quod vero de Delphinis communiter dicitur scilicet ipsos simphonijs, seu instrumentis musicis delectari; ideoque Arionem musicum Delphini dorso exceptum longo maris tractu ab eo in terras translatum, id inter fabulas non immerito censetur.

Nunc de piscium respiratione pauca dicamus. Balenas, et Delphinos respirare putat Plinius lib. 9 hist. nat. c. 7. eo quod ipsis pulmones adsint. Sed Arist. lib. de respirat.e c. 3, pisces generatim respirare negat, quod pulmonibus sint destituti. Alij si dantur recentiores, sed etiã veteres Philosophi eos suis branchijs aquam cũ aere permixtam ducere, et egerere multo probabilius putant quoniam, inquit Plinius eodem loco, pulmonum vice alijs possunt alia spirabilia inesse viscera ita volente natura, sicut et pro sanguine ẽ multis alius humor.

Sect. 10

De Homine quoad Corpus spectato

Cum Nobilior Animalium differentia sit rationale, ad quod spectat homo necessarium Consui de illius mirabili structura quæ circa sensibus vestris attinet aliquid vobis tradere eo ordine et claritate quæ mihi possibilis sit in re tanto ob termini noxium extravagantiam, satis confusa. Varia sane ẽ humani Corporis fabrica si ad omnes eius partes attendamus; sed quoniam omnes recensere et summus labor esset, et a nostris studiis quæ Philosophi munus e, principaliores tantum hic attingemus. Illæ quæ alias dicuntur similares: alias dissimilares. Similares sunt quarum substantia ẽ eadem, et ubique similis, sive quæ in partes similis naturæ, et denominationis dividi possunt: sic partes sensibiles ossis sunt os. huiusmodi partes sunt decem his versibus dicentes.

Os, cartilago, membranaque, fibra, caroque
atque ligamentum, caro, nervi, arteria, vena.

2[4]9 ossibus Sceletum Constat Os ẽ pars durissima, solidissima, totiusque corporis fulcimentum. Quot vero sint ossa in sceleto (omnium enim ossium adunata compages sceletos græce nominantur) non facile ẽ determinare: communior tamen Anatomicorum opinio 249 ossa præter sesamoidea, in sceleto humano (quæ dicuntur ossa illa sesami granis, aut pisis similia, quæque inter juncturas ossium manus, et pedis inveniuntur) in sceleto humano constituit. Ex his ossibus 60 sunt

ossa Capitis 60 in capite, scilicet 46 in facie, in quibus 32 dentes comprehenduntur, et 14 in cranio, seu os-

~~ossa trunci 69~~ sea galea, qua cerebrum includitur. Deinde in trunco numerantur 67, nam rachis,

ossa trunci 67 seu spina 24 habet vertebras a vertendo dictas; quod per eas corpus multipliciter vertatur. Ita

tum septem pertinent ad Collum: duodecim ad dorsum: et quinque ad lumbos. His subjiciuntur tum ossa ex quibus constat os sacrum, seu os magnum quod est basis spinæ: tum tria ex quibus componitur coccyx, qui subest ossi sacro, ita dictus, quod Cuculi rostrum imitetur. Præterea sunt 24 costæ: duæ claviculæ: et tria ossa ex quibus fit sternon, sive os anterius thoracis, quod summa sui parte claviculis infima vero cartilagine xiphoide, seu ensiformi terminatur. His adduntur 6 ossa Innominata.

~~Ossi quibus addi debent~~ sunt ossa 3[4] brachij, scilicet homo

Ossa brachij 3[4] plata, humerus, duo ossa cubiti, octo ossa carpi, 4 metacarpis; et Phalanges digitorum quæ quæ 15 ossa

ossa pedis 30. nimirum in singulis digitis tria continent. In pede sunt ossa 30, scilicet femur: mola, sive patella quæ instar umbonis genu protegit: duo ossa tibiæ, nimirum majus, quod tibia, et minus quod perone dicitur: septem ossa tarsi: quinque metatarsi: et 14 ossa digitorum, quia pollex pedis duo tantum habet ossa, non tria ut in manu.

Cartilago ẽ pars similaris osse mollior, cæteris du-

Cartilago rior: nullum habet sensum, nullam medullam, sed mucosa quadam viscidaque substantia obducitur, deserbitque

Ligamentum ad formationem multarum partium organicarum ut aurium, nasi &c. Ligamentum ẽ pars similaris solida, mollior tamen cartilagine, omnis sensus expers, ad os ossi, vel alteri parti, ne luxetur, ligandum seu vinciendum destinata: talia sunt ligamenta maxillarum, linguæ, trunci corporis, scapulæ, brachij,

et manus, cruris, et pedis.

Fibræ

Fibræ sunt partes exiles, et longiusculæ quæ vel osseæ sunt, vel tendineæ, vel carneæ, vel membraneæ &c.a ex quarum junctura majores partes exsurgunt.

Caro

Caro ex fibris carneis, seu sanguinis sub pa cum nempe illius crassiores partes coagulantur, et ad se invicem propius accedunt, constat.

Membrana

~~Est~~ Membrana est pars lata, nervosa, valida, sed ~~facile~~ tenuis, et facile dilatabilis, ut Pleura peritoneum &c. Pellis sive cutis est maxima totius corporis membrana, quæ omnes ejus partes circumquaque involvit, ex fibrillis inter se implexis instar retis est contexta.

Nervus

Nervus est corpus longum, teres, et albicans ex multis filamentis contextum: quæ filamenta ab ipso originis suæ puncto divisa ad extremas, et remotissimas corporis partes porriguntur. Cumque illorum ope objectorum impressiones ad cerebrum usque defferantur, ideirco ea excavata, hoc est, angustissimis meatibus instar tubulorum quorundam pertusa esse oportet, ut spiritus animales liberè à cerebro in omnes corporis partes defluant, et reliquarum partium motum ipsis communicent. Iis rami nervi omnes omnino sentiunt pluguit, salus in corpore humano

Arteria.

Arteriæ sunt canales, quibus sanguis a corde ad extremas partes deducitur.

Vena.

Venæ item canales sunt, quibus sanguis a partibus extremis ad cor revehitur. Arteriis, si R.R. Anatomicis credamus, quadruplex est tunica; venis vero una tantum; quia sanguis è corde exeundo pens spirituosior est, quam cum in ipsum redit, ideoque fortioribus canalibus continendus est in itu, quam in reditu.

Trachea.

Omnium arteriarum, excepta pulmonaria, et trachea, seu arteria illa aspera à faucibus ad pulmones portensa duntaxat, qua aer ducitur, et expellitur, radix est Aorta,

Aorta.

ex qua reliquæ sanguinem accipiunt. Omnium pariter venarum truncus est vena caba, in quam nempe omnes aliæ minores venæ, tanquam rivuli in flumen, sanguinem exonerant.

De Partibus dissimilaribus

Partes dissimilares dicuntur, quæ ex variis similaribus coalescunt, ac proinde in particulas dissimilares dividi possunt, ut manus, pes, quæ in cutem, carnem, venas, ossa &c.a dividuntur. Præcipuæ vero partes dissimilares humani corporis sunt caput, truncus, et artus.

Caput

Caput validis ossibus est circumdatum; ut cerebrum, quod in eo, velut propugnaculo continetur, ab externorum corporum injuriis sit protectum. Dividitur in partem capilatam, et non capilatam, seu glabram: hæc, facies; illa, calva, seu calvaria dicitur. Calva in sinciput, seu anteriorem partem, in occiput, seu partem posteriorem, in verticem, et tempora distribuitur. Facies vero, quæ nulli alteri animantium quam Aristoteles tribuitur, dividitur in frontem, et partes ei subjectas; nempe oculos, genas, nasum, os, mentum &c.a

Pars capilata
non capilata.
Facies.
Calva.
Sinciput.
Occiput.

Truncus

Truncus continet thoracem, seu pectus, et ventrem infimum. Pectus collo subjicitur, ut collum capiti. Anteriore parte externo, posteriore dorsi ossibus ex utroque latere costis, et parte infima diaphragmate circumscribitur. Diaphragma autem est septum intermedium, seu transversum separans partes vitales a naturalibus, seu ab infimo ventre, et intestinis. Partes continentes ipsius ventris uno nomine dicuntur Abdomen; partes vero contentæ sunt ventriculus, hepar, lien &c.a Quemmadmodum thoraci pleura, scilicet, membrana illa, qua partes in thorace contentæ involvuntur, substernitur; ita ventri inferiori Peritoneum, idest, membrana circumtensa, quæ ipsius viscera complectitur.

Pectus.
Diaphragma.
Abdomen.

Artus

Artus sunt membra trunco adnata, et articulis distincta: suntque brachia, et crura. Brachia dividuntur in humerum, cubitum, et manum. Crura in femur, tibiam, et pedem.

Humerus.

Humerus significat eam brachii partem, quæ a sca-

pula ad Cubiti flexuram, ut cubitus ab eadem flexura ad Carpum procedit. Carpus est illa pars manus, cui jungitur metacarpium, ut metacarpio affixi sunt digiti. Interior metacarpi pars dicta bola manus; exterior dorsum manus, seu subola. Digitorum nomina sunt pollex, qui plus caeteris pollet: index, quo res indicantur: medius, seu infamis, quo quicumque monstrantur, infamia videntur affici: annularis, qui ornatur annulis: auricularis, quia aurium sordes expurgat: Digitorum extremitatibus externis insiti sunt ungues, qui etiam, quia nutriuntur, et crescunt, inter organica corpora referuntur.

Carpus. Metacarpium. Bola. Subola. Pollex. Index. Medius. Annularis. Auricularis.

Crus, ut dictum est dividitur in femur, quod a ferendo nominatum volunt, quia truncum fert, et sustinet, in tibiam etiam, et pedem. Pes in Tarsum, Metatarsum, ac pedis digitos.

Crus.

Partibus dissimilaribus etiam annumeratur musculus, qui ex nervis, tendonibus, venis, arteriis, carne ac tunica propria contextus est; et quidem praecipuum motus voluntarii, et naturalis organum. moventur autem musculi quadrupliciter; vel enim contrahuntur, vel extenduntur, vel transferuntur, vel tensi manent. = Tendo est etiam pars dissimilaris constans ex nervis, fibris, et ligamentis, quae separata a carne, in unum veluti chordam junguntur, ut per eam musculus motum edat; unde in eum veluti caudam species musculus abire dicitur. tendines quae sunt fines musculorum a tendendo dicti, quia sunt veluti chordae ad partes aliquas movendas tensae. Horum alter dicitur caput musculi, alter vero cauda.

Musculus. Tendo.

Principalium corporis humani partium internarum descriptio. Sect. IIa

Cerebrum. Pia mater. Dura mater.

Praecipua totius humani corporis pars cerebrum merito habetur, quod cranio veluti osse galea ex validis ossibus compacta continetur. Duabus membranis, quae meninges appellantur, involvitur; altera tenuiori, et interna, quae pia mater appellatur: altera duriori, et exteriori, quae dura mater dicitur. Duas quoque in partes dividitur, quarum altera anterior est, et major, quae cerebrum, altera postica, et minor, quae cerebellum vocatur. Hic addenda est medulla oblongata, ut vocant, quae est veluti cerebri basis, quaeque ab anteriore cerebri parte, unde nervi optici prodeunt, in spinam dorsi usque ad os sacrum protenditur.

Igitur detracta pia matre, cerebri substantia cernitur. In illius cortice, seu summa parte, quae cinerea dicitur, in humeros, anfractus, et gyros, intestinorum fere speciem exhibentes intueri licet, qui tenui meninge ubique involuti in corpus callosum tandem desinunt, id est, in partem interiorem, et albicantem, quam vulgo cerebri medullam appellant. In hoc corpore medullari, et calloso tres sunt ventriculi videlicet, duo superiores, qui crescentis, seu falcatae lunae figuram referunt. In his ventriculis stant eminentiae striatae, unde nervi olfactorii originem habent; et eminentiae opticae, seu nervorum opticorum. Infra superiores ventriculos sita est ea pars, cui fornicis nomen inditum est, quia tribus columnis instar fornicis continetur. Revoluto plagaque fornice plures in tertio ventriculo partes ab Anatomicis monstrantur, videlicet, Plexus Choroides ex innumeris arteriolis, et venulis contextus; glandula pinealis, seu conarium, quae conum, vel nucis pineae figuram imitatur, quamque Cartesius animae sedem existimat: gemina protuberantia conario utrinque adjacentes, quae vulgo nates; et aliae his infra, quae testes appellantur; ac tandem gemini ductus, quorum anterior ad glandulam pituitariam, posterior vero ad quartum ventriculum tendit.

Quartus ventriculus in cerebello situs extrema sui parte in calami figuram desinit, unde ea pars, quae ad me-

Fig. 2. T. 27

dullae oblongatae continet, ac spinae vicinior est Calamus nominatur. Verum quae haec omnia vi-
su magis, quam longa descriptione animum subeunt, videre Fig. 3, ubi a.a. partem cineream ce-
rebri exhibet. b.b. ventriculos superiores: c.c. fornicem apertum, et revolutum: d. plexum cho-
roidem: e.e. prominentias, quae corpora striata vocantur: f.f. eminentias nervorum op-
ticorum (i. quorum partibus infimis occurrunt fibrae medullosae, quibus veluti religantur
n. h. 3) k. glandulam pinealem: l.l. protuberantias, quae nates nominantur.

A cere-
bro septem paria nervorum derivantur, quae per diversas corporis partes tendunt. 1um
par est nervorum opticorum, ~~2um~~ 2um oculis movendis auxiliatur. 3um, et 4um olfatui
et gustui inserviunt. 5um auditui. 6um collum excurrit, et in alios exiguos nervos subdivi-
+ ventriculum. ditur, qui separatim ad cor, pulmones, + jecur, lienem, intestina, et partes caeteras, quae
in ventre tam inferiori, quam superiori continentur, descendunt. 7um linguam movet.

Cor.

In pec-
tore est cor, cui inter viscera primatus tribuitur; substantia hic firma, et solida; figura
pyramidalis, conversa; nam ipsius basis superiorem partem occupat: mucro vero inferiorem. In
media fere thoracis regione situm est, ita tamen, ut illius mucro in sinistram partem
aliquid deflectat. Duae sunt veluti cordis appendices, quae revera sunt musculi se-
ris fibris instructi, et auricularum nomen ab aurium similitudine sumpserunt. Dex-
tera, quae major est, et laxior, apposita est venae cabae; sinistra, quae minor est, et fir-
mior venae pulmonari: adeo ut sanguinem iis venis advectum recipiant, et in cor ip-
sum, seu cordis ventriculos traducant. Hinc est, quod eodem Systoles, et Diastoles, seu contrac-
tionis, ac dilatationis motu cientur ventriculi, ac cor ipsum, diverso tamen tem-
pore; nam diastoles, seu dilatatio ventriculorum cordis concurrit cum systole, seu
contractione, et vicissim; ut ex vivorum animalium anatome compertum est: cordis autem sy-
stoles tunc accidit, cum arctantur ipsius ventriculi, ac fibrae spirales contrahuntur,
et cuspis a basi recedit, pectus quae ferit: diastoles vero, cum iidem ventriculi dilatan-
tur rursus, scilicet, cum fibrae spirales evolvuntur, et cuspis ad basim accedit.

Ventriculi cordis.

Duo sunt
cordis ventriculi, nimirum dexter, et sinister, quibus magna vasa cohaerent:
dextero quidem, qui mollior est, vena caba omnium maxima, et arteria pulmonaris; si-
nistro autem, qui densior est, vena pulmonaris, et Aorta, seu magna arteria
conjunguntur. Praeterea singulis vasorum illorum orificiis aptatae sunt Valbulae 11

Balbulae.

numero, quae sanguini viam, vel claudunt, vel aperiunt. Ex his inferes, respiratione
vici alternam thoracis contractionem, expansionem, qua ~~Pulmones~~ aer per tracheam, seu
asperam arteriam in pulmones inducitur, ab iisque genitur: nam duo sunt in respira-
tione motus, alter nimirum, quo dilatato pectore inducitur aer in pulmones; al-
ter vero, quo comprimitur pectus, aerque abigitur. Unde causae effectrices respira-
tionis sunt praesertim pectoris musculi, et diaphragma, quae pectus alternatim
expandunt, et contrahunt, ut aer exterior a pectore dilatato pulsus inspirari, seu
intra pulmones agi; interior vero pressus expirari, seu e pulmonibus ejici possit.

Pulmones.

Respiratio.

Pulmones
constant ex substantia fungosa, rara, et albicante, quae nihil aliud, quam innumerarum vesi-
cularum congeries: Pulmones in dexteram, et sinistram partem dividuntur a mediastino,
quod est pleurae continuatio, seu ipsa pleura in medio pectoris consistens. In eam omnem partem,
quae versus linguae radicem tendit, est trachea, seu aspera arteria a faucibus ad pul-
mones pertingens, qua aer ducitur et expellitur. Haec arteria in tot ramusculos di-
viditur, ut nulla pulmonum pars visibilis sit, in quam non diffundatur. Pars superior
tracheae dicitur larynx, ac multis cartilaginibus constat, quarum 1a, et praecipua Epi-
glottis dicitur, ad radicem linguae sita, quae non tantum vocem, seu tremulos aeris impul-

monibus emissi motui inservit, et etiam ostium tracheae, cui superponitur, quasi pons quidam operit, ne inter glutiendum cibus, potusve in asperam arteriam irrepat. Pars inferior arteriae dicta Bronchus, eaque ad quartam thoracis vertebram in duos ramos distribuitur; qui in plures alios, ut dictum est, secti, pulmonum substantiam penetrant.

Bronchus.

Diaphragma

Diaphragma.

est septum transversum, quod pectus ab inferiore ventre dirimit, ac praecipuum est respirationis instrumentum. Superiori sui parte naturaliter convexum est: et in inspiratione, cum nempe aer inducitur in pulmones, deorsum movetur. Duobus constat musculis, inferiore velut, qui a lumbarum vertebris ducit originem; ac superiore, qui a cordis parte ... Ambo in membranam desinunt, quae nervus, et latus tendo est, quaque ... medium diaphragmatis occupat, et a parte carnosa circumquaque ambitur. Vulnera in parte carnosa diaphragmatis inflicta sanari posse demonstrat experientia; ea quae fiunt in parte membranosa lethalia esse solent.

Sub Diaphragmate Jecur dextrum locum obtinet, Lien autem ei oppositum sinistrum occupat. Jecur concretus sanguis esse videtur. Lien parte sinistra inter ventriculum, et costas situs est, ex spongiosaque substantia constat, quam tenuis membrana a Peritonio accepta obtegit. Haud multum de eo deprehendi potest, nisi quod crasso sanguine turgeat, et ventriculo, ac dorso praedictae membranae opera adhaereat, necnon cordi per quasdam arterias, et venas communicetur. Lien duplo fere longius est, quam latus superius in arcum, inferius in angulum obtusum, in medio nihil depressus.

Jecur.

Lien.

Inter Jecur, et Lienem situs est ventriculus, ad quem, quidquid ore sumitur, sive potus, sive cibus, devolvitur opera gutturis, seu Hosophagi: figura sua est irregularis, utre inflato suo modo refferens; duo foramina in eo reperiuntur; alterum, quo cibus superne per Hosophagum excipitur et ipsum dissolvendo in chilum convertit: alterum vero inferius Pylorus dictum ad dexteram collocatum, quo cibum ad instentina transmittit. A Pyloro ortum incipiunt intestina, quae dividi solent in gracilia, et crassa. Gracilia dicuntur, quae ventriculo sunt viciniora, velut, Duodenum, Jejunum, et Ileon. Crassa vero, quae consequuntur, nempe Caecum, Colon, et Rectum.

Pylorus in

Ileon

Colon.

Rectum.

Itaque chilus e ventriculo statim illabitur in Duodenum ita dictum, quod duodecim digitorum transversorum mensuram contineat, quod tamen admodum est incertum: deinde transit in Jejunum sic vocatum, quod plerumque vacuum reperiatur ob ~~[illegible]~~. Postea ad Caecum, quod una tantum parte pervium est, et ad Colon, in quo sentiuntur dolores colici transfertur: ac tandem per intestinum rectum ~~[illegible]~~ egeritur. Unde illud apud medicos vulgatissimum: tria sunt ad tuendam sanitatem necessaria: bene ingerere, bene digerere, et bene egerere. Ex hac pro aliquali, et satis minus obscura notitia corporis nostri structurae; nunc autem dicamus aliquid

Duodenum.

Jejunum.

Caecum.

De Motu cordis, et Circulatione Sanguinis. Sect. 12ª

Supposito, duos esse in corde ventriculos, alterum dextrum, sinistrum alterum, unicuique inserta sunt duo ostia duorum sanguinis canalium, id est, vena, et arteria, per quae sanguis ingreditur, et egreditur. In dextrum ingreditur sanguis per venam cavam, et egreditur per arteriam pulmonarem, quae ab ipso corde ad pulmones tendit: in sinistrum autem ventriculum ingreditur per venam pulmonarem, quae illum a pulmonibus ad cor defert: egreditur vero per arteriam magnam, quae et Aorta dicitur, et

quae sanguinem a corde venientem in corpus universum multipliciter ramificata dispergit
itaque per duas venas hinc inde insertas sanguis in cor intrat, et per totidem arterias
exit, ut est certo. Quod vero ad motum cordis attinet, certum est, illud indesinenter move-
ri alternis motibus contractionis, et dilatationis, sive systole, et dyastole. In di-
latatione, seu dyastole sanguinem cor excipit a venis; in contractione, seu systole
sanguinem velut exprimit, et in arterias effundit.

His praemissis, hujus duplicis, et
irrequieti motus, quaeritur causa, quam alii revocant ad motum sanguinis influ-
entis, et effluentis. Alii ad motum pulmonum: alii denique ad impulsionem spirituum,
qui a cerebro per nervos ad cor usque descendunt. = Sed 1a opinio rejicitur: quia
potius a corde provenit motus sanguinis, quod est certo: ideoque sanguis majori
potius impetu fluit per arterias cordi viciniores, et aliunde major usperet, in expli-
candum prius sanguinis circulatio. Accedit, quod in con-
cando difficultas, unde proveniat sanguinis circulatio. Accedit, quod in cor-
de avulso quorumdam animalium, praesertim viperae, et anguillae, durat motus ejus per
horas multas sine ullo sanguinis appulsu; quo experimento rejicitur etiam
opinio 2a. Rejicitur 3a: tum quia motus a cerebro profecti sunt cognitionem sup-
ponunt, suntque spontanei, cujusmodi non est motus cordis: tum quia non assignatur
causa tam ordinate immittens spirituum copiam, tamque certa ratione motum cordis guber-
nans.

Cartesius autumat, in sanguine simul ac subit ventriculos prae insito calo-
re cordis fere subitam efferbescentiam, atque adeo rarefactionem, qua cor dilatatur
statim vero reseratis arteriarum valvulis, in eas effundit sanguinem, cujus exitu
cor sibi relictum iterum constringitur; quod si id fiat, quasi in ictu oculi: = Hoc
impugnant Atomistae plures, quia inquiunt, in corde non tantus est calor, qui sangui-
nem subito ferbere faciat; potiusque videtur cordis calorem a sanguine pro-
venire, quod est certo. Sed sententia Cartesii melius impugnatur experimento
motus in corde viperae avulso. Generatim tamen rejiciendi sunt Auctores isti omnes, qui
virtutis animae prorsus immemores, quasi anima nullam daret operam movendo corpori,
totas sunt in causis mechanicis investigandis. Principalis ergo causa motus cor-
dis est anima, quae vitalibus spiritibus non a cerebro descendentibus, sed in corde ipso formatis
utatur tanquam instrumentis ad ipsa motus.

Si objicias: cor avulsum adhuc mo-
veri, cum jam absit anima; respondeo, in corde avulso viperae, et aliorum imperfectorum animalium ali-
quandiu manere ipsam animam; in corde autem hominis, aut bruti perfecti, non manere mo-
tum ordinarium, et alternum per systolem, et dyastolem, voluitque interdum per breve tem-
pus observari motum, qui spiritibus tantisper durantibus tribui debet.

Circulatio
sanguinis, in eo consistit, ac capitur quod totus animalium sanguis ab extremis venarum
ramis affluat in truncum venae cavae, quo impellatur dextrum cordis ventri-
culum; indeque egressus per arteriam pulmonum, redeat per venam pulmonarem ad
sinistrum cordis ventriculum sinistrum, unde iterum emanet in aortam, cujus deinde ra-
mulis distribuatur per totum corpus; donec ab arteriis egressus refluat in venam cavam per
quam iterum ad cor rediens, idem iter indesinenter peragat.

Si quaeras, quo impulsu
sanguis ex arteriis in venas projiciatur, et qua via afferatur in venarum ramulos,
cum nulla inter arterias, et venas sit ~~[illegible]~~ conjunctiones vasorum? Respondeo: sanguinem
praecipue impelli ab aliis sanguinis portionibus a tergo urgentibus, quae perem-
niter e ~~[illegible]~~ cordis fonte cum impetu erumpit, nec parum juvari assidua
pressione nervorum cum motu diaphragmatis, aliorumque viscerum conjunctorum proba-

bile autem est, quod aliquae sint arteriarum cum venis anastomoses [inosculationes]: et ubi nullae sunt, fieri posse, ut sanguis ex arteriis egressus per caecos carnis meatus in venas subeat; sicut aqua pluvia per terrae poros influit in fontium venas. Hinc ubicumque pungatur caro, sanguis emicat; et quomodolibet id fiat, non dubitandum, quin sanguis transmigret ex arteriis ad venas; tum ex dictis; tum quia si arteria venae proxima stricte ligetur, sanguis e vena scissa non profluit, quousque laxetur arteriae vinculum.

Alii duo circa motum sanguinis obturbare possetis: 1um, quod omnes arteriae tum inter se, tum cum venis communicationem habent; nam quacumque rumpatur arteria, quacumque vena, totus sanguis animantis effluit, ut experitur. 2um Cor in singulis arteriae pulsibus aliquid sanguinis effundit in aortam, quod multi semiunciam esse volunt; sed licet unus tantum sit scrupulus, cum intra horam numerentur arteriae pulsus supra ter mille, cor intra horam effundet supra decem sanguinis libras: unde intra duas, aut tres horas totus sanguis per cor transeat, necesse est; siquidem mensura sanguinis in humano corpore vix unquam excedit libras viginti quatuor: si ergo ad cor non redit sanguis idem, intra horas tres manebunt venae exinanitae, et cor exsangue: neque enim nova sanguinis copia tam brevi intervallo generari potest. Quod si denuo generari fingas, cedo: quo abiit ergo totus sanguis in aortam effusus? Quomodo non arterias dirrumpit, immo et cutem, ut extra corpus effluat? = Ergo jam satis de sensitiva Anima, sicut et de secundi cursus nostri anni scriptura. O! vellit Deus; talem vos de utrisque dictis profectum reportare, qualem animo, desiderio, et ingenti labori meo correspondere credo: sin autem, et pro hoc ipso etiam sit nomen Domini benedictum in saecula.

Disput. 4 de Anima Rationali, et ejus Potentijs.

Inquir. 1°. An anima Rationalis sit spiritualis? Anima rationalis ex August. lib. 6. de quantitate animæ, ē quædam substantia rationis particeps regendo corpori accommodata. Hanc dico eē spiritualem, et immaterialem; cujus resolutio ē de fide, constatq. ex illo Eclesiastis c. 12. et revertatur pulvis in terram suam, unde erat, et spiritus redeat ad Deum, qui dedit illum. quo testimonio nititur, ut hoc ipsum definiat, concilium Lateranense sub Innocentio 3°. cui postea accessit Lateranense aliud sub Leone 10°. Hac præmissa authoritate, probatur ratione: principium intionis ē spirituale; sed anima ē principium intionis: q. P. maior principium intionis n. solum res oēs corporeas, sed etiam spirituales attingit; sed hoc n. hberet, nisi eēt principium spirituale; principium enim materiale nqt res spirituales percipere: g. Et quamvis anima rationalis ut sit in hoc statu immersione in materia, ut q. in materia operetur, indigeat materia, hæc necessitas n. ē absoluta, sed tantum secundum quid, et quoad statum: absoluta enim, et eē, et operari pōt independenter a materia, prout de facto in statu separationis evenit: per q. patet solutio cuidam objectioni.

Inquirer 2°. an anima rationalis sit natura sua immortalis? Circa q. notandum ē, triplicem eē immortalitatem. 1a ē essentialis, vi cujus res nulla virtute destrui pōt, et hæc soli Deo convenit, de ipso q. intelligendum venit illud Apost. qui solus hbt immortalitatem, velut æternalem: 2a ē tantum naturalis, vi cujus res semel producta, connaturaliter exigit in perpetuum conservari, quamvis absolute destrui possit. 3a ē extrinseca, et improprie talis. si cujus res ex natura sua corruptibilis pōt ex gratuita Dei voluntate conservari in æternum, ut si Deus vellet, conservare Leonem per æternitatem. Jam q. q. anima nostra sit immortalis resolutio fidei ē, definitumq. in Concilio Lateranense sub Leone 10. per hæc verba: cum diebus nostris nonnulli ausi sint dicere, de natura animæ rationalis, q. mortalis sit, et aliqui temere philosophantes, saltem secundum Philosophiam verum eē asserent; sacro approbante concilio damnamus, et reprobamus omnes asserentes, animam intellectivam mortalem eē. Ubi ut vides, n. solum damnat, dicentes animam absolute eē mortalem, sed etiam eos, qui ajebat, q. attenta Philosophia, q. idem ē, ac ex natura sua mortalem eēt.

Veritatem hanc alia ratione ex providentia, et justitia Dei desumpta declarat Chrisostomus serm. 4. de providentia; si nihil ē, inquit, post hanc vitam: g. nec Deus ē: nam si Deus ē, justus ē; si justus ē, justa merita unicuiq. distribuet: si autem nihil ē post hanc vitam, ubi accipient singuli pro suis meritis? Multi hic bene hbent, et in honore degunt, licet mali; alii vero affliguntur, licet juste vivant: si g. post hanc nihil ē, migrabunt justi affecti injuria, et injusti immerita felicitate potiti. Ubi manebit g. justitia? si g.

" nemo, qui meritus ē, accipiat, nec Deus Deus vē justus ē: sed autē Deus n. ē
" justus, nec Deus ē: atqui Deū ēē creatura clamitat qz justus ē: q. si jus-
" tus ē, tribuit unicuiq. q. justū ē: si unicuiq. q. justū ē, tribuit, nec-
" cesse ē, post hanc vitā ēē tempus, j quo singuli juxta merita accipiat: g.
anima post mortē immortales remanēt.

Plura ad dicta contra objici solēt, quæ facile solvuntur, sciēdo 1.° aīā ex ppria indole a corpore independere, solū ratione unionis cū ipso. = 2.° stadiū separationi n. ēē animæ violentū, ut aliqui putāt, ō adunatmū præternaturale = 3.° aīā rat.lē nullo modo infirmitatib. lædi corporalib., si in seipsa inspiciatur, ō similes infirmitates in organis ēē, j quorū defectu consistit etiā, q. in pueris ratione. usus differatur. = Quod si ulterius illud Ecclesiastes cap. 3° repo- nas: unus interitus ē hominis, et jumētorū, et æqua utriusq. conditio: sicut moritur homo, sic et illa moriuntur: similiter spirat omnia, et nihil hbt jumēto amplius; et post pauca: quis novit, si spiritus filio- rū Adā ascēdat sursū, et si spiritus jumētorū descēdat deorsū? si inquā, hæc objicias, ad illū respōdetā, q. ibi sapiens loqu. de inte- ritu corporis, seu hominis j ēē compositi: l. potius loqu. ex persona ce- terorū corporis, ita ratiocinantiū, ut Voluptatib. inserviāt, sicut ex sequētib. colligitur. = similiter ad illū, dicimus loqui ex persona hominū carnali- ū dubitātiū, an ultra hāc vitā sit alia j æternū duratura? De cæte- ro autē ipse sapiens constanter affirmat, spiritū hominis ad Deū re- dire, ut constat ex illo suprapposito: et spiritus redeat ad Deū, qui fecit il- lū.

De Potentiis Animæ.
Sect. 2a.

Communiter tres assignantur animæ potentiæ, Memoria, scil., Intellec- tus, et Voluntas. De hac ultimo, et pro fine cursus nostri agemus. ~~circa~~ ~~[illegible]~~ Intellectus ē virtus animæ rationalis, et spiritualiter cognoscitiva objecti. ejus objectum ē omne intelligibile. ejus sphæra objectiva, l. ratio sub qua dicitur in objectum tendere ē ratio veri transcendentaliter sumpti, q. idē ē ac ens capax terminandi cognitionem. circa intellectum nulla traduntur quæ vestrissima [illegible] theologa conserventur, et sunt, eaq. proposita vobis breviter apponam. ~~sed [illegible]~~ ~~[illegible]~~ memoria ergo ē potentia rerum cognitarum revocativa in mente; virtus scilicet animæ, qua res antea cognitas ad cognitionem revertuntur. Duplex memoria assignatur in homine: alia Sensitiva, j qua convenit cum brutis: videmus enim bruta plures sibi recordari. alia Intellectiva residens j anima. Verum spec. existentia constat ex eo q. homo n. solū recordatur sensibilium, et particularium cogni- tionum, sed etiam universalium: at species primorum n. possunt haberi j anima cum sint materiales; sicut nec secundorum j corpore cum sint spirituales: ig.

Inquiris num potentiis hæ ab anima realiter distinguantur? ad quod neq. respondes. Nam tunc actus odii et amoris non possent animæ attribui, quidē enim breviter anima affi- ceretur pena, aut premio, praesumptio: Casu quo ~~[illegible]~~ distinguerentur ab anima, voluntas v.g., anima n. posset aut amore determinari, aut odium vitare cum nulla ab ea proveni- ret operatio: 30. = Insuper resolutio nostra ē pro. Aug. lib. de spiritu, et anima c. 8, et 13 si- ,,, loq.: Sensus in anima unus est, et quod ipsa: et cum corpus n. sit corporis dicitur, q. ,,, corpus transcendit, vel quia tot corporis exercitio instrumenti: unde numerus instrumenti

„ torum quinque partibus dicitur, cum intus non sit nisi unus, verumtamen propter varia exer-
„ citia variatur, et varie nuncupatur: Dicitur namque sensus, imaginatio, ratio, intel-
„ intelligentia; et hæc omnia in anima nihil aliud sunt quam ipsa: secundum exercitium
„ multa sunt: secundum essentiam vero unum sunt in anima, et quod ipsa. Dicitur anima dum
„ vegetat, spiritus dum contemplatur, sensus dum sentit, animus dum sapit, dum intelli-
„ git mens, dum discernit ratio, dum recordatur memoria, dum vult voluntas.
„ Ista tamen non differunt in substantia quemadmodum in Nominibus, quoniam omnia ista una
„ anima est; proprietates quidem diversæ, sed essentia una. Ergo potentiæ animæ nihil aliud sunt quam
ipsa anima quæ sua capacitate quam habet ad plura munera obeunda variis tum potentiarum
tum scientiarum denominationes consequitur.

Ergo Audite Illustrissimum Caramuel (maxime enim animæ nobi-
litatem, et excellentiam patefecit) sic animæ suæ lib. 3 Pantholog. Colloquentem. O unicam, inquit, o
simplicem Animæ substantiam! Cujus potentiis tantum non omnia possunt, cujus est virtus tantum
non infinita. Indivisibilis omnino es, et quia realiter frangi non potes, et mente perscindi non debes
tot nominibus dilucidari, ut sola quæras plurimas dictionarias implere. Anima vocabu-
lo universali diceris; et quia propter te cresco, sentio, et intelligo, vegetativa, locomotiva, sen-
sitiva, et rationalis nominaris. Qua vegetativa plura exerces munera, et adipisceris multa vo-
cabula: substantiam materialem adauges, et nominaris nutritiva: Auges molem, et augmentati-
va es: et quia ad conservationem speciei, et novas hominum productiones concurris, generati-
vae nomen habes. Qua nutritiva vteris alimento; et quia illud calore, et siccitate exugis, vocaris
attractiva; et quia eadem frigore, et siccitate retines, retentiva: et quia calore, et humore conquo-
quis digestiva; et quia inservientibus partibus convenientiis superfluas frigore, et humore egeris, expulsiva.

Multa hæc: sed quia sensitiva plura exerces: Prout operaris exterius Sensus diceris; prout interius
potentia: sed quia plura et pluripharie potes, et multa et multipharie sentis, hic adhærebo tantis-
per, et operationes tuas intentionales meditabor. Percipis colores in oculis, et es visus; sonos in
auribus, et vocaris auditus: odores in naribus distinguis, et te dicunt olfatum: et tandem in
nervis carnosis, aut in carne nervosa primas qualitates assequeris, et nominaris tactus. hæc
omnia extrinsecus. Intrinsecus distinguis inter propria sensata, ut inter colores, et sonitus percipis
communia sensata, videlicet quietem, motum, magnitudinem, figuram, numerum, et tunc es centrum
et radix quinque sensuum: hinc enim oriuntur ut lineæ, propagantur, ut rami, et diceris Sensus
communis. Sensibilia etiam separata considera, et græce fantasia, latine quoque imaginativa
vocaris: sensibilium rerum species, et imagines retines, et cogitativæ nomen obtines: et quia eadem
coordinas, et disponis existimativa nominaris. Insensibilia etiam cognoscis; Nam sicut ovina
naturali instinctu horret lupum, gallina vulpem, felis canem, sic multa naturaliter percipis quorum nec
rationes assequeris, nec causas noris; et tunc intellectus nomen habes. et quia cognita recogitas, remi-
niscentia, aut etiam memorativa nuncuparis. Optas, ambis, anhelas, et diceris appetitus sen-
sibilis. Est luctuosa in mari, et multa conquilia sentiunt, et non moventur a loco; sydera in æthere
moventur, et non sentiunt; utrumque tu, et virtus motiva vocaris.

Qua intellectiva es divinissima, et intel-
lectus diceris; et quia species producis, intellectus agens; quia easdem recipis, et pateris intellectus passibilis.
si sequaris dictamen rationis, vocaris a D. Aug. superior; si concupiscentias, inferior. Dum sim-
plicia cognoscis, aprehensiva: dum unum judicas de alio, judicativa; dum unum deducis de altero discur-
siva. Qua assentiris propter dicentis testimonium, fides: quia propter rationes nullas, dubiis pendibus,
quia propter leves, dubiis negativus, quia propter probabiles, opinio; quia propter certas scientia. sed neque
scientiis generali vocabulo contenta quiescis: Prout enim litteras scis colligere orthographia
prout apte, et congrue loqueris grammatica, prout floride, et ornate loquendo delectas
auditores Rethorica: prout operationes mentis dirigis, logica; prout numeros abstractos
computas Arithmetica; prout sonos, et consonantias ducis, Musica; prout punctis lineas,

lineis superficies, superficiebus Corp.a claudi, Geometria: Pro ut naturalia Contemplari Phisica;
pro ut omnibus rebus conceptus abstractos, et transcendentales speculari, a nonulli Sap.a, et ab aliis
vocari Metaphisica. Pro ut Cellestium Corporum Magnitudines, influxus, motus, loca, et distanti-
as metiri Astronomia. Pro ut eorumdem influxus directiones, Domus, exaltationes, depressiones, et tan-
dem predictiones metiri Astrologia. Pro ut humani Corp. Valetudinis Curas, morbos pelli, sani-
tates restitui, Medicina: pro ut mores regendos, et moderandos suscipis Ethica; pro ut Rei-
publicae administrandae studes, Politica; et pro ut Domesticos instruis, Economia. Pro ut ita
pronuntias, aut ita pronuntiata judicas Jurisprudentia: tandem prout omnium scientiarum
finem, et veritatem aeternam meditaris, eminenti Vocabulo diceris Theologia.

Ad te ergo jam qua voli-
tivam transeo, et invenio te rationalem appetitum vocari: qua vero, nominaris Voluntas. Am-
as, odio habes, concupiscis, abominaris, doles, tristaris, et delectaris, et diceris Concupiscibilis. Spe-
ras, desperas, times, audescis, et indignaris, et tunc vocaris Irascibilis. Virtutes ergo morales
nihil aliud sunt quam voluntas: hoc est tua ad D.a obs.a [illegible]: pro ut se summittit sup-
eriori voluptas dicitur ob.a, pro ut aequali mod.a, pro ut inferiori, si id faciat politi-
urbanitas, si sincere, humilitas; pro ut in munifica, et liberalis largitas pro-
proximi imperfectiones benigne tolerat, pat.a [illegible]. ab actibus oppositis sortitur
oppositas denominationes, et sic appellatur Contemptus in obed.a, petulantia in
urbanitas, superbia, Avaritia [illegible]. Hec omnia nomina anima mea sunt tua, et
tamen ipsa non significant reales distinctiones. Vere ergo Sapientissimus [illegible]

Quæstio Vª Num Intus indigeat speciebus Impressis ad Intelligendum?

Aliqua præmittuntur S. 1.

Supposito ex log.ª Intellectus agentis qui cognoscitibus ri ē species intelligibiles laborare et depurare à mat.ª: Passibilis vero easdem species recipere: supposito etiam contra thomistas intellectus hos realiter non distingui; nam idem intellectus prout laborat species dicitur agens et prout easdem recipit dicitur passibilis quæritur, per quid intellectus noster reducatur de pot.ª intelligendi ad actum intelligibilis? Cum enim secundum se sit in pot.ª ad intelligendum ad diff.ª intellectus divini qui est essentialiter suum intelligere nec ē in actu intellig.di, per aliquid determinari necesse ē ut actu intelligat: hoc autem 2m ... pro hoc quod formetur species, aut forma rei intelligibilis qua talis depurata scilicet à mat.ª quod præstat Intus agens fabricando speciem, seu imaginem intentionalem rei ut intellectus possit eandem rem percipere. Circa quod nota speciem impressam esse quandam qualitatem intentionalem intellectui advenientem, ut eum compleat, fecundet et adjuvet ad eliciendam objecti cognitionem. Expressa ē ipsa objecti similitudo quam intellectus specie impressa fœcundata format, exprimit, et quasi vitalis objecti partum ... His positis, dogma est jam Philosophicum intellectum egere speciebus impressis ad intelligendum. unde est contra Durando, et nonullos Veteres.

(margin:) ut agens realiter ri distingt a Passibili.

Assertio Nostra sect. 2.

Intellectus eget speciebus Impressis ad intelligendum. Probatur: Intus ex se indiff.s, et in pot.ª ad quamlibet Intellectionem speciem: ergo indiget aliquo sp.ce determinante in actu 1º ut unam potius quam aliam intellectionem eliciat; sed hæc determinatio non nisi ab specie impressa objecti provenire potest: ergo. Pr. mi: Quod intellectum determinat, et actuat in actu 1º debet esse aliqua forma actuali intelligibili, noticiam objecti in actu 1º continens; sed nulla assignari potest præter species impressas: ergo. = Confirm: Quia Artifex vel indifferens ē ad hoc vel illud artefactum, nequit in actu 2º determinari, nisi prius supponatur in actu 1º actuatus, et determinatus quo ad speciem per ideam quæ ē forma Artis; sicut propter eandem rationem voluntas nequit quo ad exercitium determinari ad actum amandi nisi prius ē actu 1º supponatur determinata quo ad specificationem per objectum, vel bonum propositum: ergo et intellectus indiget determinari in actu 1º per formam aliquam de linea, et ord.e intelligibili, quæ ē species impressa. =

Prob. minor. Intellectio: Ad Intellectionem necessarium intellectus, sed etiam objectum concurrit; sed hoc nequit per se ipsum intellectum, cum sæpe distans, materiale, et non unitum intellectui sit: ergo concurrit per quandam Imaginem, vel speciem depuratam a mat.ª. Major patet; non enim a nobis, nec ab Intellectu noticiam, et scientiam rerum habemus, sed a rebus ipsis; alias enim non opus esset audire, videre et legere ad rerum noticiam acquirendam.

Solbuntur Arg.ta S. 3.

Arg. 1: si species Impressa requireretur ut Intum compleat, et determinet, intellectus pluribus speciebus actuatus plura, et aliquando contraria simul intelligeret; sed hoc repugnans est: ergo. = Ad Arg. dico speciem impressam solum determinare intellectum, et eundem actuare in actu 1º, et quo ad specificationem, et sufficientiam naturæ ad objectum cognoscendum, quoniam pot.ª intellectiva nude sumpta non ē adæq.te potens intellectionem producere nisi adjuta et actuata forma intelligibili quæ ipsam indifferentem potentiam determinet per speciem objecti A vel ad eius solam cognitionem taliter ut si hac specie solum utatur intellectus non possit aliud objectum cognoscere: non autem per speciem determinatur quo ad exercitium, et in actu 2º; sed hoc habet vel ab imperio voluntatis, vel ab humore prædominante ipsas species excitante, vel ab alijs Causis.

Arg. 2: species impressæ omnino inutiles sunt: ergo. Probatur ans: hujusmodi species vel sunt similes, vel dissimiles objecto? Non dissimiles: alias enim quomodo repræsentarent res illas, cum quibus habent realem dissimilitudinem? Si sunt similes realiter entitative, non possunt recipi ab intellectu, nec illum informare, quia tunc esset in eadem materialitate cum subjecto. = Resp. species impressas esse similes objecto in esse intentionali, et repræsentativo, non in esse entitativo, et reali; sicut imago Cæsaris est Cæsari similis solum in esse repræsentativo.

Arg. 3. Plura sunt, quæ non possunt immittere intellectui species per quas cognoscantur: ergo plura cognoscit sine specie. Probatur ans: res spiritualia nullas immittunt species intellectui; nulla enim est in intellectu quæ prius non fuit in sensu, nullaque spiritualis in sensu esse potest: ergo. = Resp. intellectum nihil cognoscere sine specie, vel propria, vel aliena objecti. Sic, ut Angelum concipiamus, species assumimus nostræ facultatis, simulque species pulchritudinis, alacritatis, agilitatis, et aliarum perfectionum, quibus omnibus concipimus Angelum esse creaturam integerrimam, pulchram, agilem &a. Ex species ista simul concurrendo, possunt generare cognitionem objecti diversi, licet primo instituta sint ad proprium repræsentandum.

Arg. 4o. intellectus est potentia spiritualis, et objectum sæpe quid materiale est; sed potentia spiritualis non potest perfici, nec actuari aliquo materiali: ergo nec intellectus ab objecto: ergo opus non est specie impressa determinante, et actuante. = Dist. mai: non potest perfici, nec actuari aliquo materiali in esse phisico, concedo: in esse intelligibili, nego mai. Species enim à re materiali abstracta quid spirituale est, tametsi quid materiale repræsentet; sicut idea, quæ in intellectu quid spirituale est, continet idealiter domum materialem.

Quæst. 2a.

An species impressa sit formalis, vel solum virtualis similitudo objecti; et in quo genere causæ concurrat ad intellectionem? Sect. 1a.

Duplex est similitudo alia virtualis, formalis alia: virtualis dicitur illa, quæ cum objecto actualiter non habet prædicata similia cum objecto, habet tamen virtutem ad similitudinem objecti producendam. Similitudo vero formalis actu importat prædicata similia formalis objecti. Dubitatur ergo: an species impressa sit per propriam entitatem similis objecto, vel an tantum habeat virtutem, ut concurrat ad productionem speciei expressæ, quæ est similitudo formalis objecti? Rursusque: an concurrat ad intellectionem in genere causæ efficientis, an tantum in genere causæ formalis intrinsecæ determinantis intellectum ad intellectionem? Nostri unanimiter asserunt esse similitudinem formalem, ~~efficientem~~ quamvis circa concursum ad intellectionem varie inter se sint divisi.

Prima Assertio. Sect. 2a

Species impressa est formalis similitudo objecti. Probatur ex D. Thoma sæpe asserente, quod species intelligibilis vel est ipsa quidditas, et species objecti, vel similitudo talis speciei: ex quo cum Philosopho deducit, quod ut anima intelligat rem, debet prius fieri intelligibiliter ipsa res per similitudinem ipsius, aut per quidditatem ejus, et quod anima intelligendo, fit quodammodo omnia; sed hoc intelligi non potest, si species impressa intellectui, est solum virtualis similitudo objecti; quia quod ita est similitudo, absolute non est similitudo, quæ quasi coincidere possit cum ipsa quidditate rei, ut ait sanctus Doctor; ergo

~~Conf.~~ Deinde: quia per se primo ordinatur ad repraesentandum obiectum, est illius similitudo formalis; at similitudo ista est repraesentatio eminenter virtualis, non formaliter ordinatur ad repraesentandum, quam ad producendam repraesentationem obiecti: ergo

Assertio 2a

Species impressa concurrit efficienter ad intellectionem. Constat ex D. Thoma 1. p. q. 51. a. 1o ubi ait: species intelligibilis se habet ad intellectionem, sicut forma, quae est principium actionis in aliis agentibus: sed forma, quae est principium actionis in aliis agentibus, concurrit efficienter ad actionem: ergo et species impressa ad intellectionem. Confirmatur: forma, in qua agens assimilat sibi effectum, concurrit in genere causae efficientis; sed species impressa est forma, in qua intellectus assimilat sibi verbum mentis, seu terminum productum per intellectionem; talis enim terminus evadit similis in praedictis speciei, et non in alio: ergo

Solvuntur Argumenta. sect. 2a

Argumentum contra 1am Assertionem: species impressa non est formalis repraesentatio obiecti: ergo nec formalis similitudo. Probatur antecedens: posita formali repraesentatione obiecti intellectus redditur intelligens; sed per praecisam positionem speciei impressae non redditur intelligens: ergo. Confirmatur: species impressa est accidens; et obiectum pluries est substantia; sed accidens nequit esse formalis similitudo substantiae: ergo nec species obiecti. Ad argumentum negatur antecedens, et ad probationem distinguo maiorem: posita repraesentatione in actu 2o concedo; in actu 1o nego maiorem, et concessa minori, nego consequentiam: intellectus tantum redditur forma, et in actu 2o intelligens per intellectionem, seu speciem expressam, quae est repraesentatio obiecti in actu 2o. Species vero nec est repraesentatio obiecti in actu 2o, nisi tantum dependenter, sed tantum in actu 1o; nec ab intrinseco intellectus egreditur, sed tantum ab obiecto emittitur intellectui, ut ambo simul producant vitalem, et formalem repraesentationem in actu 2o et consequenter tantum reddit intellectum intelligentem in actu 1o non vero in actu 2o. = Ad confirmationem, quae instari valet de specie expressa, quae etiam est accidens, et tamen est similitudo formalis substantiae, respondetur distinguendo maiorem: in esse physico, concedo; in esse intentionali, nego maiorem, et consequentiam, quia dissimilitudo in esse physico, non obstat ~~[illegible]~~ similitudini in esse intelligibili; alias species spirituales non posset repraesentare rem materialem.

Arg. 2: si species impressa esset formalis similitudo obiecti

hoc haberent essentia divina unita mentibus Beatorum per modum speciei impressae, ut dicunt theologi; sed hoc non habet, nihil enim est similitudo formalis sui ipsius: ergo. Conf. Ad argumentum dicimus essentiam divinam respectu obiecti primarii visioni Beatae non posse esse similitudinem formalem sui obiecti ob rationem assignatam: respectu vero obiecti secundarii scilicet creaturarum non posse esse similitudo formalis, quia est superioris ordinis tam in esse physico, quam in esse ~~intentionali~~ intelligibili. In praesenti autem tantum est sermo de speciei eiusdem ordinis in esse intelligibili cum obiecto, et ad illius repraesentationem per se primo ordinata; quare nec cum obiectis qualis cognitis per speciem alienam debet species habere similitudinem formalem, sed tantum cum illis, quorum est propria.

Arg. contra 2. assert. Quod non est vitale nequit effective concurrere ad actionem vitalem; sed se habet species impressa: ergo. Dic, ad

actionem vitalem posse sumere partialiter partialitate causae principium vitale, ut patet in Sole qui producit viventes sub rat. causae: et si velis dic esse speciem importare esse vitale ut quo, quemus est id quo per vitalem determinatur, et constituitur in esse principij eliciendi actionem vitalem.

Inquires quid sit intellectio, et an ad praedicamentum actionis, qualitatis ve pertineat? Dicendum 1° intellectionem nihil aliud esse, quam id per quam intellectus redditur intelligens in actu 2°. unde consistit in actione ipsius intellectus expressiva objecti; tum quia intellectio est vitalis objecti expressio quod soli actioni convenit; tum quia intellectio est exercitium potentiae intellectivae; sed exercitium et actio pro eodem sunt, ut patet in exercitijs, et actionibus aliarum potentiarum: ergo.

Intellectio est actio, qua intellectus redditur intelligens in actu 2° pertinet ad praedicamentum actionis.

Dicendo 2° Doctores Complutenses, et communiter Thomistas, intellectionem (idem dico de alijs actionibus immanentibus) esse veram actionem de praedicamento actionis, non vero de praedicamento qualitatis. Probatur 1°: nam proprium constituens praedicamentum est causalitas agentis; sed intellectio est causalitas intellectus: ergo est vera actio, de genere praedicamento actionis. 2°: actio praedicamentalis dividitur in transeuntem, et immanentem: et utraque participat naturam actionis praedicamentalis; sed intellectio est actio immanens: ergo. 3°: verum fieri est vera actio de praedicamento actionis; sed intellectio est verum fieri speciei expressae: ergo.

Noto tamen, quod quamvis intellectio sit actio de praedicamento actionis, nihilominus potest considerari dupliciter, et prout intellectio est fieri, et ut actio, seu verbi productio: 1° modo est actio significata per ordinem ad objectum, quod intelligit, sub qua ratione non accipitur ut actio physica, et praedicamentalis productiva termini, sed ut actio proprie grammaticalis, cui appropriatur lato modo nomen actionis. 2° vero modo dicitur dictio, et est productio termini, seu speciei expressae, aut verbi mentis. Ex quo infferes, intelligere, et dicere, seu intellectionem, et dictionem solum distingui expressive; quatenus intellectio exprimitur per ordinem ad objectum intellectum, et dictio per ordinem ad verbum productum.

Noto 2°: quod quamvis species expressa, et verbum mentis pro eodem usurpentur, nihilominus species expressa latius patet: patet in actu 2° potentiae sensitivae internae, quae non est verbum, et tamen est species expressa; ideirco haec convenit hominibus et brutis, verbum vero solum convenit substantiis intellectualibus. Itaque hoc verbum nihil aliud est, quam species talis expressa similitudo objecti intellecti, quam in mente formamus, cum enim cogitamus hominem, aut lapidem, quorum neutrum dum sunt esse naturale ob mollem corporis potest ingredi in mentem nostram, in ipsa cogitatione formamus quamdam ejus imaginem, quam verbum mentis apellamus, veluti prolem ab ipsa ortam.

Latius patet species expressa quam verbum mentis.

Quaeres tandem, num intellectio distinguatur a verbo mentis? Dicendum, verbum, quatenus est talis imago, aut representatio objecti, non distingui realiter ab intellectione. Constat ex Divo Anselmo cap. 33. monologij, ubi ait: nulla ratione negari potest, cum mens rationalis seipsam cogitando intelligit, imaginem ipsius nasci in ipsa sua cogitatione: imo ipsam cogitationem suam esse suam imaginem ad ejus similitudinem tanquam ex ejus impressione formatam:... habet igitur mens rationalis, cum se cogitando intelligit secum

imaginem suam ex se natam, id est, cogitationem sui. Item cap. 48: verbum rei est ipsa cogitatio ad ejus similitudinem ex memoria formata. Quid clarius? Et hoc ipsum intuetur, qui totum Monologium legerit.

Quaest. Ultima

An Intellectus creatus eo ipso, quod intelligit, producat Verbum?

Resolvitur dubium. sect. 1a

Assero: quaecumque intellectionem creatam esse verbi productivam. Dictamen hoc est Patris Anselmi, et constat eadem Authorit. capitis 33, videlicet, nulla ratione negari potest, quam quidem authoritatem ita prosequitur: quaecumque enim rem mens, seu per corporis imaginationem, seu per rationem cupit veraciter cogitare, tam ejus utique similitudinem quantum valet, in ipsa sua cogitatione conatur exprimere, quod quanto verius facit, tanto rem ipsam verius cogitat, et hoc nempe cum cogitat aliquid aliud, quod ipsa non est, et maxime cum aliquid cogitat corpus, clarius perspicitur; cum enim cogito hominem absentem, fratrem acies cogitationis meae in talem imaginem ejus, qualem illum per visum oculorum in memoriam attraxi, quae imago in cogitatione, verbum est ejusdem hominis, quem cogitando, dico. Ex quibus constat, nullam esse cogitationem, seu intellectionem, quae non sit productiva verbi, ut clare innuunt verba illa: quaecumque enim res mens cupit veraciter cogitare, ejus utique similitudinem in quantum valet, in ipsa sua cogitatione conatur exprimere. Sancto Anselmo adstipulatur D. Thomas 1. p. q. 27. a. 1o ubi ait: quicumque intelligit, eo ipso, quod intelligit producit aliquid intra ipsum, quod est conceptio intellectus ex vi intellectionis proveniens.

Probatur ratione: verbum mentis est imago, et similitudo expressa objecti; sed intellectus eo ipso, quod intelligit objectum, intra se producit hanc imaginem, et similitudinem: ergo. Probatur minor: intellectus eo ipso, quod intelligit objectum, facit illud sibi intentionaliter praesens; denique hoc facere, nisi producendo in se imaginem, seu similitudinem expressam objecti, cum ipsius physicam entitatem intra se collocare non possit: ergo. = Praeterea: omnis actio practica est productiva termini; sed intellectio creata est actio practica: ergo. Probatur minor: intellectio est actio praedicamentalis, ut vidimus; est enim causalitas intellectus: ergo.

Solvuntur Argumenta

Arg. ex D. Thoma opusc. 2o tract. de praedicamentis, ubi ait: similiter intelligere et sentire sunt actiones immanentes, quae dicunt actum intelligendi, et sentiendi in eo actu in intelligente, et sentiente; haec autem actio immanens non est de praedicamento actionis. = Respondeo: Sanctus Doctor duas commemorare actiones immanentes, unam sentiendi, et hanc non esse de praedicamento actionis affirmat, ut patet ex littera; nam cum a principio loquatur in plurali, illasque duas actiones immanentes appellat; deinde autem docet, non esse de praedicamento actionis, loquitur in singulari, et ait, quod haec autem actio immanens, haec videlicet, sensitiva non est praedicamentum, et hoc verum est, quod nihil producitur per illam, sicut per intellectionem, qua verbum producitur.

Sed quod fere apud Philosophos, et Theologos indubitatum est, omnem intellectionem naturalem, id est circa naturale objectum verbum pro-

ducere, vel saltem ex necessitate intus, qui cum veri intione vivat, et moveatur ab illo de non esse intellectum ad esse intellectum, debet producere aliquid intra se, vel saltem ex necessitate obiecti, quod vel absens, vel distans est, vel materiale; et tunc oportet, quod intellectus obiectum ad se trahat, vel illud percipiat; cum enim nequeat illud trahere in entitate sua, ut patet, oportet, quod illud trahat in sua specie intelligibili, et media illa producat similitudinem suam, ut ita illud actu intellectum vitaliter reddat; quapropter oportet, quod intime illi uniatur; et idcirco, quamvis anima rationalis intime praesens sit intellectui, et unus Angelus alteri, nihilominus semper necessaria est species expressa, quia debent uniri intellectui, ut actu sint intellecta; quod uniri non potest secundum substantiam suam; alias esse intellectum in angelo, et in anima substantia foret, quod est falsum: ergo quod uniatur, oportet, in ratione accidentis; atque adeo species expressa, quae accidens est, semper est necessaria. ex quo tota difficultas devolvitur ad intionem supernaturalem.

Unde arguitur 2°: visio beata est vera intio qua beati intrinsece vivunt vita supernaturali; sed huiusmodi intio non est productiva verbi: ergo aliqua est intio, quae verbum non producit. Probatur minor: si huiusmodi intio esset productiva verbi divina essentia redderetur intellecta hoc verbo producto; sed hoc repugnat: ergo. Probatur minor: si divina essentia esset intellecta per verbum a se distinctum (sumitur hic verbum, prout est idem, ac species expressa) divina essentia seipsa non esset in actu ultimo intelligibilitatis, seu intellectualitatis passivae; sed hoc repugnat divinae essentiae, sicut repugnat, quod non sit actus purissimus, et expers totius potentialitatis in omni linea: confirmatur: repugnat species ~~expressa~~ impressa creata repraesentativa Dei, ut est in se; ergo et expressa. Ans est praecipuorum Theologorum. Respondetur negando: ideo ans est verum, quia Deus seipso est infinitus, et actus purus in linea intelligibili ac proinde se ipse est proxime intelligibilis; sed etiam est infinitus, et actus purus in ratione obiecti actu terminativi intionem creatam: ergo se ipse immediate est obiectum actu intellectum, ac proinde non media specie creata. = Confirmatur 2°: sicut Deus est infinitus, et actus purus in linea intellectiva, ita in linea intelligibili; sed quia est infinitus in linea intellectiva, non est intelligens per aliquid a se distinctum: ergo propterea idem non est actu intellectus per aliquid a se distinctum.

Atque hoc, quod multipliciter roborat Rmus noster Lardito q. 2. in suum Anselmum tract. 2°. de possibilitate visionis beatae. Dubio 1°, instatur manifeste in ipsa intione creata; qua negari non potest, Deum a beatis intelligi; quia Deus est infinitus in linea intelligibili, non constituitur proxime intelligibilis per speciem ~~expressam~~ impressam creatam; ergo ob eandem rationem non constituitur actu intellectus per speciem creatam expressam: ergo nec actu intellectus per intellectionem creatam. Respondetur negando: ideo illud est verum, quia Deus est per se in actu ultimo intelligibilitatis, quia expers est totius potentialitatis, ac proinde non potest constitui intelligibilis per aliquid a se distinctum; sed Deus quatenus actu intellectus est per se in actu ultimo intellectualitatis passivae: ergo non potest actu intellectus per aliquid a se distinctum: ac proinde per intellectionem creatam: unde beati Deo frui possent, quin haberent ab intrinseco, nec aliquid operarentur; neque enim quod etiam si repugnaret omnis creatura rationalis, adhuc Deus esset intellectus in actu.

Rursus: quia Deus est infinitus in linea intellectualitatis passivae redditur actu intellectus a seipso per aliquam intellectionem, a se distinctam; sed

respectu creaturae esse infinitus: quia non debet reddi actu intellectus a creatura per aliquam intellectionem distinctam ab ipso Deo: utrumque par ratio est, quia gradus infinitudinis constituit Deum in actu ultimo cujuslibet lineae, non solum absolute in se, sed etiam respectu creaturae. = Insuper non minus est Deus infinitus in linea volibili quam in intelligibili, et hoc non obstante voluntas Deo fruendo producit terminum, videlicet impulsum: quia pariter intellectus videndo Deum producit terminum, videlicet verbum.

Tertio dices, incutabiles has inanes esse, quia species expressa se tenet ex parte objecti, sicut et impressa, et utraque supplet absentiam objecti, ita ut sicut per speciem impressam constituitur objectum proxime intelligibile, ita per speciem expressam actu intellectum; cum enim Deus sit intime praesens intellectui beati, inde non obstat aliquam speciem expressam excludere, qua Deus sit actu intellectus, sed vere unit beatorum mentibus; at tamen intellectio non se tenet ex parte objecti, sed potentiae; quia est actus secundus intellectus. = Verum disparitas haec mihi nullo jure probatur: atque adeo secundo, verbum se tenere principaliter ex parte potentiae, sed cum relatione ad objectum. 1º quia potentia in esse potentiae operativae exigit productionem termini, et effectus; 2º quia verbum est id, quo intellectus actu redditur intelligens, ac proinde est actus secundus potentiae intellectivae: actus vero secundus se tenet ex parte illius, cujus est actus. = 3º quia objectum medio verbo non redditur actu intellectum absolute, sed ab intelligente, v.g. a me; quia debet se tenere ex parte mei, ut possit dici, quod objectum sit intellectum a me. e

Ex his ad argumentum, et simul ad disparitatem respondeo: intellectionem creatam esse productivam verbi, et speciei expressae, quae semper necessaria est ex parte potentiae, etiam si impossibilis sit species impressa creata, quae solum est necessaria objecti; et ratio est, quia intelligere debet per absentiam; unde oportet, quod aliquid sit loco objecti, medio quo potentia uniatur, et ex utraque procedat notitia; ac proinde dum objectum est praesens, nulla datur species impressa, ex quo non licet inferre, quod nec debeat dari species expressa; alias angeli natura ipsi praesens non esset intellecta a se ipso media expressa specie, nec Pater aeternus, cui intime praesens est sua essentia, verbum produceret, quod horrendum est: non ergo ex impossibilitate speciei impressae sequitur expressae impossibilitas; et in forma distinguo majorem, nego minorem: ad probationem distinguo majorem: divina essentia redderetur actu intellecta extrinsece, et denominative, concedo majorem; intrinsece, et in se, per aliquam actualitatem intrinsecam derivatam a creatura, nego majorem, et sic distincta minori, ejus probationem majorem distinguo: essentia non esset in actu ultimo intellectualitatis intrinseca, nego majorem: extrinseca, et denominative, concedo majorem: et sic intellecta minori, nego consequentiam.

Nam infinitudo Dei nullo modo pendet ab aliqua creatura, sed a se ipso vere identificato sibi actu ultimum, et intrinsecum sibi; Deus enim est intrinsece in actu ultimo intellectualitatis respectu sui ipsius, et est extrinsece a creatura vitaliter intelligente, medio verbo, quo Deus extrinsece denominatur intellectus; et haec actualitas, cum sit extrinseca Deo, non obstat suae infinitudini. = Et ut argumenti inefficacia appareat, ita instatur: non solum essentia divina, sed et pater-

nitas, et passiva significatio ē infinita in linea intellectualitatis; et tamen Paternitas redditur intecta per aliquid realiter a seipsa distinctum. ergo Paternitas non ē infinita, Resp. non ē inconveniens, quod Deus reddatur intectus per aliquid distinctum P. medio Pater aeternus verbo suo omnia sua, et aliena recognoscit; ergo Paternitas ē intecta medio verbo divino, quod verbum divinum ē realiter distinctum a Paternitate ergo Paternitas redditur intecta per aliquid a se distinctum.

Ad confe

quod ant. et neg. cons.; ad probat. dicta maiori dist. medium: etiam ē infinitus in ratione obiecti, attenta illius exigentia intrinseca, et intrinseca actualitate, secundo medio attenta exigentia intectus creati, et extrinseca actuatione illius obiecti, subdisting. ē infinitus entitative, et quasi materialiter, secundo medio sed in ratione obiecti intectionis creatae, neg. medio et dist. cons.: sive ē actu intectus intectualitate intrinseca, et absoluta, secundo cons. extrinseca, et respectiva, neg. cons. Fateor impossibilem esse speciem impressam creatam repraesentantem Deum, ut ē in se; sed non, huiusmodi impossibilitatem non oriri ab infinitudine Dei praecise, sed ab intima praesentia ipsius Dei; qua ratione superflua ē species impressa, non solum Angelo, sed et animae separatae, seipsam intelligenti, quin ex hoc sequatur infinitas in anima: unde si divina essentia in se, et quoad suam immaterialitatem consideretur, sensum ē, esse proxime integibilem: si autem consideretur respective ad intum creatum, dico, immaterialitatem non sufficere, sed opus esse aliquo distincto saltem extrinsece nimirum unione ipsius cum intu creato quae quidem divinis est extrinseca, et contingens est.

Similiter dico de essentia divina etiam actu terminante creatas intellectiones ipsa enim attenta sua natura, suaque actualitate ē absolute in actu ultimo intellectualitatis ob suam immaterialitatem omnino infinitam: caeterum actualitas respectu creaturae non sufficit, alias Deus denominaretur actu intectus a creatura per se intrinseca intellectualitatem, quod ē falsum; sed ultra requiritur actualitas extrinseca, quo Deus ē extrinsece denominatur actu intectus a creatura; sed enim creatura nihil integit, sive divinum sit, sive creatum, quin trat similitudinem et imaginem obiecti, quae sua natura assimilatibus inde fit. quod ipse quod Deum videt, quod valet, producat verbum, seu speciem expressam summe Dei repraesentantem.

Insuper indico

argum nisi supponit inconnexum, ad inferendum, repugnare speciem expressam repraesentativam Dei; sed fallitur, quia nititur enim argumentum in infinitudine perfectionum Dei; sed fallitur, quod infinitudo non ē aliquod Deus non ē obiectum intectionis beatae titulo infinitudinis, quod infinitudo non ē aliquid ratione per se primo quantitas ab intu ut integente, sed materialiter se habet ad illam, solum enim ratione per se primo quantitas ab intu ut integente, sed materialiter se habet ad illam; proindeque non unitur ē obiectum intus beati, quod integibile, et intuitive intectuale; proinde quod non unitur intui, in ratione speciei impressae, quod infinitus, sed quod praesentialiter integibile quod non debebat uniri per modum obiecti actu intecti, quod infinitus, sed quod actu intectualis; sed respectu creaturae non ē actu intectualis actualitate denominativa, et extrinseca: = Ea ut haec notitia fiat, hoc loco argumentum aut Deus non solum absolute in se, sed etiam respectu creaturae, debet esse in actu ultimo intelligibilitatis, aut non si secundo ergo Deus nequaquam potest uniri mentibus beatorum per modum speciei impressae. Pr. cons.: sed ita foret, non unitur sub ultima actuatione in linea integibili, quod esse proxime integibile, non ē ultima actuatio, sed actus primus, cuius actus sub ē esse actu intectum; sed per te debet uniri sub ultima actua

tate: q. nequa uniretur per modu speciei impressæ, ð semper per modu speciei expressæ. Patet 2ga: q. solu sub hac ratione ē in ultima actuate in linea intelligibili. Sic 2ud: perpera q. arguitur.

Ad 3ra resp. dico, Deitatem in linea intectiva, qua in linea intelligibili ēē infinitum in se, et respectu sui, n. tamen denotabile, qa quabis actus, quo intelligit, n. sit distinctus ab ipso, intelligit tamen objm a se distinctum, si creatum, aut creabile sfuerit. Pariter Deus intelligitur a creatura, n. intelligitur aliquid distinctum, ð per aliquid distinctum intelligitur: alias, ut supra arguebat, eēt Deus intectus a creatura media sua intectione, q. ē falsum. In forma neg. praemissas, dist. 2gns: n. ē actu intect. per aliquid distinctum per modum rei intectæ, conc. 2gns; per aliquid distinctum per modum medii se tenens, ex parte intelligentis, neg. 2gns.

Sect. Ultima

De Voluntate

Voluntas ē pōtia appetitiva boni, ut pponitur per intum. Ex quo colligitur, objtum voluntatis ēē omne, q. per apprehensionem ppone pōt ab intu; cum q. ab intu vere pponi possit omne, q. reipsa hbt ēē, et n. ēē, q. omne ab ipso attingi pōt, clare fit, q. objtum voluntatis ē pariter omne q. hbt ēē, et n. ēē, apprehensum tamen sub aliquo ēē, indutumq. bonitate, l reali delectabili, l reali honesta, l bonitate saltim excogitata. Voluntas q. ē pōtia libera, q. quidem, ut sonat, immunitatem a vinculo, seu servitute significat: unde libertas alia ē a coactione, alia a necessitate. La invenitur in actibus elicitis absq. violentia, quabis necessariis: similis ē actus amoris beatifici, qui necessarius ē, licet sit spontaneus; nam beatus n. invitus Deum amat. Hac etiam libertate gaudet in divinis productio spiritus Sti, amorq., quo Deus seipsum diligit, summa quidem necessitate.

Libertas a neccessitate, quæ et libertas indifferentiæ dicitur, convenit actibus voluntatis elicitis cum potestate n. eliciendi. Hæc libertas, prout ad voluntatem attinet, quæq. dicitur liberum arbitrium, definitur: pōtia, l facultas, quæ positis omnibus requisitis ad agendum, pōt agere, l n. agere. Hæc cum indifferens ē ad actus contrarios, ut ad amorem, et odium, dicitur libertas contrarietatis, l quoad specificationem, cum vo solum indifferens ē ad actum, et ejus omissionem, dicitur libertas contradictionis, l quoad exercitium. Libertas a neccessitate ē, quæ requiritur in voluntate ad imputationem actus, l meritorii, l demeritorii, qua libertate hbre rationalem creaturam, constat ex illo Ecclesiast. 15.: apposui tibi ignem, et aquam, ad q. volueris, manum porrige. Plura sane de voluntate et libertate hic vobis proponerem ni facere commodius, et perfectius in Theologia illa perscrutari Certo scirem.

Nunc autem pro totius cursus nostri scripta dicta sufficiant: Ergo congratulamini Dilectissimi Amici, agite que meum dium legistis, eo quod jam venit post multos una serena dies; jam enim hyems laborum transit, præcipue q. lassitudinis imbber abiit, et recessit: sed o quam dura premit miseros Conditio vitæ! Nulla dies maerore Caret, ajebat

Seneca; et ecce in hac jam discessus nostri mixta memoria tristis; nam adesse festinat
tempus, quo desiderabili edificij unanimi voluntate Compacti resolvitur unio;
quo huius gregis oves necdum a Pastore, sed et a se ipsis dispergi, necesse est; quo,
(Proh Dolor) Aliqui vestrum forsam ultimum vite vale certi in discessu garabunt;
Igitur hec omnia venient super vos; sed Numquid ideo obliviscemini Invicem?
Absit Dillectissimi mei: Quod ego in me est, adhereat Lingua mea faucibus meis, si non necdum
meminero vestri, sed et si non proposuero vos in Principio letitie mee: Nam

Qui bene Cepit Amor, non hunc longinqua vetustas
fortuna, aut tandem terminat ulla dies:

Immo, nec ipsa terribilium omnium terribilior Mors separare audebit quos
in vita sua sic dilexerunt se. Usque adeo enim potens est Incolatu vestri mutua
Casta que amicitia: et si hoc vobis, quid mihi precipue accidere Cogitatis? fateor san
quod dum Amorem, discessus que vestri cogitationes in Cor meum ascendunt,

Dividor haut aliter, quam si mea membra relinquam,
respiciens oculis pignora Chara meis.

Usque nunc ergo quamvis tibi multis incommodis affectus, multisque propter vos parvis
laboribus, jucunda erat mihi malorum preteritorum recordatio eo quod impendebatur
pro filijs, blandoque vestri tunc retinebar amore quo necdum Doctrinam, sed et animam
ipsam vobis tradere Cupiebam. Ergo Charissimi, pro compensatione, hoc unum velut testa
menti ultima voluntate firmatum, ultimaque lectione rescriptum Commendo vobis scilicet, ut
Diligatis Invicem sicut dilexi vos: exemplum enim dedi vobis a prima die qua ingres
sus sum in aulam: vos enim scitis quomodo nihil subtraxerim utilium quominus
necdum docerem vos, sed et annunciaverim omne Consilium dei vobis; quoniam per
triennium nocte, et die non cessavi, monens unumquemque vestrum ut perfectionem
semper exequentes de virtute in virtutem ascendere possetis. o felix labor qui tan
tam mihi contulit gloriam, vobisque profecturum? Pro omnibus ergo sit Bene
dictus Deus, in cujus gloriam cedant vniversa dicta: necnon et in honorem Gloriosissi
Virginis Marie cujus vos tutelam Commisi patrocinio, sicut et Beatissimi
Patris nostri Cum Scholastica sorore, Magnaque Gertrude, insuper et omnium alio
Cellestis aule Civium quorum adjuti precibus gratiarum Deo promamus Canticum
modulatis vocibus Intonantes

Te Deum Laudamus

Carta de Herm.d en la q.l en fuerza de la palabra de honor, y promesa de fidelidad nos obligamos los infrascriptos à decirnos, ò mandarnos decir mutuam.te [despues de un mes sabida la muerte] las misas con q.e respectivam.te entramos.-

+	N.ro R.mo P.e M.ro fr. Iñig.o Ruete Gen.l Con 2 misas mutuas =	Naxera y 3 por Gen.l
+	N. P. M.ro fr. Placido Saez Abbad Con 1 mutua — —	Cardeña
	N. P. M.ro fr. Cosme Ximenez Abb.d de Oña Con 2 mut. =	Oña
+	N. P.e M.ro fr. Alonso Nieto Diffinidor mayor Con 2 mut. =	Oña
+	N. P. M.ro fr. Joseph Rodrig.z Diffinidor Con 2 mut. =	Santiago
+	N. P. M. fr. Iñigo Arendicta Procurad. Gen.l de Mad. Con 2 mut. =	Oña, y 3 p.r Gen.l
	P.e M.ro fr. Iñigo Ferreras Lector Con 6 mutuas =	Santiago
+	P. M.ro fr. Froilan Villar Pas.r, Con 6 mutuas — —	Santiago
	fr. Ildephonso Bueno Con 6 mut. — — — — —	Monserrate
	fr. Benito Mathios Con 6 mut. — — — — —	Oña
	fr. Benito Ledesma Con 6 mut. — — —	Sahagun
	fr. Joseph Garrido Con 6 mut. — — —	Valladolid
	fr. Ber.do Seña Con 6 mut. — — — — —	Celanoba
	fr. Domingo Lerin Con 6 mut. — — — —	S. Millan
	P. fr. Joachin Cifuentes Con 6 mut. — — — —	Valladolid
	P.e fr. Benito Balboa Con 6 mut. — — —	Santiago
	P.e fr. Martin Rodrig.z Con 6 mut. — — —	Santiago
-	P.e fr. Joseph Benito Araujo Con 6 mut. — —	Sahagun
	P. fr. Joseph Ocero Con 6 mut. — — —	Montes
+	P.e fr. Joseph Fernandez Con 6 mut. — —	Cornellana
+	P.e fr. Mathias Arujo Con 6 mut. — —	Santiago
+ =	P.e fr. Mauro Taboada Con 6 mut. — — —	Silos
	P.e fr. Roque Valcarcel Con 6 mut. — — —	Samos
+	D.n Jacobo Sabedra y Guevalker Con 3 mutuas — — —	Lugo. O a tod. los colig. y seglares avisé
	D.n Pedro Nuñez Sotomayor Con 3 mut. — — —	Redondela
+	D.n Thomas Rey Con 3 mutuas — — — —	Rivadavia
+	D.n Ramon de Porto Con 3 mut. — — —	Coruña

En 25 de mayo de 1797 avisé a D.n Pedro Nuñez à la Stab.a de todos los colegiales y seglares difuntos, diciendole la obligacion de las 3 misas con q. hermanos estamos en la carta de herm.d

Nota
Los seglares solo entran con el Hn. Villar entre si, con los Colegiales, y Conmigo.

Dn Xabier Sn Martin Con 3 mut ------ Paradela ~~Arlanza~~

+ Dn Manuel Robles Con 3 mutuas ------ Leon

Dn Manuel Mendez Con 3 mut ------ Crecente.

Memoria de los q̃ entramos en la carrera de Maestr.° siendo yo Coleg.° año de 1758

P. m. fr. Cosme Ximenez lector con 6 mesas mutuas. = Oña

+ P. m. fr. Fernando Guirrial Pas. te mayor con 6 m mutuas Ovarenes

+ P. m. fr. Geronimo Carro ~~Pas~~ te segundo con 6 mesas mutuas Santiago

Condiscipulos

P. fr. Fernando Torralba 6 mutuas = Monserrate

+ P. fr. Joseph Asso 6 mut. - Valladolid

+ P. fr. Bernardo Morales 6 mut. - - Oña

+ P. fr. Joseph Pinto 6 mut. + - - Sopetran

+ P. fr. Ant.° Rincon 6 mut. + - Burgos

+ P. fr. Geronimo Cespeda 6 mut. + - Oña

P. fr. Iñigo Ferreras 6 mut. - - Santiago

+ P. fr. Placido Gravecaros + 6 mut. Cardeña

+ P. fr. Mariano Casuelo + 6 mut. - Monserrate

+ + P. fr. Domingo Fierro + 6 mut. Silos

+ P. fr. Benito Villar 6 mut. —— Valladolid

+ P. fr. Matheo Gayende + 6 mut. - - Najera

P. fr. Philipe Austria 6 mut. Najera

+ P. fr. Joseph Trabanco + 6 mut. — Dueñas

+ P. fr. Pablo de Castro + 6 mut. - Eslonza

+ P. fr. Anselmo Elias 6 mut. + - Samos

+ P. fr. Rosendo Gil + 6 mut. Celanova

P. fr. Placido Garcia 6 mut. - —— Valbanera

+ P. fr. Mauro Salinas 6 mut. + — Sahagun

P. fr. Vittores Juarez 6 mut. ——— Celanova

P. fr. Pedro Gonzalez 6 mut. Lorenzana

P. fr. Isidoro Ochoa 6 mut. - — Frómista

+ P. fr. Marcos Perez 6 mut. + Obarenes

+ P. fr. Lorenzo Fromesta + 6 mut. + —— Arlanza

P. fr. Miguel Arnedo 6 mut. - . - S. Millan

P. fr. Joseph Irazquera 6 mut. S. Millan